

Αναμνήσεις από την Αίγυπτο

ΟΛΥΜΠΙΑ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑ

Αίγυπτος, Μανσούρα
καί ἡ ἐκεῖ Ἑλληνική ζωή μας

Ὑπό τήν Αἰγίδα
τοῦ

« ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ »
2005

«Αίγυπτος, Μανσούρα και η εκεί Ελληνική ζωή μας»
ΟΛΥΜΠΙΑ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑ
Υπό την Αιγίδα του «ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ»
2005

Πανεπιστήμιο Κρήτης

University of Crete

Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Νεοελληνικών Σπουδων

<http://anemi.lib.uoc.gr>

<http://anemi.lib.uoc.gr/hierarchy/collection>

<http://anemi.lib.uoc.gr/hierarchy/collection/110/index.tkl>

Λίγα Λόγια¹

Το βιβλίο *«Αίγυπτος, Μανσούρα και η εκεί Ελληνική ζωή μας»* της Ολυμπίας Καράγιωργα, εξεδόθη υπό την Αιγίδα του «Κέντρου Ελληνικής Παράδοσης» και είναι ένα ακόμη βιβλίο της σειράς 'Αναμνήσεις από την Αίγυπτο'.

Η συγγραφέας γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια το 1934, μεγάλωσε στην Μανσούρα και αποφοίτησε από τα ονομαστά Ελληνικά Εκπαιδευτήρια εκεί, τα οποία πιστώνει για τις γερές βάσεις της μόρφωσής της· όπως το λέει η ίδια: *«Τις μελέτες αλλά κυρίως τις μεταφράσεις που έκανα και την ποιότητα της γλώσσας που χρησιμοποίησα, τις οφείλω απολύτως στον θησαυρό που μας πρόσφεραν τα σχολεία μας της Μανσούρας.»*

Οι λεπτομερείς περιγραφές της για την ιστορία και γειτονιές της Μανσούρας, την ελληνική παροικία, τους ανθρώπους και λογοτέχνες της, είναι πλημμυρισμένες από νοσταλγία, συγκίνηση, ευγενικά αισθήματα και αγάπη για ό,τι άγγιξε και βίωσε εκεί... Και σίγουρα εκφράζει τα αισθήματα πολλών Αιγυπτιωτών όταν αναπολεί *«πιστεύω πως ο Νείλος μας, αυτός που ζήσαμε τα πρώτα δεκαοκτώ χρόνια της ζωής μας στη Μανσούρα, δεν έπαψε ποτέ να κυλάει μέσα μου»*.... *«Ναι! Η ποίησή μου, το γράψιμό μου, δε θα ήταν αυτό που έγινε αν μέσα μου δεν είχε περάσει η Μανσούρα – χαρούμενη, νοσταλγική, τρυφερή, με μία ανάλαφρη γοητεία και μία*

¹ Η εθελοντική Ομάδα Στήριξης του Τμήματος Ελληνισμού Αιγύπτου του Μ.Ι.Ε.Τ./Ε.Λ.Ι.Α. απαρτίζεται από τους Τάσο Βαρσάμη, Γιώργο Βερτσώνη, Μαίρη Διαμαντή-Χαλαμανδάρη, Αγγελή Καλοδούκα, Φώφη Καλοδούκα-Αoyama, Σπύρο Καματερό, Απόστολο Καντζίπα, Γιώργο Κοτζά, Γιώργο Κουάνη (1922-2014), Κωνσταντίνο Κωνσταντίνου (1936-2016), Νικόλαο Μαυρολέοντα, Βασίλη Νικολαρά, Σπύρο Παυλίδη (1942-2012), Μιχαήλ Πιζάνια, Γιώργο Ποταμίδη (1944-2019), Δημήτρη Πράσινο, Νικολέττα Φώτου-Κοντακτσή (1944-2015) και Ηλία και Παντελή Χαλαμανδάρη, υπό τον Ευθύμιο Σουλογιάννη (1942-2015).

αδιόρατη θλίψη έτσι όπως οι δύο πολιτισμοί, οι δύο τρόποι ζωής, ο Ελληνικός και ο Αιγυπτιακός, σμίγαν και χώριζαν κάθε στιγμή.»

Τις περιγραφές συμπληρώνουν οι πολυάριθμες, εντυπωσιακές, σπάνιες φωτογραφίες που τεκμηριώνουν την μεγαλειώδη πορεία του ελληνισμού στην Αίγυπτο, και ειδικότερα στη Μανσούρα, σε μια εποχή που έχει περάσει στα παραμύθια...

Η συγγραφέας του βιβλίου, η πολυαγαπημένη «Μπίτσα» και καμάρι της ελληνικής παροικίας της Μανσούρας είναι πολυγραφότατη, με μεγάλο αριθμό ποιημάτων, ποίησης για παιδιά, μεταφράσεων, προσωπογραφιών και δοκιμίων.

Αυτό είναι το τρίτο βιβλίο σχετικά με τον ελληνισμό της Μανσούρας. Προσεχώς θα ακολουθήσουν και άλλα βιβλία στο πλαίσιο των προσπαθειών της εθελοντικής Ομάδας Στήριξης του Τμήματος Ελληνισμού Αιγύπτου του *E.A.I.A.–M.I.E.T.* (Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης), και περιλαμβάνεται στην Ελεύθερη Διαδικτυακή Συλλογή “*Ελληνισμός Αιγύπτου*” / “*Greeks in Egypt*” της *ANEMHΣ* (Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κρήτης).

Η Ομάδα Στήριξης συστάθηκε το 2008 με στόχο να συμβάλει στη διάσωση, μελέτη και ανάδειξη του έργου των Ελλήνων της Αιγύπτου, ενώ η Συλλογή δημιουργήθηκε το 2011 από την *ANEMH* σε συνεργασία με την Ομάδα Στήριξης.

Ευχαριστούμε την συγγραφέα αυτού του βιβλίου, το Δ.Σ. του ΣΑΓΜΑ και ιδιαίτερα την πρόεδρό του Τούλα Πεκκάρη για την πολύτιμη στήριξή της,

όπως και τον Γιώργο Κοτζά για την ψηφιοποίηση και ετοιμασία του βιβλίου για την ανάρτηση του στην *ANEMH*.

Θα θέλαμε επίσης να ευχαριστήσουμε την *ANEMH* του Πανεπιστημίου Κρήτης και το Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (Ε.Λ.Ι.Α.) του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης (Μ.Ι.Ε.Τ.) για την συνεχή ενθάρρυνση και υποστήριξή τους, και ιδιαίτερα τους Διονύση Καψάλη, Μανόλη Κουκουράκη, Ελένη Κωβαίου, Αργυρώ Αγγελοπούλου, Ιουλία Βασιλάκη, Μαρία Αρβανιτάκη, Μαρία Κοκολογιάννη, Βασιλική Χατζηγεωργίου, Μαθίλδη Πυρλή, Κώστα Παπαδάκη, Χρήστο Τρανταλίδη και Αιμίλιο Χαλαμανδάρη.

ΟΛΥΜΠΙΑ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑ

*Αίγυπτος, Μανσούρα
καί ἡ ἐκεῖ Ἑλληνική ζωή μας*

*Ὑπό τήν Αἰγίδα
τοῦ*

« ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ »

2005

Τό σχέδιο τῶν «Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων
Μανσούρας» ἔγινε ἀπό τόν Καίρινό ἀρχιτέκτονα
Διακουμίδη ἐνώ τό σχέδιο τοῦ σχολείου στό ἀπο-
λυτήριο ἀπό τόν ἀρχιτέκτονα Ἰωάννη Νικολαΐδη.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ, ΜΑΝΣΟΥΡΑ
καί ἡ ἐκεῖ Ἑλληνική ζωή μας

ΕΞΩΦΥΛΛΟ:

1. *Η Φωτογραφία*

«Έλληνικά Έκπαιδευτήρια Μανσούρας»
«Dorés» 1930 – Φωτογράφος καί Κινηματογραφιστής τῆς Ἀλεξάνδρειας.

2. *Η Γαζία*

Στό Σχολεῖο μας ὑπῆρχε μιὰ γαζία ἀπέναντι
ἀπό τό γραφεῖο τοῦ Διευθυντῆ μας Ἰωάννη Χιωτίνη.
Οἱ πιό πολλοί Μανσουριανοί ἀκούγοντας τή λέξη «γαζία»
φέρουν στό νοῦ τους τή γαζία ἐκείνη.

Συλλογή ὕλης

Καλλιτεχνική ἐπιμέλεια – Σελιδοποίηση:

Ὀλυμπία Καράγιωργα

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

Σ. Δ. Τουμαζάτος Σόλωνος 69, Ἀθήνα.

Τηλ. 2103613112 - 2103625452 - 2102461530

© Copyright: Ὀλυμπία Καράγιωργα, Πίνδου 8, Νέο Ψυχικό, Ἀθήνα

ΟΛΥΜΠΙΑ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑ

*ΑΙΓΥΠΤΟΣ, ΜΑΝΣΟΥΡΑ
καί ἡ ἐκεῖ Ἑλληνική ζωή μας*

*ὑπό τήν Αἰγίδα
τοῦ*

*« ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ »
2005*

Εὐχαριστῶ

Τό Διοικητικό Συμβούλιο τοῦ «Συλλόγου Ἀποφοίτων Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων Μανσούρας» πού ὑπῆρξε ἡ αἰτία νά ξεκινήσει αὐτό τό βιβλίό τόν χειμῶνα τοῦ 2001 πέντε ὀλόκληρα χρόνια πρὶν.

Εὐχαριστῶ ὅλους τούς τόσο ἀγαπητούς φίλους Μανσουριανούς, γιά τό χρόνο, τήν ὑπομονή, τίς σπάνιες φωτογραφίες 60 καί, χρόνων κιντριτισμένες καί πολύτιμες, τίς ἀναμνήσεις πού τόλμησαν νά ζωντανέψουν γιά νά ἀκούσομε ὅ,τι μπορούσαμε ἀπό ἓνα παρελθόν πού ἀποδεικνύεται τόσο σημαντικό.

Εὐχαριστῶ τόν σύζυγό μου Younsig Ha γιά τή στάση του ὅλα αὐτά τά πέντε χρόνια ἀπέναντι στή δημιουργία τοῦ βιβλίου.

Τόν Παναγιώτη Γερολυμάτο, δημιουργό τοῦ «Κέντρου Ἑλληνικῆς Παράδοσης» γιά τήν ἔμπρακτη καί πλούσια φιλία του καί γιά τήν ὑποστήριξη κάθε ὠραίου καί ἑλληνικοῦ.

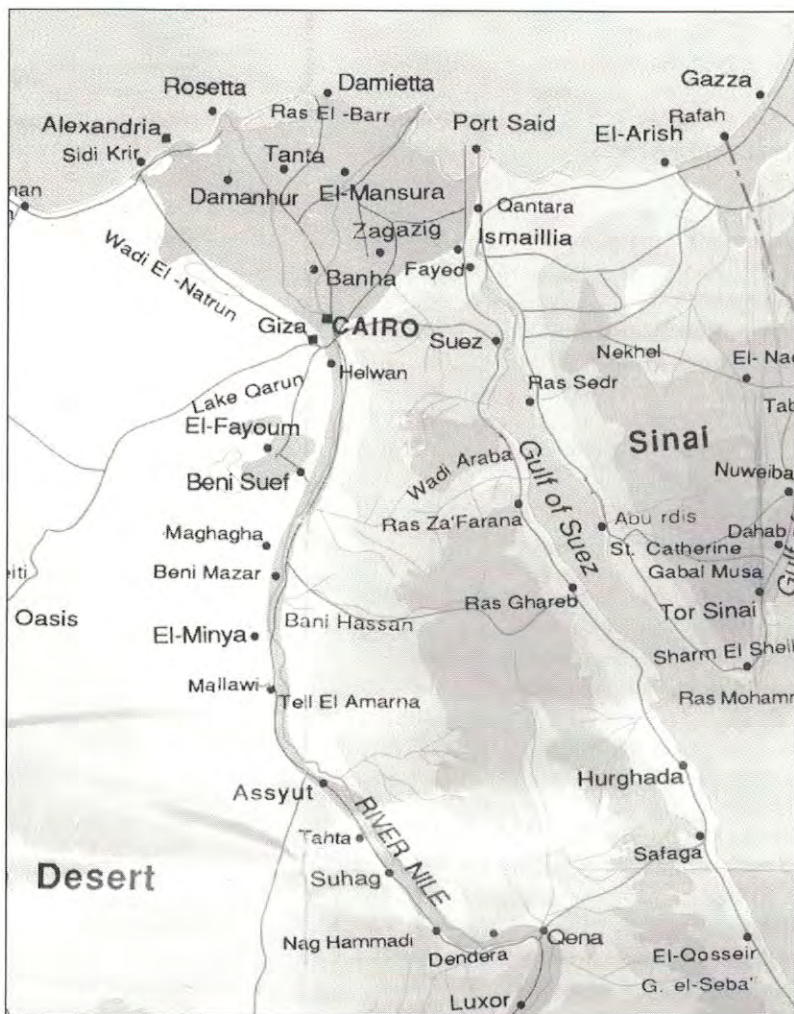
Κι' ἀκόμα εὐχαριστῶ γιά τήν κατανόηση ὅλων στά πιθανά λάθη.

Τήν Οὐρανία Λαλοπούλου γιά τήν ἀνεκτίμητη συμβολή της στό φτιάξιμο αὐτοῦ τοῦ βιβλίου.

Ἔκανα ὅ,τι μπόρεσα.

Ὀλυμπία
6/4/2005

Μανσούρα, ή Νικηφόρα

Ἐδῶ μέσα ἔζησε ἓνας βασιληάς

☼ ☼ ☼

Στό πέτρινο πάτωμα σκόρπια ἄχυρα.... Τό ξανθό κεφάλι μέ τίς πλεξίδες καί τούς γαλάζιους φιόγκους γλιστράει στό μπρούτζινο τετράγωνο. Μ' ἓνα κόμπο ἀπό μπρούτζο στήν κάθε γωνιά. Τρεῖς τοῖχοι ἀπό κάθετες κι' ὀριζόντιες μπρούτζινες σειρές. Βλέπεις μέσα ὅταν περνᾷς. Πλάϊ κολλητά τό τζαμί. Ἄπό ἀνοιχτόχρωμη πέτρα. Ἔτσι φέρνει ἡ μνήμη τῶν πενήντα-ἕξι χρόνων.... Ὅμως θυμᾶμαι, ναί ἦταν τζαμί, θυμᾶμαι τά σκυμμένα κεφάλια κάτω ὡς τό πάτωμα τήν ὥρα τῆς προσευχῆς καί τά μελένια θαμπά φῶτα σκόρπια ἀπ' τό ψηλό ταβάνι.

«Ἐδῶ μέσα ἔζησε ἓνας βασιληάς!»

Στό παιδικό μυαλό χαραζεται γιά πάντα: ἓνας βασιληάς μπορεῖ νά μπεῖ φυλακή!

Καί χρόνια μετά νᾶχει ἄχυρα ἐκεῖ πού ζοῦσε.

Ὁ βασιληάς ἦταν ὁ Βασιληάς Λουδοβίκος ὁ Ἅγιος, «Louis le Saint», σχεδόν παιδί, γύρω στά δεκαοκτώ-δεκαεννιά ἴσως καί πιό λίγο, λέει κάπου ἡ ἱστορία, Λουδοβίκος ὁ 9ος! Ξεκίνησε μέ τούς Σταυροφόρους του, μέ τούς «Κόκκινους Σταυρούς» τῆς 7ης Σταυροφορίας νά πάρει πίσω τήν Αἴγυπτο πού εἶχε χάσει ἡ Γαλλία σέ μιά μάχη σ' ἐκεῖνο τό ἴδιο τρίγωνο τῆς γῆς ανάμεσα στό Νεῖλο καί τή Διώρυγα τοῦ Ασμούν, τοῦ Μπάχο Σιγίρ ὅπως θά τό λέγαμε ὕστερα ἀπό πολλά πολλά χρόνια, πού ἔγινε μετά τή νίκη τοῦ Μάλεκ ελ Κάμελ ἐναντία στήν 6η Σταυροφορία, τό 1221, ἡ ΜΑΝΣΟΥΡΑ, ἡ ΝΙΚΗΦΟΡΑ. Ἡ πόλη πού μεγαλώσαμε ἐμεῖς καί πού τίποτα δέν ξέραμε γιά τό τί σήμαινε κόν τό ὄνομά της, ποιά ἦταν ἡ ἱστορία της.

Ἔτσι δοσμένοι πού ἤμαστον στό ὄνειρο τῆς Ἑλλάδας καί στήν Ἑλληνική ζωή μας.

Ἦρθε λοιπόν ὁ νέος, κι' ὁμορφος ὅπως λένε, Βασιληάς τῆς Γαλλίας νά ξαναπάρει τή Δαμιέττη, νά ξαναπάρει τή Μανσούρα κι' ὅλη τήν Αἴγυπτο, νά ξεπλύνει τή ντροπή.

Ὅμως ξανά ἡ μοῖρα περίμενε στή Μανσούρα. Στήν ἀρχή ἦταν χαμογελαστή! Ὁ ἀρχηγός τοῦ στρατοῦ τῶν Αἰγυπτίων, ὁ γιός τοῦ Σουλτάνου Κάμελ, ὁ Σουλτάνος Αγιούμπ πέθανε. Ἄρρωστησε καί πέθανε. Τόσες μάχες, τόση ἀγωνία. Οἱ «Κόκκινοι Σταυροί» μ' ἐμπρός τό νέο βασιληά νικοῦσαν. Κι' ὑψώθηκε ἓνα ὄνομα γυναί-
κας ξαφνικά!

«Σάγκαρετ ελ Ντόρ»!

«Δέντρο τῶν Μαργαριταριῶν», σήμαινε τόνομά της. Ἦταν ἡ δεύτερη γυναίκα τοῦ Σουλτάνου Αγιούμπ πού εἶχε πεθάνει στά χέρια της. Κι' ὀρκίστηκε ἐκδίκηση. Κρύβει τό θάνατό του ἀπ' τό στρατό καί τό λαό καί βγάξει προσταγή δῆθεν δική του: «Νά πέσει καί ὁ τελευταῖος! Νά ριχτοῦν στούς στρατιῶτες τοῦ ἐχθροῦ μέ ὅ,τι ἔχουν. Στό τέλος θά πέσει κι' αὐτή. Σκλάβα ξανά δέν γίνεται.»

Λένε πώς ἦτανε Ρωμιά. Ἄλλοι, Τσερκέζα.

Λαός καί στρατός ἔπεσαν πάνω τους λυσσασμένα. Οἱ φελλάχοι¹

1. Φελλάχοι: χωρικοί.

πολέμησαν μέ τσάπες καί φτυάρια. Χύθηκε αίμα πολύ. Ὁ Νεῖλος ἔγινε κόκκινος.

Ὅμως στό τέλος ἡ Μανσούρα σώθηκε. Στίς 6 Ἀπριλίου τοῦ 1250 ἢ 1249.

Ἀπό μιά γυναῖκα, τή Σάγκαρετ ελ Ντόρ, τό «Δέντρο τῶν Μαργαριταριῶν».

Ἀνίδειοι οἱ Ἕλληνες, ἐμεῖς, περπατούσαμε στά ὄμορφα παρτέρια καί τίς ἀλέες τοῦ κήπου της στήν ἄκρη τοῦ δρόμου τοῦ Νείλου, πλάι στό ἄνετο, κοσμοπολίτικο «Nadi Malaki»¹. Γιατί ἡ βασίλισσα εἶχε γίνει κῆπος! Ὁ ἐξάισια σχεδιασμένος ἀπό τοὺς Ἄγγλους (ἤξεραν ἀπό κήπους οἱ Ἄγγλοι, ἀπό ἰσότητα λαῶν ὑστεροῦσαν) Δημόσιος Κῆπος μέ τό Ἑλληνικό καφενεῖο καί τά τραπεζάκια κάτω ἀπ' τά ψηλά δέντρα καί τήν πράσινη ἐξέδρα γιά τήν «Μπάντα», τή «Φιλαρμονική τοῦ Δήμου» τίς Κυριακές τά πρωινά.

«Θά πᾶμε» λέγαμε στό «Σάγκαρετ ελ Ντόρ».

Δέ λέγαμε στήν «Σάγκαρετ ελ Ντόρ.» Δέν ξέραμε πώς μᾶς περιμένει μιά Βασίλισσα! Πού εἶχε σώσει τήν πόλη ὅπου τόσο ὄμορφα καί γαλήνια ζούσαμε.

Πού ἴσως ἦταν καί Ρωμιά!

Πού ἴσως γι' αὐτήν μιλοῦσαν ὅταν λέγανε «Βασίλισσα τοῦ Δέλτα» – τοῦ Τρίγωνου πού ἀγγίζει τή Μεσόγειο στή διχάλα τοῦ Νείλου ἀνατολικά, κάπου ἀνάμεσα στό Κάιρο καί στήν Ἀλεξάνδρεια – μιλῶντας γιά τήν Μανσούρα.

Πόσοι ξέραμε, πόσοι ἀπό μᾶς τοὺς Ἕλληνες ξέραμε, ποιά ἦταν ἡ Βασίλισσα αὐτή;

Πόσοι ξέραμε τήν ποίηση καί τήν ἱστορία τοῦ «Δέντρου τῶν Μαργαριταριῶν», τήν ποίηση καί τήν ἱστορία τῆς πόλης καί τοῦ τόπου πού μᾶς εἶχε «χαριστεῖ»;

1. Nadi Malaki: Βασιλικός Ὅμιλος.

Ἄθανάσιος Καράγιωργας

⌘

(μιά ἐξήγηση γιά τήν ἀφιέρωση)

Τόν φώναζαν «Πρίγκηπα τοῦ PLANTA»

⊗ ⊗ ⊗

«Κύριε Ἡλιόπουλε! Μή μᾶς τόν παίρνετε τόν μαθητή Ἄθανάσιο Καράγιωργα. Ὑπῆρξε ἐξαιρετος μαθητής ὅλα αὐτά τά χρόνια. Κυρίως στά Φιλοσοφικά καί Φιλολογικά μαθήματα. Ἀφῖστε τον! Θά τόν σπουδάσουμε ἐμεῖς. Ἔχει προσόντα νά γίνει ἐκλεκτός καθηγητής φιλόλογος.»

Ἦ ὁμως ἡ ἀπάντηση τοῦ Νικολάου Ἡλιοπούλου στόν εὐγενή κι' ἐπίσημα ντυμένο Διευθυντή τοῦ «Ἑλληνικοῦ Σχολαρχείου Τριπόλεως», ἦρθε κοφτή.

«Ὁ ἀνηψιός μου θάρθει μαζί μου! Εἶναι ὀρφανός, δέν ἔχει πατέρα. Θά τόν πάρω μαζί μου στήν Αἴγυπτο, στή Μανσούρα. Εἶμαι Διευθυντής ἐκεῖ σέ μία μεγάλη Βαμβακομηχανή, στοῦ “PLANTA”¹ – θά γίνει πλούσιος ἔμπορος.»

Πλούσιος δέν ἔγινε ποτέ ὁ πατέρας.
Ἔγινε ὅμως τόσα ἄλλα!

Ὁ καλλίτερος «κλασσιφικατῶρος² τοῦ Βάμβακος.»

Στά χέρια του καθῶς ἔκρινε τό καινούργιο βαμβάκι παιζόντουσαν περιουσίες. Ἄν θά πεῖ «Good», «Good to Fully Good» ἢ «Fully Good».

«Καράγιωργα, πές “Fully Good” κι' ἔχεις τόσες λίρες, τόσα φεντάνια³.»

«Μά ἀφοῦ δέν εἶναι πῶς θά τό πῶ ;»

-
1. Ἀπό τίς μεγαλύτερες Ἐταιρεῖες Βάμβακος στήν Αἴγυπτο.
 2. «Κλασσιφικατῶρος»: ταξινόμος βάμβακος.
 3. «Φεντάν», φεντάνι: 4 στρέμματα.

Εἶχε ἕναν ἀέρα τό πέρασμά του. Ἴσως ἐκεῖνον πού ἔφερε ἀπ' τό Ροεινό, ἀπ' τό Μαίναλο σέ τούτη τήν πεδιάδα. «Λεβέντης», τοῦ πάει ἡ λέξη κι' ἄς μή μοῦ πολυαρέσει. Κι' Ἑλληνας, Ἑλληνας πολύ.

Ἐξαίσια τά Ἑλληνικά του, ὅταν ἔγραφε κι' ὅταν μιλοῦσε, μέ βοηθοῦσε στ' Ἀρχαῖα ὡς τήν τελευταία τάξη, τήν Ἑκτη Γυμνασίου. Κι' ὅταν ἀπήγγειλε: θείκά!

Γιατί ἦταν καλλιτέχνης.

Ὁ Ἀθανάσιος Καράγιωργας πού ἡ μοῖρα μοῦστειλε πατέρα γιά νά φτιάξει ἴσως στή σειρά, τή δική μου.

Σφραγίδες ἀνεξίτηλες ἡ εἰκόνα καί ἡ αἴσθηση τοῦ πατέρα νά ἀπαγγέλει τόν «Ματρῶζο», νά μιλάει στούς Προσκόπους του ἢ στό κοινό, (εὐλαβικό θά τ'ὄλεγα) τό Ἑλληνικό κοινό τῆς παροικίας μας, ἀπό τήν ἔδρα τῆς «Ἑλληνικῆς Λέσχης Μανσοῦρας» ἢ στό Σχολεῖο. Κι' ἕνα φῶς νά ὑψώνει τίς λέξεις πού γινόντουσαν ἔννοιες – πατρίδα, ἄνθρωπος, ψυχή, πολλή ψυχή. Αὐτή ἡ τελευταία, ἡ ψυχή, ἡ ἔκστασή της, τό μεγαλεῖο καί τό μυστικό της πρέπει νά τόν ἔφεραν στόν Τεκτονισμό, νά γέννησαν τήν ἰδέα τῆς «Στοᾶς αἱ Θῆβαι.» Μαζύ κι' ἡ ἀνθρώπινη Ἀλληλοβοήθεια. Γιατί βοηθοῦσε. Βοηθοῦσε πολύ. Κι' ὅταν δέν μπορούσε, ζητοῦσε ἀπό

άλλους πού ήξερε εκείνοι μπορούσαν, νά βοηθήσουν. Όπως τότε πού τελευταία στιγμή καθώς έκλεινε τό μαγαζί φάνηκε ένας φτωχός συμμαθητής μου, ήταν από τά Άπορα, και τοῦπε πώς είχανε τρεῖς μέρες νά φάνε, τόν έστειλνε ο πατέρας του, και αφού έδωσε οτι ειχε, έφτιαξε ένα ξύλινο κουτί μ' ένα άνοιγμα, έγραψε πάνω:

«Μιά οικογένεια έχει νά φάει τρεῖς μέρες»

στά Έλληνικά, στά Γαλλικά και στα Άραβικά κι' όταν γέμισε τόν φώναξε και τοῦ τῶδωσε.

Έκείνος, δέ νομίζω νά βοηθήθηκε πολύ. Δέν τόν θυμάμαι νά παίρνει, τόν θυμάμαι νά δίνει.

Και τό ταλέντο, χάρισμα κι' αυτό.

«Αθανάσιος Καράγιωργας, εκ Ροεινοῦ Άρκαδίας.»

Θά μπορούσε νά γίνει μεγάλος ἠθοποιός. Τοῦ ἔφτανε νά χαιρεταί τούς ρόλους πού ἔπαιζε στό «Ἑλληνικό Ἐρασιτεχνικό Θέατρο Μανσούρας», ρόλοι πού τόσο τοῦ πήγαιναν καί τόσο τούς πήγαινε! Ὅπως τό ρόλο τοῦ Ἀλέξανδρου Ὑψηλάντη στό ἔργο τοῦ Βασιλειάδη πού ὁ ἴδιος ὦ! πῶς μιλοῦσε γι' αὐτόν μά κι' ἄλλοι Μανσουριανοί πού τόν εἶχαν δεῖ καί δέν μπορούσαν νά τόν ξεχάσουν.

«Καλλίτερος κι' ἀπ' τόν Ὑψηλάντη ἦσουν Καράγιωργα!»

θυμᾶμαι τά λόγια τοῦ γλυκύτατου φίλου του τοῦ Γιάννη Γλύφη τοῦ μουσικολάτρη μέ τήν ἡσυχή κουβέντα καί τό κομπολόι, μέ τήν μποέμικη ἀτμηλησιά, πού «κατέβαινε» ὅπως λέγαμε, στό Κάιρο γιά ν' ἀκούσει ὅπερα στήν «Ὅπερα τοῦ Καΐρου» καί νά ἐπιστρέψει μέ τό τραῖνο τήν ἐπομένη νά πιάσει πάλι τή δουλειά του στό «Βαμβάκια» μέσα στόν ἥλιο καί στή σκόνη μουρμουρίζοντας σίγουρα κάποιον σκοπό ἀπ' τήν «Τόσκα» ἤ τήν «Αἶντα».

Ξανάρχεται τό «λεβέντης.» Γιατί εἶπα πῶς τοῦ πήγαινε αὐτή ἡ λέξη; Κάτι ἄλλο.... Μιά μνήμη, μιὰ ἱστορία.... Νᾶτο. Τᾶκουσε τό κουδούνισμα ἢ πόρτα τῆς μνήμης. Ἔστειλε τή λέξη «ἱστορία» νά μέ βοηθήσει. «Ἱστορία», ἀκριβῶς, Ἱστορία:

Παιδί σάν τύχαινε ν' ἀρρωστήσω, ἐρχόταν ὁ πατέρας καί καθόταν στό κρεβάτι πλάι μου καί μουλεγε ἱστορίες ἀπ' τό '12, ἀπ' τούς Βαλκανικούς. Πού ἦταν λοχίας καί νικοῦσαν κι' ἔμπαιναν στίς πόλεις καί στά χωριά καί προχωροῦσαν. Ἦρθε ἡ μέρα πού πήρανε τά Γιάννενα. Ὁ πατέρας ἦταν ἐκεῖνος πού ἔκοψε τά κालώδια τοῦ ἀσύρματου ὅταν ἄρχισε ἡ ἐπιστροφή. Ἀκούω τή φωνή του. Τόσες φορές....

«Τό στράτευμα ὄλο παρετάχθη! Θά περνοῦσε ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος. Σιωπή. Ἐγώ, ὅπως κι' ὄλοι οἱ ἄλλοι λοχίες, στεκόμουν δύο βήματα μπροστά ἀπ' τό λόχο μου. Κλαρίνο! Σέ λίγο ἐμφανίζεται ὁ Κωνσταντῖνος ἐφιππος μέ τήν ἀκολουθία του. Ὅλοι πάνω σέ ἄλογα. Προχωρεῖ καί ξαφνικά βλέπω νά σταματᾶει ἐμπρός μου καί νά ρωτᾶει:

“Ποιός είναι αυτός ό λεβέντης λοχίας;”

Πετιέμαι, έφ’ όπλου λόγχη, χαιρετώ στρατιωτικά.

“Άθανάσιος Καράγιωργας, Δήμος Φαλάνθου έκ Ροεινού Άρκαδίας.”

“Ο Βασιλεύς κρατάει τό άλογο, μέ άντιχαιρετώ και προχωρεί στό ύπόλοιπο στρατευμα.»

Πώς νά μή γίνει ή νά μή μείνει «βασιλόφρων» διά βίου!

Βασιλόφρων ό πατέρας, Βενιζελικός ό θεϊός, ό Νικόλαος ‘Ηλιόπουλος ό πλούσιος Αιγυπτιώτης ό άδελφός τής μάννας, τής ‘Ολυμπιάδας ‘Ηλιοπούλου τής γιαγιās μου από τό Ροεινό, εκεί ψηλά στό Μαίναλο. Βενιζελικός και παθιασμένος ύποστηρικτής ψυχικά και ύλικά του Άλέξανδρου Παπαναστασίου άπ’ τό Λεβίδι, τό χωριό τό γειτονικό στην Άρκαδία, του Σοσιαλιστή ήγήτη μέ τό άνοικτό μυαλό και τόμορφο όραμα για τήν ‘Ελλάδα.

“Όμως σκληρός στην καθημερινότητά του ό θεϊός ό σοσιαλιστής, πολύ ανθρωπινός ό βασιλόφρων ανηψιός.

Κι’ άπόδειξη, ψέμματα, τρεις άποδείξεις!

Πρώτη άπόδειξη:

Στή «ζαρμπία», τή μεγάλη αύλή πού ανήκει στό κατάστημα πού Διευθυντής είναι ό Νικόλαος ‘Ηλιόπουλος ζυγίζουν τίς «ντάνες», τά μεγάλα σακκιά μέ τό καινούργιο βαμβάκι, στίς τεράστιες ζυγαριές. Ένας έργάτης Αιγύπτιος, μέ τή μακρυά «γκελεμπία» κρατημένη στό στόμα για νά μήν τόν έμποδίζει, προσπαθει νά ζυγίσει. Οί «ντάνες» είναι άσήκωτες... Κάνει λάθος. Ένα σφύριγμα στόν άέρα και τό καμτσίκι του σοσιαλιστή θεϊού ύψώνεται έτοιμο νά πέσει στην σκυμμένη ράχη του έργάτη. Τελευταία στιγμή,

«Τρελλάθηκες θεϊε! Θα κτυπήσεις ανθρωπο για τό ζύγι;»

Τό στιβαρό χέρι του 20χρονου πατέρα αρπάξει τό μπράτσο του θεϊου και πετάει τό καμτσίκι μακρυά!

Αποτέλεσμα: Ὁ Ἀθανάσιος Καράγιωργας παραιτεῖται κι' ὅπως θά μάθει χρόνια μετά, ἀποκληρώνεται ἀπό τή διαθήκη τοῦ ἄκκληρου πλούσιου θεῖου πού μέρος της ἦταν καί ἡ πανέμορφη –θυσιασμένη κι' αὐτή στήν «πρόοδο»– «Ἑπαυλις Θών» ἐπί τῆς Ἀλεξάνδρας καί Κηφισίας δεξιά. Ἦταν γεμάτη ἀγάλματα, μέσα κι' ἔξω στόν κῆπο μούλεγε ὁ πατέρας, ἰδιοκτησία τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Ὅθωνα, Θών. Ἐκεῖ γύρω στό 1890 θά ἦταν πού τήν ἀγόρασε ὁ θεῖος, ὁ Νικόλαος Ἡλιόπουλος.

Ἐμεινε τό μικρό θολωτό ἐκκλησάκι νά θυμίζει τήν ὑπαρξή της. Σέ ποιούς ὅμως; Πόσοι ξέρουν πώς ἐκεῖ ὑπῆρχε μιὰ ὁμορφιά; Πόσοι ξέρουν πώς κάποτε ὅταν τελείωσε ὁ πόλεμος τοῦ '12 ἕνας νέος ὁμορφος λοχίας μπῆκε καί προσευχήθηκε νά εὐχαριστήσῃ πού γύρισε ζωντανός;

Πρὶν ἀνέβῃ τίς μαρμάρινες σκάλες νά χαιρετήσῃ τό θεῖο του Νικόλαο Ἡλιόπουλο καί τήν θεῖα Ὅλγα πού ἐκεῖνη, τόν ἀγαποῦσε.

Ἦταν καλός λοχίας ὁ Ἀθανάσιος Καράγιωργας. Ἥρωας στή μάχη κι' ἀνθρώπινος μετά:

«Μή!»

Ὅμως ἦταν ἀργά. Ὁ στρατιώτης, ὄχι στρατιώτης τοῦ δικοῦ του λόχου, εἶχε ἤδη πυροβολήσει. Τρεῖς πυροβολισμοί, δέ χρειάστηκε παραπάνω ὁ στόχος ἦταν εὐκολός: οἱ τρεῖς αἰχμάλωτοι στό ἄδειο πηγάδι.

«Πόλεμο ἔχομε λοχία!»

«Νᾶσαι ἥρωας στή μάχη, ὄχι μετά.»

Ὁ λόχος του ἦταν ὁ πιό πειθαρχημένος. Δέν ἀστειευόταν ὁ λοχίας του.

«Ὅποιος ἀγγίζει γυναῖκα ἢ ἀρπάξει ζωο ἢ ἀντικείμενο πυροβολῶ!»

Ὑπενθύμιζε κάθε πού ἔμπαιναν σέ χωριό ἢ πόλη μετά τή νίκη. Καί μιὰ ἄλλη ἱστορία τοῦ Λοχία Καράγιωργα ἀπ' τό '12. Σέ κάποια μάχη οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοί διατάσσουν ὑποχώρηση.

«Μή τούς ἀκοῦτε αὐτούς τούς δειλοὺς, ἐπάνω τους»,

ἀκούγεται ἡ φωνή τοῦ πατέρα. Ὁ στρατός ἀκολουθεῖ τὴν παρόρμηση τῆς φωνῆς, συνεχίζει νὰ πολεμᾷ.

«Κολοκοτρώνη! Κατέβα ἀπ' τὸ βράχο!»

ἀκούγεται ξανά ἡ φωνή του μέσα στίς σφαῖρες καί τό βουητό, ὁ Κολοκοτρώνης φίλος ἀδελφικός, ἀπό παιδιά, διπλώνεται στά δύο καί πέφτει ἀπ' τὸ βράχο νεκρός, ὁ στρατός διώχνει τὸν ἐχθρό, ὁ λόφος ἀπέναντι ἐλευθερώνεται καί ἡ ἱστορία γράφει μιὰ ἀκόμη νίκη Ἑλληνική.

Ἡ θαυμαστική κάρτα τοῦ ἱερέα Θεοδωρόπουλου στόν λοχία Ἀθανάσιο Καράγιωργα στίς 12/12/1913 πού ἐντελῶς τυχαῖα γύρισα καί διάβασα δυό τρεῖς μέρες πρὶν ἀποκαλύπτει πῶς πρόκειται γιά τὴ μάχη τῶν Γιαννιτσῶν (19-20 Ὀκτ. 1912) πού ἄνοιξε τὸ δρόμο γιά τὴν Ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης, στίς 26 Ὀκτωβρίου 1912.

Δεύτερη απόδειξη:

Στό «Hôtel de la Poste» μ' εκείνη τήν κατασταλαγμένη θλίψη πού ὄλοι οἱ Μανσουριανοί νομίζω θυμόμαστε, ζοῦσε μόνος σ' ἓνα ἀπό τά δωμάτια τοῦ ξενοδοχείου, ἓνας γέροντας Ἑλληνας. Κανείς, ὅπως ἔλεγε ὁ πατέρας, δέν ἤξερε ἀπό ποῦ ἐρχότανε. Τί; Ποιός ἦταν; Ἐνα ἀπόγευμα ἔστειλε μήνυμα στόν πατέρα νά πάει νά τόν δεῖ. Νά τ' ἀφήσει ὅλα καί νά πάει. Ὁ πατέρας πῆγε. Τόν βρῆκε μόνο, στό κρεββάτι. Ἦταν ἄρρωστος. Τοῦ εἶπε πώς δέν εἶχε κανέναν κι' ὁ γιατρός δέν τοῦδινε πολλές ἐλπίδες.

«Σ' ἐκεῖνο τό κασσελάκι κάτω ἀπ' τό ντουλάπι.... Εἶναι γεμᾶτο λίρες. Χρυσές Ἀγγλίας. Πάρτο μαζί σου φεύγοντας. Μέ νοιαζόσουν, ἐρχόσουν καί μ' ἔβλεπες. Δέ θέλω νά τίς βρεῖ κανένας ἄλλος.»

Ἀκούγεται σάν παραμῦθι ἀλλά δέν ἦταν. Μιλοῦσε ἀλήθεια ὁ πατέρας. Ἄν ἤξερε νά λέει φέμματα, ἔστω καί λίγο, θά ἦταν ἄλλη ἡ ζωή του. Θά ἦταν ὅμως ἄλλος κι' αὐτός.

«Τά πῆρα καί τά παρέδωσα στήν “Ἑλληνική Κοινότητα”. Ναί, πέθανε λίγες μέρες μετά.»

Τρίτη απόδειξη:

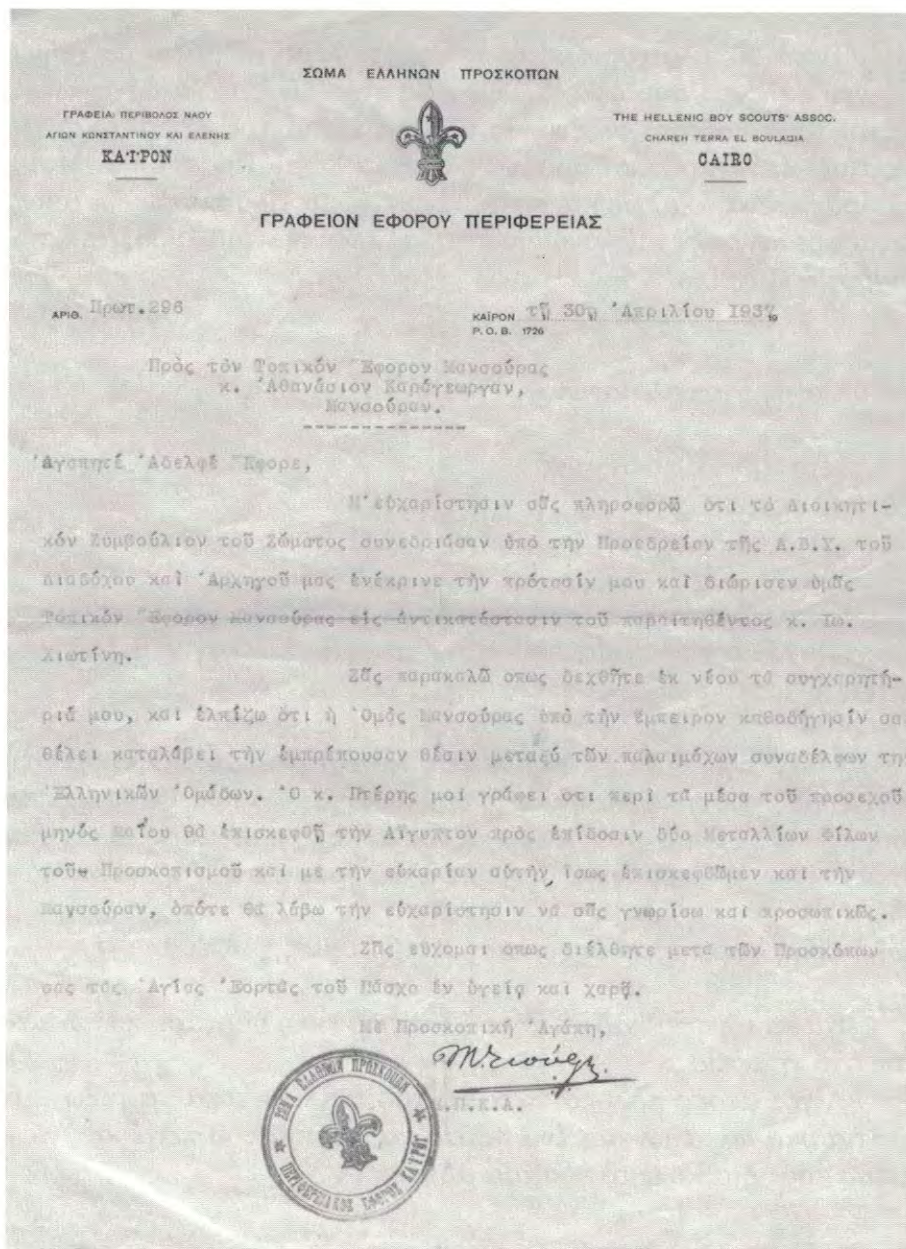
(Πάλι μέ καμτσίκι, ἀλλά ἄλλου εἴδους)

Ἀνάμεσα σέ ἄλλους, ὁ πλούσιος Βενιζελικός σοσιαλιστής θεῖος, προτείνει νά στείλουν ἐξορία καί τόν Ἀθανάσιο Καράγιωργα. Τότε, τό 1912-14 μέ τούς Βενιζελικούς καί Βασιλόφρονες καί τό μῖσος πού ἀπ' τήν Ἑλλάδα ταξείδεψε στήν Αἴγυπτο στίς Ἑλληνικές παροικίες της ὅταν ἔγινε Πρόεδρος τῆς «Λέσχης Φιλελευθέρων» ὅταν νικοῦσαν οἱ Βασιλικοί.

«Ντροπή κε Ἡλιόπουλε! Θά στείλετε ἐξορία τόν ἀνηψιό σας;»

ὑψωσαν τή φωνή τους τά ἄλλα μέλη τῆς ἐπιτροπῆς.

«Σῶμα Προσκόπων Μανσούρας»

Υπογραφή: Μ. Λιούφης!

Κι' ἔτσι ἔμεινε ὁ πατέρας στή Μανσούρα.

Ἦταν εὐκόλο γυρνῶντας ἀπ' τόν πόλεμο νά βάλει σέ χρήση τό νέο ταλέντο πού ἀνακάλυψε πώς εἶχε. Ἦξερε νά ὀργανώνει, ἤξερε νά καθοδηγεῖ, νά ἐνθουσιάζει, νά ἐμπνέει. Προτείνει καί γίνεται δεκτή ἡ πρότασή του: νά φτιάξει «Σῶμα Προσκόπων Μανσούρας», ἓνα «καλῶς καταρτισμένο “Σῶμα Προσκόπων”» ὅπως ἀναφέρεται στήν «Εἰκονογραφημένη Ἀφρική» τοῦ 1938, ἀπό τόν Ἀχιλλέα Παχτίκο.

«Σύλλογος Βιοπαλαιστῶν»

«Πατέρα, τί εἶναι αὐτό ;»

«Ποῦ τό βρῆκες ;»

«Στό γραφεῖο σου, κρυμμένο καλά-καλά, κάτω-κάτω στό ἔκτο συρτάρι! Μιά σφραγίδα πού πάνω γράφει “Σύλλογος Βιοπαλαιστῶν”. Πατέρα εἶσαι σοσιαλιστής... Τί εἶναι πέσ' μου.»

«Νά, ὅταν ἤμουν Γραμματεὺς Κοινότητος μέ τόν Γουριώτη Πρόεδρο, πρότεινα νά γίνει ἓνας Σύλλογος πού νά φροντίζει τό συμφέρον τῶν πιό φτωχῶν ἐργαζόμενων τῆς παροικίας. Ὑπῆρχαν οὐκ ὀλίγοι. Ὁ Γουριώτης δέχθηκε ἀλλά ἔμεινε στά χαρτιά.»

«Στή σφραγίδα θές νά πεῖς. Κριμα ὁμως, ἔ ;»

Κι' ἔτσι ἡ σφραγίδα μπῆκε ξανά στό ἔκτο συρτάρι, κάτω-κάτω στό γραφεῖο.

Λίγες μέρες πρὶν τό τύπωμα τοῦ βιβλίου εἶπα νά ρίξω μιὰ ματιά στά καταχωνιασμένα βιβλία καί χαρτιά τοῦ πατέρα. Ἀνάμεσα τους διαβάζω τό γράμμα αὐτό :

27 Οκτωβρίου #

Jonian Bank Limited
Alexandria

Κύριε Κυριότατε

Καθάρων τῆς ἑπιπέρας ἰσχυρῶς ἵπυς, ὅτι ἔχει
 ἑστῆς τῆς ἀπὸ 24^{ης} ἡμετέρας ἑπιπέρας τῆς, ὡς ἡμετέρας
 ὅτι, ὡς ἡμετέρας ἑπιπέρας ἀπὸ ἑπιπέρας τῆς
 ἡμετέρας καὶ ὡς ἑπιπέρας ἡμετέρας καὶ ἡμετέρας.

ὡς ἑπιπέρας τῆς ἑπιπέρας τῆς ἡμετέρας, ἡμετέρας
 ὅτι ὡς ἑπιπέρας ὅτι ἡμετέρας ἑπιπέρας.

ὅτι τῆς ἡμετέρας τῆς ἡμετέρας ἡμετέρας, ὡς ἡμετέρας
 ἡμετέρας ὡς ἡμετέρας ἡμετέρας ἡμετέρας ὡς ἡμετέρας
 ἡμετέρας. Saint Louis Cantal, ἡμετέρας τῆς ἡμετέρας
 ἡμετέρας ἡμετέρας, ἡμετέρας, ὡς ἡμετέρας ἡμετέρας.

Κατὰ τὸ ἡμετέρας ἡμετέρας, ἡμετέρας ὡς ἡμετέρας
 τῆς Société Coloniale "ex Sarris" Marmarath, καὶ
 ἡμετέρας τῆς ἡμετέρας ἡμετέρας, ἡμετέρας ὡς ἡμετέρας
 ἡμετέρας τῆς ἡμετέρας ἡμετέρας, ἡμετέρας τῆς ἡμετέρας ἡμετέρας.

Mrla' Epus

ΑΚαράμης

Ἡμερομηνία: «27 Οκτωβρίου 1934».

Ἐπὶ τὸ
Λεύκωμα
τοῦ Πατέρα

« Ποιά εἶσαι; »

*« Βατικανό »!
Ἡ γειτονιά τῶν νέων ὑπαλλήλων
στὶς Βαμβακομηχανές.
Ὅλοι... ἀνύπαντροι!*

Αὐτὴ ἡ φυσικὴ κομψότης!

Ούτε ο Ἀπόστολος Λάμπρος στό βιβλίο του «Χρονικά Ἑλληνισμοῦ Μανσούρας», οὔτε ὁ πατέρας ὁ ἴδιος λέγαν τήν ἀλήθεια.

Ὁ «Σύλλογος Βιοπαλαιστῶν» μέ ἐμπνευστή καί Πρόεδρο τόν πατέρα λειτουργοῦσε, ἐκτελοῦσε τό σκοπό του!

Πόσο τό ἀγαποῦσα ἐκεῖνο τό γραφεῖο – Κομφό, ἀπό καρδιά, μ' ἔξι συρτάρια στήν κάθε μεριά πού πόσο ὁμορφα γλιστροῦσαν σάν τᾶνοιγες καί τᾶκλεινες! Μ' ἄρεσε νά γράφω πάνω του. Δῶρο τοῦ Παναγιώτη Μπούμπουλη, δικαστή στά «Μικτά Δικαστήρια». Τό γραφεῖο, κι' οἱ δύο ξύλινες κουνιστές πολυθρόνες ἀπέναντί μου, μαζί μέ τή βαρειά βιβλιοθήκη κι' αὐτή ἀπό καρδιά. Σάν ἔφυγε ἐξορία ὁ Μπούμπουλης, Βασιλικός κι' αὐτός, στή λίστα τοῦ «Συλλόγου Φιλελευθέρων Μανσούρας», ὁ πατέρας κάλεσε τούς φίλους κι' ἀποφάσισαν νά στέλνουν ἕνα σίγουρο ποσό κάθε μῆνα στήν Κυρία Μπούμπουλη. Κανείς δέν ἤξερε πόσο θά κρατοῦσε ἡ ἐξορία κι' ὁ Μπούμπουλης δέν εἶχε παρά τό μισθό τοῦ δικηγόρου στά «Μικτά Δικαστήρια», περιουσία ἢ ἄλλο εἰσόδημα δέν εἶχε. Σάν γύρισε ὁ Μπούμπουλης ἀπ' τήν ἐξορία καί τῶμαθε κάλεσε τόν πατέρα σέ ... μονομαχία! Γρήγορα ὁμως συνῆρθε κι' ἀντί γιά μονομαχία χάριζε στόν πατέρα τ' ἀγαπημένα αὐτά δῶρα: τή βιβλιοθήκη, τό γραφεῖο, τίς κουνιστές ξύλινες πολυθρόνες.... Κομμάτια μιᾶς ζωῆς πού μέσα μου συνεχίζει.

Τό γραφεῖο ἔμεινε πίσω.

Ποῦ νά χωρέσει, πῶς νά σηκωθεῖ ναρθεῖ, περήφανο κι' ἀσήκωτο ὅπως ἦταν!

Μοῦ λείπει ὅμως πολύ.

Τό γραφεῖο τοῦ πατέρα.

Τοῦ Ἀθανασίου Καράγιωργα, γιό τῆς ἀρχοντοπούλας Ὀλυμπιάδας Ἡλιοπούλου καί τοῦ ὁμορφου, ὅπως λέγαν, ξυλοκόπου Ἰωάννη Καράγιωργα ἀπ' τό Ροεινό τῆς Ἀρκαδίας πού ξενητεύτηκε σχεδόν παιδί στήν Αἴγυπτο, στή Μανσοῦρα, κι' εἶχε μιᾶ προγονή μέ τ' ὄνομα

«Φροσύνη Κολοκοτρώνη»!

Ροεινό καί Λιμποβίσι ἦταν κοντά.

Ἑλληνική Κοινότης Μανσούρας

∞

(μ' ἐλάχιστη ὑπενθύμιση τοῦ τέλους)

Ἑλληνική Κοινότης Μανσούρας

(1860-1945)

☪ ☪ ☪

Σ' ἐκεῖνο τό κομμάτι τῆς γῆς πλάι στό Μπάχρο Σιγίρ, τό «Μικρό Ποτάμι», στή Μανσούρα τήν «Πόλη τῆς Νίκης», δῶρο στόν κόσμο τοῦ Μάλεκ Κάμελ καί τῆς Σάγκαρετ ελ Ντόρ, μιά χούφτα Ἑλληνες, ποτέ πιά πολλοί ἀπό 250-200¹ οικογένειες, ἐκεῖ γύρω-φτιάξαμε μιά ἔντονη Ἑλληνική παροικία καί τά ὠραιότερα ἴσως, Ἑλληνικά Νεοκλασικά Σχολεῖα ὄχι μόνο στήν Αἴγυπτο ἀλλά παντοῦ, τά:

«ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ»

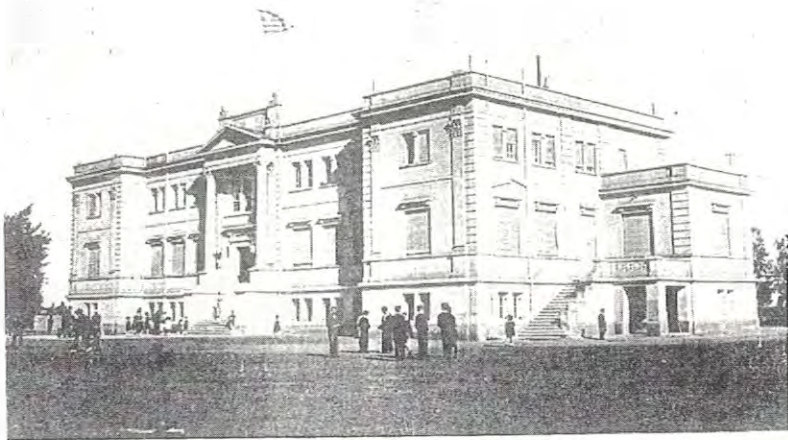

1926. Τό χῶμα εἶναι νωπό ἀκόμα! «Ἐπίσημοι »!
Ζεῦγος Μικέ καί Μαρή Καράβα, Δημήτρης καί Μπέμπα Ἀνδριτσάκη.

1. Ἀνάμεσα σ' ἕνα πληθυσμό 200.000 Αἰγυπτίων Μανσούρας.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

ΩΩ

Τετράδιον *Χρονολόγιον*

Τ..... Μαθητ.....

Τάξεως Αριθ.....

Σχολικόν Έτος 19 - 19

Ίστορικοί Σταθμοί

- 1221: Ίδρυση τῆς «Μανσούρας», τῆς «Νικήτριας»
Αρχές 18ου αἰ., παρουσία Ἑλλήνων στή Μανσούρα
- 1860: Ίδρύεται ἡ «ΕΛΛΗΝΑΙΓΥΠΤΙΑΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ»
- 1879: Ίδρυση πρώτου Κοινοτικοῦ σχολείου
- 1893: Ψήφιση πρώτου Κανονισμοῦ τῆς «Ἑλληνικῆς Κοινότητος Μανσούρας»
- 1904: Λειτουργία «Δημαίας Σχολῆς» καί αὔξηση τοῦ μαθητικοῦ πληθυσμοῦ
- 1913: Συστηματική ἐφαρμογή μικτῆς φοίτησης
- 1924: Πρόσληψη Ἰ. Χιωτίνη ὡς Διευθυντῆ (1924-1963)
- 1926: Τά Ἐκπαιδευτήρια μεταφέρονται στό νέο κτίριο, ἕνα οἰκοδόμημα 1000 τ.μ. σέ ἕνα συνολικό χώρο 25.000 τ.μ. Τό Γυμνάσιο ὀνομάζεται «Γρηγορίου» καί ὁ κῆπος «Σερεμέτειος» πρός τιμὴν τῶν Εὐεργετῶν
- 1928 καί ἐξῆς: Ἐφαρμογή «ιδιότυπου» προγράμματος ὅπου συνδυάζεται ἡ κλασική ἐκπαίδευση μέ τίς ξένες γλώσσες καί τίς ἐμπορικές σπουδές
- 1929: Φοιτοῦν οἱ δύο πρῶτοι οἰκότροφοι. Τά ἐπόμενα χρόνια ὁ ἀριθμός τους αὐξάνει συνεχῶς
- 1930: Ίδρυση μαθητικῆς κοινότητος «Φοίνιξ» καί μαθηματικοῦ περιοδικοῦ «Γλαῦξ» (1931-1957)
- 1931: Τό Γυμνάσιο ὀλοκληρώνεται ὡς πλήρες ἐξατάξιο
- 1938: Λειτουργία νέας πτέρυγας, τῆς «Δημαίας Σχολῆς». Ἡ κάτοψη τοῦ κτιρίου μετατρέπεται ἀπό «Τ» σέ «Η»
- 1937: Μέ τῆ «Συνθήκη τοῦ Μοντρέ» καταργοῦνται οἱ διομηλογήσεις καί τά «Μικτά Δικαστήρια» μέ μεταβατικό στάδιο ὡς τό 1949
- 1948-52: Ἀκμή Ἐκπαιδευτηρίων μέ 400 περίπου μαθητές, ἀπό τοὺς ὁποίους πάνω ἀπό 180 ἦταν οἰκότροφοι
- Οἰκοδόμηση νηπιαγωγείου καί οἰκημάτων γιά στέγαση Προσκόπων καί Ὁδηγῶν στόν Σερεμέτειο κῆπο
- 1960 καί ἐξῆς: Τά Ἐκπαιδευτήρια ἐνισχύονται μέ μαθητές ἀπό ἄλλα μέρη καί τά οἰκονομικά προβλήματα ἀντιμετωπίζονται μέ σταδιακή πώληση τῆς Κοινοτικῆς περιουσίας
- 1985: Τό σχολικό συγκρότημα καί ἕνας περιβόλος δωρίζεται στό Αἰγυπτιακό κράτος
- 1986: Ἡ ΕΚΜ ἐνσωματώνεται μέ τήν ΕΚΑ
- 2000: Τά Ἐκπαιδευτήρια Μανσούρας λειτουργοῦν ὡς σχολή ξένων γλωσσῶν μέ περίπου 1000 Αἰγυπτίους μαθητές/τριες

Γιατί δέν ἦταν τό Σχολεῖο μόνο του, ἦταν κι' οἱ γύρω ἀπέραντοι χῶροι, κι' ἡ γύρω ἀπέραντη ἔκταση: «5 φεδανίων, 19 κεράτ καί 12 σάχμ».¹ Ὀλόκληρα 20-21 στρέμματα ὀλόδικά μας, γιά μᾶς τά τυχερά Ἑλληνόπουλα τῆς Μανσούρας. Νά παίξομε, νά τρέξομε, νά ὄνειρευτοῦμε.

Καί γύρω, ὄμορφοι κῆποι μέ ἤσυχες βίλλες, τό μεγάλο κι' ἀπέριττο σπίτι τοῦ «Μουντίρη» τοῦ Νομάρχη Ντακαχλίας πού εἶχε τή Μανσοῦρα γιά πρωτεύουσα, «μέ πελώριον δροσόλουστον κῆπον», κι' ἔξω ἀπό τά μεγάλα παράθυρα στίς τάξεις, συνήθως ὀρθάνοιχτα γιατί ἔκανε σχεδόν πάντα ζέστη, στό πίσω μέρος τοῦ Σχολείου, ἐλεύθερος οὐρανός μέ πλούσια γῆ νά ὀργώνεται ἀπό τούς φελλάχους, μέ τά πόδια γυμνά χωμένα στό εὐφορο χῶμα τοῦ Νεῖλου, τό χῶμα τό Αἰγυπτιακό πού τούς περνοῦσε τή δύναμή του καί οἱ «γκαμούσες»² μέ τό ἀλέτρι ζωγραφιές ζωντανεμένες ἀπό τά χρόνια τῶν Φαραώ.

«Ἡ Μανσοῦρα ἔχει σήμερα σχολεῖα Ἑλληνικά ἀπό τά ὠραιότερα καθ' ὅλην τήν Αἴγυπτον»,

ἐπιβεβαιώνει ὁ Ἀχιλλέας Παχτίκος στήν «Εἰκονογραφημένη Ἀφρική» τοῦ 1938 στό κεφάλαιο γιά τή Μανσοῦρα.

Κι' ἦταν κι' ἐκεῖνη ἡ ἐξαίσια μεγαλόπρεπη εἴσοδος τά «ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ»! Δεξιά καθῶς κατέβαινες τόν ἐλαφρό κατήφορο νά μπεῖς στό Σχολεῖο, μ' ἀπέναντι τά φουντωτά «flamboyants» τά δέντρα μέ τά στρογγυλά κοκκινόχρωμα μπουκέττα καί τό Νεῖλο πιό πέρα ἀριστερά.

Προχωρῶντας ἀπό τά Προπύλαια δεξιά, δυόμισι φεντάνια, δέκα δηλ. στρέμματα, γιά γήπεδα φούτμπωλ, βόλλειν, τένις, μπάσκετ, κούνιες, χῶρος μέ ἄμμο γιά ἄλμα εἰς μήκος καί ἄλμα ἐπί κο-

1. Σ' ὀλόκληρο τό κεφάλαιο «Ἑλληνική Κοινότης Μανσοῦρας» καθῶς καί στό «Ἡ Μανσοῦρα στόν Πόλεμο τοῦ '40» τά χωρίς ἀναφορά πηγῆς ὅμως ἐντός εἰσαγωγικῶν ἀποσπάσματα εἶναι ἀπό τό βιβλίον τοῦ Ἀπόστολου Λάμπρου «Χρονικά Ἑλληνισμοῦ Μανσοῦρας - 1860-1950», Ἀλεξάνδρεια, 1954. Βιβλίον πολύτιμο.

2. «Γκαμούσα»: μαύρη ἀγελάδα.

« Προπύλαια »

ντῶ, ὑπόστεγο μέ τραπέζια πίνγκ-πόνγκ κι' ἀριστερά κῆπος, δέντρα μέ πάγκους καί μέ σκιά, ἀνθοκήπιο, «Ἡρώων», παρτέρια, πατινάζ.... Κι' ἓνα, κόντευα νά τό ξεχάσω, ἓνα μαρμάρινο ρολοῖ ἡλιακό. Νά βλέπεις τήν ὥρα ἀπ' τόν ἥλιο, μιὰ ἀρχαία αἴσθηση ζωῆς.

Ἐρχόταν κι' ἀπό ἀλλοῦ αὐτή ἡ αἴσθηση· ἀπό τό τρίγωνο μέ δεξιά κι' ἀριστερά τά δύο ἀκροκέραμα ψηλά στό φωτεινό οὐρανό ἐκεῖ πού κυμάτιζε ἡ σημαία. Ἡ γαλανόλευκη, ἡ Ἑλληνική! Μποροῦσε νά τή δεῖς ἀπό πολύ μακριά. Τώρα πού τό σκέφτομαι! Γύρω ἡ Αἰγυπτιακή Μανσοῦρα, ἐκεῖ ψηλά ἡ Μανσοῦρα Ἑλληνική.

Δώδεκα χρόνια εὐτυχίας καθημερινῆς!

Πρώτη Δημοτικοῦ ἕως Ἑκτη Δημοτικοῦ.
Πρώτη Γυμνασίου ἕως Ἑκτη Γυμνασίου.

Ποιός; Τί; μᾶς πρόσφερε τήν εὐτυχία αὐτή;

ΜΕΓΑΛΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

Μαζύ μας, ὀλόγυρά μας καθημερινά τά ὀνόματά τους :

«ΣΕΡΕΜΕΤΕΙΟΣ ΚΗΠΟΣ»

ἐπιβλητικά πάνω ἀπ' τά Προτύλεια.

«ΓΡΗΓΟΡΙΕΙΟΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ»

κάτω ἀπ' τό τρίγωνο τοῦ νεοκλασικοῦ

«ΔΗΜΑΙΑ ΣΧΟΛΗ»

πίσω ἀκριβῶς στήν εἴσοδο στό Δημοτικό

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΕΡΕΜΕΤΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΑΣ

«Ὁ Παναγιώτης Σερεμέτης, φτωχό παιδί ἀπό τή Λήμνο, χρόνια δούλεψε σκυλίσια. Κάθισε μέ τό φελλάχο καί μοιραζόταν τήν πίττα τήν ξερή. Ἀνακάτωνε – ὁ ἴδιος τά διηγόταν – τίς ἐλές γιά νά μή καταλαβαίνει πότε ἔτρωγε τή σάπια καί πότε τήν ξερή. Κάτεχε κάτι κολυβογράμματα. Πῆγε “ναζιράκος”¹ σέ χτήματα. Εὐπνιο μυαλό. Ἐπιασε μαγιά. Ἀγόρασε λίγα φεντάνια. Τόν βοήθησε καί ἡ τύχη. Πλούτισε. Γίνηκε μεγαλοχτηματίας. Ἀξιώθηκε καί Πρόεδρος στήν “Ἑλληνική Κοινότητα” νά γίνει» – διαβάζομε στό σημαντικό γιά μᾶς τοῦς Ἑλληνες τῆς Μανσοῦρας βιβλίο τῆς δασκάλας μας Καλλιόπης Τσοῦμπου-Νακοπούλου «Ἡ Κιβωτός μου».

Μέ τή δωρεά τῆς γῆς, τή δική του δωρεά 20-25 στρέμματα, καί μέ τή διπλή του ψῆφο, τήν «ψῆφο τῆς Ἀθηνᾶς» ὅπως λέγεται, σάν Πρόεδρος τῆς Κοινότητος πού εἴχαμε τήν τύχη νά εἶναι τό 1924, ξεκινάει τό κτίσιμο τοῦ Σχολείου μας στήν ξεχασμένη περιοχὴ Κουλογγίλ 2 χιλιόμετρα ἔξω ἀπ' τήν Μανσοῦρα.

Ἡ μάχη ἀνάμεσα στά δύο ἀντίθετα στρατόπεδα ὑπῆρξε σκληρή: οἱ μισοί ἤθελαν τό καινούργιο σχολεῖο νά κτιστεῖ στό οἰκόπεδο Σερεμέτη ἔξω ἀπ' τήν πόλη ὅπου τά παιδιά κατά τά διαλείμματα

1. Ναζίρης: ἐπιστάτης σέ χωράφια.

«...θά ἀναπνέουν τόν καθαρό τῆς ἐξοχῆς ἀέρα, θά σκαλίζουν, θά φυτεύουν δενδράκια, θά ἐξασκοῦνται εἰς κάθε εἶδος γυμναστικῆς»,

κι' οἱ ἄλλοι μισοί ἐπ' οὐδενί λόγῳ θά στέλναν τά παιδιά τους «στήν ἄλλη ἄκρη τοῦ κόσμου» νά κινδυνεύουν ἀπό «ἀλώπεκες καί ἄλλα ἄγρια ζῶα!»

Μαζύ ὁμως μέ τήν «ψῆφο τῆς Ἀθηνᾶς» βοήθησε κι' ὁ ... Καθαρόπουλος πού τελευταία στιγμή ἔψαξαν καί σηκωτό σχεδόν τόν ἔφεραν νά ψηφίσει, γιατί εἶχε ἔρθει ἰσοπαλία 17-17! Ἦξεραν βέβαια πώς ὁ Καθαρόπουλος ἦταν ὀπαδός τοῦ Σερεμέτη φανατικός!

Μετά τήν ἀναγγελία τῆς «νίκης» του ὁ Παναγιώτης Σερεμέτης, «μέ τό γαλήνιο πρόσωπο καί τό ἀθλητικό παρουνισιαστικό» δηλώνει τά ἐξῆς:

«Σᾶς ὑπόσχομαι ὅτι θά σᾶς κάμω ὄχι μόνο ὅσα σᾶς εἶπα ἀλλά καί περισσότερα γιατί ἔχω τήν πεποίθηση ὅτι δέν θά πᾶνε χαμένα...»

Ὅπερ καί ἐγένετο! Ἀργότερα, πέρα ἀπό τήν προσφορά τοῦ οἰκοπέδου (25 στρέμματα) δίνει κι' ἄλλες Λ. Αἰγ.¹ 700 γιά τήν περίφραξη καί τά Προπύλαια καί Λ. Αἰγ. 700 ἀκόμα «πρός ἐνίσχυσιν τοῦ ἐξαντληθέντος Κοινοτικοῦ Ταμείου»².

Ὁ Γεώργιος Γρηγορίου, Πελοποννήσιος, ἀνηψιός καί συγκληρονόμος τοῦ πλούσιου θείου του Ἰωάννη Γρηγορίου ἀνθρώπου μέ μεγάλη περιουσία «ἀγοράζων καί βελτιῶνον γαίας καί καλλιεργῶν αὐτάς· συγχρόνως μετήρχετο καί τόν βαμβακέμπορον πωλῶν εἰς τό Μινέτ ελ Μπάσسال τήν παραγωγὴν βάμβακος τῶν κτημάτων του», ὅπως διαβάζομε στό βιβλίον τοῦ Ἀ. Λάμπρου.

1. Λ. Αἰγ.: Λίρες Αἰγύπτου.

2. Τό... «ἐξαντληθέν Κοινοτικόν Ταμεῖον» ἐνίσχύθηκε καί ἀπό τούς Θεόφιλο Πελεκάνο (Λ. Αἰγ. 200) καί Νικήτα Βλαβιανό (Λ. Αἰγ. 100).

Γεώργιος Γρηγορίου.

Καί στήν «Κιβωτό»:

«Έτοιμη νά διαλυθεῖ ἡ συντροφιά τοῦ κήπου. Ἐνα γνώριμο κουδούνισμα τούς καθήλωσε. Γύρισαν τά κεφάλια πρὸς τήν καγκελόπορτα πού ἄνοιγε στά Προπύλαια. Ἐμπαινε τό μόνιππο τοῦ Μεγάλου Εὐεργέτη τῶν σχολείων. Ἐμοιαζε μέ κομψοτέχνημα ἐκεῖνο τό ἀμαξάκι. Γυάλιζε σά νᾶταν ἀπό ἔβενο. Καί τ' ἄλογο, ράτσας, καλοζωισμένο, πετοῦσε ὀλόχαρο.

— Πολύτιμο φορτίο μεταφέρει, εἶπε ὁ Μαθηματικός.

— Θησαυρό πολύτιμο, πρόσθεσε ὁ Φυσικός.

— Τί σεμνός ἄνθρωπος! Χρόνια τόν γνωρίζω. Ἄπλός, καταδεκτικός. Σπάνιο νά μὴν τόν ἀλλάξει ἡ τόση περιουσία πού κληρονόμησε.

— Καί τί ἱκανοποίηση νά βλέπει τώρα τήν ἔκταση πού πῆρε ἡ μεγάλη δωρεά του.

— Θυμᾶμαι στά ἐγκαίνια τῶν Σχολείων. Ὅταν ἀποκαλύφθηκε ἡ ἐπιγραφή

«ΓΡΗΓΟΡΕΙΟΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ»

ἀναζητήσαμε τόν Μεγάλο Εὐεργέτη. Τόν ἀνακαλύψαμε μονάχο, πίσω-πίσω, ἀκουμπισμένο σ' ἓνα δένδρο, μέ τό ἀπαραίτητο μπα-στουνάκι του. Ἔτσι μικρόσωμος πού εἶναι δυσκολευτήκαμε νά τόν ξεχωρίσομε ἀπό παιδί!»

Στό μεταξύ ἐκεῖνος εἶχε κατέβει ἀπό τήν ἄμαξά του καί κατευθυνόταν πρός τήν παρέα. Χαιρέτησε μ' ἓνα θερμό σφίξιμο τοῦ χεριοῦ ἓνα πρός ἓνα, εὐχήθηκε «Καλές Διακοπές» κι' ἀπομακρύνθηκε ἀθόρυβα.

Συνήθιζε νά περπατᾶ ἀθόρυβα στό γήπεδο, στόν κήπο, χωρίς νά ἐνοχλεῖ.»

Ὁ Ἰωάννης Δήμας «ἐκ Χειμάρρας τῆς Βορείου Ἠπείρου καταγόμενος, εἶχεν ἀναπτύξει τάς ἐμπορικός του ἐργασίας εἰς τά χωρία τοῦ Μάρκαζ Ντεκέρνες ὀλίγον ἀπέχοντα τῆς Μανσούρας, ἦτο δέ κάτοχος τήν ἐποχὴν ἐκείνην (1902) πενήντα περίπου φεδ-δανίων (200 στρέμματα). Μορφωμένος καί ὁμιλῶν ἐκτός τῆς Ἀλβανικῆς καί Ἑλληνικῆς, τήν Ἰταλικήν, ἐξετιμᾶτο ὑπό τῶν ἐν Μανσούρα Βορειοηπειρωτῶν ἀποτελούντων τό ἀντίβαρον τῆς ὑποστηρίξεως τόν Ἰωάννην Γρηγορίου ἀντιπάλου παρατάξεως.»

Μέ δικά του χρήματα, τό 1903-1904, κτίζει καί προσφέρει στήν Ἑλληνική παροικία τῆς Μανσούρας πού ὄλο πληθαίνει τήν «Δημαία Σχολή» στό κέντρο τῆς πόλης, ἀντί τοῦ προηγούμενου «Στοιχειώδους Κοινοτικοῦ Σχολείου».

Σέ ἔνδειξη εὐγνωμοσύνης, ὅταν 22 χρόνια μετά, τό Δημοτικὸ θά γίνει τμήμα τῶν «Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων Μανσούρας» θά τοῦ δοθεῖ ἡ ὄνομασία,

«ΔΗΜΑΙΑ ΣΧΟΛΗ»

Ἀξέχαστη ἡ μαρμάρινη πλάκα στόν τοῖχο ἀριστερά τήν πρώτη μέρα τοῦ σχολείου 6 χρονῶν μέ τήν καινούργια σάκκα καί τήν καινούργια ποδιά, πάνω ἀπό τά καλοκτενισμένα κεφάλια μας, καθὼς ἀνεβαίνομε μέ κρυφὸ κτυποκάρδι τά 5-6 σκαλιὰ πού ὀδηγοῦν στήν πρώτη μας τάξη, τήν «Α' Δημοτικῶν»!

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ!

Γύρω-τριγύρω στήν «Αΐθουσα Συνεδριάσεων» μέ τά ψηλά ταβάνια καί τά ψηλά παράθυρα μέ τίς βαρειές κουρτίνες, πλάι στό γραφείο τοῦ Ἰωάννη Χιωτίνη, τόν Διευθυντή πού τό ὄνομά του ταυτίστηκε μέ τήν ἱστορία τοῦ Σχολείου μας, τά πρόσωπά τους ἤρεμα καί σοβαρά στό χρυσό σκαλιστό τους πλαίσιο μᾶς κυττοῦσαν ὅποτε, σπάνια, ἐμεῖς οἱ μαθητές, τύχαινε... τολμούσαμε νά βρεθοῦμε ἐκεῖ. Μιά προστασία!

Ἀντώνιος Ράλλης
Ἰωάννης Γρηγορίου
Γεώργιος Σινολάκης
Γεώργιος Χριστοδούλου
Ἀντώνιος Σαχτούρης

Κι' ἄλλα ὀνόματα κι' ἄλλα πρόσωπα, δέ θυμᾶμαι, ἐκεῖ ψηλά... Ἐξω στόν ἀπέραντο διάδρομο, δεξιά κι' ἀριστερά ἀπό τήν «Αΐθουσα Ἑορτῶν» δύο μαρμάρινες προτομές: Ἰωάννης καί Αικατερίνη Γρηγορίου.

Οἱ Μεγάλοι Εὐεργέτες!

Ἄν μείναμε Ἑλληνες στήν Μανσοῦρα, ἄν μείναμε Ἑλληνες στήν Αἴγυπτο, ἄν ὑψώσαμε τήν Ἑλληνικότητα, ἐκεῖ ψηλά, πολύ ψηλά ὅπου πιστεύω τήν ὑψώσαμε, στό σημεῖο ἐκεῖνο ὅπου μπόρεσε νά ἀναδυθεῖ ἓνας Καβάφης κι' ἓνας Παρθένης καί μία Πηνελόπη Δέλτα, ὀφείλεται, τό ὀφείλομε, στούς Μεγάλους Εὐεργέτες. Σ' ἐκείνους τούς Ἑλληνες τῆς Αἰγύπτου πού ἀντί νά στοιβάζουν ὅλα τά χρήματα πού τό Ἑλληνικό δαιμόνιο, ἡ ἐργατικότητα κι' οἱ τότε συνθήκες τούς βοήθησαν νά κερδίσουν, στίς Τράπεζες δῶσαν ἀπλόχερα νά γίνουν Σχολεῖα Ἑλληνικά, Ἐκκλησίες Ἑλληνικές, Νοσοκομεῖα Ἑλληνικά (ἴδε τό ἐξαιρετικό «Κοτσίκειο¹» στήν Ἀλεξάνδρεια) Σύλλογοι Ἀθλητικοί, Πνευματικά Κέντρα καί Λέσχες ὅπου οἱ Ἑλληνες πού ἡ μοῖρα κι' ἡ ἀνάγκη ἔφερε στήν Αἴγυπτο, οἱ περισσότεροι σχεδόν παιδιά,² θά μέναν Ἑλληνες, δέν θά χανόντου-

1. «Ἑλληνικόν Νοσοκομεῖον – Δαπάνη Θεοχάρη Κότσικα».

2. Ὁ πατέρας ἦταν 16!

σαν ανάμεσα στις τόσες άλλες θρησκείες, τίς τόσες άλλες ἐθνικό-
τητες πού ἔντονα ὑπῆρχαν γύρω τους. Κι' ἡ Μανσούρα εἶναι

«Ἀπό τὰς πλέον ἀνθηράς πόλεις τῆς Αἰγύπτου, ἐρχομένη τε-
τάρτη εἰς σπουδαιότητα μετά τό Κάιρον, τήν Ἀλεξάνδρειαν καί
τό Πόρτ-Σαῖτ. Εἶναι πρωτεύουσα καί ἔδρα διοικήσεως τῆς Ἐπαρ-
χίας τῆς Δακαχλίας. Σπουδαιότατον δέ ἐμπορικόν κέντρον βάμ-
βακος, βαμβακοσπόρων, καί σιτηρῶν».

ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἀχιλλέας Παχισκος μιλῶντας γιά τήν Μανσούρα
στήν «Εἰκονογραφημένη Ἀφρική».

Ἔτσι μέσα ἀπ' τήν προσφορά, πού μέ τά χρόνια ἔγινε θε-
σμός, ὁ θεσμός τῶν «Μεγάλων Εὐεργετῶν», ξεκίνησε κι' ἡ Μαν-
σούρα, ἡ «Ἑλληνική Κοινότης Μανσούρας», θεμέλιος λίθος, φύ-
λακας τῆς Ἑλληνικῆς Παροικίας τῆς :

«Ἡ Ἑλληνική Κοινότης Μανσούρας εἶναι μία τῶν ἀρχαιοτέ-
ρων καί εὐπορωτέρων Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων τῆς Αἰγύπτου. Τήν
ἀνέγερσιν τῆς πρώτης ἐκκλησίας ὡς καί τήν ἴδρυσιν ἐνός δημοτι-
κοῦ σχολείου ἡ Ἑλληνική παροικία Μανσούρας ὀφείλει εἰς τὰς
προσπαθείας τοῦ φιλανθρώπου καί πατριώτου Ἀντωνίου Ράλλη,
ἐλθόντος τῷ 1859 ἐν Μανσούρα, ὅπου ἐγκατέστησε ἐκκομιστικήν
μηχανήν. Τά ἐν λόγῳ ἰδρύματα συντηροῦντο μέ τὰς εἰσφοράς με-
ρικῶν πλουσίων Ἑλλήνων καί κυρίως τοῦ προέδρου τῆς Κοινότη-
τος Ἀντωνίου Ράλλη, συχνάκις καλύπτοντος ἐξ' ἰδίων τὰ ἐλείμμα-
τα τοῦ κοινοτικοῦ προϋπολογισμοῦ.»

Ἀπό τό 1859 ἕως τό 1893 δηλαδή.

Μαζύ μέ τό γιό του Ἀλέξανδρο πού συνεχίζει τό ἔργο του.

Στήν ἐκκλησία μας, «Ἀθανασίου καί Κυρίλλου», ἔξω στό δρό-
μο, στή «Rue Fouad 1er» ἢ «Σίκα Γκιντίντα» πού σήμαινε «Και-
νούργιος Δρόμος», γράφει ψηλά πάνω ἀπό τήν εἴσοδο: 1860! Γι'
αὐτήν ὁ Ἰωάννης Γρηγορίου προσφέρει Λ. Αἰγ. 800 ποσό μυθικό
γιά τότε. Στίς «Βαμβακομηχανές» καί στά «Βαμβακοεμπορικά
Καταστήματα» οἱ Ἑλληνες ὑπάλληλοι πληθαίνουν μαζύ φυσικά
καί οἱ Ἑλληνικές οἰκογένειες καί τό 1893 ψηφίζεται ὁ πρῶτος
«Κανονισμός τῆς ἐν Μανσούρα Ἑλληνικῆς Κοινότητος».

Ὁ κανονισμός ἐνεκρίθη «ὑπό τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων καί

έδημοσιεύθη εις τήν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τήν 8ην Μαΐου 1893».

Πρὶν προχωρήσω θέλω νά ὑπενθυμίσω, νά τονίσω, πῶς ὄλα αὐτά γινόντουσαν ὄχι στήν Ἑλλάδα ἀλλά στήν Αἴγυπτο. Σέ μιά ξένη χώρα. Μιά χώρα πού μᾶς ἔδωσε τόσο χῶρο γῆς καί τόσο χῶρο δράσης! Πού σέ στιγμές μᾶς βοήθησε ἀπλόχερα κι' ἡ ἴδια νά ζωντανέψομε τό ὄνειρό μας, τό ὄνειρο μιᾶς Δεύτερης Πατρίδας. Ὅπως ἔγινε καί μέ τήν ἐκκλησία μας στή Μανσούρα, τόν «Ἱερόν Ναόν τῶν Ἁγίων καί Μεγάλων Ἱεραρχῶν Ἀθανασίου καί Κυρίλλου» ὅπου μαθαίνομε, διαβάζοντας τά «Χρονικά Ἑλληνισμοῦ Μανσούρας» τοῦ Ἀ. Λάμπρου ὅτι,

«Τό οἰκόπεδον ἐφ' οὗ ἐκτίσθη ὁ ναός, ἔχει ἔκταση 616 τετραγωνικῶν μέτρων καί ἐδωρήθη ὑπό τοῦ τότε Ἀντιβασιλέως Μοχάμετ Πασσᾶ Σαῖντ εἰς τό Ἑλληνορθόδοξον Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας διά Χοτζετίου χρονολογημένον ἀπό 26 Τζεμάλες Ἄχερ, ἔτους 1277 τῆς Ἐγείρας 8 Νοεμβρίου 1859 – καί ἐπομένως ὁ ἱερός ναός ἀνήκει εἰς τό Πατριαρχεῖον.»

Δῶρο λοιπόν ἀπό τόν Αἴγυπτιακό λαό κι' ἡ γῆ πού πάνω της κτίστηκε ἡ ἐκκλησία μας!

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΣΑΧΤΟΥΡΗΣ: ἡ δύναμη τοῦ Ἐνός!

Ἀνάμεσα στούς «Μεγάλους Εὐεργέτες» κι' ἕνας πού δέν ἔδωσε γῆ, οὔτε χρήματα ἀλλά κάτι ἐξίσου σημαντικό: τόν ἑαυτό του. Εἶναι ὁ «νεαρός ὑποπρόξενος, Ἀντώνιος Σαχτούρης».

Διαβάζομε γι' αὐτόν:

«Καίτοι οὐδεμία παρατηρεῖτο δραστηριότης κατά τήν διαρρέυσασαν πενταετίαν 1896-1901 ἐκ μέρους τῶν ἰθυπόντων τήν παροικίαν, αὕτη ἠνδροῦτο εἰς πληθυσμόν καί ὅταν ἐτοποθετήθη ὁ Ἀντώνιος Σαχτούρης ὡς ὑποπρόξενος εἰς Μανσούραν, τήν 4ην Ἰανουαρίου 1902, δέν ἔλειπεν οὔτε ἡ ὄρεξις, ἀλλά καί οὔτε τά κατάλληλα στοιχεῖα πρὸς ἐκπλήρωσιν καί ἐπιτυχίαν τῶν προσπαθειῶν τοῦ ἱκανοῦ τούτου διπλωματικοῦ ὑπαλλήλου.»

Ὁ Σαχτούρης ἔχει κέφι γιά καλή δουλειά. Χρησιμοποιεῖ σωστά τή θέση καί τήν ἐξυπνάδα του. Ἔρχεται κοντά στό «λαό

του» και βλέπει πώς κυριαρχούν δύο αντίπαλα ρεύματα: οί Μωραΐτες μέ ἀρχηγό τόν Ἰωάννη Γρηγορίου και οί Βορειοηπειρωῶτες μ' ἀρχηγό τόν Ἰωάννη Δήμα! «Δημιουργεῖ ἄμιλλα και ἐπιδεξίως χειριζόμενος αὐτήν, θ' ἀποκομίση μετ' ὀλίγον πλουσίους ὑπέρ τῆς Κοινότητος καρπούς.»

Προτρύνει τόν Δήμα, «τοῦ ὁποίου τήν φιλοδοξίαν διέθρυπτεν και μετά τοῦ ὁποίου εἶχε ἄμεσον ἐπαφήν ὡς ἀναπληρωτοῦ Προξένου – νά προλάβει τόν Γρηγορίου πού ἔχει ὑποσχεθεῖ ἀλλά δέν ἔχει ἀκόμα δώσει τά χρήματα γιά ἓνα καινούργιο σχολεῖο, ὁ Ἰωάννης Δήμας προσφέρει ἀμέσως Λ. Αἰγ. 500 και μέσα σ' ἓνα χρόνο, Μάιο 1903 μέ Μάιο 1904, τό καινούργιο Σχολεῖο εἶναι ἔτοιμο, ἡ

«ΔΗΜΑΙΑ ΣΧΟΛΗ»

Ἡ ἀνάγκη τοῦ σχολείου αὐτοῦ ὑπῆρξε ἐπιτακτική! Ἡ διαπίστωση ἔγινε πάλι ἀπό τόν Σαχτούρη ὅπως διαβάζομε στά πρακτικά τῆς 16/19-10-1902.

«Ὁ Ἑλλήν ἱερεὺς Χριστοφόρος Νικολαΐδης, ἐφημέριος τῶν Ἀγίων Ἀθανασίου και Κυρίλλου, ἐνέγραψεν τήν θυγατέρα του εἰς τό ἐνταῦθα “Λατινικόν Σχολεῖον τῶν Ἀδελφῶν τοῦ Ἑλέους.” Ἡ πρᾶξις αὕτη ὡς ἀντεθνική, προκαλεῖ τήν ἐξέγερσιν τοῦ Ἑλλήνος ὑποπροξένου Σαχτούρη και τήν διαμαρτυρίαν του πρὸς τήν Κοινοτικήν Ἐπιτροπήν. Ὁ ἀντιπρόεδρος Ἰωάννης Γρηγορίου θεωρεῖ τήν πρᾶξιν κατακριτέαν, ὀλέθριον παράδειγμα εἰς τούς Ἑλληνας γονεῖς και ζητεῖ νά ληφθοῦν μέτρα κατά τοῦ ἱερέως. Ἡ ἐπιτροπή ὑπό τόν Ἀ. Ράλλη ἐπιβάλλει εἰς τόν ἱερέα, ὅπως ἀποσύρει τήν θυγατέρα του αὐθωρεῖ ἀπό τό ξένον σχολεῖον, και ἀναθέτει εἰς τόν ἀντιπρόεδρον Γρηγορίου νά καλέσῃ τόν ἱερέα και τῷ ἀπευθύνη δεούσας παρατηρήσεις. Ἡ ἐπιτροπή θά ἐπανέλθει.»

Τό ἔντονο ἐνδιαφέρον και ἡ ἀνησυχία τοῦ Σαχτούρη συμπίπτει ἐδῶ και μέ τά ἄρθρα 31 και 32 τοῦ «Κανονισμοῦ τῆς Κοινότητος» τοῦ 1893 ὅπου οί συντάκτες τοῦ κανονισμοῦ ἀποδίδουν,

«... ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τήν καθόλον λειτουργίαν τῶν σχολείων τῆς Κοινότητος, ἡ ἐπίβλεψις τῶν ὁποίων θά διενεργεῖται

ὑπό τριμελοῦς ἐφορείας ἐκλεγομένης ἀπ' εὐθείας ὑπό τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως καί περιβαλλομένης μέ δικαιώματα καί μέ εὐθύνας, διά τήν ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν αὐτῶν.»

Τί θά γινόταν ἂν ὁ ἕνας μετά τόν ἄλλο γονιό ἀρχίζει καί γράφει τό παιδί του στό «Λατινικόν Σχολεῖον τῶν Ἀδελφῶν τοῦ Ἑλέους»;

Τό Ἑλληνικό στοιχεῖο θά ἔσβυνε.

Γι' αὐτό ἡ «Δημαία Σχολή», γι' αὐτό τά «Ἑλληνικά Ἐκπαιδευτήρια Μανσούρας», γι' αὐτό τό «Ἀβερῶφειο», ἡ «Σαλβάγειος», ἡ «Ἐενάκειος», ἡ «Ἀχιλλοπούλειος» στήν Ἀλεξάνδρεια καί στό Κάιρο καί ὅλα τά ἐξάίσια Ἑλληνικά, πολύ Ἑλληνικά καί σάν κτίσματα Νεοκλασικά καί σάν Ἑλληνική παιδεία, σχολεῖα τῆς Αἰγύπτου.

Ὁ Σαχτούρης ἐργάζεται ἀκατάπαυστα, ἔχει ιδέες καί τίς πραγματοποιεῖ:

Κάνει μέλη τῆς Κοινότητος πλούσιους προύχοντες τῶν Συριῶν («Σαμλίδων») ὁμόθησκων μέ σίγουρα οἰκονομικά ὀφέλη γιά τήν Ἑλληνική παροικία, ὅπως τοὺς ἀδελφούς Οτταμπάσσι –ὅλοι θυμόμαστε τό μόνιμο στασίδι τῆς κυρίας Οτταμπάσσι στήν ἐκκλησία μας δίπλα στό θρόνο τοῦ Δεσπότη καί τήν ἀρχοντιά καί κομψότητά της τονισμένες ἀπό γοῦνες, καπέλλα καί διαμαντικά– καθῶς καί τόν πάμπλουτο γέροντα Κιλντάνι. Ἑλληνικῆς καταγωγῆς! αἰχμάλωτος τῶν Τούρκων στήν ἔξοδο τοῦ Μεσολογγίου ὅταν ἦταν παιδί! Ἐέρει ὁμως καί νά προσφέρει, νά εὐχαριστεῖ. Ἔτσι, προτείνει νά ἐκκλησιάζονται οἱ Σύριοι στήν ἐκκλησία μας καί νά ὑπάρχει μαζί μέ τόν Ἑλ-

Σαμλίδα, 1927.

ληνα κι' ένας Σύριος ιερέας! Ποιός από μᾶς τούς Μανσουριανούς δέ θυμᾶται τόν Σαμλή και τόν Ἑλληνα ιερέα πλάι-πλάι στήν Ὁραία Πύλη. Ὁ ένας νά φέλνει στά Ἑλληνικά κι' ὁ ἄλλος στά Ἀραβικά.

Τοῦ Σαχτούρη και ἡ ἀρχική πρόταση γιά δημιουργία «Ἐμπορικοῦ Τμήματος» στά σχολεῖα μας!

Ἦταν παρών σέ κάθε συνεδρίαση τῶν Σχολικῶν Ἐφόρων (ἕνας θεσμός πού ἔφτασε στό ζενίθ του τό 1926 μέ τό ξεκίνημα τῶν «Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων Μανσούρας») ἐπεμβαίνοντας μέ προτάσεις και λύσεις, ἀξιοποιῶντας ἔτσι δημιουργικά τό ἀξίωμα του ὡς ὑποπροξένου.

Ἄντι ἡ κοινωνική ζωή – δεξιώσεις, cocktail parties, ἐγκαίνια ἡ ἐπιπόλαιη της πλευρά – νᾶταν τό ἔργο και ἡ προσφορά ἡ ἔγνοια τοῦ κάθε διπλωμάτη μας! Νᾶταν πολλοί οἱ Σαχτούρηδες!

Ὁ «πατήρ τῆς δημοσιογραφίας» διευθυντής στήν «Ἀκρόπολη» σπουδαῖος δημοσιογράφος Γαβριηλίδης ἐπισκέπτεται τήν Μανσούρα ἐκείνη τήν ἐποχή. Γυρνῶντας στήν Ἑλλάδα γράφει ἀνταποκρίσεις στήν ἐφημερίδα του μέ τίτλο «Ὁ Πρόξενος Ἡφαίστειο» ὅπου πλέκει «και τό ἐγκώμιον τῆς ἐν Μανσούρα Ἑλληνικῆς ζωτικότητος». Τόν εἶχε ἐνθουσιάσει «ἡ πληθύς και ἡ ὀργάνωση τῶν Ἑλλήνων τῆς παροικίας. Ἑλληνες οἱ διευθυνταί τῶν Τραπεζιτικῶν Οἴκων, Ἑλληνες οἱ διευθυνταί τῶν Ἐκοκκιστικῶν Μηχανῶν, Ἑλληνες μεγαλοκτηματῖαι ἀγροτικῶν κτημάτων, Ἑλληνες διευθυνταί Ἐμπορικῶν Οἴκων, Ἑλληνες ἐμποροῦπάλληλοι και ἄλλοι ὑπάλληλοι και ἐπαγγελματῖαι, ἐπλημύρουν τήν ἐκκλησίαν κατά τάς τελετάς, ὡς και τά Ἑλληνικά καθιδρύματα».

Τό 1903 ἡ κόμησσα Λουῖζα Ριανκούρ, διοργανώνει ἐκδρομή στήν Αἴγυπτο γιά νά γνωρίσει και ὁ γιός της τήν «Νειλόρρουτον χώραν, ἀντιληφθῆ δέ προσέτι και τά τῆς ἐκεῖ δράσεως τῶν Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων». Κάποια στιγμή φτάνουν και στήν Μανσού-

1. Ὁ Κιλντάνι θά δωρήσει μεγαλόπρεπο κτίριο ἀργότερα στήν «Ἑλληνική Κοινότητα Μανσούρας».

ρα. Ανάμεσά τους βρίσκεται και ο δημοσιογράφος Λαμπρίδης. Στο βιβλίο που εκδίδει τό 1904 «Ο έν Αιγύπτω Σύγχρονος Έλλη- νισμός» σχολιάζοντας τήν άπραξία που χαρακτήρισε τήν Κοινό- τητα τής Μανσούρας άπό τό 1893 έως τό 1901 και τήν «ρίζηδόν μεταβολήν» μέ τήν άφιξη του Σαχτούρη και τήν παρουσία του στην Μανσούρα τά επόμενα τρία χρόνια (1902-1905) γράφει λέ- γοντας πώς δέν ήταν οι Μανσουριανοί που άλλαξαν:

«Η μεταβολή υπήρξε μόνον έργον τύχης ήτις ώδήγησεν τόν Αντώνιον Σαχτούρη, εις Μανσούραν ώς ύποπρόξενον Έλληνα, διάδοχον τοσούτων άλλων, όστις καθίσταται ό μοχλός και τό κέ- ντρον τών εκεί Έλλήνων, καταδείξας ούτως ότι ή πρόοδος και ή άκμή δέν όφείλονται εις τήν πρωτοβουλίαν τών ομάδων, αλλά εις άνδρών ολίγων τήν πρωτοβουλίαν όπου δέ οι ολίγοι έλλείπουσιν, εκεί και τά μάλλον πολιτισμένα πλήθη εις άποσύνθεσιν και άφά- νειαν ρέπουσιν.»

Τόν Ίανουάριο του 1904 ή «Γενική Συνέλευσις τής Κοινότη- τος Μανσούρας» ανακηρύσσει τόν Αντώνιο Σαχτούρη «Μεγάλον Εϋεργέτη».

Μέσα σέ 2 χρόνια (1902-1904) είχε κάνει τόσα ώστε νά του δοθει ένας τίτλος τόσο σπουδαίος.

Αυτό τό «ένα», αυτός ό «ένας», αυτά τά άτομα μέ τήν κοι- νωνική ευθύνη έκαναν τήν Μανσούρα, τήν Έλληνική παροικία της, αυτό που έγινε: ένα πρότυπο, θά τολμοϋσε κανείς νά πει, κοινωνίας.

Χωρίς αυτό βέβαια νά σημαίνει πώς δέν θά υπήρξε τό σκοτά- δι ανάμεσα στό φως. Αναπόφευκτα. Τό ξερόμε πιά, δέ γίνεται άλλοιως. Όπως ό διχασμός ανάμεσα σέ Βενιζελικούς και Βασιλι- κούς τό '12 μέ '14 όταν φίλοι στέλνουν έξορία φίλους, ή μή άνα- γνώριση τής μεγάλης ψυχικής και πνευματικής προσφοράς τών Προέδρων και Σχολικών Έφόρων Αριστοτέλη Παπαδάκη και Ίω- άννη Γουριώτη και ή άρνηση ν' ανακηρυχθούν «Μεγάλοι Εϋεργέ- τες» άπό τόν μετέπειτα Πρόεδρο Κοινότητας Ζαχαρία Πικραμένο τό 1940, σέ στιγμές ή άκραία αυστηρότης τών Σχολείων μας, κά- ποιες προσωπικές αντιζηλίες σίγουρα φορές, λάθος αντιμετώπιση μαθητών που καταπλήσσουν, όπως και ή δική μου που στό μάθη- μα του έργοχειρου στην Β' Δημοτικού όταν γεμάτη ένθουσιασμό

ἔδειξα στή δασκάλα μου πώς εἶχα καθήσει καί τελειώσει δύο ὀλόκληρες γραμμές τοῦ καμβᾶ – κόκκινη κλωστή πάνω στ' ἄσπρο – τό Σαββατοκύριακο ἀντί γιά μιὰ πού μᾶς εἶχε πεῖ, κατέβασε τά γυαλιά εἶπε στίς ἄλλες μαθήτριες τίς φίλες μου, νά σταματήσουν νά κεντᾶνε καί δήλωσε:

«Ἄν ὁμολογήσεις ὅτι ἡ μαμά σου τό κέντησε κι' ὄχι ἐσύ, κι' ὅτι λές ψέμματα θά σέ συγχωρήσω.»

Κι' ἐγώ 8-9 χρονῶν ὄρθια μπροστά στήν ἔδρα νά κρατῶ ἀκόμα τό ἐργόχειρο στόν ἀέρα ὅπως πῆγα νά τῆς τό δείξω καί νά θέλω νά πεθάνω.

Πολύ ἀργότερα, μετά τό θάνατό της μάθαινα πώς εἶχε λόγο δικό της νά μή μέ χωνεύει πού ὅμως δέν εἶχε σχέση μέ μένα. Καί τήν κατάλαβα.

Κι' ἄλλη φορά πού «ἐκλήθην» εἰς τό γραφεῖο τῶν Καθηγητριῶν νά φάω κατσάδα πού φοροῦσα ἓνα ρόζ κορδελλάκι. Θυμᾶμαι τήν κίνηση καθῶς τό ἔβγαζα. Ἀργά-ἀργά....

Ὅμως πέρα καί πάνω ἀπ' ὅλα κυριαρχοῦσε μιὰ ἐμμονή, ἓνα πάθος γιά τήν προσφορά ὅ,τι καλλίτερου στό Σύνολο.

Καί στό τέλος αὐτό νικοῦσε.

ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ

Σάν ἀποτέλεσμα,

— Τό 1914 δημιουργεῖται «Σῶμα Ἑλλήνων Προσκόπων Μανσούρας» μέ Ἀρχηγό καί ἐμπνευστή τόν Ἀθανάσιο Καράγιωργα.

Συγκροτίζεται

— Τό 1918 «Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Κυριῶν Μανσούρας» μέ Πρόεδρο τήν Ἀγγελική Νικολοπούλου, κι' ἀργότερα τήν Σμαρῶ Ζερβούδη καί Δέσποινα Σιφνιώτη.

— «Ἑλληνική Λέσχη» πού στεγάζεται εἰς «εὐπρεπέστατον κτίριον πλουσίως ἐπιπλωμένον» μέ Προέδρους πού τῆς χάρισαν ἰδιαιτέρη αἴγλη ὅπως ὁ γιαιτρός Μιχ. Μπαμίχας, ὁ Τζῶν Δανιᾶς, ὁ Μικές Καράβας. Τό 1940 ἡ «Ἑλληνική Λέσχη Μανσούρας» ἔχει πάνω ἀπό 150 μέλη.

« Σῶμα Ἑλλήνων Προσκόπων Μανσούρας ».
Ἰδρυτής Ἀθανάσιος Καράγιωργας.

— «Σύνδεσμος Παλαιῶν Πολεμιστῶν»

— «Ἀθλητική Ἐνωσις»

— «Σῶμα Ἑλληνίδων Ὁδηγῶν» μέ ἐμπνεύστρια τῆ σπουδαία Ἀρχηγό «Ἑλληνίδων Ὁδηγῶν Αἰγύπτου» Ἑλλη Κανελλάτου καί Ἀρχηγό τήν Ἰωάννα Κολλέκα καί Ἴεφορο τήν Κική Καράβα. Ἀργότερα Ἀρχηγός ἐγένιναν ἡ Νίτσα Παντελίδου καί Ἑλένη Πιζάνη.

— «Ἑλληνική Φιλαρμονική» καί Κόρο! «Ἑλληνική Χορωδία Μανσούρας».

ΤΑ «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ» ΠΡΟΧΩΡΟΥΝ ΑΚΑΘΕΚΤΑ!

Ἐν τῷ μεταξύ τά Σχολεῖα μας πλαταίνουν κι' ὑψώνονται! Οἱ τάξεις αὐξάνονται, οἱ μαθητές καί οἱ μαθήτριες πληθαίνουν, καί αὐτοί πού διδάσκουν εἶναι «οἱ καλλίτεροι τῶν καλλιτέρων ἐκπαιδευτικῶν».

Οἱ Ἴεφοροι Σχολῶν ἐργάζονται καί παρακολουθοῦν ἀπό κοντά σχεδόν τά πάντα. Ἀπό τό πρόγραμμα ὡς τό... φαγητό! Ὅμως ὁ Διευθυντής, ὁ Ἰωάννης Χιωτίνης «εἶναι κύριος ἐν τῷ οἴκῳ του» σέ στενή συνεργασία πάντα βέβαια μέ τούς Ἴεφόρους καί μέ τῆ «Μικτή Ἐπιτροπή»: 7 Κοινοτικοί Σύμβουλοι καί 3 Ἴεφοροι. Κυρίως ὁμως μέ τούς Ἴεφόρους. Πρῶτοι Ἴεφοροι στά «Ἑλληνικά Ἐκπαιδευτήρια Μανσούρας»: Ἀπόστολος Διαμαντῆς, Θεόφιλος Πελεκᾶνος, Ἀπόστολος Λάμπρος. Ἰδανική ἐκλογή ἀπό τῆ Γενική

Συνέλευση, για τό ξεκίνημα τοῦ καινούργιου σχολείου.¹ Ἡ «Ἀφάνης “Σιδηρά Χεῖρ”» στά παρασκήνια τῆς ζωῆς του. Δύο φορές τό μῆνα ἐπισκέπτονται κι' ἐπιθεωροῦν τό μάθημα στίς τάξεις καί συζητοῦν μέ τό δάσκαλο μετά, ὅμως ἐμφανίζονται καί ξαφνικά στίς ... 6 τό πρωῖ τῆ στιγμή πού φτάνουν τά τρόφιμα γιά νά ἐλέγξουν τιμές, τιμιότητα καί ποιότητα! Γιά πού τά τρόφιμα; Γιά τό πρωῖνό καί τό μεσημεριανό τῶν Ἀπόρων (πού δέν πλήρωναν ποτέ γιά τίποτα!) κι' ἀργότερα γιά τό Οἰκοτροφεῖο.

Κι' ἐνῶ τό πρόγραμμα εἶναι παράλληλο μέ τό πρόγραμμα τῶν σχολείων στήν Ἑλλάδα, τά «Ἑλληνικά Ἐκπαιδευτήρια Μανσούρας» προσφέρουν πολύ περισσότερα:

Πρωτοχρονιά στό σπίτι τοῦ Ἐφορου Σχολῶν Ἀποστόλου Λάμπρου. Δεξιά κα Λάμπρου, Μιχάλης Παπαδάκης, κα Ἀριστοτέλους Παπαδάκη μέ ἀπέναντι τόν σύζυγό της.

1. Ὅταν ὁ πατέρας γίνεται «Γραμματεὺς Κοινότητος» θεωρεῖ ἀπαραίτητη τὴν παρουσία τῶν Ἐφόρων Σχολῶν σ' ὅλες τίς Κοινοτικές Συνεδριάσεις, τό προτείνει καί καθιερώνεται –ἴδε, βιβλίο Ἄ. Λάμπρου σελ. 72.

Ζωή Παπαδοπούλου. Καλή δασκάλα, καλές μαθήτριες!

1. Πέρα από τά Έλληνικά (Νέα και Άρχαϊα) διδάσκονται τρείς «Ξένες Γλώσσες»! Δέν υπάρχουν Φροντιστήρια, όλα μέσα στό Σχολείο: Γαλλικά, Άγγλικά, Άραβικά σχεδόν καθημερινά, από δασκάλους πού εἶναι οἱ ἴδιοι Γάλλοι, Άγγλοι, Έβραῖοι, Αἰγύπτιοι, ἤ Έλληνες μέ ἴση γνώση καί ικανότητα μετάδοσης τῆς γλώσσας. Ἐπίσης διδάσκονται Δακτυλογραφία καί Στενογραφία στά Γαλλικά, ὡς γλώσσα τοῦ ἔμπορίου, ἀπό τήν ἐξαιρετική καθηγήτρια Ζωή Παπαδοπούλου.

«Διότι ἔχομεν πάντες κατανοήσει ὅτι εἰς τόν τόπον εἰς ὄν διαβιοῦμεν τόπον καθαρῶς ἔμπορίου, ὅπου ἡ πανσπερμία τῶν λαῶν ἀγωνίζεται ποία νά ἐπικρατήσει, εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη τά παιδιά τῆς παροικίας μας, πέραν τῆς Κλασικῆς Παιδείας ἀποκτήσουν τά ἔμπορικά ἐκεῖνα ἐφόδια διά τῶν ὁποίων καί μόνον θά δύνανται νά ἀμύνονται καί νά ἐπιπλεύσουν εἰς τό μελλοντικόν των στάδιον. Μέρος ἀναπόσπαστον τῶν ἐφοδίων αὐτῶν ἀποτελοῦσης καί ἡ ἐκμάθησις τῶν “Ξένων Γλωσσῶν” πλουσίως παρεχομένης εἰς τά Σχολεῖα μας.»

2. Προκηρύσσονται «ΑΡΙΣΤΕΙΑ»! «Διά νά ἀναπτυχθῆ ἡ ἀμιλλα μεταξὺ τῶν μαθητῶν.»

Ἡ ἀνταπόκριση εἶναι ἄμεση κι' ἐνθουσιαστική. Οἱ δωρητές παρουσιάζονται ἀμέσως. Ἐνα «Ἀριστεῖον» γιά τό κάθε μάθημα καί δέν θά εἶναι «κατώτερον τῶν Λ. Αἰγ. 10 ἕκαστον» ὑπενθυμίζοντας πῶς Λ. Αἰγ. 5 ἦταν πλούσιος μισθός.

Γιά τήν ἱστορία:

Προσφέρουν,

«Δ. Ἀνδριτσάκης, διά τά Μαθηματικά

Π. Σερεμέτης, Νικήτας Βλαβιανός, Ἄλ. Γιαλλούσης, Θ. Πελεκᾶνος, διά τά Ἀραβικά

Ἡλ. Γρηγορίου, διά τά Ἀγγλικά

Μιχ. Μπαμίχας, διά τά Ἑλληνικά (Ἐκθεσις Ἰδεῶν)

Ἄπ. Λάμπρου, διά τήν Ἱστορία

Ἰω. Γουριώτης, «Ἑλληνική Λέσχη», διά μαθήματα τά ὁποῖα θά ὀρισθοῦν ἀργότερα.»

3. Καθιερώνονται «Παιδαγωγικαί Διαλέξεις.» Στό πλαίσιό τους θά κληθεῖ νά μιλήσει κι' ὁ Εὐάγγελος Παπανοῦτσος μέ θέμα «Τό Μέγα Χρέος τοῦ Σημερινοῦ Σχολείου».

4. Τά «Ἑλληνικά Ἐκπαιδευτήρια Μανσούρας» ἀποκτοῦν «Σχολικόν κινηματογράφον καί προβολέα» δῶρο τῆς «Ἑλληνικῆς Λέσχης.» Ἐν ἔτει 1928!

Δύο χρόνια ἀργότερα, τό 1930, ἡ «Ἑλληνική Κοινότης Μανσούρας» ἀποκτᾷ «Κοινοτικόν Κινηματογράφον», τό «Eden»!¹ Ἐνα ἐντυπωσιακό «Art Deco» κτίριο πάνω στό Νεῖλο κοντά στό «Προξενεῖο», τήν «Ἑλληνική Λέσχη» τήν «Ἀθλητική Ἐνωσις» καί τά «Γραφεῖα τῆς Κοινότητος». Μέχρι πρὶν δύο χρόνια ἦταν ἐκεῖ περήφανο μέ τήν Ἑλληνική του ἐπιγραφή ψηλά-ψηλά νά θυμίζει. Γιατί γκρεμίστηκε; Ρωτῶ εἰς ἔνδειξιν δειλῆς διαμαρτυρίας.

Οἱ ταινίες πού τό κοινό τῆς Μανσούρας παρακολοῦθησε ἐκεῖ ὑπῆρξαν πολύ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου!

1. «Δωρεά Γ. Χριστοδούλου» μέσω τοῦ κληρονόμου του Νικ. Χριστοδούλου καί τοῦ ἱκανότατου χειρισμοῦ τοῦ θέματος ἀπό τόν Ἰωάννη Γουριώτη.

5. Τό 1929 λειτουργεί τό τελειότερο σέ χώρους καί ὀργάνωση «ΟΙΚΟΤΡΟΦΕΙΟ», μέ Ἑλληνόπουλα ἀπό ὄλες τίς μικρές καί μεγάλες πόλεις τῆς Αἰγύπτου ἀλλά καί τῆς Ἀφρικῆς. Τό 1948-1952 φοιτοῦν πάνω ἀπό 180 οἰκότροφοι σέ σύνολο 400 μαθητῶν.

6. Λειτουργεῖ «Σχολική Δανειστική Βιβλιοθήκη», «Μαθητική Κοινότης ὁ Φοῖνιξ» (1930) καί γεννιέται ἡ «Γλαυξ» τό μαθητικό περιοδικό πού κράτησε σίγουρα μέχρι τό 1960. Τό περιοδικό βγαίνει στ' ἀχνάρια τοῦ «Θησαυροῦ» τοῦ «Κολλεγίου Ἀθηνῶν» (δωρεά Χωρέμη-Μπενάκη τό «Κολλέγιο Ἀθηνῶν» τοῦ Ψυχικοῦ κι' ἄς μή τό ξεχνᾶμε οἱ Αἰγυπτιωῶτες!) πού στέλνει στόν Ἀπόστολο Λάμπρο ὁ Στέφανος Δέλτας, σύζυγος τῆς Πηνελόπης Δέλτα καί γαμπρός τοῦ Ἑμμανουήλ Μπενάκη! Πῶς; Μά εἶναι ἀπλό: ὁ Ἀπόστολος Λάμπρος εἶναι Διευθυντής στόν μεγάλο ἐμπορικό οἶκο «Χωρέμη-Μπενάκη» πού βρίσκεται ἐγκαταστημένος στήν Μανσούρα!

7. Ὅργανώνεται «Ἐκθεσις Ἐργοχείρων» στό τέλος κάθε σχολικῆς χρονιάς, παράλληλα μέ τήν πολλή ἐπίσημη «Τελετή Ἀπονομῆς Ἀπολυτηρίων».

«Ἐργόχειρο» εἶχαμε δύο φορές τή βδομάδα ἀπό τήν Β' Δημοτικοῦ! Καί δέν ἔπρεπε νά μιᾶμε! Μόνο νά ὀνειρευόμαστε....

8. Τό 1935 προτείνεται ἵδρυση «Οἰκοτροφείου Θηλέων» στό κῶρο τόν ἴδιο τοῦ Σχολείου ἀλλά ἀπορρίπτεται.

«ὡς μή ἐκτελεστέα, λόγω ταμειακῆς ἀδυναμίας ἀφ' ἑνός καί ἠθικῆς εὐθύνης περί τήν ἐπίβλεψιν ἀφ' ἑταίρου». Ἀντί γι' αὐτό ἀποφασίζεται «νά ὑποδεικνύονται ἐντόπια οἰκογένειαί αἱ ὁποῖαι νά ἀναλαμβάνουν τοιαύτην ἀποστολήν». Θαυμάζει κανεῖς τό πρακτικό πνεῦμα τῆς «Μικτῆς Ἐπιτροπῆς»: «...ἵνα ἐνισχυθοῦν ἀπό οἰκονομικῆς ἀπόψεως αἱ οἰκογένειαί!» Ὅπως καί τό Οἰκοτροφεῖο, βοηθαίει μέ τά ἔσοδα πού φέρνει, τή συντήρηση τῶν Σχολείων πού ἀλλοιωῶς θά ἦταν προβληματική ἴσως καί ἀδύνατη!

Ἕνα πνεῦμα, μιᾶ σκέψη ἔξυπνη καί ἀποτελεσματική, πού ὁμοιά της πολύ λίγο γνωρίσαμε ὅταν ἤρθαμε καί ζήσαμε στήν Ἑλλάδα. Μιά, θάλεγα, νοικοκυροσύνη.

Μιλῶντας γιά τήν «ἠθικήν εὐθύνην περί τήν ἐπίβλεψιν τῶν κοριτσιῶν» σέ περίπτωση δημιουργίας «Οἰκοτροφείου Θηλέων», ἀξίζει νά αναφερθεῖ ἡ «ἄκρα αὐστηρότης» πού μέσα της ζήσαμε ἀλλά καί... «εὐτυχήσαμε» οἱ μαθήτριες τῶν «Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων Μανσούρας»!

«Σχετικῶς μέ τό Μικτόν Σχολεῖον εἶχον ληφθεῖ ριζικά μέτρα ἐξωσχολικῆς ἐποπτείας. Οὐδεμία μαθήτρια ἐκυκλοφόρει ἀνά τήν πόλιν ἄνευ Σχολικῆς ποδιᾶς, αἱ κινηματογραφικαί ἐξωσχολικαί παραστάσεις καθορίζοντο ὑπό τῆς Διευθύνσεως μέ συνοδείαν πάντοτε τοῦ γυμναστοῦ κ. Παντελίδου Βασ. Κυριάκου μετά τό πέρας τῆς Θείας Λειτουργίας εἰς τήν ἐκκλησίαν μας, ἡ δ' ἐντός τῶν Σχολείων ἐπίβλεψις ἐπί τῆς κομμώσεως καί τῆς ἐνδυμασίας ἐν γένει τῶν μαθητριῶν, εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τήν Δίδα Τζιώτου. Ἐξ ἄλλου καί ἡ Ἐφορεία ἐλάμβανε μέρος εἰς τήν ἐξασχολικήν ἐπιτήρησιν, ὁ δέ κ. Χιωτίνης ἐδείκνυε γενικῶς ἄκραν αὐστηρότητα.»

Γιά νά προστεθεῖ ἀπό πείρα προσωπική κι' ἐκεῖνο τό «Μή Μιλᾶτε στ' Ἀγόρια» πού ἄρχιζε ἐκεῖ κατά τήν Ἄνοιξη!

9. Θεσπίζονται «ΥΠΟΤΡΟΦΙΑΙ»

Μέ τήν «Δωρεά Γ. Γρηγορίου» καί κατόπιν ἐπιστολῆς τῆς συγκληρονόμου Αἰκατερίνης Ἰ. Γρηγορίου στέλνονται ἡ «Δίς Βασιλεία Σιέρνα¹ εἰς τό Ἀρσάκειον δι' ἄνωτέρας σπουδᾶς» καί τό 1927 ὁ δημοδιδάσκαλος Γρ. Πετρώνδας παίρνει «ἄδεια ἀπουσίας εἰς Ἑλβετίαν πρός συμπλήρωσιν σπουδῶν μέ ἀπολαβᾶς Λ. Αἰγ. 50» χαρίζοντας ἔτσι στά Σχολεῖα μας δύο ιδιαίτερους ἐκπαιδευτικούς μέ πολλή προσωπική γοητεία! Κι' αὐτό, ἡ γοητεία ἡ προσωπική, εἶχε μεγάλη σημασία στή ζωή τῆς μικρῆς μας πόλης. Μέρος της πάντα ἀναπόσπαστο ἡ εὐγένεια, οἱ καλοί τρόποι.

10. Τό 1928 δίνεται «παραγγελία εἰς τόν ἐν Γερμανία οἶκον Μάξ Κόχλ “Συλλογῆς Ὀρυκτῶν” διά τήν πληρεστέραν κατανόησιν τοῦ μαθήματος τῆς “Γεωλογίας” καί τό 1934-38 τό «Χημεῖο διερρυθμίσθη ἀμφιθεατρικῶς μέ αἴθουσαν παραδόσεως καλλιτε-

1. Στό μέλλον Βασιλεία Γιαλλούση.

Άπόφοιτοι , 1933.

*Καθιστοί: Τζιώτου, Hains, Γαλάντη, Σιέρνα, Παπαδοπούλου, Χιωτίνης,
Λάμπρου, Βίγκας, Κυπριώτης, Ίωαννίδης, Γιωργούλης.*

Όρθιοι: Matta, Zaki, Πιτταράς, Ραΐσης, απόφοιτοι, Παντελίδης, Pollet.

χνικότατα διασκευασμένην, μετά τῶν ἐργαλείων διά πειράματα φυσικῆς, παραγγελθέντα πρό πολλοῦ εἰς Γερμανίαν.»

Τέτοιο Χημεῖο σέ σχολεῖο δέν βρῆκα σέ κανένα ἀπό τά μεγάλα σχολεῖα πού δίδαξα στήν Ἑλλάδα: «Κολλέγιο Θηλέων», «Κολλέγιο Ἀθηνῶν», «Μακεδονικά Ἐκπαιδευτήρια», «Σχολή Μωραΐτη».

Κι' ἐμεῖς τό θεωρούσαμε φυσικό.

Όλα τά θεωρούσαμε φυσικά, δεδομένα.

Τό Σχολεῖο, τά «Ἑλληνικά Ἐκπαιδευτήρια Μανσούρας», ἦταν τό κέντρο τῆς ζωῆς μας, ἡ πρώτη μας καί τελευταία ἀναφορά τῆς Ἑλληνικῆς παρουσίας μας δεμένο δυνατά, καθημερινά μέ τή ζωή μας. Δέν ἦταν μόνο τά παιδιά μας, ἦταν κι' ἡ ζωή, ἡ πνευματική ζωή πού πρόσφερε στους μεγάλους: θέατρο, διαλέξεις, κονσέρτα, τελετές...

Τζών Δανιάς.

Κι' εκείνη ή επιστροφή! Παρέες-παρέες ή παροικία, ό περίπατος του γυρισμού στην πόλη, πλάι στο Νεϊλο. Τίς πιό πολλές φορές έδρε ό ήλιος – και τά παιδιά, έμεις, ευτυχισμένα μπρός-πίσω ανάμεσα στους μεγάλους!

«ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΕΣΧΗ ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ»

Όμως: «Παραλλήλως προς την δημιουργικήν έργασίαν των Σχολείων μας και ή “Ελληνική Λέσχη” δέν ύστέρει από πνευματικής τοιαύτης. Κατ' αρχάς υπό τον Πρόεδρον αὐτῆς αείμνηστον Ιατρόν Μ. Μπαμίχαν, έφιλοξένησε τό βήμα αὐτοῦ τόν διακεκριμένον Βυζαντινολόγον Gregoire και τόν βαθύν γνώστην του Ίσλαμικοῦ πολιτισμοῦ αείμνηστον Χριστόφορον Νομικόν, κατόπιν δέ υπό τόν αείμνηστον Τζών Δανιάν πολλαί διοργανώθηκαν διαλέξεις μέ έκλεκτούς όμιλητάς εκ Καΐρου και Άλεξανδρείας.»

Στή «Λέσχη» έγινε και ή ύποδοχή τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη μετά την παράσταση που έδωσε για την έλληνική παροικία.

Και την προσφορά τῆς «Ελληνικῆς Λέσχης» και κεινη φυσική τή θεωρούσαμε – Η «Λέσχη» λύνει τό πρόβλημα του «πώς θά πηγαίνουν τά παιδιά μας στην άκρη του κόσμου» μέ τό κτίσιμο του καινούργιου Σχολείου δύο χιλιόμετρα μακριά από τό κέντρο τῆς Μανσούρας, δωρίζοντας ένα «αὐτοκινητικόν λεωφορεϊον 30 θέσεων μάρκας Φόρντ» τόν Ιούνιο του 1925. Πόσο τό αγαπήσαμε και πόσο τό άδικήσαμε τό λεωφορεϊο αυτό!

Γιατί «άμα τῆ παραλήψη» του – όπως θά έγραφε ό αγαπητός και πολύτιμος «Έφορος Σχολών» Άπόστολος Λάμπρος – του χαριζόταν απ' την πρώτη στιγμή, από ποιούς άλλους, απ' τους μαθητές του Σχολείου, ή όνομασία ΚΑΡΑΚΑ. Από τό «σακαράκα» φαντάζομαι! Γιατί;;; Κι' ήταν τόσο όμορφο! Άκόμα κι' όταν μέ τά χρόνια άλλαξε και ήρθε άλλο καινούργιο-κατακαινούργιο, τό «Καράκα» έμεινε. «Έρχεται ή Καράκα», «Έχασα την Καράκα», «Τό ξεχασα στην Καράκα». Τί νά πεις; Μοϊρα του ήταν.

Κι' αυτό φυσικό, κι' αυτή ή προσφορά τῆς «Λέσχης» φυσική, δεδομένη! Όμως, ήταν και τά χορευτικά τέια, και οι Χοροί – μεγάλο γεγονός ό «Χορός τῆς Λέσχης», οι μακριές τουαλέττες, τά «σμόκιν» – και τά «Bajaar» και οι συγκεντρώσεις για χαρτάκι και κουβεντούλα αλλά και σοβαρή συζήτηση, των μελών τῆς κάθε βράδου αν ήθελαν. Και πάντα πολύ κομφά ντυμένοι. Γυναίκες κι' άνδρες.

Ἑλληνο-Αἰγυπτιακή φιλία

Ἀραβικά καί

Θρασύβουλος Βίγκας

ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ 30/2/1938

Μανσούρα (τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας).

Γεγονός, προσθέτον ἐν ἐπί πλέον τεκμήριον τῆς στενότητος τῶν σχέσεων μεταξύ ἡμῶν καί τῶν Αἰγυπτίων καί τῆς ἀλληλετιμῆσεώς μας ἐσημειώθη τό παρ. Σάββατον. Τήν ἡμέραν ἐκείνην ἡ Ἑλληνική Λέσχη Μανσούρας ἐδεξιόυτο τόν Μουδίρην Δακαχλίας Ἰσμαήλ Βέη Χάμαντ πρός τιμὴν τοῦ ὁποίου ὀργάνωσεν εἰδικὴν χοροεσπερίδα χάριν τῆς ὁποίας καί ἐκάλεσεν ἐξ Ἀλεξανδρείας ἐκλεκτὴν τζάζ.

Ἦτο πασίδηλος ἡ ἐπικρατήσασα εὐθυμία καί διαχυτικότης τῶν προσελθόντων ἀπὸ τοῦ Μουδίου μέχρι τῶν ἄλλων.

Ἡ χοροεσπερίς διήρκεσε μέχρι τῆς 6 πρωϊνῆς χωρὶς νά μειωθῆ καθόλου ἡ διάθεσις καί ἡ εὐθυμία τῶν ἑορταστῶν.

Ὁ κ. Θρ. Βίγκας ἔγκριτον μέλος τῆς Παροικίας προσεφώνησεν ἀραβιστί τόν μουδίρην εὐχαριστήσας ἐν ἀρχῇ τοὺς συνελθόντας, ἐπιτομὴν τῆς Ἑλλ. Παροικίας Μανσούρας, ἐπὶ τῇ ἀθρόα προσελεύσει των, ἵνα ἀποτίσουν φόρον τιμῆς εἰς τόν Μουδίρην Δακαχλίας Ἰσμαήλ Χάμαντ ἐπὶ τῇ ἀπονομῇ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Φαρούκ τοῦ Α' εἰς αὐτόν ἀνωτέρου τίτλου κατὰ τοὺς τελευταίους προβιβασμούς.

Ἐξῆρεν ἀκολούθως τὰς πρὸς τό κράτος καί τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας τοῦ Μουδίου καί τὴν δικαίαν ἀπονομὴν τοῦ τίτλου Βέη 1ης τάξεως.

Ἰπομιμνήσκων δέ τοὺς δεσμούς τῆς Ἑλλάδος καί Αἰγύπτου τοὺς ὑφιστα-

μένους ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καί δὴ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Μωχάμετ Ἄλυ ἐξαίρει τοὺτους οἵτινες ἐξακολουθοῦν νά ὑφίστανται μεταξύ τῶν δύο λαῶν, ἀναφέρων συγχρόνως τὴν δρᾶσιν τῶν Ἑλλήνων ἐν Αἰγύπτῳ, τὴν ἴδρυσιν Ἑλληνο-Αἰγυπτιακοῦ Συνδέσμου καί τὴν εὐρείαν εἰσαγωγὴν τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης εἰς τὰς Ἑλλ. Ἐκπαιδευτήρια τῆς Αἰγύπτου.

Οἱ παριστάμενοι ἀκολούθως ἐζητωκραύγασαν ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως, τῆς Ἀντιβασιλείας, τοῦ Πρωθυπουργοῦ καί τοῦ Μουδίου.

Τὴν ἀλησμόνητον τούτην τελετὴν ἐτίμησαν ὁ ἀκούραστος Πρόξενός μας κ. Ἀξελός μετὰ τοῦ πατρός του, ὁ Ἑλλην παρὰ τοῖς ἐνταῦθα Μικτοῖς δικαστῆς κ. Γ. Ροῦλός, ὁ κ. Ἰ. Γουριώτης καί πλείστοι ἄλλοι. Παρέστησαν ἐπίσης τὰ μέλη τῆς ἑλληνικῆς Λέσχης καί πολλοὶ προσκεκλημένοι.

Ὁ Θρασύβουλος Βίγκας μετὰ τόν... μετέπειτα Ἀρεοπαγεῖτη Ἀθ. Ἀλεξανδρόπουλο.

Ὁ Μανσουριανός Θρασύβουλος Βίγκας σπουδαῖος Ἀραβιστής καί ᾽Εφορος Σχολῶν Μανσούρας ὑπῆρξε ἀπό τίς λίγες ἐξαιρεσεῖς Αἰγυπτιωτῶν πού κύτταξε πάνω ἀπό τόν ψηλό φράχτη τῆς «Ἑλληνικῆς ζωῆς μας» στήν Αἴγυπτο.

Σάν ἕναν ἄλλο σπάνιο Αἰγυπτιώτη ὁμοῖδεάτη τόν «Maître» Μιχαηλίδη τῆς Ἀλεξάνδρειας θά σκέφτηκε κι' ἐκεῖνος :

«Καιρός νά συγχρονισθῶμεν. Καιρός νά ἐκτιμήσομεν τό περιβάλλον, τοῦ ὁποίου τόν ἀέρα ἀναπνέομεν! Καιρός νά γνωρίσωμεν ἀπ' εὐθείας τό τί γίνεται γύρω μας, μαθαίνοντες τήν γλῶσσαν τῶν ἀνθρώπων εἰς τήν χώραν τῶν ὁποίων ζῶμεν καί διδάσκοντες αὐτούς τήν ἱστορίαν τοῦ παρελθόντος μας εἰς τήν Αἴγυπτον.»

Ὅταν ἀνέλαβε ᾽Εφορος Σχολῶν (1928) ὄχι μόνο οἱ ὥρες τῶν Ἀραβικῶν ἀυξήθηκαν, τά βιβλία καί οἱ δάσκαλοι ἄλλαξαν καί ἡ σχέση μέ τούς Αἰγυπτιώτες συναδέλφους ἔγινε πιό στενή ἀλλά τό μάθημα τῶν Ἀραβικῶν ἔγινε ὑποχρεωτικό καί γιά τίς μαθήτριες.

*Ἐπιδείξεις Γυμναστικῆς στό Σχολεῖο, 1935.
Ἐντυπωσιακή ἢ κομψότης τοῦ ζεύγους τῶν ἐπισήμων Αἰγυπτίων.
Δεξιά καθιστός, Θρασύβουλος Βίγκας.*

Πάντα σέ μιά ἀτμόσφαιρα άνεσης καί γοητείας. Ἡ κοινωνική ἀτμόσφαιρα γενικά ἦταν ἀφάνταστα γοητευτική. Κυριαρχοῦσε μιά διάχυτη ἀβρότητα καί οἱ καλοί τρόποι ἦταν, σχεδόν πάντα, διαβατήριο γιά ὅποια κοινωνική, οἰκονομική ἢ πνευματική τάξη. Ἔστω καί γιά ἕνα πέρασμα, μιά σύντομη ἴσως θητεία...

«ΜΙΚΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ»

Στή δημιουργία αὐτῆς τῆς ἀτμόσφαιρας συνέβαλε πιστεύω πολύ καί ἡ ὑπαρξη τῶν «Μικτῶν Δικαστηρίων» πού ἔδρα τους γιά τίς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ – Μιχάλα, Τάντα, Ζαγαζίκ, Νταμανχούρ, Σιμπελαουέν... – ἦταν ἡ Μανσούρα, στό ἀνάκτορο τοῦ Ἰσμαήλ Πασσᾶ πάνω στό Νεῖλο.

«...εἰς τάς εὐρείας αἰθούσας τοῦ ὁποίου ἀπενέμετο ἡ Δικαιοσύνη ὑπό ξένων δικαστῶν ἐπ' ὄνοματι τοῦ Ἄνωτάτου Ἄρχοντος τῆς Αἰγύπτου τοῦ ἐκάστοτε Χεδίβου.»¹

«Λόχος ὀλόκληρος ξένων δικηγόρων καί δικαστῶν ὑπηρετοῦν ἐκεῖ τήν Θεμίδα», ὅμως οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν ὄχι πάνω ἀπό ἐπτά ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἄπ. Λάμπρου.

Ἐδῶ ὅμως πρέπει νά μιλήσω γιά τόν Σάζλυ Πασσᾶ. Ὅλο γιά μᾶς θά μιλάμε; Ὅπως τότε πού ζούσαμε ἐκεῖ;

Τά «Μικτά Δικαστήρια» ἦταν περίεργα!

Ἀνάμεσά τους... περνοῦσε δρόμος!

Κι' εἶχε μιά σιδερένια γέφυρα πού ἔνωνε τά δύο χωρισμένα μέρη καί μεῖς χαζεύαμε τούς δικηγόρους καί τούς δικαστές πού πηγαινοερχόντουσαν! Φυσικό κι' αὐτό....

Σκέψη κι' ἐκτέλεση τοῦ Μουντίρη (Νομάρχη) Ντακαχλίας (1929-1930) πού ἔπρεπε νά μένει στήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ τήν Μανσούρα, τοῦ... «Αἰγύπτου Σαχτούρη» θά λέγαμε. Νέος κι' αὐτός, μέ κέφι γιά καλή δουλειά, ἄνοιξε τό δρόμο πλάι στό ποτάμι, ἔφτιαξε ἐκεῖνη τή θαυμασία τιμεντένια γέφυρα, πάνω

1. Στά «Μικτά Δικαστήρια» γινόντουσαν οἱ δίκες ὅλων τῶν ξένων κατοίκων τῆς Αἰγύπτου. Ἐσβυσαν σταδιακά μέχρι τό 1949.

Δημήτρης Γαρζώνης.
Ἀρχαιοφύλαξ,
« Μικτῶν Δικαστηρίων ».

ἀπ' τή σιδηροδρομική γραμμή πού πάει στήν Τάλχα, γιά νά συνεχίσει τό δρόμο τοῦ ποταμοῦ, ἔκοψε στά δύο τό Ἀνάκτορο τοῦ Ἰσμαήλ γιά νά περάσει δρόμος πού θάφτανε στό «Μπάχρ Σιγίρ», στό «Μικρό Ποτάμι» καί κόβοντας 10-15 μέτρα ἀπό τούς κήπους τῶν Ἀγγλων ὑπαλλήλων εὐθυγράμμισε τό δρόμο πού πήγαινε στά Σχολεῖα μας! Ἐκεῖ, ἀκριβῶς δίπλα στά «Ἑλληνικά Ἐκπαιδευτήρια Μανσοῦρας» διάλεξε νά ἐγκαταστήσει τό «Σπίτι τοῦ Μουντίρη» ὅπως τό λέγαμε ἐμεῖς, τό «Σπίτι τοῦ Νομάρχη».

Παιδιά, σκαρφαλώναμε στά κάγκελα τῆς σιδερένιας πόρτας πού μᾶς χώριζε (ἤ μᾶς ἔνωνε) καί χαζεύαμε τόν μεγάλο κήπο, τό μεγάλο σπίτι, ἐκεῖ πλάι στά χωράφια. Ἐγώ πάντως ἕναν κηπουρό πού ὄλο πότιζε θυμᾶμαι καί μιά νοσταλγία νά μῶ νά ζήσω λίγο σ' αὐτό τό σπίτι.

Γιά λίγο ἢ γιά πάντα;

Πίσω όμως στά «Μικτά Δικαστήρια».

Οί δικαστές και δικηγόροι πού έργαζόντουσαν στά «Μικτά Δικαστήρια» – Σουηδίας, Νορβηγίας, Βελγίου, Όλλανδίας, Γαλλίας, Ίσπανίας, Έλλάδας – έδιναν έναν άλλο αέρα στή ζωή τής πόλης.

«Ανάμεσά τους υπερείχαν αριθμητικῶς οί Έλληνες.»

Όνόματα πού μείναν στή θύμιση από κουβέντες του πατέρα και τῶν μεγάλων:

Άλ. Κινδυνέκος, Άριστοτέλης Παπαδάκης (σπουδαῖος Πρόεδρος τής Κοινότητας Μανσούρας, σ' εκείνον όφείλεται ή ιδέα και ή έπιμονή νά γίνουν τά Σχολεία μακριά άπ' τό κέντρο καθώς και ή παράδοση του τελειωμένου σχολείου τό 1926 μέσα σέ 9 μόνο μῆνες χάρη στήν επίβλεψη του), Ίωάννης Γουριώτης (μεγάλη μορφή Έλληνα Μανσουριανού μέ αποφασιστικό ρόλο στό είδος και τή διαμόρφωση τής παιδείας στά «Έλληνικά Έκπαιδευτήρια Μανσούρας», Πρόεδρος Κοινότητας τό 1932 μέ... αντιπρόεδρο

Δικηγορικό Γραφείο του Προέδρου...
« Έλληνικῆς Κοινότητος Μανσούρας, Άριστοτέλους Παπαδάκη ».

τόν Άριστοτέλη Παπαδάκη καί γραμματέα τόν Άθ. Καράγιωργα, μιά γόνιμη τριανδρία), Γ. Ροϊλός (άνθρωπος μέ καλλιέργεια καί χιοῦμορ), Παν. Μπούμπουλης, Ζαχαρίας Πικραμένος (έξοχος κάτοχος τῆς Γαλλικῆς Λογοτεχνίας καί γλώσσας), Μιχ. Παπαδάκης (ὁ ὑποπρόξενος μέ τήν ρεντικότητα καί τό ήμίψηλο πού ή αναφώνησή του «Ζήτω τό Έθνος» ακόμα άντηχεϊ στ' αὐτιά μας), Μιχαήλ Σαΐτας, Δημήτρης Γαρζώνης, Άλέξανδρος Γιαλλούσης (καί οἱ τρεῖς, άνθρωποι μέ ωραῖο πνεῦμα, χαριτωμένη παρατήρηση καί πλατειά μόρφωση, μέ τόν Άλέξανδρο Γιαλλούση παθιασμένο, ταλαντοῦχο ζωγράφο).

ΚΟΣΜΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΑΝΣΟΥΡΑ

Οἱ ξένοι δικηγόροι στά «Μικτά Δικαστήρια».
Οἱ ξένοι δάσκαλοι στά Ξένα Σχολεῖα:

«Sainte Famille»

Ecole des Frères, “Collège Saint Louis”»

«Père Basile»

«Scuola Italiana»

«Lycée Franco - Egyptien»

Scuola Latina di «Terra Santa»

Οἱ ξένοι ὑπάλληλοι στίς Ξένες Έταιρειες:

«National Insurance»

«Prudential Insurance»

Οἱ ξένοι ὑπάλληλοι στίς Ξένες Τράπεζες:

«Barklay's Bank»

«Ottoman Bank»

«National Bank»

«Ionian Bank»

Οἱ ξένοι ὑπάλληλοι στά «Βαμβακεμπορικά Καταστήματα» καί τίς «Βαμβακομηχανές»:

«Reinhart»
«Alexandria Commercial»
«Khuri»
«Carver»
«Ginners»
«Edrei»
«Planta»
«Torriel»
«Kupper»
«Rollo»
«Eman Jsrael»
«Peel»

ἀλλά καί στίς Ἑλληνικές :

«Σαρρῆ»
«Ράλλη»
«Χωρέμη-Μπενάκη»
«Σαλβάγου»
«Μηταράκη»
«Μαλουκάτου»

ἔφεραν μαζί τους καί τήν κουλτούρα τοῦ τόπου τους. Ἔτσι ἀρχίζουν νᾶρχονται θίασοι, ὁμιλητές, λογοτέχνες Εὐρωπαῖοι. Ὅμως κι' ἐδῶ τό Ἑλληνικό στοιχείο ὑπερτερεῖ πλαισιωμένο ἀπό τοὺς διπλωμάτες τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου, τοὺς γιατρούς – Μπαμίχας, Ἀλεξανδρόπουλος, Παπαγιαννόπουλος, Καρβούνης – τοὺς διευθυντές καί ὑπαλλήλους στίς Τράπεζες, τοὺς πλούσιους κτηματίες καί Βαμβακέμπορους. Ἔτσι ἡ Μανσούρα ἔχει μιὰ κίνηση καί μιὰ ζωή πού πολύ λίγο θυμίζει ἐπαρχιακή πόλη.

Ἡ Μανσούρα τῆς Ἑλληνικῆς Παροικίας δηλαδή, τῶν 250 οἰκογενειῶν στήν ἀκμή ἀκόμα λιγώτερες!

Σχολεῖο, Ἐκκλησία «Ἀθανασίου καί Κυρίλλου», «Ἑλληνική Λέσχη», «Ἑλληνικό Προξενεῖο», «Ἀθλητική Ἐνωση», «Ἑλληνικός Κινηματογράφος “Eden”, Ἑλληνικά Ζαχαροπλαστεία «Ρα-

ντόπουλου», «Petit Trianon», «Κωνσταντάρα», Ἑλληνικά καφε-
νεῖα καί καζίνα πάνω στό ποτάμι, μέ πρῶτο τοῦ «Μαρίνου», ἐπι-
σκέψεις καί «τέια» μέ ἢ χωρίς χαρτάκι στά σπίτια, σχεδόν καθη-
μερινά, περίπατοι πλάι στό Νεῖλο, οἱ «Μεγάλοι Χοροί» – φτιά-
χνουν γιά τούς Ἕλληνες τῆς Μανσούρας ἕνα τέλειο σκηνικό γιά
μιὰ γλυκιά, ποτέ ἄδεια, εὐτυχημένη ζωή.

Ὅμως ἐκεῖνο πού μᾶς καθόριζε, ἡ ἔννοια πού μᾶς ἐξηγοῦσε,
ἦταν ἡ Ἑλληνική μας ιδιότητα.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΗΤΑ

Πρώτη ἔνδειξη κι' ἀπόδειξη ἡ ὀργή καί ὁ πανικός ὅταν ὁ ἀνύ-
ποπτος γιά τό μέγεθος τοῦ ἐγκλήματός του «Ἑλληγν ἱερεὺς Χρι-
στόφορος Νικολαΐδης, ἐφημέριος τοῦ ναοῦ τῶν “Ἁγίων Ἀθανα-
σίου καί Κυρίλλου” γράφει τήν θυγατέρα του στό... «λατινικό
σχολεῖο τῶν Ἀδελφῶν τοῦ Ἐλέους».

Πρᾶξις «ἀντιεθνική, ἀξιόμειμπτη καί κατακριτέα»! Ὁ ἱερέας
ἐκδιώκεται. Ἐκεῖ, γύρω στό 1902-1903.

Ἡ παθιασμένη προσπάθεια τῆς παροικίας τῆς Μανσούρας νά
δημιουργηθοῦν Σχολεῖα Ἑλληνικά, ξεκίνησε ἀπό τήν ἀγωνία μή-
πως τά παιδιά ξεχάσουν τή γλῶσσα τους, δέν μάθουν κἂν τή
γλῶσσα τους τήν Ἑλληνική. Δέν μπορῶ νά φανταστῶ πῶς ὁμορφη
ἀπάντηση σ' αὐτή τήν ἀγωνία ἀπό τήν ἀνύψωση τοῦ Σχολείου

μας, τῶν «Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων Μανσούρας» μέσα ἀπ' τὴν ἄδεια γῆ τοῦ ...Κολογγίλ, τοῦ μετέπειτα πανέμορφου προάστειου Τορριέλ. Κι' ἐδῶ θέλω ν' ἀναφέρω τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ἔφτιαξε αὐτὸ τὸ ἀνάλαφρο καί μεγαλόπρεπο, σοβαρὸ καί χαρούμενο μαζὺ Ἑλληνικὸ σχολεῖο:

Νικολαΐδης Ἀρχιτέκτων ἐποίησε

Κάτω-κάτω σεμνά, χωρὶς κἀν τὸ μικρὸ ὄνομα, στό Ἀπολυτήριο τῶν «Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων Μανσούρας».

Ἡ «ἑλληνικότητα» ξεκινοῦσε ἀπὸ τίς πρῶτες στιγμές τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς στό Σχολεῖο μέ τὴν «Προσευχή». Ἀκόμα ἀντηχοῦν στ' αὐτιά μου, «Πᾶμε θ' ἀργήσομε στὴν “Προσευχή”», «Μετά τὴν “Προσευχή”», «Πῆρε τιμωρία γιατί μιλοῦσε στὴν “Προσευχή”». Ἡ κα Θεὸν κτυποῦσε τὸν «κώδωνα», μιά καμπάνα μπρούτζινη, τὸ σχολεῖο ὅλο μαζευόταν κατὰ τάξεις στὴν πίσω αὐλή, οἱ δάσκαλοι κι' ὁ Διευθυντής ὁ κος Χιωτίνης ἴδιος θεὸς ἐκεῖ ψηλά στό νεοκλασικὸ μπαλκόνι, ἓνα παιδί ἔβγαине κι' ἔλεγε τὸ «Πάτερ Ἡμῶν» καί στό τέλος μέ τὴν κα Γιαλλούση νά μᾶς διευθύνει ψέλναμε τὸν «Ἐθνικὸ Ὑμνο» – Κάθε μέρα, κάθε πρωί!

Στό «Πρῶτο Ἐκπαιδευτικὸ Συνέδριο» στίς 14 Ἀπριλίου τοῦ 1931 στὴν Ἀλεξάνδρεια στὴν Τοσιτσαία Σχολή, ἡ τελικὴ πρόταση εἶναι οἱ κλασικὲς σπουδὲς νά περιοριστοῦν διότι δέν ἀνταποκρίνονταν στίς τότε τοπικὲς ἀνάγκες, καί στέφεται μέ ἀπόλυτη... ἀποτυχία!

«Εἶναι βεβαίως περιττὸν νά τονισθεῖ πὼς αἱ ἀνωτέρω ὑποδείξεις ἔμειναν καθ' ὅλοκληρίαν γράμμα νεκρόν»,

μᾶς πληροφορεῖ μέ «εἰρωνικὸν μειδίαμα» θά πρόσθετα, ὁ Ἀπόστολος Λάμπρος. Καί μὴ ξεχνᾶμε ὅτι ἐθεωρεῖτο ἀπολύτως φυσικό καί «μὴ χρειζον συζητήσεως» τὰ παιδιὰ στά σχολεῖα νά ἔχουν «Ἀρχαῖα Ἑλληνικά» κάθε μέρα. Αὐτὴ ἡ παραφροσύνη ἢ τωρινὴ ἄν πρέπει ἢ ὄχι νά διδάσκονται «Ἀρχαῖα Ἑλληνικά» καί πόσο συχνά καί πὼς, στά σχολεῖα στὴν Ἑλλάδα σήμερα!

Πάντως τὸ «Ἐκπαιδευτικὸ Συνέδριο» εἶχε καί κάποιο «αἰ-

σιον τέλος» ἀφοῦ «Ὡς ἐπιστέγασμα τοῦ Συνεδρίου παρετέθη γεῦ-
μα εἰς τό (νῦν) ξενοδοχεῖον Μετροπόλ, εἰς ὃ παρεκάθησαν περί-
τούς 100, μέ πλείστας ἀντιπροσώπους τοῦ ὠραίου φύλου!»

Οἱ κλασικές σπουδές, τό Ἑλληνικό πνεῦμα, αὐτό ἦταν ἡ οὐ-
σία τῆς Ἑλλάδας, ἔνοιωθε ὁ Αἰγυπτιώτης Ἑλληνας – χωρίς ἴσως
νά μπορεῖ ἢ νά ἐνδιαφέρεται νά τό πεῖ μ' αὐτά τά λόγια – κι' αὐτό
ἤθελε νά κρατήσῃ ζωντανό, αὐτό ἦταν ἡ ταυτότητά του.

Καί στό θέμα τῆς δημιουργίας «Ἐμπορικοῦ Τμήματος» ὅσο
καί στήν ἐναγώνια προσπάθεια νά αὐξηθοῦν τά Ἀραβικά, πάλι ἡ
ἔγνοια ἦταν μὴν ἀγγιχτοῦν τά Ἑλληνικά καί δέν ἀγγίχτηκαν!

«Ἀπό τήν πλευράν τῆς Ἑλληνικότητος τῶν Σχολείων μας διά
τήν ὁποίαν τόσοι φόβοι ἐξεφράσθησαν, αὕτη θά παραμείνει
ἀδιασάλευτος», ὑπόσχονται οἱ «Σχολικοί Ἐφοροί» καί κρατοῦν
τήν ὑπόσχεσή τους.

ΥΠΟΔΟΧΕΣ ΕΠΙΣΗΜΩΝ

Οἱ ὑποδοχές τῶν ἐπισήμων παίρνουν μορφή πανηγυρική κι'

Ἵποδοχή Πρεσβευτοῦ Β. Δενδραμῆ, 1928.

Ύποδοχή Πρίγκηπος Άνδρέα, 1931.

έκστατικῆς σχεδόν χαρᾶς, ἀκριβῶς γιατί οἱ ἐπίσημοι αὐτοῖ ἐπισκέπτες γιά τούς ξενητεμένους Ἑλληνας ἀντιπροσωπεύουν, εἶναι, ἡ Ἑλλάδα.

Όταν ὁ Β. Δενδραμῆς, Πρεσβευτής τῆς Ἑλλάδας στό Κάιρο, ἐπισκέπτεται τήν Μανσούρα, γίνεται συναγερμός! Ἐπιτροπή ταξιδεύει ἕως τήν Τάντα, μιάμιση ὥρα μέ τό τραῖνο, νά τόν προὔπαντήσει καί νά ἐπιστρέφει μετά μαζί του στή Μανσούρα, ὅπου στό σταθμό περιμένει σύσσωμος ἡ παροικία καί οἱ μαθητές τῆς τελευταίας τάξης φορῶντας τήν ἐπίσημη στολή τους, γιά νά ἀκολουθήσει μιά μεγάλη ὑποδοχή στό Σχολεῖο καί στή Λέσχη.

Όταν μετά ἀπό πρόσκληση «προκρίτων Μανσουριανῶν» καλεῖται ὁ «Πρίγκηψ Ἀνδρέας ὅπως εὐαρεστηθῆ καί ἐπισκεφθῆ τήν Ἑλληνικήν παροικίαν Μανσούρας» ὁ Πρίγκηψ δέχεται καί τήν ἐπισκέπτεται. Στίς 20 Ἀπριλίου τοῦ 1932, 30! αὐτοκίνητα Μανσουριανῶν μέ ἐπικεφαλῆς τήν Κοινοτικήν Ἐπιτροπήν ταξιδεύουν ὡς τό Σαμανούτ γιά νά τόν ὑποδεθοῦν. Τό «Πριγκιπικόν αὐτοκίνητον» ἐμφανίζεται, ἡ ὑποδοχή εἶναι ἐνθουσιώδης καί στήν ἐπιστροφή τά 30 αὐτοκίνητα τῶν Μανσουριανῶν θά περιστοιχί-

σουν τό αὐτοκίνητο μέ τόν «ὑψηλό καλεσμένο» μέχρι τό Σχολεῖο μας ὅπου ἔχει μαζευτεῖ ὅλη ἡ παροικία καί οἱ μαθητές ζητωκραυγάζουν σέ διπλή σειρά δεξιά κι' ἀριστερά ἀπ' τά Προπύλαια ὡς τή μεγάλη εἴσοδο τοῦ κτιρίου.

Στίς 2 Ἰουλίου τοῦ 1944 ἐπισκέπτεται τά Σχολεῖα μας τό «Διαδοχικόν ζεῦγος Παῦλος καί Φρειδερίκη.» Ἀπό τήν προηγούμενη μέρα Ἰλληνες τοῦ ἐσωτερικοῦ – Μιχάλα, Τάντα, Συμπελαουέν, Κάφρ Ζαγιατ... – πλημμυρίζουν τήν Μανσοῦρα καί ἀπό νωρίς τό πρωῖ τῆς «μεγάλης ἡμέρας» πλημμυρίζουν τούς κήπους καί τά γήπεδα τοῦ Σχολεῖου μας. Οἱ ζητωκραυγές φτάνουν στόν οὐρανό¹ μόλις ἐμφανίζονται, στήν «Αἴθουσα τῶν Τελετῶν» φέλνεται δέση, ἀκολουθεῖ ὁ Ἵμνος καί ἡ «Ἴφιγένεια ἐν Ταύροις»

« Ἡ Δόξα τοῦ '40! »

Ἡ Ἀλίκη Βίγκα ἐξαίσια «Δόξα» στήν τελετή πρός τιμήν τοῦ... « Διαδοχικοῦ Ζεύγους ».

1. «Οὐρανομήχεις!»

άνεβασμένη από δασκάλους και μαθητές και μεταφρασμένη στη Δημοτική από τον ίδιο τον Διευθυντή Ίωάννη Χιωτίνη, και προσφέρονται Λ. Αιγ. 410 στην Πριγκίπισσα Φρειδερίκη «ὕπέρ τοῦ Ταμείου τοῦ Ἑράνου της»:

Λ. Αιγ. 105 (τά βραβεῖα τῶν μαθητῶν)

Λ. Αιγ. 100 (δωρεά Ρήγα Νανόπουλου)

Λ. Αιγ. 100 (προσφορά «Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀγῶνος Ἑλλήνων Μανσούρας» καί «Ἑλληνικῆς Λέσχης»)

Λ. Αιγ. 10 (δωρεά Ἰ. Χιωτίνη)

Σύνολο 410

«Ἡ Πριγκίπισσα συγκεκριμένη λίαν εὐχαριστεῖ θερμῶς».

Πρέσβυς Δενδραμῆς

Πρίγκηψ Ἀνδρέας

Πρέσβυς Καψάλης

Πριγκιπικό ζεῦγος Παῦλος καί Φρειδερίκη,

εἶναι γιά τούς Ἕλληνες τῆς Μανσούρας ἢ Ἑλλάδα. Αὐτήν τιμοῦν, αὐτήν χειροκροτοῦν.

ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΟΣ 1930

Ὁ ἑορτασμός τῆς «Ἐκατονταετηρίδος 1860-1930 τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας» μιλάει μόνος του γιά τήν ἑλληνικότητα καί τό ἐπίπεδο τῆς ἑλληνικότητας τῆς μικρῆς ἑλληνικῆς παροικίας μας. Κράτησε 3 μέρες!

Παραθέτω τό ἴδιο τό πρόγραμμα ὅπως τό ἔσωσε στό βιβλίο του ὁ Ἀπόστολος Λάμπρος:

Ἡ Ἑλληνική παροικία Μανσούρας, προξενεύοντος τοῦ Ματθαιοπούλου, ἐώρτασε μεγαλοπρεπῶς τήν ἑκατονταετηρίδα 1830-1930 τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας.

Αἱ ἑορταί διήρκεσαν ἐπί τρεῖς ἡμέρας, τό δέ πρόγραμμα τῆς πρώτης ἡμέρας, Τρίτης 25ης Μαρτίου, εἶχεν ὡς ἑξῆς:

Πρόεδρος Κοινότητος Ἰωάννης Γουριώτης!
 Ἐδῶ στὸν ἑορτασμό τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας, 1930.
 Μιά μεγάλη προσφορά – Πέθανε πάμπτωχος καὶ πικραμένος.

- Ὡρα 10 π.μ. Δοξολογία ἐν τῷ ἐνταῦθα ναῶ.
- Ὡρα 10.30' π.μ. Ἀποκάλυψις τῆς ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς ἐκκλησίας ἀναμνηστικῆς πλακός, προσφωνοῦντος τοῦ προέδρου τῆς Κοινότητος, Ἰωάννου Γουριώτη.
- Ὡρα 11 π.μ. Δεξίωσις ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Προξενείου, κατὰ τὴν ὁποίαν θέλει ὁμιλήσει ὁ Πρόξενος κ. Ματθαίοπουλος καὶ θά ψαλλῶσι διάφορα πατριωτικά ἄσματα ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων.
- Ὡρα 4 μ.μ. Ἀποκάλυψις τῆς ἐν τῷ Σερεμετεῖῳ κήπῳ ἀναμνηστικῆς στήλης, ἀνεγερθείσης δαπάνῃ τοῦ Μεγάλου Εὐεργέτου τῆς Κοινότητος κ. Γεωργίου Γρηγορίου, προσφωνοῦντος καταλλήλως τοῦ καθηγητοῦ κ. Ι. Ρεῖση.
 Ὁ πανηγυρικός τῆς ἡμέρας ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τῶν σχολείων κ. Ἰ. Χιωτίνῃ.
 Παράστασις πατριωτικῶν δραμάτων ἐθνικῆς ὑποθέσεως καὶ χοροὶ Ἑλληνικοὶ ὑπὸ μαθητῶν καὶ μαθητριῶν μέ ἐθνικὰς ἀμφιέσεις.

Ἡ ἐπί τοῦ τοίχου τῆς ἐκκλησίας ἀποκαλυφθεῖσα ἀναμνηστική πλάξ ἔφερε τὴν κάτωθι ἐπιγραφήν:

«1830-1930»

«Ἡ Ἑλληνικὴ παροικία Μανσούρας»
«ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τῆς ἀνεξαρτησίας»
«τῆς Πατρίδος τὴν πλάκα ταύτην ἀνέθηκε»
«τῇ 25ῃ Μαρτίου 1930»

Εἰς τὸ μέσον τοῦ σχολικοῦ κήπου ἀνηγέρθη, δαπάναις τοῦ Μεγάλου Εὐεργέτου Γεωργίου Γρηγορίου, τὸ Ἡρώον, ἐπὶ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τοῦ ὁποίου, εἶχον ἀναγραφῇ τὰ ἑξῆς:

«1830-1930»

«Ὁ ἐν Μανσούρα Ἑλληνισμὸς τοῖς προμάχοις»
«τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀγῶνος ἐπὶ τῇ ἑκατοστῇ ἐπετείῳ»
«τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας.»

Ἑλληνικό Προξενεῖο Μανσούρας, 1930. Ἑορτασμός Παλιγγενεσίας.

«Μητρός τε καί πατρός καί τῶν ἄλλων»
«προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν καί ἀγιώτερον ἐστίν ἡ Πατρίς.»

«Εἷς οἰωνός ἄριστος, ἀμύνεσθαι περί Πάτρης.»

«Καλλίτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή»,
«παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά καί φυλακή.»

Τήν δευτέραν ἡμέραν 26ην Μαρτίου καί ὥραν 8ην μ.μ., ἡ Ἑλληνική παροιμία κατέκλυσε τό κινηματοθέατρον «Rex». Τό πρῶτον μέρος τοῦ προγράμματος περιελάμβανε ἀπεικόνισιν τῆς δόξης τῶν Ψαρῶν τοῦ Γκίτζη ὑπό τῆς Δίδος Βασιλείας Σιέρνα, ἀπαγγειλάσης τόν σχετικόν ὕμνον τοῦ Σολωμοῦ τῆς Δίδος Καλλιόπης Τσοῦμπου.

Εἷς τό δεύτερον μέρος ἐδόθη παράστασις τοῦ Ἐθνικοῦ δράματος τοῦ Βασιλειάδου «Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης», εἷς τό ὁποῖον ἔλαβον μέρος οἱ ἐρασιτέχνη Αἰθ. Καράγιωργας, ὅστις ὑπεδύθη τόν Ὑψηλάντη, Ἀ. Γιαλλούσης, Ν. Φραράκης καί Μιχ. Ραντόπουλος. Ἡ ὁμάς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀθλητικῆς Ἐνώσεως Μανσοῦρας ἔψαλλε τά «Θαλασσοπούλια.» Εἷς τό τρίτον μέρος ἀπηγγέλη-

σαν ὁ «Ἀστραπόγιαννος» τοῦ Βαλαωρίτου ὑπὸ τῆς Δίδος Τσοῦ-
μπου, ὁ «Κίτσος καὶ τό γεράκι» ὑπὸ τοῦ κ. Χατζηκωνσταντῆ καὶ
ὁ «Ματρῶζος» τοῦ Στρατήγη, ὑπὸ τοῦ κ. Ἀθ. Καράγιωργα. Ἡ
ἐσπερίς ἔληξε μὲ Ἑλληνικούς καὶ Εὐρωπαϊκούς χορούς.

Τὴν Πέμπτη 27ην Μαρτίου – τρίτην ἡμέραν – ἀπὸ τῆς 4ης
μ.μ., εἰς τὸν περίβολον τῶν Σχολείων παρηκολούθησεν ἡ παροι-
κία γυμναστικὰς ἐπιδείξεις, διαφόρους παιδιάς καὶ χορούς μὲ
ἐθνικὰς ἀμφιέσεις μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, κατὰ τὴν διάρκειαν
τῶν ὁποίων ἐπαίανιζε διάφορα πατριωτικὰ ἐμβατήρια ἢ Ἑλληνι-
κὴ φιλαρμονικὴ Τάντας, εὐγενῶς προσφερθεῖσα.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐορτῶν τὰ σχολεῖα ἐφωταγωγῆ-
θησαν, ἐπὶ δὲ τῆς προμετωπίδος αὐτῶν ἐσελάγιζε τὸ ρητὸν «Εἷς
οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ Πάτρης.» Εἶχε προσφερθῆ εὐγε-
νῶς διὰ τὴν φωταγωγήσιν ὁ οἶκος Τριγάτση-Κριμίζη.

Εἰς καλλιτεχνικώτατον λεύκωμα, ἐκδοθὲν ὑπὸ τῆς φωτογρα-
φικῆς ἐταιρείας «Dorés» τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀπηθανατίσθησαν αἱ
τριήμεροι τελεταὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἑκατονταετηρίδος, καὶ εἰς ἐκά-
στην μετέπειτα Κοινοτικὴν ἐορτὴν, δέν παρελείπετο ἡ προβολὴ
τῆς ληφθείσης κατὰ τὰς τελετάς κινηματογραφικῆς ταινίας.

Χρόνια πριν, τό 1969, καθώς ή θεία Κλειώ ή Χατούπη, τό γένος Σιέρνα άρχισε πάλι νά μιλάει γιά τά παληά, σχεδόν άσυναίσθητα, πῆρα ένα μπλοκάκι, έγραφε πάνω «Nabia» ήταν κι' Αιγυπτιακό, πώς βρέθηκε εκεί, κι' άρχισα νά γράφω ό,τι άκουγα. Ός εκ θαύματος τό μπλοκάκι επέζησε ως σήμερα πού έχομε 5 Ιανουαρίου του 2003 και νά! Τριάντα-τέσσερα χρόνια μετά, ήρθε ή στιγμή του:

«Μεγαλώσαμε μέσα σε περιβόλια. Ή αδελφή μου ή Βασιλεία κι' έγώ. Εκείνη ήταν πιό μεγάλη, δύο χρόνια πιό μεγάλη. Στή Χίο, στον Χαλκιό. Σ' ένα μεγάλο σπίτι και μ' ένα άλλο πλάι μέ ψηλά παράθυρα σαν άποθήκη. Ξαφνικά μέ πῆραν και μέ πήγανε άλλου. Σε μιά χώρα πού τή λέγαν Αίγυπτο και μετά άλλου πού τό λέγαν Μανσούρα. Μόλις είχα κλείσει τά πέντε, είχα γεννηθεί τό '10.

Πάνε τά περιβόλια. Μόλις είδα τό σπίτι πού θά μέναμε, άρχισα νά φωνάζω,

“Δέ μπαίνω, δέ μπαίνω!”

Κλειώ Σιέρνα.

Ό μπαμπάς άνοιξε ένα ζαχαροπλαστείο. Πῆγα τέσσερα χρόνια στο Έλληνικό σχολείο, τόλεγαν “Δημαία Σχολή” κι' ύστερα ή μαμά μ' έστειλε στο Γαλλικό, στο “Sainte Famille”, πού ήταν καλόγρηες γιά νά μάθω Γαλλικά και ράψιμο αλλά ράψιμο σπούδασα και σε Σχολή, δέ θυμάμαι τήν είχε μιά ξένη, στην Άλεξάνδρεια. Έμενα στην αδελφή τῆς μαμάς, στῆς θείας Άγγελικῆς. Ή αδελφή είναι ή κοπέλλα πού είναι ορθια πίσω άπ' τή μαμά στή φωτογραφία άπ' τή Χίο. Παντρεύτηκε κι' έγινε Άγγελική Ψυχῆ! Όραίο όνομα, ε;

Ὁ πατέρας πέθανε γρήγορα. Φινετσᾶτος ἄνθρωπος, λεπτός. Ὅλο μιλοῦσε γιὰ τὴ Χίο καὶ τὰ περιβόλια. Ἔμεινε ἡ μαμὰ μόνη μὲ δύο κορίτσια.

« Χίος, Χαλκιός... 1890 ».

Ἦταν περήφανη ἡ Μαρία Σιέρνα, τό γένος Μέρμηγκα. Δέ δέχθηκε βοήθεια ἀπό κανέναν! Στὴν ἀρχὴ κάποιος θεῖος μᾶς βοήθησε, ὅμως γρήγορα, μόλις ἄρχισε νὰ ράβει ἐκεῖνη, εἶπε τώρα ἐμεῖς οἱ δύο. Κάποτε θυμᾶμαι εἶχε ράψει 100 παλτουδάκια γιὰ τὰ παιδιά ἐνός σχολείου ἢ ὀρφανοτροφείου δέ θυμᾶμαι. Γέμισε τό σπίτι παλτά. Ἐπαθα τύφο ἀλλὰ μόλις ἔγινε καλὰ κόλλησε ἡ μαμὰ. Ἦμουνα μόνη ἐγὼ κι' ἐκεῖνη, κανεὶς δέ βοήθησε. Ἄσε πού ὑπῆρχε κι' ὁ φόβος. Ἦμουνα μόνο 13 χρονῶν! Ἐβραζα τὰ σεντόνια, ἔπλενα, μαγείρευα, πήγαινα κι' ἔβρισκα κόττες, καθάριζα, καθάριζα....

Μιά μέρα ἦρθαν κάτι κύριοι, μηχανικοὶ κι' εἶπαν ὅτι τό σπίτι εἶναι ἐτοιμόρροπο νὰ φύγομε γιατί θά πέσει! Ἐτρεξα, γύρεψα, ρώτησα, βρῆκα μιά Ρωμηά πού νοίκιαζε δωμάτια. Στὴν ἀρχὴ δέν ἤθελε, μετὰ λυπήθηκε καὶ δέχτηκε νὰ μᾶς νοικιάσει. Θυμᾶμαι τὸνομά της, Κατινάρα. Ἐμεῖς ὅμως τὴ λέγαμε Κυρία Κατίνα. Πῶς σήκωσα καὶ κουβάλησα τὴ μαμὰ οὔτε γὼ τό ξέρω!

Ἡ Βασιλεία ἔλειπε. Τὴν εἶχαν στείλει στὴν Ἀθήνα, στό Ἀρσά-

κειο, νά σπουδάσει δασκάλα. Μέ τήν ύποτροφία τοῦ Γρηγορίου. Ἀργότερα ἔμαθα πώς τήν εἶχε προτείνει ὁ πατέρας σου, τότε ἦταν Κοινοτικός.

Φοροῦσα ἀκόμα μαῦρα. Χρόνια κι' εἶχα μεγαλώσει πιά. Μιά μέρα ἀρρώστησα κι' ἦρθε ἓνας γιατρός, Ἕλληνας, Παπαγιαννόπουλο τόν λέγανε, μ' ἐξέτασε, κατέβασε τά ἀκουστικά καί λέει στή μαμά:

“Τό παιδί σας ἔχει ἀνάγκη ἀπό χαρά. Μαραζώνει. Ὁ ἄνθρωπος δέν τρέφεται μόνο μέ τό ψωμί, τρέφεται καί μέ τό μάτι, τρέφεται καί μέ τό αὐτί....”

Τό λέω κι' ἐγώ τώρα στή Μάρω μου. Τῆς τό λέω ἀπό τότε πού ἄρχισε νά καταλαβαίνει.

“Νά βλέπεις τά ωραῖα πράγματα, ν' ἀκοῦς τούς ωραίους ἦχους, νά μή περνᾶν ἀπαρατήρητα. Εἶναι ἡ εὐτυχία τῆς ζωῆς.”

Τά λόγια τοῦ γιατροῦ.

Ἔβγαλα τά μαῦρα κι' ἄλλαξε ἡ ζωή μου. Ἄρχισα ὅπως τ' ἄλλα κορίτσια τῆς Μανσούρας, τῆς παροικίας δηλαδή, νά βγαίνω, νά ντύνομαι, νά πηγαίνω στίς ἐκδρομές πού πήγαιναν, στίς ἐξμπες πού πήγαιναν παρέες, στά θεάτρα, στό σινεμά ἦταν τότε οἱ μεγάλες, Bette Davies, Joan Crawford, Diana Durbin, Gloria Swanson, Greta Garbo, στίς γιορτές στό σχολεῖο, στά θεάτρα πού ἐρχόντουσαν, εἶδα καί τήν Κοτοπούλη.

Μά ἡ πιό μεγάλη χαρά ἦταν οἱ Χοροί! Τί χαρά ἦταν αὐτή!

Ὁ πρῶτος μου Χορός. Ἄστα! Τό 1930 στό “Rex” γιά τά 100 χρόνια ἀπ' τήν Ἀπελευθέρωση ἀπ' τούς Τούρκους. Εἶχα ἓνα “καλό” φουστάνι, ἔτσι λέγαμε τότε, τό “καλό μου”, τό ἴδιο καί τό ἴδιο, χρόνια τώρα αὐτό, τό θαλασσί! Πεισμάτωσα.

“Ἄν δέ μοῦ κάνεις καινούργιο θά γίνω καλόγρηνα!”

N°. 316

Πρός τόν Κύριον 'Αθανάσιον Καράγεωργαν

'Ηνταθθα

'Αξιότιμε Κύριε.

'Επί τη επανεκλογή ὑμῶν ὑπό της Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν μελῶν της ἑνταθθα 'Ελληνικῆς Κοινότητος, της συνελευσῆς τήν 30ην Ἰουνίου, ὡς μέλους τοῦ Διοικητικοῦ αὐτῆς Συμβουλίου, ἐπιτρέφατέ μοι νά σας ἐκφράσω τά θερμά μου συγχαρητήρια διά τήν δικαίαν καί τιμητικῆν ταύτην διάκρισιν, ὡς καί τήν ἀμάρτανον πεποισθῆσέν μου, ὅτι, καί κατά τήν νέαν περίοδον της ἐξασκήσεως της ἀνατεθείσης ὑμῖν ἐντολῆς, θέλετε ἐξακολουθήσει μεριμνῶν καί ἐργαζόμενος, διά τήν ὅσον ἐνεστί τελεῖαν ἐξυπηρέτησιν τῶν Κοινοτικῶν συμφερόντων, ἐτά τοῦ αὐτοῦ ὡς καί πρότερον, ἐνθέρμου ζήλου καί ἀφοσιώσεως.

Λαχθήτε παρακαλῶ τήν διαβεβαίωσιν της ἐξαιρέτου πρός ὑμᾶς ὁκολήφως,

Ὁ 'Επίτιμος Πρόεδρος

στ. Α. Κ. Τζιτράς

Ἐκπρόεδρος της 'Ελλάδος

«... ὁ πατέρας σου τότε ἦταν Κοινοτικός ».

καί δέν ἦταν καί δύσκολο, ἄλλο πού δέν ἤθελαν οἱ καλόγρηες στό “Sainte Famille”! Μέ εἶχαν καί μαθήτριά τους.

Τρώω ἕνα χαστουκι! Γύρισε ὁ τόπος! Τᾶχε εὐκόλα ἢ μαμά. Θύμωσα.

“Μπράβο! Κοπέλλες πού τίς πᾶνε πρώτη φορά στό Χορό καί τούς δίνουν χαστουκι.”

Ἦμουν καί 19 χρονῶν!

Ὅμως στό Χορό ἦταν τόσο ὄμορφα! Στό “Rex”. Εἶχαν κρεμάσει τίς τρεῖς σημαῖες, τήν Ἑλληνική, τήν Αἰγυπτιακή καί τήν Ἀγγλική. Ὁ κόσμος καθόταν γύρω στά θεωρεῖα – ἦταν σινεμά τό “Rex” – χόρευαν κάτω στήν πλατεία.

Τί τουαλέττες ἦταν αὐτές!

Τᾶχασα. Τίς ἔβλεπα πού χόρευαν.... Πού ἀνεβοκατέβαιναν τίς σκάλες γιά τά θεωρεῖα. Καμάρωνα ἀπ’ τό δικό μας θεωρεῖο, εἶχε μιά παράσταση πρίν τόν “Ἵψηλάντη” μέ τόν μπαμπά σου, ὠραῖος, ὅταν ἀκούω ἕνα ψίθυρο,

“Θέλεις νά χορέψομε;”

Ἐνα νέο παιδί, γύρω στά 17. Ἐγώ γύρω στά 19 ἐκεῖ. Σηκῶνομαι, κουνιστή-λυγιστή, ἀλλά κάτι δέν πήγαινε καλά, φτάνοντας στήν πίστα, ἀρχίζω τό χορό ἀλλά τό πόδι μου γλίστραγε. Κυτῶ! εἶχε σπάσει τό κουμπί στό μποτάκι μου. Δέ μποροῦσα, ἀλλά, ἦταν τέτοια ἢ μουσική ἀπ’ τήν ὀρχήστρα, ἤθελα τόσο νά χορέψω, τά πετῶ καί τά δύο καί συνεχίζω ξυπόλητη!

Τό χαστουκι, τό δεύτερο, τό γλύτωσα ἀπό τήν κα Τσούμπου! Ναί, τή μαμά τῆς Καλλιοπίτσας τῆς Τσούμπου, τῆς δασκάλας σου. Οἱ δύο μανάδες πήγαιναν στό Χορό τίς δυό τους κόρες. Τήν κράτησε μέ τό ζόρι νά μή μέ βουτήξει.

Κι’ ἄλλο Χορό θυμᾶμαι, στό “Royal”. Τό “Χορό τῆς Φιλοπτώχου”. Εἶχαν κάνει διακόσμηση σά πλοῖο, ὅλο τό θέατρο. Αὐτή τή φορά εἶχα καινούργιο φουστάνι! Σάν αὐτά τοῦ Τσάρλεστον πού βλέπεις στό σινεμά. Πάλι πρόβλημα μέ τά παπούτσια! Ἔρ-

χεται ένας κύριος επίσημος μέ σμόκιν, μέ ζητάει νά χορέψομε, έλαφριά υπόκληση και τέτοια, στή μαμά μάλλον, πάω νά σηκωθῶ ψάχνω γιά τά παπούτσια, ξέχασα πώς τᾶχα βγάλει λίγο νά ξεκουραστῶ, πουθενά παπούτσια. Ὁ κύριος χαμογελαστός.... Τελικά ἔσκυφα κάτω ἀπ' τό τραπέζι και τά βρῆκα μπλεγμένα στά κρόσσια κάτω στό τραπεζομάντηλο! Χόρεψα, χόρεψα μέ τήν καρδιά μου.

Χόρευα καλά, και τραγουδοῦσα και καλά. Τραγουδούσαμε τό βράδυ στό μπαλκόνι σας ὅταν εἶχε φεγγάρι, τότε πού μείναμε μαζί σας, θυμᾶσαι ἐγώ πρώτη φωνή και σύ δευτέρα.

Ἦταν ἡ Χρυσή Ἐποχή!

Κάθε Σάββατο εἶχε τσαί ἢ διάλεξη στή “Λέσχη” γιά νά συγκεντρώνεται ἡ παροικία. Ἦταν και τά “Bonjour” τῆς “Λέσχης”. Ἀπόγευμα ἀλλά πολύ ἐπίσημα! “Bonjour” λέγαν τά ἐπίσημα πού φόραγαν οἱ κύριοι. Κι' οἱ κυρίες οἱ Μανσουριανές πού μπαίνανε, τί παρουσίες ἦταν ἐκεῖνες!

Ἐλεονώρα Προβιά
Κατινίτσα Γρηγορίου
Χαρή Ἀνδριτσάκη
Σόνια Καντούνια
Μπέλλα Θεοδωροπούλου

Ἡ Θεοδωροπούλου εἶχε γκρίζο κοντό μαλλί, “à la garçon” ἀλλά μέ νέο πρόσωπο. Ὅταν ἔμπαινε γέμιζε ἡ “Λέσχη”!

Ἐμεῖς ἤμαστον τά τσιράκια! Μᾶς ἔκαναν χάξι. Μιά φορά σ' ἓνα “après-midi dansant” ὁ Πρόξενος, Τζιρᾶ τόν λέγανε, μου χαμογέλασε. Ἐγώ γύρισα πίσω νά δῶ ποιόν χαι-

Κατινίτσα Γρηγορίου, 1925.

ρετάει. Σήκωσα τούς ὤμους καί κύτταξα ἄλλοῦ. Καί τί πού ἦταν Πρόξενος!

Ἐκεῖνος γέλασε,

“Δεσποινίς, μπορῶ νᾶχω αὐτό τό χορό;”

Τόν κύτταξα, θεώρησα πώς εἶχε ἄρκετό σεβασμό ἀπέναντι στό... πρόσωπό μου καί δέχθηκα.

Μέ τό πρῶτο ὄμως πείραγμα, τόν ἄφησα σύξυλο στή μέση τῆς σάλας καί γύρισα καί κάθησα!

Ποιός νόμιζε πώς εἶναι!

Πάλι μέ γλύτωσε ἡ Τσοῦμπου ἄπ' τό ἔτοιμο χαστοῦκι τῆς μαμάς. Τῶφαγα στό σπίτι.

Εἶχα ἀρχίσει νά μαθαίνω τή χαρά καί δέν σταμάταγα! Στούς ἀρραβῶνες τῆς Βασιλείας – ἔρωτας, μέγας ἔρωτας μέ τόν Περικλῆ τό Γιαλλούση – εἶχε πρηστεῖ τό δόντι μου. Ἐβαλα ἓνα κόκκινο μαντῆλι γύρω στό κεφάλι τῶδεσα καί φιόγκο καί πῆγα καί γώ κι' οὔτε πού μ' ἔνοιαξε.

Χορός καί γλέντι ἦταν αὐτό!

« Ἐρωτας, μέγας ἔρωτας... »

Μετά τούς Χορούς ὅλοι μαζί πηγαίναμε στ' Ἀράπικα φου-
λάδικα γιά φούλια περιμένοντας ν' ἀνατείλλει ὁ ἥλιος.

Καί μιά φορά θυμᾶμαι πιαστήκαμε ἀπ' τή μέση καί χορεύα-
με τό

“Lamber’s Walk”

Μιά ἴσια γραμμή στή μέση τοῦ ἄδειου δρόμου. Μέ τίς μα-
κρῆς τουαλέττες καί τά σμόκιν. Καί πλάι στό ποτάμι...»

Η ΜΑΝΣΟΥΡΑ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΟΥ '40

Στόν πόλεμο του '40 ή μικρή Μανσούρα ταυτίζεται για άλλη μιá φορά, πιά πολύ από κάθε άλλη φορά, με τή μοίρα τής Έλλάδας.

Άπ' τís πρῶτες στιγμές, μόλις ὁ «Έλληνικός Ραδιοφωνικός Σταθμός Καΐρου» ἀνακοινώνει τήν κήρυξη τοῦ πολέμου, ἡ Έλληνική παροικία της εἶναι ἀνάστατη. Ἡ μόνη ἔγνοια: «Πῶς θά βοηθήσει». Ἡ «Πατρίδα ὄνειρο ἀκριβό, κρυφή χαρά τοῦ κόσμου» ὅπως τραγουδοῦσαμε στίς πατριωτικές γιορτές κινδυνεύει, πολεμάει «ένάντια στίς 5.000.000 λόγχεις τῶν Ἰταλῶν», ἡ Πατρίδα σέ λίγο θά πεινοῦσε. Ἡ «Έλληνική Λέσχη» ἀνοίγει τís πόρτες της κι' ἕνα πλῆθος ἀσταμάτητο μπαινοβγαίνει νά μάθει νέα ἀπ' τό «B.B.C.» καί νά πάρει ὁδηγίες¹.

Ἀπόφοιτοι τοῦ '40 μέ τόν Πρόξενο Φαίδωνα Καβαλιεράτο.
Ὁ πόλεμος ἔρχεται...

1. Ἡ Χαρή Ἀνδριτσάκη ἀκούει καί μεταφράζει τά νέα τοῦ «B.B.C.».

Στίς 12 Ἰανουαρίου μέ πρόσκληση τοῦ Προξενείου καί ὑπό τήν προεδρία τοῦ Προξένου Μανσούρας Φαίδωνος Καβαλλιεράτου συγκεντρώνονται 150 Ἑλληνες Μανσουριανοί καί καταρτίζονται ἡ «Ἐθνική Ἐπιτροπή Ἀγῶνος Ἑλλήνων Μανσούρας καί Περιχώρων»¹ ἀπό 33 μέλη. Σκοπός της «ἡ συστηματοποίηση τῶν ὑπέρ τοῦ “Ἐθνικοῦ Ἀγῶνος Εἰσφορῶν” καί ἡ λήψις ἀποφάσεων ἐπί οἰουδήποτε Ἐθνικοῦ ζητήματος.»

Γιά τήν ἱστορία:

Τά 33 μέλη τῆς «Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀγῶνος Ἑλλήνων Μανσούρας» χωρίς ἀλφαβητική σειρά:

«Ἰερεύς Μιχαήλ Παρασκευαΐδης, Νικήτας Βλαβιανός, Σ. Σγουρομάλλης, Γ. Δερβενιώτης, Ἀπόστολος Λάμπρος, Μικές Καραβάς, Κ. Καραντινόπουλος, Δημ. Ἀνδριτσάκης, Παν. Ἀνδριτσάκης, Δημ. Βασαρδάνης. Θρασ. Βίγκας, Χρ. Βιέρρος, Γ. Γρηγορίου, Γ. Βατσάκης, Ἀνδ. Καμπούρης, Ἀριστ. Κατόμπασης, Δημ. Κοκκινόπουλος, Εὐρ. Κριμιζής, Εὐάγ. Λυκουριάς, Ρήγας Νανόπουλος, Δημ. Παπᾶς, Μιχ. Παπαδάκης, Ζαχ. Πικραμένος, Νικ. Παπαδημητρίου, Ἰωάν. Προβιάς, Μιχ. Ραντόπουλος, Σταμ. Σαμαρόπουλος, Σάββας Σαββίδης, Χαρ. Σιμᾶτος, Βασ. Στραγάλης, Νικ. Χριστοδούλου, Ἰωάν. Χιωτίνης, Ἀθ. Ψάλτης.»

Τήν ἴδια ὥρα σέ πρόχειρο κατάλογο τῶν ἐφ’ ἅπαξ προσφορῶν ἐγγράφονται:

Ρήγας Νανόπουλος – Λ. Αἰγ. 500

Παν. καί Νικ. Ἀνδριτσάκης – Λ. Αἰγ. 500

Νεοκλῆς Ἰακωβίδης, Γ. Πέππες, μηνιαίως – Λ. Αἰγ. 40

Ἄλλοι: Λ. Αἰγ. 140 μηνιαίως (ἀνάμεσά τους κάποιος προσφέρει Λ. Αἰγ. μισή!)

1. Μίτ Γάμο καί Σιμπελαουέν.

Στή Συνεδρίαση τῆς 26ης Ἰαν. 1941 ὁ Γ. Χριστοδούλου, Πελοποννήσιος, ἐγγράφεται γιά μηνιαία συνδρομή Λ. Αἰγ. 40 καθ' ὅλη τή διάρκεια τοῦ πολέμου καί ἀπό τήν ... ἀντίπαλη παράταξη τῶν Βορειοηπειρωτῶν ὁ Χρ. Βιέρρος μέ Λ. Αἰγ. 5 μηνιαίως καί Λ. Αἰγ. 200 ἐφ' ἅπαξ.

Οἱ προσφορές καί ἡ ἀνακοίνωσή τους γίνονται δεκτές ἀπό τοὺς ὑπόλοιπους «ἐν μέσῳ ζωηρῶν χειροκροτημάτων».

Στίς 16 Φεβρ. 1941 «ἐν μέσῳ ζητωκραυγῶν» ἀνακοινώνεται ἡ ἐπιστράτευση Μανσουριανῶν στόν «Ἑλληνικό Στρατό Μέσης Ἀνατολῆς.» Στήν ἴδια Συνεδρίαση ἀνακοινώνεται τηλεγράφημα τοῦ Βασιλέως Γεωργίου «εὐχαριστῶντος διά τό εἰς Αὐτόν πρῶτον ἔμβασμα ἐκ Λ. Αἰγ. 1.600».

Οἱ εἰσφορές συνεχίζονται, ἡ «Ἑλληνική Λέσχη» προσφέρει Λ. Αἰγ. 200 καί ὁ Γυμνασιάρχης Ἰωάννης Χιωτίνης δωρεάν τῶν μαθητῶν τῶν «Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων Μανσούρας» ἐκ Λ. Αἰγ. 60, γιά τά ὄρφανά τοῦ πολέμου.

Ἀποφασίζεται δεύτερον ἔμβασμα εἰς τήν «Α.Μ. τόν Βασιλέα Γεώργιον ἐκ Λ. Αἰγ. 700».

Ἔχει ἤδη συγκροτηθεῖ 10μελής «Ἐκτελεστική Ἐπιτροπή» ἀπό μέλη τῆς «Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀγῶνος Ἑλλήνων Μανσούρας καί Περιχώρων»¹ πού θά ἀναλάβει τή σοβαρή εὐθύνη νά φροντίζει «ὕλικά καί ἠθικά» τίς οἰκογένειες τῶν στρατευμένων «παιδιῶν» τῆς Μανσούρας πού ἔχουν πάει νά πολεμήσουν:

Παλαιστίνη
Νότια Ἀφρική
Βεγγάζη
Μάρσα-Ματρούχ
Τομπρούκ
Ἀλαμείν
Ρίμινι

Ἵρίζεται ὡς ἀνώτατο ὄριο ἐπιδόματος Λ. Αἰγ. 5 ἐνῶ ἡ Ἀλε-

1. Ἀργότερα θά προστεθεῖ ὁ ἱερέας Γεώργιος Ζογανᾶς, μιὰ δυναμική μορφή ἱερωμένου.

ξάνδρεια ἔχει ὀρίσει Λ. Αἰγ. 2. Στίς 3 Αὐγούστου 1941 ἡ «Ἐθνική Ἐπιτροπή Ἀγῶνος» ἀποφασίζει:

1. «Νά σταλοῦν Λ. Αἰγ. 300 εἰς τόν “Διεθνή Ἐρυθρό Σταυρό” στή Γενεύη γιά τά παιδιὰ πού πεθαίνουν ἀπ’ τήν πείνα στήν Ἑλλάδα, ὕστερα ἀπό ἔκκληση τοῦ “Ἐρυθροῦ Σταυροῦ” πρός τίς Ἑλληνικές Κοινότητες τῆς Αἰγύπτου.»

2. «Νά σταλοῦν εἰς τόν “Βασιλέα Γεώργιον εἰς Λονδῖνον” Λ. Αἰγ. 1.000 ὕστερα ἀπό αἴτηση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβέρνησης μέσω τῆς “Ἑλληνικῆς Πρεσβείας Καΐρου” ὑπέρ τοῦ ἐπισιτισμοῦ τῶν ἐν Ἑλλάδι πεινῶντων Ἑλληνοπαίδων.»

«Νά παραμείνει εἰς τό “Ταμεῖον τοῦ Ἑράνου” ποσόν Λ. Αἰγ. 800 μόνον γιά τά ἐπιδόματα, “τό δέ ἐπιπλέον νά ἀποστέλλεται διά τόν ἄνω σκοπόν”.»

Στίς 16.8.1941 φτάνει ξαφνικά ὁ “Πρίγκηψ Πέτρος” μέ τόν Ὑπουργό Στρατιωτικῶν Δημητρακάκη. Ἡ ἴδια πάντα ἐνθουσιώδης καί μεγαλόπρεπη ὑποδοχή στήν «Ἑλληνική Λέσχη» καί στή Σχολεῖα μας καί φεύγοντας ὁ Πρίγκηψ Πέτρος γράφει εἰς τήν «Χρυσήν Βίβλον» τοῦ Σχολείου μας:

«Σᾶς εὐχαριστῶ διά τήν ὠραίαν ὑποδοχήν σας»

*Πέτρος τῆς Ἑλλάδος»
16.8.1941*

ἐνῶ ὁ Ὑπουργός Στρατιωτικῶν θά γράφει:

«Στίς δύσκολες στιγμές πού διέρχεται ἡ Ἑλλάδα μας, τό πέραςμα ἀπό τήν Μανσοῦρα ἐμπνέει κάθε Ἕλληνα ἐθνική ὑπερηφάνεια καί τονώνει τήν πεποίθησιν γιά τήν αὐριανή νίκη καί τήν ἐπιστροφήν σέ μιὰ μεγάλη καί ἐνδοξη Πατρίδα τό ταχύτερο.»

Στίς 21 Σεπτεμβρίου 1941 ἡ «Ἐθνική Ἐπιτροπή Ἀγῶνος» λαμβάνει γνῶσιν «αἰτήσεως τῆς Ἑλληνικῆς ὑπό πρωθυπουργόν τόν Τσουδερόν Κυβερνήσεως, μέσω τῆς Πρεσβείας διαβεβαιούσης

ὅπως ἀποσταλῆ εἰς τὴν “Α.Μ. τὸν Βασιλέα Γεώργιον” εἰς Λονδῖνον χρηματικὸν ποσὸν ὑπὲρ τοῦ ἐπισιτισμοῦ τῶν πεινῶντων ἐν Ἑλλάδι ἀδελφῶν μας.»

Ἀποφασίζεται ὁμοφώνως νὰ σταλοῦν Λ. Αἰγ. 1.000 καὶ νὰ μείνουν στό «Ταμεῖο τοῦ Ἑράνου» Λ. Αἰγ. 570 γιὰ τὰ ἐπιδόματα τῶν οἰκογενειῶν τῶν στρατευμένων. Οἱ Λ. Αἰγ. 1.000 στέλνονται καὶ ἡ «Ἐθνικὴ Ἐπιτροπὴ Ἀγῶνος» παίρνει σέ λίγο τὸ ἀκόλουθο τηλεγράφημα:

«Βαθύτατα συγκεκινημένος ἐπὶ γενναία προσφορᾶ “Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς Ἑλλήνων Μανσούρας καὶ Περιχώρων” ὑπὲρ ὑλικῆς ἀνακουφίσεως δεινοπαθούτων Ἑλλήνων, ὡς καὶ δι’ ὑποβολὴν αἰσθημάτων πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως ὑμῶν, εὐχαριστῶ ἐγκαρδῶς ἅπαντας¹.

Γεώργιος Β’»

Τὸ τελικὸ ποσό πού ἔστειλε ἡ «Παροικία Μανσούρας» στόν Γεώργιο τὸν Β’ ἀνέρχεται σέ Λ. Αἰγ. 4.300.

Ἐδῶ πρέπει νὰ τονιστεῖ ὅτι στὴν Αἴγυπτο φιλοξενήθηκε ἡ Βασιλικὴ Οἰκογένεια καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση (Τσουδερός, Κανελλόπουλος, Παπανδρέου...) σ’ ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου στὴν Ἀλβανία, τῆς Γερμανικῆς Κατοχῆς καὶ τοῦ Ἐμφύλιου. Γι’ αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ «Δέν εἶστε Ἑλληνες» πού πολλοὶ ἀπὸ μᾶς ἀκούσαμε φτάνοντας στὴν Ἑλλάδα μέ τὸ ξεριζίωμα μετὰ τὸ ’52, μᾶς ἄφησε μέ τὸ στόμα ἀνοικτὸ, ἄφωνους.

Ἀκόμα πρέπει νὰ τονιστεῖ πὼς ἡ φροντίδα τῶν οἰκογενειῶν τῶν στρατευμένων² μέ μηνιαῖα ἐπιδόματα, φάρμακα, ἰατρικὴ περίθαλψη θὰ συνεχιστεῖ σ’ ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου ἀποκλειστικά ἀπὸ τίς προσφορές, ἐφ’ ἅπαξ καὶ μηνιαῖες, τῆς Ἑλληνικῆς Παροικίας τῆς Μανσούρας. Ἔτσι ὅταν ὁ Π. Κανελλόπουλος στὴν ἐπίσκεψή του στὴν Μανσόρα προσφέρεται σάν μέλος τῆς Κυβερνήσεως νὰ βοηθήσει τὰ τυχόν ἐλλείμματα τοῦ «Ταμεῖου Ἑρά-

1. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου δέν ὑπῆρξε καμμία ἀναγνώριση. Μόνο ἓνα μετάλλιο, πρὸς τὰ «Ἑλληνικὰ Ἐκπαιδευτήρια Μανσούρας».

2. Ὅπου ὑπῆρξε ἀνάγκη, κι’ αὐτὸ ἦταν γνωστὸ.

νου» για τό επίδομα τῶν οικογενειῶν τῶν στρατευμένων ὁ πρόεδρος τῆς «Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀγῶνος» Δημήτρης Ἀνδριτσάκης – ἡ «ψυχὴ τοῦ Ἐράνου» – ἀρνεῖται λέγοντας ὅτι,

«Τό ζήτημα τῶν ἐπιδομάτων ἢ Παροικία τό θεωρεῖ ζήτημα τιμῆς καί θά κάνει μέχρι τέλος τό καθῆκον της.»

1941 – Ὁ Παναγιώτης Κανελλόπουλος ἐπισκέπτεται τήν Παροικία Μανσοῦρας. Πλάϊ του ἀριστερά ἡ δυναμικὴ μορφὴ τοῦ ἐφημέριου Γεωργίου Ζογανᾶ.

Στίς 4 Ἰανουαρίου 1942 ἡ Παροικία τῆς Μανσοῦρας δέχεται νά ἀναλάβει νά σώσει 200 παιδιά ἀπό τήν Ἑλλάδα μέσω τοῦ «Διεθνoῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ» μέσα στό γενικότερο πλαίσιο σωτηρίας τῶν παιδιῶν τῆς Ἑλλάδας ἐπί Γερμανικῆς Κατοχῆς. Ὁ «Ἵπουργός Ναυτικῶν» Καββαδίας προσφέρει τά πλοῖα «Ἰωνία» καί «Κορινθία.» Οἱ οικογένειες ἔχουν προσφερθεῖ κι' εἶναι ἔτοιμες νά δεχθοῦν τά πεινασμένα Ἑλληνόπουλα ὁμως οἱ Γερμανοὶ τελικά ἀρνοῦνται¹ κι' ἔτσι χάνεται ἡ ἐλπίδα γιά σωτηρία, μαζί κι'

1. Περίεργο!

ἡ δική μου ἐλπίδα ν' ἀποκτήσω «μιά ἀδελφή ἀπ' τὴν Ἑλλάδα ἂν ἤθελα» ὅπως μέ ρώτησε ἓνα βράδυ συγκινημένος ὁ πατέρας γυρίζοντας ἀπ' τὴ δουλειά. Ἄν ἤθελα λέει! Ὡραῖο ἦταν νὰ παίζω μόνη μου;

Οἱ εἰσφορές συνεχίζονται, μειώνονται καὶ σχεδόν σταματοῦν μέ τίς νίκες τῶν Γερμανῶν στήν ἔρημο, ξαναπαίρνουν ὅμως τόν προηγούμενο ρυθμό, μέ νέες δωρεές ὅπως τοῦ Νικ. Χριστοδοῦλου ἀπό Λ. Αἰγ. 200, τοῦ Ἀνδρέα Καμπούρη Λ. Αἰγ. 100 καὶ τῶν Συριάνων ἀδελφῶν Αλφρέντ καὶ Ὄσκαρ Χασσούν ἀπό Λ. Αἰγ. 50 ὁ καθένας, καθὼς καὶ σημαντικό ποσό ἀπό τόν Ν. Παπαμιχαλάκη.¹

Στίς μάχες πού ἔκριναν τὴν τύχη τοῦ Β' Παγκόσμιου Πολέμου ὄχι μόνο στήν Ἀφρική ἀλλά παντοῦ (καὶ τὴ δική μας βέβαια) πολέμησαν μέ τούς συμμάχους καὶ παιδιὰ δικά μας, Ἑλληνες ἀπ' τὴ Μανσοῦρα. Ἀργότερα στό βιβλίο ὑπάρχει ζωντανή περιγραφή τῆς καιρίας μάχης τῆς «Κατάρας» στήν ἔρημο ἔξω ἀπό τὴν Ἀλεξάνδρεια, τοῦ Μανσουριανοῦ Σπύρου Κυδωνάκη. Σ' ἐκεῖνον ὀφείλομε τὴν πληροφορία, πολύ λίγο γνωστή, πὼς οἱ Γερμανοὶ νικῆθηκαν στήν τελευταία μάχη γιατί τό πολεμικό τάνκερ πού ἔφερε τό πετρέλαιο γιὰ τὰ τάνκς καὶ τὰ μεταγωγικά τορπιλίστηκε ἐν πλῶ καὶ τό Γερμανικό στράτευμα παρέλυσε.

Στίς 29 Ἰουνίου ἡ Ἀλεξάνδρεια δίνει ἐντύπωση ἄδειας πόλης, ὁ κόσμος τρέχει νὰ μπεῖ στά τραῖνα γιὰ τίς πόλεις καὶ τὰ χωριά τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ μακρυές γραμμές ἀπό αὐτοκίνητα κατευθύνονται πρὸς τό Κάιρο.

Ἐδῶ στήν «Κατάρ» (λέξη Ἑλληνική φυσικά, μιά τεράστια λακκούβα ἄμμου ὅπου ὅ,τι ἀκουμποῦσε βούλιαζε γιὰ πάντα) ἂν δέν ἐπικρατοῦσαν οἱ Σύμμαχοι, οἱ Γερμανοὶ σέ 3 ὥρες θά μπαῖναν στήν Ἀλεξάνδρεια.

Πού θά σήμαινε: οἱ Ἑλληνικές περιουσίες κατάσχονται καὶ οἱ Ἑλληνες μπαίνουν σέ στρατόπεδα καὶ φυλακές ὅπως ἔγινε μέ τούς Ἰταλοὺς καὶ Μαλτέζους συμπολίτες μας Μανσουριανοὺς

1. Πού θά ἔχανε ἀργότερα τόν γιό του ἀεροπόρο Εὐάγγελο Παπαμιχαλάκη.

στήν ἀρχή τοῦ πολέμου. Μιά πιθανότητα πού πολύ λίγο πήραμε στά σοβάρá. Δέν μᾶς πέρασε κᾶν, πιστεύω, ἀπ' τό μυαλό! Ἦ ἄν πέρασε δέν ἔμεινε γιά πολύ! Ἀπόδειξη ἢ ἀπόφαση στήν ἔκτακτη Συνεδρίαση στίς 30 Ἰουνίου τοῦ 1942:

1ον Νά καταβληθεῖ προκαταβολικά στό διδασκαλικό προσωπικό τό ποσό τῶν Λ. Αἰγ. 1.000 «ὥστε νά ἀποφευχθεῖ ἡ διακοπή τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Κοινοτικοῦ ἔργου διά τό προσεχές σχολικόν ἔτος σέ περίπτωση κατάληψης τοῦ Αἰγυπτιακοῦ ἐδάφους ὑπό τῶν δυνάμεων τοῦ Ἄξονος». Τῶν Γερμανῶν δηλαδή!

2ον Τό ὑπόλοιπον ποσόν τοῦ «Ταμείου Ἐράνου» διατίθεται εἰς τήν «Φιλόπτωχον Ἀδελφότητα Κυριῶν ὑπέρ τῶν ἀπόρων οἰκογενειῶν τῆς Παροικίας Μανσούρας καί Περιχώρων».

Ἰγὸ Γερμανική Κατοχή αὐτά!

Ἀφέλεια; Πίστη στόν Ἄνθρωπο; Πίστη στή συνέχεια τῆς καλῆς μας τύχης; Συνήθεια στήν εὐνοια τοῦ Θεοῦ; Ποιός ξέρει. Φυλάκιση καί κατάσχεση ὅλων τῶν περιουσιῶν. Αὐτή θᾶταν ἡ μοῖρα κάθε Ἑλληνικῆς παροικίας μόλις οἱ Γερμανοί ἔμπαιναν στήν Αἴγυπτο. Θυμᾶμαι παιδί νά βλέπω ἀπό ψηλά πίσω ἀπ' τά κάγκελα στό «Lycée Français» κάτω στή μεγάλη αὐλή, τούς Μαλτέζους καί τούς Ἰταλούς αἰχμαλώτους... Κάπνιζαν μόνοι ἢ μιλοῦσαν μεταξύ τους. Ἦ ἴδια διαπίστωση ὅπως καί στή φυλακή τοῦ Λουδοβίκου. Πῶς ὅλα μποροῦν νά χαθοῦν ἔτσι, ξαφνικά.

Καί γιά μᾶς.

«ΑΛΑΜΕΪΝ»

Στό Άλαμείν υπάρχει τύμβος πού πάνω του γράφει, στά Έλληνικά,

«Ἄνδρῶν ἐπιφανῶν πάσα γῆ τάφος»

Στήθηκε στή μνήμη τῆς τελευταίας μάχης ἐνάντια στίς βάσεις τῶν Γερμανῶν στήν Ἄφρική ἔξω ἀπ' τήν Ἄλεξάνδρεια. Ἐκεῖ μετά ἀπό λυσσαλέα μάχη 12 ἡμερῶν, ὅπου σκοτώθηκαν 13.600 στρατιῶτες τῆς 8ης στρατιᾶς τῶν Συμμάχων, ὁ Ρόμμελ διατάζει γενική ὑποχώρηση. Εἶναι ἡ ἀρχή τοῦ τέλους.

Ἄνάμεσα σ' αὐτούς πού σκοτώθηκαν στό Ἄλαμείν κι' ὁ Ἰωάννης Βενιέρης, παιδί τῆς Μανσούρας.

«Κάπου στή Μέση Ἀνατολή...»
Σ. Κυδωνάκης - Γ. Πέππες 14.5.1942.

«Στίς 23 Ὀκτωβρίου τοῦ 1942, τήν πρώτη μέρα τῆς ἐπίθεσης τῶν Συμμάχων στό Ἀλαμείν ἐφ' ὅλου τοῦ Γερμανικοῦ μετώπου, οἱ Γερμανο-Ἰταλικές δυνάμεις ὑπό τήν ἡγεσία τοῦ Ρόμμελ ὑποχωροῦσαν συνέχεια. Ἦταν τόσοσ ὁ ἐνθουσιασμός ἀπό τή δική μας πλευρά, ὥστε τό πυροβολικό τῆς Ταξιαρχίας μας πού ἔπρεπε νά

βρίσκεται πίσω απ' τό πεζικό, προχώρησε και βρέθηκε μπροστά. Κι' ένω οί Γερμανοί υποχωρούσαν, ξαφνικά τό πυροβολικό τους σταματάει τήν υποχώρηση κι' αρχίζει νά βάλει έναντίον μας για νά μās αναχαιτίσει. Τό πυροβολικό μας ήταν άκριβώς μπροστά!

Μιά όβίδα Γερμανική έπεσε και σκότωσε όλο τό πλήρωμα. Ανάμεσά τους ήταν κι' ό φίλος μου, ό παιδικός Μανσουριανός φίλος μου, ό Γιάννης, ό Γιάννης Βενιέρης.

Τούς είδαμε σκοτωμένους όλους καθώς περάσαμε πλάι τους τρέχοντας μέ τό μεταγωγικό.»

Έτσι θυμάται κι' έτσι μιλάει 60 χρόνια άργότερα ό Σπύρος Κυδωνάκης πού έζησε ό ίδιος τή μεγάλη αυτή έμπειρία τής μάχης του Αλαμείν.

«Τό Φεβρουάριο του '42 φύγαμε για τόν πόλεμο. Είκοσι-πέντε παιδιά. Δέ γύρισαν όλα. Σκοτώθηκαν, χάθηκαν... Ό Στέφανος Σκαναβής, ό Γιάννης Βενιέρης, ό Περικλής Τσικούρης, ό Παπαμιχαλάκης ό Ευάγγελος, δέν θυμάμαι ποιοί άλλοι.

Ανάμεσα σ' αυτούς πού φύγανε κι' ό Βαγγέλης, ό Βαγγέλης Βουρλιώτης. Τί μου ζωντανεύεις σήμερα! Τόν Ιούνιο του '42 μέ τήν 1η Έλληνική Ταξιαρχία, στό Αλαμείν, αντικαταστήσαμε τούς Σενεγαλέζους στήν 8η Ταξιαρχία των Συμμάχων: Άγγλοι, Αυστραλοί, Νεοζηλανδοί, Ινδιάνοι, Γάλλοι.... Όλοι στήν πρώτη γραμμή. Ό Ρόμμελ ήταν έξω απ' τήν Αλεξάνδρεια. Οί Γερμανοί είχαν καταλάβει δύο ύψώματα, τό Χιμείματ και τό Ρουμπείσάν. Από κει δέσποζαν στήν περιοχή. Ανάμεσα, υπήρχε ένα βαθούλωμα. ΚΑΤΑΡΑ τό λέγανε και ήταν. Ναί, ναί! ή Έλληνική λέξη κατάρα. Ήταν άμμος. Όλο άμμος. Σάν αλεύρι. Άσπρη, λεπτή. Ότι έπεφτε, βυθιζόταν.

Έμεις βρισκόμαστον πίσω απ' τήν Κατάρα ανάμεσα απ' τά ύψώματα των Γερμανών.

Στίς 23 Οκτωβρίου του '42 δόθηκε διαταγή σ' όλες τίς πυροβολαρχίες τής 8ης Στρατιάς νά βάλουν έναντίον των Γερμανών στά ύψώματα. Επί σαράντα-όκτώ ώρες βομβαρδίζαμε. Οί Γερμανοί υποχώρησαν. Η 8η Ταξιαρχία υπό τόν Μονγκόμερου κυνήγησαν τούς Γερμανούς και τούς Ιταλούς μέχρι τήν Λιβύη. Είχαν 2.000 τάνκς!

Ὁ Βαγγέλης δέν πολέμησε στήν πρώτη γραμμή. Εἶχε πρόβλημα ἀναπνευστικό ἀπό πολύ νέος. Ἐμεινε ὅμως σ' ὄλο τόν πόλεμο, σ' ἄλλες ὑπηρεσίες. Τόν κατέταξαν στό Ναυτικό. Ἄκουσα πώς ἦταν στό πολεμικό «Ἀβέρωφ.» Ὅσο τόν σκέφτομαι μέσ' στήν ἀγριάδα τοῦ πολέμου! αὐτόν τόν ὄνειροπόλο, αὐτόν τόν ἰδεαλιστή. Στίς ὑπουλες νύχτες τοῦ Ἰνδικοῦ, μέ τόν κίνδυνο νά παραμυθεύει ὀλόγουρα....

Μία μέρα στήν Παλαιστίνη πού μᾶς εἶχαν στείλει γιά βασική ἐκπαίδευση, καθόμαστον σέ κάτι ἀντίσκηνα μ' ἄλλα παιδιά καί ξαφνικά βλέπω μπροστά μου τόν Βαγγέλη.

Ἀγκαλιαστήκαμε.

«Τί γίνεται Βαγγέλη;»

Ἐμεινε μία ὥρα. Πόσο εἶχε ἀλλάξει ἡ ζωή μας! Μετά τόν ἔχασα..»

Ὁ Ρόμμελ νικιέται, ὁ πόλεμος στήν Ἀφρική τελειώνει, ὅμως ἡ βοήθεια στήν Ἑλλάδα συνεχίζεται: στήν πρόταση τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ» Μουρατιάδη νά στέλνονται μνημιαίως γάλα καί ἄλλα τρόφιμα ἀποφασίζεται ὁμοφώνως ἡ Μανσούρα νά διαθέσει Λ. Αἰγ. 300. Στείλαμε καί ρούχα μέ τόν «Ἐρυθρό Σταυρό.» Θυμᾶμαι ν' ἀνοίγομε μπαοῦλα καί ντουλάπες καί νά κατεβάζομε φορεσιές, παλτά.... Σέ μιά τσέπη εἶχα βάλει κι' ἓνα γράμμα. Στόν «ἄγνωστο παραλήπτη»!

Στίς ἀρχές τοῦ '43,

«Ἡ Ἑλληνική Κοινότης ἐτέλεσε καταλυτικώτατον μνημόσυνον ὑπέρ τῶν ἡρώων τέκνων τῆς ἐν μέσῳ βαθυτάτης συγκινήσεως τῆς παροικίας. Ὁ τότε προϊστάμενος τοῦ ναοῦ μας Γεώργιος Ζογανᾶς ἐξῆρε γλαφυρώτατα εἰς τόν ἐπιμνημόσυνον λόγον του τήν πρός τήν Πατρίδα ἀφοσίωση τῶν ἡρώων τέκνων συμπολιτῶν μας.»

Τά ὀνόματα τῶν «ἡρώων τέκνων» τῆς Ἑλληνικῆς Παροικίας Μανσούρας πού σκοτώθηκαν στόν πόλεμο εἶναι:

1. Ίωάννης Βενιέρης, πεζικοῦ στό Ἄλαμείν.
2. Κωνσταντῖνος Κυριακόπουλος, πεζικοῦ στήν Παλαιστίνη.
3. Εὐάγγελος Παπαμιχαλάκης, ἀεροπορίας στήν Ἀθήνα.
4. Ἀντώνης Ποντικίδης, πεζικοῦ στήν Παλαιστίνη.
5. Θεόδωρος Σκαναβῆς, ἀεροπορίας στή Νότιο Ἀφρική.
6. Περικλῆς Τσικούρης, πεζικοῦ στό Ρίμινι Ἰταλίας.

Τά ὀνόματα τῶν Μανσουριανῶν πού πολέμησαν στό «Στρατό τῆς Μέσης Ἀνατολῆς» καί γύρισαν, εἶναι:

Ἄδαμόπουλος Γεώργιος
 Ἄνδριτσάκης Γεώργιος
 Ἄνταράκης Νικόλαος
 Ἄπέσος Νικόλαος
 Ἄρχοντούλης Δημήτριος
 Βίγκας Κριτίας
 Βλαχάκης Χριστοφῆς
 Βλοντάκης Γεώργιος

Βουρλιώτης Βασίλης
 Βουρλιώτης Εὐάγγελος
 Βουρλιώτης Ζαχαρίας
 Βουρλιώτης Κωνσταντῖνος

Γερασίμου Παναγιώτης
 Γιαννόπουλος Μιχαήλ
 Γιαλλούσης Περικλῆς
 Δήμας Φώτης
 Ἐγγλεζόπουλος Κωνσταντῖνος
 Ζερβούδης Στέφανος
 Ἡλιάδης Δημήτριος
 Καβάσιλας Θεμιστοκλῆς
 Καβάσιλας Μιχαήλ
 Καβούλης Γεώργιος
 Καλλιανιώτης Στυλιανός
 Καλμούτης Γεώργιος
 Καλφόπουλος Ἰωάννης
 Καραντώνης Ἡρακλῆς

Εὐάγγελος Παπαμιχαλάκης.

Μ. Ἀνατολή 20/4/1942.

Κοσσένας Γεώργιος
 Κουζής Κωνσταντίνος
 Κριτσοτάκης Αριστοτέλης
 Κριτσοτάκης Γεώργιος
 Κριτσοτάκης Ίπποκράτης
 Κυδωνάκης Γεώργιος
 Κυδωνάκης Σπύρος
 Κωσταντάρας Αντώνιος
 Λάβδας Δημήτριος
 Λάβδας Ηρακλής
 Λαζαρίδης Χρυσόστομος
 Λάρδης Παναγιώτης
 Λυκουρίδης Βύρων
 Λυκουρίδης Μίλτος
 Μαθιουδάκης Στυλιανός
 Μαλλιάκας Παναγιώτης
 Μαλλιάκας Σταῦρος
 Μαρίνος Ίωάννης
 Μαρκόπουλος Αθανάσιος
 Μόσχος Χρήστος
 Μπιμπλιός Αργύρης
 Ευλόπορτας Άγγελος
 Οικονόμου Βασίλειος
 Οικονόμου Σωτήρης
 Παπαθύμιος Όθων
 Παπαμιχαλάκης Ίων
 Παπανικολάου Γεώργιος
 Παπανικολάου Νικόλαος
 Πέππες Γεώργιος
 Πέππες Χαράλαμπος
 Πιζάνης Ίωάννης
 Πιζάνης Νομικός
 Πιτσάκης Αντώνιος
 Πιτσάκης Στυλιανός
 Ποντικίδης Παναγιώτης
 Ραντόπουλος Μιχαήλ
 Σεραφείμ Γεώργιος

Ίων Παπαμιχαλάκης.

Γεώργιος Κοσσένας.

Σίκαλης Κωνσταντίνος
Σιμᾶτος Ἀθανάσιος
Σιμούδης Ἀθανάσιος
Σκαναβῆς Στέφανος
Σταυρίδης Γεώργιος
Στραγάλης Ἰωάννης
Στεργίου Ἀναστάσιος
Στεργίου Σάββας
Στρογγύλης Κωνσταντίνος
Τσικούρης Ἀντώνιος
Τσουκάρης Μιχαήλ
Χαδιαράκος Νικόλαος
Χραδέλης Χρῆστος
Χρυσσοτομίδης Χρυσόστομος

Ἰωάννης Πιζάνης.

« Βασίλισσα Ὅλγα ».

Ἀναστάσιος Στεργίου.

« Ένα γράμμα... »

Στις 18 Σεπτεμβρίου του 1945 ο απόστρατος Φώτης Δήμας γράφει αυτό τό γράμμα:

«ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΠΟΣΤΡΑΤΩΝ ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

Έν Μανσούρα τῆ 18 Σεπτεμβρίου 1945

Πρός τήν Ἐθνικήν Ἐπιτροπήν Περιθάλψεως
Οἰκογενειῶν Ἐπιστράτων.

Ἐνταῦθα

Ἀξιότιμοι κύριοι.

Μόλις ἀπολυθέντες ἐκ τῶν τάξεων τοῦ Στρατοῦ, θεωροῦμεν ὡς πρῶτιστον καθήκον ἡμῶν νά σᾶς ἐκφράσωμεν καί δι' ὑμῶν εἰς ὄλους τούς παροίκους τῆς Μανσούρας καί περιχώρων, οἱ ὅποιοι διά τῶν γενναιοδώρων εἰσφορῶν των ἀνεκούφισαν τάς οἰκογενείας μας καθ' ὄλην τήν περίοδον, κατά τήν ὁποίαν ὑπηρετούσαμεν εἰς τάς τάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, τήν εὐγνωμοσύνην καί τάς εὐχαριστίας μας.

Τό εὐγενές πνεῦμα τοῦ ἀληθοῦς πατριωτισμοῦ καί τῆς φιλαλληλίας, τό ὅποιον οὕτως ἐδείξατε κατά τάς κρίσιμους στιγμάς, κατά τάς ὁποίας αἱ οἰκογένειαι μας, στερηθεῖσαι τῆς βοηθείας ἡμῶν, παρέμενον ἀπροστάτευτοι, ἐνεχάραξεν εἰς τήν ψυχήν ἡμῶν ἓνα κανόνα ἀγωγῆς, πρὸς τόν ὅποιον πάντοτε θά ἀποβλέπωμεν εἰς τάς σχέσεις μας μέ τούς νεωτέρους.

Θά γίνωμεν πλέον κήρυκες τῆς Ἰδέας, ὅτι ὁ πατριωτισμός δέν εἶναι μόνον κομπασμός καί ἐπίδειξις, ἀλλ' ὅτι, ἐμπνεόμενος ἀπό τήν ὑπέρτατην ἠθικήν, καθιστᾷ ἀλληλεγγύους ὄλους τούς Ἑλληνας καί τούς ἐπιβάλλει τήν ὑποχρέωσιν τῆς ἀλληλοβοηθείας.

Εὐχόμεθα, ὅπως τό ὑμέτερον εὐγενές παράδειγμα κατανικήσῃ τό πνεῦμα τοῦ ἀτομικισμοῦ καί τῆς ἀδιαφορίας, καί συντονίσῃ ὀλοκληρωτικῶς πλέον τάς προσπάθειάς τοῦ ἑλληνισμοῦ, τόσον εἰς τήν φιλόξενον αὐτήν χώραν, ὅσον καί εἰς τήν φιλότιμον Πατρίδα, διά νά δημιουργήσῃ οὕτω πραγματικῶς μίαν καλλιτέραν αὔριον.

Ἐπί τούτοις, δεχθῆτε, ἀξιότιμοι κύριοι, τήν διαβεβαίωσιν τῆς πλείστης τιμῆς, μεθ' ἧς διατελοῦμεν.

Διά τήν προσωρινήν διοικοῦσαν Ἐπιτροπήν Ἀποστράτων

ΦΩΤΗΣ ΔΗΜΑΣ.»

Καί ἔτσι γράφοντας μιλάει γιά ἕνα ἄλλο εἶδος πατριωτισμοῦ.

Ἕνα «Πατριωτισμό Ειρήνης».

Τό μήνυμα καί τό νόημα, πιστεύω, τῆς ἐκεῖ ζωῆς μας.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΦΟΠΟΥΛΟΣ
(«Πέρασα σάν Έλληνας»)

Μένει ώρα σιωπηλός πρίν ξεκινήσει.

Γύρω απ' τό άτομό του υπάρχει ένα βάρος νοήματος, ένα καταστάλαγμα ζωής.

Πρέπει νά βρεθεί πίσω, 62 χρόνια.

Τή στιγμή πού μαθαίνει τό μεγάλο νέο, και ν' άπλωθει σ' ό,τι άκολούθησε τή στιγμή αυτή.

«Ήμουν 19 χρονών στην Άλεξάνδρεια, μαθητής πιά στο “American Mission Commercial College”. Περπατούσα άμέριμνα στους δρόμους τής Άλεξάνδρειας όταν ξαφνικά τά μάτια μου πέφτουν στην πρώτη σελίδα του “Ταχυδρόμου”:

“Στρατεύονται οί Αίγυπτιώτες Έλληνες”

κάπως έτσι.

Φεύγω άμέσως για Μανσούρα.

Ή μάνα άπαρηγόρητη, “Δέ μās σκέφτεσαι;”

Ήμουν τό μοναδικό παιδί.

Θά μπορούσα νά μήν πάω. Καλούσαν τήν κλάση του '42 δηλαδή άνω των 21 κι' ήμουν 19, ή κλάση ή δική μας ήταν του '44.

Άλλά ποιός κρατιόταν τότε.

Κι' έξ άλλου στά μάτια τής μητέρας μου ανάμεσα στά δάκρυα ύπηρχε και μία κρυφή περηφάνεια: είχε ένα παιδί πού πίστευε, πού ήθελε νά ύπηρετήσει.

Άπ' τή Μανσούρα πήγαν στό Ναυτικό:

ό Βαγγέλης κι' ό Ζαχαρίας Βουρλιώτης

ό Ίων Παπαμιχαλάκης

ό Νικόλας Άνέσιος

ό Θεμιστοκλής Καβάσιλας

ό Παναγιώτης Λάρδης

ό Στυλιανός Μαθιουδάκης

ὁ Κριτίας Βίγκας (ἐθελοντής)
ὁ Βάκης Στεργίου
ὁ Τάσος Στεργίου
καί
ὁ Ζανώ ὁ Στραγάλης

Στό σταθμό τοῦ τραίνου στή Μανσούρα, σοριδόν, παιδιά καί γονεῖς. Ὑπῆρχε μιά χαρά – μιά αισιοδοξία, ἕνας ἐνθουσιασμός, ἦταν ἕνα ἀγαθό πού μᾶς χάριζε ὁ Θεός ἔτσι νά ὑπηρετήσουμε τήν πατρίδα μας.

Ὅλα αὐτά τά χρωστούσαμε στά Σχολεῖα μας, στά Ἑλληνικά Σχολεῖα Μανσούρας, ναί, σίγουρα. Μᾶς μετέδωσαν αὐτό τόν ἐνθουσιασμό.

Κάθε πρωΐ:

Ἐπαρση σημαίας.
Προσευχή.
Ἕμνος.

Αὐτό σήμαινε κι' ἡ παρουσία μας στό στρατό κυρίως τῶν ἐθελοντῶν.

Γύρω μας, στό σταθμό, οἱ Ἀραπάδες κτυποῦσαν παλαμάκια!
Ὅπως ἔκαναν πάντα σέ κάθε πατριωτική μας ἐκδήλωση.»

Ἀλεξάνδρεια, Καμπρίτ

«Στήν Ἀλεξάνδρεια παρουσιαζόμαστε στό “Π.Κ.Π.” στό Ατ-ταρίν. Ὅλοι χαρούμενοι, γεμᾶτοι ἐνθουσιασμό, νέα παιδιά πού ὑπηρετοῦσαν ἕνα ἰδανικό. Γιατί ἡ Ἑλλάδα, ὅπως ξέρεις καί σύ, ὅπως ξέρομε ὅλοι οἱ Αἰγυπτίῳτες, ἦταν γιά μᾶς ἕνα ἰδανικό.

Ἦταν 4 Αὐγούστου τοῦ 1942.

Σέ δύο μέρες βρισκόμαστε στό Καμπρίτ. Ξέρεις βέβαια τί σημαίνει καμπρίτ, “σπίρτο” στ' Ἀραβικά.

Ἦταν στήν ἔρημο, στή Διώρυγα τοῦ Σουέζ κοντά στή θάλασσα, 100-150 μέτρα ἀπό τή θάλασσα. Μείναμε 40 μέρες, ταχεία

έκπαίδευση στά όπλα, μέναμε σ' αντίσκηνα, στήν έρημο, στήν άμμο. Είχε φίδια, σκορπιούς.

Οί Γερμανοί ήταν έξω άπ' τήν Άλεξάνδρεια. Ό Ρόμμελ στή Μάρσα-Ματρούχ. Τότε έγινε ή έπιστράτευση.

Σεπτέμβριος '42 - Όρκωμοσία.
Καμπρίτ.

νοϋν άλεξιπτωτιστές προσπαθώντας νά άκούσομε τόν ήχο τών άεροπλάνων. Οί Γερμανοί θέλαν τή Διώρυγα.

Έκει, φοβήθηκα.

Έγώ άπειρος, εκείνοι έμπειροι.

Φοβόμαστον μιά ξαφνική επίθεση άλεξιπτωτιστῶν μέ μαχαίρι. Άθόρυβα μπορούσαν νά φτάσουν νά σκοτώσουν τούς σκοπούς.

Ό έρημος ήταν έρημος.

Όμως φοβόμαστον τόν άνθρωπο όχι τόν σκορπιό.»

Durban, South Africa

«Είχε ένα πλοίο στή Διώρυγα Έλληνικό, τ'όλε-
γαν Ίωνία, βοθητικό του
Στόλου. Από 15-20 μέρες
καθαρίζαμε, σκοτώναμε...
κοριούς, συγυρίζαμε.

Ό ζωή τής Μανσούρας
καί τής Άλεξάνδρειας ήταν

Άφιξίς Πρίγκηπος Παύλου
καί Π. Κανελλόπουλου γιά τήν Όρκωμοσία.

μακρῶς. Οἱ Χοροί, οἱ περίπατοι στό ποτάμι ἢ πλάι στή θάλασσα, τά ἀνάλαφρα φλέρτ....

Ἔρχεται ἐντολή ἀπό τό Στρατηγεῖο τῶν Ἀγγλῶν. Ὑπαγόμαστε στό Ἀγγλικό Ναυαρχεῖο κι' ἀρχηγός τοῦ Ἀγγλικοῦ Στόλου ὁ Lord Mounbatten – νά παραλάβομε 4 ἄρματαγωγά ἀπό τήν Ἀμερική, ἀπό τό Norfolk Virginia.

Θά ἤμαστον ἡ “10η ἀποστολή”.

400 ναῦτες Ἑλληνες.

Ἐπιβιβαζόμεστε στό ὑπερωκεάνιο “New Amsterdam”. Μεγάλο, ἐντυπωσιακό. Μετέφερε Ἰταλούς αἰχμαλώτους καί Ἀγγλους στρατιῶτες γιά τή Νότια Ἀφρική. Ξεμπαρκάραμε στό Durban περιμένοντας μέσο γιά Ἀγγλία νά φύγομε μετά γιά Ἀμερική νά παραλάβομε τά πλοῖα μας, ναί, ναί, θά ἦταν πλοῖα γιά τό Ἑλληνικό Ναυτικό, δικά μας.

Τρεῖς μῆνες περιμέναμε.

Τό ταξεῖδι Σουέζ-Durban κράτησε καιρό. Γιατί; Γιατί δέν μπορούσαμε νά πᾶμε Ἀγγλία μέσω Μεσογείου. Παντοῦ εἶχε Γερμανικά ὑποβρύχια, νάρκες. Ἡ Μεσόγειος εἶχε γίνει Ναύσταθμος Γερμανικός.

Ἦταν ὁμορφα, ἡ Νότια Ἀφρική, τό Durban, ἦταν ὁμορφα, ξεγνοῦσες τόν πόλεμο, σπίτια ὄλο κήπους, φῶτα ἀναμμένα.

Κάποια μέρα ἔφτασε τό “New Britannic”. Ὑπῆρχε πρῖν τό «Britannic», ἀδελφό πλοῖο τοῦ “Titanic” ἀλλά βυθίστηκε. Ἐπιβιβαστήκαμε καί ξεκίνησε τό ταξεῖδι γιά Ἀγγλία.

Ἡ “11η ἀποστολή” πού ξεκίνησε μετά ἀπό μᾶς γιά Ἀγγλία εἶχε κακή μοῖρα. Τό πλοῖο πού τούς μετέφερε τό “Empress of Canada” τορπιλίστηκε στόν Ἰσημερινό ἔξω ἀπό τή Sierra Leone. Ἡ θάλασσα ἦταν γεμάτη καρχαρίες... Οἱ Ἀγγλοι ἀνέβηκαν πρῶτοι στίς βάρκες κι' ὅταν κανέννας Ἑλληνας ναύτης ἔκανε ν' ἀρπαχτεῖ ἀπ' τή βάρκα,

“Σῶστε με!”

τοῦ κόβαν τά χέρια, ναί εἶναι ἀλήθεια, τοῦ τᾶκοβαν μέ τούς μπαλτάδες πού πάντα βρίσκονται ἐκεῖ. Τούς ἄλλους τούς ἄφιναν νά τούς φᾶνε οἱ καρχαρίες.... Κι' ἦταν ἀμέτρητοι σέ κεῖνα τά μέ-

ρη. Ναι, οί Άγγλοι μπορούσαν νάναι πολύ σκληροί.»

«Οί καρχαρίες... Πώς τό μάθατε ;»

«Άπό κάποιον πού τόζησε και κατάφερε νά γλυτώσει. Φεβρουάριο τοῦ '43 ξεκινάμε ή δικιά μας ή “10η άποστολή” για Άγγλία. Οὔτε άπό τό “Στενό τῆς Μάλτας” μπορούσαμε νά περάσομε. Γι' αυτό, τό πλοίο μας ἔκανε κύκλο Σκωτία πρώτα κι' ὕστερα κάτω για Λονδίνο κι' ἐκεῖ ἔγινε ή άποβίβαση.

Άπό κει μέ τραίνο και... 400 Ἑλληνες ναῦτες μέ “dangers” ρούχα άγγαρίας τό λέει κι' ή λέξη, πᾶμε για τό Chattam, τόν Ναύσταθμο. Δύο μῆνες γυμνάσια, μάσκες άερίων, τύποι Γερμανικῶν ὑποβρυχίων, άναγνώριση Άγγλικῶν και Γερμανικῶν άεροπλάνων....

Στό Chattam στέλνουν δέκα άπό μᾶς, Ἑλληνες, στό Portsmouth στά Άγγλικά Ραντάρ. Μιά γρήγορη μαθητεία στό Σχολεῖο Χειρισμοῦ. Μάθαμε τί ἦταν τό Ραντάρ. Μετά πᾶμε πίσω. Ἡμαστον οἱ πρώτοι Ἑλληνες ναῦτες μ' αὐτή τήν ἔμπειρία τῶν Ραντάρ.

Στό Λονδίνο ή παραμονή μας ἦταν μία ἔμπειρία πολέμου! Κάθε βράδυ βομβαρδισμός, ό οὐρανός φεγγοβολοῦσε άπ' τούς προβολεῖς, Γερμανικά άεροπλάνα κατά σμήνη βομβάρδιζαν.... Κάθε πρωί ἐκεῖ πού μόλις πρίν ἦταν ἐρείπια και σκοτωμένοι ἔβλεπες μία αλάνα! Τί γινόταν; Ἡ πολιτεία άμέσως μόλις σταματοῦσε ό βομβαρδισμός ἔστελνε ανθρώπους της, πυροσβέστες, ἐργάτες και μάζευαν τά πάντα, δέν ἔμενε τίποτα νά θυμίζει τή φρίκη! Για νά μὴν ἐπηρεάζεται τό ἠθικό τοῦ λαοῦ πού ἤδη κινδύνευε άπό ἕναν ἄλλο βομβαρδισμό: τόν “βομβαρδισμό τῶν λέξεων”. Ἡ Γερμανική προπαγάνδα, τά λόγια τοῦ Γκαίμπελς – “Ἄν σταματεῖστε τόν πόλεμο θά σωθεῖτε, θά σταματήσουν οἱ βομβαρδισμοί” – ἦταν ἐξίσου ἐπικίνδυνα μέ τίς βόμβες.

Ζήσαμε και τή βόμβα “V2”. Αυτόπροωθούμενη, μεγάλου βε-

Durban.
Νότια Ἄφρική 1942.
«Ξεχνοῦσες
τόν πόλεμο».

λινεκούς, jet, ξεκινούσε από τή Γαλλία μέ στόχο τό Λονδίνο. Παρ' ὄλο πού τό σφύριγμά της, ὁ βόμβος στό πέρασμα της ἦταν ἀνυπόφορα, ὅταν τήν ἀκουγες ἤσουν εὐχαριστημένος γιατί ἤξερες πώς περνάει γιά πάρα πέρα. Ἄν σταματοῦσε ἦταν τό τέλος σου. Ἔπεφτε πάνω σου.

Ποῦ πηγαίναμε, ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ναῦτες; Στά φυσικά καταφύγια πού ἦταν οἱ ὑπόγειοι σταθμοί, στό underground ἢ ... μέναμε ἐκεῖ πού ἤμαστον στήν Russel Square σ' ἓνα ὠραῖο ξενοδοχείο πού τό εἶχε ἀναλάβει ἡ Υ.Μ.Σ.Α. ἡ Χ.Ε.Ν. δηλαδή, περιμένοντας ψύχραιμα τή μοῖρα μας.

Ἀπ' τό Λονδίνο μέ τραῖνο πᾶμε καί... οἱ 400 γιά τό Southampton. Ἐκεῖ μᾶς περίμενε γιά Ἀμερική τό ὑπερωκεάνιο "Queen Mary". Τί πλοῖο ἦταν αὐτό! 300 μέτρα μῆκος, 19 πατώματα, 15 ἄσανσέρ. Ἐπειδὴ ἦταν βραδυκίνητο ἄλλαξαν μηχανές κι' ἡ ταχύτητα ἔγινε 42 μίλια τήν ὥρα. Φτάσαμε στή Νέα Ὑόρκη σέ τέσσερις μέρη ἀντί σέ ἑξίμισι ἢ ἑπτὰ παρ' ὄλο πού πηγαίναμε zig-zag προσπαθώντας ν' ἀποφύγομε τίς παγίδες καί τά Γερμανικά ὑποβρύχια.

15.000 στρατιῶτες Ἄγγλοι καί Ἕλληνες.

“Λέσβος”, “Λῆμνος”, “Σάμος”, “Χίος”: τέσσερα Ἑλληνικά ἀρματαγωγά στή μέση τοῦ ὠκεανοῦ.

Ξεμπαρκάραμε στή Νέα Ὑόρκη! Μείναμε δυό-τρεις μῆνες. Ἡ πόλη πολὺ λίγο θυμίζει τόν πόλεμο πού σαρώνει κτίρια καί ζωές ἄλλοῦ.

Κάποια μέρα βρισκόμαστε χωρίς ποτέ νά μάθω γιατί –Γελᾶς ἔ;»

«Ἐ νά μή γελάσω;»

«Βρισκόμαστε λοιπόν στή New Orleans, στή Louisiana! Ναί, ναί, στήν πατρίδα τῆς jazz. Οἱ Νέγροι! Μποροῦσες νά τοὺς δεῖς νά τραγουδοῦν καί νά χορεύουν στοὺς δρόμους. Κάποια στιγμή ἐνῶ περιμένομε μέσα γιά Norfolk Virginia νά μᾶς παραδώσουν τά πλοῖα μέ πιάνει μία τέτοια νοσταλγία, μία τέτοια ἀνάγκη γιά τή Μανσούρα. Νά γυρίσω πίσω, νά βρεθῶ πίσω στή Μανσούρα. Δέν ἄντεχα ἄλλο τόση ἀλλαγὴ, τόση ξένη ζωὴ.... Ἦρθε ἐπιτέλους ἡ

στιγμή και παραλαβαίνομε τὰ τέσσερα πλοῖα. Ἐκεῖ στό ἐργοστάσιο τοῦ Pittsburgh (στήν ἀρχή ἔβγαζε ἓνα πλοῖο τήν ἡμέρα, μετά 6 καί 4) μᾶς παραδίνουν τὰ πλοῖα.

Ὁλοκαίνουργια!

4 καράβια: μία “φλοτίλα”¹

Ἔγιναν τὰ βαπτίσια.

“Λέσβος”

“Λῆμνος”

“Σάμος”

“Χίος”

Ἀρματαγωγός « Χίος » – 1943.

Τέσσερα δικά μας ἀρματαγωγά.

Ἐγώ πῆγα στό “Χίος” μέ κυβερνήτη τόν ἡρωϊκό Σπανίδη. Τό “Λέσβος” τό χάσαμε στά βράχια.

Φεύγομε γιά Halifax. Κορμοί 40-50 μέτρων μπαίνουν στό ἀμπάρι γιά νά “δέσουν” τό πλοῖο λόγω ἔλλειψης καρίνας ἀλλά καί γιά ἀεροπλάνα “Mosquitoes” πού τᾶφτιαχναν ἀπό ξύλο.

Ἐκινάει λοιπόν ἓνα convoy ἀπό 120 ἐμπορικά πλοῖα, ἀνάμεσα τους τὰ 4 Ἑλληνικά ἀρματαγωγά πού συνοδεύονταν ἀπό 2 καταδρομικά, 10-12 ἀντιτορπιλικά καί κορβέττες! Κουβαλοῦν πυρομαχικά, τροφές, κόκα-κόλες... γιά τούς συμμάχους πού πολεμοῦν τούς Γερμανούς.

Δική μας δουλειά ἦταν οἱ «ΟΠΗΡΕΣ», παρακολούθηση μέ κυάλια, νά σώσομε τὰ πλοῖα ἀπό πλωτές νάρκες (οἱ ἄλλες κάτω ἀπ’ τή θάλασσα δέν φαινόntonουσαν ἦταν μαγνητικές), ἀπό ὑποβρύχια Γερμανικά.

Προχωροῦμε στό Βόρειο Ἄτλαντικό, κατεβαίνομε Λονδίνο....

Εἶχαμε ξεκινήσει 120 πλοῖα.

Φτάσαμε 60!

Ὁ θάνατος γυρόφερνε.

Στό Λονδίνο, στό Ἀγγλικό Ναυαρχεῖο, τοποθετήθηκε ἀπό

1. Φλοτίλα: στολίσκος.

Ένας Άγγλος “Liaison Officer” στο κάθε ένα από τὰ Ἑλληνικά ἀρματαγωγὰ, ἓνα εἶδος συνδέσμου.

«Ὅλα αὐτὰ σ' ἐνάμισι χρόνο!»

«Ποτέ δέν ξέρεις τί περιμένει. Πῶς σέ εἶδε ἡ ρουτινιάρικη, ἡσυχη Μανσούρα ὅταν γύρισε;»

«Σάν τόν ἄνθρωπο πού γύρισε ἀπ' τό πουθενά.»

*1943. Μπαίνομε στὸν πόλεμο
γιὰ τὰ καλά*

«Τό '43 ἀρχίζει ἡ δράση. Μπαίνομε στὸν πόλεμο γιὰ τὰ καλά.

Ξεκινᾶμε γιὰ Ἰταλία. Ὁ πόλεμος ἐκεῖ μαίνεται.

Στὸν Τάρανδο βρίσκομε τὴν Ταξιαρχία πού πήγαινε γιὰ Ρίμινι. Ὅλοι Αἰγυπτιωῆτες. Ἔμεινε ἱστορική, ἡ “Ταξιαρχία τοῦ Ρίμινι” μ' ἀρχηγό τους τόν Τσακαλῶτο. Στὴ μάχη τοῦ Ρίμινι σκοτώθηκε ὁ Τσικούρης, ὁ δικός μας, ὁ Μανσουριανός.

Έκει στόν Τάρανδο, βρήκαμε τόν Ἰταλικό Στόλο... ἄλυσοδεμένο! Τί εἶχε γίνει. Ὁ Τάρανδος ἦταν ὁ Ναύσταθμος τῶν Ἰταλῶν, ἕνας ὄρμος, ἡμικύκλιο. Ὁ Ἰταλικός Στόλος φοβήθηκε ν' ἀντιμετωπίσει τόν Ἀγγλικό Στόλο κι' ἔμεινε ταμπουρωμένος στόν Τάρανδο. Οἱ Ἀγγλοὶ μεταξύ χιοῦμορ καί διάθεση ταπεινώσεως πέρασαν μία ἄλυσίδα ἀπό τό πρῶτο πλοῖο μέχρι τό τελευταῖο: Ὁ Ἰταλικός Στόλος εἶχε ἄλυσοδεθεῖ.

Πηγαίνομε Napoli. Τό δικό μου καράβι, τό "Χίος". Τό κάθε Ἑλληνικό καράβι εἶχε σταλεῖ σέ διαφορετική ἀποστολή. Ἐμεῖς πήγαμε Ἰταλία νά βοηθήσουμε τοὺς Ἀγγλοὺς. Κάναμε ἀνάβαση στό Anzio, Βόρειο Ἰταλία. Μᾶς πῆγαν μέ Ἀγγλικό καί Ἀμερικάνικο στόλο. Κουβαλούσαμε τροφές, πυρομαχικά, τάνκς γιά τόν Ἀμερικάνικο στρατό γιά νά προχωράει στή Βόρεια Ἰταλία.

Τί μέρες ἦταν αὐτές!

Φεύγαμε ἀπ' τή Napoli στίς 6 τό βράδυ καί φτάναμε στό Anzio στίς 5 πρὶν ξημερώσει.

23 ταξειῖδια!

Τά γένεια μεγάλωσαν, δέν κοιμόμαστον.

Οἱ βόμβες ἀπ' τὰ stucas καί τό Ὅρεινό Πυροβολαρχεῖο τῶν Γερμανῶν σφύριζαν κι' ἔσπαζαν δίπλα μας.

Δυό φορές ἔπεσε βόμβα πλάι στό "Χίος", πλάι μας.»

«Κι' ἦσουν ἐσύ ὁ πυροβολητής, ὅπως εἶπες.»

«Ναί.»

«Μοῦρχεται ἐκεῖνο τό "Δέν εἶστε Ἑλληνας" πού ἀκούσαμε ἀρκετά συχνά ὅταν φτάσαμε μετό τό ξερρίζωμα ἀπ' τήν Αἴγυπτο, καί ζαλίζομαι.»

«Ἐσεῖς οἱ Αἰγυπτῖωτες δέν πεινάσατε, δέν πολεμήσατε!»

Δέν πεινάσαμε, ὄχι.

Ἄλλά πολεμήσαμε.

«Πίσω στή Napolí γιά κάποια ξεκούραση καί πάλι στό “Χίος” γιά Μάλτα αὐτή τή φορά. Πολεμοφόδια στούς Ἄγγλους. Παντοῦ ἐρείπια.

Ὁ Χίτλερ, λένε, εἶχε σβύσει μ' ἓνα Χ τή Μάλτα στό μεγάλο χάρτη τοῦ στρατηγείου του.¹ Ἐκεῖ, στή Μάλτα, φτιάχνανε τά βομβαρδισμένα ἀπ' τοὺς Γερμανοὺς πλοῖα τῶν Συμμάχων.

Φεύγομε Βόρεια Ἀφρική.»

Μιά περισυλλογή...

Σταματᾶμε κι' οἱ δύο.

Δέν εἶχα τή δύναμη νά ρωτήσω ἢ ν' ἀκούσω ἄλλο.

Σταματᾶμε μαζί.

Μιά περισυλλογή. Μιά ἄλλου εἴδους ἐρώτηση ξεκινάει μέσα μου. Ἔχει νά κάνει μέ στάση ζωῆς ὄχι μέ στάση πολέμου, μέ ἀντιμετώπιση ζωῆς ὄχι μέ ἀντιμετώπιση πολέμου.

«Γιάννη, ἡ ἀλληλοβοήθεια στίς στιγμές τοῦ πολέμου, πῶς-»

Ἵψώνει τό βλέμμα.

Ἵψώνει τή φωνή.

«Ἡ ἀλληλοβοήθεια δέν εἶναι καθήκον εἶναι βιολογική ἀνάγκη, βιολογική πράξη, ὅπως ἀναπνέεις ἔτσι βοηθᾶς τόν συνάνθρωπό σου.

Πράξη ζωῆς.

Συνήθεια ζωῆς.

1. Λένε πῶς τό ἴδιο ἔκανε γιά τήν Ἑλλάδα. Νά τήν «σβύσει» μέ τήν πείνα. Ἐκδίκηση γιατί ἐνῶ ἐκεῖνος ἦταν λάτρης τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδας, ἡ σύγχρονη Ἑλλάδα τόν πρόδωσε, δέν ἀκολούθησε.

Τόζησα ἐκεῖνες τίς 23 μέρες καί τίς 23 νύχτες στό Anjio στόν κινούμενο στόχο πού εἶναι ἓνα πλοῖο στόν πόλεμο. Μ' ἔνοιαζε ἡ ζωή τοῦ συναγωνιστῆ μου ὅσο ἡ δική μου. Τόσος κίνδυνος, τόση ζωή μαζί γινήκαμε ἓνα.»

Ἐπιστροφή

«Αὔγουστο τοῦ '45 γύρισα στή Μανσούρα.

Τό βράδυ ἀπλώθηκα στό κρεβάτι πού ἔλαμπε, στή στοργή τῶν γονιῶν μου πού μ' ἀγκάλιασε, γιά νά ξυπνήσω τό πρωῖ μέ τή φωνή τῆς μητέρας μου νά μοῦ λέει:

“Σήκω! Σήκω νά πᾶς νά βοηθήσεις τόν πατέρα σου.”

«Σοφό! Ἦθελε νά νοιώσει, νά πιστέψει ὁ πατέρας σου πώς εἶχε πράγματι γυρίσει ὁ γιός του, πώς ἦταν πλάι του, ἐκεῖ.

Μετά τρία ὀλόκληρα χρόνια.»

Τί ἔμεινε;

«Γιάννη ποιό ἦταν τό κέρδος, τί ἔμεινε μετά ἀπ' ὅλη αὐτή τήν ἐμπειρία.»

«Ἀνδρώθηκα.

Ξέφυγα ἀπ' τήν οἰκογένεια.

Ἔμαθα νά μέ νοιάζει ἡ ζωή τοῦ συνανθρώπου μου. Ἔμαθα, ἔμαθα πολλά.

Γιά τή ζωή, γιά τήν ἀλήθειά της.

Ὅπως νά! πώς τό σωστό τῶν σοφῶν δέν εἶναι πάντα σωστό.

Ἐξαρτᾶται. Ὅταν ἀντιμετωπίζεις τό θάνατο μπροστά σου, ὅλα ἀλλάζουν.»

Ὁ ἐμφύλιος

Ὁ Γιάννης σωπαίνει.

Μιά σκιά στό μέτωπο.

«Ἐμεῖς πολεμήσαμε τόν ἐχθρό μέ μεγάλη αὐτοθυσία γιά νά μή βροῦμε αὐτό πού βρήκαμε φτάνοντας στήν Ἑλλάδα τό Δεκέμβριο τοῦ '44. Ἡ Ἑλλάδα ἔβγαινε ἀπ' τόν ἐφιάλτη τῆς Κατοχῆς γιά νά ριχτεῖ σ' ἓναν μεγαλύτερο: στόν Ἐμφύλιο.

Ἐμένα μέ νοιάζει ἡ Ἑλλάδα.

Γιατί νά πολεμήσω Ἕλληνες, τούς ἀδελφούς μου ;»

Σωπαίνει. Σωπαίνω.

Ὁ Ἐμφύλιος ἀκατανόητος γιά τήν ψυχή τήν Αἰγυπτιώτικη, γιά τό Γαλάζιο Ὄνειρο πού ἦταν γιά μᾶς ἡ Ἑλλάδα.

«Ἐφυγα ἀπ' τό πλοῖο στόν Πειραιᾶ καί περπάτησα ὡς τό Κολωνάκι. Ναί μέ τά πόδια κρατῶντας παραμάσχαλα μιά κούτα χάρτινη τροφίμα. Τά πῆγαινα στή θεία μου τή Μαρία Μελετίου, κι' αὐτή Αἰγυπτιώτισσα, Ἀλεξάνδρεια.

Βρῆκα ἐκεῖνη μόνο καί τήν κόρη της τή Χαρίκλεια. Ἐλεπε ἡ μικρότερη, γι' αὐτήν πιό πολύ ἔφερνα τά τροφίμα, ἦταν ἡ ἀγαπημένη μου ξαδέλφη, ἀπό παιδιά, δέν κάναμε ὁ ἓνας χωρίς τόν ἄλλο.»

«Ἡ Κικίτσα ;»

«Ναί. Ἡ Κικίτσα εἶχε πεθάνει τρεῖς μέρες πρίν. Ἀπό φυματίωση εἶπε ἡ θεία, μά ἐγώ ἤξερα ἦταν ἡ πείνα. Ἡ θεία μου πῆγαινε στήν Πεντέλη μέ τό καρροτσάκι κι' ἔφερνε ξύλα γιά λίγη ζέστη στό σπίτι. Πῆγαινε μέ τά πόδια.

“Πῶς σ' ἄφησαν ; Πῶς πέρασες ;” ρώτησε μ' ἀγωνία.

Ἡ Ἀθήνα ἦταν πεδίο μάχης. Στό Κολωνάκι ἦταν οἱ ἀντάρτες. Ὅποια στιγμή μία σφαῖρα μποροῦσε νά σέ ρίξει κάτω.

“Πέρασα σάν Ἕλληνας”.»

Μανσούρα 4 Μαΐου 1949:

«ΕΥΡΗΣΚΟΜΕΘΑ ΠΡΟ ΣΟΒΑΡΟΥ ΔΙΛΗΜΜΑΤΟΣ»

Όταν ο Σαχτούρης πρότεινε τή δημιουργία «διταξίας στοιχειώδους Έμπορικῆς Σχολῆς» στό «Σχολεῖο τῆς Κοινότητος», ἦταν 1904.

Όταν τελικά ἔγινε εἶναι 1947!

Σαράντα-τρία ὀλόκληρα χρόνια μετά.

Σαράντα-τρία χρόνια συγκινητικῆς προσπάθειας Κοινοτικῶν, Προξένων, Δασκάλων, Ἐφόρων Σχολῶν – κυρίως αὐτῶν – νά μπορέσουν τό σχεδόν ἀκατόρθωτο!

«Πῶς νά μείνομε Ἑλληνες σέ μιά ξένη χώρα!»

Παρακολουθῶντας τήν πορεία αὐτῆς τῆς μάχης μέσα ἀπό πρακτικά Συνεδριάσεων, γράμματα, ἄρθρα στίς ἐφημερίδες μέ πρῶτο καί δυνατότερο τό ἄρθρο τοῦ ἀποφοίτου τῶν Σχολείων μας δημοσιογράφου Ντίνου Κουτσούμη, τό ἕνα μετά τό ἄλλο κομμάτια τοῦ puzzle σχηματίζουν τό τελικό σχέδιο, τήν τελική εἰκόνα:

«Πῶς νά μείνομε Ἑλληνες ἀλλά καί νά ἐπιζήσομε σ' αὐτή τήν ἀγαπητή ἀλλά ξένη χώρα.»

Ἡ μόνη λύση: ἄμεση αὐξηση τῶν Ἀραβικῶν καί δημιουργία δυνατοῦ Ἐμπορικοῦ Τμήματος.

«Μόνον ἡ τέλεια ἐκμάθησης τῆς Ἀραβικῆς δύναται νά προσεγγίση στενότατα τοὺς ἀπόδημους Ἑλληνας μέ τοὺς Αἰγυπτίους καί νά σφυρηλατήση φιλικούς ἀναμεταξύ των δεσμούς.»

Όμως πιά δέν εἶναι ζήτημα ἐπιλογῆς! Εἶναι ζήτημα ἀνάγκης!

«Τί συμφέρει τόν Ἑλληνισμόν, ὁ ὅποιος σκέπτεται νά διαβίωσῃ εἰς τήν Νειλόρρουτον χώρα ὅπου τά ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα

Διαγωνισμός Δακτυλογραφίας, Ίούλιος 1939.

Παρόντες: Πρόξενος, Διευθυντής, Καθηγητές, Έφοροι Σχολών!

*Διακρίνονται οί δύο νέοι Έφοροι Σχολών, Θ. Νικολόπουλος καί Μ. Ραντόπουλος.
Αΐθουσα Τελετών.*

δέν εἶναι πλέον προσιτά,¹ λόγω τῶν ληφθέντων περιοριστικῶν κυβερνητικῶν μέτρων ;»

Ἀλλά καί ζήτημα Νόμου καί Κυρώσεων ἄν δέν ἐφαρμοστεῖ ὁ ὑπ' ἀριθμ. 35 Ἐκπαιδευτικός Αἰγυπτιακός Νόμος πού ἀπαιτεῖ:

«...τήν ἐκ μέρους τῶν ἀποφοίτων τοῦ Δημοτικοῦ μας ἰσοδύναμον ἐκμάθησιν τῆς Ἀραβικῆς μέ τούς ἀποφοίτους τῶν Δημοτικῶν τῶν Σχολείων.»

Τεράστιο τό δίλημμα.

«Εὐρισκόμεθα λοιπόν πρό σοβαροῦ διλήμματος...»

1. Στο «Χρονολόγιο» ὑπάρχει ἀναφορά στήν κατάργηση τῶν «Διομολογήσεων», τῶν προνομίων γιά τούς ξένους στά «Μικτά Δικαστήρια», σελ. 35.

Τά Άραβικά, οί ώρες διδασκαλίας τών Άραβικών, αὐξάνονται σημαντικά καί τό «ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ» ὀργανώνεται τέλεια, στίς δύο τελευταῖες τάξεις, Ε΄ καί ΣΤ΄ Γυμνασίου.

Ἀξίζει ὅμως νά σημειωθεῖ πώς ἀπό τό ξεκίνημα τών Σχολείων, τών «Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων Μανσούρας», Ἐμπορικά μαθήματα ἀποτελοῦν μέρος τοῦ βασικοῦ προγράμματος – Δακτυλογραφία, Στενογραφία, Λογιστικά μέ ιδιαίτερη ἔμφαση στά Γαλλικά, τότε γλῶσσα τοῦ ἐμπορίου στήν Αἴγυπτο καί μέ μιά ἐξαιρετη καθηγήτρια τή Ζωή Παπαδοπούλου νά λάμπει σάν ἄστρο.

Τό «Ἐμπορικό Λύκειο» τών «Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων» ἀναγνωρίζεται ισότιμο μέ τό ἀντίστοιχο στήν Ἑλλάδα ὥστε νά μπορεῖ τό δίπλωμά του νά χρησιμοποιηθεῖ καί ἐκεῖ ἄν χρειαστεῖ, καί τόν Ἰούνιο τοῦ 1949 ἔχομε τούς πρώτους ἀπόφοιτους.

«Κατά σειράν ἐπιτυχίας», εἶναι :

1ος Θωμᾶς Ἀνδρέου, 2ος Ἰωάννης Ἰωαννίδης, 3ος Ἀθανάσιος Κισσεμλῆς, 4ος Νικόλαος Καλούμενος, 5ος Γεώργιος Γεωργιάδης, 6ος Νικόλαος Βασσαρδάνης, 7ος Γεώργιος Βασσαρδάνης, 8ος Κωνσταντῖνος Κατσιμπέρης, 9ος Γεώργιος Ἀρετός, 10ος Ἀλέξανδρος Ξυλόπορτας, 11ος Ἰωάννης Ξυπολιτάκης, 12ος Δημήτριος Ἀρετός.

Τά μαθήματα :

Άραβικά
Ἐμπορική Ἀριθμητική
Λογιστικά
Ἐμπορολογία
Ἐμπορευματολογία
Ἐμπορικό Δίκαιο
Πολιτική Οἰκονομία
Στενογραφία
Δακτυλογραφία

« Φάρμα Βασσαρδάνη ».
Ἀνοικτή γιά ὅλους !

στά Ἐραβικά, Γαλλικά καί Ἀγγλικά μέ Αἰγύπτιους, Γάλλους καί Ἀγγλους καθηγητές. Ἀνάμεσά τους καί ὁ Διευθυντής ὁ ἴδιος τοῦ

«Lycée Franco-Egyptien» Mieur Jean Erantran! ἐξαίρετος λόγιος, ἤξερε Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, ἀπόφοιτος τῆς Σορβόνης. Ἐπιβλητική φιγούρα μέ γενάκι!

«Ὅλοι μας φτάσαμε σέ πολύ ὑψηλές καί ὑπεύθυνες θέσεις, φεύγοντας ἀπ' τήν Αἴγυπτο. Ὅμως ἦταν καί κάτι ἄλλο, πῶς νά τό πῶ, νά, ὅταν βγῆκα ἔξω στόν κόσμο τελειώνοντας τό Σχολεῖο μας στήν Μανσούρα, ἔνοιωσα πῶς εἶχα κάτι σημαντικό μέσα μου. Ὁ Χιωτίνης, τό Σχολεῖο, μᾶς εἶχε φτιάξει μιᾶ προσωπικότητα.»

Ἐπιβεβαιώνει ὁ Νικόλας Βασαρδάνης ἀπό τούς πρώτους ἀπόφοιτους τοῦ «Ἐμπορικοῦ Λυκείου» καί βος «κατά σειράν ἐπιτυχίας»!

Ἡ παραπάνω δήλωση ἀκούγεται ἐλπιδοφόρα,

«Ὅλοι μας φτάσαμε σέ πολύ ὑψηλές καί ὑπεύθυνες θέσεις»!

ἄν καταφέρεις καί δέν σταματήσεις, ἄν καταφέρεις καί δέν σέ σταματήσει, αὐτό πού ἀκολουθεῖ:

«...φεύγοντας ἀπό τήν Αἴγυπτο.»

Κοινωνική Ζωή τῆς Μανσοῦρας

Σ

(ἀνάλαφρα εἰπωμένη
μέσα ἀπό ἀναμνήσεις καί συλλογισμούς)

Χορός Ἑλληνικῆς Παροικίας στό «Ciné-Rex».
Γιορτές « Παλιγενεσίας », 1930.

Κομψή, Ἀνάλαφρη

Μανσούρα

ἀπό παλιά...

Κομψή καί ἀπλή ἡ Μανσουριανή τοῦ 1929.

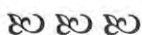
Βαρκάδα στό Νεΐλο, 1909.

«Σάμ ελ Νεσσίμ» στό Σχολεΐο μας, 1934.

Σόνια Καντούνια

(μιά όπτασία Μανσουριανή)

Ἡ Σόνια Καντούνια, ἀδελφή τῆς Φιφῆς Σαΐτα, θεία τῆς Ντόλλης, κυττάζεται στόν καθρέφτη κι' ὁ καθρέφτης μαγεύεται. Μιά ξανθιά ρόζ όπτασία. Τό μακρú ρόζ φόρεμα ἀπό ταφτά καί τούλι, μέ τούς ὤμους ἀπό ἀλάβαστρο καί τό κεφάλι ἕνα λουλούδι ἀνθρώπινο.

Ἡ ἄμαξα, ἡ «ἀραμπία», φτάνει. Οἱ ἀδελφές της ἀνεβαίνουν.

Τά ἄλογα ἀδημονοῦν. Ἡ Σόνια παίρνει πολλή ὥρα νά καθήσει στό στενό κάθισμα ἀπέναντι ἀπ' τό μεγάλο ὄπου ἀπλώνεσαι καί παίρνεις καί ὕφος.

Εἶναι τό φουστάνι. Τό καινούργιο μαγικό ρόζ soirée. Γιά τό «Χορό τῆς Λέσχης».

Κλίχ-κλοκ, κλίχ-κλοκ πλάι στό ποτάμι πού γυαλίζει μέσ' στή νύχτα.

Ἡ ἄμαξα σταματάει, ὁ «ἀραμπάγκης» πληρώνεται, ἐνῶ ἡ Σόνια ἀνεβαίνει ἀδιάφορη γιά ὅ,τι συμβαίνει πίσω της στή σάλα τῆς «Λέσχης»:

«Α!» ἀπ' ὄλα τά στόματα.

Μιά όπτασία ἀπό ρόζ δέρμα, τούλι καί ταφτά. Καί ξαφνικά ἡ ἀδελφή,

«Σόνια, ποῦ εἶναι τό παλτό σου ;»

«Τό ἄφησα νά γλιστρήσει στό δρόμο ἀπ' τήν ἄμαξα. Δέν ταίριαζε μέ τό φόρεμα. Ἦταν παληό.»

Ἄθηνά Παπαδάκη¹

∞ ∞ ∞

Πόσο ξεχώριζε ἡ Ἄθηνά!

*Βόλτα στό Σχολεῖο, ἡ Ἄθηνά στό κέντρο. Καλοκαίρι 1948.
Παυλίνα Γιανναρίδου καί Γιαννούλα Σταυρίδου, Ἀριστέα Πατσαρίσου,
Ἄθηνά Παπαδάκη, Μαρίκα Φαλαλλῆ.*

Μέ μιά χάρη στό λόγο, στό χαμόγελο, στό περπάτημα καί
στήν ἔκφραση πού θά τή ζήλευε καί μοντέλλο τῆς haute couture.

Καί μιά ξεκάθαρη σκέψη.

Θυμᾶμαι ἔντονα νά προχωροῦν μπροστά μου ἀργά-ἀργά οἱ
γάμπες τῆς μέ μεταξωτές κάλτσες (ἀπαγορευμένες!) καί δολοῖσια

1. Αναφέρονται τά ὀνόματα ὅπως τά ζήσαμε στό ξεκίνημα, πρὶν τό γάμο.

τή μαύρη ραφή και τά πολύ κομψά μαῦρα λουστρινένια σανταλέ παπούτσια (κι' αὐτά ἀπαγορευμένα!) και ν' ἀνεβαίνει τά σκαλοπάτια τῆς ἐκκλησίας μας, σά νά μή συνέβαινε τίποτα. Μαθήτρια τῶν «Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων Μανσούρας» μέ Διευθυντή τόν «προοδευτικό» μέν «κέρβερον» δέ «κ. Ἰωάννην Χιωτίνη», ὅπως πληροφορεῖ ἡ «Εἰκονογραφημένη Ἀφρική» τοῦ 1938 στό κεφάλαιο «Αἴγυπτος-Μανσούρα»¹, εἶναι ἀδιανόητο!

Μία ἀφοπλιστική ἀξιοπρέπεια!

Θά τήν βοήθησε σίγουρα πολύ τήν Ἀθηνά στό εἶδος τῆς δασκάλας πού ὑπῆρξε κι' ἐδῶ στήν Ἑλλάδα: ν' ἀνοίγει δρόμους στήν ψυχή και στό νοῦ τῶν παιδιῶν σ' ἓνα ἀρκετά σκονισμένο Ἑλληνικό ἐκπαιδευτικό κατεστημένο.

Ἡ Ἀθηνά Νηπιαγωγός, 1952-'53.

1. «Εἰκονογραφημένη Ἀφρική», Ἀχιλλέα Παχτίκου, Αἴγυπτος 1938.

«Ἀθηνά, ὅταν ἀκοῦς “Κοινωνική Ζωή τῆς Μανσούρας” τί σοῦρχεται στό νοῦ;»

«Τά Χριστούγεννα, οἱ λαμαρίνες μέ τά φοινίκια καί τούς κουραμπιέδες πού σέ λίγο γινόντουσαν τά πιάτα μέ τά γλυκά γιά τίς γειτόνισσες – Ἀγγέλα Βουρλιώτη, Μαρία Στρατάκη, Μαρία Πατσατζή, κα Τσούμπου.

Τοῦ “Μαρίνου”! Τό καφενεῖο τοῦ “Μαρίνου”, θυμᾶσαι, τό Ἑλληνικό καφενεῖο πάνω στό Νεῖλο μέ τά ξύλινα πράσινα κάγκελλα, παιδιά, μαμάδες, κι’ ἡ μαμά, ἡ μαμά ἡ δικιά μου ἡ κα Μαριάνθη, νᾶχει φτιάξει τρίγωνο καί νά φωνάζει σ’ ὅλες, “Ἐλᾶτε, Ἐλᾶτε!”

Στά γύρω “καζίνα”, πάλι πάνω στό Νεῖλο, οἱ κυρίες οἱ Ἑλληνίδες, πουδραρισμένες, ὡς τό βράδυ νᾶρθουν οἱ ἄντρες νά τίς πάρουν.... Ἐγώ, παιδί ἀκόμα, κρεμασμένη στά κάγκελλα νά παίζω μέ τό φεγγάρι! Ἐνοιωθα μία χαρά γιά τό Νεῖλο, γιά τό νερό....

Τί ἄλλο θυμᾶμαι; Τίς Κυριακές ὅταν παιδί, μετά τήν ἐκκλησία, μέ πήγαιναν στόν κῆπο τῆς Σάγκαρετ ελ Ντόρ.»

«Ἀθηνά, πολύ ἀργότερα ἔμαθα ποιὰ ἦταν ἡ Σάγκαρετ ελ Ντόρ! Ἦταν βασίλισσα τοῦ τόπου πού ξεσήκωσε ὅλο τό λαό καί νίκησε τούς Σταυροφόρους. Μέχρι καί τά παιδιά πολέμησαν. Ἡ φυλακή τοῦ Γάλλου βασιληᾶ, τοῦ Louis le Saint, ἦταν κοντά στό σπίτι μας, στό τζαμί.»

«Μάλιστα! Λοιπόν, ἐκεῖ στόν κῆπο τῆς Σάγκαρετ ελ Ντόρ τίς Κυριακές τό πρωῖ ἔπαιζε μία μπάντα. Εἶχε ἓνα ψηλό ξύλινο περίπτερο κι’ ἔπαιζαν ἐκεῖ. Μάρς, Ἐμβατήρια. Καί τά παιδιά γύρω χορεύαμε. Ὅμορφα πού ἦταν!

Μοῦρχεται ἀκόμα μιά εἰκόνα!

Μετά τό “Χορό τῆς Λέσχης”, ξημερώματα, πέντε-ἕξι τό πρωῖ, βγαίνοντας τελευταῖοι ἀπό τή Λέσχη, τραγουδούσαμε τά τραγούδια πού εἶχαμε χορέψει καί ’κεῖ ἔβγαινε ὁ μουεζίνης στόν ψηλό μιναρέ νά πεῖ τό “Ἀλλάχ ου Ἄχμπαρ”, “Ὁ Θεός εἶναι μέγας”. Ἡ προσευχή τους.... Ἐνοιωθα τή φωνή του σάν πέπλο πάνω μας.

Ποιοί; Μπουλούκια-μπουλούκια κατά γειτονιές. Ἡ γειτονιά τοῦ “Ραντόπουλου”, ἡ γειτονιά τοῦ “Σοῦ ελ Φιράχ”, τό “Παζάρι

μέ τις Κόττες”, οί Χριστοδούλου, Βαρέττα, ή γειτονιά τής “Χου-
σενίγιας”, οί Περράκηδες, Κυριακίδηδες, θυμάσαι;

Οί Χοροί! Οί μεγάλοι Χοροί τής Μανσούρας. Τήν πρώτη
“γεύση” τήν είχα από τις αδελφές μου. Θυμάμαι νά βγαίνω στη
σκάλα, τή θυμάσαι δέν είναι; τή σκάλα μας μέ τό μεγάλο άνοιγμα
στή μέση και τή λάμπα τοῦ πετρελαίου στό κέντρο νά φέγγει τό
βράδυ. Τις κύτταζα πού κατέβαιναν τά σκαλιά και θαύμαζα τις
αδελφές μου πού πήγαιναν στον πρώτο τους Χορό! Τό “Χορό τής
Λέσχης”. Τόν πιό μεγάλο τής χρονιάς! Φοροῦσαν τις πρώτες τους
μακρούς τουαλέττες. Από ταφτά. Θαλασσί ή Κούλα, ή Έλένη ρόζ.
Σά μέσα σ’ όνειρο. Μέ τό θαμπό φῶς τής λάμπας. Φανταστικό.

Θά πήγαιναν μέ τά πόδια! Ή “Λέσχη” ήταν κοντά.... Μόνες
τους, οί δυό τους στό δρόμο, νύχτα. Κανένας φόβος, μιά έκπληξη
μόνο και μιά όμορφιά καθῶς θά περνοῦσαν....

«Σού ελ Φιράχ».

Ή γειτονιά τοῦ Γιωργιάδη, Χριστοδούλου, Βαρέττα...

Είχε μία κομψότητα, μία καλαισθησία ή Μανσούρα.

Θυμάσαι τά καπέλλα πού έφτιαχναν οί αδελφές Άντωνίου;
Έργα Τέχνης!

Κι' οί πάστες τοῦ Ραντόπουλου; Πού τίς ἔφτιαχνε στό ἐργαστήρι ὁ Σκαρλάτος; Ἐκεῖνο τό mont-blanc, ὅλες οί πάστες του, καί τό μιλφείγ; Ἐρχόντουσαν ἀπό μακρῶ καί τίς ἀγοράζανε. Καί ἡ κομψότης τῶν γυναικῶν!»

Σωπαίνομε.

Ἐξω βουίζει ἡ Συγγροῦ.

Δέν εἶναι τό ποτάμι.

«Ἀθηνά, τί ἄλλο;»

«Τί ἄλλο; Τί ἄλλο; Τήν ἀπελευθέρωση τῆς Ἀθήνας! Πού κάναμε παρέλαση ἀπό τό Σχολεῖο μέχρι τό σπίτι τῆς Οτταμπάσσι στό Νεῖλο, τραγουδῶντας τόν Ἐθνικό μας Ὕμνο, μέ τούς Ἀραπάδες στά πεζοδρόμια νά χειροκροτοῦν.»

Χαμηλώνει τά μάτια...

«Ὅμως ... μιά ἄλλη μνήμη. Μιά μνήμη πικρή.

Ὁ πατέρας ἐργαζόταν στή Διώρυγα, στό κανάλι τοῦ Σουέζ. Ἐλεπε κι' ὅταν ἐρχόταν ἦταν γιορτή! Κουβαλοῦσε γλυκά, ὅ,τι μπορούσες νά φανταστεῖς.

Μιά μέρα γύρισε μέ ἄδεια χέρια.

Τό κεφάλι κάτω. Κλειστήκανε στό δωμάτιό τους μέ τή μαμά οί δύο ὥρα πολλή.

Βγῆκαν μέ σοβαρά, κουρασμένα πρόσωπα. Ὑστερα μάθαμε. Ἡ ἐταιρεία ἡ Ἐγγλέζικη πού ἦταν ὑπάλληλος ὁ πατέρας εἶχε κλείσει, τότε μέ τά γεγονότα τοῦ Σουέζ, καί εἶχε ὑποσχεθεῖ στούς ὑπαλλήλους της πῶς θά τούς ἔδινε ἀποζημίωση. Ὅταν πῆγαν στά γραφεῖα τά βρῆκαν κλειστά. Εἶχαν φύγει. Εἶχαν κλείσει καί φύγει.

Θά θυμᾶμαι πάντα τό πρόσωπο τοῦ πατέρα.»

Συμμαθήτριες...

Ἡ Μαρίκα

Ἡ Παυλίνα

κι' ἡ Ἀθηνά

Τούλα Μιχαηλίδου

«Κοινωνική ζωή τῆς Μανσούρας!
Τί εἰκόνες μοῦρχονται...»

«Τά χαρτιά, ἡ κοντσίνα, στή “Λέσχη”. Ἐκεῖ ἦταν οἱ πλούσιοι τῆς Μανσούρας, αὐτοὶ πού νομίζαμε. Οἱ ὀνομαστικές γιορτές στά σπίτια. Τά 3μερα τῶν δεξιῶσεων γιά τίς ὀνομαστικές γιορτές. Θυμᾶσαι πού ἦ κα Σοφία, ἡ μαμά σου, δεξιωνότανε τρεῖς μέρες στή γιορτή τοῦ πατέρα σου; Ἀθανασίου καί Κυρίλλου; Ἄφθονες “μπόμπες” καί “mont-blancs” ἀπ’ τοῦ “Ραντόπουλου”. Συναγωνισμός ποιά θά ἔχει τά περισσότερα ἐδέσματα. Σέ ποιά θά πάει ἡ γυναίκα τοῦ Προξένου. Στό “χαρτί” καλοῦσαν. Δέν πήγαινες ἀκάλεστη.... Τί ἄλλο; Τό ὕφος τῶν “Κυριῶν” μέ τά καπέλλα καί ἡ ἀπλότητα τῶν συζύγων δίπλα τους. Τά πάρτυ τῶν κοριτσιῶν πού καλοῦσαν μόνο τίς πλούσιες μαθήτριες. Τά καθημερινά “τέια”.

Τά πάρτυ μασκέ τίς Ἀπόκριες στά σπίτια. Ἔχω μία φωτογραφία πού εἶσαι ντυμένη... σουλτάνα κι’ ἡ Ἐλευθερία ἡ Δέτσι-κα... σουλτᾶνος!»

«Τήν ἔχω, τήν ἔχω κι’ ἐγώ! Κι’ ἐσύ εἶσαι ντυμένη πρόσκοπος, ὄχι προσκοπίνα, πρόσκοπος, στής Τζένης τῆς Βαβούλη, τήν ἔχω! Τί ἄλλο θυμᾶσαι; Τί ἄλλο;»

«Ἡ οὐρά τῶν φτωγῶν στά γραφεῖα τῆς “Ἑλληνικῆς Κοι-νότητος” γιά τό ἐπίδομα, γιά τά ροῦχα, σέ ἀντίθεση μέ τούς λί-γους πού παίρναν ἀπό τίς ἴδιες τίς “Κυρίες τῆς Φιλοπτώχου”, ὅπως τίς λέγαμε, ἀπ’ τήν ἴδια τήν κα Δέσποινα Σιφνιώτη, τήν Πρόεδρο.... Ἦταν πολὺς κόσμος πού περίμενε.»

«Κι’ ἦταν κι’ ἄλλος κόσμος πού δέν περίμενε καί πού δέν τοῦ πήγαιναν τό ἐπίδομα σπίτι, ἢ τά ροῦχα ἢ ὅ,τι ἄλλο εἶχαν νά παίρ-νουν. Ὁ πατέρας μου εἶπε γιά ἓνα μαθητὴ μας πού ἦρθε μιά μέ-

Μπάλ-μασκέ στῆς Τζένης Βαβούλη, 1951. Τζένη δευτέρη καθιστή δεξιά.

ρα στό μαγαζί καί εἶπε “Κύριε Θανάση, μέ στέλνει ὁ μπαμπάς νά σᾶς πῶ πῶς ἔχομε νά φᾶμε τρεῖς μέρες κι’ ἄν μπορεῖτε...” Ἦταν ὑπερήφανοι ἴσως ἢ τό ἐπίδομα νά μὴν ἔφτασε, κάτι ξαφνικό! Εἶχε πολλά παιδιὰ σ’ ἐκείνη τήν οἰκογένεια. Ἀλλά συνεχίζομε, λέγε.»

«Τήν κυρία Χατζηνικόλα, τήν καμάρωνα. Δέν τήν ἔνοιαζε πλούσιος-φτωχός. Ὅ,τι εἶχε νά πεῖ τῷλεγε. Καί στόν πλούσιο καί στό φτωχό. Κι’ ἄς ἦταν γυναῖκα τοῦ Βοηθοῦ Προξένου τῆς Μανσούρας. Πόσο βοήθησε ὅλους ὁ κύριος Χατζηνικόλας, στά δύσκολα χρόνια τοῦ ξερριζωμοῦ. Μά τί λέω τώρα; Πιό κοινωνικός ἀπ’ τόν πατέρα σου ὑπῆρξε; Ἀρχηγός προσκόπων, κοινοτικός καί, πάνω ἀπ’ ὅλα μέ κεῖνες τίς αἰώνιες καραμέλλες στίς τσέπες νά μᾶς ρωτάει, ὅπου κι’ ἄν μᾶς συναντοῦσε, “μονά ἢ ζυγά;” καί νά μᾶς δίνει μονά ἦταν ἢ ζυγά.

Ἡ ὁμαδική κοινωνία τῆ Μεγάλη Πέμπτη στήν ἐκκλησία μας! Κι’ οἱ τηγανιτές πατάτες μετά, στήν κυρία Μαριάνθη, τῆ μαμά τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Παπαδάκη, θυμᾶσαι, τό σπίτι τῆς ἀπέναντι ἀπ’ τήν ἐκκλησία. Ἐπρεπε μετά τήν κοινωνία νά φᾶμε τηγανιτές πατάτες. Ἡ Ζηνοβία, ἡ ἀδελφή μου, ἐγώ, ἡ Λούλα ἢ Γιωργιάδου, ἢ Ρένα

ή Νανοπούλου. Τό σπίτι μας ἦταν μακρῶς, νά μέναμε νηστικές;

Κάπου πού σίγουρα ἡ κοινωνική ζωή δέ σταματοῦσε ποτέ, ἦταν τό σπίτι μας στά “Δικαστήρια”!¹ Στήν ὀκέλλα² μας ἦταν ὄλο “Ἑλληνες. Λοιπόν:

Στίς 5 σχολούσαμε μετά τή Γυμναστική.

Στίς 5 καί 15' ἔβγαινα ἀπ' τήν καράκα.

Στίς 5 καί 30' κτυποῦσαν οἱ πόρτες.

Ρένα Νανοπούλου, Βόρις Στραγάλης, Τόλης Σαράης, Τούλης Καραντινόπουλος, Γιῶργος Νανόπουλος.

“Πᾶμε στήν Τούλα νά διαβάσομε.”

Ἡ μαμά πηγαινοερχόταν ἀπ' τό χωριό, τό Χαμούλ ελ Μπαράρι, τό καμινοχωρι. Ὁ μπαμπάς εἶχε ἐκεῖ μαγαζί. Ἐκεῖ ἦταν τό σπίτι μας. Στή Μανσοῦρα ἤρθαμε γιά τά Σχολεῖα. Μᾶς φρόντιζε τά τρία παιδιά τήν ἀδελφή μου, ἐμένα καί τόν ἀδελφό μου, ἡ Φάτμα.

Ἡ Φάτμα, λοιπόν, ἀναλάμβανε.

Πρὶν μπουῖν οἱ ἐπισκέπτες ἦταν σπίτι. Μόλις μπαῖναν χαμός. Ἄρχιζε τό μπάχαλο! Φωνές, ὁ καθένας τά δικά του, μερικοὶ παίζαν ντόμινο.... Στίς 6.30' μέ 7.00: “Φύγετε, φύγετε νά διαβάσω” – Κάθε μέρα.

Κάθε Κυριακή, μετά τήν ἐκκλησία, ἂν δέν μᾶς πήγαιναν σινεμά στό “Rex” ἢ στό “Eden”, πού σήμαινε ὡς γνωστόν πῶς ὁ Χωτίνης ἔβρισκε τό ἔργο πού παιζόταν ἀκατάλληλο –πήγαινε καί τῶβλεπε πρὶν–λόγω κανενός φιλιού, ἂν καί θά μπορούσε πάλι νά βάλει τό χέρι του στό φακό καί νά τό κρύψει κι' ἄς τσιρίζαμε κι' ἄς σφυρίζαμε ἐμεῖς στό σκοτάδι πού ἔπεφτε ὅσο κρατοῦσε τό φιλί, κάθε Κυριακή λοιπόν, μετά τήν ἐκκλησία ἢ ἀκόμα καί μετά τό σινεμά, μεσημέρι πιά, ὄλη ἡ τάξη στό σπίτι μου.

Μέ τόν μοναδικό φωνόγραφο!»

1. «Δικαστήρια»: περιοχή «Μικτῶν Δικαστηρίων».

2. Οκέλλα: πολυκατοικία, λέξη Ἀραβική... Ἑλληνοποιημένη.

*Τελειόφοιτοι τοῦ '54 στό σπίτι τῆς Τούλας.
Ἀνάμεσά τους δύο παιδιά πού μᾶς ἔκαναν νά καμαρώνομε.
Ὁ Τέος Ζαχαράτος (... τό παπιγιόν) κι' ὁ Ἰορδάνης Παπαδόπουλος,
καθιστός δεξιά.*

«Τόν θυμᾶμαι κι' ἐγώ! Εἶχε γίνει ἓνα πάρτυ ξαφνικό, καλοκαίρι, ρεφενέ, καί θυμᾶμαι εἶχα χορέψει μέ τόν Γιώργο Ἀρετό ἀλησμόνητα. Τί χορευτής ὁ Γιώργος! Ἐσένα ὅμως δέ σέ θυμᾶμαι. Ποῦ ἦσουνα ;»

«Ποῦ θές νά θυμᾶμαι! Ἄκου ὅμως: Μιά Κυριακή πρὶν τό τέλος τοῦ σχολείου ἦρθε ὅλη ἡ τάξη τῆς Νανᾶς τῆς Ἀνδριτσάκη νά... προπονηθοῦν γιά τό “Χορό τῶν Τελειοφοίτων”. Χορός, γέλια, καί ξαφνικά! Ἡ πόρτα! Ἦταν ὁ Πρόξενος, ὁ κύριος Παπαδάκης. Ἔμενε στήν ἴδια ὀκέλλα, γείτονας:

“Τούλα, ἔχεις μαθητές μέσα;”

“Μάλιστα, κύριε Παπαδάκη.”

Τί νά πῶ. Τούς ἔβλεπε πίσω ἀπ' τήν πλάτη μου. Ἡ ἀναφορά στό Χιωτίνη ἔγινε ἀμέσως κι' ἡ τάξη τῆς Νανᾶς τῆς Ἀνδριτσάκη ἔφαγε μιὰ μέρα ἀποβολή.»

Ὁ ἀέρας σκουραίνει.

Ἡ Τούλα βυθίζεται.

«Κάθε τόσο καί κάποιος ἐξαφανιζόταν. Στή “Λέσχη”, στήν
“Ἐνωση”, στήν Ἐκκλησία, στοῦ “Ραντόπουλου” ἄκουγες:

“Ποῦ εἶναι ὁ Τάδε;”

“Ἐφυγε”

Εἶχε ἀρχίσει ἡ διάλυση.

Ἄκουγες γιά ἐπιχειρήσεις νά κλείνουν σέ μία μέρα.

Ἡ “Μανσοῦρα μας” εἶχε τελειώσει.

Ἄρχιζαν δύσκολες μέρες.»

« Σάν πιῶ κρασί δέν εἶσαι ἐσύ ὅ,τι κι' ἄν λένε... »

Χαμούλ ελ Μπαράρι

13/11/2001

Είχε αρχίσει νά σουρουπώνει. Στόν καταγάλανο καθαρό ου-
ρανό του Χαμούλ ελ Μπαράρι, τό χωριό πού γεννήθηκα, τό δικό μου
χωριό, άρχισαν δειλά-δειλά νά τρεμοσβύνουν τά πρώτα άστερά-
κια. Μαζί μ' αυτά και οί μικρές φλόγες από τίς λάμπες πετρελαίου
πού μόλις μπορούσες νά διακρίνεις από τό θαμπό και μαυρισμένο
γυαλί πού τίς προφύλαγε για νά μήν σβύσουν. Ο μοναδικός δρόμος
πού διέσχιζε τό χωριό είχε τώρα άδειάσει. Δυό-τρία μόνο καφενεία
είχαν μείνει άνοιχτά για τούς λιγοστούς πελάτες πού θά ήθελαν με-
τά τό δείπνο νά παίξουνε λίγο τάβλι ή κοντσίνα και ν' απολαύσουν
τόν ναργιλέ τους πρίν πέσουνε κι' αυτοί για ύπνο. Όταν έκλειναν
κι' αυτά τά καφενεία, τό χωριό βυθιζόταν στό σκοτάδι. Όλοι είχαν
πιά αποκοιμηθει, κι' εγώ μικρό κορίτσι τότε απολάμβανα από τό
ξύλινο μπαλκόνι του σπιτιού μας, τήν μικρή και τήν μεγάλη άρκτο,
τ' άστεράκια πού πέφτανε κι' έκανα μύριες ευχές, τό φεγγάρι πού
άνέβαινε κι' έφτανε πάνω από τό κεφάλι μου και τήν άσημένια
γραμμή πού άφινε στό διάβα του μέσα στό κανάλι, και μύριζα τά
καμένα χάταμπ (βαμβακόβεργες) πού είχαν αρχίσει νά σβύνουν
κάτω από τά άδεια πιά μαυρισμένα τσουκάλια.

Αυτή ή μυρωδιά μ' άκολουθει, μέ συντροφεύει και μέ ένώνει
μέ τούς πιο δυνατούς δεσμούς μ' αυτό τό ευλογημένο και άγαπη-
μένο χωριό.

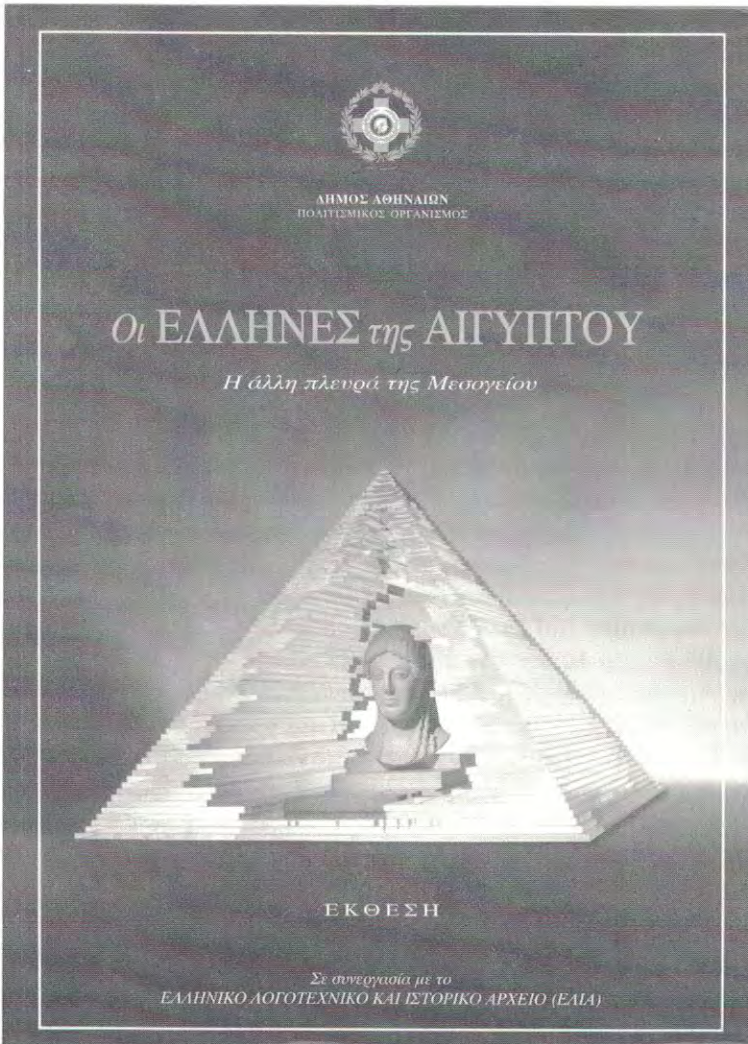

Άπόσπασμα από τό βιβλίο
πού γράφει αυτόν τόν καιρό,
ή Τούλα Μιχαηλίδου.

Φίλιππος Κοσσένας

(τιμῆς ἔνεκεν)

Ω Ω Ω

Ὁ Σύνδεσμος Αἰγυπτιωτῶν Ἑλλήνων συγχαίρει καί εὐχαριστεῖ τὸ Δῆμο Ἀθηναίων, καί προπαντὸς τὸν Πολιτισμικὸ Ὅργανισμὸ του, γιὰ τὴν πρωτοβουλία του νὰ προβάλει τὸν Ἑλληνισμό τῆς Διασποράς, διοργανώνοντας μιά σειρά ἐκδηλώσεων, μιά ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι ἀφιερωμένη στὸν ἑλληνισμό τῆς Αἰγύπτου, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἔζησε ἀρμονικά μὲ τὸ φίλο Αἰγυπτιακὸ λαὸ γιὰ αἰῶνες ἀκολούθησε τὴν πορεία τῆς ἱστορικῆς του ἀναγκαιότητας.

Ἐκεῖ, στή χώρα τοῦ Νείλου, οἱ Ἕλληνες, μὲ τὴν ἐνθερμη ὑποστήριξη τοῦ Φαραωνικοῦ φιλελληνισμοῦ, θά πάρουν στά χέρια τους τὸ εἰσαγωγικὸ ἐμπόριο καί θά ἰδρύνουν τὴν πρώτη ἑλληνικὴ ὀργανωμένη παροικία (Ναύκρατις), ὅπου μεταλαμπαδεύοντας τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα καί ἐστιάζοντας τὸν ἑλληνικὸ τρόπο ζωῆς, θά δημιουργήσουν τὶς κατάλληλες προϋποθέσεις γιὰ στενότερη πολιτισμικὴ ἐπαφή καί ἀνθρώπινη συνύπαρξη μὲ τοὺς καλοπροαίρετους γηγενεῖς, πού θά τοὺς ἐπιτρέψουν νὰ καλλιεργήσουν σέ φιλικὸ ἔδαφος τὰ γράμματα, τὶς τέχνες καί κάθε ἄλλη ἔκφραση τοῦ πολιτισμοῦ καί νὰ διαγράψουν μιά λαμπρὴ τροχιά, τὰ ἴχνη τῆς ὁποίας μένουν ἀνεξίτηλα.

Ἡ ἑλληνικὴ παροικία στήν Αἴγυπτο, αὐξάνοντας τὸν ἀριθμὸ τῶν μελῶν της λόγω τῶν ἀδιάκοπων μεταναστευτικῶν κυμάτων ἀπὸ τὸν ἑλλαδικὸ χῶρο, γνώρισε τὴ μεγάλη της οἰκονομικὴ καί πολιτισμικὴ ἀκμή ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19ου μέχρι τὰ μέσα τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Μὲ τὴν ἀμέριστη συμπαράσταση πλούσιων ἐμπόρων τῆς ἐποχῆς, οἱ Ἕλληνες τῆς Αἰγύπτου ὀργανώθηκαν σέ δεκάδες ἑλληνικὲς κοινότητες, ἔφτιαξαν ἐκκλησίες καί ἱδρυσαν σχολεῖα, προσέδυσαν καί εὐημέρησαν στή Νειλοχώρα, ἔχοντας ὅμως πάντοτε τὸ βλέμμα τους στραμμένο στή μητέρα-Ἑλλάδα.

Ἡ συμμετοχὴ τοῦ Συνδέσμου Αἰγυπτιωτῶν Ἑλλήνων (βραβεῖο Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν), ὁ ὁποῖος ἤδη ἀπὸ τὸ 1933 ἀποτελεῖ τὴ φιλόξενη στέγη χιλιάδων Αἰγυπτιωτῶν, σέ μιά τέτοια συνθετικὴ ἐκδήλωση ὑψηλοῦ κύρους καί πανελλαδικῆς ἐμβέλειας, μᾶς τιμᾷ καί μᾶς χαροποιεῖ, ἀφοῦ μέσω αὐτῆς τῆς ἐκδήλωσης ξεδιπλώνονται γνωστὲς καί ἄγνωστες πτυχές τῆς δράσης καί τοῦ ἔργου τῶν Αἰγυπτιωτῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι σέ ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς καί ἰδίως στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο, συνεχίζουν ἀκόμη καί σήμερα νὰ δηλώνουν, ἐνταγμένοι πιά στὸ κοινωνικοπολιτικὸ γίνεσθαι τῆς πατρίδας μας, τὴν πολὺπλευρὴ καί πολυσχιδῆ δυναμικὴ τους παρουσία.

Φίλιππος Γ. Κοσσένας

Πρόεδρος Συνδέσμου Αἰγυπτιωτῶν Ἑλλήνων

Τά λόγια αὐτά εἰπώθηκαν ἀπό τό μικρό διάφανο ἀγοράκι τῆς φωτογραφίας... κάποια χρόνια μετά. Τό Μανσουριανό Πρόεδρο τοῦ

«Συνδέσμου Αἰγυπτιωτῶν Ἑλλήνων»

Ρόλο δύσκολο καί ἀπαιτητικό. Πῶς ἐνώνεις ἓνα παρελθόν, ἓνα παρόν καί ἓνα μέλλον μιᾶς ἀνύπαρκτης πιά πολιτείας;

Στήν περίπτωση αὐτή, τῆς «Ἑλληνικῆς Μανσούρας». Τήν πρόταση ἔκανε ὁ Δημήτρης Χαριτάτος. Ὁ Ἀλεξανδρινός, φίλος τοῦ Καβάφη κι' ἀπ' τίς πιό ἀγαπητές μορφές τῆς Ἑλληνικῆς (πολύ Ἑλληνικῆς) Ἀλεξάνδρειας, Δημήτρης Χαριτάτος.¹ Ὁ ἄνθρωπος πού δέν μᾶς ἄφησε νά σκορπίσουμε, νά χαθοῦμε, νά ξεχάσουμε τί φέρναμε μαζί μας στήν προσπάθειά μας νά ἐπιζήσουμε σέ μία πατριδα πού ὅπως καί σ' ὄλους τούς ξερριζωμούς – Μικρασία, Πόντος, Ρουμανία – φάνηκε ἀρκετά σκληρή. Ἴσως ὄχι σκληρή, ἀδιάφορη θᾶταν πιό σωστό. Ὅμως τό ἀποτέλεσμα τό ἴδιο. Ὁ Μᾶνος Χαριτάτος, ὁ γιός τοῦ Δημήτρη Χαριτάτου συνεχίζει μέ μία καινούργια συγκομιδή – πέρα ἀπ' αὐτό πού κουβάλησε μαζί του ὁ πατέρας ὅταν ἦρθε κι' ἡ δική τους ἡ σειρά νά ξερριζωθοῦν – ἀπ' ὅ,τι καταφέραμε ἢ ἀπό ὅ,τι σκεφτήκαμε στήν ἀναμπουμπούλα τῆς ἀλλαγῆς νά φέρομε μαζί μας σ' ἐκεῖνο τόν συγκρατημένο πανικό τῆς δικῆς μας «Φυγῆς ἀπ' τήν Αἴγυπτο».

Καί κάτι πού πρέπει νά ξέρομε ἐμεῖς οἱ Αἰγυπτιώτες. Νά «βλέπομε» ζωντανή, ἐπιμονή τήν εἰκόνα αὐτή:

Τήν Πηνελόπη Δέλτα, κόρη Ἐμμανουήλ Μπενάκη κι' ἰδανική Αἰγυπτιώτισσα, νά ὀρμάει ἔξαλλη στό ὑπεύθυνο Ὑπουργεῖο, ν' ἀνεβαίνει μέ τά πόδια τρέχοντας τά μεγάλα σκαλιά καί νά φωνάζει οἱ τροφές, τά φάρμακα, τά ροῦχα πού εἶχαν σταλεῖ μέ τό πλοῖο ἀπ' τήν Ἀλεξάνδρεια νά δοθοῦν ἀμέσως στόν κόσμο πού

1. Ἐκεῖνη ἡ φοβερή του κουβέντα, ἀπλή μά σέ καρφώνει, στόν πρόλογό του στό βιβλίο «Ἑλληνες Καλλιτέχνες στήν Αἴγυπτο, 1860-1920»:

«Σκορπίσαμε, σπῖτια διαλύθηκαν, συλλογές ἐξαφανίστηκαν, καί χάσαμε τόσα καί τόσα...»

πεινούσε πεταμένος στήν παραλία του Πειραιᾶ καί στή φίσκα ἀπό ρακένδυτους πρόσφυγες ἀπ' τή Μικρασία πεζοδρόμια. Ἐκεῖνο τό φοβερό καλοκαίρι τοῦ '22.

«Ἐσύ θά γίνεις ἀποδεκτός!»

Ἔτσι εἶπε λοιπόν μία μέρα στόν Μανσουριανό Φίλιππο Κοσσένα ὁ Δημήτρης Χαριτᾶτος.

«Φίλιππε τί σ' ἔκανε νά δεχτεῖς νά κατέβεις γιά Πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου μας; Ἦσουν βέβαια Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου τῶν Μανσουριανῶν ἐπί δέκα ὀλόκληρα χρόνια. Ἐδῶ ὅμως τά πράγματα μεγαλώνουν, σοβαρεύουν. Ὡς τότε Πρόεδρος τοῦ “Συνδέσμου Αἰγυπτιωτῶν Ἑλλήνων” ἦταν μόνο Ἀλεξανδρινοί.

«Ναί, σωστά. Τόκανα γιά νά προσφέρω. Πιστεύω πῶς ὁ Αἰγυπτιώτης Ἑλληνισμός εἶναι ἀπό τά ὠραιότερα κομμάτια τῆς Ἑλλάδας. Ἦθελα ὅσο μποροῦσα νά κρατήσουμε τήν ἱστορία μας, τήν κουλτούρα μας, ἐκεῖνο τό ἰδιαίτερο πού ἔχει ὁ Αἰγυπτιώτης Ἑλληνισμός – τήν εὐγένεια, τή λεπτότητα, τήν ἄνεση στίς κοινωνικές σχέσεις σ' ὅποιο σκαλοπάτι κι' ἂν βρίσκονται αὐτές. Ὅπως π.χ. τόν πληθυντικό πού δύσκολα γίνεται ἐνικός. Τήν ἀβρότητα. Ἄς ποῦμε, νά! νά περάσει πρῶτα ἡ γυναῖκα, νά κρατήσουμε τήν πόρτα, νά προσφέρομε τή θέση μας.»

«Τυχερή πού ἦταν ἡ γυναῖκα στήν Αἴγυπτο! Στήν Αἴγυπτο ὅπως τή γνωρίσαμε ἐμεῖς φυσικά, τήν Αἴγυπτο τῶν Εὐρωπαϊῶν καί τῶν πιό πλούσιων καί μορφωμένων Αἰγυπτίων. Ὅμως καί σήμερα πού τό ἐπίπεδο τό κοινωνικό τῶν Αἰγυπτίων ἔχει ἀφάνταστα ὑψωθεῖ ἡ ἀβρότητα στή Γυναῖκα κυριαρχεῖ, τό εἶδα, τό ἔζησα καί στό “τώρα” τῆς Αἰγύπτου.

Ναί, ἦταν τυχερή ἡ γυναῖκα στήν Αἴγυπτο.

“Passez Madame!”
“After you Madame!”
“Περάστε κυρία μου!”
“Ιτφάνταλ για σίτ!”

Πόσο μούχουν λείπει όλα αυτά, Φίλιππε. Έφυγα 23 χρονών απ' τήν Αίγυπτο, τότε πού πήγα να σπουδάσω στην Αμερική, δέν είναι άστειο. Κι' έζησα – άφοϋ τέλειωσα τό σχολείο στη Μανσούρα – καί στό Κάιρο στόν ευγενικό καί γοητευτικό χῶρο τοϋ A.U.C.¹ Οί περισσότεροι συμφοιτητές μου ἦταν από Άραβικές χῶρες. Μιά άριστοκρατική ευγένεια πού ὅμως δέν διέφερε από τοϋ πιό άπλοϋ Αιγύπτιου, τοϋ μακουάγκη, τοϋ μπαουάμπη, τοϋ shaχάτη.² Ὅσο οικείες κι' αν γινόντουσαν οί σχέσεις μεταξύ μας, ὅλα ἐκεῖνα τά τέσσερα ὅμορφα χρόνια, ἡ ευγένεια-ευγένεια. Δέ φοβόσουν να ξανοιχεῖς ὅπως μάθαμε να φοβόμαστε ἐδῶ, στην... πατρίδα μας! Ἔτσι να γελάσεις, ν' άστειευτεῖς, να δείξεις λίγο ρομαντικός.

Ἔλα καλά, αντί να μιλάς ἐσύ, μιλάω ἐγώ. Σά να μου παίρνεις ἐσύ συνέντευξη.»

Γελάει καί τά πρασινογάλανα μάτια σπιθίζουν. Άναπηδοϋν στην ὀθόνη τῆς μνήμης τά μάτια, τά άξέχαστα ἐκεῖνα μάτια τῆς Λιλίκας Κοσσένα τῆς μητέρας του. Τῆ θυμᾶμαι καθισμένη στόν ὅμορφο χαμηλό καναπέ τῆς σάλας μας – καφέ καί γκρενά ταφτάς μέ σχέδια άσημένιων φτερῶν – νᾶρχεται να κάνει βίζιτα στό σπίτι μας μέ τά δύο άγοράκια τῆς. Ἄχραντα κι' άμόλυντα ν' άστράφτουν από πάστρα, κομφά ντυμένα καί... «σεβαστικά»³ ὄρθια, τό ἕνα δεξιά καί τ' ἄλλο άριστερά στην άγκαλιά τῆς: τόν Γιάννη τόν πιό μεγάλο καί τόν μικρό τῆς τόν Φίλιππο. Τά θυμᾶμαι ντυμένα ἀλλοιώτικα απ' αὐτή τῆ φωτογραφία: βελούδινα παντελόνια ὡς τά γόνατο, πουκάμισο κρέμ μέ μακρυά μανίκια καί... παπιγιόν! Ἐκεῖνα τά παπιγιόν μούχουν μείνει! Κόκκινο τοϋ μικροϋ τοϋ Φίλιππου, μπλέ τοϋ Γιάννη τοϋ μεγάλου, μέ «pois» ὅπως λέγαμε, βουλες ἄσπρες.

1. A.U.C.: “American University Cairo”, κοσμοπολίτικο πανεπιστήμιο μέ μόρφωση καί πολιτισμό ὕψιστου ἐπιπέδου.

2. Άραμπάγκη, μακουάγκη, shaχάτ: άμαξά, σιδερωματά, ζητιάνου.

3. «Σεβαστικά»: ἔκφραση τῆς Λέρου, πατρίδα τῆς μητέρας μου.

Μιά ευτυχισμένη οικογένεια, κι' αγαπητή.

Κι' ο πατέρας, ο Γιώργος Κοσσένας – θυμάμαι τό σπύρο που άναβε τό χαμόγελό του, τό πῆρε ο Γιάννης, ο Γιάννης μέ τήν όμορφη όμιλία και τήν όμορφη σκέψη, ο όραματιστής του «Πανεπιστημίου Μέγας Άλεξάνδρος» στην Άλεξάνδρεια σ' ένα άπ' τά άδεια πιά Σχολεία μας και πού, τί κριμα, δέν έγινε. Γεννημένος ο πατέρας στην Αίγυπτο στό Μίτ-Γάμρ, Χιώτης κι' ή Λιλίκα γεννημένη κι' εκείνη στην Αίγυπτο στό Φαρασκούλ, άπ' τή Λήμνο.

Καρδιά τῆς Αιγύπτου τά χωριά της, κοντά στό χῶμα, κοντά στόν καλό Αιγυπτιακό λαό.

«Ο πατέρας ποῦ εργάστηκε, Φίλιππε ;»

«Ήταν ναζίρης. Εργάστηκε στά κτήματα του Ζερμπίνη, του Λεχωνίτη, των “Δημητριάδη-Γαλάτη”. Ο Γαλάτης είχε δικό του τό «Gaité», τό πιό όμορφο σινεμά τῆς Άλεξάνδρειας ίσως. Τό πιό μοντέρνο. Βέβαια ἦταν και τό “Royal” και τό “Rio” και τό – Τά πιό

πολλά ανήκαν σέ Έλληνες. Ήταν όλα ώραϊα καί όλα μοντέρνα.

Καί τί τάξη! Δέν έμπαινες άν είχε αρχίσει κι' ανάμεσα σέ κάθε παράσταση άνοιγαν τά παράθυρα καί έπλεναν τήν αίθουσα. Τότε μόνον έμπαιναν οί καινούργιοι θεατές! Στή μέση του έργου δέν μπορούσες νά μπεις. Αυτός ναί! Αυτός είναι πολιτισμός! Καί μεις τό θεωρούσαμε δεδομένο κι' αυτό. Όπως όλα τ' άλλα. Τά Σχολεία, τούς Άθλητικούς Συλλόγους, τά Στάδια... Όσότου μάθαμε— Πάλι μιλάω έγώ, έλα Φίλιππε λέγε, λέγε άναμνήσεις, ό,τι σουρχεται στό μυαλό. Άναμνήσεις Μανσούρας.»

«Τόσα χρόνια πίσω.... Για νά δοϋμε! Νά, στό Σχολείο, τά κορίτσια νά πηγαينوέρχονται στόν μεγάλο διάδρομο μέ τίς ποδιές.¹

Τά άγνά φλέρτ τής έποχής.

Τά Γήπεδα.... Τό γήπεδο του μπάσκετ, τό γήπεδο του βόλλειϋ, δυό γήπεδα βόλλειϋ θυμάσαι. Τό γήπεδο του φούτμπολ. Αυτό τό τελευταίο κυριαρχεί! Ήταν ή ζωή μας έμας των άγοριών. Θυμάμαι, θά μου μείνει άξέχαστο, είχε έρθει μία Όμάδα άπ' τό Κάϊρο, Έλληνες, μαθητές σάν κι' έμας, νά παίξομε φούτμπολ. Τί παιχνίδι ήταν αυτό! Ή Όμάδα του Καΐρου θεωρείτο πολύ δυνατή, ή καλλίτερη. Τούς νικήσαμε 8-2! Ναι, άκριβώς, ή φωτογραφία είναι άπό κεϊ. Έγώ; Ποϋ είμαι; Έκεϊ, στό βάθος μέ τ' άσπρο, μπροστά στά δέντρα.»

1. Για πότε άναπηδοϋσαν οί άναμνήσεις! Σ' όλες τίς συνεντεύξεις. Κι' άς έχει περάσει μισός αιώνας σχεδόν.

Γελάει.

«Τί γελᾶς Φίλιππε; Τί ἤρθε;»

«Θυμᾶμαι κι' ἓνα ἄλλο μάτς φούτμπολ ὅμως... χωρίς φούτμπολ».

«Δηλαδή;»

«Μέ... κόρα shouράμπα! Θυμᾶσαι μέ τί παιζαν στους δρόμους καί στίς ἀλάνες τ' Ἀραπάκια; Τί μπάλλα εἶχαν; Ἀπό κάλτσες! Ἡ μιά πάνω στήν ἄλλη, ἢ μιά πάνω στήν ἄλλη γινόταν μιά μπάλλα γερή γιά φούτμπολ.»

«Γερό δέ λές τίποτα! Ἔχω φάει μιά στό κεφάλι καθώς ἔβγαινα ἀπ' τό σπίτι στή Χουσενίγια πού τή θυμᾶμαι ἀκόμα.»

«Ἡ Χουσενίγια! Ἐκεῖ γινόταν τό... Τουρνού! Τό τουρνού τῆς “Κόρα Shouράμπα”.¹ Πιο μέσα εἶχε μιά μεγάλη ἀλάνα καί μαζευόταν λαός ὄχι ἀστεῖα, 5-6 χιλιάδες, ἀμέ! Παιζαν οἱ γειτονιές, ἢ μιά ἐναντίον τῆς ἄλλης. Παίζαμε κι' ἐμεῖς, Αἰγύπτιοι μ' Ἑλληνες. Σ' ἓνα ἀπ' αὐτά τά μάτς τήν ὥρα πού παίζαμε ἀκούω ἀπ' τό μικρόφωνο,

“Ἰμπν Ζώρζ μαάνα.
Μπίλααμπ κόρα μαάνα”

πού σήμαινε

“Ὁ γιός τοῦ Γιώργου εἶναι μαζί μας
Παίζει μπάλλα μαζί μας”

Ἦταν ὁ Αἰγύπτιος ὀργανωτής, φίλος τοῦ πατέρα μου, χρόνια παίζανε φούτμπολ μαζί. Καί σ' ἄλλες στιγμές τοῦ μάτς ἀκουγες

1. Κόρα: μπάλλα. Shouράμπα: κάλτσα.

“Αχουάτνα ιλ Γιουνανιγίν”

“Τ’ ἀδέλφια μας οί Έλληνες”

Μετά τό μάτς εἶχε πάντα δεξίωση στό Δημαρχεῖο, ἐκεῖνο τό ὠραῖο μεγάλο κτίριο στό μεγάλο δρόμο στό ποτάμι. Παίρναμε μετάλλια, μᾶς κερνοῦσαν, Coca-Cola, Sinalco.... Ἦταν καλά. Ζεστά καί χαρούμενα ὅπως πάντα μέ τούς Αἰγυπτίους.

Στό μεγάλο δρόμο στό ποτάμι...

Τί ἄλλο; Α! Τό πίνγκ-πίνγκ στήν “Ένωση”, ἦταν κι’ ἡ “Τόμπολα” ἔξω στόν κῆπο τῆς “Ένωσης” μέ τήν πίστα καί τά τραπεζάκια. Καί τά δῶρα στό τέλος πού δέν ἦταν ὅ,τι-ὅ,τι, ἦταν δῶρα καλά ἀπό τοῦ “Κριμίζη”, θυμᾶσαι.»

«Θυμᾶμαι... ἓνα βάζο στή βιτρίνα σέ μιά γωνιά... Τό εἶχα ἀγαπήσει. Θαμπό ἄσπρο κρύσταλλο κι’ ἀνάγλυφες γυναῖκες-νεράιδες νά τό ἀγκαλιάζουν. Γαλάζιες καί μπλέ. Χάζευα μπρός στή βιτρίνα κι’ ἡ μαμά-Σοφία μέ τραβοῦσε νά πηγαίνομε κι’ ἐγώ ἐκεῖ, μαγεμένη. Τά Χριστούγεννα ἀνοίγοντας τά μάτια τό εἶδα νά μέ περιμένει ἀπέναντι πάνω στήν τουαλέττα τῆς μαμᾶς. Τέτοια μαμά εἶχα, τή θυμᾶσαι ;»

«Πῶς! Τὴν Κυρία Σοφία! Στὴν “Ἐνωσι” θυμᾶμαι κι’ ἄλλα. Καμμιά φορά ἐκεῖ πού καθόσουν καλοντυμένος καί καμαρωτός τρώγοντας τὸ παγωτό σου καί πίνοντας τὴν Coca-Cola σου—»

«Ἦ τὴν “Ariston” ἢ τὴν “Spathis” ἢ τὸ “Sinalco” σου...»

«Ποῦ τὰ θυμήθηκες; Ἐκεῖ λοιπόν πού καθόσουν ὠραῖος καί καλὸς τσάφ! νά τὸ χῶμα! βροχὴ στό κεφάλι σου, στό παγωτό σου, στό σιδερωμένο σου πουκάμισο, στό παντελόνι μέ τὴν τσάκιση, χάλια! Οἱ διαβόλοι τ’ Ἀραπάκια ἀπ’ ἔξω πετοῦσαν μέσα χῶματα ἀπ’ τὸ δρόμο πάνω ἀπ’ τὸν τοῖχο.»

«Θέλαν κι’ αὐτά!»

«Τί;»

«Παγωτό, “Sinalco”, καλὰ ροῦχα.... Τίς θυμᾶσαι τίς γκαλαμπίες πού φοροῦσαν; Δέν εἶχαν πιά χρώμα!»

«Ἴσως, ναι. Μιά φορά στείλαμε τὸν Τεουφίκ, τὸν θυμᾶσαι, νά φέρει τὴν Ἀστυνομία. Κατέφθασαν μέ κλούβα! Τὰ μπαγλάρωσαν ὅλα, καμμιά δεκαπενταριά θᾶτανε, καί τὰ πῆγαν στό καρακόλι. Μιά ἄλλη φορά μπῆκα κι’ ἐγώ μέσα, θάμουν στά 14 ἐκεῖ, καί συνέχισα τὸ ξύλο καί μέσα στὴν κλούβα. Βέβαια, εἶχαν φάει τοῦ καλοῦ καιροῦ και πρὶν τούς χῶσουν στὴν κλούβα. Ἀπὸ μᾶς, ναι, τὰ πιό νέα παιδιὰ.

Ἦμαστον οἱ δυνατοί. Ἦμαστον ἐξουσία!»

«Καί τ’ Ἀραπάκια μπορεῖ νά μὴν ἦταν ἐξουσία ἦταν ὅμως “δύναμις”! Ἦν θέλανε νά σ’ ἀλαλιάσουν, σ’ ἀλαλιάζανε. Θυμᾶμαι κάποτε μιά γηραιὰ μας ἀριστοκράτισσα νά ὀδεύει μέ τὸ πάσο της πιθανότατα πρὸς τὴν κλασικὴ ἀπογευματινὴ ἐπίσκεψη, μακρὸ παλτό μαῦρο, καπελλάκι, τσαντάκι τοῦ χειριοῦ πάνω-κάτω νά... συμβαδίζει στό ἴδιο τέμπο καί νᾶσου ἢ “shίλλα”¹ νά πέφτει ἀπὸ κοντὰ τσιρίζοντας:

1. Shίλλα: δεκάδες Ἀραπάκια ποῦ τρεχαν «ἀδέσποτα» στοὺς δρόμους.

“Ίλ μαγκνούνα φέν;”

“Αχίγια!”

“Η τρελλή ποῦ εἶναι;

Νάττη, νάττη ἐδῶ εἶναι!”

Ἐκείνη, τοῦ καλοῦ καιροῦ σά νά μὴν ὑπῆρχαν. Ἀργά-ἀργά, τό τσαντάκι πάνω-κάτω προχωροῦσε ἀπτότητα. Τ’ Ἀραπάκια γύρω, λίμνη ὀλόκληρη.... Συγγνώμη Φίλιππε, μέ πῆρε πάλι ἡ Μανσούρα.

Λέγε Φίλιππε τί ἄλλο ;»

«Οἱ ἐκλογές! Οἱ ἐκλογές τοῦ “Φοίνικα” τῆς “Μαθητικῆς Κοινότητας” στό Σχολεῖο! Γινόντουσαν χωρίς νά εἶναι παρῶν κανένας δάσκαλος. Μόνο μαθητές τῆς ΣΤ’ Γυμνασίου, τελειόφοιτοι. Μόνη ἐπίβλεψη μία τριμελῆς ἐπιτροπή κι’ αὐτή ἀπό μαθητές, κι’ αὐτή ἐκλεγμένη ἀπό μαθητές. Μιλᾶμε γιά 1966-67!

Εἶχα ἐκλεγεῖ Πρόεδρος. Ὁ Χιωτίνης ἔχει φύγει. Στή θέση του τώρα εἶναι ἡ Ἀργίνη Φραγκούλη, πρώην Διευθύντρια στό “Ἀχιλλοπούλειο” τοῦ Καΐρου. Τί ὠραῖο Σχολεῖο, ἐκεῖνοι οἱ ἀτέλειωτοι διάδρομοι μέ τίς κολόνες. Πουλήθηκε στό “Ἀμερικάνικο Πανεπιστήμιο” στό “Α.Υ.Σ.”, πάει κι’ αὐτό. Ἄλλο πράμα ἀπό τόν Χιωτίνη ἡ Φραγκούλη. Ἦξερε νά κερδίζει τά παιδιά.»

«Ἦταν γυναίκα, Φίλιππε! Ὅπως εἶπες, ἄλλο πράμα. Γιά τόν ὑπεύθυνο ρόλο ποῦ σέ περιμένε ἀργότερα τί σέ βοήθησε ;»

«Αὐτή ἡ ἴδια ἡ “Μαθητική Κοινότητα” τοῦ “Φοίνικα” σάν ξεκίνημα. Σάν μέλος τοῦ Συμβουλίου σου δινόταν ἡ δυνατότητα νά καθοδηγήσεις, νά προγραμματίσεις, νά συνεργαστεῖς. Κι’ ἀργότερα σάν Πρόεδρος ἡ δυνατότητα αὐτή μεγάλωνε.»

«Μαζύ της βέβαια κι’ ἡ εὐθύνη.»

«Πάντα. Μιλῶντας γιά εὐθύνη.... Ἐκείνη τήν ἴδια χρονιά ἔνοιωσα γιά τά καλά τί θά πεῖ νά εἶσαι ὑπεύθυνος γιά τή ζωὴ ἑνός ἄλλου. Ἦταν ὁ πόλεμος τοῦ ’67. Ἡ Μανσούρα βομβαρδιζότα-

νε.... Ἀπέναντι ἀπ' τό ποτάμι, στήν Τάλχα, οἱ Ἑβραῖοι βομβάρδιζαν τό Στρατιωτικό Ἀεροδρόμιο, ναί, ἐκεῖ στήν ἔρημη καί ἤρημη Τάλχα εἶχε γίνει ἀεροδρόμιο στρατιωτικό, ἐσύ εἶχες φύγει. Στόν οὐρανό γινόντουσαν ἀερομαχίες.

Στό Σχολεῖο καί στό Οἰκοτροφεῖο χαμός! Τά μικρά, ἄλλα τρέχαν στήν ταράτσα νά δοῦν τά ἀεροπλάνα πού ἔβγαζαν φωτιά, κι' ἄλλα κλαίγανε νά πᾶνε σπίτι τους. Κι' ἐμεῖς, οἱ μεγάλοι τῆς ΣΤ' προσπαθούσαμε νά τά συγκρατήσομε, νά τά κατεβάσομε στήν Τραπεζαρία.

Ἔομως καί μεῖς φοβόμαστον. Πόλεμος ἦταν αὐτός.»

«Φίλιππε, μίλησες γιά Οἰκοτροφεῖο, ἐσύ πώς βρέθηκες ἐκεῖ; Ἡ οἰκογένεια σου ἦταν ἐκεῖ, στή Μανσόυρα, εἶναι δυνατόν;»

«Όλα εἶναι δυνατά Μπίτσα, θά πρέπει νά τόχεις καταλάβει φαντάζομαι. Ἄκου λοιπόν μιά ἱστορία:

Τό 1965 ἦρθε ἡ σειρά καί τῆς δικῆς μου οἰκογένειας νά ξεριζωθεῖ. Ἦρθαμε στήν Ἑλλάδα. Εἶχα χάσει τίς ἐγγραφές, 2 Σεπτεμβρίου φτάσαμε. Εἶχα τελειώσει τήν Δ' Γυμνασίου κι' ἔπρεπε νά πάω στήν Ε'. Μέ πολλή δυσκολία ἔγινε δεκτός.

15/5/1965.

Εὐτυχισμένος στό Σχολεῖο του.

Στό “Γ’ Γυμνάσιο Ἀρρένων”, πλάι στό “Ἀναμορφωτήριο Θε-
λέων”!! Φαντάζεσαι τί γινόταν. Δέν ἦταν ὅμως μόνο αὐτό. Ἔρχι-
σαν:

“Πῶς μιᾶς Ἑλληνικά;”

“Πῶς ξέρεις νά κάνεις τό σταυρό σου;”

“Κολυμπούσατε μέ τούς κροκόδειλους;”

Ὅσο γιά τό ἴδιο τό σχολεῖο, τό κτίριο, ἄστα! Μιά τόση δά
αὐλή, σκέτο τσιμέντο κι’ αὐτό σέ χάλια κατάσταση, ἄβαφο, νά
πέφτουν οἱ σοβάδες, τζάμια πού λείπαν μέσ’ στό χειμῶνα, οἱ μα-
θητές σφηνωμένοι στά θρανία... καί νᾶρχεσαι ἀπό κεῖνο τό ἄλλο
σχολεῖο. Ἐφιάλτης.

Ἐπέφερα.

Δέ μποροῦσα νά προσαρμοστῶ. Ἐκλαιγα. Τότε τό ἀποφά-
σισα. Πηγαίνω σ’ ἓνα θεῖο μου καί τοῦ λέω:

“Φεύγω.”

“Ποῦ πᾶς;”

“Στήν Αἴγυπτο. Γιά ἓνα μόνο χρόνο, ναί! Πάω νά τελειώσω
τό σχολεῖο ἐκεῖ, στή Μανσούρα. Δῶσε μου 700 λίρες. Κάποτε θά
τά ἐπιστρέψω.”

Μπῆκα στό πλοῖο στό “Al Gazaer”, Ἀλγερία θά πεῖ, τό ἓνα
ἀπό τά δυό πού ἔκαναν τό ταξεῖδι Ἀθήνα-Ἀλεξάνδρεια, Ἀλεξάν-
δρεια-Ἀθήνα. Τό ἄλλο ἦταν τό “Souria”, “Συρία” –κι’ ἐπιστρέφω
στήν Αἴγυπτο.

Ταξείδευα μόνος. Πρώτη φορά, ἤμουν 17 χρονῶν. Τότε ἤμα-
στον παιδιά. Μόλις φτάνω Μανσούρα πάω στόν Ραντόπουλο πού
εἶχε γίνει Πρόεδρος Κοινότητος καί τοῦ λέω:

“Ἀπ’ αὐτή τή στιγμή εἶσαι κηδεμόνας μου. Ἔχω χρήματα,
πληρώνω.”

Ἔτσι ἔγινα οἰκότροφος.

Ἦταν ἓνα μεγάλο κέρδος. Ζεῖς μέ ἄλλους 24 ὥρες τό 24ωρο.

Μαθαίνεις νά μοιράζεσαι, αντικείμενα, εμπειρίες, ζωή, τή δική σου καί τῶν ἄλλων. Καί πρέπει νά ἐπιβιώσεις μέ τίς δικές σου δυνάμεις. Δέν εἶσαι πιά τό παιδί τοῦ μπαμπᾶ καί τῆς μαμαῆς. Γίνεσαι κοινωνικός, μαθαίνεις νά λογαριάζεις τήν ὑπαρξή τοῦ ἄλλου, νά τόν ἀποδέχεσαι.

Καί δένεσαι, δένεσαι μέ τ' ἄλλα παιδιά. Ἔχω φίλιες πού κρατοῦν μέχρι τώρα.

Ἵπαρκτές.»

«Ἀποδέχεσαι, δέχεσαι.... Αὐτή ἡ ἀποδοχή τῆς διαφορᾶς πόσο σπουδαῖο πράγμα εἶναι καί πόσο λείπει. Αὐτά Φίλιππε, τί ἄλλο νά ποῦμε.»

Δέν εἶναι ἐρώτηση.

Σωπαίνομε.

Ἡ Μανσούρα, ὅπως σέ κάθε συνέντευξη ζωντάνεψε ξανά. Κι' ἀρχίζει καί πονάει.

«Πᾶμε, Φίλιππε, πᾶμε.»

Λολίτα Κοκαβέση

Ἡ Ρόζα Κοκαβέση ἔχει στρώσει ἓνα κόκκινο διάδρομο ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ ἕως ἔξω στό πεζοδρόμιο, στό δρόμο καί περιμένει. Λίγο πιό κομψή ἀπὸ τὸ συνήθειό της – στό σπίτι φοράει πάντα κραγιόν καί κολλιέ, ἀπλᾶ ἀλλὰ κομψᾶ ντυμένη νά τὴν βρεῖ καλοβαλμένη ὁ ὅποιος ἐπισκέπτης – περιμένει. Σήμερα ὁ ἐπισκέπτης εἶναι *trés special!* Ὁ Πρόξενος, ὁ Πρόξενος Σκαρπαλέζος!

«Ὅμως ἡ ἴδια δέν ἦταν τόσο κοσμική», μοῦ λέει ἡ κόρη της ἡ Λολίτα. «Ἀγαποῦσε τὸ σπίτι, τὰ παιδιά της, τὸ σπιτικό της. Ὅμως αὐτὸ τὸ σπιτικό ἦταν πάντα ἀνοιχτό. Κάθε ἀπόγευμα σχεδὸν κτυποῦσε τὸ κουδοῦνι κι' ἐρχόταν ἡ βίζιτα: Ἐλένη Δαμίγου, Ἄννα Νομικοῦ κι' ἡ Ρούλα ἡ ἀδελφή της καμμιὰ φορά, ἡ Σοφία ἡ Δήμα.... Ἐρχόντουσαν χωρὶς εἰδοποίηση. Ἦξεραν πὼς ἦταν πάντα ἔτοιμη νά τίς δεχτεῖ. Μὲ τὸ τσαί, τὸ γλύκισμα, τὴν ἤσυχη κουβέντα.»

«Πόσο μοῦ λείπει αὐτὸ Λολίτα!»

«Τρέχα νά κτυπήσεις σήμερα τὸ κουδοῦνι καί νά πεῖς Ἦρθα! Πᾶνε αὐτά.»

«Τί κριμα!»

«Ὅταν ὁμως δεξιωνότανε ἦταν ἄλλη ὑπόθεση. Ἄλλο κέρασμα, ἄλλο ντύσιμα.»

«Θυμᾶμαι τὴν μαμά σου ντυμένη πάντα *à la grande*. Κομψή κι' ἐπίσημη. Πάντα μέ καπέλλο μέ βελάκι. Μία συνεχῆς γοητεία στό μυαλό μου. Ὁ πατέρας;»

«Ἐκεῖνος ἦταν πολὺ κοινωνικός.»

*Ρόζα, Μίλης, Λολίτα
Κοκαβέση, 1952.*

«Καί πολύ κομφός καί γοητευτικός! Έκεινο τό γελάκι! Τσάφ! Μία σπίθα. Στά χείλη καί στό μάτι. Ήραϊοι άνθρωποι, ώραϊοι....»

«Τοῦ ἄρεσε νά βοηθάει, νά προσφέρει. Τοῦ ἄρεσαν τά Κοινοτικά. Ὑπῆρξε Γενικός Γραμματέας στήν “Κοινότητα”, στή “Λέσχη”, στήν “Ένωση”.

“Ημαστον μία εὐτυχισμένη οικογένεια. «Ήσπου—»

Τό ξέρω πιά αὐτό τό σύννεφο. Καί ξέρω τί θά φέρει. Σέ κάθε συνέντευξη ἔρχεται. Δέ γλυτώνεις.

«Ήσπου ;»

«Μιά μέρα τοῦ '58.... Μία σκηνή πού δέν μπορῶ νά ξεχάσω. Τό κουδοῦνι! Ἀνοίγω. Ἀνύποπτη. Τέσσερις ἄντρες Αἰγύπτιοι χαιρετοῦν καί ζητοῦν τόν μπαμπά. Κάθονται καί ζητοῦν τούς χάρτες, νά δείξει ποιᾶ, ποῦ, εἶναι τά κτήματά του. Νά ὑπογράψει ἕνα χαρτί πώς τά δωρίζει στό Αἰγυπτιακό κράτος. Ὁ παππούς, ὁ πατέρας τῆς μαμαῆς, Λιβανέζος, εἶχε χωράφια. Ἀπ' τούς πρώτους

βαμβακέμπορους τῆς Μανσούρας, τούς πιό καλούς. Ἔμαθε νω-
ρίς, καλά, τῆ δουλειά τοῦ βαμβακιοῦ, ἀπό τό φύτεμά του μέχρι
τό μάζεμα καί τό τύλιγμα σέ “ντάνες”, θυμᾶσαι τίς μεγάλες
μπάλλες ἀπό τσουβάλι καί σιδερένιες ζῶνες. Κι’ ἐξελίχθηκε σέ
φίρμα. Τ’ ὄνομά του ; Namatalah Shiham.

Οἱ « ντάνες ».

Ἀπ’ τήν ἄλλη, ὁ πατέρας τοῦ πατέρα μου, δούλευε στά κτή-
ματα τοῦ Ἀβέρωφ-Ζαΐμη. Ἔμαθε λοιπόν κι’ ἀπό τούς δύο. Μυή-
θηκε.»

Σιωπή.

«Ἦταν καλός ὁ πατέρας. Μετά πού πέθανε ἔμαθα τί ἦταν
αὐτά τά δέματα μέ ὀνόματα σχεδόν ἄγνωστά μου πού ἐρχόταν ὁ
Τεουφίκ τῆς “Ἐνωσης” καί τᾶπαιρνε ἀπό τό χέρι τοῦ μπαμπά νά
τά πάει κάπου, δέν ἤξερα. Ἦταν κρέας, ρύζι, ὄλα ἀπ’ τά κτήμα-
τα, γιά οἰκογένειες πού ἤξερε πώς εἶναι φτωχές.»

Σκοτάδι στό βλέμμα.

«Αὐτή ἡ πραγματικότητα ἦταν πολύ σκληρή. Δίκηο ἢ ἄδικο

γι' αὐτούς πού εἶχαν τά κτήματα καί ἦταν τό βιός τους, ἦταν τό τέλος. Ἀπ' τήν ἐπομένη, ὁ μπαμπάς θά τά νοίκιαζε ἀπ' τό κράτος γιά ἐπιβίωση.»

Σκέφτομαι: Ἡ Δικαιοσύνη ἔχει πρόσωπο διπλό, σκληρό. Κι' ἐμεῖς τό ξεχνᾶμε.

Ἑλένη Κανταροπούλου

Ξ Ξ Ξ

Καθώς προχωρῶ στή Θάσου, στήν Κυψέλη, θυμᾶμαι τὰ ὄμορφα, τέλεια ραμμένα φορέματα πού μοῦ ἔχει ράφει παιδί, ὕστερα «δεσποινίς» στή Μανσοῦρα. Καλλιτέχνις ἡ Ἑλένη μας! Ἐκεῖνο τό ρόζ γιά τό «Χορό τῶν Τελειοφοίτων»! Μέ τίς «nervures» ἀπ' τή μέση ὡς τό στήθος, μέ τόν ψηλό γιανκά γύρω ἀπ' τό πρόσωπο τῶν δεκαοκτώ χρόνων! Αἰωρεῖται τώρα στή μνήμη κάθε πού ἡ νοσταλγία πάει νά τό ἀγγίξει.

« Ἦταν ριγέ, πράσινο
καί ἄσπρο! ».

« Ἀπ' τό σπίτι μας ἔβλεπα τίς κυρίες μέ τίς τουαλέττες, καί τοὺς κυρίους μέ τὰ σμόκιν νά περνοῦν στίς ἄμαξες γιά τό “Χορό τῆς Φιλοπτώχου” ὅταν γινότανε στό “Royal”. Στό δρόμο στό ποτάμι. Παιδί, ἀργότερα κοπελίτσα.

Ἀκόμα, μοῦρχεται στό νοῦ, ἡ μεγάλη χρωματιστή τέντα –πράσινο, κίτρινο, μπλέ, κόκκινο– μέ τ' Ἀράπικα σχέδια. Στό “Σάμ ελ Νεσσίμ”, στό Σχολεῖο. Πηγαίναμε ἀπ' τό πρωῖ Δευτέρα τοῦ Πάσχα. Γιορτάζαμε μέ τοὺς Αἰγυπτίους. Ἦταν δική τους γιορτή. “Μυρωδιά τῶν Λουλουδιῶν” σήμαινε. Παίρναμε φαγητά μαζύ μας. Ὅλες οἱ μαμάδες μέ τὰ κορίτσια τους.

Μετά ἄρχιζε ὁ χορός. Μὲ ὀρχήστρα πάντα. Καί τραγουδίστρια ἢ τραγουδιστή. Ἦ καί οἱ δύο! Θυμᾶμαι τό βάλς τοῦ Προβιά μέ τήν Βασιλεία Γιαλλούση τή δασκάλα μας. Τί βάλς ἦταν αὐτό! Ναί, ὄλοι χορεύαμε καλά ἀλλά μερικοί μᾶς ξεπερνοῦσαν. Ὅπως ὁ Γιώργος ὁ Ἄρετός κι ἡ Ἐλένη ἢ Παπαδάκη, ὁ Παῦλος ὁ Κωνσταντίνου καί σύ. Τί τρώμαξες, ψέμματα;»

«Ποιά ἐγώ; Ἐγώ ἤμουν μαθήτρια ἀκόμα. Ἀπαγορευότανε. Μία φορά πού δέν ἄντεξα καί πῆρα τήν Κική τή Βαρέττα καί χορέψαμε βάλς στό “Σάμ ελ Νεσσίμ” μᾶς εἶδε ἡ Ψάλτη καί ἔτρεξε νά εἰδοποιήσῃ τόν Χιωτίνη. Τή θυμᾶμαι νά πηγαίνει τρεχάτη-τρεχάτη, ἐκεῖ μέ τίς πάστες στό ισόγειο ἦταν ἐκείνη τή στιγμή ὁ Χιωτίνης, καί νά μᾶς στέλνῃ τόν μικρό νά σταματήσομε. Καί στό τέλος τοῦ χρόνου στόν ἔλεγχο “Διαγωγῆ Κοσμία”.¹ Γιά ἓνα βάλς!»

«Πάντως ἐγώ σέ θυμᾶμαι νά χορεύεις μέ τόν Παῦλο Κωνσταντίνου καί νά πετᾶς!»

«Θᾶταν πολύ ἀργότερα. Φοιτήτρια πιά στό Κάιρο. Ὅταν ἐρχόμουν τίς γιορτές. Ἐλένη, τί ράψιμο ἦταν τό δικό σου!»

«Ἀπό παιδί! Ἡ κούκλα μου ἦταν πάντα ἄλφα-ἄλφα ντυμένη. Σ’ ἄρεσε αὐτό πού εἶπα, ἔ; Αὐτό γιά τήν κούκλα μου. Εἶδες; Μία τόση δά φράση καί τόση δά, μπορείς νά τή σταματήσεις.... Νά σοῦ πῶ γιά τό ντύσιμο: δέν εἶναι ἡ κομψότης, εἶναι ἡ ἀπλότης. Εἶναι ἡ ἀπλότης κομψή. Ἄπλᾶ, ἀπλᾶ.

Κομψή μέ τό τίποτα.

Ἡ ἐμφάνιση στό σῶμα τῆς κάθε γυναίκας κάνει τό φόρεμα καλό. Τό ἀνάλογο ντύσιμο στήν ἀνάλογη στιγμή. Ἦμαστον κομψές μέ ταγιέρ καί μπλουζες καί τά πουλόβερ πού πλέκαμε μόνες μας.»

Στό νοῦ μου ὅμως ἔρχονται κάτι ἐμφανίσεις καθόλου ἀπλές πού ἀκόμα μέ καθηλώνουν! Θυμᾶμαι τήν κα Δανιά καί τήν κα Βί-

1. Τό «Κοσμία» σήμαινε «Κακή.» Ἦπρεπε νά εἶναι «Κοσμοιότη»!

26-4-54 Cham-el-Néssim

Παῦλος Κωνσταντίνου
καί... Μπίσσα!

γκα! Θυμᾶμαι τήν κα Βίγκα μ' ἓνα στενό μάλλινο φουστάνι κίτρι-
νο μέ μεγάλες ὀβάλ βουῖλες μαῦρες, μαύρη ζώνη καί γιά καπέλλο
-τί τόλμη- μία μόνη βούλα ὀβάλ ἀπό βελουῖδο, πάνω στό μέτωπο,
πιασμένη πίσω στόν κότσο!

Κι' αὐτό κομψότης!

Καί τέτοια κομψότητα ὑπηρετήσε ἡ Ἑλένη! Θυμᾶμαι τίς
τουαλέττες πού βγήκαν ἀπ' τά χέρια της! Ἦταν βέβαια γιά τίς
ἐπίσημες στιγμές.

«Ἀπ' τό σπίτι μας ἔβλεπα καί τούς Ἄγγλους στρατιῶτες πού
πήγαιναν νά φτιάξουν τά ἀεροπλάνα Sardon. Εἶχε ἓνα ἐργοστά-

Πρωτομαγιά 1951. Στο δρόμο του Νείλου.
Πώς βρέθηκε μαζί μας ο Παῦλος Καρατζᾶς;

σιο ἔξω ἀπ' τή Μανσούρα. Εἶχαμε πόλεμο, '42-'43. Ἦταν μία δι-
μοιρία. Πήγαιναν μέ βῆμα, τραγουδῶντας. Τούς φέρναν καί θέα-
τρο. Κάτι σάν ἐπιθεώρηση μέ Ἄγγλους ἠθοποιούς. Στό "Royal".

Τήν Πρωτομαγιά θυμᾶσαι; Σηκωνόμαστον πρὶν ξημερώσει
καί τρέχαμε νά φτιάξομε στεφάνια. Ἄλλοι στό Τορριέλ ἄλλοι
στήν Τάλχα, ἐμεῖς πηγαίναμε στοῦ "Μαθιοῦ". Μέσα, πίσω ἀπ' τό
καφενεῖο εἶχε ἓνα μικρό κῆπο. Ὁ κηπουρός εἶχε τριαντάφυλλα
μπουμπούκια, κι' ἄλλα γιά στεφάνια. Πῶς μύριζαν! Σήμερα....

Τά καφενεῖα τά Ἑλληνικά ἦταν τοῦ "Μαρίνου" στό ποτάμι,
τοῦ "Κωνσταντίνου" καί τοῦ "Ἀγγελάκη" στό σταθμό τοῦ τραίνου,
τοῦ "Σαμαρόπουλου" στό δρόμο πρὸς τό "Royal". Ἐκεῖ ἦταν καί
τοῦ "Μαθιοῦ."

Μπίτσα, θυμῆθηκα κάτι πολύ ὄμορφο. Θά στό πῶ νά τό γρά-
ψεις:

Τή μέρα τῶν γάμων τοῦ βασιληᾶ τοῦ Φαρούκ μέ τή Φαρίντα
—τί ὄμορφοι πού ἦταν κι' οἱ δυό τους— ἤμουνα μέ τή Φρόσω στό
δρόμο τοῦ ποταμοῦ καί βλέπομε κόσμο μαζεμένο, πήγαιν'—ἔλα,
κακό! Πᾶμε νά περάσομε,

Άργότερα στὸν κήπο τοῦ Σχολείου.

“Μαμνούου”

ἀπ' τὸν ἀσκάρι, τό στρατιώτη.

Μείναμε καί περιμέναμε.

Σέ λίγο ἀρχίζουν κι' ἔρχονται “ἀραμπίες”, ἄμαξες, καί σέ κά-
θε ἀραμπία εἶχε ἓνα κοριτσάκι κι' ἓνα ἀγοράκι, Ἀραπάκια, ντυ-
μένα γαμπρός καί νύφη!

Ξαφνικά ἀρχίζει μιά μπάντα νά παίζει, νομίζω ἦταν βάλς, καί
τ' ἄλογα ἀρχίζουν καί χορεύουν! Μέ ρυθμό καί μέ ἴδια βήματα.

Δέν πρόκειται νά τό ξεχάσω.»

Ἑλένη Πιζάνη

(...ἀπλή καί οὐσιαστική)

Σ Σ Σ

Πόσα βιβλία διάβασα διπλωμένα σέ ἐφημερίδα, νά μή φαίνεται ὁ τίτλος τους, ἀπό τήν Ἑλένη Πιζάνη! Βιβλία πού σέ σφραγίζουν μιὰ ζωή: Καζαντζάκης, «Ὁ Χριστός Ξανασταυρώνεται», «Ζορμπᾶς», «Καπετάν-Μιχάλης», Μυριβήλης «Ἡ ζωή ἐν Τάφω», «Τό Κόκκινο Βιβλίο». Ἡ δυνατή κι' ἀνεξίτηλη εἰσαγωγή στήν Σύγχρονη Λογοτεχνία μας, ἡ πιό δυνατή ἴσως λογοτεχνία στό Δυτικό Κόσμο ὡς πρόσφατα. Μιλᾶμε γιά μέρες πρὶν τό '50 πού ἡ λογοτεχνία μας περνοῦσε ἀπό λογοκρισία πολιτική, δέν ἔφτανε ἓνα βιβλίο νᾶναι καλά γραμμένο ἔπρεπε νά μή ξεφεύγει ἀπό μία πολιτική σκέψη. Γι' αὐτό κι' ἡ ἐφημερίδα γύρω ἀπ' τό ἐξώφυλλο. – Διάβαζα, διάβαζα ἀχόρταγα τά βιβλία πού μοῦδινε ἡ Ἑλένη.

Τί συζητήσεις λογοτεχνικές στό σαλόνι της μέ τόν παληό βαρὺ καναπέ ν' ἀστράφτει ἀπό πάστρα καί τά μεγάλα κάντρα κι' ὁ καθρέφτης ὁ μέγανος ὀλόγυρα. Κι' ἔξω νά βουίξει ἡ «Σίκα Γκιντίντα» κλάξον ἀπό ποδήλατα, κλάξον ἀπό αὐτοκίνητα, ράδια στή διαπασῶν, γέλια δυνατά, φωνές, κᾶνας καυγᾶς!

Ἐμεῖς ἐκεῖ, στή μαγεία τῆς λογοτεχνίας.

«Πέρα ἀπό τά βιβλία ὁ Ὁδηγισμός ἦταν ἡ μόνη μου διασκέδαση.¹ Ἦμουν Ἀρχηγός. Θυμᾶμαι νά κάνομε περίπατο μέ τήν Παυλίνα στό δρόμο τοῦ Νεῖλου, πάνω-κάτω, πάνω-κάτω μέ τίς στολές τοῦ προσκοπέιου, μέ βῆμα στρατιωτικό, τραγουδῶντας τό “Figaro, Figaro”! Πάνω-κάτω, πλάι στό Νεῖλο. Εἴχαμε τίς συγκεντρώσεις μας στό Σχολεῖο τίς Κυριακές, δύο-τρεῖς ὥρες .

Βέβαια, ἄρχιζαν οἱ ἀπουσίες. Ἡ Φωτεινούλα λείπει, ἡ Πέννη

1. Κι' ὅμως! Στά «Ἀθλητικά Νέα τῆς Μανσούρας» τό ὄνομά της «λάμπει» ἀνάμεσα στά ἄλλα στή γυναικεῖα ὀμάδα τοῦ βόλλεϋ.

Αλεξάνδρεια.
Ι.Σ.Τ.Κ.Α.Μ.Π., 1952.
Οι Όδηγοί Μανσούρας με την
Άρχηγό Έλλη Κανελλάτου.
Ή Έλένη δεξιά.

λείπει! Λείπει για πάντα όχι μόνο εκείνη τή μέρα. Είχε αρχίσει ή διαρροή. Τό ξερρίζωμα. Θυμάσαι τό Ι.Σ.Τ.Κ.Α.Μ.Π.¹; Έλληνίδες Όδηγοί άπ' όλη τήν Αίγυπτο μία βδομάδα μαζί κατασκήνωση στην Άλεξάνδρεια; Τί όμορφα πού ήταν! Μέ τήν ύπέροχη τήν Άρχηγό τήν Κανελλάτου. Τί σπουδαίος άνθρωπος. Μας μιλούσε για τόν Όδηγισμό, για τά όνειρά της για τόν Αιγυπτιώτικο Όδηγισμό σά νά μήν συνέβαινε τίποτα. Κι' όμως είχε αρχίσει ή διάλυση. Κάναμε πώς δέν καταλαβαίναμε.

Κοινωνική ζωή στή Μανσούρα; Τό Σχολείο μας! Ήταν πολύ δεμένο μέ τήν παροικία. Σ' όλες τίς έκδηλώσεις έρχόταν όλη ή παροικία, θέατρο, διαλέξεις, γυμναστικές επίδειξεις... Ό,τι και νάταν.

1. Ι.Σ.Τ.Κ.Α.Μ.Π.: Ίσμαηλία, Σουέζ, Τάντα, Κάιρο, Άλεξάνδρεια, Μανσούρα, Πόρτ-Σάιτ.

Στίς γιορτές τίς Ἐθνικές, τίς Μεγάλες Γιορτές :

25η Μαρτίου
Τριῶν Ἱεραρχῶν
28η Ὀκτωβρίου
Ἡ γιορτή τῆς Σημαίας

Τί παραστάσεις ἦταν ἐκεῖνες!

Καί τί ἀναπαραστάσεις!

Καί τά δύο ἦταν δύσκολα! Καί τά παιδιά κι' οἱ καθηγητές δούλευαν, σκληρά! “Διγενής Ἀκρίτας”, “Ἐρωτόκριτος”, “Ἴφιγένεια ἐν Ταύροις”, “Θερμοπῦλαι-Ἀλαμάννα”.... Ἔργα γερά, ὄχι παῖξε-γέλασε! Ἐπαιζαν ὁ Λαμπρίδης, ὁ Εὐάγγελος Βουρλιώτης, ὁ ἀδελφός μου ὁ Μικέσ, ἡ Διαμάντη, ἡ Καντακουζηνοῦ....

Στίς θρησκευτικές γιορτές :

Χριστούγεννα
Τριῶν Ἱεραρχῶν.

Ἦπῃρχε πάντα μία ὁμιλία στήν ἀρχή, μετά ἓνα ἔργο θεατρικό, ὄχι πάντα καί μετά σίγουρα φαλμοί καί τραγούδια ἀπό τή Χορωδία.

Ἡ Τελετή τῆς Λήξης τῶν Μαθημάτων!

Ἔτσι λεγόταν ἐπίσημα. »

«Ἐλένη, τώρα πού μιλάμε συνειδητοποιῶ πώς μᾶς ἄρεσαν τά ἐπίσημα, μᾶς ἄρεσε ἡ ἐπισημότητα! Παράλληλα μέ τή γλύκα τῆς ἀπλῆς μας καθημερινότητας. Μᾶς ὑψώνει, μᾶς ἐξευγενίζει ἡ ἐπισημότητα ὅταν δέν εἶναι κούφια. Κι' ἐκεῖ, τότε, δέν ἦτανε.... Ἦπῃρχε ἓνας ἐσωτερικός παλμός.»

«Ναί, σίγουρα.— Ἦταν κι' ἡ Φιλόπτωχος, Ἡ “Φιλόπτωχος Ἑλληνίδων Κυριῶν Μανσοῦρας”! Βοηθοῦσα κι' ἐγώ. Γινόταν Χορός καί Βazaar. Ἐγώ καθόμουν στό τραπέζι τοῦ Bazaar. Δίνας δωρεές! Ὁ Κριμίζης ἀπό τό κατάστημά του, ὁ καθέννας ἀνάλογα, ἐμεῖς τά πλεκτά, πλεκτά πού πλέκαμε οἱ ἴδιες, ἐργόχειρα.»

Χορός Φιλοπτώχου, 1955. Στο Bazaar με τή Ντόλλη.

«Έλένη, θυμᾶσαι τό “Μάθημα Ἐργοχείρου;”, Μοῦρχεται ξαφνικά ὁ ἦχος τῆς φωνῆς μιᾶς συμμαθήτριας “Ντόλλη τί ἔχομε τώρα;”, “Ἐργόχειρο”. Μία ὀλόκληρη ὥρα βουβές, σκυμμένες πάνω ἀπ’ τό ἐργόχειρο πού εἶχε σχεδιάσει ἡ δασκάλα μας τοῦ “Ἐργοχείρου”, Δίς Τζιώτου. Μά τί σκεφτόμαστον μία ὀλόκληρη ὥρα χωρίς νά μιᾶμε; Who knows! Ἀλλά στό τέλος τοῦ σχολείου ἐκείνη ἡ “Ἐκθεση Ἐργοχείρου” στή μεγάλη αἴθουσα! Τί ἐργόχειρα ἦταν αὐτά! Ἐλένη, ἔχω κάτι καμβάδες δύο μέτρα, πού κανεῖς δέν πιστεύει ὅτι τούς ἔκανα ἐγώ... Καί φυσικά οὔτε ἐγώ ἡ ἴδια. Ποτέ δέν τούς ἔστρωσα. Σέ ποιούς μπουφέδες; Ἀλλά λέγε, λέγε... Δέν πρέπει νά ξεχάσουμε τίποτα. Εἴμαστε οἱ τελευταῖοι.»

«Βοηθοῦσα καί στό “Τριανταφυλλάκι” τή Μεγάλη Παρασκευή. Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάδα στήν ἐκκλησία μας! Κάθε Κυριακή ὅλο τό σχολεῖο ἐκκλησία. Μέ τά ναυτικά μας. Ὅμως ἡ Μεγάλη Ἑβδομάδα ἦταν ἄλλο πράμα!

Ἡ παρέλαση τῆς 25ης Μαρτίου!

Μαζεύομαστον ὅλοι μαθητές καί μαθήτριες στήν Κοινότητα καί κάναμε παρέλαση στό ποτάμι, στούς δρόμους τῆς Μανσοῦρας. Μέ τύμπανα καί τήν Ἑλληνική σημαία νά κυματίζει. Κι’ ὁ

λαός ό Αιγυπτιακός νά παρακολουθεῖ μέ σεβασμό καί θαυμασμό. Κι' ή άστυνομία ή Αιγυπτιακή νά κρατάει τήν τάξη. Ὑστερα πηγαίναμε στό Ἑλληνικό Προξενεῖο, ἀπέναντι ἀπ' τό κτίριο τῆς Κοινότητας, ὅπου εἶχε μαζευτεῖ ή παροικία. Ἐκεῖνος ό δρόμος ἦταν ὅλος Ἑλληνικός. Δεξιά τό κτίριο τῆς Κοινότητας, “Ἑλληνικῆς Κοινότητος Μανσούρας”, δίπλα ή “Ἐνωση ή Ἀθλητική”, τό “Ἐντευκτήριο” ό κῆπος μέ τά τραπέζια καί τίς καρέκλες, στή μέση ή πίστα, μέσα ή αἴθουσα μέ τίς πολυθρόνες καί τό πίνγκ-πόνγκ κι' ἀριστερά, ὅλο τό τετράγωνο, τό Προξενεῖο μας, τό “Ἑλληνικό Προξενεῖο Μανσούρας”. Ἦταν ή καρδιά τῆς παροικίας μας ό δρόμος αὐτός.»

«Δέν ὑπάρχει.»

«Τί δέν ὑπάρχει;»

«Τό Προξενεῖο. Πῆγα, τό εἶδα. Ἐρείπιο. Χωρίς ταβάνια, καταρρέει.»

«Τί κρῖμα....»

«Λέγε, λέγε νά τό σώσουμε, νά ὑπάρχει σ' αὐτό τό βιβλίο, κάπου, κάπου νά ὑπάρχει. Ὅλη αὐτή ή ιστορία τῆς Μανσούρας. Λέγε.»

«Στό Προξενεῖο ἔβγαζε λόγο ό Πρόξενος. Ὁ Παντελίδης μετά μᾶς μοίραζε στά παιδιά γλυκά ἀπ' τοῦ “Ραντόπουλου”. Θυμᾶσαι τήν κούτα; Πῶς ὀρμούσαμε!

Ζήσαμε, ζήσαμε πολύ μαζύ. Γι' αὐτό ἤμαστον ἀγαπημένοι οἱ Μανσουριανοί.»

*Μερόπη Κωνσταντινίδου, Γιάννης Κωνσταντινίδης
καί Ίωάννα Χαριτοπούλου,
γύρω από ένα τσαΐ*

☪ ☪ ☪

Καθόμαστε και θυμόμαστε γύρω από ένα στρογγυλό τραπέ-
ζι με τσαΐ στο σπίτι της Μερόπης.

Πότε μιλάμε όλοι μαζί, πότε ένας-ένας πότε... κανένας.

«Έμεις μέναμε στο Σιμπελαουέν. Ο μπαμπάς ήταν βαμβα-
κέμπορος στο Edrei. Μέχρι την 6η Δημοτικού είχα δασκάλα στο
σπίτι. Μαζί με τη Φιλίτσα τη Φαλαλλή. Τό '40 ήρθαμε στη Μαν-
σούρα για τὰ Σχολεία.»

Μερόπη Κωνσταντινίδου, 1949.

Μιλάει ή διάφανη, φινετσάτη Μερόπη.

«Θυμάμαι όταν οι γονείς μας πήγαιναν στους Χορούς στη
Μανσούρα που είχαν κοτιγιόν, Απόκριες, Πρωτοχρονιά. Περιμέ-

ναμε μέ τό Γιάννη νά γυρίσουν μέ τ' αὐτοκίνητο πάντα γεμᾶτο μέ κοτιγιόν-καπέλλα χάρτινα χρωματιστά, ζουμάρες¹.... Ἐκδρομές πολλές. Πηγαίναμε καί γυρίζαμε τήν ἴδια μέρα. Ράς ελ Μπάρ, Μπαλτίμ, Ἴσμαηλία στό Κανάλι.»

«Νά πεις γιά τίς Ἐπιδείξεις Γυμναστικῆς! Κοσμικό γεγονός. Ἐρχόταν ὁ Μουντίρης, ὁ Νομάρχης, οἱ Καθολικές καλόγρηες τοῦ “Sainte Famille”, ὁ Πρόξενος ὁ Ἕλληνας, ὁ Ἱερέας...» σειρά τοῦ Γιάννη νά θυμηθεῖ. «Οἱ Χοροί ἦταν πολύ ἐπίσημοι. Προπαντός πρὶν τό '50. Ἐπρεπε νά φορᾶς “Bonjour” μαῦρο σακκάκι μέ παντελόνι ριγέ μαῦρο-γκρί, νά πάω νά σοῦ φέρω νά δεῖς.» Γυρνάει μέ ἕνα ἄψογα ραμμένο καί ἄψογα διατηρημένο παντελόνι «Τοῦ πατέρα μου», τοῦ κομφότατου ἀριστοκρατικοῦ κου Κωνσταντινίδη. «Ἡ ἔπρεπε νά φορᾶς σμόκιν ἢ ρεντιγκότα. Στή “Λέσχη” ἔπρεπε νά εἶσαι μέλος. Ἡ “Λέσχη” πρέπει νά εἶναι Λέσχη κλειστή. Νᾶσαι καλά, ἐπίσημα ντυμένος. Στή “Λέσχη” δέν μπαίνεις μέ τό πουλοβεράκι! Μ' ἀρέσει τό ὠραῖο, τό προσεγμένο, δέ θέλω νά τό χαλάει τό λαϊκό.»

Ἐπιδείξεις Γυμναστικῆς, 1935.

· Εἰρηνική συνύπαρξη Ὁρθοδοξίας, Καθολικῶν καί Ἰσλάμ! (οἱ τέντες).

1. Ζουμάρες: σφυρίχτρες.

Χαμογελῶ.

Κάπου μοῦ λείπει κι' ἐμένα ἡ γοητεία ἐκείνη ἢ παληά. Τό «decorum», τό ὠραῖο, τό σωστό κοινωνικά, ἕνας σεβασμός πρὸς τὴν αἰσθητική. Ἡ γοητεία τοῦ ὠραίου ντυσίματος. Τῶν ὠραίων τρόπων. Μήπως παραγίναμε ἀπλοί, ἀφαιρῶντας ἀπ' τὴ ζωὴ μας, πολλή ὁμορφιά;

«Ἰωάννα τοῦ χαμόγελου, σειρά σου!»

«Ἐγὼ θυμᾶμαι, ἤμουν μικρή, πού στήν κα Παντελίδου ἦταν δύο οἰκότροφες καί μᾶς παῖρναν τὴ Νίτσα τὴ Λάγου καί μένα, τὰ δύο μικρά, νά πᾶμε βόλτα καί σέ λίγο βρισκόμαστον νά χορεύουμε γύρω ἀπὸ ἕνα φωνόγραφο πάνω σέ μία ξέρα στή μέση τοῦ Νείλου! Θυμᾶσαι, ἐκεῖνες πού ἄφινε τό ποτάμι ὅταν χαμήλωνε. Οἱ οἰκότροφοι πηδοῦσαν ἀπ' τὴ μάντρα τοῦ Σχολείου κι' ἐρχόντουσαν καί μᾶς βρῖσκανε, Χαλκιάδης, Ἀλέξης Ζαχαράτος.... Ἦτανε κι' ἡ Μαρίκα καί ἡ Φιλίτσα ἢ Φαλαλλή. Χορεύανε οἱ μεγάλοι ἀλλὰ χορεύανε καί μᾶς τὰ μικρά. Ἴσως γιὰ νά μὴ μαρτυρήσουμε!»

Ἦμαστον ὅλοι χαρούμενοι!

Πίσω στό σπίτι, μᾶς παραδίνανε στίς μαμάδες μας κι' οὔτε γάτος οὔτε ζημιὰ. Ἡ ... “βόλτα” εἶχε τελειώσει.

Κι' οἱ βαρκάδες! Τί ὁμορφα οἱ βαρκάδες στό Νεῖλο, πρὶν ἀνέβει τό ποτάμι. Τότε ποιός ἤξερε ποῦ θά μᾶς πῆγαινε! Μὲ λίγα γρόσσια νοικιάζαμε μία βάρκα. Ἐρχόταν κι' ὁ Δημοσθένης μέ τὴν κιθάρα του. Τραγουδοῦσαμε....»

«Κι' οἱ περίπατοι; Οἱ περίπατοι στό ποτάμι, κάτω ἀπὸ τὰ “flamboyants”, τὰ “κόκκινα δέντρα” ἢ μᾶλλον τὰ “δέντρα πού πιάσανε φωτιά” ἀπὸ τὰ κόκκινα-πορτοκαλιά λουλούδια τους; Ὅταν δέν εἶχε σινεμά τὴν Κυριακὴ μετὰ τὴν ἐκκλησία Ἰωάννα, τούς ξέχασες;

Καί τὰ τέια μέ τούς ἀπίθανους, τεράστιους μπουφέδες τῆς ἀρχόντισσας μαμᾶς σου, Μερόπη; Ἐγὼ, μικρή, σέ μιά γωνιά κα-ταβρόχιζα μπεζέδες.»

«Δέν ἦταν μόνο τῆς μαμᾶς. Ἦταν καί τῆς Σταματίας τῆς

Περράκη, τῆς Ραντοπούλου, τῆς Σκαρλάτου, τῆς Γιαλλούση, τῆς Γρηγορίου, τῆς Γαρουφάλλου, τῆς μαμαῶς σου, τί;»

«Ἰωάννα, κάτι σέ βασανίζει.»

«Ναί, ἐκεῖνο τό ἀποχαιρετιστήριο πάρτυ στήν ταράτσα τοῦ Στραγάλη τό '48. Κι' ὁ Νεῖλος νά κυλάει.... Εἶχα ἓνα αἶσθημα πῶς – Τέσσερα χρόνια μᾶς χῳρίζαν ἀπ' τό τέλος.»

Κι' ὁ Γιάννης:

«Ἐέχασέ τα, ξέχασέ τα αὐτά! Ἐκεῖνες οἱ παρελάσεις στούς δρόμους τῆς Μανσούρας ὅταν νικούσαμε οἱ Ἕλληνες στήν Ἀλβανία; Πού οἱ μαθητές φοροῦσαν καί τσολιάδικα, τσαρούχια! Κι' ἡ σημαία ἡ Ἑλληνική νά κυματίζει;

Οἱ ἐπίσημες ὑποδοχές τόσων ἐπισήμων στό Σχολεῖο μας; Αὐτά, αὐτά νά θυμᾶσαι.»

Πρέσβυς Δ. Καψάλης, 1942.
Δεξιὰ Ἀρχηγός Προσκόπων Ἀθ. Καράγιωργας.
Ἀριστερά Ὑπαρχηγός Ἰ. Παντελίδης.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΜΑΝΙΣΟΥΡΑΣ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΗΣ ΣΗΜΑΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗΝ ΤΗΣ Α.Ε.
ΤΟΥ ΑΝΤΙΓΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
Χ. Π. ΚΑΡΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ. 1941

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗΝ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ
ΚΥΡΙΟΥ ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ ΕΙΣ ΜΑΝΙΣΟΥΡΑΝ
22 / 2 / 1940

Έπίσκεψη Υπουργού Νικολούδη, 1940.

Υποδοχή Στρατηγού Οικονομόπουλου, 1943.

Οί' Ανδριτσακαῖοι

(...δύναμη καί γοητεία)

∞ ∞ ∞

«Σάμ ελ Νεσσίμ», 1942- '43. Στή φωτογραφία, ἀπό ἀριστερά:
Πρώτη σειρά: Φιφίκα Ἀνδριτσάκη, Μαρία Προβιά, Νανά Ἀνδριτσάκη,
Τούλα Θωμοπούλου, Βύρων Παπαστρατηγάκης, Μπέμπα Γερασίμου,
Μυρτώ Παπαστρατηγάκη, Λούλα Παπαστρατηγάκη.
Δεύτερη σειρά: Νίκος Παπαστρατηγάκης, Ἀγγελική Θωμοπούλου,
Δημήτρης (Μῆτσος) Ἀνδριτσάκης, (;), Γιώργος Γρηγορίου,
Μπέμπα Ἀνδριτσάκη, Ἰωάννης Χιωτίνης, Σοφία Ἀναστασοπούλου,
Περικλῆς Γιαλλούσης, Κατινίτσα Γρηγορίου, Τούλης Γρηγορίου.
Τρίτη σειρά: Τάκης Γρηγορίου, Παῦλος Ἀνδριτσάκης, Μιμίκος Θωμόπουλος,
Νάσος Γαρυφάλλου, Ἡλίας Γρηγορίου, (;), Ἀθηνά Ἀναστασοπούλου,
Γιώργος Ἀνδριτσάκης, Βασιλεία Γιαλλούση, (;), Ἰωάννα Ἀνδριτσάκη, (;),
Γιῶργος Ψάλλτης.
Τέταρτη σειρά: Σπύρος Χαρίτος, Μῆτσος Παπαστρατηγάκης, (;),
Κούλα Γερασίμου, (;), Πᾶνος Προβιάς, Ἐλεονώρα Προβιά,
Τάκης καί Γιῶργος Ἀνδριτσάκης.

Όταν τούς έβλεπες όλους μαζί στό «Σάμ ελ Νεσσίμ» γύρω από ένα τεράστιο τραπέζι, μάλλον δύο ένωμένα, Άνδριτσακαίοι, Προβιαίοι, Γρηγορίου, Θωμοπουλαίοι, Γερασίμου, Άναστασοπουλαίοι, ένοιωθες πώς έδω ήταν ένας κόσμος πού ζούσε στόν κόσμο του.

Χαρούμενοι, γελαστοί, γλεντζέδες, πάντα κομφά ντυμένοι, μέ μερικές από τίς πιό όμορφες και φινετσάτες γυναίκες τής Μανσούρας ανάμεσά τους. Στολίδια!

Τούς θυμάμαι νά τραγουδοῦν όλοι μαζί ξεχώριζαν κάτι θαυμάσιες φωνές, νά χαιρετιοῦνται μέ μία χαρά και ζεστασιά πού τή ζήλευα γιατί έμεεις ήμαστον συνήθως τρεις, ό μπαμπάς, ή μαμά κι' έγώ, χωρίς στενούς συγγενείς.

Τούς θυμάμαι στό Μπαλτίμ, στήν άμμο και στή θάλασσα και τούς άδειους άμμόλοφους νά κουβαλοῦν τίς τραπεζαρίες τους! Μπουφέδες, άνθοστήλες, τραπέζια, πολυθρόνες νά μή λείψει ή άνεση έστω και ένα καλοκαίρι. Θυμάμαι νά περνοῦν μπροστά άπ' τά μάτια μου, μπροστά άπ' τή θάλασσα πάνω στή βρεμμένη άμμο, γαίδουράκια μέ φελλάχους και φελλάχες πού έτρεχαν από κοντά, κουβαλώντας όλόκληρη επίπλωση! Και πού θά μπαίνανε; Σέ μία «καλύβα» από ψάθα και σανίδια.

Υπάρχει και φωτογραφία πού τό άποδεικνύει. Τήν έχει ό Γιώργος ό Άνδριτσάκης. Διακρίνεται ή κα Μπέμπα Άνδριτσάκη, ή Έλεονώρα Προβια και μερικοί άλλοι γύρω-τριγύρω, πού τρώνε και πίνουν.

Και πίσω για τοίχο... μία ψάθα!

Ξέραν νά ζοῦνε!

Είχαν χρήματα-τεράστιες έκτάσεις γης όπου εργαζόντουσαν ως ναζίρηδες οί πιό πολλοί, κυρίως στήν Σινέττα αλλά και γύρω άπ' τή Μανσούρα, πού φτάσανε σ' αυτούς από παληά (Μιχάλη Άνδριτσάκη, τόσο πλούσιο ώστε νά φροντίζει τόν βασιληά Κωνσταντίνο στήν έξορία, Παναγιώτη Άνδριτσάκη πού φέρνει τούς άνηψιούς του Πλάτωνα και Δημήτρη, Μήτσο για μάς..., Άνδριτσάκη, πατέρα του Τάκη και του Γιώργου Άνδριτσάκη). Είχαν συγγενείς και συχωριανούς πολλούς άπ' τά Τζίτζινα (τή Γκοριτζά, σήμερα Πολύδροσο, όμορφα χωριά στόν Πάρνωνα), γνωστούς κι' αγαπητούς στή Μανσούρα: τούς Θωμοπουλαίους, τούς Γρηγορίου, τούς Προβια....

Γλέντι στή Σινέττα μέ... Dixiland Music!

Ξέραν νά ζοῦν! Νά κάνουν τό χροῖμα χαρά. Ὅχι πάντα εὐκολο. Θέλει ειδική ἐξυπνάδα.

Ἀπόδειξη κι' αὐτή ἡ φωτογραφία:

Εἶναι στή Σινέττα στό μεγάλο σπίτι τοῦ Μιχάλη Ἀνδριτσάκη μέ τίς μανόλιες καί τούς πανσέδες. Ἔχουν γλέντι καί κάλεσαν καί... Νέγρους μουσικούς! (Dixiland ἄν κρίνει κανεῖς ἀπό τό μπάντζο, τό σαξόφωνο καί τό κλαρινέττο πού βλέπομε νά περιεργάζεται ὁ... τότε νεαρός ἀριστοκρατικός καί αὐθεντικός γλεντζές Περικλῆς Γιαλλούσης).

Ἀνάμεσά τους ὅμως ὑπῆρχε κι' ἓνας Γιάννης καί ἓνας Γιώργος Γρηγορίου (συγγενεῖς καί συμπατριῶτες τῶν Ἀνδριτσακαίων) μέ μεγάλη προσφορά κοινωνική στόν τόπο τους, ὅπως ἓνα «Παρθεναγωγεῖο» στή Σπάρτη, «Νοσοκομεῖο» πάλι στή Σπάρτη καί «Σχολαρχεῖο» στά Τζίτζινα, ἀλλά καί στή Μανσούρα ὅπου πέρα ἀπό δωρεές προσφέρουν οὔτε λίγο οὔτε πολύ... τό Γυμνάσιο τῶν «Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων Μανσούρας!»

Εὐκολη μνήμη ἢ ἐπιγραφή:

«ΓΡΗΓΟΡΙΕΙΟΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ»

κάτω ἀπ' τό τρίγωνο ὅπου κυμάτιζε ἡ σημαία ἡ Ἑλληνική.

Ύπῆρχε κι' ἓνας Δημήτρης Ἀνδριτσάκης πού ἔγινε κι' ἔμεινε «Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Μανσούρας» στά δύσκολα χρόνια τοῦ πολέμου τοῦ '40, ἀπό τούς πρώτους σέ δωρεές γιά τόν ἀγῶνα, καί Πρόεδρος τῆς «Ἐπιτροπῆς Ἐράνου» πού σκοπό εἶχε τή συντήρηση τῶν οἰκογενειῶν τῶν στρατευμένων “παιδιῶν” τῆς Μανσούρας ὅπου ὑπῆρχε ἀνάγκη. Ὑπῆρξε ἐπίμονος καί ἀποτελεσματικός μ' ἀποτέλεσμα νά παρασημοφορηθεῖ ἀπ' τόν Παναγιώτη Κανελλόπουλο. Τό παράσημο ὑπάρχει σ' ἓνα συρτάρι τοῦ γραφείου τοῦ γιοῦ του τοῦ Γιώργου. Τό εἶδα ἡ ἴδια.

Καί κάτι πού ἐνδιαφέρει ἐμᾶς ὅλους, μαθητές καί μαθήτριες τῆς Μανσούρας, πού τόσο τό ζήσαμε: Τό «Ἵπόστεγο» στή «Γυμναστική» μέ τά τραπέζια τοῦ πίνγκ-πόνγκ καί τίς κάθετες ξύλινες σκάλες στόν τοῖχο, πού τόσο ἀγαπούσαμε, ξεκίνησε μέ μιὰ γενναία δωρεά τοῦ Μήτσου τοῦ Ἀνδριτσάκη!

Ἀκόμα μιὰ προσφορά ἀπ' τό Ἀνδριτσακαίικο τῶν γλεντζέδων: Ὁ Γιώργος Ἀνδριτσάκης, ἄντρας τῆς Ἀθηνᾶς Ἀναστασοπούλου, ἀξιωματικός στό «Μέτωπο τῆς Μέσης Ἀνατολῆς», παρασημοφορεῖται γιά πράξεις ἠρωϊσμοῦ καί ἀνδρείας στή Μάχη τοῦ Αλαμείν!

Κι' ἄλλη μιὰ προσφορά χρόνια μετά ἐδῶ στήν Ἀθήνα: Ἡ ὑπέροχη μουσική πού ἔγραψε γιά τό θέατρο καί πέρα ἀπ' τό θέατρο ὁ Πλάτων Ἀνδριτσάκης. Ὁ βαθύς κι' ἀνάλαφρος αὐτός μουσικός καί ὠραῖος ἄνθρωπος. Ἐγγονός τοῦ Πλάτωνα Ἀνδριτσάκη ἀδελφοῦ τοῦ Μήτσου. Μεγάλωσε μέ πολλή μουσική στό σπίτι ἀλλά ἦταν γιά τούς λίγους-. Ἐκεῖνος ἔγραψε δική του καί τή σκόρπισε στό μεγάλο κοινό, στούς πολλούς.

Δειλινό. Πρωτοβρόχια.

Μιλῶ μέ τόν Γιώργο Ἀνδριτσάκη τόν γιό τῆς Μπέμπας καί τοῦ Μήτσου Ἀνδριτσάκη τόν ἀδελφό τοῦ Τάκη, στό μεγάλο σαλό-νι τοῦ σπιτιοῦ του στήν Καρνεάδου. Μαζύ μας καί ἡ Ρίτσα ἡ γυναῖκα του.

Ἐνα καταστάλαγμα, μιὰ γαλήνη. Ἀνάμεσά τους καί μέσ'

στόν καθένα χωριστά! Ἡ γαλήνη πού ἔρχεται ὅταν μᾶς ἀγκαλιά-
ζουν 40 χρόνια ἀρμονίας μέ τό σύντροφό μας. Ἡ γαλήνη πού
ἔρχεται ἀπό τή χαρά ὅτι βοήθησες τόν συνάνθρωπό σου ὅσο μπό-
ρεσες. Ὅπως ὁ Γιώργος Ἀνδριτσάκης ὁ καρδιοχειρουργός πού
ἔτρεξε καί παραστάθηκε καί πρόσφερε σέ κάθε Μανσουριανό καί
Μανσουριανή πού χρειάστηκε τή βοήθειά του.

Μιά καινούργια μορφή δύναμης στήν οικογένεια Ἀνδριτσά-
κη.

Ἡ πιό ὀμορφη.

Μπέμπα Ἀνδριτσάκη
(Χρυσούλα Γαρουφάλλου,
γεννημένη στή Μανσούρα).

Έλεονώρα Προβιά –
Ἡ γιαγιά,
Σταματίνα Ἀνδριτσάκη.

Ἰωάννα Ἀνδριτσάκη.

Άννα Ψάλτη

☼ ☼ ☼

Στήν έζμπα τής Άννας, εκδρομή 1950.

«Ήταν πάντα μιά εϋτυχία όταν ερχόσαστον ξαφνικά στήν έζμπα¹ μέ τά ποδήλατα άπ' τή Μανσούρα.»

Ή έζμπα τοϋ Soursook στό Μπαραμούν έξω άπ' τή Μανσούρα εΐναι 5.000 φεντάνια καί ναζίρης² εΐναι ό Μικές, ό πατέρας τής Άννας Ψάλτη. Άπέναντι στήν άλλη μεριά τοϋ ποταμοϋ εΐναι ή άλλη Έλληνική οικογένεια οί Βατσάκηδες. Εΐναι κι' αύτή τοϋ Αιγύπτιου Πασσά Soursook, άλλα 5.000 φεντάνια. Εΐχε κι' άλλα πολλά ό πασσάς! Γή στήν Άνω Αΐγυπτο, Λουΐσορ, Άσσουάν, όκέλ-λες στή Μανσούρα, στό Κάίρο στήν Άλεξάνδρεια.

1. Έζμπα: άγρόκτημα.

2. Ναζίρης: έπιστάτης μεγάλου άγροκτήματος.

Ἡ Ἄννα, ἀπόφοιτος τοῦ '51, ἓνα χρόνο πιο μεγάλη μας. Τό μόνο κορίτσι στήν τάξη ἀνάμεσα σέ εἴκοσι-εἰκοσιπέντε ἀγόρια, ἔρχεται στό Σχολεῖο κάθε πρωί μέ αὐτοκίνητο. Τή φέρνει ὁ Αἰγύπτιος σωφὲρ πού τῆς ἀνοίγει καί τήν πόρτα καί μεῖς θαυμάζαμε.

«Ὅμως ἐγώ θάθελα νᾶμαι σάν ἐσᾶς!

Ἦταν πολύ μοναχικά στήν ἐζμπα. Πρό παντός γιά ἓνα παιδί. Ὅταν ἐρχόσαστον κάνα Σαββατοκύριακο ἐκδρομή ἀπ' τή Μανσοῦρα, ὅταν ἐρχόταν ἡ θεία Λιλή ἢ Ψάλτη μέ τό θεῖο Θανάση καί τό Γιῶργο, ἦταν γιορτή. Πῶς διασκεδάζαμε; Μά ἦταν ἡ χαρά πού ἐρχόντουσαν, ἡ ἀλλαγὴ, τό διαφορετικό. Τά νέα τῆς πόλης. Καθόμαστον στή μεγάλη βεράντα.»

«Ἄννα τί βλέπατε ;»

«Τά χωράφια. Τό καλαμπόκι. Τά τριφύλλια, ὅλα καταπράσινα, τίς σπορές μέ τό ρύζι.»

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

Ἡ Ἄννα «πρώτη μαθήτρια» ἀπό ἀριστερά. Ὑποδοχή «Μουντίρη», Αἰγύπτου Νομάρχου, 1951. Γιάννης Χιωτίνης... στηλοβάτης, ἀριστερά. Κι' ἡ Φιφίκα Ἀνδριτσάκη προσοχή!

«Θυμᾶμαι μιά φορά πού περπατούσαμε οἱ δύο στά χωράφια πῆγα νά κόψω ἕνα βλαστάρι ρύζι κι' ὄρμησες – Μή!»

«Δέν τό θυμᾶμαι. Ὅμως ἤμουν δεμένη μέ τή γῆ. Ἐκεῖ μεγά-
λωνα κι' ἐγώ. Μέ τά σπαρτά. Ἦταν καί οἱ βαμβακιές. Ὅταν εἶχε
πέσει σκουλήκι ἐρχόταν μιά εὐχάριστη μυρωδιά σάν ἐλαφριά κο-
λώνια ἀπό τίς βαμβακιές. Καί ξέραμε πώς εἶχε πέσει σκουλήκι.
Ἔπρεπε ν' ἀρχίσει τό μάζεμα. Ἐνα-ἕνα κόβαν τά φύλλα μέ τό
σκουλήκι, τά βάζαν σέ σακκούλες κι' ὅταν γέμιζαν τίς ἀδειαζαν
καί τά καίγανε στήν ἄκρη τοῦ κτήματος.»

«Παρακολουθοῦσες μ' ἐνδιαφέρον;»

«Ὅχι, παρακολουθοῦσα ἀδιάφορα. Ἦμουν παιδί, ἦταν φυ-
σικό. Ἔβλεπα. Κάνανε μία σειρά, ἕκατό, ἕκατόν-πενήντα φελ-
λάχοι κυρίως ἄντρες, οἱ φελλάχες ἦταν πιό πολλές στό μάζεμα
τοῦ βαμβακιῦ, καί “κτενίζανε” προχωρῶντας μαζί.»

Τό ἴδιο μέ τό βαμβάκι. Προχωροῦσαν στή σειρά μαζεύοντας,

« Βαμβάκι ».

μέ μία σακούλα περασμένη στή μέση, κι' όταν γέμιζε τό ρίχναν σέ μεγάλα σακκιά καί τό πήγαιναν στό άλῶνι. Ἐκεῖ γινόταν τό καθάρισμα σέ μεγάλα τελλάρια ἀπ' τή σκόνη καί τά ξερά φύλλα. Μπαῖναν στό τέλος σέ μεγάλες ἀποθήκες κι' ἐρχόντουσαν οἱ κλασσιφακατῶροι νά τό ταξινομήσουν. Ὅταν ὄλα τέλειωναν χαίρομουνα γιατί ἐκεῖ κοντά ὑπῆρχε μία κούνια κι' ἔτρεχα μόλις ἄδειαζε τό άλῶνι καί κουνιόμουνα.»

Ζύγισμα βαμβακιού.

«Πῶς ἦταν Ἄννα στήν ἐζμπα;»

«Στιγμές ἐνοιῶθα ἓνα ψυχοπλάκωμα – Κύτταζα τ' ἀστέρια σά χαμένη. Μέ ποιόν νά κάνω παρέα; Στίς διακοπές δέν ἔβλεπα τήν ὥρα ν' ἀρχίσει τό σχολεῖο, νᾶρθω ξανά στή Μανσοῦρα, νά εἶμαι μέ τά παιδιά. Μέχρι τά ἔντεκα μ' ἄφιναν κι' ἔπαιζα μέ τά παιδιά τοῦ χωριοῦ. Εἶχα κι' ἓνα γαίδουράκι δικό μου. Πήγαινα βόλτες μόνη μου. Ὅταν τᾶκλεισα, τελείωσε! Δέν μποροῦσα πιά, δέν μ' ἄφιναν νά παίζω μέ τά παιδιά τοῦ χωριοῦ. Καί βέβαια εἶχα κάνει φιλίες.... Ἦμουν μόνη στήν ἐζμπα. Τότε ὁ μπαμπάς μου χάρισε μία φοραδίτσα κανελλιά κι' ἐκεῖνος μέ μία φοράδα χρῶμα ψαρί, καί πηγαίναμε ἱππασία. Πάντα μαζί. Ποτέ μόνη. Ἀγαπῶ τά ζῶα. Εἶχα πάντα ἓνα γατί, ἓνα σκύλο.... Ἦταν ἡ παρέα μου.»

«Ἄννα, δέν σέ προβλημάτιζε ἡ κούραση τῶν ἀνθρώπων πού δούλευαν στά χωράφια ;»

«Φυσικά. Προπαντός τό Ραμαζάνι. Νήστευαν ὅλη μέρα καί δούλευαν ἀπό τήν ἀνατολή τοῦ ἡλίου ὡς τή δύση. Χωρίς φαΐ, χωρίς νερό. Ὅταν ἔπεφτε ὁ ἥλιος μαζευόντουσαν νά φᾶνε. Εἶχαν μία πίττα, “ραγκάτ” τή λέγανε, μέ τό ρύζι. Ναι. Τό ραμαζάνι τρώγα-νε καί κρέας. Εἶναι ἀδιανόητο πῶς ἀντέχανε!»

«Ἄννα, πῶς τό ἐξηγεῖς ;»

«Ἡ πίστη τους.»

Θυμᾶμαι τήν Ἄννα, σεμνή, γλυκιά, πρώτη μαθήτρια, ν' ἀνοίγει ὁ σωφέρ τήν πόρτα καί νά βγαίνει ντυμένη στά μαῦρα. Ὁ πατέρας....

Ἕνας πυροβολισμός.

Τά ψηλά καλαμπόκια θά κρατοῦσαν πάντα τό μυστικό.

« Χαρούμενες μέρες », 1951.

Ἀλέκος Ζερβούδης

(Μπάχρ Σιγίρ

ἢ

Οἱ Ζαρμπίες)

⊗ ⊗ ⊗

Κλίκ-κλόκ, κλίκ-κλόκ, κλίκ-κλόκ... Ἡ ἀραμπία προχωρεῖ χαρούμενη στό γλιστερό πλακόστρωτο. Τό ἀριστερό ἄλογο γλιστράει γιά δευτερόλεπτα, συνεχίζει ἀμέσως πιό καμαρωτά. Οἱ δύο γυναῖκες πού κάθονται στήν ἀνοιχτή ἄμαξα μέ τά δύο φαρά ἄλογα καί τά δύο στραφετερά μπροστινά φανάρια, εἶναι κι' αὐτές χαρούμενες.

Μάννα καί κόρη πᾶνε βόλτα.

«Νά θυμηθῶ ν' ἀφήσω τήν “carte de visite” μου στήν κα Σμαρῶ ἄν δέν τήν βρῶ.»

Λέει ἡ μάννα καθώς βγάζει ἀπ' τό τσαντάκι της μιὰ κομψή στενόμακρη κάρτα.

Τώρα πού τό σκέπτομαι τί «carte de visite» κι' ἐπισημότητες! Τό σπίτι μας ἦταν στό τέλος τοῦ δρόμου δεξιά καί τῆς κας Σμαρῶς Ζερβούδη στό τέλος τοῦ δρόμου ἀριστερά ἀνεβαίνοντας πρὸς τό ποτάμι. Τοῦ ἴδιου δρόμου. Τά παιδιά της, ὁ Στέφανος, ὁ

Άλέκος κι' ό Νίκος, τά Ζερβουδάκια όπως τά λέγανε, μπανόβγαιναν στό σπίτι μας άπ' τήν πάντα άνοιχτή έξώπορτα στόν πίσω δρόμο μέ τούς εργάτες και τούς φελλάχους τής ζαρμπίας πού έρχόντουσαν για δουλειές, κι' ήταν και φίλες αδελφικές άπ' τήν Άλεξάνδρεια. Όποτε βλέπω τήν κιτρινισμένη κάρτα – ένας θεός ξέρει πώς σώθηκε – στό κρύσταλλο τής μεγάλης φωτογραφίας τής μαμας νέας, πριν μέ γεννήσει έμένα, στην Άλεξάνδρεια – άπορω κι' άς έχουν περάσει ακριβώς 64 χρόνια.

Τό Μπάχο Σιγίρι

Τό «Μικρό Ποτάμι» πού δέν υπάρχει πιά.

Τόπνιξε τό χώμα κι' οί πέτρες πούφτιαξαν τό δρόμο πού τό έπνιξε. Έκεί πού κάποτε κυλούσε τό νερό τρέχουν τώρα αυτοκίνητα. Κάποτε τά ποτάμια μπορούσαν νά πνίξουν έναν άνθρωπο τώρα οί άνθρωποι πνίγουν τά ποτάμια.

Είχε μία άτμόσφαιρα δική του τό Μπάχο Σιγίρι. Χρόνια έχουν περάσει, ήμουν παιδί τεσσάρων χρονών κι' ακόμα μέ κυνηγάει.

Σάν – όχι δέν εξηγεΐται. Όπως τά Έλληνικά, έτσι καί τ' Άγγλικά έχουν λέξεις πού μέ τίποτα δέν μεταφράζονται, δέν αποδίδονται κ'άν. Υπάρχει ή λέξη «haunting»: κάτι πού σέ κυνηγάει, πού δέν σ' αφήνει νά φύγεις όσο κι' άν τό θέλεις, σέ παρασύρει σ' ένα αΐσθημα, σέ μία γοητεία απ' όπου δύσκολα μπορείς νά ξεφύγεις όσο κι' άν τό θέλεις κι' ίσως νά μή τό θέλεις.

Περιπλανιέται σάν όμίχλη σ' εκείνο τό ποίημα του Άλέκου Πέππε πού έζησε κι' ένοιωσε τό Μπάχο Σιγίρο.

Ίσως νάταν κι' εκείνος ό κλειδωμένος χρόνια – Θυμ'μαι τή σκουριασμένη καγκελόπορτα μέ τήν τεράστια σκουριασμένη κλειδαριά. Έβαζα τό ξανθό κεφάλι ανάμεσα στά κάγκελα καί κύτταζα, κύτταζα.... Τά δέντρα μεγάλωναν μόνα τους, ανενόχλητα ή έπαυαν νά μεγαλώνουν πάλι μόνα τους χάνοντας ήρεμα χρώμα καί σχήμα μέ τά κλαριά νά γίνονται μέ τόν καιρό άγκάθια. Χωρίς νά υπάρχουν έγώ έβλεπα άράχνες γύρω τους. Ένα άραχνοΰφαντο άέρα νά τά ένώνει.

Ένα άδιάφορο ρολόι του ήλιου άκόμα θυμ'μαι. Ραγισμένο. Άργότερα, πολύ άργότερα γεννήθηκε αυτό τό ποίημα.¹

Τό « Μικρό Ποτάμι ».

1. Από τό βιβλίο τής Όλυμπίας «Ποιός», σελ. 32.

Φίλε μου Γκόγια
Δόν Κιχώτη
Άννα Καρέννινα
Adèle Hugo
Adèle Hugo
ποιός θά'λεγε αλήθεια
πώς θά σ'ας συναντήσω
σ' αυτόν τόν κήπο μέ τ' άγκάθια
καί τίς ζωντανές άράχνες
καί τό ξεκούρδιστο ρολόϊ
νά χτυπάει συνέχεια
μεσάνυχτα κι' ένα λεφτό
μεσάνυχτα κι' ένα λεφτό

Κι' ένα άλλο ποίημα ξεκίνησε από κεϊ. Κι' ήμουν παιδί... Τί κουβαλάμε! Ή πιό κρυφή άποθήκη του κόσμου: τό ύποσυνείδητο! Κρατάει τό μυστικό του δήθεν άδιάφορο για τό τί συμβαίνει εκεί πάνω ψηλά στην επιφάνεια και ξαφνικά ξεσπάει σπάζει τήν έτοιμη πάντα νά ραγίσει μισοαλήθειά της, και κυριαρχεί.

Τότε, διάφορα πράγματα μπορεί νά συμβοῦν. Ένα άπ' αυτά είναι ή Ποίηση:

Ποιός είσαι έσύ¹
Ποῦρχεσαι μέσα άπ' τήν όμίχλη
Κρατάς στά χέρια σου τό πρόσωπό μου
Έτσι όπως τ' όνειρεύτηκα παιδί
Μέσ' στον καθρέφτη

Ή πάχνη μάγεψε τά τζάμια
Σκέπασέ με.

«...Τό πρόσωπό μου έτσι όπως τ' όνειρεύτηκα παιδί μέσ' στον καθρέφτη.»

1. Από τήν ποιητική συλλογή «Μάτια του Έρωτα» τής Όλυμπίας σελ. 15.

Θυμᾶμαι – Τεσσάρων χρονῶν δέν πρέπει νά τᾶχα κλείσει. Μπροστά στόν μεγάλο καθρέφτη στό boudoir τῆς μαμᾶς. Φορῶ τή μακρῶν πορτοκαλιά βαμβακερή ρόμπα πού μόλις μοῦ φόρεσε ἡ μαμά καί σφίγγω τό ὕφασμα ὅσο μπορῶ γύρω στό σῶμα καί τή μέση νά κάνω καμπύλες. Κάποια στιγμή τά μάτια μου ὑψώνονται καί στέκονται στό πρόσωπό μου στόν καθρέφτη. Ἀφίνω τό ὕφασμα καί κυτῶ: αὐτό εἶναι τό πρόσωπό μου!

Πλάι μου ἡ αἴσθησις ὅτι περνοῦν, περνοῦν... ἡ οὐρά ἡ γκριζα καί μαύρη τῆς γκελεμπίας τῆς Ναῖμα, οἱ χαλκάδες στά γυμνά πόδια τῆς Φατχία, τό μακρῶν σάλι τῆς μαμᾶς.

Ἦταν κι' ἐκεῖνη ἡ πλατεία παρακάτω.

Ἡ πλατεία πού ἦταν στρογγυλή καί στίς τέσσερις γωνιές τά σπίτια, ἴδια, κίτρινο ὠχρό, σχηματίζαν γωνίες... στρογγυλές. Μέσα βρισκόταν μία σάλλα μεγάλη, στρογγυλή.

Τή θυμᾶμαι ἄδεια τήν πλατεία.

Σά ξεχασμένη. Μιά κίτρινη σκόνη θύμιζε ἄμμο μὰ δέν ἦταν.

Τό Μπάχρ Σιγίρ ὀλόκληρο, πρὶν τό ποτάμι, τό θυμᾶμαι ἄδειο.

Ἀλέκος Ζερβούδης

«Ἀλέκο, πῆρε πολύ νά φτάσω νά σοῦ μιλήσω. Μέ συνεπῆρε ἐκεῖνη ἡ ποίηση τοῦ Μπάχρ Σιγίρ, ὅπως τήν κουβαλῶ ἀπό παιδί. Ὅπως ἀκριβῶς τό λέει ὁ Ἀλέκος ὁ Πέππες στό ποίημά του γιά τό Μπάχρ Σιγίρ.

*Βρίσκεις μονάχα
Τά δάκρυά σου
Πού εἶναι ἐκεῖνο τό μικρό
Ποτάμι
Τό Μπάχρ Σιγίρ
Πού πῆρες στή ζωή πάντα
Μαζί σου.»¹*

1. Ἰδε σελ. 468-469.

Τά « Ζερβουδάκια »!
Στέφανος, Άλέκος,
Νίκος Ζερβούδης.

«Γιά μένα, Μπίτσα, τό Μπάχο Σιγίρ εἶναι ἡ γειτονιά μέ τίς Ζαρμπίες¹. Τό σπίτι πού μέναμε ἦταν ἀπέναντι ἀπό τό Ταχυδρομεῖο τοῦ Μπάχο Σιγίρ. Ναί, τό Ταχυδρομεῖο μέ τά λίγα σκαλάκια στή στρογγυλή εἴσοδο στή γωνιά στό ισόγειο. Εἶχε δέκα δωμάτια. Δύο ὄροφοι. Ὅροφος καί διαμέρισμα. Στό ισόγειο εἶχε ἓνα Ἀράπικο καφενεῖο, ἀκούγαμε συνέχεια τ' Ἀράπικα τραγούδια πού κράταγαν ὥρα δέ λέγαν νά τελειώσουν συνήθως τῆς Οὔμ Καλσοῦμ καί φυσικά ὅπως εἶμαι σίγουρος θά θυμᾶσαι, τό Κοράνι, ἰδίως τήν Παρασκευή ἀπ' τό πρωῖ ὡς τό βράδυ κι' αὐτό στή διαπασῶν! Τό σπίτι εἶχε δύο εἰσόδους. Μιά γιά τήν κάθε οικογένεια, χωριστά. Τούς Δήμου στόν πρώτο ὄροφο καί τούς Ζερβούδη στό δεύτερο, μέ τή μαμά, τή Σμαρῶ Ζερβούδη νά κυριαρχεῖ ἀνάμεσα σέ τέσσε-

1. Ζαρμπία: χώρος ἀνοιχτός μέ γύρω πασσάλους ὅπου στοιβάζουν τά σακκιά μέ τό βαμβάκι.

Σμαρώ Ζερβούδη.

ρις άντρες, 3 γιούς και σύζυγο! Άνηκε στον Shinaoui, όλο. Στην Αίγυπτο δέν αγοράζες διαμέρισμα αγοράζες σπίτι. Κι' ό κήπος πλάι, εκείνος ό κλειδωμένος, ναι, κι' εκείνος του Shinaoui. Άπ' τούς πλουσιότερους Αιγύπτιους τής Μανσούρας. Δέν ξέρω γιατί ήταν κλειδωμένος ό κήπος, έτσι τον θυμάμαι πάντα.»

«Ίσως για νά μπει σαράντα-πέντε χρόνια μετά σ' ένα ποίημα.»

Ό Άλέκος, ό Άλέκος Ζερβούδης, μιλάει κι' εγώ βλέπω πλάι μου – σ' ένα σπίτι που λάμπει από γούστο και πάστρα χάρη στην Έλλη, κι' εκείνη απ' τήν Αφρική αλλά πιό μέσα, Κονγκό, Τανγκανίκα μ' ένα πέρασμα μόνο έσώκλειστη στίς «Καλόγρηες» στην Άλεξάνδρεια, γεννημένη στην Ίερουσαλήμ – βλέπω ένα όμορφο άντρα 80 χρόνων, μέ δέρμα μελί, μάτια γκριζογάλανα, παράξενο μείγμα, λίγο μελιά κι' αυτά, και τά άσπρόξανθα μαλλιά δεμένα πίσω σε κοτσάκι, πολύ διακριτικό. Μία ευγένεια, τον έμπι-

στεύεσαι. Δέ γίνεσαι ἔτσι, Οἰκονομικός Σύμβουλος στὴν Ἀγγλική Πρεσβεία κε Ἀλέκο Ζερβούδη!

«Οἱ Δήμου ἦταν δυὸ ἀγόρια καὶ δυὸ κορίτσια ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Γιῶργος, ἡ Ἑλλη κι' ἡ Ἀλίχη, ναὶ εἶχε μίᾱ τσαχπινιά ἐκεῖνο τό μουτράκι τῆς Ἀλίχης, νόστιμο, κάναμε πατινάζ στὸν ἀντρέ⁴ τοῦ σπιτιοῦ μας!

Ναί, ἦταν μεγάλο σπίτι.»

«Μιά μέρα Ἀλέκο, μᾶς κάλεσε ὁ κος Δήμου, ὁ Γιῶργος Δήμου, τὸν μπαμπά κι' ἐμένα στό σπίτι τους ἐκεῖ στό Μπάχρ Σιγίρ νά μοῦ χαρίσει, λέει, ἓνα σερβίτσιο ἀπὸ πορσελάνη ποῦπιανε ἓνα ὀλόκληρο μπουφέ. “Γιὰ τό... γάμο μου” ὅπως εἶπε, “ὅταν παντρευτεῖ ἡ Μπίτσα!” Φεύγανε.... Εἶχαν ἀρχίσει τό ξήλωμα. Τί νά πουλήσω, τί νά χαρίσω, τί ν' ἀφήσω.... “Καλή ἰδέα νά χαρίσομε τό μεγάλο σερβίτσιο στή Μπίτσα τὴν κόρη τοῦ καλοῦ μας φίλου τοῦ κου Θανάση ὅταν μέ τό καλό ἔρθει ἡ ὥρα νά παντρευτεῖ....” Μόνο πού ἡ Μπίτσα ἔφευγε κι' αὐτὴ. Κι' αὐτὴ κι' ὁ Θανάσης κι' ἡ Σοφία. Ξηλωνόταν καὶ τό δικό μας τό σπίτι. Ποῦ χῶρος! Δέν εἶχαμε χῶρο γιὰ τά δικά μας. Θέ μου, ἐκεῖνο τό σερβίτσιο μας τοῦ τσαγιοῦ ἀπὸ γυαλιστερὴ πορσελάνη, κοκκαλί, ἀσημένια γραμμὴ, πορτοκαλλί, τριγωνικό! Καὶ μεῖς χαρίζαμε καὶ μεῖς ἀφίναμε, ὄχι ἐμεῖς δέν πουλούσαμε, δέν ξέραμε νά πουλήσομε, καὶ δέν μάθαμε ποτέ. Ὡς σήμερα!

Εὐχαριστήσαμε, ὁ μπαμπᾶς εἶπε πὼς θᾶστελνε νά τό πάρουν καὶ φύγαμε. Μόνο καλορίζικα πού δέν εἶπαμε....

Ὅποτε μοῦ λείπουν πιάτα, φλυτζάνια, μαχαίρια, κουτάλια ἢ πηροῦνια τό μυαλό μου ντάγκ! στό σερβίτσιο.

Νά τόχα! σκέφτομαι.

Δίπλα σας ἦταν τό σπίτι τῆς Εὐτυχίας τῆς Συμεωνίδου. Ἀδύνατη πού ἦταν, ἔ Ἀλέκο; Σχεδόν ἀνύπαρκτη. Ἀλλὰ πάντα χαμογελαστή-χαμογελαστή! Μέ πήγαινε ἡ μαμά καὶ παίζαμε. Μέ τίς ὥρες, ἀπλωμένες κάτω στό βερνικωμένο πάτωμα. Εἶχαμε ἀνακαλύψει τό ἀσημόχαρτο στό κουτί τῶν τσιγάρων! Ὁ κος Εὐθύμης θά

1. Ὁ... «ἀντρές», Αἰγυπτιώτικη λέξη, μᾶλλον ἀπὸ τό «entrée», εἴσοδος στὰ Γαλλικά.

κάπνιζε, ὥρες ολόκληρες ἐκεῖ στό μικρό του μπακάλιο ἀκριβῶς κάτω ἀπ' τό σπίτι. Τά βγάζαμε λοιπόν τ' ἀσημόχαρτα, τά χαϊδεύαμε, τά ἰσιώναμε, τά βάζαμε τό ἕνα πάνω στό ἄλλο κι' ὕστερα σπρώχναμε τό χαλί ἀπ' τή μέση καί κάναμε σχέδια. Κύκλους, λουλούδια... Θυμᾶμαι καί τή μαμά της, μιά μικρή κουζίνα, νά φήνει καφέ, κάτι πάντως στή γκαζιέρα.»

«Ἐκεῖ κάηκε. Μιλᾶς γιά τήν Ὑπατία. Κάηκε σ' ἐκείνη τήν κουζίνα ἀπ' τή γκαζιέρα, πῆρε φωτιά ἢ γκαζιέρα καί κάηκε. Ἐκείνη μ' ἀνέθρεψε. Πρίν παντρευτεῖ νέα κοπέλλα. Ἔμεινε στό μικρό δωμάτιο πλάι στήν κρεβατοκάμαρα τῆς μαμᾶς. Ἦταν νταντά μου. Ἐμεῖς τήν παντρέψαμε. Ὅχι δέ μαγεύει, εἶχαμε μαγεύσει, τή Χιόνα, Ἑλληνίδα κι' αὐτή, ἦταν κι' ὁ Ἄμπντου πού βοήθοῦσε. Ἦταν ὑπάλληλός τοῦ μπαμπᾶ στή ζαρμπία καί βοήθοῦσε καί στό σπίτι. “Office Boy”, θάλεγε κανεῖς.»

«Τώρα “Office Boy” καί Ἄμπντου, Ἀλέκο, δέν πάει καί πολύ.»

Γελάει.

«Ἀργότερα προστέθηκε στό προσωπικό κι' ὁ Καμάλ ἕνα νέο παλληκάρι γύρω στά 25. Ἔκανε τό σερβιτόρο, τόν σουφράγκη, θυμᾶσαι μέ τό μακρὸ ἄσπρο καφτάνι καί τή ζώνη. Βοήθοῦσε καί τή Φάτμα στίς βαρειές δουλειές.»

Οἱ ζαρμπίες

«Θυμᾶμαι τέσσερεις ζαρμπίες, εἶχε κι' ἄλλες δύο ἀλλά δέν τίς θυμᾶμαι ποιές ἦταν. Ἀπ' τήν πλατεία κυττῶντας τό ποτάμι, δεξιὰ ἔχομε.

“Cohen Menahem and Co”

“Aristotelis Zervoudis and Co”

“Planta” Ἑλβετική

“Fargali”, Αἰγυπτιακή

κι' ἀριστερά τήν “Ginners”, Ἑλληνική.

Conto del Sigr Carayorgas Athⁱ Città

1903				
Aprile	30	A spese cucina	50.-	1
Maggio	5	in pagamento	50.-	1
"	31	" " "	158.-	1
"	"	spese cucina	50.-	1
Giugno	30	" " "	143.5	1
"	"	in pagamento	50.-	1
Luglio	31	" " "	50.-	1
Agosto	1	spese cucina	197.-	1
"	31	" " "	174.-	1
Settembre	30	" " "	141.5	1
Ottobre	31	" " "	142.-	1
Novembre	30	" " "	135.5	1
Dicembre	31	" " "	155.5	1
1904				
Genajo	0	" " "	147.-	1
Febbrajo	29	" " "		
Marzo	31	Salario 1903-1904	3,510.-	
"	"	A saldo	1,527.-	
			3,510.-	3,510.-
1904				
Aprile	1	saldo creditore	1,527.-	

V. b. u o
R. Zayat li 1 Aprile 1904

Conto del Sior Carayorgas Ath. J. Plantas & Co.
Kafr el Zayat (Egypte).

Στοῦ “Planta” ἐργαζόταν ὁ πατέρας σου, ἦταν ὁ καλλίτερος “κλασσιφικατῶρος”, ὁ καλλίτερος “ταξινόμος βάμβακος”. Πιό κάτω ἦταν ἡ ζαρμπία τοῦ πατέρα μου τοῦ Ἀριστοτέλη Ζερβούδη. Ὁ πατέρας ἦταν ἀπ’ τή Χίο.»

«Πῶς ἔφτασε στήν Αἴγυπτο;»

«Τόν ἔφερε ὁ Χωρέμης, ὁ μέγας Βαμβακέμπορος. Εἴρεις “Χωρέμη-Μπενάκη”.»

«Πρὶν προχωρήσεις Ἀλέκο. Τῶξερές ὅτι τό “Κολλέγιο Ἀθηνῶν” στά σύνορα Ψυχικοῦ-Φιλοθέης, τό μέγαλο Σχολεῖο, εἶναι δωρεά τοῦ Χωρέμη καί τοῦ Μπενάκη, δωρεά Αἰγυπτιώτη; Καί τοῦ Δέλτα; Τοῦ πατέρα τῆς Πηνελόπης Δέλτα;»

«Δέν τῶξερα αὐτό.»

«Πολλοί δέν τό ξέρουν. Καί πρέπει. Ὅχι, τό “Κολλέγιο Ἀθηνῶν” δέν εἶναι Ἀμερικάνικο. Εἶναι δωρεά Αἰγυπτιωτῶν, ἡ γῆ καί τό ὑπέροχο κτίριο. Νεοκλασικό, ὅπως ὅλα τά Σχολεῖα μας μ’ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις ἴσως στήν Αἴγυπτο. Ὁ Χωρέμης λοιπόν ἔφερε τόν πατέρα σου στήν Αἴγυπτο.»

«Ναί, ἦταν κι’ ἐκεῖνος Χιώτης, ἐφοπλιστής ὅπως εἶπα. Ὁ παππούς μου Στέφανος Ἀριστοτέλης Ζερβούδης ἦταν ἐφοπλιστής. Εἶχε πολλά ἰστιοφόρα, ἓνα μικρό στόλο. Ὅταν ἦρθαν τά ἀτμόπλοια κατεστράφη οἰκονομικῶς. Οὔτε νά τά πουλήσει... Ζοῦσε πιά μέ τά ἐνοίκια ἀπό κάτι σπίτια πού εἶχε. Αὐτός πού ὅταν ἔφτανε στή Λέσχη νά παίξει χαρτιά ἢ μπάνκα ἀνέβαινε! Ἡ ἀλλαγὴ θά τόν τσάκισε. Καί πρέπει νά εἶχε ἓνα πολύ ὑψηλό αἶσθημα τιμῆς. Ἀλλάξε τὸνομά του Ζερβουδάκης, γιατί μία μεγάλη ληστεία ποῦχε συγκλονίσει ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ὁ κλέφτης λεγόταν Ζερβουδάκης. Ἀπὸ τότε ἔγινε Ζερβούδης.

Ὁ Χωρέμης ἦταν φίλος του. Ὑπῆρχε καί κάποια συγγένεια. Θέλησε νά βοηθήσει. Πρότεινε στὸν νεαρό, θάταν 19, Ἀριστοτέλη Ζερβούδη τὸν υἱό, νά ἔρθει στήν Αἴγυπτο νά ἐργαστεῖ στήν “Ἐταιρεία Βάμβακος” ὅπως λέγαμε καθαρευουσιάνικα, τὴν “Χω-

ρέμη-Μπενάκη”. Απ’ τίς μεγαλύτερες τῆς Αἰγύπτου.

Ἐργάστηκε ἐκεῖ γιά λίγο καιρό κι’ ὕστερα μέ δικά του πιά κεφάλαια ἀπό μισθούς κι’ ἀποζημίωση ξεκινάει δική του δουλειά γίνεται συνεταιρὸς μέ τόν Ἑβραῖο Cohen Menahem κι’ ἔχομε τήν “Cohen Menahem and Co” ὅπου Co εἶναι ὁ πατέρας.

Ἡ πατέρας σκεφτόταν τούς ἄλλους. Στούς ἀνθρώπους πού τοῦ δούλευαν ἔδινε μισθούς πάνω ἀπ’ τό συνηθισμένο. Ὅταν 8 λίρες Αἰγύπτου ἔδιναν μία καλή βάση ζωῆς γιά μία Ἑλληνική οἰκογένεια,

ἡ Χιόνα ἔπαιρνε	4
ἡ Φάτμα	3
ὁ Καμάλ	3
ὁ Ἄμπντου	4

Στήν Ἑταιρεία του ἔπαιρναν:

Οἱ Αἰγύπτιοι		Οἱ Ἑλληνες θάπαιρναν
ὁ Ἀρχιλογιστής	12	15
ὁ Λογιστής	10	12
ὁ Κλασσιφικατῶρος	15	20
ὁ Σωφέρ	5	8
Ὁ “Μικρός”		6
(Office Boy)	3	6

Εἶχε κάνει κι’ ἓνα δικό του σύστημα:

Κρατοῦσε τό 60% τῶν κερδῶν καί τό 40% τό μοίραζε στούς ὑπαλλήλους του. Ἔδινε “πόντους”. Τόσο τίς 100 ἐσύ, ἀνάλογα, μέ βάση τήν extra προσφορά τοῦ καθενός στό τέλος τῆς σαιζόν ὅταν γινόταν ὁ ἰσολογισμός.

Ἡ σαιζόν κρατοῦσε ἀπό Σεπτέμβριο ἕως Ἀπρίλιο. Μετά... ξεκούραση. Ναι, φυσικά. Οἱ ὑπάλληλοι πληρωνόντουσαν¹.

Ἡ ζαρμπία ἦταν ἀκριβῶς πίσω ἀπό τή ζαρμπία τοῦ “Cohen Menahem” κοντά σ’ ἐκεῖνα τά δύο ὅμοια διπλανά κίτρινα σπίτια,

1. Τί φοβερό ὅταν ὑπάλληλοι, δάσκαλοι σέ φροντιστήρια, μένουν ἀπλήρωτοι τό καλοκαίρι!

πέντε ὄροφοι. Ἐκεῖ ἔμεναν κι' ἄλλες Ἑλληνικές οἰκογένειες: Ἡ οἰκογένεια Ἀρχοντούλη, ἡ οἰκογένεια Κοσμάτου, οἱ Ντάκου. Μὲ τὸν Θέμη Ντάκου ξεκινήσαμε μίᾳ μέρα τοῦ '42 καὶ φύγαμε νὰ πιάσομε δουλειὰ στὴ βάση τῶν Ἀγγλων στὸ Τέλ ελ Κεμπίρ, στὰ γραφεῖα. Στὸ "5 Base Ordonance Depot", τὴν Πολεμικὴ Βάση τῶν Ἀγγλων. Στὸ "Cash and Establishment for Non-Militants", εἶχε νὰ κάνει μὲ προβλήματα τῶν ἐργαζομένων, μισθοῦς, ἄδειες καὶ τέτοια. Τί μοῦ θυμίζεις Μπίτσα. Ἦμουν 17 κι' εἶμαι 80!

Κάποτε ὁμως, γιὰ νὰ πᾶμε πίσω, τὰ κεφάλαια τελειώνουν κι' ὁ πατέρας προτείνει καὶ πετυχαίνει χρηματοδότηση ἀπὸ τὴν "Bank Misr" μὲ ἓνα ποσοστὸ ἐπὶ τῶν κερδῶν ἢ ἓνα μεγάλο τόκο. Ὅταν πεθαίνει ὁ Μπάρακα – Αἰγύπτιος, πολὺ φίλος τοῦ πατέρα, Διευθυντῆς τῆς "Misr" – ἡ Τράπεζα δὲν ἀνανεώνει τὴ συνεργασία. Θὰ πρέπει νὰ ταν δύσκολες μέρες. Τὰ πράγματα ἀλλάζουν ὅταν ὁ Ἑλληνας Διευθυντῆς τῆς "Alexandria Commercial Co S.A." καὶ φίλος ἐπίσης τοῦ πατέρα Μικὲς Καράβας γίνεται ὁ καινούργιος χρηματοδότης.

Ἡ συνεργασία συνεχίζεται ὡς τὸ θάνατο τοῦ πατέρα ὁπότε ὁ Στέφανος ὁ μεγάλος ἀδελφός ἀναλαμβάνει νὰ συνεχίσει τὸ συμβόλαιο μὲ τὴν "Alexandria Commercial and Co" μὲ... Co τοὺς Σμαράγδα, Ἀλέξανδρο καὶ Νίκο Ζερβούδη. Ἔμεινε ὡς τὸ '56.»

«Τί ἀκριβῶς γινόταν στίς ζαρμπίες, Ἀλέκο; Παιδί, ὦρες χάζευα ἀπ' τὸ πάντα ἀνοιχτὸ παράθυρο τῆς κάμαρας τοῦ μπαμπᾶ καὶ τῆς μαμᾶς ἔξω τὴ ζαρμπία πίσω ἀπ' τὸ σπίτι μας. Τώρα μοῦ λές πῶς ἦταν ἡ ζαρμπία τοῦ "Planta" – μιά Ἑταιρεία Ἑλβετικὴ καθόλου Ἑλληνικὴ ὅπως οἱ περισσότεροι νομίζαμε λόγω τοῦ "Planta" ποὺ εὐκολὰ γίνεται... "Πλάντα" ἦχος Ἑλληνικότατος – καὶ ὅπου κλασσιφικατῶρ ος ἦταν ὁ πατέρας μου.

Γι' αὐτὸ κι' ἐκεῖνο τὸ σπίτι! Ἀπέναντι ἀπ' τὴ ζαρμπία. Κάτω τὸ γραφεῖο κι' ἐπάνω ἐμεῖς. Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι μὲ φέρανε μωρὸ νεογέννητο ἀπ' τὴν Ἀλεξάνδρεια ὅπου εἶχε πάει νὰ γεννήσει ἡ μαμά, στὴν "Maternité", οἱ μισοὶ Αἰγυπτιωτὲς ἔχω τὴν ἐντύπωση ἔχουν γεννηθεῖ ἐκεῖ. Ἦταν Ἰταλίδες καλόγρηες. Ξεκίνημα ζωῆς μ' ἀνοιχτὸ οὐρανὸ στὰ παράθυρα, κάρρα μὲ βαμβάκι κι' ἄλογα νὰ περνοῦν ὅλη μέρα, φελλάχοι λυγισμένοι στὰ δύο νὰ κουβαλοῦν τὰ τεράστια, ἀσήκωτα σακκιά, ὁ ἦχος ἀπ' τίς ρόδες κι' ἡ φωνὴ τοῦ

φελλάχου πού φώναζε στά ἄλογα, ἡ προσευχή τοῦ μουεζίνη νά μουδιάζει τά πάντα, ἡ μυρωδιά ἀπ' τό τσουβάλι καί τή σκόνη....»

«Στή ζαρμπία ἐρχόταν τό καινούργιο ἔνσπορο βαμβάκι, οἱ φελλάχοι τό στοίβαζαν σέ σειρές κι' ὕστερα φτάνανε οἱ ταξινομοὶ ἀπ' τίς Ἐταιρεῖες ν' ἀγοράσουν γιά τίς Βαμβακομηχανές, τά “Ἐκκοκκιστήρια”, νά τό καθαρίσουν ἀπ' τό σπόρο. Πρωτύτερα ὁ κλασσιφικατῶρος τῆς ζαρμπίας (κάθε ζαρμπία ἦταν μία Ἐταιρεία Βάμβακος) εἶχε σχίσει μέ τό σουγιά, 2-3 σακκιά καί εἶχε ταξινομήσει τό βαμβάκι. Ἦξερε ἤδη τί εἶχε ἔτσι ὥστε νά ξέρει τί θά πληρώσει τόν φελλάχο ἢ τόν γαιοκτήμονα καί τί θά ζητήσει ἀπ' τούς κλασσιφικατῶρους ὅταν θᾶρθουν ν' ἀγοράσουν γιά τίς ἔταιρεῖες τους.»

«Πρώτη φορά μαθαίνω τί ἔκανε ὁ πατέρας μου.»

«Τόν λέγανε “Πρίγκηπα τοῦ Planta”!»

«Αὐτό τό ἄκουγα. Τί ἀκριβῶς ἔκανε αὐτός ὁ Πρίγκηπας δέν ἤξερα. Θυμᾶμαι μόνο νά μιλάει γιά τά τρία εἶδη τοῦ βαμβακιοῦ καί →»

«Τρία;;; Πολύ περισσότερα. Έχω νά τά... ἀπαγγείλω ἀπό μαθητής στήν τάξη, μέ ρωτοῦσε νά τά πῶ ὁ καθηγητής μας ὁ κος Παπασωτηρίου δῆθεν ἐξετάζοντάς με, ἐνῶ δέν εἶχε ἰδέα ὁ ἴδιος:

“Ζερβούδη λέγε!”

κι' ἐνῶ ἐγώ... κελαῖδοῦσα ἐκεῖνος κουνοῦσε μόνο τά χεῖλη δῆθεν ἐπιβεβαιώνοντας. Κανείς βέβαια δέ γελιόταν. Ξέρανε ὅλοι πῶς ζοῦσα μέσ' στό βαμβάκι καί ἀπό τό βαμβάκι. Πᾶμε λοιπόν:

1ο μάζεμα	Extra fine Extra Fully Good to Extra Fully Good Good to Fully Good Good
2ο μάζεμα	Good Fair to Good Good Fair
3ο μάζεμα	Fully Fair to Good Fair Fully Fair Fair Μπάλαχα μπέντα ¹ Μπάλαχα σόντα ² Σκάρτο

Τό πρῶτο μάζεμα ἦταν ὁ ἀφρός τοῦ βαμβακιοῦ, τό λουλοῦδι του ἄς ποῦμε, πολύ καθαρό:

Extra fine ὡς Fully Good.

Τό δεύτερο μάζεμα εἶχε μέσα κάποια ξερά φυλλαράκια, κάποια κουκούτσια.

Good to Fully Good ὡς τό Good Fair.

Τό τρίτο ὅπου ἀκόμα ὑπῆρχε καρπός καί συνεχίζεται ὡς τό Σκάρτο.»

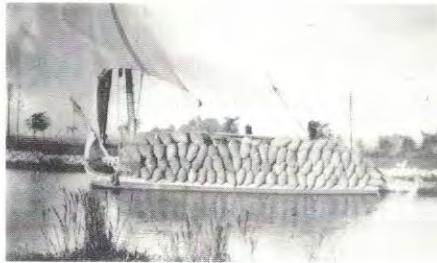
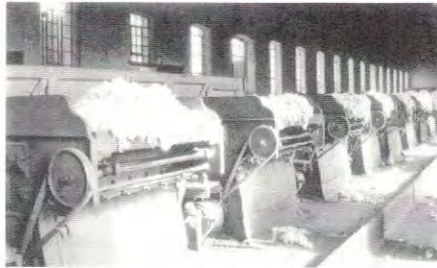
1. Χουρμαδί ἄσπρο.

2. Χουρμαδί σκοῦρο.

Βαμβάκι

Άρχείο Αθ. Καράγιωργα, 1927.

«Ὁ καυμένος ὁ καθηγητής ὁ “Παπασωτηρίου” ὅπως τόν λέγαμε μεταξύ μας οἱ μαθητές, καλός καθηγητής κι’ ἀγαπητός, ποῦ νά τά ξέρει ὅλα αὐτά. Σίγουρα ὅμως θάξερε πώς ἀνάμεσά τους, ἀνάμεσα στίς τόσο λεπτές διαφορές, παιζόντουσαν περιουσίες. Οἱ κουβέντες γιά τιμές καί βαμβάκια ἔπαιρναν κι’ ἔδιναν σέ Λέσχη, Γραφεῖα, Ἑλληνικά καφενεῖα, πάνω ἀπ’ τήν πράσινη τσόχα καθώς “κόβανε” τήν τράπουλα καί μοίραζαν τά χαρτιά.»

«Καί ποῦ νάξερε πώς πολλά ἐξαρτιώντουσαν ἀπό τά ἔξυπνα μελαχροινά χεράκια ποῦ καθάριζαν τό βαμβάκι σ’ ἐκεῖνα τά μεγάλα τραπέζια στίς Βαμβακομηχανές. Ἀπό τά χέρια τῆς μικρῆς φελλάχας ποῦ τό καθάριζε παρέα μέ τίς ἄλλες πλάϊ-πλάϊ στή σειρά. Κι’ ὅπου τό δεύτερο καθάρισμα τοῦ βαμβακιοῦ ποῦ ἔμενε ἀπό τό πρῶτο μάζεμα, μπορούσε νάταν καλλίτερο, νάβγαζε “Fully Good to Extra” ἢ “Fully Good”.»

«Στ’ αὐτιά μου εἶναι τό τιτίβισμά τους καί τό γελιό τους. Χαριτωμένα πλάσματα, ἀνάλαφρα οἱ φελλαχίτσες μας. Κατέβαιναν ἀπ’ τά χωριά ὅλες μαζί (δέν ὑπῆρχε, δέν ὑπάρχει μοναξιά στήν Αἴγυπτο) μπουλούκια-μπουλούκια μέ τίς πολύχρωμες λουλουδιστές γκελεμπίες τους, μέ τό φραμπαλᾶ κάτω ὀλόγυρα, πιό κοντό μπροστά νά μὴν ἐμποδίζει τό γρήγορο βάδισμα.

Χαριτωμένα πλάσματα, ναί, ἀνάλαφρα.

Κοπάδια-κοπάδια θάπρεπε νά πῶ.

Δέν πατοῦσαν, πετοῦσαν.»

«Καί κάτι πού αξίζει ν' αναφερθεῖ. Ἕνας Μανσουριανός Ἕλληνας ἐφεῦρε τή “γαρμπάλα”. Ἐπαμεινώνδας Κυπριάδης¹ λεγόταν. Τί ἦταν ἡ γαρμπάλα; Ἕνας ξύλινος κύλινδρος μ' ἀνοίγματα σ' ὄλη τήν ἐπιφάνεια, ὅπου ἔβαζαν τό βαμβάκι μόλις τό μάζευαν ἀπ' τό χωράφι καί μέ τήν κυλινδρική κίνησή του μέ χειροκίνητο χεροῦλι καθάριζε τό βαμβάκι ἀπό τά νεκρά κομμάτια τοῦ καρποῦ, ὑψώνοντας αὐτόματα τήν ποιότητα.»

«Κι' ἄλλα ἀκόμα αξίζει ν' αναφερθοῦν, Ἀλέκο.

Γιά τήν ἱστορία τοῦ Βαμβακιοῦ, πώς ἡ καλλιέργειά του ξεκίνησε στίς Ἰνδίες πρὶν 1.500 χρόνια καί πώς ὁ Ἡρόδοτος στίς διηγήσεις του γιά τήν Αἴγυπτο ἀναφέρεται στό βαμβάκι σάν κάτι πού γνώριζε γιά πρώτη φορά.

Αὐτά ἀπό τήν Ἐγκυκλοπαίδεια!

Ἀλλά γιά τή σχέση τῶν Ἑλλήνων μέ τήν καλλιέργεια τοῦ βαμβακιοῦ στήν Αἴγυπτο πῆρα γύρω στά 6-7 τηλέφωνα... μ' ἀνάλογο ἀριθμό Μανσουριανῶν γιά νά φτάσω στόν Σπύρο τόν Κυδωνάκη καί εἶπε ὅτι,

“Τό βαμβάκι ὑπῆρχε πρὶν φτάσομε ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀπ' τήν Ἑλλάδα.

Ὅμως, κάτι πολύ σημαντικό, οἱ Ἕλληνες καλλιτέρεψαν κατά πολύ τήν ποιότητα τοῦ φυτοῦ καί ἔφτιαξαν καινούργιες ποικιλίες, ἀνάμεσά τους τρεῖς διάσημες:

Ἡ “Σακελλαρίδη”

Ἡ “Ζάγορα”

Ἡ “Παραχειμῶνα”

μέ τήν Σακελλαρίδη νά γίνεται διεθνῶς γνωστή ὡς “Σάκελ” καί νά θεωρεῖται ἡ καλλίτερη στόν κόσμον, ἔχει τό μακρύτερο καί δυνατότερο νῆμα. Μοῦλεγε ἀκόμα πώς ἀπό κάποιο εἶδος βαμβα-

1. Στό «Φῶς τῶν Αἰγυπτιωτῶν» τοῦ Ἰανουαρίου 2005 πού διευθύνει ὁ Γρηγόρης Καποκάκης, διαβάζομε πώς ἡ «Συνοικία Κυπριάδου» στό Γαλάτσι, πρώτη κηπούπολη τῆς Ἀθήνας, ὀφείλεται στόν γεωπόνον-μηχανικό Ἐπαμεινώνδα Κυπριάδη (1888-1958). Ὁ δικός μας!

κιού φτιάχναν και μπαρουτι! Ο Νάσσερ κατήργησε τις Έλληνικές ονομασίες κι' έδωσε Αιγυπτιακές. Για παράδειγμα ή "Σάκελ" γίνεται "Κάρνακ" κ.ο.κ. Μία εξήγηση για την βελτίωση της ποιότητας μπορεί να είναι πώς οι "Άδελφοί Ράλλη" που έφτιαξαν τη μεγάλη Βαμβακομηχανή στην Τάλχα απέναντι απ' τη Μανσούρα, έφεραν τό σπόρο κατ' ευθείαν απ' τις Ίνδιες όπου ήδη είχαν μεγάλη Έταιρεία Βάμβακος με όνομασία... Άγγλοποιημένη "Raleigh Brothers"!»

*Έλληνες υπάλληλοι στις Βαμβακομηχανές.
Άριστερά ο πατέρας και δεξιά ο γλυκύτατος φίλος Γιάννης Γλύφης.
Προτελευταίος... ο Τόπ!*

Η ζωή κοντά στο ποτάμι

«Φτάνει πιά για τιμές και κέρδη. Μέ φοβίζει τό χοῦμα. Άλέκο μίλησε, πέσ' μου κάτι άλλο... Για τή ζωή γύρω σου, τή ζωή τή δική σου, τή ζωή κοντά στό ποτάμι.»

Συνεχίζει ἥρεμα, έτοιμη ή απάντηση:

«Στίς ὄχθες τοῦ παραπόταμου, τοῦ “Μπάχρ Σιγίρ”, μαζεύον-
τουσαν ἀπ’ τό πρωῖ, χαράματα, οἱ γυναῖκες γιά τήν πλύση τους
ἀδελφωμένες σέ μία οἰκογένεια.

Παρά τή φτώχεια τους δάνειζαν τό σαποῦνι τους στήν ἄλλη
πού δέν εἶχε.

Χρῶμα, πολύ χρῶμα ἀλλά κυριαρχοῦσε τό κόκκινο.

Ἦταν οἱ γυναῖκες τῶν ἐργατῶν στίς ζαρμπίες καί στήν Βαμβα-
κομηχανή τῆς “Ginners”. Τά ροῦχα, σέ κακή κατάσταση, παρ’ ὄλο
τό θολό νερό τοῦ Νείλου μποροῦσαν νά βροῦν κάποιο πλῦσιμο.

Τίς Παρασκευές, τή δική τους Κυριακή, τά πράγματα ἄλλα-
ζαν. Πιό καθαρά ροῦχα, τά καλά τους. Ἀγόραζαν τά ρετάλια ἀπ’
τά τόπια στά μαγαζιά πού πουλοῦσαν ὑφάσματα, τά φτωχομά-
γαζα φυσικά.

Καθόμουν στό μπαλκόνι καί χάζευα, ἀπολάμβανα μᾶλλον καί
δέν τῶξερα. Αὐτή ἡ ζωή ἦταν ἔξω ἀπό μένα. Τήν κύτταζα μόνο.

Ἡ “φόσχα”, ὁ περίπατος, ἄρχιζε ἀπ’ τό πρωῖ ἀλλά πύκνωνε
μέ τή δύση τοῦ ἡλίου. Στό δρόμο κάτω ἀπ’ τό μπαλκόνι μας οἰκο-
γένειες ὀλόκληρες περνοῦσαν γιά νά βγοῦν στό δρόμο τοῦ Νείλου
νά γλεντήσουν.

Δέν στοίχιζε πολύ τό γλέντι.

Διάφοροι μικροπωλητές πουλοῦσαν,

Αργισούς: χυμός σκοῦρος πού ἔχυνε ὁ μικροπωλητής ψηλά
ἀπό μεγάλο μπροῦντζινο σκεῦος

Λίμπ: πασατέμπο

Χόμους: μικρά μαλακά ρεβύθια

Τίρμις: πλατειά βραστά κίτρινα φασόλια πολύ νόστιμα,
ἄρχιζες καί δέν σταματοῦσες, ὅλα αὐτά ἄρχιζες
καί δέ σταματοῦσες, τό ξέραμε ἀπό μᾶς τούς ἴδι-
ους φυσικά!

Ντούρα: καλαμπόκι ὀλόκληρο ψημένο στή φού-φού στήν
ἄκρη πάνω στό κάρρο, τί μυρωδιά ἦταν αὐτή!

Ασίρ-Ἄσαμπ: ζαχαροκάλαμα, γέμιζε γύρω ὁ τόπος, πιπίλιζαν τό
χυμό καί τά πετοῦσαν τί νά τά κάνουν νά τά κρα-
τήσουν!

Αρούσες¹: κοῦκλες ἀπό ζάχαρη ρόζ φανταχτερά στολισμέ-
νες, αὐτές ὄχι κάθε Παρασκευή ἢ καθημερινά, μό-
νο στό Μπαίράμι, σειρές ὀλόκληρες στά μεγάλα
ράφια, ζωντανό παραμῦθι φωτισμένο μέ λάμπες
“Lux”, λάμπες φωταερίου.»

«Ποῦ μέ πῆγες Ἄλέκο! Γιά λέγε, λέγε τίς καθημερινές τί
ἔβλεπες ἀπ' τό μπαλκόνι; Ξύλινη βάση καί κάγκελα σιδερένια δέν
ἦταν; Καί γλάστρες γύρω-γύρω σωστά;»

«Σωστά. Καθόμουν καί κυττοῦσα τά κάρρα πού περνοῦσαν
γεμάτα σακκιά μέ βαμβάκι, τίς καμῆλες μέ δυό πελώρια, θυμᾶ-
μαι, σακκιά βαμβάκι ἓνα δεξιά κι' ἓνα ἀριστερά στήν καμπούρα
τους. Περπατοῦσαν ἀργά αὐτές, νωχελικά, μασσουλῶντας ἀδιά-
κοπα. Πήγαιναν γιά τίς ζαρμπίες.

Ἦταν κι' οἱ ἄμαξες, οἱ “ἀραμπίες χαντούρ”, πού τίς ἔσερναν
δυό ἄλογα. Αὐτές τίς νοίκιαζαν οἱ ξένοι, οἱ Εὐρωπαῖοι ἢ οἱ πλού-
σιοι Αἰγύπτιοι, στοίχιζαν. Ὁ δρόμος γιά τό ποτάμι ἦταν στρωμέ-
νος μέ πλάκες, ἐκεῖνες τίς βαρειές τίς γκριζες, γλιστροῦσες.»

«Ναί ἀλλά σέ γάμους καί γιορτές τίς νοίκιαζαν κι' ἐκεῖνοι
οἱ... μὴ πλούσιοι κι' ἀνέβαιναν τριπλάσιοι ἀπ' τό χῶρο χορεύο-
ντας, ναί χορεύοντας μὴ κάνεις πῶς δέ θυμᾶσαι, τραγουδῶντας
μέ ντέφια καί ζαγρατίζοντας² ὅσο μπορούσαν πιό δυνατά κι' ἂν
μποροῦσες ἐσύ ὁ καθὼς πρέπει ἀστός ἄς συνέχιζες νά διαβάζεις ἢ
νά συζητήσεις ἢ νά κοιμηθεῖς. Ἡ ἐκδίκηση τοῦ φτωχοῦ ἢ πλούσια
φυγή του, Ἄλέκο.»

«Εἶχα ποδήλατο, πήγαινα κάθε μέρα Σχολεῖο. Ἔπρεπε νά
προσέχω τίς γκαμουσες στό δρόμο πού προχωροῦσαν ἀνεξέλε-
γκτες πίσω ἀπ' τ' ἀφεντικά τους. Τίς καμῆλες τίς κρατοῦσαν. Περ-
νοῦσαν ἓνα μακρὺ σχοινί, δεμένο γύρω, λίγο πάνω, ἀπ' τό στόμα.

1. Αρούσα: σύμβολο ἀρχαῖο τῆς θυσίας μιᾶς παρθένας στό Νεῖλο νά τόν
ἔξυμενίσει νά μὴ πλημμυρίσει καί πνίξει τά πάντα γύρω.

2. Ζαγρατίσμα: καταπληκτικὸς ἦχος μέ τὴ γλῶσσα σέ γιορτές καί γάμους
ἢ σέ βόλτα μέ τὴν ἄμαξα.

Ἔπρεπε λοιπόν νά μαντεύεις ποῦ θά τῆς ἐρχόταν τῆς γκα-
μούσας νά στρίψει, δεξιά ἢ ἀριστερά, πίσω ἢ μπρός καί ξαφνικά
πάρτον κάτω.

Ποτέ, ὄχι, ποτέ δέν κάθησα χάμω πλάι στό ποτάμι. Ἦταν
χῶμα, χῶμα λάσπη... Τώρα πού τό σκέφτομαι, χαρές πού εἶχαν
ἐκεῖνα τά ξυπόλητα Ἀραπάκια πού ποτέ ἐμεῖς δέ ζήσαμε! Νά μή
λερωθοῦμε, μή μᾶς μαλώσουν στό σπίτι, δέν εἶναι σωστό κι' ὅλα
αὐτά....»

«Ἄλέκο, ἔχεις φάει αρούσα ;»

«Ὅχι.»

«Γιατί ;»

«Δέ μ' ἄφινε ἡ μαμά.»

«Κακῶς. Γιατί δέν ἔτρωγες κρυ-
φά ;»

«Ἐσύ ἔφαγες ;»

«Οὐ! Πολλές.»

«Ποιός στίς ἀγόραζε ;»

«Ἡ μαμά!»

«Ἡ μαμά σου ἢ ἴδια ;»

«Ἡ ὑπέροχη αὐτή μαμά, ναί. Ἡ θεία Σοφία ὅπως τή λέγατε,
ἡ θεία Σοφία κι' ὁ θεῖος Θανάσης. Ἀγαποῦσε τή χαρά ἡ μαμά, πά-
ντα γελαστή, πάντα χαρούμενη, μέ τά ἀστεῖα της καί τήν καλή
της καρδιά κι' ἐκεῖνη τήν προτίμηση στό ὠραῖο, στό καλλίτερο,
ὅποτε ἦταν νά ἀγοράσει, νά διαλέξει κάτι.... Νά κάνει τόν κόσμο
νά γελάσει, νά δώσει χαρά. Παιδί μέ μπούκωσε χαρά ὡς τά μπού-
νια νᾶχω μιὰ ζωή!»

Ἑλληνικές οἰκογένειες στό Μπάχο Σιγίρο

«Πέσ' μου, ποιές άλλες οἰκογένειες Ἑλληνικές μέναν στό Μπάχο Σιγίρο;»

«Ἦταν ἡ οἰκογένεια Πέππε, ἓνας... κλάδος της φυσικά, ὑπῆρχαν κι' ἄλλοι Πέππε, ἡ οἰκογένεια Ἀνδρεάδη μέ κείνο τό πειραχτήρι τῆ γηραιά κα Ἀνδρεάδη μέ τῆ βραχνή φωνή καί τό καπελλάκι μέ τό βέλο καί τά ὄλοστρόγγυλα μάτια πού σιγοντάριζαν τό πείραγμα, ἡ οἰκογένεια Κυπριάδη, οἱ Καβάσιλα, ὁ Γιώργος Γαλανάκης, δέν παντρεύτηκε ποτέ αὐτός, λεπτός, εὐγενέστατος ἄνθρωπος.»

«Μία ἀνεπαίσητη παρουσία πού ὁμως ἔμεινε ἀξέχαστη, δέν εἶναι περίεργο; Κι' ἄλλοι τόν θυμοῦνται μέ τόν ἴδιο τρόπο. Κι' ὁ Κώστας; Ὁ φίλος μας ὁ Κώστας ὁ Ἀβραμούσης; Τόν ξέχασες; Ἀπέναντι ἀπ' τό σπίτι μας τό σπίτι του. Μόλις ξεπερνοῦσα τά γαρύφαλλα στίς γλάστρες τοῦ μπαλκονιοῦ μας. Τί ἔλεγα κολλημένη στά κάγκελα, ψηλά στόν Κώστα στό ἀπέναντι μπαλκόνι καί τί μοῦλεγε ὁ Κώστας ἓνας θεός ξέρει! Ἐγώ τεσσάρων κι' ἐκεῖνος ὀκτώ! Αὐτές εἶναι ἡλικίες. Ὅταν ἡ μαμά ἔκανε ἐπίσκεψη στήν κα Ἀβραμούση οἱ κεραῖες στό ξανθό κεφαλάκι θά ὑψώνονταν: θᾶβλεπα πάλι τά ράφια στίς γωνίες ἀπό ξύλο σκαλιστό καί φίλντισι καί κείνες τίς ὠραίες κυρίες μέ τά γυμνά χέρια καί τά γυμνά πόδια πού σά νά χόρευαν, σάν νά πέταγαν. Μέ κείνα τά ἐλεύθερα φουστάνια μέ τά ἀνοιχτά χρώματα, κίτρινα, γαλάζια, φουστικιά

“*Αἱ Ἐννέα Μοῦσαι!*”

ὅπως... ἀπεδείχθη ἀργότερα. Ξεκολλημό δέν εἶχα ἀπ' τό μεγάλο κάντρο. Μέ μάγευαν ἤθελα νᾶμουν μαζί τους, ἀνάμεσά τους. Χρόνια ἀργότερα εἶδα πώς ἤμουν μαζί τους.... Καλός πού ἦταν ὁ Κώστας. Πέθανε. Φεύγομε κι' οἱ τελευταῖοι Μανσουριανοί... Λέγε, λέγε Ἀλέκο, λέγε τί λέγαμε;»

«Γιά τίς οἰκογένειες... Παληότερα πρίν περάσουν ἀπέναντι

στό Τορριέλ, έμεναν κι' οί Γρηγορίου, τοῦ Ἡλία τοῦ Γρηγορίου, ἡ Κατινίτσα.»

«Ἡ καλλονή!»

«Σίγουρα, μέ τά δυό παιδιά. Τόν Τάκη καί τόν Τούλη.»

«“Les princes!” Ἦταν πρίγκηπες στ' ἀλήθεια. Δέν χρειαζόντουσαν τίτλο. Μερικοί ἄνθρωποι γεννιοῦνται τέλειοι, ὠραῖοι, εὐγενικοί, έτοιμοι, δῶρο τῆς φύσης. Ἔτσι ἦταν τά δυό αὐτά ψηλά παλληκάρια. Μέ μία ἄνετη, φυσική κομψότητα ὅ,τι κι' ἄν φοροῦσαν. Ἀλέκο, θυμήθηκα κι' ἄλλους! Τήν οἰκογένεια Γκάτ μέ τήν κα Γκάτ πού μᾶς ἔπαιζε πιάνο στή Λέσχη, ἔδινε ρεσιτάλ. Οἱ Νομικαῖοι μέ τά ἑπτά παιδιά. Ἡ οἰκογένεια Σκαλιέρη, ἐμεῖς ξέραμε τό Μιχάλη ἔκανε καλή παρέα κι' ἔβγαζε καλές φωτογραφίες. Πάει κι' αὐτός, κάποιους μῆνες πρίν.

Θυμᾶσαι τό Γαλλικό τραγοῦδι:

*“La vie s' en va
La vie s' en va
La vie nous glisse
Entre les doigts...”*

“Ἡ ζωή περνάει, λέει, ἡ ζωή μᾶς γλιστράει μέσα ἀπ' τά δάκτυλα...” Κι' ἔτσι ποῦρθε αὐτό τό τραγοῦδι, θυμᾶσαι τί ὠραία παροικία Σαυλίδων εἶχαμε στή Μανσοῦρα; Ἄλλοι ἦταν ἀπ' τή Συρία κι' ἄλλοι ἀπ' τή Βηρυτό. Μέ ἄστρο ἀνάμεσά τους τήν Jemael, δέν ἤξερα τό μικρό της ὄνομα, σύζυγος τοῦ Jemael. Ἔρχεται μπρός στά μάτια μου τῶμορφο χαμογελαστό πρόσωπό της. Ἀνεπαίσθητα χαμογελαστό. Ἐσκυβε ἑλαφρά τό κεφάλι ὅταν χαιρετοῦσε. Ἐκεῖ στή γωνία μετά τό σπίτι σας, ἀριστερά ἦταν τό σπίτι τους, μία μεγάλη βίλλα. Γύρω εἶχε κυπαρίσσια. Κίτρινα καί πράσινα παράθυρα. Εἶχε κάτι αὐτό τό σπίτι. Σά νά μὴ τῶνοιαζε γιά τά ἄλλα. Ἀργότερα γίναν γείτονες ἔμεναν πάνω ἀπό τό “Ben-jion” θυμᾶσαι. Τό μεγάλο κατάστημα μέ τά καλλίτερα ὑφάσματα. Ποτέ δέ θυμᾶμαι κόσμο νά σπρώχνεται ἐκεῖ. Ἦταν λίγοι οἱ πελάτες, οἱ τιμές κι' ἡ ποιότητα ὑψηλή, ἡ ἀγορά μία μικρή τελε-

τουργία. Ὁ ὑπάλληλος σου πρόσφερε τσάι, καφέ, εἶχε καί σκαμνάκια νά κάθεται.... Τί λέω τώρα; Αὐτό γινόταν παντοῦ. Τό κτίριο σκέπαζε ἕνα ὀλόκληρο τετράγωνο. Κι' ἐκεῖ ἦταν οἰκογένεια κι' ὄροφος, καί σέ κείνο τό σπίτι.

Ἡ Jemael! Καί μόνη ἡ παρουσία της, ἡ εἰκόνα της, μοῦδωσε τό πιό γρήγορο μάθημα γοητείας, χάρης κι' ὁμορφιάς. Ἐνα βράδυ, ἦταν καλοκαίρι, μέσα ἀπ' τήν ἀνοιχτή μπαλκονόπορτα, τή θυμᾶμαι σέ μία χαμηλή πολυθρόνα στό μικρό κόκκινο, κόκκινο βελουῶδο, σαλόνι τους καθισμένη σταυροπόδι νά καπνίζει μέ κινήσεις ἀργές, νωχελικές ντυμένη μ' ἕνα κόκκινο παντελόνι καί πουκάμισο κρέμ μεταξωτό μέ μακρῶν μανίκια. Ἦταν ξανθιά, φυσική ξανθιά.»

«Θυμᾶσαι πολλά, Μπίτσα.»

«Ἡ ποίηση ἔχει ἀπορροφητική ἐπιδερμίδα.»

Κυρία Σμαρώ Ζερβούδη,

Πρόεδρος «Φιλοπτώχου Ἑλληνίδων Κυριῶν Μανσούρας»

«Ἡ μαμά ἦταν ἀπό τήν Ἀλεξάνδρεια.

Παντρεύτηκε τόν Ἀριστοτέλη Ζερβούδη πολύ νέα. Τήν εἶδε σ' ἕνα Χορό τῆς Λέσχης στή Μανσούρα καί τήν ἐρωτεύτηκε. Θά τήν εἶχε καλέσει ἡ μαμά σου, ἦταν φίλες στήν Ἀλεξάνδρεια ἀπό μικρές. Πῆγε στήν Ἀλεξάνδρεια στόν κύρ-Ἀλέξανδρο καί στήν κα Ἰουλία τούς παππούδες στό Moharem Bey ἐκεῖ κοντά στους δικούς σου παππούδες, καί τή ζήτησε. Ἡ μαμά ἦταν πολύ νέα ὁμως τή δώσανε.

Ἐπαιζε ὠραιότατο πιάνο. Εἶχε πάρει ἔννια χρόνια μαθήματα πιάνου στό Ὡδεῖο στήν Ἀλεξάνδρεια.

Ζωγράφιζε ἐπίσης θαυμάσια. Δυό πίνακες πού ἕνας θεός μόνο ξέρει πῶς σώθηκαν στό ξερρίζωμα τούς ἔχω κορνιζάρει καί τούς δύο.

Τραγουδοῦσε κι' ὁμορφα.

Ἐχει γυρίσει καί δίσκο! Λόγω τιμῆς δέν ἀστειεύομαι – Κύττα πῶς ἔγινε. Στό σπίτι οἱ δεξιώσεις ἔδιναν κι' ἔπαιρναν. Ἐνα βράδυ ἔπαιξε στό πιάνο ἕνα τραγοῦδι καί τραγούδησε ἐκείνη κι' ἡ

Στήν Αλεξάνδρεια μέ τό θεϊό
καί τούς παππούδες.

Κατινίτσα ή Γρηγορίου. Ό Ροϊλός, πολύ γνωστός δικηγόρος στά “Μικτά Δικαστήρια”, ένας χαριτωμένος άνθρωπος, είχε ένα μηχανήμα πού έφτιαχνε δίσκους, πλάκες, όπως θές πέστο. Έφερε τό μηχανήμα καί μία άδεια πλάκα καί έγραψε τό τραγούδι. Μάλιστα, έβγαλε δυό πλάκες όμοιες. Μία για τήν Σμαρώ καί μία για τήν Κατινίτσα. Ποϋ είναι; Ποιός νά ξέρει! Μάλλον όπου πήγαν κι’ όλα τ’ άλλα πού αφήσαμε πίσω, εκεί πού θά πήγε καί τό σερβίτσιο τό πορσελάνινο πού σου χάριζε κι’ ό Γιώργος ό Δήμου: σέ άσχετα χέρια.

«Ναί... Μας είπαν, κάποιος πού πήγε στό σπίτι μας μετά πού φύγαμε – τά πίο πολλά έπιπλα μείναν πίσω πού νά τά παμε από έπτά δωμάτια σέ δύο, πώς γίνεται – τέλος πάντων μας είπε πώς στόν ταφταδένιο καναπέ τής σάλλας τσιμπολόγαγε μία κόττα –

Δέν πειράζει, ὅ,τι ἔγινε ἔγινε, λέγε γιά τό σπίτι καί γιά τή Σμαρώ λίγο πρίν τά πάρει ὄλα ὁ ἄνεμος, πρίν τά ξεχάσομε οἱ ἴδιοι.»

«Τό σπίτι ἦταν ὁμορφο. Μέ γοῦστο ὄχι, ὄχι μόνο τό δικό της, ὁ πατέρας εἶχε φέρει πολλά ὁμορφα ἀντικείμενα ἀπ' τά ταξίδια του στή Μασσαλία ὅπου ταξίδευε γιά δουλειές ὅταν ἦταν ἀκόμα συνέταιρος τοῦ Cohen Menahem.

Στή Χίο θᾶχαν ὠραῖο σπίτι, ἡ οἰκογένειά του, πλούσιοι ἄνθρωποι.

Ἡ μεγάλη βιτρίνα στή σάλλα.

Ἦχι Kosta Boda φυσικά, κομμάτια μοναδικά, φτιαγμένα ἀπό τεχνίτες.

Τά τρία Περσικά χαλιά κρεμασμένα στούς τοίχους, τά ὁμορφα ἔπιπλα.»

«Τά θυμᾶμαι, τά θυμᾶμαι ὄλα αὐτά. Ὅταν τελείωσα τό Πανεπιστήμιο στό Κάιρο μέ πῆρε ὁ μπαμπάς ποδαρόδρομο – τοῦ ἄρεσε νά πηγαίνει μέ τά πόδια, χαιρετοῦσε καί τόν κόσμο, Ἕλληνες κι' Ἀραπάδες, βάζοντας τό δεξί χέρι στό μέτωπο "αλ' Αράπα" ὅπως θά λέγαμε, ἦταν ἀγαπητός – καί ἤρθαμε σπίτι σας νά ἐπισκεφτοῦμε τή μητέρα σου. Τῆς ζήτησα νά παίξει ὅ,τι ἤθελε στό πιάνο. Καθές ἔπαιζε σταματάει ἀπότομα γυρνάει στό σκαμπό καί λέει τοῦ μπαμπᾶ,

«Θανάση, τήν κόρη σου νά τήν ἀφήσεις ἐλεύθερη νά παντρευτεῖ ὅποιον διαλέξει ἐκείνη, ὅποιος τῆς πάει ἐκείνης.»

Καθόμουν κι' ἀπορροφοῦσα τήν ἀτμόσφαιρα τῆς σάλλας στό φῶς πού ἐρχόταν μέσα ἀπ' τίς κουρτίνες καί τά κλαδιά τοῦ κλειδωμένου κήπου, καί τά λόγια μέ ξύπνησαν.

Πῶς θά μπορούσε νᾶταν ἄλλοιῶς, σκέφτηκα. Καθόμουν σέ μία «causeuse» ἕνα κομψό κάθισμα σέ σχῆμα ὀριζόντιου S ὅπου οἱ δύο πού κάθονται δέν ἀγγίζονται. «Causeuse» ἀπό τό «causer», συζητῶ ἀνάλαφρα – Αὐτή ἡ ἀπόσταση τῶν κορμιῶν ἡ ὄχι μεγάλη, ὅμως ἀπόσταση, ἰδανική γιά τό πλησίασμα τῶν ψυχῶν;

Εἶχε μία διαμαρτυρία ἡ φωνή της ὅταν μίλησε τά λόγια ἐκεῖνα ἡ Σμαρώ Ζερβούδη, Ἀλέκο, πού ἦταν ἡ μητέρα σου.»

«Ίσως. Είχε δυνατή προσωπικότητα. Είχε ιδέες και τίς έκτελουσε. Γι' αυτό υπήρξε και ή Πρόεδρος τῆς “Φιλοπτώχου Ἑλληνίδων Κυριῶν Μανσούρας” πού υπήρξε. Τή θυμᾶμαι νά ἐτοιμάζει Φιλανθρωπικούς Χορούς, Φιλανθρωπικά Bazaars μέ ἐνθουσιασμό και πρόγραμμα πού θά ζήλευε στρατηγός. Κάθε φορά, μετά τόν “Χορό τῆς Φιλοπτώχου” ἀπό τούς τρεῖς μεγαλύτερους Χορούς τῆς Μανσούρας, περίμενε ὡς τό τέλος νά φύγουν ὅλοι, ἔπαιρνε ἀποδείξεις και χρήματα ἀπ' τά γκαρσόνια, τά πλήρωνε, και σ' ἓνα σιδερένιο κασσονάκι τά μετέφερε στό σπίτι μέ τ' αὐτοκίνητο τοῦ Στέφανου – ἓνα Hilman, Ἑγγλέζικο, τότε ἐθεωρεῖτο ἀπό τά πολύ καλά – πού πάντα περνοῦσε νά τήν πάρει ἀκόμα κι' ἂν δέν εἶχε μπορέσει νά ἔρθει στό Χορό.

Ἀλλά, τώρα πού σκέφτομαι, δέν ἦταν μόνο ἱκανή. Εἶχε και φιλευσπλαχνία. Θυμᾶμαι εἶχε προστατευόμενο ἓνα νέο παλληκάρι φτωχό Μανσουριανό πού ὅμως εἶχε πολύ ταλέντο στή ζωγραφική, Φανουράκης λεγότανε, και τόν βοηθοῦσε.»

«Υπάρχει και γραπτή ἀναφορά, θά στή δείξω.»¹

«Ὅσο τίς ἄρесе νά εἶναι μόνη και νά παίζει πιάνο τό ἴδιο χαίροταν νά βλέπει κόσμο, νά δέχεται στό σπίτι. Ἡ δύστυχη ἡ Φάτμα, ἡ ὑπερήτρια μας, μποροῦσε νά πάρει ἓνα τηλεφώνημα πού νά λέει,

“Ἐρχομαι σέ μιά ὥρα, ἐτοίμασε τραπέζι γιά δέκα”

Θά τούς ἔφερνε μαζί μετά ἀπό κάποια συνεδρίαση ἴσως, ἡ κάποια διάλεξη, κάποια γιορτή. Ἀμέσως ἡ Φάτμα ἔπρεπε νά τηλεφωνήσει στόν Ἄμπντου στή ζαρμπία ὅπου ἔμενε, χρειάζομαστε αὐτό κι' αὐτό, ὁ Ἄμπντου ἄνοιγε τό μαγαζί τῆς γυναίκας του τῆς χορταροῦς, ποτά και κρέας υπήρχαν πάντα στό σπίτι (εἶχαμε τότε παγωνιέρες θυμᾶσαι; πού φέρναν τόν πάγο σέ τσουβάλι) κι' ὅταν ἐρχόντουσαν οἱ καλεσμένοι ἦταν ὅλα τέλεια.

Και τί καλεσμένοι!

1. Ἴδε σελ. 277 τοῦ βιβλίου, δευτέρα και τρίτη παράγραφος.

Ροϊλός
Άξελός
Νανόπουλος
Πικραμένος
Γουριώτης
Γαρζώνης
Άνδριτσάκης
Καράβας
Παπαδάκης

Δικαστικοί, δωρητές, Κοινοτικοί, Διευθυντές Τραπεζής, μά
πρωτα απ' όλα ωραίοι άνθρωποι.

Ἡ Φάτμα πιάστηκε νάχει κλέψει πολλά λεφτά από τό χρη-
ματοκιβώτιο καί τό πορτοφόλι πού ἄφινε κάθε βράδυ ὁ μπαμπᾶς
πλάι στό κομοδίνο του πρίν κοιμηθεῖ πράγμα ἀνεξήγητο, θά μπο-
ροῦσε νά τό φυλάξει, νά τό κλειδώσει – ἦρθε ἡ ἀστυνομία, ἡ Φά-
τμα ὁμολόγησε ἀλλά ἐπειδή εἶπε ὅτι ὁ... “Ραμπίνα”, “ὁ Θεός
μας” τήν ἔβαλε καί δέ φταίει αὐτή ἀλλά καί, κυρίως θάλεγα,
ἐπειδή ἔκανε θαύματα μέ τά δείπνα τῆς τελευταίας στιγμῆς, ἡ
μαμά τήν κράτησε.

Ἦταν καί πολύ κοκέττα ἡ μαμά.

Τίς ἔστελναν φιγουρίνια τῆς haute couture ἀπ' τήν Ἀλεξάν-
δρεια κι' ἐκείνη διάλεγε καί τῆς τά στέλνανε μέ τόν “αμπονέ”.»¹

Τό Τέλος

«Όταν διέλυσε τό σπίτι κι' ἔφυγε ἦταν μόνη. Ἔχομε 1956,
Πόλεμο τοῦ Σουέζ.

Ὁ Στέφανος ἔχει φύγει στήν Ἀθήνα, ὁ Νίκος σπουδάζει στή
Γαλλία κι' ἐγώ ἐργάζομαι ἤδη στοῦ “Peel”,² στήν Ἀλεξάνδρεια.
Ναί, ἤμουν ἐκεῖ ὅταν ἔγινε ἡ κρατικοποίηση. Ἦρθαν ξαφνικά μιά
μέρα (τό περιμέναμε βέβαια τί ξαφνικά!) κι' ἔκαναν κατοχή σέ

1. Αμπονές: ταχυδρόμος, κάτι σάν προσωπικό «A.C.S.»!

2. «Peel and Company Ltd», Ἀγγλική Ἑταιρεία Βάμβακος.

-60

28.10.

8

Κυρίου Χωρέμη Μπενάκη κ. 2^{ος}
via Καρπ. Χαγιάλ

Κύριοι

Αίθαιον χρεωστή μου άγγλιαν εις τας
 ύμηνρον κ. άντιορπτι εις Μυχαρρα Κεμυδρα, δι' άγα
 ραι 100 ματαριου Σιυφα 7. με' ύμηνριου, εις τού
 κερ, € 45 μέχρι 10. 11. 1938 και εις ύπορριου € 55.
 μέχρι 31 ηύγουστου. -

Εμμεροι θα' φορλώσω τα άνω € 100 φ 78.
 Αι φορλώσονται ειμαι εις άγορας ιδιω, ειταν
 άνώτεροι αδο τας ιδιαιας μας, καλό 8. 10 ηρδιδ

Με' ύπορριου

Α. Ν. Μπενάκης

« Κυρίου Χωρέμη Μπενάκη και Σία... »

όλα, γραφεία, μηχανές, ό,τι ύπήρχε. Η καινούργια έταιρεία, Αι-
 γυπτιακή φυσικά, "Cahira Cotton Company", Cahira είναι Κάιρο
 στ' Αραβικά, καθαρεύουσα. Υποτίθεται πώς τήν άγόρασαν. Αστεία
 πράγματα. Τά πάντα άλλαζαν χέρια. Άγόρασαν και τήν Έται-
 ρεία του Τορριέλ, θυμάσαι ή γειτονιά άπέναντι από τό Μπάχο
 Σιγίρ. Ήταν όλη δική του, Έβραϊος.

Γενική άναστάτωση.

Πώς μπορούσα νά πάω νά τή βοηθήσω ;»

«Τί έκανε ή Σμαράγδα μόνη της ;»

«Ό,τι κάναμε οί περισσότεροί μας.

Πούλησε – τί πούλησε, ξεπούλησε – πράγματα μεγάλης αξίας για τίποτα.

Τό πιάνο, ένα Kauffman, τῶδωσε για ένα κομμάτι φωμί.

Γιά μισή λίρα ἔδωσε ἕξι βάζα Meissen χωρίς νά ὑπολογίζει τήν ἀξία τους.

Δυό μεγάλα βάζα αὐθεντικά Κινέζικα για ἄλλη μισή λίρα. Ὅλα αὐτά ἀγορασμένα ἀπό τή Μασσαλία ἀπό τόν πατέρα μου ὅταν πήγαινε για δουλειές. Ἦξερε ὁ πατέρας τό καλό, τό ὠραῖο.»

Μετά τό Τέλος

Στόν κλειδωμένο κῆπο, στά κλαριά, σίγουρα θά ἔλειψε ἡ μουσική πού ἐρχόταν ἀπ' τό πιάνο.

Μπορεῖ ὅμως νά προτιμοῦσαν τή σιωπή.

Καί στούς τοίχους σίγουρα θά λείψανε τά Περσικά ταπέττα.

Γιά τό ένα ὅμως τό πιό μικρό, τό μεταξωτό, τί σκέφτηκε ὁ τοῖχος πού τόν στόλιζε δέν τῶμαθε κανείς ποτέ

ΟΥΜ ΚΑΛΣΟΥΜ

Ἡ « Βασίλισσα φωνή » τοῦ Ἀραβικοῦ κόσμου.

Μπάχρ Σιγίρ

Μανσούρα καί...

Ούμ Καλσούμ

Τό ωραιότερο καί πιό μεγάλο δῶρο τῆς Αἰγύπτου σέ μᾶς πού ζήσαμε πλάι στό ποτάμι ἢ τή θάλασσά της, εἶναι ὁ ψυχισμός της.

Αὐτή τήν ψυχική ἀτμόσφαιρα, τήν συνεχή παρουσία ψυχῆς ὀλόγουρά μας, τή δημιούργησαν καί τά τραγούδια τοῦ τόπου, οἱ φωνές πού μᾶς ἀκολουθοῦσαν ὅπου κι' ἄν βρισκόμασταν στό δρόμο, στό σπίτι, παντοῦ.

Μέ κυρίαρχη τή φωνή τῆς παντοκράτειρας

ΟΥΜ ΚΑΛΣΟΥΜ

τῆς «βασίλισσας φωνῆς» τοῦ Ἀραβικοῦ κόσμου.

Ἐνας ὀλόκληρος λαός βρῆκε ἔκφραση μέσα ἀπ' τή φωνή της.
Ἐνας ὀλόκληρος κόσμος.

Ἄλλο ἀπό τή Μαρία Κάλας, πέρα καί πιό βαθειά ἀπό τή Μαρία Κάλας.

Ἡ Ούμ Καλσούμ τραγουδοῦσε μόνο τραγούδια Ἀραβικά.

Ποτέ ξένα. Κι' ὄχι μόνο παραδοσιακά ἀλλά καί καινούργια, γραμμένα γιά κείνην.

Γι' αὐτό καί τό ἀγκάλιασμα Ούμ Καλσούμ – Ἀραβικοῦ λαοῦ ἦταν, εἶναι τόσο δυνατό.

Ἄν τραγουδάει ὅπως τραγουδάει, φτάνει κάτω βαθειά στόν καῦμό τῆς ψυχῆς μας, εἶναι γιατί ἡ φωνή της κουβαλάει τό Θεό πού ἔψελνε ὁ πατέρας της Shéχ Ιμπραήμ αλ Μπιλντάγκι ψηλά ἐκεῖ στόν μιναρέ τοῦ ταπεινοῦ χωριοῦ τους, λίγα λασπόσπιτα λί-

γο έξω απ' τή Μανσούρα, ἢ σέ γιορτές θρησκευτικές, μνημόσυνα καί κηδεῖες.

Λένε πώς παιδί ἢ Οὐμ Καλσούμ μάζευε καί βαμβάκι στίς ἐξ-
μπες ἐκεῖ κοντά στό χωριό τους... Ἴσως, πολύ πιθανόν.

Ὅμως πάντα πλάί στόν πατέρα τόν ἄλλο καιρό.

Πλάί του πάντα ἢ μικρή Καλσούμ τό «μεταξωτό πανί γύρω
ἀπ' τό κοντάρι τῆς σημαίας».

Μαζύ οἱ δύο ποδαρόδρομο πολλές φορές στό καμίνι τοῦ
Αἰγυπτιακοῦ καλοκαιριοῦ ἢ στή βροχή καί στό κρύο τοῦ χειμῶνα,
νά πᾶνε ἐκεῖ πού τούς φωνάξανε νά φάλλουν. Στή κοντινή Μαν-
σούρα πιά συχνά ἢ καί στίς γύρω μικρές πόλεις καί στά ἄλλα χω-
ριά.

Στήν Μανσούρα οἱ γέροι τή θυμόντουσαν νά τραγουδάει, λέ-
νε, στά καφενεῖα μέ τόν πατέρα της πάντα καί τό πρόσωπο σκε-
πασμένο σάν ἄρχισε λίγο νά μεγαλώνει. Μπορεῖ.

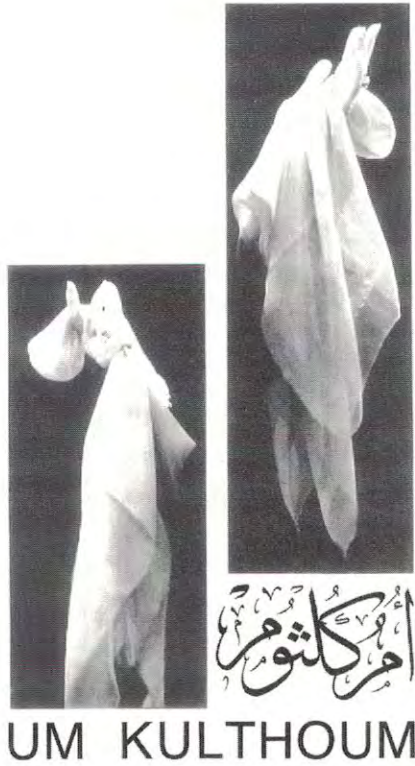
Ὅμως σίγουρο εἶναι, τό ζήσαμε κι' ἐμεῖς, πώς εἶχε ἓνα καφε-
νεῖο πού «ἔπαιζε» Οὐμ Καλσούμ ἀπ' τό πρωῖ ὡς τό βράδυ, συνέ-
χεια χωρίς σταματημό. Δεξιά στή Σίκα Γκιντίντα ἀνεβαίνοντας
πρός τό σταθμό.

Γι' αὐτό τόσο γνωστή ἢ φωνή της μέσα μας.

Τή ζούσαμε κάθε ὥρα, κάθε στιγμή, ὄχι μόνο τήν πρώτη Πέ-
μπτη κάθε μῆνα ἀπ' τό ραδιόφωνο.

Ἡ ἐκτέλεση τοῦ τραγουδιοῦ «Ἰντα Ὀμρι», «Εἶσαι ἢ ζωή
μου», μέ τόν Ἄμπντ ελ Ουαχάμπ κράτησε 133' καί τό χειροκρότη-
μα μετά τοῦ κοινῶ ἓνα τέταρτο.

Μέ συγκίνηση ἔμαθα πώς χρόνια μετά ἀπ' τό ξερρίζωμα μας
ἢ Μανσούρα ἔστησε τό ἄγαλμά της στό σημεῖο ἀκριβῶς πού βρι-
σκόταν ἢ «Κόμπρα Χαμούντα» στό ξεχασμένο πιά Μπάχρ Σιγίρ.

UM KALTHUM'S MUSEUM, Cairo Ministry of Culture.

*Με τήν εὐγενική προσφορά τοῦ
Dr Ayman Mahgoub*

Πολιτιστικό Ἀκόλουθο Αἰγυπτιακῆς Πρεσβείας, στήν Ἀθήνα.

Ρούντης Παπαδόπουλος

☪ ☪ ☪

Ἀπλωμένες στό γραφεῖο περιμένουν οἱ φωτογραφίες. Φωτογραφίες ἀπό ἓνα κομμάτι ζωῆς Ἑλληνικῆς πλάι σέ μιά γέφυρα, τήν

Κόμπρα Χαμούντα

Χτές βράδυ ἀπό νωρίς τό ἀπόγεμα ὡς ἀργά τή νύχτα διαλέγαμε ἀνάμεσα σέ ἑκατοντάδες ἄλλες, 15 ἄλμπουμς ὀλόγυρα, ποιές θά μποῦν στή συνέντευξη τοῦ Ρούντη,¹ τοῦ Ρούντη Παπαδόπουλου ἀπ' τά πιά ὄμορφα, τά πιά σίκ, τά πιά ἄφογα ντυμένα ἀγόρια τῆς Μανσούρας.

Τόχε ἐξ' ἄλλου ἢ ὀκέλλα,² ἄντρες καί γυναῖκες πάντα ἄφογα ντυμένοι:

Καμπούρη
Κοκκινόπουλου
Καράβα
Γαρουφάλλου
Παπαδόπουλοι

1. Ρούντης: Ἑλληνοποίηση... τοῦ Ροδόλφου!

2. Ὑπενθύμιση: πολυκατοικία στ' Ἀραβικά.

Καμμιά αντίρρηση; Έξ' άλλου οί φωτογραφίες μιλοῦν ἀπό μόνες τους.

«Τί ὁμορφη μαμά εἶχες Ρούντη! Τή θυμᾶμαι σέ μιά φωτογραφία πάνω σ' ἕνα τραπεζάκι στό φῶς ἑνός ἀμπαζούρ. Φοράει ἕνα μεγάλο μαῦρο μπερέ κι' ἕνα παλτό μέ μεγάλα σηκωμένα πέττα. Αὐτή ἡ φωτογραφία ὅλο ἐρχόταν στό μυαλό μου – θά πρέπει νά εἶχα ἔρθει σπίτι σας κάποτε μέ τή μαμά καί νά τήν εἶχα δεῖ καί μοῦμεινε – αὐτή λοιπόν μ' ἔκανε νά σέ κυνηγήσω τόσο καιρό νά πάρω κι' ἀπό σένα συνέντευξη. Καί βλέπω πῶς εἶχα δίκηο. Θεσσαυρός αὐτές οί φωτογραφίες, Ρούντη, νᾶσαι καλά.»

«Ναί ἦταν ὁμορφη ἡ μαμά. Αὐτή εἶναι ἡ φωτογραφία τοῦ γάμου της. Στήν Ἀλεξάνδρεια. Τό 1934, Δεκέμβριο στό σπίτι της. Λουῖζα Koblet, ὁ πατέρας Ἑλβετός, μητέρα Ἑλληνίδα. Ὁ πατέρας μου τήν περνοῦσε εἴκοσι χρόνια.»

Ἀλεξάνδρεια 1934 – Ὁ γάμος τῆς Λουῖζας Koblet καί τοῦ Γιώργου Παπαδόπουλου.
Μιά ἀρχοντιά.

«Ήταν όμως όμορφάνθρωπος!»

«Έ, ναι. Ήρθαν λοιπόν για... τό μήνα τοῦ μέλιτος στή Μαν-
σούρα καί... για πάντα. Ὁ πατέρας δούλευε στά Βαμβάκια τοῦ
“Khuri”, Λιβανέζος. Λίγο καιρό μετά, ό μήνας τοῦ μέλιτος δέν
εἶχε ακόμα κλείσει, ἡ ἀριστοκρατική Γερμανομαθῆς Ἀλεξανδρινή
Λουίζα Koblet προσφάτως Παπαδοπούλου, λιποθυμάει σχεδόν
ἀκούγοντας ἕναν φελλάχο νά λέει στόν πατέρα μου καί... μπρο-
στά της,

«Άουζ ishrín μπανάτ άντελ κάφ!»

δηλαδή

«Θέλω νά μοῦ βρεῖς εἴκοσι κορίτσια μέ στήθος ὅσο χωράει ἡ
χούφτα!»

Ποῦ βρέθηκα; Ποιόν παντρεύτηκα; θά εἶπε. Αυτό πού ζητοῦ-
σε ὁ δόλιος ὁ φελλάχος ἦτανε εἴκοσι φελλάχες μικρά κοριτσάκια
κι' αντί ἡλικία ἔδωσε τό... size τοῦ στήθους, νᾶναι μικρό ὅσο χω-
ράει μιὰ χούφτα.»

«Σ' ὁμορφο κόσμο ὅμως βρέθηκε ἡ Λουίζα, θά διαπίστωσε
σύντομα. Σ' ἐκείνη τήν ὀκέλλα ἀπέναντι ἀπ' τή γέφυρα στό Μπάχρο
Σιγίρ, τό Μικρό Ποτάμι, τήν Κόμπρα Χαμούντα. Θά ζοῦσε μέ
τέσσερις ἀπ' τίς πιό “καλές”, ὅπως λέμε, Ἑλληνικές οἰκογένειες
τῆς Μανσούρας.

Οἰκογένεια καί ὄροφος.

Ἔλα νά θυμηθοῦμε λίγο ἐκείνη τήν ἀξέχαστη γέφυρα πού
πέθανε μαζί μέ τό ποτάμι της ποῦγινε δρόμος, τήν Κόμπρα Χα-
μούντα ὅπως λές πῶς λεγόταν, πρώτη φορά τό ἀκούω, ἐσύ ὅμως
τή ζοῦσες. Τήν ἔβλεπες συνέχεια, ἀκριβῶς μπροστά στό σπίτι
σας. Τί γέφυρα ἦταν αὐτή! Σφύριζε ὁ φύλακας→

«Ὁ σαουίsh Μπίτσα, ὁ σαουίsh!»

«Ὁ σαουίsh ἐντάξει. Σφύριζε καί, ἄνθρωποι, αὐτοκίνητα, πο-

« Κόμπρα Χαμούντα ».

δήλατα, γαϊδούρια, γκαμούσες, καμῆλες, κάρρα μέ βαμβάκια, άραμπίες, όλα ώπ! σταματοῦσαν κι' ἡ γέφυρα άρχιζε ν' ανοίγει στά δύο νά περάσουν οί φελούκες πού κουβαλοῦσαν τά πανήψυλα, στοιβαγμένα σακκιά τό βαμβάκι πού άρχιζε τό ταξειδι του.

Δέν ξέρω αλλά θυμᾶμαι νά πηδᾶμε στήν ἄλλη μισή γέφυρα, μᾶλλον όχι, πάντως νά περνᾶμε επικίνδυνα και περιχαρεῖς ἀπέναντι, τά νερά καταρράκτης νά βουῖζουν κάτω απ' τά πόδια μας κι' ἕνα μικρό γλίστρημα νᾶναι σίγουρο πώς θά μᾶς ἔστελνε σούμπιτο όχι στό Τορριέλ ἀπέναντι, αλλά στόν ἄλλο κόσμο. Τῶπα κι' ἡσύχασα. Τέτοια... κατορθώματα πρέπει νά μένουν!»

«Στήν οκέλλα εἶχε κι' ἕνα ισόγειο πού τόχε γραφεῖο ὁ Ἄνδρέας Καμπούρης κι' ἐρχόταν ἐκεῖ κάποιος Δρίτσας, Βασίλης Δρίτσας, πού τόν εἶχε ὁ Καμπούρης υπάλληλο κι' ὁ Χιωτῆνης σπιοῦνο! Εἶχε ἕνα ποδήλατο κι' ὄλο πηγαινοερχόταν στό Σχολεῖο κι' ἔκοβε βόλτες πάνω-κάτω στή Μανσοῦρα νά σπιουνεύει τούς μαθητές ἄν τούς ἔπιανε σέ κανένα κρυφό ραντεβουδάκι, πράγμα σπάνιο βέβαια ὅπως θά ξέρεις, καμμιά μαθήτρια νά μή φοράει τήν ποδιά... Κι' ὕστερα πήγαινε και κάρφωνε στό Χιωτῆνη.»

«Ούτε στό Σίνγκ-Σίνγκ! Τί σύστημα παρακολούθησης ήταν αυτό του Χιωτίνη Ρούντη, έ;»

«Άμέ! Στήν όκέλλα μας, όλοι οί ένοικοι ζούσαν από τή γή. Καλά, καλά, δέν είπα ότι εκείνοι τή δούλευαν, οί φελλάχοι όργωναν, οί φελλάχοι σπέρνανε, οί φελλάχοι πότιζαν, οί φελλάχοι μάζευαν, οί φελλάχοι κουβαλούσαν στά κάρρα καί στίς φελούκες, είσαι εύχαριστημένη τώρα; Ώραϊα, πᾶμε—Ό πατέρας έργαζόταν στά Βαμβάκια στού “Khury” κι’ άργότερα στού “Σαλβάγου”. Τό ίδιο κι’ ό Κοκκινόπουλος, ό Καράβας διευθυντής τής “Alexandria Commercial” από τίς μεγαλύτερες Έταιρειές Βάμβακος στήν Αίγυπτο. Ό Καμπούρης είχε άπέραντα φεντάνια κυρίως μέ πατάτες καί οί Γαρουφάλου νοίκιαζαν στούς φελλάχους τά κτήματα πού είχαν.

“Όλοι πάντα άψογα ντυμένοι!

Μέ πολύ καλούς τρόπους, πολύ κοινωνικοί όμως καί μέ κάποια ίσως άπόσταση, εύχάριστοι πάντα στήν παρέα. Τί θυμάμαι από τή ζωή στήν όκέλλα; Για νά δοῦμε... Νά, στ’ αυτιά μου είναι πάντα τό πιάνο πού έρχόταν άπ’ τούς Καμπούρη, ή κα Καμπούρη, ή Ντίκη Καμπούρη, έπαιζε πολύ καλό πιάνο. Έπαιζε καί πολύ καλά σκάκι όμως. Θυμάμαι νά μπαίνω σπίτι τους καί νά τούς βρίσκω νά παίζουν σκάκι σά δυό καλά παιδιά.»

«Δέν ήταν όμως πάντα τόσο “καλά παιδιά”! Ξέρω από παθόντα πώς τούς είχαν καλέσει για μεσημέρι αυτόν κι’ άλλους Αιγυπτιώτες στή βίλλα τους στήν Κηφισσιά έδῶ ποῦρθαν στήν Αθήνα, κι’ όταν κτύπησαν τό κουδοῦνι κι’ άνοιξε ή πόρτα είδαν έναν κατάρπηκτο “χαντάμ” (ύπηρετής Αιγύπτιος) νά τούς αναγγέλει πώς ή “σίτ” καί ό “χαούγκα” (ό κύριος καί ή κυρία) λείπανε καί θά γύριζαν τό βράδυ! αλλά “μααλэш”, “δέν πειράζει” νά περάσουν, “ζάι μπέτκουμ”, “σάν στό σπίτι σας”, κι’ εκείνος θά τούς μαγειρέψει, “ου μάλου” καί τί έγινε πού λείπουν οί νοικοκύρηδες δηλαδή.

“Όπερ καί έγινετο!

“Όταν κατά τό βραδάκι κατέπλευσαν άνετοι-άνετοι οί “οικοδεσπότες-φάντασμα” κανείς ούτε έδειξε, ούτε ένοιωσε τίποτα ιδιαίτερο ακούγοντας τόν Ανδρέα Καμπούρη πασιχαρής ν’ αναφωνεί: “Τί ώραϊα έκπληξη!”

Κι’ άλλο... κακούργημα ξέρω, πάλι από παθόντα. Μιά μέρα

*Όμορφη ή κα Γιαλλούση!
Στυλάκι ό κος Καμπούρης, ποῦρο άπαραίτητο.
« Λέσχη! »*

ό Άνδρέας Καμπούρης προτείνει στόν τρισχαριτωμένο δικηγόρο Μιχαλάκη Σαΐτα, πατέρα τής Ντόλλης, νά πάνε μέ τ' αὐτοκίνητό του στό Κάϊρο, "στ' άλογάκια" ὅπως λέγαμε. Άμέ! γιατί ὄχι. Πά-νε, φτάνουν, κάθονται, αρχίζουν οί κοῦρσες, ὅποτε κάποια στιγμή ό κος Καμπούρης φεύγει νά πάει νά φέρει κάτι νά πιοῦν. Φεύγει καί άπλᾶ δέν ξαναγύρισε! Ναι, αὐτό πού άκουσες Ρούντη, δέν ξαναγύρισε!

Τόν εἶχε ξεχάσει, αντί νά πάει γιά τά ποτά, πῆγε ἐκεῖ πού εἶχε παρκάρει τ' αὐτοκίνητο, μπῆκε, ἔβαλε μπρός καί πᾶμε πίσω Μανσούρα!

Τί ἔκανε ό Μιχαλάκης; Ρωτᾶς τί ἔκανε ό Μιχαλάκης; Στό τηλέφωνο τήν έπομένη άπ' τό γραφεῖο του στή Μανσούρα, τοῦ εἶπε νά άποφύγει νά τόν συναντήσει γιά τουλάχιστον ένα μῆνα γιαντί ἔτσι καί τόν δεῖ νωρίτερα θά τόν σκότωνα!»

«Δέν άπορωῶ. Ἦταν καλοί κι' ιδιόρρυθμοι άνθρωποι, τούς ξέραμε. Ἐγώ ἔχω μιά τραγική ανάμνηση μέ τόν κο Καμπούρη. Πηγαίναμε μέ τ' αὐτοκίνητο στήν Άλεξάνδρεια - σημειωτέον πώς

ὄλοι οἱ γαιοκτῆμονες κι' οἱ βαμβακάδες μέ ἀνώτερες θέσεις εἶχαν σπίτι στή Μανσούρα καί σπίτι στήν Ἀλεξάνδρεια – ἡ μαμά, ἐγώ κι' ὁ κος Καμπούρης στό βολάν. Ἦμουν ἔξι χρονῶν. Ξαφνικά, ἕνα γαϊδούρι θυμᾶμαι μπροστά μας... τό κεφάλι μου νά κτυπάει στό τζάμι... νά ξυπνάω ὕστερα σ' ἕνα κρεβάτι στό Νοσοκομεῖο, στό Κοτσικιο. Ἡ μαμά σ' ἄλλο δωμάτιο μέ σπασμένο τό πόδι. Τίς κλέφαν κι' ὄλα τῆς τά κοσμήματα.... Εἶχα κτυπήσει ἄσχημα στό κεφάλι, μέ εἶχαν ξοφλημένο. Ὁ μπαμπάς ἔφερε ἕνα γιατρό ἀπ' τή Γερμανία, Katz... θυμᾶμαι τ' ὄνομα. Μ' ἐγχείρησε, σώθηκα.... Ἐχει μείνει σημάδι, νά ἐδῶ.

Εἶχαμε καί τόν κο Καράβα, τόν Μικέ Καράβα. Σοβαρός ἀνθρωπος, ἥσυχος. Κάναν πολύ παρέα μέ τόν πατέρα. Κομφός, φοροῦσε μονόκλ. Παντρεύτηκε δύο φορές. Τήν Μαρή Ἀνδριτσάκη ὁμορφη καί κομφή ὅπως ἀκουγα νά λένε, χώρισαν ἀπό ἕνα πείσμα φαίνεται, καί σέ δεύτερο γάμο τήν Κική Καράβα, ποῦ νά ξέρω τό πατρικό τῆς, νομίζω τή γνώρισε στήν Ἑλλάδα. Γοητευτική γυναῖκα μ' ὄλο πού δέν ἦταν ὁμορφη. Μελαχροινή, μεγάλο στόμα, πολύ ἔντονο κοκκινάδι, κοντό μαλλί καί δυό μεγάλα μπροστινά δόντια. Εἶχε βραχνή φωνή, κάπνιζε συνέχεια καί ἤξερε νά μιλάει.»

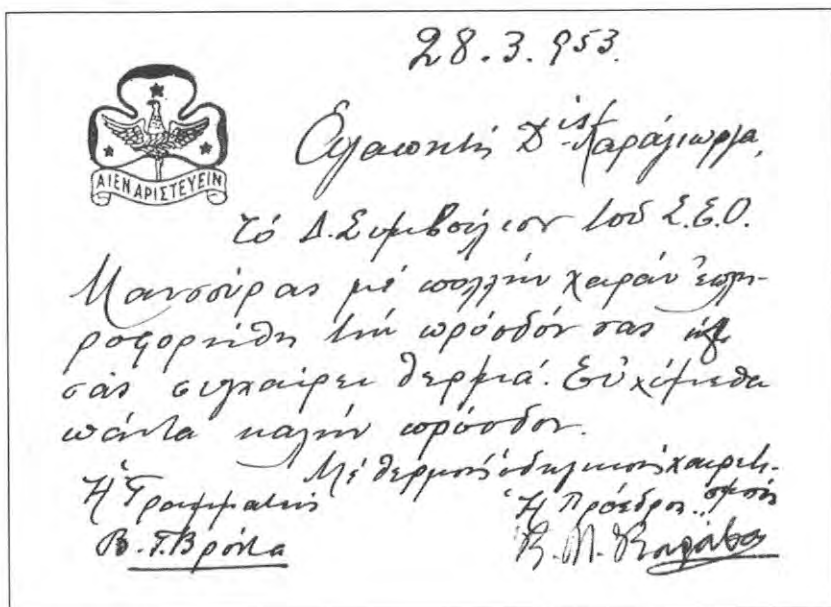

Μικέσ Καράβας, ὁ Διευθυντής!

«Τέλεια περιγραφή. Τήν βλέπω ξανά μπροστά μου.»

«Ήταν Πρόεδρος στίς Όδηγούς.»

«Έχω καί τήν απόδειξη!»

«Θυμάμαι μᾶς εἶχε καλέσει τίς Όδηγούς τῆς Μανσούρας με-
τά τή συνάντηση στό “Ι.Σ.Τ.Κ.Α.Μ.Π.”¹ γιά τραπέζι στό ὑπέροχο
ἐκεῖνο διαμέρισμα τους πάνω στήν Corniche μέ τή μυρωδιά καί
τόν ἀέρα τῆς θάλασσας στήν Ἀλεξάνδρεια, καί ἐνῶ μέ τά... χιλιά-
δες ἀσημένια μαχαιροπήρουνά τά εἶχαμε καταφέρει ἀντιγράφο-
ντας τήν κα Καράβα, ὅταν ὁ σουφράγκης μέ τό ἄσπρο καφτάνι
καί τήν κόκκινη ζώνη ἔφερε τήν πιατέλλα μέ κάτι πελώριες μά-
γκες, ἢ μία... εἶχε... τήν κοιλιὰ της, ἢ ἄλλη δέν μπορούσε νά φάει
ἄλλο.... Πῶς θά τίς τρώγαμε; Μ' ἐκεῖνο τό ἀσημένιο κουταλάκι
καί τό ἀσημένιο μαχαιράκι; Ἀποκλείεται. Ὅπου ἡ κα Καράβα μ'
ἕνα χαμόγελο γεμάτο κατανόηση, σηκώθηκε, εἶπε “Παιδιά, φάτε
μέ τήν ἡσυχία σας” ἔκλεισε τίς πόρτες τῆς τραπεζαρίας – εἶχε καί

1. Ἴδε σελ. 153 στό βιβλίο.

κηροπήγια μ' άναμμένα κεριά μέρα-μεσημέρι τί λέμε τώρα; πώς τρώς τίς μάγκες μέ τά χέρια... by candlelight- κάναμε έφοδο στην πιατέλλα και πάνε και κοιλιά κι' άνορεξιά και όλα!

Τά ίδια μούλεγε έπαθε και ή Πιζάνη ή Έλένη, εκείνη ήταν Άρχηγός στις Όδηγούς, όταν τήν κάλεσε ή κα Καράβα στό σπίτι τους στή Μιχάλα. Δέν ήξερε, όλα αυτά τά μαχαιροπήρουνα! Τί τά κάνεις; Όμορφη ήταν αυτή ή άφέλεια, Ρούντη. Μέναμε παιδιά.»

«Ήταν κι' οί Κοκκινόπουλοι, πατέρας και κόρη, θυμάσαι τή Νόρα μέ τό ένα μάτι μπλέ και τό άλλο πράσινο; Όμορφη. Ένοιωθες παράξενα όταν σε κύτταγε.... Κι' οί Γαρουφάλλου, στυλάκι και σνόμπ ό “υιός” αλλά του πήγαινε κι' ή μεγαλοπρεπής άργοκίνητη “μήτηρ” πού όταν πηγαίναμε παιδιά μέ τό Μάνο τό γιό του Κου Καμπούρη νά τής πούμε τά Κάλαντα έκανε πώς δέν καταλάβαινε όταν κουνούσαμε τόν κουμπαρά και φεύγαμε άπραγοί....

Μιά μέρα θυμάμαι παίζαμε μέ τό Μάνο, ήταν ένα χρόνο μεγαλύτερος, ήταν ήδη Α' Δημοτικού, έρχεται ή μαμά και ρωτάει:

“Ρούντη, σε ποιό Σχολείο θέλεις νά πās; Στο Έλληνικό μέ τό Μάνο ή στό “Lycee Francais”, στό Γαλλικό;»

Στό σπίτι είχα μία νταντά Γερμανίδα, ή μαμά μιλούσε Γερμανικά όπως ό πατέρας της πού ήταν Έλβετός.

«Στό Έλληνικό, μέ τό Μάνο – αλλά δέν ήταν ό Μάνος! Ήταν ή Κική ή Πισμάνη πού έτρεχε μία μέρα στόν κήπο πού μās είχαν πάει οί μαμάδες μας κι' είδα... τό κυλοττάκι της κι' ήθελα νά είμαι στό ίδιο Σχολείο μέ κείνη, στό Έλληνικό!»

«Σοβαρός λόγος, Ρούντη, σοβαρός. Μπράβο.»

«Κι' άργότερα τρέχαμε σκυταλοδρομία άγόρια-κορίτσια ποιός θά νικήσει κι' έτυχε νά τρέχω μέ τήν Κική και τήν άφησα νά με περάσει! Τό τί άκουσα μετά....

Μετά τό Σχολείο τής Μανσούρας πήγα στό “Saint Mark” στην Άλεξάνδρεια στην “Ecole Commercial”. Ήταν όμορφη ή Άλεξάνδρεια άκόμη. Έχομε '54 δέν έχομε άκόμη συνειδητοποιήσει

πώς ἔρχεται τό τέλος. Μετά ἐργάστηκα κι' ἐγώ στά Βαμβάκια, κλασσιφικατῶρος. Ἔπρεπε νά ἔχεις κάτι σάν δίπλωμα, τόχω, ἔχω καί τοῦ πατέρα μου, θά στό δώσω.

Μή ξεχάσεις νά πεῖς καί γιά τήν ἄλλη γέφυρα στό Μπάχο Σιγίρο, δεξιά παρακάτω, τήν “Κόμπρα Ἀχνταρ”.¹ Μέναν ἐκεῖ οἱ Γκάτ² καί οἱ Κοκκαλᾶ, κι' αὐτοί στό Βαμβάκι. Θυμᾶσαι τήν κα Γκάτ πού ἔδινε ρεσιτάλ πιάνο στή Λέσχη;»

«Καί καθόμαστον ὅλοι εὐπρεπῶς καί τήν ἀκούγαμε; Ἀμέ.»

«Κι' ὁ μπαμπάς σου πού κάθε “25η Μαρτίου” μᾶς ἀπήγγειλε τό “Ματρῶζο”, κι' αὐτό στή Λέσχη. Ἐκεῖ πρός τό τέλος, στάνταρ, βγαῖναν καί τά μαντηλάκια.... Μοῦ τό ἀπήγγειλε μιά φορά καί μένα στό μαγαζί σας.»

«Ὅλο; Αὐτό εἶναι ἀτελείωτο!»

«Ὅλο. Κι' ἔδιωχνε τούς πελάτες μέ τό χέρι νά μήν τόν σταματήσουν! Τό βρῆκα στά χαρτιά τοῦ θείου μου τοῦ Θεδώση πού ἦταν φίλοι, ὅταν πέθανε. Ὁ πατέρας εἶχε ὀκτώ ἀδέρφια! Ἦρθαν ὅλοι νέοι ἀκόμα ἀπ' τήν Ἴμβρο. Τότε μέ τή “Συνθήκη τοῦ Montreux” ὅταν δόθηκαν στήν Τουρκία ἡ Ἴμβρος καί ἡ Τένεδος. Τό '12. Φαντάζεσαι ὀκτώ ἀδέρφια σ' ἓνα πλοῖο γιά μιά ἄγνωστη Αἴγυπτο, ὁ Θεδώσης, ὁ Γιώργος, ὁ Σπῦρος, ναί ἐκεῖνος ὁ μικροσκοπικός ὁ χαμογελαστός, αὐτοί πῆγαν Μανσοῦρα, ἡ Χαρίκλεια, ἡ Ὀλγα, ἡ Εὐθυμία, ὁ Παναγιώτης μείναν ἐκεῖ πού ξεμπάρκαραν, στήν Ἀλεξάνδρεια, ἦταν καί μιά ἀδερφή στό Κάιρο, ἡ Ἀντιγόνη. Ὁ πατέρας ἦταν ὁ προστάτης τους, ναί, ναί, ὅλων. Πάντρεψε τίς ἀδερφές, βρῆκε δουλειές στ' ἀδέρφια.»

«Ἔτσι ὁ πατέρας ἔ; Δέν τό φανταζόσουν εὐκόλα ὅταν τόν ἔβλεπες. Ἔτσι ἀβρός, ἤρεμος, εὐγενέστατος, στή Λέσχη, στήν ἀμαξα μέ τή μαμά σου.... Πῶς κουβαλοῦσε αὐτό τό βάρος;»

1. Κόμπρα Ἀχνταρ: πράσινη γέφυρα.

2. Γκάτ: Μαλτέζικης καταγωγῆς.

Ὁ μικρός προστάτης.

«Ήταν ἄλλοι ἄνθρωποι. Εἶχαν φιλοσοφήσει ἀλλοιῶς τὰ πράγματα. Ήταν καὶ ἡ ζωὴ ἥρεμη.»

«Σάν τό ρυθμό τῆς γκαμουσας καὶ τῆς καμήλας, τὴν προσευχή τοῦ μουεζίνη.»

«Ἐδῶ ἀλλάξαμε. Ἄκου αὐτό: ἐκεῖ ποῦ ἐργαζόμενα στίς Βαμβακομηχανές—»

«Πρὶν ξεχάσω, Ρούντη, ποῦ καὶ ποῦ ἐργάστηκες πρὶν φύγεις;»

«Στὴν ἀρχὴ μὲ τό μπαμπά στὴν Βαμβακομηχανὴ τοῦ “Khu-ry”, μετὰ γιὰ λίγο διάστημα στοῦ “Σαλβάγου”, ὕστερα στοῦ “Γαλάτη” καὶ στοῦ “Καμπούρη”, ὄχι αὐτός εἶναι ἄλλος Καμπούρης καὶ τελευταῖα στό Μινέτ ελ Μπάσσαλ στό “Χρηματιστήριο τοῦ Βάμβακος”. Ὑστερα ἔφυγα. Εἶχε ἀρχίσει ἡ ἐθνικοποίηση. Τὰ πράγματα ἀλλάζαν. Ἐργάστηκα στό “Μετροπόλ” στό ξενοδοχεῖο τοῦ Σούλου στὴν Ἀλεξάνδρεια.»

Όλοι; πᾶμε! Δημοσθένης, Γιαννούλα, Καίτη, Ἐλένη Μίττλετον, Φωνφώνα, Τούλα, Λούλα, Καίτη Καζαμιά, Καίτη Καπόμπαση, Εὐτυχία Συμεωνίδου!

Στή «Λέσχη»

του...

Ρούντη!

Ὁ Ρούντης μας!
Trés chic...

Φώφη Χάλαρη –
Καμαρώνει
ό Ρούντης!

Καί πάντα
οί Έλληνικοί
Χοροί!
Άννα Νομικοῦ,
ή μαμά,
ή Τασία Περράκη,
ή Μαρίκα
ή Παντελίδου...

Κι' ή Άνθούλα
ή Άρετοῦ.

«Έκει εργάστηκε κι' ό Καβάφης όταν ήταν ακόμα ή “Εταιρεία Υδρούσεως Αίγυπτου”!»

«Δέν τ'όξερα τέλος πάντων, μετά δούλεψα μέ μία Έταιρεία Γερμανική, φτιάχναν μιιά γέφυρα σ' ένα σημείο του Νείλου κάπου στην έρημο –ήταν δύσκολο, ό Νείλος στό σημείο εκείνο είχε πλάτος 1.500 μέτρα– ύστερα ήρθα στην Ελλάδα. Έργάστηκα στοϋ Μποδοσάκη.»

«Καλή γύρα!»

«Πού λές σ' όλες εκείνες τίς δουλειές στην Αίγυπτο στά Βαμβάκια είχα φίλους, συναδέλφους Έλληνες, βάζαν τό χέρι τους στην τσέπη μου πέρναν χρήματα και μετά τά επιστρέφαν. Έδω όταν ήρθαμε, τίποτα, δέ δίναν τίποτα.»

«Φοβηθήκαμε. Άλλαξε ή ζωή μας.

Έλα Ρούντη, πᾶμε πίσω, όσο πιό πολύ μιλάμε μεγαλώνει ή νοσταλγία, θέλω νά γυρίσω πίσω, στή Μανσούρα πού ζήσαμε. Τή Μανσούρα τών 200.000 κατοίκων όχι τών 4.000.000 πού έζησα όταν τόλμησα εκείνο τό ταξειίδι κάποια χρόνια πριν.

Πᾶμε πίσω, έλα νά πᾶμε στή Λέσχη. Έσεεις, ή οικογένειά σας, πηγαίνατε συχνά έμεις πιό σπιτίσιοι, μόνο σέ γιορτές.»

«Η μαμά έπαιζε χαρτιά στή Λέσχη. Είχε 3-4 τραπέζια έτοιμα πάντα, ή πράσινη τσόχα έτοιμη περιέμενε. Θυμᾶμαι έπαιζε, ή παρέα της ήταν, ό Άντρέας ό Κώσταλλος, ό Σίμων ό Κοκαβέσης, ό Φώτης ό Δήμας, ή Βάσω ή Ραντοπούλου, ό Τίτος ό Κυριακόπουλος....»

«Ό άριστοκράτης μέ τό ένα μάτι, τό άλλο σκεπασμένο μ' ένα μαϋρο σάν πειρατής. Πόσοι αναστήθηκαν άπόφε Ρούντη!»

«Πήγαινα κι' εγώ στή Λέσχη, είχα πιά τελειώσει τό σχολείο και περιμένα νά γυρίσω σπίτι μέ τούς γονείς μου. Στό μεταξύ, καθισμένος, άπλωμένος μάλλον θάλεγα, τίς θυμᾶσαι εκείνες τίς βαθυές πολυθρόνες; διάβαζα τήν “Καθημερινή” παρέα μέ τόν

Χιωτίνη! Τή μοιραζόμεστον. Μοῦδινε τίς σελίδες πού διάβασε, τίς ἐπέστρεφα, μοῦδινε ἄλλες....»

«Ἵσος πρὸς ἴσον ἔ; Καταπληκτικό! Ρούντη, ὁ πατέρας, οἱ δικοί σου, πῶς φύγανε;»

«Ἐργαζόταν συνέχεια ὡς τό '75. Δέν εἶχε σκοπό νά φύγει. Στήν ἴδια ἔταιρεία, στοῦ Khury. Μόνο πού τώρα τά πράγματα εἶχαν ἀλλάξει. Ὁ Khury ἦταν Λιβανέζος δέν ἦταν Αἰγύπτιος κι' εἶχε ἀρχίσει ἡ Αἰγυπτιοποίηση, ναί, ναί, πρὶν τήν Κρατικοποίηση. Ἕνας Αἰγύπτιος, ὁ Καφάς, ἀγόρασε καί τίς δύο branches τῆς Ἐταιρείας Βάμβακος τοῦ Khury. Ὁ πατέρας συνέχισε μέ τόν καινούργιο ἰδιοκτήτη, μέ τόν Καφάς. Τό ἴδιο ἔκαναν κι' ἄλλοι Ἑλληνες ὑπάλληλοι τῆς Ἐταιρείας καί στά δύο καταστήματα, τῆς Μανσοῦρας καί τῆς Τάντας. Ἀργότερα ὁ Καφάς ἀγόρασε καί τήν Ἐταιρεία Βάμβακος τοῦ Σαλβάγου.

Πού λές ὁ πατέρας μου δέν ἤθελε νά φύγει. Νά πάει ποῦ; Ὅμως κάποια μέρα, τόν Μάιο τοῦ '67, ἡ μαμά πῆρε ἕνα ἐπείγον μήνυμα ἀπό τόν Πρέσβυ τῆς Ἑλβετίας στό Κάιρο – ἡ μαμά εἶχε καί Ἑλβετική ὑπηκοότητα – πού ἔλεγε ὅτι πρέπει νά φύγουν τό γρηγορότερο γιατί πρόκειται νά γίνει πόλεμος.»

«Τό ἤξεραν ἀπό τότε! Ὁ πόλεμος, ἡ ἐπίθεση τῶν Ἑβραίων στό Σινᾶ ἔγινε λίγο ἀργότερα, Ἰούνιο, 5 Ἰουνίου! Φοβερά παιχνίδια ἐνάντια στούς λαούς! Ὅλα προγραμματισμένα, μέ σχέδιο.»

«Ἐ δέν τά ξέρεις αὐτά; Ἄρον-ἄρον ξύλωσαν καί τό διαμέρισμα στή Μανσοῦρα καί τό chalet στήν Ἀλεξάνδρεια κι' ἔφτασαν στήν Ἀθήνα στίς 3 Ἰουνίου τοῦ '67. Τούς πῆρα μαζί μου ἐκεῖ στοῦ Μποδοσάκη πού εἶχα βρεῖ δουλειά. Διευθυντής ἦταν ἕνας Αἰγυπτιώτης, Νταφώτης λεγόταν, εἶχε Βιβλιοπωλεῖο στήν Ἀλεξάνδρεια. Εἶχε ἕνα χωριό, Λάρυμνα, σάν οἰκισμός γύρω στίς 5.000 ἄνθρωποι οἱ οἰκογένειες πού ἐργαζόντουσαν στό ἐργοστάσιο. Τό ἐργοστάσιο λεγόταν “Larco” εἶναι γνωστό, παράγει νίκελ.

Ἡ δουλειά ἦταν δύσκολη. Σκαρφαλωμένος στό γερανό, μέ χοντρά μαῦρα γυαλιά μέ τόν γάντζο σήκωνα κάδους 30 καί 40 τόνων μέ ὑγρό νίκελ, λάσπη καί νίκελ, καί τά μετέφερα στό “ὄξυγό-

SOCIÉTÉ EGYPTIENNE
DE LA BOURSE COMMERCIALE
DE MINET-EL-BASSAL S.A.E.

CARTE DE LIBRE ACCÈS

Délivrée à M. *Rouky Tapak*

de la maison *Galati*

Alexandrie, le *1/12* 19*67*

Les Secrétaires de la Bourse

No. *0507*

νο” ένα χοντρό σωλήνα πού βγάζει όξυγόνο και καίγεται σέ θερμοκρασία 2.000 βαθμῶν, καθαρίζει τό νίκελ από τό χῶμα, μένει καθαρό, σκέτο νίκελ.

”Εβλεπα τή φωτιά και τόν καπνό από ψηλά. Χωρίς γυαλιά ἦταν κίνδυνος-θάνατος.»

’Ο Ρούντυ σωπαίνει, κάτι σά σκιά.

«Τά δυό πρώτα χρόνια ἡ ζωή ἦταν σχεδόν ἀβάσταχτη. Κοιμόμαστον σέ μία κάμαρα μέ τέσσερα κρεβάτια. ’Ο πατέρας μου, ἡ μητέρα, ἐγώ κι’ ἡ γυναίκα μου. Μετά ἦταν καλά. Καλό σπίτι, καλός μισθός ἀλλά σκληρή δουλειά, 365 μέρες τό χρόνο. Συνέχεια! Πάντως ἡ ζωή μας καλλιτέρεψε. Ἦταν ὅμως ἀργά. ’Ο πατέρας δέν ἄντεξε, πέθανε στίς 7 Ἰουλίου 1968, ἕνα χρόνο μετά τό ξερρίζωμα. Εἶχε ἔρθει μέ τίποτε. Ντρεπόταν. Στή Μανσούρα στή δουλειά του στά Βαμβάκια εἶχε μεγάλο μισθό, συντηροῦσε δυό διαμερίσματα, ἦταν καλός κλασσιφικατῶρος, εἶχε ἐκτίμηση, φίλους ἐδῶ ; Σπίτι-καφενεῖο, και τί καφενεῖο και τί σπίτι....»

Σωπαίνομε κι’ οἱ δύο. Στό νοῦ μου κι’ ὁ δικός μου πατέρας, «Ποῦ εἶναι τό ὑπόλοιπο σπίτι;» εἶχε πει μόλις μπῆκε στό ὑμιυπό-

ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ

Διευθυντής - Ίδιοκτήτης Β. Τόνος
 Αρχινοσητέας Γεώργιος Α. Τόνος

Τύπος «Ταχυδρόμου»
 ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

4, δόξ. Ζαγιορούν
 Τηλέφωνα 35650 ή 35650

ΚΑΙ ΦΩΝ

30, δόξ. 26 'Ιουλίω-Τηλ. 53943

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

تاشیهدروموس - اخبار و التجارة و السياسة في مصر و بلاد العرب و بلاد المغرب

«TACHYDROMOS» - «EGYPTOS»

ALEXANDRIE, 4, RUE ZAGAROUL, TEL. 35650 OU 35659

LE CAIRE, 30, RUE 26 JUILLET, TEL. 53943

ΤΡΙΤΗ

13

Αυγούστου 1963

Απόδ. Μεταφορώντας
 Σελήνη 24 ημερών

ΑΙ ΕΘΝΙΚΟΠΟΙΗΘΕΙΣΑΙ ΧΘΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΕΤΑΙΡΕΙΑΙ

- Ν. Α. ΜΠΑΛΗ και Σία (Άφυδάτώσεις)
- Θ. ΚΟΤΣΙΚΑ (Διύλιστήριο)
- ΖΩΤΤΟΣ και Σία (Διύλιστήριο)
- ΒΟΛΛΑΝΑΚΗ (Διύλιστήριο)
- Ι. ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ (Σαπωνοποιία)
- ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ (Άλιεία)
- Γ. ΑΡΑΜΠΑΤΖΗΣ (Άραπίσκο Μπισκότα)
- ΛΑΓΟΥΔΑΚΗΣ και Σία (Χαρτοποιία)
- ΧΑΛΚΟΥΣΗΣ και Σία
- ΣΑΡΠΑΚΗΣ και Σία (Γλυκόζη)
- ΚΟΥΤΑΡΕΛΛΗΣ (Σιγαρέττα)
- ΤΟΚΚΟΣ (Σιγαρέττα)
- Π. Α. ΚΑΠΡΙΔΗΣ (Ποταμοπλοϊκά)
- Ε. Α. ΔΑΦΤΣΙΟΣ (Οικοδομικά)
- ΚΑΝΕΛΛΑΤΟΣ (Οικοδομικά)
- ΚΑΠΡΙΔΗΣ (Μεταφοραί)
- Μ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ (Μεταφοραί)
- Ι. ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ (Μεταφοραί)
- ΓΑΛΑΝΑΚΗΣ (Μεταφοραί)
- ΒΑΝΙΓΙΔΗΣ (;) (Μεταφοραί)
- Φ. ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ (Μεταφοραί)
- Α. ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ (Μεταφοραί)
- ΔΑΝΙΗΛ ΜΟΥΤΟΠΟΥΛΟΣ (Μεταφοραί)
- Δ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ (Έπιπλοποιία)
- ΚΟΡΑΚΗΣ, ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ, ΜΑΥΡΕΛΛΗΣ
- ΣΙΝΑΛΚΟ (Κ. Σαλβάγος)
- ΤΟΜΥ ΧΡΗΣΤΟΥ (Σοκολάτα «Ρουαγιαλά»)
- ΚΑΦΡ ΕΛ ΖΑΓΙΑΤ (Ζερμπίνης)
- ΑΔΕΛΦΟΙ ΠΙΣΠΙΝΗ (Μεταφοραί)

Από τον άνωτέρω κατάλογον δυνατόν νά έλλείψουν και άλλαι έθνικοποιηθείσαι έταιρίαι τών όποιών τά κεφάλαια είναι Έλληνικά

γειο στό Κολωνάκι μόλις ἔφτασαν. Νά μή θυμᾶμαι, νά μή!

«Μπίτσα, σοῦχω μιὰ ἔκπληξη! Κλεῖσε τὰ μάτια.»

Ὁ Ρούντυ χαμογελάει ἕνα μεγάλο χαμόγελο κι' ἐγώ βλέπω τό εὐτυχισμένο παιδί πού ὅλοι θυμόμαστε στή Μανσοῦρα.

Κλείνω τὰ μάτια.

«Ἄνοιξέ τα!»

«Ἡ Ντόλλη! Δυό ὁλόκληρα φύλλα ἄλμπουμ Ντόλλη! Σωστά, ἦσατον γείτονες, φίλες οἱ οἰκογένειες καί γείτονες!»

«Σᾶς θυμᾶμαι ὅλο μαζύ, δέν εἶναι; Πακέττο.»

«Ἀπό πρὶν γεννηθοῦμε, μά ἐδῶ σταματῶ. Ἡ Ντόλλη εἶναι ἕνα ἄλλο κεφάλαιο. Ξεκινάει ἕνα ἄλλο μικρό ποτάμι.»

Τῆνος, 1951 – Καλεσμένοι στό καινούργιο πλοῖο τοῦ Λαγουδάκη.
«ΛΑΓΟΥΔΑΚΗΣ καί ΣΙΑ» – Χαρτοποῖα.

Ντόλλη Σαΐτα

(ή μοναδική)

☺ ☺ ☺

Νᾶναι καλά ό Ρούντης καί ή φωτογραφία τῆς Ντόλλης στό μπαλκόνι της!

Ξεκινάει ένα ἄλλο «Μπάχο Σιγίρο», ένα ἄλλο «Μικρό Ποτάμι».

Τόλεγαν: Ντόλλη!

Καί γιά τήν ἀκρίβεια

ΑΔΕΛΑΪΣ ΣΑΪΤΑ

Τοῦ Μιχαήλ Σαΐτα καί τῆς Φιφῆς Καντούνια

συνέχεια σίγουρη τῆς Σόνιας τῆς θείας της, τῆς ἀδελφῆς τῆς μαμάς της, θυμᾶστε; στήν ἀρχή τοῦ βιβλίου; πού ἔρριξε τό παλτό της πού ἦταν παληό ἀπ' τήν ἄμαξα στό δρόμο γιατί δέν πήγαινε μέ τό καινούργιο φόρεμα;

Ἐ... ἡ ἀνεψιά, ἡ Ντόλλη, συνέχισε ἀπό κεῖ πού ἄφησε ἡ θεία. Στή σκανταλιά τουλάχιστον....

Οἱ μαμάδες μας ἦταν γειτόνισσες, ἡ μαμά στό Μπάχο Σιγίρο, ἐκεῖ στίς ζαρμπίες καί ἡ κα Φιφή, ἡ κα Φιφή Σαΐτα, ἡ μαμά τῆς Ντόλλης, στό Τορριέλ ἀπέναντι.

Ἐπαιρνε μία ἀραμπία ἡ μαμά, περνοῦσε ἔπαιρνε τή Φιφή ἀπ' τό ὄμορφο ἐκεῖνο σπίτι, ἰσόγειο μέ κῆπο μπρός στό ποτάμι καί πήγαιναν στό Σχολεῖο, δέν ἦταν μακριά, στόν κῆπο, πού τό πρωί ἦταν ἄδειος, τά παιδιά ἦταν στό μάθημα. Καθόντουσαν σ' ἓνα παγκάκι κι' ἔπλεκαν τά μωρουδιακά. Ἡ Ντόλλη κι' ἐγώ... ἔτοιμαζόμαστον νά ἐμφανιστοῦμε μέσα στίς δύο φουσκωμένες κοιλιές πού ὄλο καί μεγάλωναν.

Ἐγώ... ἐμφανίστηκα στίς 13 Ὀκτωβρίου τοῦ 1934 κι' ἡ Ντόλλη στίς 9 Δεκεμβρίου, δηλαδή ἐκείνη εἶναι πιό μικρή!

Ντόλλη ἡ μοναδική!

Δέν ὑπῆρξε οὔτε θά ξαναγίνει Ντόλλη, Ντόλλη Σαΐτα – ἓνα μελαχροινό κουκλί. Ὅπως καί τό ὄνομά της Ντόλλη, Dolly στά Ἄγγλικά, κουκλί. Τό Ἀδελαῖς ποιός τό θυμόταν; Ὅπως καί τό Ὀλυμπία τό δικό μου, Μπίτσα μέ λέγανε. Ὀλυμπία, μόνο ὁ δάσκαλός μας ὁ Σαρρῆς πού ἐπέμενε νά χρησιμοποιοῦμε τά ἀληθινά μας ὀνόματα, ὀλόκληρα.

Κι' ἡ Ἐπανάσταση! Γελοῦσε εὐκόλα (καί μέ... δάκρυα), ἀντιδροῦσε εὐκόλα, κυνηγοῦσε καί ζοῦσε ὅ,τι ἐρέθιζε τή φαντασία της, ὑπαρκτό ἢ ὄνειρο, νά μή χάσει τίποτα ἀπό ὅ,τι εἶχε νά τίς προσφέρει ἡ ζωή, περήφανη, θυμᾶμαι δέ μοῦ μιλοῦσε μία ἐβδομάδα γιατί ὅταν ὁ Μαθηματικός μας ὁ κος Καρατζᾶς μοῦ εἶπε νά πάω τιμωρία στόν τοῖχο δηλαδή μέ τά μούτρα στόν τοῖχο! Ἐπειδή γελοῦσα στό μάθημα, ἐγώ... πῆγα! Ἐξάλλη ἡ Ντόλλη. Μιά βδομάδα μοῦ γυρνοῦσε τήν πλάτη. Καί στό μάθημα στό θρανίο. Τώ-

«Η Ντόλλη και η Μπίτσα!»

Μικρές, με τή Σοφία τήν
Κουτρούτσου καί τόν... Ρόνυ!

1950 – Μεγαλώσαμε!

Στήν « Ένωση ».
Μέ τούς φίλους μας τά Έβραιόπουλα Clandy καί Etty Cohen ανάμεσά μας.

ρα πού τό σκέφτομαι θυμώνω κι' ἐγώ... ἤμουν 16 χρονῶν, ὀλόκληρη γυναῖκα! Τί πῆγα; Ὁ βλάκας! Ἐκείνη δέν κατέβαζε ποτέ τό κεφάλι. Καί μαζύ θηλυκιά, τραβοῦσε.

Τό μισό σχολεῖο ἦταν ἐρωτευμένο μαζύ της.

Μέ τραβοῦσε σέ περιπέτειες πού ἐγώ ντρεπόμουνα! Ἦμουνα καί ψηλή, διπλή της σχεδόν. Ὅπως τότε πού μέ κατάφερε νά νοικιάσομε ἓνα χαμηλό ξύλινο αὐτοκίνητο – μανία της τ' αὐτοκίνητα ἀπό νήπιο – χειροποίητο, ἀνοικτό... «decarotable» μαύρη μοῖρα, πού δούλευε μέ ξύλινα πεντάλια, ἐκείνη στό τιμόνι, εἶχε καί τιμόνι ἀμέ, κι' ἐγώ... ἡ γῆ ν' ἀνοίξει νά μέ καταπιεῖ ἔτσι πού ἐξεῖχα δίπλα, πάνω ἀπό τό κεφάλι της. Ἐκεῖ, στό βασιλεῖο της τά «Μικτά Δικαστήρια» τή γειτονιά της κοντά στήν Κική Πισμάνη, τούς Γιαλλούση, τό Ρούντη, ὅλοι γείτονες. Ἔτρεμα μή μᾶς δοῦν. Καί ξαφνικά νᾶσου ἐμφανίζεται ἡ περίφημη shίλλα, λιμνοθάλασσα ἀπό ἀραπάκια πού ἔξαλλη μέ τό θέαμα ἀρχίζει τό γνωστό καί φοβερό,

«Ἰλ μαγκνούνα φέν, ἀχίγια»
«Ἡ τρελλή πού εἶναι; Νᾶτη, νᾶτη ἐδῶ εἶναι»

Ἄλλη φορά ἐπέμενε νά μέ μάθει ποδήλατο.

«Δέ θέλω.»

«Πρέπει.»

«Δέν ἔχω ἰσοροπία.»

«Θά ἔχεις.»

Ἀποκλειόταν νά μή κάνει αὐτό πού τῆς εἶχε μπεῖ! Νοικιάσαμε δυό ποδήλατα, φέμματα ἐκείνη πῆρε τοῦ Νούση τοῦ ἀδελφοῦ της, μ' ἔβαλε στή σέλλα, γύρισα λίγο τά πεντάλια κάτι γινόταν ὅσο μέ κρατοῦσε ξάφνου μ' ἀφίνει, τρομάζω, ἀφίνω τό τιμόνι καί μπάμ! Πάρτα κάτω καί ποδήλατα καί Μπίτσα, ἀλλά ὄχι μόνο κάτω, ἔτσι ἀπλᾶ, ἀλλά καί κάτω ἀπό τήν κοιλιὰ ἐνός ἀλόγου! Ἦταν τό ἄλογο τῆς ἀραμπίας πού περνοῦσε καί πού εἶχε τήν εὐγένεια ἀντί νά μέ πατήσει νά σταματήσει.

Ἀκόμα τή θυμᾶμαι ἐκείνη τήν κοιλιὰ μέ τό λουρί δεξιά κι' ἀριστερά. Κι' ἡ Ντόλλη;

«Ποτέ σου δέ θά μάθεις»

μού πετάει περιφρονητικά και συνεχίζει τή βόλτα της, μέ τό ποδῆλατο φυσικά, ἀπτόητη καί πανευτυχής.

Ἀλλά ὁ Θεός – πού ναί μέν εἶναι καλός ἀλλά κι' ἀμείλικτος σέ θέματα Δικαιοσύνης πρᾶγμα πού ξεχνᾶμε καί δέν θάπρεπε, ἄντε καί λίγη φιλοσοφία δέ βλάπτει – ὁ Θεός λοιπόν τήν τιμώρησε ἀργότερα καί βρέθηκε καί κείνη κάτω ἀπό τήν κοιλιά ενός ἀλόγου καί μάλιστα μασκέ (ἡ Ντόλλη ὄχι τ' ἄλογο...) πάνω σέ ποδῆλατο μέ τήν Κική Βαρέττα. Ἐκεῖ, κάτω ἀπό τήν πέτρινη γέφυρα τοῦ τραίνου ὅπου γινόταν τό σῶσε. Πάνω τό τραίνο καί ἀπό κάτω τά πάντα – ἄνθρωποι, ζῶα, κάρρα, ποδῆλατα κι' αὐτοκίνητα πού κόρναραν σάν τρελλά!

Τί ἔκανε ἡ Ντόλλη;

Τίποτα ἀπ' αὐτά πού ξέρομε ἐμεῖς οἱ ἄλλοι ἀπό ἀταξίες, τά συνηθισμένα. Ὅπως νά ποῦμε στό ἰδιαίτερο μάθημα πού ἔκανε μέ τόν «Ἰνγκλίσχ» ὅπως τόν λέγαμε ἕνα ξεθωριασμένο, ντροπαλό Ἑγγλέζο πού πῶς βρέθηκε στή Μανσοῦρα καί ζοῦσε σ' ἕνα μικρό, ξύλινο νομίζω «σπιτάκι-παράγκα» στή γωνιά ενός κήπου ὅπου ἀγόραζες λουλούδια ἀπ' τή γῆ, τᾶκοβες ἐκεῖνη τήν ὥρα... αὐθεντικά ἄς ποῦμε, κι' ὅπου στό μάθημά του ἡ Ντόλλη βαριότανε καί νευρίαζε κιόλας πού τόν ἔβλεπε νά κοκκινίζει γιατί ὅπως ἀπεδείχθη... ἦτο καί ἐρωτευμένος μαζί της κι' ἀντί νά «μῆ βλέπει νά περάσει ἡ ὥρα τήν... περνοῦσε ἡ ἴδια!» Πῶς; Πολύ ἀπλᾶ μέ κόλπο βάζοντας τό ρολοῖ μπροστά!

Αὐτά μόνο ἡ Ντόλλη!

Ἄμ' τ' ἄλλο; Σ' αὐτό τό ἴδιο μπαλκόνι ὅπου ποζάρει... ἀλλά Ρίτα Χέηουορθ περιμέναμε νά δοῦμε τόν ὑπάλληλο τοῦ «Ραντόπουλου» μέ τήν ἄσπρη μπλούζα πού θαρχόταν νά φέρει τήν... φεύτικη παραγγελία πού δώσαμε – τί δώσαμε; πού ἐκεῖνη, ἡ Ντόλλη, ἔδωσε – ἕνα ταψί ὀλόκληρο μπακλαβά στή δόλια τή δασκάλα μας τή «Δασκαλίτσα», τή Δίδα Ἀντωνοπούλου, ἀνηψιά τοῦ εὐεργέτη Χριστοδοῦλου πού εἶχε τήν ἀτυχία, γιά κείνη τή μέρα τοῦλάχιστον, νά εἶναι γειτόνισσα τῆς Ντόλλης.

«Νά τηλεφωνήσομε δῆθεν ἐκ μέρους της, νά ποῦμε νά τῆς πᾶνε ἕνα ταψί μπακλαβά.»

«Ντόλλη δέν εἶναι σ___»
«Οὐφ καί σύ, ὄλο φοβᾶσαι.»
«Δέ φοβᾶμαι, ἀλλά δέν ___»

Χαμένα λόγια. Ἡ Ντόλλη ἤδη τηλεφωνοῦσε. Περιμέναμε λοιπόν. Ἡ Ντόλλη ὄλο χαρά, ἐγώ ὄλο τρόμο.

Καί ἰδού ὑπάλληλος ἐπί ποδηλάτου μ' ἓνα τεράστιο ταψί ἐπιμελῶς καί... κομφῶς σκεπασμένο, τοῦ ὁποίου τό περιεχόμενον ἐμεῖς, μᾶλλον ξέραμε!

Ξεπέζεψε μπρός στό ἀρχοντικό σπίτι ἰσορρόπησε ἐπισήμως τό ταψί ψηλά στόν ἀέρα μέ τά δύο χέρια, κτύπησε τό κουδοῦνι, κι' ἐξαφανίσθηκε. Ἄφαντος.

Περιμέναμε. Ἀργοῦσε. Ἡ ὥρα περνοῦσε καί καμμιά κίνηση, σιωπή. Ἡ καρδιά μου τύμπανο. Ἔνοιωθα σάν τά φύλλα τοῦ μεγάλου εὐκάλυπτου στήν αὐλή τῆς Ντόλλης. Τρέμανε. Πῶς ἀντέχουν ἀλήθεια οἱ μεγάλοι ἀπατεῶνες;

«Ὡραῖα, ὦραῖα» λέει ἡ Ντόλλη «θά τσακῶνονται!»

Τί διάβολος ἦταν αὐτός!

Θά πέρασε καί μισή ὥρα ὅταν τσοῦπ! νᾶτος.

Χωρίς ταψί.

Πέρασε ἀνίδεος κάτω ἀπ' τά μάτια μας πρὸς μεγάλη ἀπόλαυση τῆς Ντόλλης.

«Ποῦ νᾶξερε ἔ;»

Εὐτυχῶς δέν ἤξερε, οὔτε νά τό διανοηθεῖ, οὔτε τῶμαθε ποτέ.

Στιγμές ἀναρωτιέμαι. Τί τοὺς ἔκανε τόσους μπακλαβάδες ἢ «Δασκαλίτσα».

Μπορεῖ νά ἔκανε κι' ἓνα «Μπακλαβά Πάρτυ» καλῶντας ὄσους ἤξερε καί δέν ἤξερε, ἀκόμα καί περαστικούς, ποιός τά ξέρει αὐτά; Τό σημαντικό ἦτανε πῶς ἡ Ντόλλη ἔκανε αὐτό πού τῆς σφηνώθηκε στό μυαλό, στό ἄτακτο, χαριτωμένο κεφαλάκι της. Καί δέν ὑπῆρχε περίπτωση νά μὴ τό κάνει. Αὐτό σᾶς τό ἐγγυῶμαι!

Κι' ἐκεῖνες οἱ γρήγορες λύσεις πού ἔδινε!

Χρόνια μετά ὅταν ἔμενα σπίτι της στή Washington, στή Georgetown, φιλοξενούμενη νά γράψω τήν πραγματεία μου γιά τήν Virginia Woolf στή Βιβλιοθήκη τοῦ Κογκρέσσου, κτυπάει μιά μέρα ἡ πόρτα, ἀνοίγει ἡ Ντόλλη, ἀκούω μιά φωνή νά λέει κά-τι κι' ἀττάκα ἀμέσως ἡ ἀπάντηση τῆς Ντόλλης,

«Sorry, we are Moslems!»,

καί κλείνει ἡ πόρτα.

«Ἀπό πότε Ντόλλη καί δέν τῶξερα ;»

«Τίποτα, ἦταν κάποιος πού πουλοῦσε κάτι Χριστιανικά περι-οδικά» καί πῆγε νά βαφτεῖ πού θάβγαινε.

Καταλαβαίνετε τώρα τί ἐννοῶ.

Ἄ! Κι' ἡ Καθολική Ἐκκλησία!

Τί τήν ἤθελε; Χαζεύοντας στούς δρόμους τῆς γειτονιᾶς της, τά «Μικτά Δικαστήρια», βρεθήκαμε μπρός στήν ἄσπιλη κι' ἀμό-λυνη Καθολική Ἐκκλησία.

«Ἐλα νά μποῦμε.»

«Ποῦ ;»

«Στήν Ἐκκλησία.»

«Μά εἶναι Καθολική.»

Γιά μένα ἐκκλησία ἦταν μόνο... ἡ τοῦ «Ἀθανασίου καί Κυ-ρίλλου» ἡ δικιά μας δηλαδή.

«Ἐ καί ;»

«Νά κάνομε τί ;»

«Νά δοῦμε πῶς εἶναι.»

Μπήκαμε. Φυσικά, Ντόλλη ἦταν αὐτή.

Βάλαμε τόν ἀγιασμό τους στό μέτωπο, τά μπερδέψαμε στό σταυρό, καθίσαμε στούς ἀναπαυτικούς πάγκους (ἀλήθεια γιατί

δέν ἔχομε κι' ἐμεῖς;) κι' ἐνῶ... «βλέπαμε πῶς ἦτανε» κι' ἄρχισε τί μέ τήν φαλμωδία καί τό ἀρμόνιο, τί μέ τήν τάξη καί τήν ἡσυχία – νά μᾶς φιλοαρέσει ἐμφανίζεται αἴφνης μιά... σεμνοντυμένη ma-dame μ' ἓνα... σεμνοστολισμένο πανέρι κι' ἀρχίζει μ' ἓνα ἅγιο χα-μόγελο νά περνάει μπροστά ἀπό κάθε πιστό κι' ἐκεῖνος νά ρίχνει λεφτά.

Καί τώρα τί κάνομε; Τί λεφτά;

Ἡ Ντόλλη χωρίς νά κουνηθεῖ ψιθυρίζει... προφίλ.

«Στήν τσέπη μου.

Βάλε τό χέρι σου.

Ἔχω κάτι ἄδεια φάκελλα.

Κόλλησε ἓνα καί ρίξτο.»

Αὐτό καί ἔκανα ἔτοιμη νά πεθάνω.

Κι' ἡ Ντόλλη βγαίνοντας:

«ἽΩραῖα δέν περάσαμε, ἔ;»

Ἀφίνω τή μεγαλοπρεπέστερη ἐπανάσταση τῆς Ντόλλης στό τέλος... τῆς λίστας! Μιά ἐπανάσταση Σόνια – style!

Πᾶμε:

Ἡ Ντόλλη μαθαίνει πῶς τήν κατηγοροῦν ὅτι ἐνῶ τά «Μικτά Δικαστήρια» ὅπου εἶναι δικηγόρος καί ὁ πατέρας της κλείνουν ἐκείνη συνεχίζει νά ράβει τό ἓνα φουστάνι μετά τό ἄλλο!

Κι' ἦταν ἀλήθεια ἀλλά δέν ἦταν δουλειά τους.

Κι' ἐτοιμάζει ἀντεπίθεση:

Στόν μεγάλο ἀνοιξιάτικο Χορό τοῦ «Σάμ ελ Νεσσίμ» τά τραπέζια ἔχουν γεμίσει, ἡ «Κομπαρσίτα» ἔχει παιχτεῖ καί χορευτεῖ ἐδῶ καί ὦρα καί ἡ Ντόλλη ἀφαντῆ.

Ὁ κύριος Μιχαλάκης ἀνήχυσος, ὄλο καί γυρνάει καί κυττάει τήν εἴσοδο. Ποῦ εἶναι ἡ κόρη του;

Καί ἰδοῦ «αὐτῆ» ἐμφανίζεται!

Μέ τήν ἀλογοουρά της, κούκλα ὅπως συνήθως, καί μ' ἓνα

παλτό μ' ὄλο πού δέν ἔκανε ψύχρα ἐκεῖνο τό βράδυ.

Προχωρεῖ, χαιρετῶτας γοητευτικά δεξιά καί ἀριστερά, κάθε-
ται πλάι στόν κο Σαῖτα κι' ἐνῶ ἀκόμα χαιρετάει τούς συγκαθίμε-
νους ἐμφανίζεται ὁ πρῶτος καβαλλιέρος. Τανγκό νομίζω ἔπαιζε ἡ
ὀρχήστρα, τή θυμᾶμαι νά χορεύει ἀργά.

Ἡ Ντόλλη σηκώνεται, ἀνοίγει τό κουμπί τοῦ παλτοῦ πάλι Ρί-
τα Χαίηουορθ – style ἔτσι, νά πέσει ἀργά στήν καρέκλα, καί προ-
χωρεῖ στήν πίστα.

Ἅλλοι μὰ ὄλοι μένουν ξεροί.

Προσέξτε, μιλάμε γιά 1953-54 καί Μανσούρα.

Ἡ Ντόλλη φοράει πάλι καινούργιο φουστάνι!

Πολύ σεμνό ἐμπρός, ὡς τό λαϊμό, ἀλλά ΠΙΣΩ!! Ἡ πλάτη εἶναι
γυμνή, τό ἀνοιγμα φτάνει χαμηλά, λίγο κάτω ἀπό τή μέση!

Ὁ κος Μιχαλάκης τρέχει νά τή σκεπάσει μέ τό παλτό, ἡ
Ντόλλη χωρίς νά γυρίσει μ' ἓνα σήκωμα τοῦ ὤμου τό κάνει νά πέ-
σει καί συνεχίζει νά χορεύει κουβεντιάζοντας ἄνετα μέ τόν παρ-
τενέρ της ἀπόλυτα ἀδιάφορη γιά τό πρόβλημά του πού εἶναι:

« Εἶμαι σίγουρη ὅτι ὁ “εὐγενής”
Αἰγύπτιος Nabil Rostom
ζήτησε πρῶτα σέ χορό τή Ντόλλη! »

«Ποῦ στό καλό νά ἀκουμπήσει στή γυμνή πλάτη τῆς ντάμας του ;»

Αὐτή ἢ Ντόλλη, ἢ Ντολλίτσα, τό Ντολλάκι.

Ἡ ἐγγονή τῆς Ἀδελαΐδας Πομόνη πανέμορφη στό μεγάλο κάντρο μέ πλάϊ τόν ἄντρα της τόν Κωνσταντίνο Καντούνια στό σαλόνι τοῦ σπιτιοῦ πάνω ἀπό ἀπ' τόν καναπέ πού πάντα θυμᾶμαι καθόταν κάποιος τῆς οἰκογένειας καί διάβαζε – ὁ κος Μιχαλάκης, ἢ κα Φιφή, ὁ Νούσης, ἢ Ντόλλη ἢ ὁ Κωστάκης.¹

Ἡ Ἀδελαΐς φτάνει στή Μανσοῦρα κάποια μέρα – τέλος τοῦ 1800 ἀρχές τοῦ 1900; – νά ἐργαστεῖ γυμνάστρια στό Ἑλληνικό Σχολεῖο.

Ἐνα βράδυ θά ἐμφανιστεῖ στή Λέσχη, στήν «Ἑλληνική Λέσχη Μανσοῦρας» γιά νά ξεκινήσει ἕνας μεγάλος ἔρωτας κι' ἕνα μεγάλο δρᾶμα.

Στή Λέσχη βρίσκονται τά δύο ἀδέλφια Καντούνια, καταγωγή ἀπό τή Σύμη γεννημένα ὅμως στήν Αἴγυπτο.

Ἡ Ἀδελαΐς – Ἀντέλλα θά μείνει – ἐμφανίζεται.

Τά δύο ἀδέλφια σηκώνουν τό κεφάλι.

Ποιά εἶναι αὐτή;

Ἡ καινούργια γυμνάστρια, θά ἐργαστεῖ στό Σχολεῖο μας, ἀπό τήν Ὀδησό. Πατέρας Ἑλληνας, ἢ μητέρα Ρωσίδα ἢ Οὐκρανή, καί «Πολύ ὁμορφη», ἀκούνε γύρω τους νά ψιθυρίζουν.

Ὁ Κωνσταντῖνος τήν ἐρωτεύεται, τῆς τό δείχνει.

Ὁ Φίλιππος τήν ἐρωτεύεται, δέν τό δείχνει.

Ἀποσύρεται, ὅμως θά ζήσουν στό ἴδιο σπίτι.

Ὁ Κωνσταντῖνος κι' ἡ Ἀντέλλα θά παντρευτοῦν σύντομα καί θ' ἀποκτήσουν τή Φιφή, τή Σόνια καί τή Μαίρη.

Ὁ ἔρωτάς τους εἶναι πέρα ἀπ' τό γάμο τους.

Κι' ὅταν ἡ Ἀντέλλα πεθαίνει ἀπό φυματίωση 35 μόλις χρονῶν ὁ Κωνσταντῖνος θά τήν ἀκολουθήσει δυό χρόνια μετά. Θᾶχει μόλις κλείσει τά 40.

1. Ψέμματα ὁ Κωστάκης ἦταν πολύ μικρός. Ἐκεῖνος ἀπλῶς μᾶς πετοῦσε πάνω τήν ὥρα πού τρώγαμε μέ τίς ἐκρήξεις πού κατάφερε σ' ἕνα μπουκάλι πού ἔβαζε διάφορα, στό πιά μέσα δωμάτιο.

Ὁ Φίλιππος ἔχει φύγει πολύ πρὶν.

Ἀφέθηκε μιά μέρα στό ποτάμι, ἐκεῖ μετά τοῦ «Μαρίνου».

Μοῦ μιλοῦσε γι' αὐτή τήν ἱστορία ἢ Ντόλλη στό μεγάλο δωμάτιο τῶν παιδιῶν.

Μοῦ διάβαζε κι' ἀπό ἕνα μικρό παλιό ἡμερολόγιο, μ' ἐξαίσιο γυναικεῖο γραφικό χαρακτήρα... γραμμένο, δέ θυμᾶμαι... μιλοῦσε γιά ἕνα ποταμόπλοιο... μιά ἀπουσία πού κρατοῦσε πολύ, νομίζω ἦταν τῆς Ἀντέλλας.

Τό ἀγαποῦσε πολύ αὐτό τό ἡμερολόγιο ἢ Ντόλλη. Εὐτυχῶς σώθηκε.

Ἐκεῖνες οἱ ὥρες μέ τή Ντόλλη, καθόμαστον κάτω θυμᾶμαι στό πάτωμα καί μοῦ διάβαζε! Γύρω κάποιες μεγάλες πολυθρόνες ντυμένες μέ «κλάδα» κι' ἔξω ἡ γλυκιά μελαγχολία τοῦ δειλινοῦ τῆς Μανσούρας, μέ τό ἀτέλειωτο τραγοῦδι τό ἐρωτικό ἀπ' τό ραδιόφωνο ἢ τή φωνή τοῦ Χότζα ἀπ' τόν μιναρέ καί τούς μεγάλους εὐκάλυπτους ἔξω στήν αὐλή νά κάνουν ἀνυπόφορη αὐτή τή γλύκα τοῦ δειλινοῦ.

Θυμᾶμαι – πρὶν κλείσει ἡ μνήμη νά σώσω κι' ἄλλη μνήμη, κι' ἄλλη γεύση ἀπό Ντόλλη – θυμᾶμαι κι' ἄλλα.

Τή Ντόλλη παιδί, κοριτσάκι, στή μεγάλη κουζίνα μέ τό στενόμακρο μάρμαρο τοῦ τραπεζιοῦ νά φτιάχνει καραμέλλα! ἀπό ζάχαρη καί κανέλλα! Ἐξω ὁ κῆπος καί μέσα τό σπίτι νά μυρίζει μία τόσο καλωσυνάτη μυρωδιά.

Ἡ Ντόλλη μέ ἕνα μαχαῖρι νά κόβει πάνω στό μάρμαρο τό μείγμα σέ καραμέλλες.

Κι' ἐγώ νά τή θαυμάζω τρώγοντας....

Τή Ντόλλη μέ τόν Ἄντρεά νά προσπαθοῦν νά μέ σώσουν νά μή πνιγῶ στό Μπαλτίμ! Θυμᾶμαι τά κορμιά τους ἰδωμένα ἀπό κάτω πρὸς τά πάνω καθώς βούλιαζα. Τόν ἀγῶνα πού ἔκαναν, ἐγώ νά γλιστρῶ κι' ἐκεῖνοι νά μέ φέρνουν ξανά ἔξω, πάνω ἀπ' τό νερό κι' ἔπειτα νά μ' ἀκουμπᾶνε στήν ἄμμο ἀναπνέοντας γρήγορα, τό στῆθος τους ν' ἀνεβοκατεβαίνει καθώς στέγνωναν τό πρόσωπο μέ τόν ὄμο.

Καί τό τελευταῖο καί πιό ὄμορφο.

Τή μαμά τῆς Ντόλλης, πού ἀπ' αὐτήν στό σπίτι τους ἔμαθα τή γοητεία τοῦ ἀπογευματινοῦ τσαγιοῦ, τήν τρυφερή ἱεροτελεστία του, νά διηγεῖται:

«Σηκώνομαι ἕνα πρωῖ, εἶχα τά παιδιά τότε μικρά, πάω στό δωμάτιό τους, στό πρῶτο σπίτι τό ἰσόγειο στό Τορριέλ, ἀνοίγω, βλέπω τά κρεββατάκια ἄδεια! Τρελλάθηκα! Γύρισα ὅλο τό σπίτι, πουθενά, πῶς μοῦρθε, κατεβαίνω καί στόν κήπο καί τί νά δῶ! Τή Ντόλλη καί τό Νούση μέ τά νυχτικά νά κοιμούνται ἤσυχα-ἤσυχα στό γρασίδι!

Ἡ Ντόλλη εἶχε πει νά μή κοιμηθοῦν, νά κάτσουν στό παράθυρο νά δοῦν πῶς ξημερώνει! Νυστάξανε κι' ἔτσι ὅπως τά ἔπαιρνε ὁ ὕπνος γλιστρήσανε, ἰσόγειο ἦταν, σιγά-σιγά καί συνεχίσανε τόν ὕπνο κάτω στό γκαζόν.»

1950 – Τελευταία φωτογραφία μέ τή Ντόλλη συμμαθήτρια.
Μέ « σύσταση » τοῦ κου Χιωτίνη γράφεται στό Γαλλικό Σχολεῖο.
Ἡ Ντόλλη δέν τοῦ τό συγχώρεσε ποτέ. Οὔτε ἐγώ.

Ίστορία μιᾶς φωτογραφίας

(...κι' ἐδῶ ἡ Ντόλλη)

∞ ∞ ∞

Εἶμαι 16 χρονῶν καλοκαίρι τοῦ '50, καί χαζεύω στή βετρίνα τοῦ φωτογράφου τῆς γειτονιάς μας στή Σίκα Γκιντίντα. Ξαφνικά ἡ φωνή τοῦ φωτογράφου.

«Θέλω νά σᾶς κάνω ἓνα δῶρο, “χιντίγια”. Νά σᾶς χαρίσω μιὰ φωτογραφία ὅπως εἶστε τώρα, “ιλουάτι”!»

Γιατί νά μή μοῦ τή χαρίσει...

Κυτᾶξτε δεξιά, καλλίτερα ἀριστερά, ἀνάβει μιὰ λάμπα, ὕστερα μιὰ ἄλλη τσάφ! ”Εἶστε ἔτοιμη.

Τῶχα ἐντελῶς ξεχάσει ὅταν πάλι χαζεύοντας, μιὰ μέρα στό

ἄλλο πεζοδρόμιο αὐτὴ τὴ φορά, βλέπω τόν... ἑαυτό μου νὰ φι-
γουράρει κορνιζομένος ἀνάμεσα στὰ μετάξια καὶ στὶς «μπρο-
κάρ» τοῦ καλοῦ Αἰγύπτου πού πουλοῦσε ὑφάσματα ἀπέναντι.

Μόνο πού δέν ἔκλαψε ὅταν τοῦ εἶπα νὰ τὴ βγάλει.

Νὰ τό μάθει ὁ Χιωτίνης! Καήχαμε.

Κι' ἡ Ντόλλα μόλις τῆς τό εἶπα:

«Ἄστην ὥσπου νὰ τό μάθει.

Νὰ τὴ δοῦνε πιό πολλοί.»

Ἄνδρέας Νομικός

☪ ☪ ☪

Τά... Νομικάκια!

Ἔνα, δύο, τρία, τέσσερα, πέντε, ἕξι παιδιά τό ἕνα στημένο πλάϊ στ' ἄλλο, κατά ὕψος: Γιάννης, Ντόσης, Ἄννα, Κώστας, Μιχάλης, Ρούλα! Ἡ οἰκογένεια Νομικοῦ, τά Νομικάκια! Ὅλα γόνοι τοῦ κυρ-Γιώργη καί τῆς κυρα Ἀγγέλας Νομικοῦ. Γάμος ἀπό συνοικέσιο μέ... πολύ αἴσιο τέλος. Ὅπως δείχνει ἡ φωτογραφία κι' ὅπως ξέρομε ὅλοι ἐμεῖς οἱ Μανσουριανοί. Τό συνοικέσιο ἔργο κι' αὐτό τοῦ πατέρα μου, γιατί εἶχε κάνει κι' ἄλλα. Κέρδος; Τί κέρδιζε; Τήν χαρά τῆς εὐτυχίας τῶν ἄλλων.

Ἔνας ὅμως λείπει! Στή φωτογραφία εἶναι ἕξι. Τά Νομικάκια ἦταν ἑπτά! Ὁ Ἄνδρέας. Ὁ τελευταῖος. Δέν εἶχε ἀκόμα γεννηθεῖ.

‘Ο Άνδρέας, λοιπόν, ό Βενιαμίν, αυτός πού θά μοῦ μιλήσει σέ λίγο στό τηλέφωνο:

«Γειά σου Άνδρέα! ‘Η Μπίτσα εἶμαι.»

Ζεστή ἡ φωνή.

«Ύελα ρέ Μπίτσα! Τί κάνεις; Πῶς αὐτό;»

Τοῦ λέω.

«Κοινωνική ζωή; Τί μοῦρχεται στό μυαλό; ‘Ο,τι ἔρθει;»

«Λέγε, λέγε. Ναί, ὅ,τι ἔρθει.»

«‘Ο,τι ἔρθει, ὅ,τι ἔρθει.... Γιά νά σκεφτῶ! Μέ παίρνεις κι’ ἐσύ ἔτσι ξαφνικά. Ἄ νά! Πού φέραμε τόν Παντελίδη¹ σπίτι του ἀπ’ τό σχολεῖο πάνω στό διπλό ποδήλατο ό Νούσης κι’ ἐγώ.»

«Τί πράμα;»

«Κύττα πῶς ἔγινε. Ἀπό δύο ποδήλατα εἶχαμε φτιάξει ἓνα! ἔτσι, μᾶς ἤρθε μιά μέρα. Δική μου πατέντα.»

«Δηλαδή τί κάνατε;»

«Βγάλαμε τήν μπρός ρόδα τοῦ πίσω ποδήλατου καί ἐνώσαμε τό πίσω ποδήλατο μέ τό μπρός. Τό “ψαλίδι” τοῦ πίσω ἐνώθηκε μέ τό μπροστινό.»

«Άνδρέα, ἐλπίζω οἱ ἀναγνῶστες τουλάχιστον νά καταλαβαίνουν γιατί ἐγώ! Ἀπό μηχανές, κι’ ἀκόμα χειρότερα ἀπό περιγραφές διά τηλεφώνου, σώθηκαν!»

1. Γιάννης Παντελίδης. Κυπραίος γυμναστής, ὑπεύθυνος γιά τό «Μάθημα Γυμναστικής» ὄλου τοῦ Σχολεῖου καί ὄχι μόνον... Διέσχισε τό Σχολεῖο τρέχοντας μέ ἡ χωρίς τή σφυρίχτρα, ὀριζοντίως καί καθέτως, ἀκατάπαυστα.

«Όχι πώς δέν πέφταμε. Πέφταμε. Άλλά πρίν, ὄχι μετά. Κάναμε πολλές πρόβες πρίν τό βγάλομε στό δρόμο. Ποῦ; Στόν ἄδειο χῶρο στήν εἴσοδο ἀριστερά, στό σπίτι τοῦ Νούση.»

«Τοῦ Νούση τοῦ Σαῖτα, τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ντόλλης. Μέ γύρω κάτι ψηλούς εὐκάλυπτους.»

«Ἐνα βράδου τό κρατοῦσε ὁ Νούσης στό σπίτι του κι' ἐρχόταν τό πρωῖ καί μ' ἔπαιρνε νά παῖμε σχολεῖο καί τό ἄλλο στό δικό μας σπίτι καί περνοῦσα ἐγώ καί τόν ἔπαιρνα. Ποῦ τό βάζαμε στό Σχολεῖο; Μαζύ μέ τ' ἄλλα, στό ὑπόστεγο μέ τά ποδήλατα, ποῦ ἄλλου; Καί πού ἐξεῖχε; Εἶχε γίνει ἀξιοθέατο.»

«Περίεργο!!! Λέγε τώρα μέ τόν Παντελίδη πῶς ἔγινε; Ἄκουσα καλά; Τόν ἀνεβάσατε καί τόν πήγατε σπίτι του! Μ' αὐτό; Μ' αὐτό τό ποδήλατο; Τό μακρινάρι!»

«Βεβαίως! Εἶχε ἕνα μάτς φούτμπωλ μέ μία Ἀράπικη ομάδα καί νικήσαμε ἐμεῖς καί ποιός σκεφτόταν γιά γυρισμό! Κυρίως ἄν εἶσαι ὁ στάρ ὡς προπονητής τῆς νικήτριας ομάδας ὅπως ἦταν ὁ Παντελίδης. Σάββατο ἀπόγεμα, δέν εἶχαμε σχολεῖο, ἄρα δέν εἶχε “καράκα”¹. Ἄν δέν εἶχες ποδήλατο ἢ δικό σου αὐτοκίνητο εἶχες πρόβλημα. Καί πόσοι εἶχαν δικό τους αὐτοκίνητο τότε; Μένει λοιπόν τελευταῖος ὁ Παντελίδης. Μᾶς περίμενε στά “Προπύλαια”, στήν ἔξοδο: “Πῶς θά φύγω;”, “Θά σᾶς πάρομε ἐμεῖς!”. Κύτταξε τό ποδήλατο, κύτταξε ἐμᾶς, “Μ' αὐτό;”, “Μάλιστα” – Τόν ἔβαλα μπροστά.»

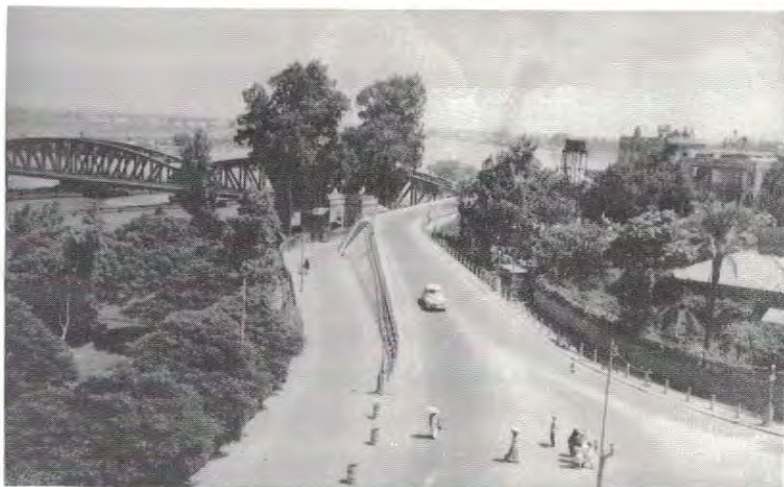
«Ἄνδρέα ἀποκλείεται! Μπροστά ποῦ;»

«Ἄνάμεσα στό τιμόνι καί –»

«Σέ σένα;»

«Ναί.»

1. Καράκα: ἀτυχής ἀλλά... δυστυχῶς μόνιμη ὀνομασία κάθε σχολικοῦ λεωφορείου πού χρησιμοποιήθηκε ἀπό τό 1926 στό Σχολεῖο μας!

‘Η τιμεντένια γέφυρα πλάι στό Νεϊλο. Παρ’ όλίγο... μοιραία!

«Ποῦ δηλαδή, πάνω στό σίδερο ;»

«Ναί.»

«Τό δύστυχο!»

«Ό άνθρωπος ήθελε νά φτάσει σπίτι του δέν τόν ένοιαζε πιά. Όμως τόν ένοιαξε στή γέφυρα κοντά στό ποτάμι. Τήν τιμεντένια, θυμάσαι, πού περνούσε από κάτω τό τραίνο, άνηφόρα και μετά κατηφόρα.

“Τί θκιαόλο, θά μέ σκοτώσετε;” Γιατί στήν κατηφόρα έμεις συνεχίσαμε νά πατοῦμε πεντάλι γλεντώντας ταχύτητα μέ κίνδυνο βέβαια νά σπάσει τό ποδήλατο και νά βρεθοῦμε ό Θεός ξέρει ποῦ.»

«Τί σκηγή είναι αὐτή Άνδρέα!»

«Κοινωνική ζωή δέν ήθελες; Νάτη! Και μία άλλη φορά μᾶς στείλανε έμένα και τό Νούση, νά ειδοποιήσουμε τόν Παντελίδη πώς θά γίνει μάτς και νά πάει και μόλις άνοιξε τήν πόρτα ή γυ-

ναϊκα του αὐτός κοιμότανε σ' ἓνα καναπέ στό χῶλλ. Ξυπνάει, καί πάρτον κάτω! Ἐμεῖς ὅπου φύγει-φύγει. Δέν τοῦπαμε τίποτα! Τί νά ποῦμε, ἤμαστον πεθαμένοι στά γέλια.»

«Ἄπό γέλιο ἄλλο τίποτα. Ἄλλά τό μάτς; Ἔγινε; Μάτς χωρίς Παντελίδη νά κρατάει τό σκόρ καί νά τρέχει πάνω-κάτω, τίς πιό πολλές φορές χωρίς λόγο, γίνεται;»

«Ποῦ θές νά ξέρω;»

«Ἄνδρέα, τό Μπαλτίμ! Μέ τή Μανσούρα νά μετακομίζει σχεδόν σύσσωμη κάθε καλοκαίρι νά ζήσει τρεῖς ὀλόκληρους μῆνες ἐκεῖ!»

«Ξεχνιοῦνται αὐτά! Μέ τούς ἀμμόλοφους καί τό Φάρο ν' ἀνεβαίνομε τά παιδιά μέ μία ἀνάσα ὅλες τίς σκάλες καί τά μπά-νια, μέ τό μαγιό ἀπό τό πρωῖ ὡς τό βράδυ νά μπαينوβγαίνομε στή θάλασσα, ξυπόλητοι ὅλη μέρα.... Ἄ! Γράφτο αὐτό: τά μεσημέρια πού ἔκαιγε ἡ ἄμμος καί μᾶς στέλνανε οἱ μανάδες κάτι νά τούς

Μπαλτίμ, ὁ φάρος.

ψωνίσαμε ἀπ' τό μοναδικό μπακάλικο πού ὑπῆρχε, γιά νά μή καοῦν οἱ πατοῦσες εἶχαμε βρεῖ καί φορούσαμε κάτι θῆκες ἀπό φιλό καλάμι πού βάζαν γύρω στά μπουκάλια νά μή σπάσουν. Πηγαίναμε στίς ἄδειες κούτες καί τά παίρναμε.»

«Τί ἄλλο; Θυμίσου. Ὅ,τι σώσομε, σώσομε....»

«Τήν ὥρα πού φεύγαμε γιά τό Μπαλτίμ –ἐρχόταν τό αὐτοκίνητο τοῦ γραφείου μέ τόν Χάσσαν τόν ὁδηγό– ὁ μπαμπάς ἦταν “κλασσιφικατῶρος”,¹ στά Βαμβάκια, στήν “Alexandria Commercial” –καί μᾶς ἔπαιρνε. Κάπου ἐννιά! ἦταν μεγάλο τ' αὐτοκίνητο. Κι' ὁ Γιάννης κι' ὁ Ντόσης εἶχαν ἀρχίσει νά ἐργάζονται. Ἐρχόντουσαν ἀργότερα.

Θυμᾶμαι πού φτάναμε καί δέν ξέραμε ποιά ἦταν ἡ “καλύβα” μας. Ἔτσι τίς λέγαμε. Τίς νοίκιαζαν στούς Ἕλληνες. Ἀπό ψάθα καί ξύλο. Ἐρχόταν ἕνας Ἀράπης ἀπ' τό χωριό καί μᾶς ἔλεγε. Τ' ἀγόρια κατεβάζαμε τή βάρκα μας, τήν “perisoir”, πρῶτα ἀπ' ὅλα ἀπό τ' αὐτοκίνητο καί σέ λίγο βρισκόμαστον στή θάλασσα.»

«Τή θάλασσα πού κόντεψε νά μέ πνίξει καί πού μ' ἔσωσες ἐσύ! Ἡ Ντόλλη καί σύ. Πού μέ εἶδες νά βουλιάζω καί πέσατε μέ τή Ντόλλη καί μέ βγάλατε. Δέν τό θυμᾶσαι; Αἴσχος! Ἄνδρέα, ἀλήθεια πνιγόμενα!»

«Γι' αὐτό καί θᾶπεσα ἀλλοιῶς γιατί;»

«Θά σέ πνίξω!»

Γελᾶμε. Φυσικά γελᾶμε.

Αὐτή ἡ ἄνεση πόσο μᾶς ἔλειψε.

Μέ τέτοιο σκόρπισμα. Ἐνας ἐδῶ, ἄλλος ἐκεῖ...

Κώστας Γεωργιάδης

(Μπαλτίμ)

∞ ∞ ∞

« Άνεμος στις χουρμαδιές ».
Φωτογραφία Κώστα Γεωργιάδη.

Εὐγενικός, σιωπηλός, γυρνάει τίς σελίδες τοῦ ἄλμπουμ μέ τίς ὄμορφες νοσταλγικές φωτογραφίες τοῦ Μπαλτίμ πού τίς κουβάλησε ἐδῶ, στό Σύνδεσμό μας τῶν Αἰγυπτιωτῶν, τόν “Σ.Α.Ε.”, στήν 3η Σεπτεμβρίου 56, νά τίς δῶ νά διαλέξω, ἔστω καί τήν τελευταία στιγμή, καθώς τό Λεύκωμα γιά τή Μανσούρα κλείνει.¹

Τό Μπαλτίμ! Πόσοι ἄνθρωποι ἀλήθεια, πόσα παιδιά, ἔζησαν τέτοια καλοκαίρια; Θάλασσα, ἄμμος, ἀτέλειωτοι ἀμμόλοφοι, χουρμαδιές, κανείς χωρίς παρέα, ὅλοι μέ ὅλες τίς παρέες, ἐλευθερία, ξυπόλητοι, κίνδυνος κανείς, ὀμορφιά τῆς προσφορᾶς τῆς

1. Ἔτσι νόμιζα 2 χρόνια πρὶν.

ἀνατολῆς καί τῆς δύσης σ' ἕναν ἀνέγκλιχτο οὐρανό, κολύμπι, τραγουδι, χορός, γλύκα καί καλωσύνη τῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου! Τό τελευταῖο ἀπό τά πιό σημαντικά.

Χρόνια ὀλόκληρα κάθε καλοκαίρι ἡ μισή σχεδόν Μανσοῦρα μετεκόμιζε στό Μπαλτίμ. Νά ζήσει τρεῖς ὀλόκληρους μῆνες σέ κεῖνες τίς “καλύβες”, ἀτέλειωτη σειρά πάνω στή θάλασσα ἢ μιὰ πλάι στήν ἄλλη. Φτιαγμένες ἀπό σανίδι καί ψάθα μέ βεράντα, δωμάτια, κουζίνα, μπάνιο ὅλα πρωτόγονα, ἀπλᾶ.

Ἡ ζωὴ ἕνα παιχνίδι...

Καί κεῖ στό τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ ἄρχιζαν τά στοιχήματα ποιανοῦ ἢ “καλύβα” θά φάει πρώτη ἢ θάλασσα! Τά μπροστινά δοκάρια στὸν ἀέρα καί τά πίσω μπιγμένα ἀκόμα στήν ἄμμο. Ἀδιάφορη ἢ θάλασσα συνέχιζε τό ἐπίμονο ἔργο της, τό ἕνα κῦμα μετά τό ἄλλο, τό ἕνα κῦμα μετά τό ἄλλο.

Στιγμές εὐχόμευνα κρυφά ν' ἀνοιξω τά μάτια καί νᾶμαι στή μέση τῆς θάλασσας μέ τήν “καλύβα” μας νά ταξειδεύει, ἐλεύθερη νά ταξειδεύει ὅπου ἤθελε ἐκείνη πιά....

Ἐξω γελοῦν, τρῶνε, μιλοῦν.

Ὁ ἀχός ἔρχεται στό ἄδειο δωμάτιο κι' ὑποχωρεῖ μπρός στοὺς δύο Μανσουριανούς πού ταξειδεύουν στό παρελθόν. Ἐνα πολὺ ἀγαπητὸ παρελθόν. Ὅχι γιατί τό χάσαμε. Γιατί ἦταν, ἀκόμα κι' ὅταν ἦταν ἐκεῖ ὀλοζώντανο καί τό ζούσαμε.

Ὁ Κώστας ἀνοίγει τό ἄλμπουμ.

Ἡ καρδιά μου σταματᾶ.

Ἡ ἀπεραντοσύνη τῆς ἄμμου καί τῆς θάλασσας, οἱ χουρμαδιές. Κι' ὁ ἄνεμος πού ξαφνικά τίς σοβαρεύει λυγίζοντάς τες – Ὅπως μᾶς σοβαρεύει ὅ,τι μᾶς λυγίζει καί θέλομε δέ θέλομε κυττᾶμε πιό βαθειά.

«Κώστα, τί σπουδαῖες φωτογραφίες!»

«Δικές μου καί τοῦ... Ἰμπραήμ.»

«Ὁ Ἰμπραήμ;»

« Έν Μπαλτίμ τῇ 1ῃ Αὐγούστου 1954 »!

« Φωτογράφος Αιγύπτιος πού ἔμενε στό ξενοδοχεῖο μας στό Μπαλτίμ χωρίς ... νά πληρώνει. Μᾶς ἔβγαζε φωτογραφίες, τήν οἰκογένεια, κι' ἔμενε τζάμπα! »

« Μπί μπαλάς δηλαδή! Τί καλά! »

« Ἐπαιρνε ἀπ' τούς ἄλλους... Ἦταν ἐπαγγελματίας. “Ἡ Λούλα Φελλάχα” δική του φωτογραφία εἶναι. »

« Ἀλλά κι' αὐτές, οἱ μικρές Κώστα. Ἐξαισίες. Τό Μπαλτίμ ὅπως τό θυμόμαστε. »

« Δικές μου εἶναι. »

« Θά μπορούσες νά γίνεις ἕνας πολύ καλός φωτογράφος. Ἡ φωτογραφία μέ τόν ἄνεμο στίς χουρμαδιές εἶναι Τέχνη-Πέσ' μου, ὁ πατέρας σου, ὁ πάντα χαμογελαστός κος Πολύδωρος ὁ Κυπραίος—»

«Εκεῖνος τόφτιαξε!»

«Δηλαδή ἡ οἰκογένειά σας, ἐσεῖς, μᾶς προσφέρατε τό Μπαλτίμ!»

«Ἀκριβῶς!»

«Μά ἐδῶ γράφομε Ἱστορία!»

«Ὅλο αὐτό τό βιβλίο γιά τή Μανσούρα δέν εἶναι Ἱστορία; Ἔχω μεγάλο σεβασμό στήν Ἱστορία.»

«Μοιάζομε. Γι' αὐτό ἀργῶ νά τό παραδώσω. Θέλω κι' ἄλλη, κι' ἄλλη Ἱστορία νά μείνει, νά μή σβύσει στήν ἀρπάχτρα τῆς Λήθης – Λέγε ὅμως πῶς ἔγινε; Γιά τόν πατέρα πού ἦρθε δεκαπέντε χρονῶν ἀπ' τήν Κύπρο, ἀπ' τή Λεμεσό. Λέγε.»

«Τό 1912. Τότε ξενητεύτηκε. Στήν ἀρχή κάποιες μικροδουλειές στήν Ἀλεξάνδρεια. Ὑστερα φεύγει καί πάει στή Μανσούρα κι' ἐργάζεται κοντά στόν ἀδελφό του τόν Κυριάκο στοῦ “Σαρχάν”.»

«Τό μεγάλο μπακάλικο στή “Σίκα Γκιντίντα” κοντά στήν Κόπτικη Ἐκκλησία.»

«Φεύγει ξανά τό 1919 καί πηγαίνει στό Χωριό τοῦ Μπαλτίμ. Ὑπῆρχε τό Χωριό Μπαλτίμ πρὶν τό “Μπαλτίμ τοῦ Καλοκαιριοῦ” πλάι στή θάλασσα. Ἐκεῖ κρατάει τό καφενεῖο τοῦ σταθμοῦ. Μετά ἀνοίγει μπακάλικο μέσα στό χωριό.»

«Ἐπιναν ὅμως καί κανένα ἀναψυκτικό καί κανένα “κάς-κοιιάκ”, ὅπως ἔλεγε χτές ἡ Λούλα ἡ ἀδελφή σου, μία “κούπα κοιιάκ”.»

«Ἐτσι ἦταν τά μπακάλικά τῶν Ρωμηῶν στά χωριά. Ἀπ' ὅλα....»

«Κώστα, πῶς πήγαιναν στό Μπαλτίμ; Στό Χωριό Μπαλτίμ. Εἶπες εἶχε σταθμό.»

«Ναί, εἶχε τραῖνο! Εἰδική γραμμή Μανσούρα-Μπαλτίμ. Τῶ-
παιρνες ὁμως ἀπ' τήν Τάλχα, περνοῦσες ἀπέναντι τή γέφυρα στό
Νεῖλο μετά τό σταθμό.»

«Πῶς;»

«Τί πῶς; Μέ τά πόδια. Ξέχασες;»

«Καθόλου, καθόλου.... Θυμᾶμαι μάλιστα πού σταματοῦσαν
τά πάντα, ἐκτός βέβαια ἀπ' τό τραῖνο στή μέση, ὅταν τύχαινε νά
περνοῦν πρόβατα, γαϊδούρια, γκαμούσες, καμῆλες. Λοιπόν;»

«Ἐπαιρνες λοιπόν τό τραῖνο γιά τό χωριό Μπαλτίμ. Περ-
νοῦσε Τάλχα, Μπελκᾶς, Χαμούλ ελ Μπαράρι, Μπαλτίμ. – Τό τραῖ-
νο τόλεγαν “Ἴλ Φρανσάουι”! Ὁ “Γάλλος” δηλαδή. Τί γιατί; Ἦταν
φτιαγμένο στή Γαλλία... Ἦτρεχε τόσο ἀργά πού ὅταν εἶχε λά-
σπες –καί πότε δέν εἶχε!– κατέβαινε ὁ ἄνθρωπος καί ράντιζε
ἄμμο τίς γραμμές γιά νά μή γλιστράει. Καθώς “ἔτρεχε” τό τραῖ-
νο! Ἀργότερα βάλανε δυό βαρέλια μέ ἄμμο στή μηχανή, μπρο-
στά, ἓνα δεξιά ἓνα ἀριστερά, μέ δυό τρύπες στή βάση τους καί τίς
ἄνοιγαν κι' ἔτρεχε μόνη της ἡ ἄμμος στίς γραμμές. Σά βρῦσες νά
ποῦμε!»

«Πρόοδος!»

«Κι' ὅταν τῶσκαγε καμιιά κόττα σταματοῦσαν τό τραῖνο κι'
ἔτρεχαν καί τήν πιάνανε. Ἦ ἄν κάποιος ἤθελε νά κατέβει νά χαι-
ρετήσῃ τόν δήμαρχο, τόν “ὀμντα”¹ ἑνός χωριοῦ πάλι σταματοῦσε
τό τραῖνο ὥσπου νά τόν χαιρετίσει καί νά γυρίσει.»

«Τί καλά νά μή βιάζεσαι! Ἐδῶ ἔχομε τρελλαθεῖ. Σά νάχομε

1. Ὀμντας: δήμαρχος σ' ἐπαρχία.

κι' άλλη ζωή. Πώς ξεκίνησε τό Μπαλτίμ; Τό δικό μας Μπαλτίμ τοῦ καλοκαιριοῦ;»

«Ὁ πατέρας στό μπακάλικο ἄκουγε νά λένε πώς ἑπτά χιλιόμετρα πιό πέρα ἀπ' τό χωριό ὑπῆρχε θάλασσα. Εἶπε νά πάει νά δεῖ. Πῆγε. Ἀμέσως ἀγάπησε αὐτό πού βρῆκε: Θάλασσα, γαλήνη, ἀμμόλοφους.... Ζήτησε ἀπ' τόν ὄμντα τοῦ γειτονικοῦ χωριοῦ-ῶσης, τό Σέχ Μουμπάρεκ, νά τοῦ φτιάξουν μία “καλύβα” ἀπό σανίδια καί ψάθα. Τόν ἀγαποῦσαν, ἡ “καλύβα” ἔγινε. Κι' ἄρχισε νά πηγαίνει. Τοῦ ἄρεσε. Ἡσύχαζε. Κάλεσε καί τόν ἀδελφό του τόν Ἰάσωνα ἀπ' τή Μανσούρα. Καί φίλους. Ἑλληνες καί Αἰγύπτιους. Ἡ ἰδέα ἄρεσε. Ἡ μία “καλύβα” ἔγινε δύο, τρεῖς – Μία μέρα ζήτησε νά τοῦ φτιάξουν ἕνα ξενοδοχεῖο! Ναί, καί νά τοῦ τό νοικιάσουν. Νά μαθευτεῖ νᾶρθουν κι' ἄλλοι, νά γίνουν κι' ἄλλες “καλύβες”. Νᾶρχονται κι' Ἑλληνες κυρίως τοῦ ἐσωτερικοῦ, Μανσούρα, Τάντα, Μιχάλλα.... Καί τό ξενοδοχεῖο ἔγινε κι' οἱ “καλύβες” γίνανε! Φτάσαν τίς διακόσιες!»

«HOTEL POLYDOR CASINO»

«Μέ τό Ἑλληνικό δαιμόνιο νά θριαμβεύει ξανά, κερδίζοντας καί προσφέροντας μαζύ – Κώστα, ἐσεῖς τά παιδιά ποῦ γεννηθήκατε ;»

«Ὅλα στό Μπαλτίμ, στό Χωριό Μπαλτίμ. Ναι, ναι καί τά τέσσερα. Κι' ἡ Λούλα κι' ὁ Γιώργος κι' ὁ Μιχάλης κι' ἐγώ.»

«Σχολεῖο ;»

«Τά δύο πρῶτα, ὅταν ἔπρεπε νά πᾶνε σχολεῖο, τά στείλανε στό Κάιρο σ' ἓνα Ἑλληνικό οἰκοτροφεῖο, τῆς “Μικέ” θυμᾶμαι τό λέγανε – Ὅταν ἦρθε κι' ἡ σειρά τῶν πιό μικρῶν τότε ὁ πατέρας μας πῆρε τήν οἰκογένεια στή Μανσούρα.»

«Τί ἔκανε ἐκεῖ ;»

«Ἐργαστήρι ἀλατιοῦ – Τόφερνε ἀκατέργαστο ἀπ' τήν Ἀλεξάνδρεια καί τό δούλευε. Ξέρεις ποῦ ; Τόν Ὅμηρο πού πουλοῦσε τά περιοδικά.»

«Καί ποῦ μᾶς μπάλλωνε καί τά παπούτσια καί μᾶς ἄλλαζε σόλες! Ἐτρεχα νά πάρω τό καινούργιο “Ρομάντζο”, τό καινούργιο “Μπουκέττο”, τό καινούργιο τεῦχος τοῦ “Ἡλίου”.... Κι' ἄρχιζε τ' ὄνειρο!»

«Λοιπόν, ἔστριβες ἀριστερά μετά τόν Ὅμηρο, ἐκεῖ ἦταν τό ἐργαστήρι τοῦ ἀλατιοῦ. Ἀργότερα τό πῆγε στήν Ἑβραϊκή ἐκκλησία.»

«Ποῦ!!!»

«Εἶχε ἀδειάσει. Εἶχαν φύγει πιά οἱ Ἑβραῖοι ἀπ' τή Μανσούρα. Μέ τόν Νάσσερ.»

«Ἀπό ἐκκλησία ἐργαστήρι ἀλατιοῦ! Τί γυρίσματα ἡ ζωή! Ὅλα ἔχουν τή μοῖρα τους ὄχι μόνο οἱ ἄνθρωποι.»

Τό πήγαιν' -έλα στήν τραπεζαρία λιγοστεύει. Κι' οί φωνές. Ή
ώρα πέρασε.

Όμως μένομε ακίνητοι.

Μας έχει πλημμυρίσει πάλι τό παρελθόν.

«Κώστα, λέγε, τί θυμάσαι; Άπ' τό Μπαλτίμ.»

«Πού καθόμαστον στήν άμμο στή θάλασσα όταν είχε φεγγά-
ρι και τρώγαμε τά σταφύλια και τά σῦκα πού κλέβαμε, μέσα άπ'
τίς φάθες γύρω-γύρω, πιό πάνω στό χωριό.

Πού έμεις τρώγαμε και σύ τραγουδοῦσες! Τόλεγε χθές ή
Λούλα όταν έφυγες....»

«Θεέ μου ναί! Ένα τραγουδι πάντα τό ίδιο. Άρχιζε,

*Ρῶτα τήν καρδιά σου άν θέλει πρῶτα
Πρίν μου μιλήσεις ξανά για χωρισμό...*

Μου τόχε μάθει μία Ταντιανή οδηγός εκεί στήν κατασκήνω-
ση. Δέν τό είχα ακούσει ποτέ πρίν. Μά ούτε και μετά. Σά νάταν
μόνο για κείνο τό καλοκαίρι.»

«Θυμάμαι ακόμα, τό πρωινό ξύπνημα ανάλαφρο μέ τό θόρυ-
βο τής θάλασσας.

Τήν ανατολή μέσα από σύννεφα.

Τά τεράστια κύματα πού άν δέν προλάβαινες νά χυθείς στή
“ρίζα” τους σ' έκαναν βότσαλο και σέ στριφογύριζαν πρίν σέ πε-
τάξουν έξω στήν άμμο.

Πού ήμαστον ξυπόλυτοι.

Τή βροχή τό Σεπτέμβρη πού τρέχαμε μέ γέλια νά σκεπάσομε
τά ρουχα πουταν έξω άπ' τίς ντουλάπες γιατί ή βροχή έμπαινε άπ'
τή στέγη πού ήταν φάθινη.

Τή θάλασσα πού τόν Σεπτέμβρη ήταν λάδι σά νά ξεκουραζό-
ταν πιά.

Τά έπιπλα στίς καμήλες όταν τέλειωνε τό καλοκαίρι κι'
έκλεινε τό «HOTEL POLYDOR CASINO» κι' έπρεπε νά τά πᾶμε στό

χωριό, στό Σέχ Μουμπάρεκ, νά τά φυλάξομε γιά τό χειμῶνα.

Ά! Καί μία ζωγράφο ξένη, θυμᾶμαι, πού καθώς περνοῦσαν φορτωμένες οἱ καμῆλες τραβοῦσε κάτι γρήγορες γραμμές καί σέ λίγο ζωντάνευε μία ὁμορφη ζωγραφιά γεμάτη χρώματα.»

Προχωρᾶμε στήν Ἰουλιανοῦ.

Εἶμαστε κι' οἱ δύο «ἄλλοῦ».

Τόν κρατῶ ἀπ' τό μπράτσο.

Μία συγγένεια γεωγραφίας καί ψυχῆς.

Μπαίνω στό λεωφορεῖο: Τό Β7.

Περιμένει ἀπ' ἔξω κάτω ἀπ' τά ψηλά δέντρα τῆς Μάρνης.

«Πήγαινε, εἶναι τό τελευταῖο θ' ἀργήσει – Καληνύχτα Κώστα.»

«Καληνύχτα Μπίτσα.»

Τόν βλέπω πού ἀπομακρύνεται ἀνάμεσα στούς «ἄλλους», ἀνάμεσα σ' ἐκείνους πού δέν εἶδαν τήν ἀνατολή μέσα ἀπ' τά σύννεφα πάνω ἀπ' τή θάλασσα τοῦ Μπαλτίμ. Σ' ἐκείνους πού δέν τήν φωτογράφισαν ὅπως αὐτός νά μείνει γιά πάντα στή μνήμη. Ἡ στό χαρτί.

Μπαλτίμ! Ἡ εὐτυχία τῆς ἄμμου...

Μπαλτίμ

Ξ Ξ Ξ

Τά «κανόνια τοῦ Ναπολέοντα»
ψηλά ξεχασμένα σ' ἓναν
ἀμμόλοφο στό Μπαλτίμ
δείχνανε πώς τό μέρος
εἶχε ἱστορική σημασία.
Ὅμως γιά μᾶς σήμαινε
ἐλεύθερη παρθένα θάλασσα,
ἐλευθερία κίνησης,
ἀπροσποίητη καλοκαιριάτικη
ζωή.

Καί γιά κάποιον ἄλλο!
Ὅπως μπορεῖτε νά δεῖτε στήν ἀπέναντι σελίδα

Μήνας τοῦ Μέλιτος στό Μπαλίτι

Omar Sherrif καί Faten Hamama!

*Ἀνακαλύπτουν κι' ἐκεῖνοι τήν εὐτυχία τῆς ἄμμου καί τῆς ἐλεύθερης θάλασσας
ἀλλά μαζί γνωρίζουν καί τή χαρούμενη ζεστασιά τῆς Ἑλληνικῆς παρέας.*

Ἐδῶ στό ξενοδοχεῖο τῆς οἰκογένειας Γεωργιάδη

« Hôtel Polydor Casino ».

Καλοκαίρι 1955.

❧ ❧ ❧

Μάνης Δανιᾶς

ἢ

(οἱ Ποδηλάτες)

Ω Ω Ω

« Καθαρή Δευτέρα », 1950.

Ἀρίστος Βοντζαλίδης, Κική Βαρέττα, Ἀπόστολος Σαράης, Παῦλος Καρατζᾶς,
Ντουντού Πατσατζῆ, Γιώργος Ζαμπέρ, Ὀλυμπία Καραγιωργα,
Γιάννης Καρατζᾶς, Γιώργος Χατζηχρήστος, Πάρις Κάζαμιάς.

Τούς θυμᾶμαι τούς ποδηλάτες τῆς Μανσούρας.

Ἦταν οἱ:

Ἀρίστος Βοντζαλίδης

Νούσης Σαΐτας

Ἀνδρέας Νομικός

Νικόλας Κισσεμλῆς

Νίκος Ζερβούδης
Ντέμης Σμυρνοιούδης
Nabil Rostom
Βασίλης Ρίτσος
Μίχης Μίττλετον

Παῦλος καί Γιάννης Καρατζᾶς (σέ ἓνα ποδήλατο, ὁμῶς κόπηκε στή μέση ἀπ' τό βάρος τοῦ Παύλου, κάτω ἀπ' τή γέφυρα πού ἀπό πάνω περνοῦσε τό τραῖνο καί κάτω περνοῦσαν ἀσταμάτητα γκαμούσες, γαϊδούρια, ἄμαξες μέ ἄλογα, κάρρα, φορτηγά καί... ἄνθρωποι).

Κι' ἄς μέ συγχωρέσουν ὅσους ξεχνῶ, τί νά κάνομε ... μισός αἰῶνας εἶναι αὐτός!

Ὅμως ἄς παραχωρήσομε τό λόγο σέ ἓναν πού ἦταν ὁ ἴδιος ποδηλάτης ἄρα... εἰδικός, τόν Μάνη Δανιᾶ. Ἀπ' τοῦς εὐγενέστερους Μανσουριανούς κι' ἀπό δύο τόσο γοητευτικές οἰκογένειες: Δανιᾶ καί Βίνγκα. Ἀπό τό βιβλίο τοῦ Ἀ. Λάμπρου “Χρονικά Ἑλληνισμοῦ Μανσούρας, 1860-1950”, μαθαίνω πώς δέν ἦταν μόνο γοητευτικές! Ὁ πατέρας τοῦ Μάνη, Τζών Δανιᾶς, ὑπῆρξε δεύτερος Πρόεδρος τῆς “Λέσχης”, τῆς “Ἑλληνικῆς Λέσχης Μανσούρας”, ἓνας τίτλος μεγάλης τιμῆς κι' εὐθύνης καί ὁ Θρασύβουλος Βίγκας, σύζυγος τῆς ἀδελφῆς τῆς μητέρας τοῦ τῆς κομφῆς καί φινετσάτης Ἑλένης Βίγκα, ὑπῆρξε ὁ πολύ σημαντικός Ἐφορος Σχολῶν.

Ἑλένη Βίγκα.

«Μάνη σᾶς θυμᾶμαι ἐσᾶς τά παλαβά νά ἀκολουθεῖτε τήν καρᾶκα γύρω-γύρω σάν κουνούπια ἢ σάν φύλακες ἄγγελοι, νά γυρνοκοπᾶτε σάν σέ μπαλλέτο καί τώρα γιά πρώτη φορά, φοβᾶμαι! Ἦταν πολύ ἐπικίνδυνο, δέν ἦταν ;»

«Βέβαια καί ἦταν! Κι' ἀκόμα καί τώρα θά ἦταν πόσο περισσότερο τότε πού τά ποδήλατα δέν ἦταν φτιαγμένα γιά τέτοιες ταχύτητες δέν εἶχαν τό ἀνάλογο roulement. Ὅχι μόνο τρέχαμε γύρω στό λεωφορεῖο τοῦ σχολείου, ἀλλά καί πιανόμεστον ἀπό

κάτι οριζόντια σίδερα πού ἦταν στά παράθυρα καί τρέχαμε μαζί! Δηλαδή τό ἓνα χέρι στό σίδερο τοῦ λεωφορείου καί τό ἄλλο στό τιμόνι! Καί κάτι ἀκόμα πιό ἐπικίνδυνο! Ἐκεῖ στή στροφή τοῦ σπιτιοῦ τῆς Ντόλλης στό Τορριέλ ὁ δρόμος ἦταν στενός, δέν μπορούσαμε νά χωρέσουμε μέ τό λεωφορεῖο, παίρναμε φόρα, ἀφίναμε τό χέρι μας καί τό ξαναπιάναμε μετά τή στροφή. Προσπαθώντας νά μή μᾶς δεῖ κι' ὁ κύριος Ἀντώνης ὁ ὁδηγός καί μᾶς πάει στό Χιωτίνη.

Δέν βάζαμε καί τά κατάλληλα λάδια γιά τό roulement! Νομίζοντας ὅτι κάναμε καλό, βάζαμε λάδι Singer ἀντί ἓνα πιό παχύρρευστο. Οἱ μπίλλιες ξεραινόntonουσαν, τίς καθαρίζαμε μέ πάθος καί μετά δέν βάζαμε τό κατάλληλο λάδι.

Τί σήμαινε αὐτό; Ὅχι τίποτα σοβαρό.... Ἀπλῶς μπορούσε νά σπάσει ὁ ἄξονας τῆς ρόδας τοῦ ποδηλάτου καί νά μᾶς πάρει ἀπό κάτω ἢ καράκα ἢ κανένα αὐτοκίνητο πού θά τύχαινε νά περνάει! Ἀπλᾶ πράματα!

Τώρα τό σκέφτομαι καί παγώνω....»

«Ὅμως ἐμεῖς στό λεωφορεῖο, τά κορίτσια προπαντός, ἤμαστον κρεμασμένες στά παράθυρα καί σᾶς θαυμάζαμε!»

Ἡ παρέα τοῦ Μάνη εἶχε καί ποδηλάτισσα! Τ' ὄνομά της: Ἀλίκη Βίνγκα. Οἱ ἄλλοι: Στέφος Σκαναβῆς, Α. Β., Ντόρης Σκαναβῆς, Βύρων Κομνηνός, Κριτίας Βίγκας καί Denise Samne μέ Μάνη.

«Έμᾶλλον γι' αὐτό τό κάναμε!

Ἀπό τά κορίτσια ποδήλατο εἶχε μόνο ἡ ξαδέλφη μου ἡ Ἀλίκη, ἡ Ἀλίκη Βίγκα. Ναί, ναί ἡ κούκλα.... Ὑπῆρχε μιὰ ἄλλη παρέα μέ τούς Ντόρη Σκαναβῆ, τό Στέφο Σκαναβῆ, τόν Στέφανο Ζερβούδη, τήν Ἀλίκη, τήν Lucette καί τήν Denise Samne. Πηγαίναμε ποδήλατο ἔξω ἀπ' τή Μανσοῦρα, στό Barrage, ἐκεῖ πού κλειῖναν τό ποτάμι ἤ στό "Tennis Club" στό Τορριέλ, πίσω ἀπ' τό Σχολεῖο μας στό "Πέταλλο".

Πρῖν ἀπό μᾶς, πῖό μέγάλος, ἦταν ἓνας ἄλλος δεινός ποδηλάτης! Ὁ Παναγιώτης ὁ Καπόμπασης. Εἶχε ποδήλατο κούρσας.»

«Καί πίσω, πολύ πῖό πίσω, ὑπῆρχε ἓνας ἄλλος ποδηλάτης, ὀλοῖσιος, μέ ψηλό γιακά καί γραβάτα, σά νά κάθεται στό γραφεῖο του μόνο πού φοράει ψαθάκι!»

«Ὁ μπαμπάς σου;»

«Ναί. Ἔχω τή φωτογραφία.»

Ὅμως κάποια ἀπογεύματα κάτω στήν ἄδεια τραπεζαρία τοῦ Σχολεῖου μας, ἓνας ποδηλάτης, ἀνάμεσα σ' ἄλλους «ἐκλεκτούς», καθόταν σοβαρός κι' ὄνειροπόλος ν' ἀκούσει Racine ἀπό τόν Dayan, τόν καθηγητή τῶν Γαλλικῶν, ἤ τόν «Messiah» τοῦ Haendel ἀπό τόν Jackson, τόν καθηγητή τους τῶν Ἀγγλικῶν.

Καί τό ὄνομα αὐτοῦ: Μάνης, Μάνης Δανιᾶς.

Ἕνας πολύ
στυλᾶτος ποδηλάτης!

«Ήμουν Ε΄ Γυμνασίου (1947-48) όταν ένα πρωϊ μέ φώναξε ό κος Χιωτίνης γιά νά μου πεί ότι τό Σχολείο μας θά αποκτοῦσε ένα μηχανήμα Κινηματογράφου καί μιά καί ἤξερε ότι ἀσχολούμουν μέ τά ἤλεκτρικά θά ἤθελε νά μάθω τόν χειρισμό του. Ἡ μηχανή ἦταν προσφορά τῆς Κοινότητος ἢ τῆς Λέσχης, δέν θυμᾶμαι ἀκριβῶς, καί θά μᾶς τήν ἔφερναν ἀπό τό Κάϊρο κάτι κύριοι πού θά μᾶς ἔκαναν ἐπίδειξη καί θά μᾶς δείχνανε καί τόν χειρισμό της. Ἔτσι καί ἔγινε, καί τό Σχολείο μας ἀπέκτησε ὀμιλοῦντα κινηματογράφο, ένα Bell & Howell 16mms εἰς ἀντικατάστασή τοῦ παληοῦ βωβοῦ πού ἐπί χρόνια εἶχαμε. Ὁ κος Χιωτίνης τότε ἔκανε κάτι πού τό θεώρησα μεγάλη τιμή. Ἐπειδή ἡ ἐπίδειξη, γίνονταν τό μεσημέρι καί δέν προλάβαινα νά πάω σπίτι, μου εἶπε νά καθίσω νά φάω μαζί του καί μέ τούς δύο κυρίους πού εἶχαν ἔλθει ἀπό τό Κάϊρο. Αὐτό ἔγινε δύο φορές καί ἴσως ἤμουν α ὁ μόνος μαθητής πού ἔφαγε στό ἴδιο τραπέζι μέ τόν κο Χιωτίνη στήν τραπεζαρία τῶν καθηγητῶν, μέ τόν Adly νά μέ σερβίρει.

Παραστάσεις κάναμε στήν Αἴθουσα Τελετῶν συνήθως τό μεσημέρι. Τά φίλμ τά φέρναμε ἀπό τό British Council καί ἀπό τήν Ἀμερικανική Πρεσβεία καί ὡς ἐπί τό πλεῖστον ἦταν ἐκπαιδευτικά documentaries τοῦ National Geographic, μερικά τοῦ πολέμου, συναυλίες καί κινούμενα σχέδια. Μιά δυό φορές κάναμε παράσταση καί στή Λέσχη. Ἔμεινα χειριστής δύο χρόνια, καί ὅταν ἀποφοίτησα τήν θέση μου πῆρε ὁ Νούσης Σαΐτας.

Τόν κο Χιωτίνη τόν σεβόμουν καί τόν ἀγαποῦσα, μου θύμιζε τόν πατέρα μου πού πέθανε ὅταν ἤμουν α ὀκτώ χρονῶν. Τελευταία φορά τόν εἶδα στήν Ἀθήνα στό ξενοδοχεῖο πού ἔμενε. Ἦταν καταβεβλημένος ἀλλά μέ θυμότανε.»

Ὁ Μάνης μας!

Βασίλης Ρίτσος

(...κι' άλλος ποδηλάτης)

Ξ Ξ Ξ

« Δικά μας! Δέν τά νοικιάσαμε! »

Άνδρέας Νομικός, Νικόλας Νικολάου, Μάριος Μιχαηλίδης, Βασίλης Ρίτσος,
Απόστολος Βουρλιώτης, Σόλων Ήλιάδης, Μπούλης Σαμαριδής, 1947.

«Τό δικό μου ποδήλατο ἦταν τό καλλίτερο! Raleigh!»

«Μά εἶχε κι' ὁ Ἄριστος!»

«'Όχι, ἢ μᾶλλον ναί, ἀλλά νά σοῦ ἐξηγήσω.»

Μοῦ ἐξηγεῖ: Δέν καταλαβαίνω τίποτα ἀλλά γεννιέται μία ἀκόμα συνέντευξη μέ τόν ἤρεμο, μέ ... ἥσυχο χιοῦμορ, εὐγενικό Βασίλη Ρίτσο. Τόχουν οἱ ποδηλάτες; Τό ἴδιο κι' ὁ Μάνης.

«Γιά φωτογραφία πού θέλεις θά ψάξω. Τί μου θυμίζεις Μπίτσα! Έκδρομές όλόκληρες από τή Μανσούρα στό κτήμα πού νοίκιαζε ό πατέρας μου, μέ ποδήλατα. Ξεκινούσαμε πρωϊ, νωρίς-νωρίς, άγόρια και κορίτσια, Νούσης, Άνδρέας, Μαρίκα Φαλαλλή, Παυλίνα, Άννα Ψάλτη.»

«Τί;;; Παυλίνα και Άννα Ψάλτη νά κάνουν ποδήλατο άποκλείεται!»

«Έλα, καλά. Πάνω στό ποδήλατο, καθιστές μπρός στό τιμόνι κι' όδηγοῦσε άλλος.»

«Σύμφωνοι.»

«Τί κάναμε σάν φτάναμε; Περπατούσαμε στά χωράφια, βλέπαμε τά σπαρτά, τά ζῶα, λέγαμε τ' άστεία μας. Τίς ιστορίες μας... Μιά φορά έπιασε δυνατή βροχή κι' ήταν άδύνατον νά επιστρέψουμε μέ ποδήλατα. Οί δρόμοι ήταν τότε χωματόδρομοι οί πίο πολλοί στήν έπαρχία. Λασπόνερα.... Ό πατέρας κάλεσε ταξί. Άκου τώρα: Φορτώσαμε δέκα ναι δέκα, ποδήλατα από πάνω και μπήκαμε μέσα άλλοι δέκα! Έ δέν τά θυμάσαι;»

«Θυμάμαι δέ λές τίποτα! Πηγαίνοντας Μανσούρα-Κάιρο νά βγάλω τήν άδεια νά φύγομε άπ' τήν Αίγυπτο, μπήκα μέ άλλους έπτά μή λογαριάζοντας καφάσια, κόττες και μωρά. Κι' όταν τό μωρό πλάι μου, σ' ένα άπότομο φρενάρισμα, έπεσε επιτέλους μέσ' στό καλάθι μέ τ' αυγά πού ήταν στά πόδια μου, ήσύχασα! Τό περίμενα τόση ώρα κι' αυτό δέν έπεφτε!»

«Άργότερα όταν τέλειωσα τή Γεωπονική κι' έγινα γεωπόνος κι' έπρεπε πάλι νά παίρνω ταξί για νά γυρίσω άπ' τό κτήμα στή Μανσούρα, ό ταξιτζής για νά μή στριμώχνομαι στό ήδη στριμωγμένο ταξί, μ' έβαζε και όδηγοῦσα! Γινόμουν έγώ δηλαδή ό ταξιτζής! Περνοῦσα κι' άπ' τό Ντεκέρνες πού ειχε τό μαγαζί του ό πατέρας του Στέφανου του Καζαμία, “Χαουάγκα Ουάρντ”, ό “Κύριος Τριαντάφυλλος”, “Ουάρντ”, τριαντάφυλλο, λουλουδι στα

Άραβικά.... Περνούσα λοιπόν και τόν έπαιρνα και συνεχίζαμε Μανσούρα.»

«Βασίλη, είχε σπίτι στο κτήμα;»

«Μέ ξαναρώτησες. Τί έπαθες μ' αυτό τό σπίτι; Ναι είχε – Ήταν ένας πύργος, ένας δίπατος πύργος. Έμεις, ό πατέρας δηλαδή, γιατί ή μάνα και τά δυό παιδιά μέναμε Μανσούρα για τά σχολεία, έμενε στον πρώτο όροφο. Έκει ήταν τά ύπνοδωμάτια, ή τραπεζαρία.... Μεγάλο σπίτι. Άρχοντικό. Τοῦ μπέη πού είχε τά χωράφια. Ό πατέρας έμενε όσο και όταν τό άπαιτούσαν οί καλλιέργειες τοῦ κτήματος ή συγκομιδή τοῦ βαμβακιού, ό θερισμός τοῦ σιταριού και τοῦ ρυζιού.»

«Τί παράξενο! Κάτι ένοιωθα πώς έτσι θάταν τό σπίτι. Γι' αυτό ρωτούσα. Συχνά περνώντας μέ τό τραίνο έβλεπα τέτοια σπίτια στη μέση στ' άπέραντα χωράφια, και ήθελα νά πάω νά μείνω, νά ζήσω εκεί....»

Γιῶργος Σφακιανάκης

Σ Σ Σ

Γυροφέρει τὰ μεγάλα στρογγυλά του μάτια καθώς μ' ἀργές κινήσεις ανάβει τό τσιγάρο του.

«Κοινωνική ζωή τῆς Μανσούρας; Για μένα ἦταν τό Προσκοπεῖο καί τὰ Κάλαντα.»

Χαμογελῶ. Ὁ Γιῶργος Σφακιανάκης, ὁ γείτονας τῆς Χουσε-νίγιας, ἐκεῖ στό καφενεῖο τοῦ Βλάσση, κοντά στό «Ciné Rex»! Ἀληθινός, στοχαστικός, τεχνίτης τοῦ λόγου. Ὅταν μιλάει, κι' ὅταν γράφει:

«Ἡ... προσέγγιση τοῦ ποιήματος εἶναι σπουδή σώματος ζω-
τανοῦ καί σφριγῶντος»

ἦ

«Σέ ταξειδεύει ἀνάμεσα στό θεῖο καί τό ἀνθρώπινο»

καί

«Εἶναι ἓνα βιβλίο γεμᾶτο σιωπή»

μιλῶντας γιά τό βιβλίο μου «Μάτια τοῦ Ἑρωτα», καί ἦταν γιά μένα μία ἔκπληξη καί μία τιμή.

Χαμογελῶ. Ποτέ δέν ξέρομε «ποιός» κρύβεται, «τί» κρύβε-
ται, «τί» περιμένει σ' ἓνα ἀπό τὰ ὁμοιόμορφα ντυμένα παληᾶ,
μαθητούδια, τὰ ὁμοιόμορφα ντυμένα... προσκοπάκια!

«Λέγε, Γιῶργο, λοιπόν: Προσκοπισμός καί Κάλαντα στή
Μανσούρα.»

1937

« 25η Μαρτίου 1937,
στό 'Ηρώον ».

Άρχηγός Προσκόπων,
Αθανάσιος Καράγιωργας,
Ίωάννης Παντελίδης
ύπαρχηγός, σημαιοφόροι:
Παναγιώτης Λάρδης,
Σταύρος Κουτουπίδης.

«Ήταν τό “Σώμα Έλλήνων Προσκόπων Μανσούρας”. Ξεκίνησε μέ τόν πατέρα σου τό 1912-13 κι' έσβυσε σταδιακά μέχρι τό '66 -'69, εκεί. Μαζύ μέ τό τέλος τής παροικίας. Ήγινα Λυκόπουλο τό '59, μετά Πρόσκοπος, μετά Άνιχνευτής.»

«Άνιχνευτής; Ακούγεται πολύ σοβαρό και ύπεύθυνο.»

«Καί ήταν. Ήπρεπε νά περάσεις έξετάσεις, παρέδιδες έργασίες, πάνω από 5-6 θέματα. Άστρονομία, Κηπουρική, Νοσοκομειακή, ό,τι είχε σχέση μέ τήν επιβίωση στην ύπαιθρο. Όταν περνοῦσες τίς έξετάσεις γινόσουν Άνιχνευτής ή όπως λεγόταν άλλοιώς Μεγάλος Πρόσκοπος.

Άρχηγός ήταν απ' τό Κάιρο ό Σαμαράς, δέν θυμάμαι τό μικρό του όνομα. Στο Σχολείο, στον κήπο, ύπήρχαν δύο κτίρια. Ένα

για τὸ “Σῶμα Ἑλληνίδων Ὁδηγῶν Μανσούρας” κι’ ἕνα γιὰ τὸ “Σῶμα Προσκόπων”. Τὸ ἕνα κοντὰ στὸ ἄλλο.

« Σῶμα Ἑλληνίδων Ὁδηγῶν Μανσούρας », στὸν κήπο τοῦ Σχολείου, 1956.

Οἱ συγκεντρώσεις τῶν Προσκόπων γινόντουσαν στὸ «Πέταλλο», θυμᾶσαι; Ἐκεῖ γινόταν ἡ θεωρία πράξη: πῶς ν’ ἀνάβεις φωτιά στὴν ὑπαιθρο μὲ ξύλα γιὰ νὰ ζεσταθεῖς ἢ γιὰ νὰ μαγειρέψεις, πῶς νὰ στήσεις μία σκηνή, νὰ φτιάξεις μία πρόχειρη γέφυρα, νὰ περάσεις ἕνα ποτάμι, σήματα μόρς, πρακτικὴ βοήθεια γιὰ ἀτυχήματα.... Κάθε Σάββατο ἀπόγεμα πέντε μ’ ἑπτὰ.

Ἐκεῖνο πού’ ἰδιαίτερα ἀγαπούσαμε ἦταν οἱ πεζοπορίες! Δύο, τρεῖς καμμιά φορά καὶ περισσότερο. Ἐξω ἀπ’ τὴ Μανσοῦρα. Σέ κοντινά χωριά, ἀπέναντι ἀπὸ τὸ ποτάμι στὴν Τάλχα. Περνούσαμε τὴ σιδερένια γέφυρα, συχνὰ βρισκόμαστον ἀνάμεσα σέ πρόβατα, γαϊδούρια, καμῆλες...., καὶ βγαίναμε ἀπέναντι στὰ χωράφια. Πεζοπορία ντυμένοι πρόσκοποι κι’ οἱ φελλάχοι ν’ ἀποροῦν καὶ νὰ γελᾶνε!

Στὸ δρόμο τραγουδοῦσαμε, συζητούσαμε γιὰ Προσκοπισμὸ, γιὰ τὴ ζωὴ ὅπως τὴν ἔβλεπε ὁ καθένας μας, δενόμαστον πιό πολύ. Δένεσαι πιό πολύ μὲ τὸν ἄλλο ὅταν περπατᾶς μαζύ, ὅταν συναντᾶς προβλήματα ἔτσι ὅπως βρίσκεσαι μέσα σ’ ἕνα χωράφι, στή

γῆ. Ἐρπετά, χαντάκια.... Φροντίζαμε νά ἐπιστρέφομε πρὶν σκοτεινιάσει. Γυρίζαμε σπίτι γεμᾶτοι κούραση ὅλο ὑγεία, χαρούμενοι γιατί αὐτό πού κάναμε τό κάναμε ἐπειδὴ ἐμεῖς τό θέλαμε. Καί μόνοι. Θᾶμαστον ἀπὸ δεκατριῶν ἕως δεκαοκτώ χρονῶν.»

«Κι' ἡ δύση πάνω ἀπ' τὰ χωράφια, πάνω ἀπ' τό Νεῖλο....»

«Ναί, ἦταν κι' αὐτό.»

«Καί τὰ Κάλαντα; Θυμᾶμαι στό σπίτι πῶς περιμέναμε νάρθειτε! Τό σπίτι ἔλαμπε, περίμενε κι' αὐτό.»

«Δύο ὁμάδες βγαίνανε νά ποῦν τὰ Κάλαντα. Τελειόφοιτοι καί Πρόσκοποι. Ἐκτός βέβαια ἀπ' τοὺς πιτσιρικάδες. Ἀνάμεσα στοὺς Τελειόφοιτους καί στοὺς Προσκόπους ὑπῆρχε ἕνας συναγωνισμός! Ποιοί θά πᾶνε πρῶτοι στά σπίτια πού μᾶς δίναν καί νά φᾶμε! Ποιοί θά μαζέψουν τὰ πιό πολλά χρήματα. Μαζευόμαστον

Κοντά στό « Πέταλλο »:
Σταῦρος Δαλιάκας,
Μίλης Κοκαβέσης,
Γιώργος Σφακιανάκης,
Κυριάκος Κυριακίδης, 1964.

στό τέλος στή “Λέσχη” καί μετρούσαμε. Ποιοί μάζεψαν περισσότερα....»

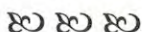
Σκέφτομαι τή δύση τοῦ ἡλίου, ἐκείνη πού μᾶς μάγευε κάθε ἀπόγευμα, πάνω στά χωράφια, πάνω στό νερό τοῦ Νείλου, πάνω στά πρόσωπα τῶν νέων παιδιῶν.

“Όλα ὅμοια ντυμένα μέ τή στολή τῶν Προσκόπων ὅμως ἀνάμεσα τους κάποιος μέ τή δωρεά τοῦ λόγου καί τῆς βαθειᾶς σκέψης. Κάποιου, πού κάποτε, θά ἔγραφε :

«*Ἡ προσέγγιση τοῦ ποιήματος εἶναι σπουδή σώματος ζωντανοῦ καί σφριγῶντος....*»

Ένας « Ἀθλητικο-Καλλιτεχνικός »
καί
« Ἀθλητικο-Ψυχαγωγικός » Ἀθλητισμός

Ἀκόμα κι' ὁ ἀθλητισμός στή μικρή μας πόλη γινόταν μέσα σέ μία ἀτμόσφαιρα ἀβρότητας «ἀφοῦ ἀντηλλάγησαν ὠραῖαι ἀνθοδέσμαι, ὁ ἀγὼν ἀρχίζει!» ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ «ΜΑΝΣΟΥΡΙΑΝΟΣ» πού δέν εἶναι ἄλλος ἀπό τόν Μικέ Πιζάνη.

Ὁ ἴδιος, σέ προηγούμενη ἀνταπόκριση περιγράφει «μιά πολύ εὐχάριστη Ἀθλητικο-Καλλιτεχνική ἐορτή» ὅταν ἡ «Ἀθλητική Ἐνωση Μανσούρας» ὀργανώνει... Ἐκθεση Φωτογραφίας καί Ζωγραφικῆς στό Ἐντευκτήριο τῆς Ἐνώσεως! Ὀργανωτής βέβαια ὁ ἴδιος μιά καί ἦταν ὑπεύθυνος τοῦ «Καλλιτεχνικοῦ Τμήματος» τῆς «Ἀθλητικῆς Ἐνώσεως»!

Μικέ Πιζάνης.
ὁ... « Μανσουριανός »! 1937.

Αυτά για τον άθλητισμό μας στη Μανσούρα, όπως ζωντανεύει σε δύο κιτρινισμένα αποκόμματα εφημερίδας, «Φῶς»; «Ταχυδρόμος»; του '47, τόσο κομψά παρουσιασμένο από τον Μικέ Πιζάνη, αδελφό της Έλένης Πιζάνη που τά φύλαξε όλα αυτά τα χρόνια όπως της τό είχε ζητήσει ο Μικές, παραδίδοντάς τα στα χέρια της.

Παραθέτω τήν ... «Άθλητικο-Καλλιτεχνική» και τήν «Άθλητικο-Ψυχαγωγική» έορτή!

Καί σκέφτομαι: Άκόμα και στον Άθλητισμό αυτή ή χαρά της κοινωνικότητας. Σήμερα; Στην Ελλάδα;

*Μέ τήν Όμάδα του Φούτμπολ του Σχολείου
καί... τον Γιάννη Παντελίδη (δεξιά).*

ΕΚΘΕΣΙΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΝΩΣΙΝ ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

Ἡ Ἐκθεσις Φωτογραφίας πού διοργανώσε ἡ Ἑλληνική Ἀθλητική Ἐνώσις Μανσοῦρας, ἦταν ἀποτέλεσμα ἑνὸς Ἐρασιτεχνικοῦ Διαγωνισμοῦ Φωτογραφίας, πού τὸ Καλλιτεχνικὸ Τμήμα προκήρυξε μεταξύ τῶν Μελῶν τῆς Ε.Ε.Μ. 11 πίνακες μὲ διαφορετικὸ θέμα ὁ καθένας, ὅλοι ὅμως μιλᾶνε γιὰ τὴν Αἴγυπτον. Αὐτὸ ἦταν ἕνας ἀπαραίτητος ὁρος γιὰ νὰ συμμετάσχη κανεὶς.

Ἀπὸ ἐκεῖ ἐκθέσις πινάκων ζωγραφικῆς. Τὸ Καλλιτεχνικὸ Τμήμα βγάζει ἀπὸ τὴν ἀφάνεια κρυμμένα ταλέντα καὶ τὰ κάνει γνωστά στὴν Παροικία. Σήμερα φέρομε σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν παροικία τὸν Νικόλα Φανουράκη. Ἐνα νέο ἀπλό καὶ ντροπαλό, ἀλλὰ ἄξιο ταλέντο. Ἐνῆα πίνακες. Ὅλοι βλέπουν, σχολιάζουν, θαυμάζουν, προχωροῦν.

Γιὰ μία στιγμή βλέπομε μπροστά μας τὴν κα Σμ. Ζερβούδη, Πρόεδρον τῆς Φιλοπτύχου Ἀδελφότητος, μαζί μὲ ἄλλες ἐκλεκτές κυρίες τῆς Παροικίας μας, νὰ βλέπουν μὲ θαυμασμό τοὺς πίνακες. Κάτι συζητᾶνε μεταξύ τους. Κάτι καλὸ καὶ ὠραῖο. Ἡ Κυρία Σμ. Ζερβούδη ρίχνει μία πετριά. Νὰ ἐνισχυθῇ ὁ νέος. Νὰ βρεθῇ τρόπος νὰ πουληθοῦν καλὰ οἱ πίνακές του. Μπράβο σας κυρία Ζερβούδη. Θὰ βρῆτε πολλοὺς μὲ τὶς ἴδιες ἀγνές σὰν τίς δικές σας.

Ἡ ὥρα περνᾷ. Ὁ κήπος τῆς Ἐνώσεως γέμισε. Ἐαφνικὰ ἀκούμε μουσικὴ καὶ σὲ λίγο ἕνα τραγοῦδι. Ἐβαί ἡ ὀρχήστρα τοῦ φίλου Μίμη Κριμίζη. Στὸ μικρόφωνο ὁ ἀδελφός του Γιώργος, τραγοῦδᾷ ἕνα ὠραῖο ταγκό. Κάτω ἀπὸ κόκκινα λαμπιόνια, τὰ ζευγάρια χορεύουν, χορεύουν.

Γίνεται μικρὴ παύσις. Ἡ Ἐνωσις δεξιούται τοὺς ἐπισκέπτας τῆς. Τὸ Δ.Σ. εἶναι στὴ διάθεσι τῶν Ἰσραηλιτῶν.

Γιὰ μιὰ στιγμή βλέπομε στὸ μικρόφωνο τὸν Ἀντιπρόεδρον τῆς Ἐνώσεως κ. Τάκη Γερασιμου. Μὲ λίγα λόγια παρουσιάζει στοὺς παρόντας τὸν Τμηματάρχη Καλλιτεχνικοῦ κ. Μ. Πιζάνη, πού θὰ τοὺς πῆ μερικά λόγια μὲ τὸ τμήμα πού διευθύνει.

Μὲ λίγα λόγια ἐξηγεῖ στὸν κόσμον τὸν σκοπὸ τῆς σημερινῆς ἐκθέσεως καὶ ἐξηγεῖ μὲ ποιὸ τρόπο τὸ Καλλιτεχνικὸ Τμήμα, χωρὶς θόρυβο καὶ κούφιος ὑποσχέσεις, ἐργάζεται. Ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνη τῆς Ἐνώσεως πρὸς τὴν Παροικία ὀλόκληρη, γιὰ τίς θυσίες καὶ τοὺς κόπους τῆς, γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ ἔργου τῆς Νεολαίας μας, καὶ τὴν παρακαλεῖ νὰ περιβάλλῃ τὸ Σωματεῖο μας μὲ τὴν ἴδια πάντα στοργὴ καὶ ἀγάπη, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ φέρῃ σὲ αἴσιο τέλος τὸ ἔργο του.

Παρακαλεῖ δὲ τοὺς παρευρισκόμενους νὰ ἐκλέξουν μία Ἐπιτροπὴ ἀπὸ δέκα πρόσωπα, τῆς ὁποίας ἡ ἀποστολὴ θὰ εἶναι νὰ κρίνῃ καὶ νὰ

βραβεύσῃ τοὺς δύο καλλίτερος πίνακες τοῦ Διαγωνισμοῦ Φωτογραφίας. Τελειώνοντας ἐκφράζει τίς εὐχαριστίες καὶ τὰ συγχαρητήρια τῆς Ἐνώσεως, σὲ ὅσους ἔλαβαν μέρος καὶ ἰδιαίτερος τὸν Νικ. Φανουράκη.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐκλέγεται. Τὴν ἀπαρτίζουν αἱ Κυρίαί Σμ. Ζερβούδη, Βασ. Γιαλλούση, Ἀφρ. Παντελίδου καὶ Δ/νίς Μ. Τζιώτου καὶ οἱ Κύριοι Μιχ. Σαΐτας, Φ. Παχυγιάννης, Ἐ. Πολίτης, Ἐμμ. Βατσάκης, Ἀλ. Κωστάλος καὶ Φ. Μίτλετον.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ὀδηγεῖται εἰς τὴν αἴθουσαν συνεδριάσεων τοῦ Δ.Σ. Ἀπὸ τὸν ὑπεύθυνον τοῦ Καλλιτεχνικοῦ διανέμονται ἐντυπα περιέχοντα τοὺς ὁρους συμμετοχῆς στὸν Διαγωνισμό, δίδονται οἱ κατάλληλες ἐξηγήσεις, διανέμονται ψηφοδέλτια καὶ ἡ ἐπιτροπὴ μένει μόνῃ τῆς.

Ἵστερα ἀπὸ λίγα λεπτά παραδίδονται τὰ ψηφοδέλτια 3τὰ τριμελῆς ἐπιτροπῇ ἀπὸ τοὺς κ.κ. Στ. Τσόντζον, Φ. Παχυγιάννην καὶ Μ. Πιζάνην ἐλέγχουν τὰ ψηφοδέλτια.

Τὰ ἀποτελέσματα βγαίνουν. Στὸν Πρόεδρον τῆς Ἐνώσεως παραδίδονται οἱ φάκελλοι πού περιέχουν τὰ ὀνόματα τῶν βραβευθέντων.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ξεκινᾷ γιὰ ν' ἀνακοινώσῃ τὰ ἀποτελέσματα στὸ κοινόν. Μπροστὰ σ' ὅλους οἱ φάκελλοι ἀνοίγονται. Ὁ κόσμος περιμένει ν' ἀκούσῃ τ' ἀποτελέσματα. Τὸ μικρόφωνο σὲ ἐνέργεια. Ὁ Πρόεδρος ἀνοίγει ἕνα-ἕνα φάκελλο καὶ ἀνακοινεῖ.

1ον Βραβεῖον – Πίναξ ἀρ. 11, ψευδώνυμο Φοῖβος, ἀνήκων εἰς τὴν Δ/δα Ἐλένην Πιζάνη.

2ον Βραβεῖον – Πίναξ ἀρ. 13, ψευδώνυμο Μ.Ρ., ἀνήκων εἰς τὸν κ. Μιχ. Ψάλτη.

3ον Βραβεῖον – Πίναξ ἀρ. 7, ψευδώνυμο Μίσκα, ἀνήκων εἰς τὸν κ. Μιχ. Σκαλιέρη.

Ὅλοι χειροκροτοῦν. Ἡ ὀρχήστρα ξαναρχίζει. Ὁ κόσμος ἔχει κέφι. Οἱ σέπες ξελαφρώνονται. Τὸ ταμειὸν τῆς Ἐνώσεως ἐνισχύεται. Ὅλοι ξέρον τι προσφέρουν καὶ γιὰ τὸ προσφέρουν. Γίνεται ἡ ἐκκύβευσις τοῦ Λαχείου. Κερδίζουν οἱ ἀριθμοὶ 301, 481 καὶ 190 πολῦτιμα καὶ ὠραῖα δῶρα.

Καὶ τελειώνοντας τὴν ἀνταπόκρισι αὐτῆ, ἔχω μιὰ τελευταία ὑποχρέωσι.

Νὰ ἐκφράσω τίς πιὸ θερμὰς εὐχαριστίες τῆς Ἐνώσεως σ' ὀλόκληρη τὴν Παροικία γιὰ τὴν ἐνίσχυσιν πού προσφέρει πρὸς τὴν Νεολαίαν μας καὶ νὰ συγχαροῦμε ὅλους αὐτοὺς πού κουράσθηκαν γιὰ νὰ μᾶς παρουσιάσουν αὐτὴ τὴ γιορτῇ, ἰδιαίτερα δὲ τὸν διευθύνοντα τὸ Κυλικεῖον κ. Ἰωάννην Σκαλιέρην καὶ τοὺς Τμηματάρχας Ἀθλητικῆς καὶ Καλλιτεχνικοῦ πού ἦταν οἱ ἐμπνευσταί τῆς.

ΜΑΝΣΟΥΡΙΑΝΟΣ

ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

Δέν πέρασαν ούτε δύο εβδομάδες από τότε, που η Αθλητική Ένωσις τής πόλεως μας, μάς χάρισε μία πολύ εύχарιστη Αθλητικο-Καλλιτεχνική έορτή, και τό περασμένο Σάββατο 17 τρέχ., μία άλλη γιορτή. Αθλητικο-ψυχαγωγική αυτή τή φορά ήρθε νά προσθέση μία ακόμα έπιτυχία, στην εκτέλεσι του εφαρμοζομένου προγράμματος.

Αυτή τή φορά ή Ένωσις μας θά αντιμετώπιζε μία από τίς ισχυρές ομάδες Καλαθοσφαίρας τής Πρωτεύουσας, τήν CERCLE RECREATIF τής Ήλιουπόλεως.

Αν και ό αγών ήρριξε στις 7 μ.μ. από πολύ ενωρίτερα ή Παροιμία μας και ό Διεθνής κόσμος τής πόλεως μας άρχισε νά συγκεντρώνεται στό γήπεδο τών Σχολείων μας, όπου και θά διεξήγето ή συνάντησις.

Στίς κερκίδες τών επίσημων διεκρίναμε τόν Πρόεδρο τής Κοινότητος κ. Ζαχ. Πικραμένον μετά του Γραμματέως τής Κοινοτικής Έπιτροπής κ. Μιχ. Σμυρνούδην, τόν Έπίτιμο Πρόεδρο τής Ένώσεως μας και ένθερμο φίλο του Σωματείου μας κ. Περ. Κινδυνέκο τόν Γυμνασιάρχη μας κ. Γ. Χιωτήνη, και πολλούς άλλους, που άν και τά όνόματά τους μάς διαφεύγουν, έλάμπρυναν όμως μέ τήν παρουσία τους τήν αθλητική αυτή συγκέντρωσι.

Τούς προσερχομένους υπεδέχοντο ό Πρόεδρος τής Ε.Α.Ε.Μ. κ. Στ. Τσόντζος και τά Μέλη του Δ.Σ.

Στίς 7 μ.μ. γίνεται ή έναρξις τών αγώνων.

Στό γήπεδο κατέρχονται αι Γυναικείαι ομάδες τών δύο Σωματείων.

Τά χρώματα τής Ένώσεως μας υπερασπίζουν αι αθλήτριά.

Αγγ. Βλαχάκη (άρχ.) Νίτσα Λάγου, Μαρία Κριτωτάκη, Ρούλα Νομικού, Έλένη Πιζάνη, και Κική Καζαμία.

Αφού άντηλλάγησαν ώραιαι άνθοδέσμαι, ό αγών άρχίζει.

Από τήν αρχή έφάνη ή υπεροχή τής Καίρινης ομάδος. Μαζί τής ήταν ή πρωτοβουλία, ή αντίληψις και ή ταχύτης. Η ομάδα τής Ένώσεως ύστερουσε σέ ταχύτητα και τακτική. Ό αγών για τήν άντιπαλή ομάδα ήταν εύκολος.

Γιά μία ακόμα φορά παρατηρήσαμε ότι ή ομάδα μας χρειάζεται έντατική και συστηματική προπόνησι. Αν κατορθωθή αυτό, τά αποτελέσματα στό μέλλον θά είναι λαμπρότερα, μέ έλπίδες νά αντιμετώπισουμε αξιόλογες ομάδες. Καί εκφράζομε τήν γνώμη μας αυτή, γιατί έχομε ομάδα που μάς ύπόσχεται πολλά.

Ας τό έχουν λοιπόν ύπ' όφιν τους οι ιθύνοντες και πρώτοι θά δοϋνε πιά από τή στήλη αυτή, θά χειροκροτηθή ή προσπάθειά τους.

Τό αποτέλεσμα 14/23 άς μη άποθαρρύνη τά καρτίαι μας.

Όλίγον πρό του τέλους τής συναντήσεως τών Γυναικείων ομάδων, προσήλθον ό Ύπομouδής

Δακαχλίας, αντιπροσωπεύων τόν ΕΞ. Μουδρήν, συνοδευόμενος υπό τού Φρουράρχου τής πόλεως μας και αξιωματικών τής Αστυνομίας.

Ύστερα από μικρό διάλειμμα κατέρχονται στό γήπεδο οι άνδρικές ομάδες.

Τά χρώματα τής Ένώσεως αντιπροσωπεύουν οι Καλαθοσφαιριστά.

Τάκης Γερασίμου (άρχ.), Ίων Παπαμιχαλάκης, Α. Ταικούρης, Γ. Βασσαρδάνης, Έ. Χριστοδούλου, Μ. Σκαλιέρης και Α. Ναούμ.

Και οι δυο ομάδες πολύ καλά προπονημένες διεκδικούν μέ πείσμα τά σκόρς. Τους αναγνώστες μου δέν θά τους άπασχολήσω μέ περιγραφή του αγώνος. Όλοι ένιωσαν μία βαθειά συγκίνησι και μεγάλη ύπερηφάνεια για τήν ομάδα μας. Τό Αθλητικό τμήμα που τόσο άθόρυβα εργάζεται μά παρουσίασε κάτι τό τέλειο και μέ άποτελέσματα που δέν τά περιμέναμε.

Ύστερα από τόσα χρόνια, πρώτη είδαμε ένα αγώνα τέλειο και θεαματικό. Κανένas από τους αθλητάς μας δέν ύστέρησε. Ό ένας ήταν καλλίτερος από τόν άλλο. Θά ήταν άδικία νά κάνομε διακρίσεις. Προχθές μάς χάρισαν μία πολύ δύσκολη νίκη και αυτό γιατί και οι αντίπαλοι ήσαν πολύ ισχυροί.

Στούς φιλότιμους αθλητάς μας συνιστούμε, νά συνεχίσουν μέ τήν ίδια θέρημ 33/28 επί τών αντίπαλων τους, νά μη τούς άφιση άσυγκίνητους. Διαιτητής και τών δυο συναντήσεων ήταν ό κ. JOSEPH ABDEL MESSIH. Περιήφημος ήταν και πολύ καλός. Τό έργο του δέν πρόκειται νά τό σχολιάσωμε. Για τόν αθλητικό κόσμο τής Μανσούρας και τούς φιλάθλους μας, έχομε τήν ύποχρέωσι νά τους τόν συστήσωμε.

Πρίν δέκα χρόνια τόν κ. JOSEPH ABDEL MESSIH τόν συναντούμε σ' όλες τίς αθλητικές εκδηλώσεις τής πόλεως μας. Για τήν Ένωσί μας ήταν ένας αγνός φίλος. Προχθές τόν ξανάδαμε. Όχι σάν άπλό διαιτητή αυτή τή φορά. Σήμερα είναι διεθνής. Είπε ό ίδιος που διητέυσε, πρίν από λίγο καιρό στους αγώνες Καλαθοσφαίρας Αιγύπτου-Έλλάδος.

Μετά τό πέρας τών συναντήσεων τό Δ.Σ. τής Ε.Α.Ε.Μ. έδεξιώθη τούς προσκεκλημένους του στόν κήπο του Έντευκτηρίου.

Έπηκολούθησε χορός υπό τούς ήχους τής όρχήστρας του φίλου Μίμη Κριμίζη, ό όποιος συνεχίστηκε μέ κέφι μέχρι τών προϊώνων ώρών.

Γιά μία ακόμα φορά ευχαριστούμε θερμά τήν Παροιμία μας, για τήν συμβολή της στην έπιτυχία του έργου τής Ένώσεως μας, ιδιαίτερα τόν εκ Ζίφτας όμογενή κ. Νικολαΐδη, για τήν εύγενή χειρονομία του νά εκθέση εις πλειστηριασμόν ώρολόγιον, τό όποιον ό ίδιος έδωκρσε.

Στό Δ.Σ. τής Ένώσεως μας όφείλονται συγχαρητήρια.

ΜΑΝΣΟΥΡΙΑΝΟΣ

Η ομάδα φέρει το
 Volley των κοριτσιών 1955
 στο Κολύμπι 25
 21^η Μαΐου 1955

Κίρα Υψηλότερη:
 Έλσα Αρματίου -
 Άννα Γεωργίου -
 Εύη Καραγιάννη -
 Κίρα Υψηλότερη:
 Ρόβη Καραγιάννη -
 Νίκη Τσιφλίδου -
 Εύη Καραγιάννη -

Τσιφλίδου

Όμάδα Βόλλεϋ Κοριτσιών, 1955.

Ἑλληνικός Γυμναστικός Σύλλογος
Μανσούρας
« ΤΑ ΟΛΥΜΠΙΑ »

Ναί, στή Μανσούρα ὑπῆρχε ὀργανωμένος ἀθλητισμός σίγου-
ρα τό 1912!

Καί φυσικά ἀρκετά πρίν, γιά νά ὀργανώνονται

Τοπικοί Ἀθλητικοί Ἀγῶνες
ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

ὅπως διαβάζομε σ' αὐτό τό τόσο ὑψηλῆς τέχνης καί αἰσθητικῆς δί-
πλωμα πού συνόδευε τό μετάλλιο πού δόθηκε

Τῷ Ἀθ. Καράγιωργα
Νικήσαντι Νίκην Λιθοβολίας

στούς τοπικούς ἀθλητικούς ἀγῶνες τοῦ 1912. Καί στό μετάλλιο
στή μία πλευρά ἀθλητές πού τρέχουν καί στήν ἄλλη:

ΕΛ. ΓΥΜΝ. ΣΥΛ. ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ
« ΟΛΥΜΠΙΑ »

Θυμάμαι παιδί τόν πατέρα νά μέ φωνάζει νά δώ μία καντραρισμένη φωτογραφία πού τόν δείχνει νά ρίχνει σφαίρα καί τόν ίδιο νά λέει:

«Είχε μία αλάνα έξω άπ' τή Μανσούρα πού άνήκε στήν Κοινότητα. Κι' είπα γιατί νά μή γίνει γυμναστήριο. Τό πρότεινα στους άλλους έφόρους. Οί περισσότεροι συμφώνησαν. Μόνο ένας είπε νά κτίσομε.»

Σήμερα θά γινόταν τό αντίθετο μάλλον σίγουρα.

« ΟΜΙΛΟΣ ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ », 1910.
Πέτρος Μεγαλόφωνος
καί Άθάνασιος Καράγιωργας.

Lux Mansourah

Νίτσα Λάγου

ΣΣ ΣΣ

Στό γάμο της μέ τόν Ίωνα ἤμουν δεκαεπτά χρονῶν καί φόρεσα ἓνα φόρεμα ἀπό ἄσπρη ὀργκάντζα μέ μικρές ἄσπρες βελούδινες καρδούλες.

Δέν τό φόρεσα ξανά ποτέ πουμενά!

Σά νᾶταν μόνο γιά τό γάμο ἐκεῖνο.

Ἡ φωνή της ζεστή στό τηλέφωνο.

«Γειά σου Μπίτσα, τί κάνεις κούκλα μου; Ὅ,τι θέλεις νά σοῦ πῶ ἀλλά αὔριο. Τώρα φεύγω νά πάω νά δῶ τόν ἐγγονό μου πού ἡ ὀμάδα του παίξει μπάσκετ.»

«Νίτσα! Καί σύ ἤσουνα ἀθλήτρια στή Μανσοῦρα! Μπάσκετ, βόλλεϋ, πίνγκ-πόνγκ, τέννις! Ἄντε τρέχα. Αὔριο. Θά μοῦ μιλήσεις αὔριο.»

«Θά λέω ὅπως θυμᾶμαι, ἔτσι;»

«Ἐτσι.»

«Λοιπόν, ἄς πάρομε ἀπό τή “Φιλόπτωχο”. Ἦμουνα ἡ πιό νέα ἀπ’ τίς κυρίες. Εἶχα σταματήσει στήν Δ’ Γυμνασίου καί πῆγα στό Γαλλικό στό “Sainte Famille.” Ἔμαθα Γαλλικά καλά καί Ραπτική. Πῆρα mention Ἄριστα.

Ἦταν τότε Πρόεδρος τῆς Φιλοπτώχου ἡ κα Ζερβούδη. Ἡ Σμαρώ Ζερβούδη. Μ’ ἔστελναν στίς δουλειές τῆς “Φιλοπτώχου”. Ὅποια εἶχε τρέξιμο! Ἄς ποῦμε στό “Χορό τῆς Φιλοπτώχου”. Μᾶς ἔδινε ἓνα αὐτοκίνητο μέ σωφέρ ἡ “Reinhart” ἡ Βαμβακομηχανή γυρίζαμε ὅλα τά χωριά, τά σπίτια τῶν πλούσιων Αἰγυπτίων,

στίς ἐζυμπεσ, μᾶς δίναν χρήματα, σακκιά μέ πατάτες, τενεκέδες βούτυρο (σάμνα) ρύζι, σφάζανε ἄρνια καί μᾶς δίνανε.

Ἐμένα μέ ξέρανε ἀπό τό Ἐμπορικό τοῦ μπαμπᾶ. Δίνανε, δίνανε... Ἡ Φιλόπτωχος δέν εἶχε κανένα ἔξοδο στούς Χορούς της. Ἐμένα λοιπόν, μέ ξέρανε οἱ πλούσιοι Αἰγύπτιοι ἀπό τό Ἐμπορικό τοῦ μπαμπᾶ. Τόν βοηθοῦσα. Εἶχε ὅλα τά εἶδη ρουχισμοῦ. Μᾶς στέλναν τά παιδιά τους καί τά ἔντυνα. Μέ τό αὐτοκίνητο καί τόν σωφέρ. Νομίζεις ἐρχόντουσαν οἱ ἴδιοι;

Ἐφερνα λοιπόν πολύ χρήμα γιά τούς σκοπούς τῆς Φιλοπτώχου ὅλα τά χρόνια. Καί ἐπί Ζερβούδη καί ἐπί Σιφνιώτη.

Οἱ φτωχοί μας! Τούς συντηροῦσαν καλά ὄχι ἀστεῖα. Ντύσιμο, μηνιάτικο, ὁ “μισθός τῶν ἀπόρων”. Εἶχαμε δωρητές. Ὅλοι δίνανε. Κάναμε καί πολλοὺς ἐράνους.

Τί ἄλλο νά σοῦ πῶ. Θά σοῦ πῶ γιά τούς Χορούς. Οἱ πιό πετυχημένοι Χοροί ἦταν οἱ Χοροί τῆς Μανσούρας! Ἦμαστον πολλοί γλεντζέδες. Ἦμαστον ἐνωμένοι. Σ' ἄλλες παροικίες ἦταν ὁμάδες-ὁμάδες. Γινόταν πολύ συχνά Χορός. Στούς μεγάλους Χορούς, βγαίνοντας ξημερώματα, πηγαίναμε ὅπως ἤμαστον ντυμένοι μέ τά μακρὰ φουστάνια καί τά σμόκιν σέ Ἀράπικα ἐστιατόρια καί τρώγαμε φούλια καί τααμίες. Δέ θυμᾶμαι Σαββατοκύριακο νά μὴν ἔχομε κάποιο Χορό!

Συχνά πηγαινα μέ τό μπαμπά στό Χορό. Καθόμαστον στό μπάρ. Ἐγώ, ἀπ' τό μπάρ στήν πίστα.... Ὁ μπαμπάς ἦταν νέος στό μυαλό.

Ἀπό νωρίς ἤμαστον πολύ βγαλμένοι στήν κοινωνία. Μᾶς ἄρεσε ὁ χορός μέ πάθος. Χορεύαμε γιά τή χαρά τοῦ χοροῦ.

Ἦμαστον κυρίαρχοι στήν Μανσούρα.

Γιατί μᾶς ἐκτιμοῦσαν, βλέπαν τή ζωή μας.

Στούς Χορούς μας ἐρχόντουσαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἀπό τά γύρω χωριά. Κάφρ ελ Ζαγιατ, Τάντα, Μιχάλα, Ζαγαζίκ....»

«Νίτσα τῶξερες ὅτι ὁ Ἀτίκ ἦταν ἀπό τό Ζαγαζίκ;»

«Τί; Σοβαρά;»

«Ναί. Κι' ἐγώ ἔμεινα ὅταν τῶμαθα.»

«Γιά φαντάσου! Τί τραγοῦδι! Στή Λέσχη θυμᾶμαι νά τραγουδάει ἡ Σοφία Βέμπο. Γύριζε ἀπ' τό Αλαμείν.»

«Νίτσα, ἦσουν ἀπ' τίς πρῶτες ἀθλήτριες.
Πές μου γιά τόν Ἀθλητισμό στή Μανσούρα.»

«Εἴχαμε τήν “Ἀθλητική Ἐνωση”, θυμᾶσαι, ἀπέναντι ἀπ' τήν ἐκκλησία, λίγο πιό κάτω.

Εἴχαμε τά πάντα: Μπάσκετ, Βόλλεϋ, Τέννις, Πίνγκ-Πόνγκ. Ὁ Ἰων ἦταν ἀρχηγός τῶν ἀνδρῶν ἐγώ τῶν γυναικῶν. Μαλώναμε. Μοῦκανε παρατηρήσεις δέν τίς δεχόμουνα. Ὅμως ὅταν παίζαμε ζευγάρι στό πίνγκ-πόνγκ σχίζαμε.»

«Ζευγάρι στό πίνγκ-πόνγκ. Ζευγάρι καί στή ζωή. Πῶς ἔγινε ;»

«Σ' ἓνα πάρτυ τῆς Γιωγιῶς τῆς Γιαλλούση. Χόρευαν ὅλοι ἐκτός ἀπό ἐμᾶς τούς δύο. Ἔρχεται ἡ Γιωγιῶ.

Κυριακή πρωΐ στήν «Ἐνωση», 1956.

Νίτσα Λάγου δεύτερη, Ἰων τέταρτος, πλαίϊ του, ἀξέχαστος, ὁ Γιωργος Ἀρετός.
Μαζύ μας, ὄρθιος κι' ὁ Ταῦφικ!

*Συνάντηση μπάσκετ με Αίγυπτιακή Όμάδα.
«Αθλητική Ένωση Μανσούρας», 1950.
Τάκης Γερασίμου ρεφερί, Ίων Παπαμιχαλάκης δεύτερος δεξιά.*

“Γιατί δέ χορεύετε;”

“Ημαστον πάλι τσακωμένοι μέ τά άθλητικά.

«Ντραπήκαμε, χορέψαμε. Άπό τότε δέ χωρίσαμε. Όμως άκόμα και κείνο τό βράδυ μέ πήγε σπίτι όλη ή παρέα, νά δει ό μπαμπάς! Βασίλης Βουρλιώτης, Στέφανος Ζερβούδης, Παναγιώτης Λάρδης, Γιάννης Πιζάνης. Σάν εικόνα μου έρχονται.

Χορεύαμε και μετά τίς άθλητικές συναντήσεις. Άκου πώς ήτανε τό πρόγραμμα:

Έρχότανε άς πούμε ή Άθλητική Όμάδα τής ‘Ηλιούπολης άπ’ τό Κάιρο, ή τής Ίμπραημίας άπ’ τήν Άλεξάνδρεια, ή ή Άρμένικη τής «Ararat Club», ή άπ’ τό Πόρτ-Σαίτ.

Τό άπόγευμα: τό μάτς

Τό βράδυ: Χορός στην “Ένωση”

Τό πρωί: βόλλευ στην “Ένωση” ή στό Σχολείο

Τό μεσημέρι: φαγητό όλοι μαζί στήν “Ένωση”
Μετά: μάτς πίνγκ-πόνγκ

Ήμουν πρωταθλήτρια στό πίνγκ-πόνγκ στό Νομό Ντακα-
χλίας. Παίζαμε μέ διάφορους συλλόγους. Ή Άγγέλα ή Βλαχάκη
κι' έγώ. Παίζαμε και μ' Άράπικα Σχολεία.

Ήπαιζα και τέννις. Ποϋ; Στό Σχολείο δέν βάζαμε ένα φιλέ
τοϋ τέννις στό μπάσκετ και παίζαμε; Θυμάμαι και τόνομα τοϋ
προπονητή μου: Bruno, Έλληνο-Ίταλός.»

«Νίτσα!»

«Ναί.... Κάθομαι μόνη μου πολύ και μούρχονται όλα σά σι-
νεμά μπροστά μου.

Ζω μία άλλη ζωή μέ τά όνειρα.

Προχτές πέρασε απ' τό νοϋ μου ό γάμος τής Σούλας και τοϋ
Τάσου... Ήχω και τή φωτογραφία...

Νά στή στείλλω.»

*Τί χαρούμενος γάμος τής Σούλας και τοϋ Τάσου τοϋ Στεργίου!
Στήν έκκλησία μας πού έλαμπε!*

Τούλα Βλαβιανού

Μέ τό πού τίς φέρνεις στή μνήμη σου χαμογελάς. Ἀπαντᾷς στό πάντα ἔτοιμο ἐκεῖνο χαμόγελο πού ἄνοιγε νά σέ χαιρετήσῃ στό κάθε συναπάντημα. Πρόσωπα φρέσκα, ρόδινα, τό ἴδιο χαμόγελο στά μάτια καί στά ἄβαφα χεῖλη: Τό Μαράκι καί ἡ Τούλα Βλαβιανού.

Ἀναζήτησα τό Μαράκι. Δέ βλέπει κανέναν. Ἀναδιπλώθηκε σ' ἓνα ἀτέλειωτο μονόλογο μέ τό ἀγόρι πού ἔφυγε τόσο νωρίς.

Ἡ Τούλα. Νά βρῶ τήν Τούλα. Μοῦ εἶπε νά τῆς τηλεφωνήσω ἢ “κολλητή” της, ἢ Ζούζα. Φίλες ἀπό παιδιά καί στήν ἴδια ομάδα τοῦ βόλλεϋ! Κάπου ἐκεῖ τό '36-'38.

Μαράκι!

Ἕνα λουλοῦδι ἀνθρώπινο.

«Τούλα Βλαβιανου;»

«Πῶς εἶπατε; Ἔχω νά τό ἀκούσω χρόνια. Μενδρινου πιά. Μά ποιός εἶναι;»

«Ὀλυμπία. Ὀλυμπία Καράγιωργα.»

«Μπίτσα μου!»

Τί ἀκουσμα ἦταν αὐτό! Ὅ,τι εἶχα καταφέρει νά φτιάξω ἀπό βράχο μέσα μου ὄλα αὐτά τά χρόνια στήν Ἑλλάδα, διαλύεται.

«Ναρθεῖς, ναρθεῖς. Ἔχω φωτογραφίες, σκόρπιες θέλει ψάξιμο, δέν ἤμουν καλά τελευταῖα. Ἀλλά ναρθεῖς, ναρθεῖς.»

Τή θυμᾶμαι τελευταία φορά σά σέ πολύ καθαρό ὄνειρο, ὄμορφη, νέα, φεγγοβόλα, καθισμένη στή βαθειά πολυθρόνα τοῦ σαλονιοῦ τῆς κας Σταυρούλας Παπαμιχαλάκη, εἶχε ἔρθει ν' ἀποχαιρετήσῃ μέ τόν ἀρραβωνιαστικό της ἀξιωματικό τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυτικοῦ πού κατέβηκε στήν Αἴγυπτο μέ τή Γερμανική Κατοχή. '41-'42 τότε. Ἐμεῖς τά γειτονόπουλα –ὁ Μίκης, ὁ Ἀρίστος, ἐγώ, ἐκεῖ γύρω στά ὀκτώ– ὄλο καί βρῖσκαμε εὐκαιρία νά μποῦμε στό σαλόνι νά δοῦμε τόν Ἑλληνα Ἀξιωματικό! Γιά μᾶς ἦταν ἡ Ἑλλάδα. Ἡ Ἑλλάδα πού τραγουδοῦσαμε, ἡ πατρίδα πού ὀνειρευόμαστε.

*Πατρίδα ὄνειρο ἀκριβό
Κρυφή χαρά τοῦ κόσμου
Ἐσύ μονάχα στέκεσαι
Παντοτεινά ἐμπρός μου...*

Θά τήν συναντοῦσα ἐξήντα χρόνια μετά.

Εὐλογημένο τό «Λεύκωμα» αὐτό πού μ' ἔκανε νά βρῶ ξανά ἓνα τόσο ὄμορφο κόσμο.

Απόφοιτες 1938. Τούλα Βλαβιανού κάτω δεξιά.

Καθόμαστε ανάμεσα στά μεγάλα Αιγυπτιώτικα έπιπλα. Οί μεγάλοι μπουφέντες, ή άπλα.... Αύτά έδω σώθηκαν. Άλλα, πολλά, πουλήθηκαν ή κόπηκαν στή μέση. Τά σπίτια έδω στήν Έλλάδα δέν τά χωρούσαν. Καί τά ένοίκια τών σπιτιών πού θά τά χωρούσαν ήταν πιά άπρόσιτα για τούς περισσότερους μας.

«Σου βρήκα φωτογραφίες. Έδω είμαστε μέ τά ναυτικά, ή γυναικεία ομάδα του βόλλει. Πάνω δεξιά ή Γαλάτεια Πελεκάνου, ή Ρούλα Κωστάλλου, ή Άλεξάνδρα Έγγλεζοπούλου. Κάτω, άριστερά, ή Καίτη Κυπριωτάκη, ή Ζούζα Κριμίζη, έγώ. Φοράμε μεντάλιες! Είχαμε νικήσει όλες τίς άλλες ομάδες του Σχολείου. Η Έγγλεζοπούλου! Τί κορίτσι ήταν αυτό! Η Άλεξάνδρα! Ήταν φτωχό κορίτσι. Άλλά τί άξιοπρέπεια! Καθαρή, καλοβαλμένη, έξυπνη, καλοκτενισμένη, καλή μαθήτρια.

Άπ' τίς καλλίτερες φίλες μου!

Βρέθηκε στήν Άθήνα στήν Κατοχή. Πείνασε. Ένας συμμαθητής μας, ό Λαμπρίδης, τής έδινε άπ' τό ύστέρημά του. Γύρισε μετά τόν πόλεμο πολύ άρρωστη. Πέθανε. Τόσο νέα....

Όχι δέν ύπήρχε διαφορά για τά φτωχά παιδιά. Ήταν άλλες οί άξίες. Τί άξία έχεις σάν μαθητής, σάν άτομο. Αυτό μετρούσε.

Θυμᾶσαι τίς ποδιές; Τά ναυτικά;
Κρύβαν τίς διαφορές.

Ήταν πολύ μεγάλο λάθος νά τίς καταργήσουν. Δέν ἔπρεπε. Γι' αὐτό βλέπομε σήμερα αὐτό πού βλέπομε. Ἡ ποδιά δέν πάει μέ τό τσιγάρο, μέ τό κοκκινάδι, μέ τό σκουλαρίκι....

Ἐπρεπε νά ἔχει ὀρισμένο μάκρος. Στή μέση τῆς γάμπας. Θυμᾶμαι, ἡ Γαλάτεια Πελεκάνου ἦταν λουσοῦ! κι' ἔκανε τήν ποδιά της στενή-στενή καί κοντή. Τήν βουτάει ἡ Τζιώτου: “Δέν ἔφτανε τό ὕφασμα!”, “Νά πᾶς νά πάρεις κι' ἄλλο καί νά τό προσθέσεις ἀπό κάτω.” Καί τῶκανε.

Τά ἐργόχειρα! Τό “Μάθημα τοῦ Ἐργοχείρου”! Τό θυμᾶσαι; Τ' ἀγόρια κάναν Ἀραβικά κι' ἐμεῖς κάναμε ἐργόχειρο. Μιά-δύο ὥρες τή βδομάδα κάναμε τά κορίτσια Ἀραβικά, ἀστεῖα πράματα, ἐνῶ τ' ἀγόρια μάθανε Ἀραβικά γερά. Ὅμως ἡ “Ἐκθεση Ἐργοχείρου” στό τέλος τοῦ χρόνου, μετά τήν τελετή τῶν τελειοφοίτων, νά περνάει ὅλη ἡ παροικία νά θαυμάσει! Τί ἐργόχειρα ἦταν αὐτά....»

«Κάποια χρονιά, τό '41 ἤ '42 πέρασε καί κάποια ἄλλη καί θαύμασε! Ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη! Τότε πριγκίπισσα. Μοῦλεγε

«Ἐκθεσις Ἐργοχείρου » 1934. Γιωγιώ Γιαλλούση καί Ζούζα Κριμίζη.

ἡ Ἑλένη ἢ Πιζάνη στό τηλέφωνο προχτές πώς κάποια στιγμή στάθηκε μπροστά σ' ἓνα ἐργόχειρο πού εἶχε κάνει ἡ ἀδελφή της ἡ Φρόσω καί πολύ τό θαύμαζε.... Συνήθως αὐτό σήμαινε πώς ἔπρεπε νά τῆς τό προσφέρουν! Ἔτρεξε τότε ἡ Τζιώτου στή Φρόσω καί τῆς εἶπε νά μή τό χαρίσει! Νά ζητήσει πέντε λίρες, τότε πολλά χρήματα. Κι' ἡ Φρόσω:

Δεσποινίς Τζιώτου.

«Δέν τό πουλάω. Τέτοιο ἐργόχειρο ἐγώ δέν θά ξανακάνω.»

Μπίτσα μου, τό λέω καί στά παιδιά μου καί στά ἐγγόνια μου! Τέτοιο Σχολεῖο πού εἶχαμε στή Μανσοῦρα ἐμεῖς, στήν Ἑλλάδα καί σήμερα δέν ὑπάρχει.»

«Ὑπάρχει.»

«Ποιό;»

«Τό Κολλέγιο Ἀθηνῶν! Ναί τό Κολλέγιο στή Φιλοθέη. Δωρεά Μπενάκη-Χωρέμη! Δῶρο κι' αὐτό δικό μας στήν Ἑλλάδα. Ὅπως τό Πολυτεχνεῖο, τό Καλλιμάρμαρο, τό Μουσεῖο Μπενάκη....»

«Δέν τῶξερα!»

«Μυστικό! Ὁ Χιωτίνης, Τούλα, ὁ διευθυντής τῶν σαράντα χρόνων, 1924-1963! Πῶς ἦρθε στήν Μανσοῦρα; Πῶς ἔγινε; Ἦταν φίλος τοῦ πατέρα σου ἄν θυμᾶμαι καλά. Ἔτσι, θαμπᾶ....»

«Καί φίλοι καί συγγενεῖς καί πατριῶτες. Ἀπ' τήν Ἀμοργό. Ὅταν ξεκίνησε ἡ “Δημαῖα Σχολή”, τό 1904, ὁ πατέρας μου μίλησε στήν Ἀμοργό τό καλοκαίρι, τοῦ Χιωτίνη: “Θαρθεῖς στή Μανσοῦρα. Νά ὀργανώσεις τό σχολεῖο. Σέ λίγο θά γίνει καινούργιο πολύ μεγαλύτερο”. Ἔτσι κι' ἔγινε. Μόλις ἀνέλαβε ὁ Χιωτίνης ἄρχισε ἡ ὀργάνωση! Νά κάνει πρόγραμμα, ὠράριο, ὡς τότε δέν ὑπῆρχε.

« Καράκα ή Α' », 1926. Γιάννης Χιωτίνης... πανταχού παρών.

Μας ἔλεγε ὁ πατέρας, μία μέρα συναντάει στό δρόμο τοῦ ποταμοῦ τή Βενιέρη πού ἦταν δασκάλα.

“Τό φῶς ἐξ Ἄμοργοῦ κε Βλαβιανέ;”

Εἶχε φανεῖ ἀμέσως ἡ διαφορά! Ναί ὁ πατέρας, ὁ Νικήτας Βλαβιανός, ἔφερε τόν Χιωτίνη. Κι' ἔγινε τό Σχολεῖο αὐτό πού ἔγινε. Βέβαια οἱ μεγάλοι εὐεργέτες –ὁ Δήμας, ὁ Γρηγορίου, ὁ Σερεμέτης– ἔδωσαν τά χρήματα γιά νά γίνει. Ὅμως ὁ Χιωτίνης ἔδωσε τήν ψυχή καί τή ζωή του.

Τί ἦταν ὁ πατέρας; ἦταν Κοινοτικός, ὑπῆρξε “Πρόεδρος τῆς Κοινότητος”, ἀλλά τί ἀκριβῶς ἔκανε ποτέ δέν κατάλαβα. Εἶχε κάτι κτήματα, ἦταν τότε καί ἡ Borsa¹.... Πάντως αὐτό πού ξέρω εἶναι τί εἶδους ἄνθρωπος ἦταν. Ἄκου καί θά καταλάβεις. Μία μέρα, ἕνας μικρός, ὁ Γιάννης ὁ Φωτίου, ἔρχεται καί παραπονιέται πῶς ὅταν κάνουν διάλειμμα – τό σχολεῖο τότε ἦταν ἄλλοῦ σ' ἕνα

1. Borsa: χρηματιστήριο.

μικρό χώρο κοντά στη “Λέσχη”– από ένα σπίτι απέναντι βγαίνουν κάτι κύριοι στά παράθυρα και στά μπαλκόνια και τούς φωνάζουν. Ήταν μία όκέλλα όλο γραφεία δικηγορικά. Σηκώνεται ό πατέρας τήν άλλη μέρα, πάει κάθεται στην αύλή και περιμένει. Μόλις κτύπησε διάλειμμα ξεχύνονται τά παιδιά στην αύλή ξεχύνονται και οί δικηγόροι από γύρω.

“Εΐδατε κατάσταση!”

Κι’ ό πατέρας:

“Μά εγώ αυτό απολαμβάνω.”

Θέλω νά σοῦ πῶ κι’ ένα άλλο για τόν πατέρα. Ό Χιωτίνης έρχόταν κάθε βράδυ πρίν πάει στη “Λέσχη” και τάλεγαν μέ τόν πατέρα. Λύνανε όλα τους τά προβλήματα τά κοινοτικά, τά πολιτικά. Τσακωνόντουσαν. Για τήν Μικρασιατική καταστροφή. Ό Χιωτίνης Βασιλικός, ό πατέρας Βενιζελικός. Κτυποῦσαν κάτω τίς καρέκλες! Τήν έπομένη ό Κονδύλης, ό ήρεμος αυτός δάσκαλος, έλεγε τό γνωστό: “Εΐχατε πάλι τόν κο Χιωτίνη χτές!” Έμενε από κάτω. Γείτονας. Μία φορά όμως ό τσακωμός δέν ήταν τόσο άστειος. Δέν ήταν καθόλου άστειος! Τότε επί Μεταξά, όπως και στά σχολεία στην Ελλάδα, ό Χιωτίνης κατάργησε τόν Προσκοπισμό κι’ έφερε τούς Φαλαγγίτες και τίς Φαλαγγίτισσες. Ένας μαθητής τής Ε’ Γυμνασίου, οικότροφος άπ’ τήν Τάντα, ό Άντώνης Κοχύλης, ζήτησε νά μή συμμετάσχει, νά μείνει Πρόσκοπος ή νά μείνει άπ’ έξω. Ό Χιωτίνης άρνήθηκε. Τόμαθε ό πατέρας.

“Η θ’ αφήσεις τό παιδί έλεύθερο ή παραιτοῦμαι από Πρόεδρος τής Κοινότητας.”

Ό Χιωτίνης επέμενε.

Κι’ ό πατέρας παραιτήθηκε. Έγινε πρόεδρος ό Άνδριτσάκης, ό Δημήτρης Άνδριτσάκης.»

«Ώραϊος ό πατέρας Τούλα!»

Μιχάλης Κονδύλης.

«Ἡ κοινωνική ζωὴ τῶν γονιῶν σου ;»

«Ἦταν σπιτίσιοι. Στό σπίτι. Ἀφοσοιωμένοι στό σπίτι στά παιδιά τους. Ζωὴ πολύ περιορισμένη. Πήγαιναν βέβαια στίς ἐθνικές γιορτές στό σχολεῖο καί στή “Λέσχη”. Καί ἄν ἐρχόταν θέατρο ἀπ’ τήν Ἑλλάδα ἀπ’ τούς πρώτους. Ὅπως τότε μέ τήν Κοτοπούλη... Ναί, εἶναι ἀλήθεια πῶς ἦρθε ἡ Κοτοπούλη κι’ ἔπαιξε στή Μανσούρα. Καί σινεμά. Πήγαιναν ὅταν εἶχε καλή ταινία. Ντυνό-ντουσαν πάντα καλά νά πᾶνε σινεμά. Ὅχι ὅπως-ὅπως. Ἄν ἦταν διακοπές μᾶς ἔπαιρναν μαζί τους. Ἄν εἶχε σχολεῖο ἀπαγορευόταν. Ἀκόμα καί μέ τούς γονεῖς. Πηγαίναμε οἱ πέντε: ὁ πατέρας, ἡ μητέρα, τό Μαράκι, ἐγώ, ὁ Δημήτρης... Θυμᾶμαι πῶς θαύμαζα τόν Spencer Tracy! Ἡ κίνησή του ἔδειχνε τί σκέφτεται. Τί ἠθοποιός! Τί διαφορά! Θυμᾶσαι στό “Ὅσα παίρνει ὁ ἄνεμος” στό τέλος πού ἡ Scarlet λέει:

“Tomorrow is another day”

κάπως ἔτσι. Αὐτό, αὐτή ἡ ἐλπίδα γιά τό αὔριο, μοῦμεινε. Ἐκεῖνες οἱ ταινίες, ἐκεῖνα τά λόγια μένανε καί στήν ψυχὴ ὅχι μόνο στή μνήμη. Σ’ ὅλη μου τή ζωὴ μέ κράτησαν τά λόγια αὐτά τῆς Vivian Leigh,

“Αὔριο θᾶναι μία ἄλλη μέρα”

«Ὅπως καί μέ τό Δημήτρη, τόν ἀδελφό σου.»

«Τό τί μοῦ ἔλειψε! Δεκαεννιά χρονῶν! Ὅ,τι μοῦ συμβαίνει λέω, “ἄν ἦσουν ἐσύ, ἄν ἦσουν ἐσύ”! Ὡς τώρα... Ἦμαστον πολύ δεμένοι. Μόνο ἓνα χρόνο διαφορά. Διάβαζε, ξενυχτοῦσε, διάβαζε λογοτεχνία πιά πολύ. Ἐγραφε καί δικά του ὁ ἴδιος. Δοκίμια, διηγήματα....

Ὅχι δέ χάθηκε στόν πόλεμο. Τό ’40 ἦταν φοιτητής στή Θεσσαλονίκη. Ὅταν ἄρχισαν νά μπαίνουν οἱ Γερμανοί μαζί μέ τόν συμμαθητή του τόν Γιάννη τόν Ἀπέσο μπῆκαν σ’ ἓνα παληοκαίκο νά κατέβουν στήν Αἴγυπτο νά σωθοῦν. Τό καΐκι κτύπησε σέ

Δημήτρης Βλαβιανός, 1937.

μία ξέρα κι' άνοιξε. Χάθηκε.... 'Ο Γιάννης σώθηκε. Τρία μερόνυχτα περίμενε. Τίποτα. Βγήκαν άλλα πτώματα. Του Δημήτρη τίποτα.

Μόλις κατάφερε νά φτάσει ό Γιάννης στη Μανσούρα πήγε στό Χιωτίνη:

“Μή πείς τίποτα. Άς περιμένουν. Καλλίτερα νά περιμένουν.”

Μέ φώναξε άμέσως.

“'Ο Δημήτρης... Μή πείς τίποτα στους γονείς σου. Νά περιμένουν. Άστους νά τόν περιμένουν”.»

Μαράζωσαν σιγά-σιγά. “'Ομως κι' έγώ περίμενα! Κι' άς ήξερα. Δέν πίστευα. Κι' εκείνη ή κουβέντα τής Scarlet είχε μπει πολύ βαθειά. Ίσως.... Καί τό '45 πού ήρθα στην Άθήνα, είχαν άνοίξει οί δρόμοι, καθώς περπατοῦσα έψαχνα στό δρόμο τά πρόσωπα, μήπως ζούσε κι' είχε χάσει τή μνήμη του.

Καί μία μέρα στην Άλεξάνδρεια -ό Δημήτρης συμπαθοῦσε μία κοπέλλα οικότροφο, δέν ήταν Μανσουριανή, καί τά βράδυα πήγαινε κρυφά καί μιλούσανε κάτω άπό τό μπαλκόνι της- στην Άλεξάνδρεια λοιπόν, είχε Έπιδείξεις Γυμναστικής κάτι τέτοιο κι'

είχε παρέλαση. Καθώς πλησίαζε ο Σημαιοφόρος ένοιωσα ένα χέρι
στόν ώμο μου – Γύρισα:

“Δέ μοιάζει στόν Δημήτρη;”

Ήταν ή κοπέλλα.

Άνατρίχιασα. Τήν ίδια σκέψη είχα κάνει κι' εγώ.»

Δέ θέλω νά φύγω.

Πρίν φύγω,

«Τούλα, βλέπεις καμμιά έλπίδα σήμερα;»

«Νά βρεϊ ό κόσμος τό συναισθηματισμό του.»

*Zaki και Matta εφφέντι!
Οί δάσκαλοι μας τών Άραβικών.
Έκείνος ό ζεστός χαιρετισμός τους...*

Ζούζα Κριμίζη

Στραφτερό τό όνομα «Κριμίζη» – Στραφτερό τό κατάστημα δώρων του πατέρα Κριμίζη στή «Σίκα Γκιντίνα» μέ κείνα τά μαγικά αντικείμενα στή βιτρίνα, τό καθένα ένα και μοναδικό. Στραφτερά τά όνόματα των δύο αγοριών, του Μίμη και του Ζώρζ Κριμίζη, δεμένα μέ τραγουδι, χιούμορ, χάρη και μουσική. Στραφτερά και γλυκύτατα τά όνόματα και τά πρόσωπα των δύο κοριτσιών, Ζούζα Κριμίζη, Ρενέ Κριμίζη στή ζωή και στον ούρανό της μνήμης των Μανσουριανών.

Άνάλαφρη άριστοκρατικότητα! Κάτι τέτοιο.

Άκούω τή φωνή της Ζούζας. Τόσα χρόνια! Πενήντα; Πιό πολλά;

«Νά σου πω, Μπίτσα μου, νά σου πω.... Ό,τι θέλεις. Για τον πατέρα, τον θυμάσαι λές χαμογελαστό πίσω απ' τή βιτρίνα μέ τά γυαλάκια του νά καπνίζει.... Ναι, πάντα χαμογελαστός και πάντα μέ τό τσιγάρο στό χέρι. Ήταν σύμβουλος στήν “Κοινότητα”. Ήταν πολύ φίλος του Χιωτίνη. Σχεδόν κάθε βράδυ μαζί. Περνούσε και τον έπαιρνε απ' τό μαγαζί και πήγαιναν στού “Καλλμούτη”. Ήταν μαγαζί όνομαστό! Πολύ άριστοκρατικό μπακάλικο. Έεχνοῦσες πώς ήταν μπακάλικο. Στό βάθος είχε κάτι σαν “μπάρ” θά λέγαμε, μέ τραπεζάκια. Εκεί πήγαιναν και τά λέγανε, πίνανε τό ούζο ή τό ούϊσκάκι τους. Ό μπαμπάς δέν ήτανε τόσο στά Έλληνικά, ήταν πιό πολύ στά Γαλλικά και στά Ίταλικά. Ή μητέρα του Μαλτέζα.... Ήσυχος άνθρωπος. Δέν είχε έχθρους. Αυτό ίσως ήθελε ό Χιωτίνης. Νά ξεκουραστεί. Έρχόταν ωραίος κόσμος στό μαγαζί. Έρχόταν κι ό “Πρόεδρος της Κοινότητας” ό Άριστοτέλης Παπαδάκης κι ό Μιχάλης ό Παπαδάκης πουΐγινε μετά Πρόξενος. Κι άλλοι.... Μιλούσαν, συζητούσανε. Ήσυχα πάντα.

Α! Νά σοῦ πῶ γιά τήν Καλλιοπίτσα!

Τήν εἶχες καί σύ δασκάλα; Ἐμένα καί τή Ρενέ, τά... “Κριμιζάκια”, μᾶς εἶχε ὅπα-ὅπα. Ὁ Χιωτίνης τῆς εἶχε δώσει σχεδόν μέ τό ζόρι τό μάθημα τῆς “Ὡδικῆς” κι’ ἐκεῖνη ἦταν παράφωνη! Τοῦ τόλεγε τοῦ Χιωτίνη. Ἐκεῖνος ἐκεῖ. Καί τά κατάφερε. Πῶς; Γιατί ἡ ἴδια εἶχε ἐνθουσιασμό πάντα καί γιατί... ἐμεῖς τῆς δίναμε τόν τόνο! Μετά ὅλα πῆγαιναν καλά. Ἐέραμε καί λίγο πιάνο....

Ἦταν πολύ καλή. Μιλοῦσε ἐλεύθερα μαζί μας. Μ’ ἄρεσε ἕνας καθηγητής καί τῆς τόλεγα. Ψιλάκης, φιλόλογος. Μέ πείραζε, “Ἐλα, πάλι τόν εἶδες;”, “Ναί, ἀλλά... μέ εἶδε κι’ αὐτός!” Συμπαθοῦσα ὅμως κι’ ἕναν οἰκότροφο, τόν Τόλη Ἀλιδρομίτη. Ἀπ’ τό Κάφρ ελ Ζαγιατ. Ἦταν καλός ἀθλητής. Τόν θαύμαζα. Προχτές, πῶς μοῦρθε, βρῆκα τό τηλέφωνό του καί τόν ζήτησα. Μοῦπαν πῶς πέθανε – Πάει κι’ αὐτός.

Τά φλέρτ! Ἦτανε τόσο ἀθῶα. Νά σοῦ χαμογελάσει, νά σοῦ πιάσει τό χέρι.»

«Τί εἶναι αὐτά πού λές Ζούζα; Νά σοῦ πιάσει τό χέρι; Μιλᾶς γιά πολύ προχωρημένα πράγματα!»

«Ἔχεις δίκηο. Τί λέω! τό βλέμμα, νά σέ κυττάξει, αὐτό ἦταν τό πρῶτο. Τήν Κυριακή στήν ἐκκλησία περιμέναμε νά μποῦν οἱ οἰκότροφοι. Ἀπ’ τήν Ψαλτική. Μέ τόν Κορρέ.

Ποῦ τήν βρῆκες αὐτή τή φωτογραφία; Νᾶμαι. Αὐτός ἦταν ὁ Villforth, μᾶς ἔκανε Γαλλικά. Ἦμαστον ὅλες ἐρωτευμένες μαζί του.... Στόν κῆπο τοῦ γραφείου τοῦ Ἀριστοτέλη Παπαδάκη. Νά δεῖς νά σοῦ μιλήσει καί ἡ Ρέρα ἡ κόρη του. Ἔπαιζε τέννις στό “Tennis Club” πίσω ἀπ’ τό Σχολεῖο, ἐκεῖ στό “Πέταλλο”. Τό θυμᾶσαι τό Πέταλλο;»

«Ζούζα! Σέ παρακαλῶ. Ποῦ πῆγα σχολεῖο;»

«Καλά, καλά. Πηγαίναμε καί τή βλέπαμε πού ἔπαιζε.»

«Ζούζα, πές μου γιά τ’ ἀδέρφια σου. Τόν Ζώρζ καί τόν Μίμη. Θυμᾶμαι τόν Ζώρζ νά τραγουδάει πάνω σέ μία καρέκλα στή “Λέσχη”, “Ραντεβού στήν Ἀθήνα” ὅταν ἐλευθερώθηκε ἡ Ἑλλάδα.»

Μέ τον καθηγητή Villforth στόν κήπο τοῦ σπουδαίου « Προέδρου τῆς Κοινότητος »
Αριστοτέλη Παπαδάκη: κατάφερε νά κτιστεῖ τό Σχολεῖο μας
μέσα σέ... 9 μήνες. Ἡ Ζούζα Κριμιζή δευτέρα δεξιὰ στό γκαζόν, 1934.

«Ὁ Ζώρζ τραγουδοῦσε ωραῖα. Ὁ Μίμης ἔπαιζε πιάνο. Εἶχανε κάνει μία ὀρχήστρα. Ὁ Μίμης πιάνο, καί κάτι φίλοι του Σαμπλίδες¹ βιολί, τρομπέτα.... Ὁ Ζώρζ τραγουδοῦσε. Ὅχι, μόνο amateurs, στή “Λέσχη” καί στήν “Ἐνωση” ὅταν εἶχε Χορό.»

Σιωπή!

Κούραση μέρας καί κούραση ἀνάμνησης κι' ἀπ' τίς δύο μεριές τοῦ τηλεφώνου.

«Ἦταν καλοί οἱ Αἰγύπτιοι μαζί μας.

Μᾶς ἀγαπούσανε.

Ὁ δρόμος τοῦ ποταμοῦ μέ τό “flamboyants” πόσο μ' ἄρεσε. Μετά τό Μπάχρ ελ Σιγίρ στή στροφή, πρὸς τό Σχολεῖο....»

1. Σαμπλίδες: Συριάνοι, Λιβανέζοι.

«Ζούζα, ἔλα νά τραγουδήσομε.»

Ἄπλᾶ.

«Καλά, ποιό ;»

Ξεκινῶ τό «J' attendrai.» Ἡ φωνή της γλυκιά, ἀργή, βραχνή
ἀπ' τό χρόνο καί τή στοιβαγμένη ζωή, ὑψώνεται σιγά, δειλά.
Χαμηλώνω τή δική μου.

*«Le temps passe et coule
Tristement en battant
Sur mon coeur si lourd...»*

*«Ὁ χρόνος περνάει καί χάνεται
Κτυπῶντας θλιμμένα
Στή βαρειά καρδιά μου...»*

«Καληνύχτα Ζούζα»

«Καληνύχτα Μπίτσα...»

Καίτη Νοῦν

Ἡ Καίτη ἡ Νοῦν ἔζησε τὴν «Μανσοῦρα μας» ὡς τὴν τελευταία στιγμή της. Σύζυγος τοῦ τελευταίου Προέδρου τῆς «Ἑλληνικῆς Κοινότητος Μανσοῦρας» τοῦ Τάκη Γερασίμου, ἔζησε ἀπὸ κοντὰ τὰ «Ἑλληνικά Ἐκπαιδευτήρια Μανσοῦρας» νὰ δωρίζονται στὸ Αἰγυπτιακὸ κράτος καὶ τὴν πόρτα τῶν γραφείων τῆς Κοινοτήτας νὰ κλειδώνεται γιὰ πάντα. Ἦταν παρούσα σέ κάθε ἀποχαιρετισμὸ τοῦ Τάκη –τοῦ Τάκη Γερασίμου τοῦ Προέδρου– πού ὡς Πρόεδρος, μ' ἓνα μικρὸ γεῦμα στὴ «Λέσχη», ἀποχαιρετοῦσε ἐκεῖνον πού ἔφευγε. Τοῦ Τάκη Γερασίμου πού μέ μία ὑπογραφή,

*Καίτη Νοῦν
καὶ Τάκης Γερασίμου,
«Χορὸς Λέσχης», 1956.*

μοῦ χάρισε, μαζί μέ τόν Στέφανο Καζαμία, πέντε χρόνια ἐλευθερίας νά τελειώσω τό βιβλίο μου, «Γιῶργος Σαραντάρης ὁ Μελούμενος» – τόν εὐχαριστῶ. Πάντα.

Ἀκόμα τόν εὐχαριστῶ, κι' ἐγώ καί ὄλοι οἱ Μανσουριανοί γιά τά πολύτιμα ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος καί τοῦ Σχολείου μας πού φρόντισε κι' ἤρθαν ἐδῶ στήν Ἀθήνα νά μείνουν, νά θυμίζουν. Πάντα.

Καί γι' ἄλλο τόν εὐχαριστῶ. Γιά τόν πόνο τό συγκρατημένο τή στιγμή πού παρέδινε τό Σχολεῖο μας στό Αἰγυπτιακό κράτος. Θέλει κότσια ν' ἀντέξεις καί –γιατί ὄχι;– θέλει κότσια νά μή κλάψεις.

«Τί ώραῖα χρόνια τῆς Μανσοῦρας, Μπίτσα! Ἀγάπη, παρέα, ἀλληλεγγύη, ἡ μία βοήθοῦσε τήν ἄλλη, μιά μεγάλη οἰκογένεια. Αὐτό ἦταν ἡ Μανσοῦρα.

Ἔμαθα νά μαγειρεύω παίρνοντας συνταγές στό Σύλλογο! Ἡ φώναζα ἀπέναντι “Νίτσα, τό νερό βράζει νά ρίξω τά μακαρόνια;” Εἶχα παντρευτεῖ κοπελλίτσα.

Ναί, σίγουρα, εἶχαμε πολλή κοινωνική ζωή. Ἀλλά ὄλα τά κάναμε. Εἶχαμε καί κοινωνική ζωή. Στό “Sainte-Famille” πού πῆγα μετά τό Ἑλληνικό Σχολεῖο, παίρναμε Κοπτική-Ραπτική. Νά δεῖς καρίκωμα ἀντρικῆς κάλτσας! Ράβαμε τά ροῦχα τῶν παιδιῶν μας. Νά δεῖς φόρεμα, παλτό, καπέλλο, ὄλα complet.

Θυμᾶμαι καί χαίρομαι νά τό λέω :

“Όταν γινόταν ὁ “Χορός τῶν Τελειοφοίτων”, μαζευόταν ἡ παρέα, Νίτσα Παπαμιχαλάκη, Κλαίρη Χριστοφίδου, Ἀγγέλα Βλαχάκη, Σούλα Στεργίου.... Ρωτούσαμε: Ποιά τελειόφοιτος δέν μποροῦσε νά κάνει τήν τουαλέττα της γιά τόν “Χορό τῶν Τελειοφοίτων”; Ἡ τάδε. Γιά πότε κατεβαίναμε, γιά πότε φάχναμε γιά ὕφασμα, γιά πότε τό ράβαμε ἐμεῖς οἱ ἴδιες μέ τά χέρια μας. Πηγαίναμε ἐμεῖς στό σπίτι τοῦ κοριτσιοῦ. Καμμιά παρεξήγηση. Μία οικογένεια. Τά ὑφάσματα θυμᾶσαι, ἦταν φανταστικά, Γαλλικά, τά καλά τά soirées.

Μέ τί ἀγάπη γινόταν αὐτό! Σά νᾶταν τό δικό μας τό παιδί καί ἦταν.

Στίς Ἀπόκρηες! Καί ποιό κορίτσι τοῦ Οἰκοτροφείου δέ ντύθηκε ἀπό τή Νίτσα τήν Παπαμιχαλάκη; Τό σπίτι της ἦταν στό σπίτι τῆς “Κοινότητος” πού ἦταν καί τό “Οἰκοτροφεῖο Θηλέων”, τό δικό μου ἀκριβῶς δίπλα. Ἐφερνα ἐγώ παληές τουαλέτες, (τίς φορούσαμε μία φορά, θυμᾶσαι, μετά τίς κρύβαμε), ἄνοιγε ἡ Νίτσα τό μπαούλο, γεμᾶτο ἀπ’ τό ἐμπορικό τοῦ πατέρα της. Τό “Confiance”. Στολές δέν ὑπῆρχαν ἀλλά ἡ Νίτσα τίς δημιουργοῦσε.

“Κι’ ἐγώ τώρα τί εἶμαι;”

ἔπεφτε καί καμμιά ἐρώτηση.

Κι’ ἡ Νίτσα:

«Ἐσύ εἶσαι πολύ ωραία!»

«Ρωτᾶς γιά τούς φτωχοῦς.

Ἡ παροικία φρόντιζε νά μή στεροῦνται. Γινόταν ἐκδρομή; Ὅλοι. Αὐτοί πού εἶχαν πλήρωναν γιά τούς ἄλλους. Στό Σχολεῖο τά παιδιά πλήρωναν χρήματα. Τά φτωχά τίποτα.

Αὐτή ἡ φροντίδα, αὐτή ἡ κοινή ζωή, μοῦχει μείνει.»

«Ἐμένα μοῦχει μείνει καί κάτι ἄλλο. Θυμᾶμαι τήν ἐπανάσταση τῶν φτωχῶν! Τῶν φτωχῶν τῆς “Φιλοπτώχου”. Εἶχαν ἀκούσει ἢ τούς εἶχαν πεῖ, πῶς δέ θά εἶχαν πιά ὁ καθένας τό δικό του

μικρό διαμέρισμα, αλλά θά τούς έβαζαν δύο-δύο μαζί, κι' έπαναστάτησαν. “Όχι, θέλομε ό καθένας τό δικό του” και νίκησαν! Βέβαια τά ένοίκια ήταν πολύ χαμηλά αλλά παρ' όλα αυτά....»

Κυττώ τίς φωτογραφίες στό άλμπουμ τής Καίτης.

Ένα άστρο χαρᾶς κι' όμορφιάς στίς πρώτες ή Καίτη, στήν άρχή του άλμπουμ, τί λέω, σ' όλο τό άλμπουμ και ξαφνικά ή Καίτη όμορφη πάντα, κομψή, όμως μέ μία παραδοχή θλίψης στό τέλος, στήν τελευταία. Τά μάτια σκυμμένα. Τό φῶς έχει σβύσει, τό χαμόγελο έχει σβύσει.

Στή «Λέσχη», λίγοι, θλιμμένοι στό τραπέζι. Ό Τάκης, ό τελευταίος Πρόεδρος τής “Ελληνικής Κοινότητας Μανσούρας” όρθιος, πάλι άποχαιρετᾶ κάποιον πού φεύγει.

“Κύττα τόν Ίωνα στή γωνιά, Μπίτσα.”

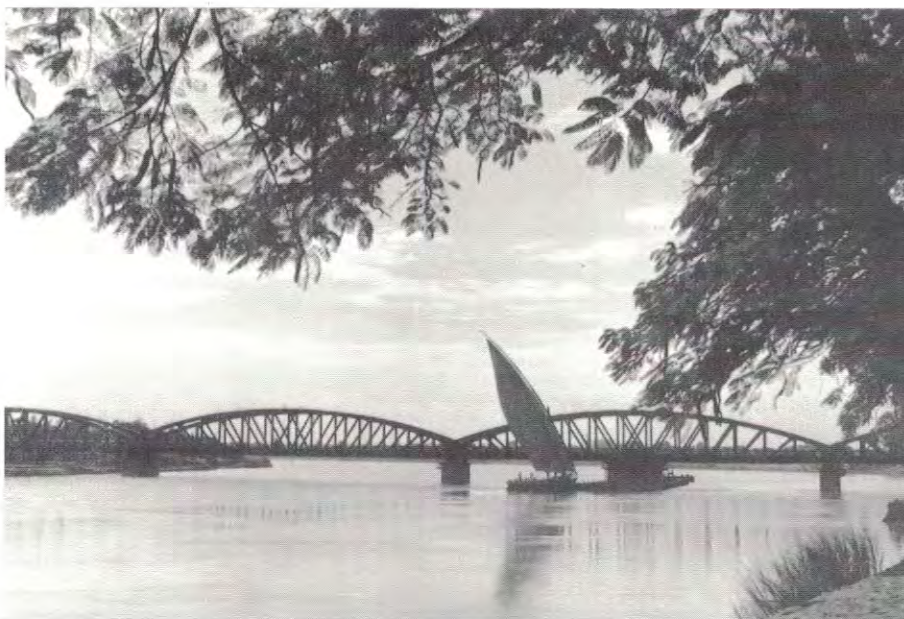
Μία σκαλισμένη άγωνία, άπελπισία. Ένα γλυπτό.

Ἡ Σόνια ξανά....

∞ ∞ ∞

Ἡ Σόνια κυματίζοντας μέ τό ρόζ μακρύ φουστάνι τοῦ χοροῦ ἀπό τούλι καί ταφτά πετάει ἀνάλαφρα πάνω ἀπ' τόν οὐρανό τοῦ δειλινοῦ τῆς Μανσούρας πλάι στό ποτάμι μας, ἀπλώνει τ' ὄμορφο διάφανο χέρι της σ' ἓνα χαιρετισμό:

«Ἐγώ θά μείνω ἐδῶ. Ἐγώ, κι' αὐτό πού ζήσαμε θά μείνει πάντα ἐδῶ....»

Σωσμένες από τό χρόνο
τήν τελευταία στιγμή όκτώ άκόμη μαρτυρίες
γραμμένες λίγο σά διήγημα

Μάρω Χατούπη

(μιά ανθρώπινη πεταλούδα)

Σ Σ Σ

Μιά μέρα στή ζωή του σπιτιού μας μέ τό ψηλό ταβάνι καί τά ψηλά παράθυρα μέ τήν πλεκτή κουρτίνα καί τίς μελιές δεξιά κι' αριστερά, μέ τόν πολύ ήλιο μπήκε μιά πεταλούδα.

Μιά ανθρώπινη πεταλούδα. Τή λέγαν Μάρω!

Ἡ Μάρω δέν πατοῦσε, πετοῦσε.

Πάντα στίς μύτες τῶν ποδιῶν.

Πάνω-κάτω στό σπίτι, σά νάταν κῆπος.

Ἐκεῖ, γύρω στά δυόμισι.

Λυπόμουν πού ὁ θεῖος Παναγιώτης, συγγενής τῆς μαμαῆς ἀπ'

Κάιρο, 1946.

...στήν έζμπα του Σούρσοκ

τή μητέρα του τή Λεριά πού τήν κάλεσε ό παππούς ό Λεριός ό Κομνηνός Άγγέλου στήν Άλεξάνδρεια κοπελλίτσα άκόμη, άφινε τή δουλειά του στήν έζμπα μέ κείνο τό όμορφο μικρό σπιτάκι, σά ζωγραφιά, άκρη-άκρη στά χωράφια μέ τό ρύζι. Στο μεταξύ θαρχόντουσαν νά μείνουμε μαζί μας. Ήταν κι' εκείνος κλασσιφικατώρος σάν τό μπαμπά. Κοντούλης, εύγενικός μ' ένα εύκολο σπιρτόζικο χαμόγελο πού τον σκέπαζε όλόκληρο ζούσε τήν ήσυχη ζωή του προσπαθώντας πάντα τό καλό.

Είχε γεννηθει στή Μανσούρα.

Οί φελλάχοι πού δούλευαν μαζί του τόν άγαπούσαν. Ήταν καλός, είχε συμπόνοια. Νομίζω πώς κι' εκείνος φεύγοντας δέν πηρε τίποτε μαζί του. Κι' άς ήταν καλός ταξινόμος.

Έχει μιά φωτογραφία πού δείχνει τό θείο Παναγιώτη μέ

γκελεμπία καί καφτάνι καί σαρίκι δεμένο στό κεφάλι, τ'όλεγαν θυμᾶμαι “κουφίγκα”, σάν τούς ἀνθρώπους τοῦ τόπου νά διαβά-
ζει μιά ἐφημερίδα. Συνήθιζε νά ντύνεται μέ τά ροῦχα τοῦ λαοῦ
γιά νά τόν νοιώθουν οἱ φελλάχοι δικό τους. Στήν ἐζμπα τοῦ
Σούρσοκ.

Σ' ἐκεῖνο τό σπιτάκι στήν ἐζμπα ἔζησα ἴσως τό πιό δυνατό
μου αἰσθημα γιά τή γλύκα τῆς ζωῆς, τή γλύκα τῆς ὑπαρξης. Τό
ἀπερίγραπτο αἰσθημα νᾶχεις ὅ,τι χρειάζεται τό σῶμα σου, μά κι'
ὅ,τι χρειάζεται ἡ ψυχή σου. Ἦταν δειλινό κι' ὁ ἥλιος εἶχε χυθεῖ ὄλο
χρώματα πάνω στό τριφύλλι, “μπερσίμι” ὅπως τό λένε, καί πάνω
στό ρύζι πού ἀπλωνόταν κι' ἀγκάλιαζε τό δίπατο σπίτι. Νομίζω
πώς τό πάτωμα στό ἰσόγειο πού καθόμουν ἦταν χωματένιο, καλά
πατημένο χῶμα. Καί μ' ἄρεσε, ἔνοιωθα καλά. Πολύ ἀργότερα θά
μάθαινα πώς ἡ γῆ μᾶς δίνει δύναμη, τό ἄμεσο ἀγγιγμά της.

Ἦταν ἓνα τραπέζι ἀπλό, τέσσερις καρέκλες καί ἡ θεία Κλειώ,
ἡ μαμά τῆς Μάρως, ἡ γυναίκα τοῦ Θεοῦ Παναγιώτη, μοῦ εἶχε κά-
νει ἓνα αὐγό τηγανιτό. Σίγουρα εἶχε κι' ἄλλα πράγματα ἀλλά
ἐκεῖνο τό αὐγό! Ἐκεῖνο τό αὐγό μούχει μείνει. Τό βλέπω ἀκόμα
ἐκεῖνο τό ζωηρό πορτοκαλλί τοῦ μεγάλου κρόκου. Δέν εἶχε ἡλε-
κτρικό μιά λάμπα πετρελαίου καί ἡ θεία Κλειώ, λεπτή κι' ἀνάλα-

...στό « Χορό τῆς Λέσχης ».

φρη πού πηγαινοερχόταν. Άπ' τό άνοικτό παράθυρο οί ήχοι τής νύχτας κάτω άπ' τόν έλεύθερο ούρανό. Μύριζε άχυρο και μπερσίμι και κάτι σά τριανταφυλλιά.

Ή θεία Κλειώ μου είπε πώς τό κρεββάτι μου ήταν έτοιμο όποτε ήθελα νά πάω νά κοιμηθῶ. Τά καθαρά βαμβακερά σεντόνια –καλωσύνη πού έχει τό ύφασμα τό βαμβακερό– στεγνωμένα στόν άέρα τής έξοχής, σιδερωμένα άπ' τή θεία Κλειώ!

Όλα τ' άλλα, πρίν και μετά, τόσο μακρυνά άπ' τήν καρδιά τής ζωής.

Ναί, λυπήθηκα σάν έμαθα πώς δέν θά ζοῦσα ξανά τή στιγμή αυτή πώς έπρεπε, ένα έπρεπε πολύ δυνατό, νά μή μείνει άλλο ό θεϊός Παναγιώτης. Τό κράτησε μυστικό χρόνια ό θεϊός τό γιατί. Μόλις τῶμαθα χθές από τή Μάρω.

Τά μαλλιά τής Μάρως έφταναν ως τήν άκρη του φουστανιου της, τήν άκρη του παλτου της. Χρυσά μ' όμορφη κίνηση νά χορεύουν μέ κάθε χορευτικό της βήμα.

«Ένα-δύο-τρία, ένα-δύο-τρία.... Μπράβο Μάρω.»

Δεξιά-παύση-άριστερά, δεξιά-παύση-άριστερά τό μαλλί έμαθε νά χορεύει βάλς πρίν τήν ίδια τή Μάρω. Ζωντανό! Σέ κείνο τό πρώτο μάθημα χορου πού τής έδωσα στή μέση τής σάλας έγώ.

Τό βράδυ μās έβαζαν και κοιμόμαστε μαζί. Στίς μακρυνές νυχτικιές, γονατιστές μπρός στό μικρό όβάλ εικόνισμα «Ό Εὐαγγελισμός τής Θεοτόκου», ακόμα τῶχω, ένώναμε τά δάκτυλα και κάναμε προσευχή.

Συχνά τά μεσημέρια, μετά τό φαγητό, άνεβαίναμε στήν ταρατσα νά λιαστοῦμε: ή μαμά μέ τή ρόμπα τή μακρυνά τή μάλλινη κι' οί άλλοι μ' ό,τι φορούσαμε, ό πατέρας, ό θεϊός Παναγιώτης, ή θεία Κλειώ.

Έλειπαν δύο: ή Μάρω και ή γιαγιά, ή κα Σιέρνα. Ή Μάρω γιατί ήταν αδύνατο νά σταθει στό ίδιο μέρος πάνω από μισό δευτερόλεπτο, και ή κα. Σιέρνα γιατί διάβαζε ακίνητη. Κάτω στό σπίτι μας, στήν πολυθρόνα πλάι στόν ήλιο διάβαζε ακίνητη, τά βιβλία του μπαμπά.

Όμως μέ πόση ακίνητη ύπομονή προσπάθησε νά κάνει ή Μάρω

ρω τή Λάϊλα, τή συνομήλική της, νομίζω ὄχι, θᾶταν ἓνα χρόνο πιό μεγάλη τριάμιση ἴσως ἢ τρία, τή Λάϊλα τή γειτονοπούλα τή μικρούλα της κας Ναϊίμας νά νοιώσει ἄνετα, νά μή νοιώθει ἀμήχανα πού γύρω κανείς δέ μιλοῦσε Ἀραβικά κι' ἐκείνη γρί Ἑλληνικά. Καί βρῆκε τή λύση!

«Ου λα μπίς ου λα μπάς
Ου λα σίτα ου λα μίτα.»

Κι' ἔπιασε! Ὁρες παίζαν ἤσυχα-ἤσυχα ἢ μιὰ πλάϊ στήν ἄλλη. Τό κακό μόνο ἦταν πώς προτιμοῦσαν τό γραφεῖο μου γιά τήν κοινωνική τους ζωή, κι' αὐτό ἐμένα σκυμμένη στά βιβλία καί στῶνερο δέ μου πολυάρεσε! Ἀλλά τέτοιες γλυκάρες, ἢ μιὰ ξανθιά ἢ μιὰ μαῦρο κατάμαυρο γυαλιστερό μαλλί κι' οἱ δύο ὄλο μπουκλα καί σκέτη ζάχαρη, τίς ἄφωνα ἐκεῖ νά περνοῦν καλά καί νά μέ ζαλίζουν.

Γι' αὐτό ὅταν χρόνια μετά, βρῆκα τή Μάρω στήν Ἀθήνα, μετά τό ξερρίζωμα, κυκλωμένη ἀπό βουνά προβλήματα κι' ἐκείνη τόση δά, μέ δύο γονεῖς καί μιὰ γιαγιά πού ἄλλον δέν εἶχαν, νά πρέπει νά τά λύσει μόνη, ταραχτήκα μά δέν τρόμαξα.

Θᾶβρισκε ἐκείνη τή λύση ὅπως τήν εἶχε βρεῖ μέ τή Λάϊλα παιδί,

«Ου λα μπίς ου λα μπάς
Ου λα σίτα ου λα μίτα.»

Καί τή βρῆκε. Μέσα σέ λίγα χρόνια γινόταν μιὰ πολύ καλή, πολύ «γερή» θά προτιμοῦσα νά πῶ, δασκάλα στό «Σχολεῖο τῆς Ξένου», στό «Σχολεῖο τοῦ Μαρούδα», στό «Σχολεῖο τοῦ Δούκα.»

Κι' ἔχω ἀποδείξεις:

Ἡ μιὰ, ἢ ἀντίδραση ὁποῖων γονιῶν γνώρισα πού συμπτωματικά μάθαινα πώς τό παιδί τους εἶχε δασκάλα τή Μάρω.

«Ἄ! Ἡ κυρία Μάρω!»

σ' αὐτό τόν τόνο, κάπου ἐκεῖ.

Ἡ ἄλλη, ἢ ἀντιμετώπιση μιᾶς Ἀ' Δημοτικοῦ πού... «ἄλλου

λαλοῦν οἱ πετεινοί κι' ἄλλοῦ λαλοῦν οἱ κόττες»! Σημασία στή δασκάλα! Δέ μπά νάλεγε! ἐκεῖνα στόν κόσμο τους. Ἐβαλε σέ πράξη ὅλα τὰ συστήματα τὰ ἐκπαιδευτικά: Μοντεσσόρι, Ντεκρολή καί τέτοια, πού ἔμαθε στό Ἀρσάκειο. Τίποτα! Ἐκεῖνα τό χαβά τους.

Καί πῆρε τήν ἐξῆς (καταπληκτική!) ἀπόφαση:

«Τάφησε ἡσυχα!»

Κάναν ὀτιδῆποτε ἐκτός ἀπό μάθημα! Μιλοῦσαν, γελοῦσαν, ἔπαιζαν, ζωγράφιζαν, τραγουδοῦσαν, τούς τραγουδοῦσε καί κείνη μέ τήν ὠραία της φωνή (κληρονομιά τῆς θείας Κλειοῦς! τί ρεσιτάλ ἦταν ἐκεῖνα Μάρω-θεία Κλειώ τὰ καλοκαίρια στό Μπαλτίμ!) κι' ἔτσι γίναν φίλοι, ἔφυγε ἡ διαχωριστική γραμμή, ἀνοίχτηκαν καί σ' αὐτά πού ἐκείνη εἶχε νά τους πεῖ.

Φυσικά κανένα ἐπίσημα παραδεκτό πρόγραμμα δέν θά τολμοῦσε νά προτείνει κάτι τέτοιο. Καί μᾶλλον θάχε δίκιο. Πρέπει νά ὑπάρχει μιὰ προϊστορία, ἓνα ὑπόβαθρο στό δάσκαλο ἀλλοιῶς μπορεῖ νάχομε ἓνα τέλειο χάος....

Γιά τό ὑπόβαθρο αὐτό μιλάει ἡ ἴδια ἡ Μάρω:

«Ὅλες οἱ Αἰγυπτιώτισσες ἔχομε ἓναν ἀέρα καί μιὰ καλλιέργεια πού ἔβγαιναν μόνα τους. Κι' αὐτό βοήθησε στό εἶδος τῆς δασκάλας πού γίναμε –ὄσες ἀπό μᾶς γίναμε– ἀργότερα στήν Αἴγυπτο καί στήν Ἑλλάδα, ὅπως ἡ Μανώ ἡ Γιανναρίδου, ἡ Ἀθηνά ἡ Παπαδάκη, ἐσύ... Μαζύ ὑπῆρχε καί μιὰ θετική στάση, μιὰ πίστη στή ζωή. Καί μιὰ ἀνεση μιὰ ἐλαφράδα. – Αὐτή τῆ διαφορά τήν κατάλαβα πολύ ἀργότερα. Ὅταν πῆγα νά διδάξω στά μεγάλα σχολεῖα στήν Ἀθήνα. “Μαρούδα” “Δούκα”.... Ὡς τότε ἤμουν δασκάλα στό σχολεῖο τῆς “Ἐλένης Ξένου” ὅπου οἱ δασκάλες ἦταν κι' αὐτές Αἰγυπτιώτισσες. Ἐφερνα μιὰ κουλτούρα πού δέν ἤξερα πώς τήν ἔφερνα.

Τό Σχολεῖο μας τὰ “Ἑλληνικά Ἐκπαιδευτήρια Μανσοῦρας” μᾶς ἔδωσαν πολλά. Πέρα ἀπ' τίς βασικές γνώσεις καί τίς γερές βάσεις μᾶς ἀνοιξαν ὀρίζοντες: Θέατρο, Μουσική, Χορωδία, Διαλέξεις, Σχολικό Κινηματογράφο, Ξένες Γλῶσσες, Σχολική Κοινωνότητα, Σχολικό Περιοδικό, Ἐργόχειρο, καθημερινά σπόρ καί Γυμναστική ὅπου σύν τοῖς ἄλλοις μαθαίναμε καί Χορούς Ἑλ-

ληνικούς. – Ήρθα στην Ελλάδα ξέροντας 17 χορούς! Ήταν και κείνη ή όμορφη του κτιρίου του νεοκλασικού του Σχολείου μας, μέ τά γήπεδα, μέ τόν κήπο....

Όλα αὐτά μέ βοήθησαν σάν δασκάλα. Κι' ή “Λέσχη” οί διαλέξεις, οί ἀπαγγελίες.... Ξέρεις ὅτι ἔμαθα στά παιδιά τό “Ματρῶζο” πού τόν πρωτάκουσα ἀπ' τόν μπαμπά σου νά τόν ἀπαγγέλει στή “Λέσχη” στίς Ἐθνικές Γιορτές καί τόν παρουσίασα σά θέατρο στήν 25 Μαρτίου στή γιορτή; Δῶρο κι' αὐτό ἀπ' τή ζωή μου στή Μανσούρα.

Μ' ἄρεσε ὁ τρόπος πού μᾶς ἔμαθαν νά ἀγαπάμε τήν πατρίδα καί τή θρησκεία. “Ὅ,τι ἀντίδραση κι' ἄν εἶχαμε σάν νέοι, σάν παιδιά, κάτι σημαντικό ἔμεινε μέσα μας.»

«Μάρω πῶς ἦταν ή... κοινωνική σου ζωή στό σχολεῖο;»

«Ἦμουν εὐτυχημένη. Ἡ ὀμαδικότητα μου πῆγε γιατί ἤμουν μοναχοπαιδί καί βρῆκα παιδιά νά παίζω, νά ζήσουμε μαζί. Μ' ἄρεσε πού γυρνούσαμε 7 τό βράδυ, μετά ἀπό μιά μέρα γεμάτη καί δύο ὥρες γυμναστικής. Μ' ἄρεσε πού μελετούσαμε μετά τίς 7.

Δέ φοβόμουν. Ἴσως γιατί μεγάλωσα μέ πολλή ἀγάπη. Τᾶβλεπα ὅλα πολύ ὠραῖα. Δέν ἔνοιωσα τήν καταπίεση τοῦ Χιωτίνη. Ἐπαιζα πεντόβολα κάτω ἀκριβῶς ἀπ' τό γραφεῖο τοῦ Χιωτίνη. Ἐπειδή εἶχε σκιά. Οἱ ἄλλες φοβόντουσαν. Ἐγώ, γιατί νά φοβηθῶ.

Μιά μέρα φαίνεται καθῶς ἔπαιζα πεντόβολα μέ τίς συμμαθήτριές μου, ἔπαιζα καί τραγουδοῦσα.»

«Δέν ξέρω ἀλλά ή πρώτη εἰκόνα πού μου ἔρχεται Μάρω ἀπό σένα εἶναι νά τραγουδᾷς.»

«Τραγουδοῦσα ἐν τάξει, ἀλλά φαίνεται ἐκείνη τή μέρα τραγουδοῦσα τραγούδια ἐρωτικά! Ἐτυχε ἐκείνη τήν ὥρα νά εἶναι στό γραφεῖο τοῦ Χιωτίνη ή θειά μου ή Βασιλεία, ή κα Γαλλούση. “Νά πάω νά τή σταματήσω κε Χιωτίνη”, τά παράθυρα ἦταν ἀνοικτά. “Ὅχι ἀφήστε την μ' ἄρέσει νά τήν ἀκούω πῶς τραγουδᾷ”, εἶπε, καί τή σταμάτησε.»

«Ἐκεῖ ὅμως πού ή κοινωνική ζωή... “σφύριζε” ἦταν στό σπίτι.»

“ Τά Σχολεῖα μας

μᾶς ἀνοιξαν

ὀρίζοντες ”

Ὁδηγισμός.

Τραγωῦδι.

Θέατρο.

«Τί έννοεῖς;»

«Μέσα στό σπίτι τό δικό μου καί μέσα στό σπίτι πού ἔμενα. – Θυμᾶσαι, τό σπίτι μας ἐκεῖ στήν πλατεία στό “Φοντάζ ελ Μάγια”, στή φυλακή τοῦ Λουδοβίκου, κοντά στό σπίτι σας; Τό δικό σου καί τοῦ Ἀρίστου;»

«Θυμᾶμαι, Μάρω, θυμᾶμαι. Γιατί νά μή θυμᾶμαι;»

«Στό σπίτι μας εἶχε συνέχεια κόσμος. Ἡ μαμά ἔραβε. Ἦταν οἱ κυρίες πού ἐρχόντουσαν γιά πρόβα κι ἡ πρόβα πάντα φυσικά κατέληγε σέ καφεδάκι καί κουβέντα, ἦταν οἱ κοπέλλες πού βοηθοῦσαν τή μαμά μαθαίνοντας μαζί καί τήν τέχνη, πάλι οἱ κυρίες, οἱ κυρίες τῆς παροικίας, στά τέια μέ τό χαρτάκι... Ἦταν καί ἡ Ζάατατ!»

«Ποιά;»

«Ἡ Ζάατατ! ἡ ἀδελφή μου!»

«Μάρω τό κεφάλι μου γυρίζει ἀπ’ τό γράφιμο αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, ἔλεος, ποιά ἀδελφή σου;»

«Μιά μέρα ἀκοῦμε κλάμματα ἔξω ἀπ’ τήν πόρτα. Ἀνοίγομε, ἕνα Ἀραπάκι. Ἀδύνατο-ἀδύνατο μέσ’ στό κλάμμα. Γύρω κανεῖς. Τό πέρνομε μέσα καί περιμένομε τό μπαμπά. Ἔρχεται ὁ μπαμπάς.

“Θά τό κρατήσομε!”

Τήν ἄλλη μέρα κτυπάει ἡ πόρτα. Ἀνοίγομε, μιά ἄγνωστη Ἀραπίνα.

“Μαζέψτε το θά πεθάνει.

Πάρτε το νά μαζεῦει τίς καρφίτσες.”

Καί τό κρατήσαμε. Ἐγινε κομμάτι τοῦ σπιτιοῦ μας, οἰκογένεια. Ἐγινε ἡ ἀδελφή μου κι ἡ μαμά μου. Ὅχι, ὄχι στά Ἑλληνικά.

«Ήμουν εὐτυχημένη...», 1961.

Ἀντιστεκότανε στὰ Ἑλληνικά. Μερικές λέξεις.... Ἄ! νά δεῖς, ἀγαποῦσε τόν Ἀϊ-Φανούρη. Ἄκουγε Ἀϊ-Φανούρη μου βρέσ' μου ἐκεῖνο, Ἀϊ-Φανούρη μου βρέσ' μου αὐτό. – Τόν ἔλεγε “Μικρό Θεό”..»

«Καλέ τί ὄμορφα πράγματα μᾶς λές Μάρω..»

«Κι' εἶναι ἀλήθεια. – Τήν πάντρεψε ὅταν μεγάλωσε ὁ μπαμπάς μ' ἓνα καλό παιδί Αἰγύπτιο ἀπ' τά “Βαμβάκια”. Ἐργαζόταν στοῦ “Khuri” στοῦ “Cooper” καί στοῦ “Νάσσερ”..»

«Στοῦ ποιοῦ ;»

«Στοῦ Νάσσερ. Δέν ἦταν πιά ὅλα κρατικά ; Δέν εἶχε πιά ἰδιωτικές ἐταιρεῖες. Ἐργάστηκε ἐκεῖ μέ τή συμφωνία κάθε χρόνο νά ἐκπαιδεύει τούς Αἰγυπτίους νά γίνουν καλοί κλασσιφικατῶροι. Τόκανε καί πήρε δῶρο ἑνός χρόνου μισθοῦς. Ἐνας ἄλλος Ἕλληνας, στήν ἴδια ὀκέλλα πού δέ δέχθηκε ἔχασε τή δουλειά του. Γιατί νά μή δεχθεῖ..»

«Συμφωνῶ. Ὅμως κι' ἐγὼ δέν τόκανα. Ὅταν ὁ νέος ἀστυνόμος ἀνέβαλε συνεχῶς νά μοῦ δώσει τή βίτσα γιά νά ἐπιστρέψω στήν Ἀθήνα κι' ἄρχιζαν τά σχολεῖα ἔπρεπε νάμουν στή θέση μου, πῆγα καί βρῆκα τόν “ράις”, τόν Διευθυντή τῆς ἀστυνομίας. Ἐ, γιά τή Μανσοῦρα μιλάμε. Τόν φωνάζει ὁ διευθυντής,

“Γιατί δέ δίνεις τή βίτσα στήν κοπέλλα;”

Κατέβασε στό κεφάλι.

“Γιατί δέ μένει; Νά μάθει Ἀγγλικά στά παιδιά μας; Χίγια μπίντ ιλ μπάλαντ, εἶναι κορίτσι τοῦ τόπου.”

Φυσικά ἔφυγα. Φυσικά φύγαμε. Δέν ξέρω, δέν ξέρω Μάρω. Ὅμως πᾶμε πίσω. Στό ὑπόλοιπο σπίτι;»

«Ἐκεῖ κι' ἄν εἶχε κοινωνική ζωή! Ἦταν ὄλο Ἑλληνες. Οἰκογένεια Παπαμιχαλάκη, Μίττλετον, Νικολοπούλου, Τσιγγούνη, καί ἡ κα Τζένη; – δέ θυμάμαι. Οἱ πόρτες ἀνοιχτές γιά καφεδάκι καί πειράγματα.

Τό πρωινό ξεκινοῦσε μέ τά ποδοβολητά τῶν δύο ἀδελφῶν Τσιγγούνη ἀπ' τό τρίτο πάτωμα πού κατέβαιναν γιά τό Σχολεῖο. Ὁ Δημήτρης πάντα σταματοῦσε καί χαιρετοῦσε. Ἐναν-ἐναν, “Καλημέρα κα Κλειῶ”, “Καλημέρα κα Σιέρνα”, “Καλημέρα κε Παναγιώτη”. Ὅλους. Τόν βγάλαμε “Πολυχαιρέτα”!»

«Σά δέν ντρέπεστε!»

«Ἐβγαίνα ἐγὼ, σάκκα στόν ὦμο, καβαλοῦσα τήν κουπαστή τῆς σκάλας, γλιστροῦσα στό 2ο πάτωμα, κτυποῦσα μέ ... τό πόδι τό κουδοῦνι τῆς Κλέας, ἔβγαίνα ἡ Κλέα, συνομήλικη στήν ἴδια τάξη, καβαλοῦσε κι' αὐτή τήν κουπαστή καί οὔψ! ἔξω στό δρόμο γιά τή στάση τῆς καράκας πού περιμέναν κι' ἄλλα παιδιά. Ἐξω ἀπ' τό Χρυσοχοεῖο τοῦ κου Φίλιππα τοῦ πατέρα τῆς Κλέας.»

«Καί τοῦ Μίχη, πού ἔφυγε τόσο νωρίς! Ἡ ψυχὴ τῆς παρέας. Δύσκολο νά πιστέψω πῶς δέν ὑπάρχει. Ὁ Μίχης κι' ἡ Παυλίνα! Πῶς χάθηκαν ἔτσι! Ἀέρας.»

«Καί νά ξέρεις, ἔ; Μέχρι πού μεγαλώσαμε ἀπ' τή κουπαστή γλιστρούσαμε. Ἡ Κλέα κι' ἐγώ... Ἡ σκάλα ἦταν μόνο γιά ν' ἀνεβαίνεις. Μαζύ μεγαλώσαμε μέ τήν Κλέα. Ἐκείνη πῆγε στήν Κύπρο, Κυπραῖος ὁ κοσ Φίλιππας.

Κι' ἄλλη σπιτίσια κοινωνική ζωή! Κάθε Σαββάτο βράδυ οἱ διάφορες μαμάδες, φίλες τῆς μαμαῆς, παρακαλοῦσαν τή γιαγιά—

«Τή γιαγιά Σιέρνα; Τή Χιώτισσα;»

«Ναί, τήν παρακαλοῦσαν νά κρατήσῃ τό παιδί τους νά πᾶνε στή “Λέσχη”. Ἐκείνη ἀμέσως “Ναρθοῦνε! Ναρθεῖ”. Φαντάζεσαι τί γινόταν! Ὅταν ὁμως μεγαλώσαμε τῆς λέγαμε νά πάει νά κοιμηθεῖ καί κατεβαίναμε στό σπίτι τῆς Κλέας γιά χορό καί πάρτυ.»

«Χαρούμενη ζωή καί μέ τόσο λίγα χρήματα!»

«Ἄστεῖα πράγματα. Μόνο τά χρήματα δέ σκεφτόμαστον.»

«Ἡ ζωή μέ τή γιαγιά-Σιέρνα, Μάρω;»

Μαρία Σιέρνα, σοφή καί γλυκιά – Ἀλεξάνδρεια.

«Από πολύ μικρή κοιμόμουν με τή γιαγιά στο ίδιο δωμάτιο. Ήταν τόσο τρυφερή γιαγιά. Ήρεμη και σοφή. Κι' όμως δέν είχε πάει ποτέ σχολείο.

Ήταν ή μεγαλύτερη αδελφή κι' έπρεπε νά φροντίζει τά άλλα της αδέλφια. Ήταν απ' τή Χίο ή γιαγιά, Μαρία Μαθιούδη από ένα χωριό, “Χαλκιός”.

«Τή θυμάμαι σέ μία γωνιά στήν άκρη τοῦ καναπέ στήν τραπεζαρία τήν καθημερινή, κοντά στό τριπλό παράθυρο, γύρω νά γίνεται τό σῶσε απ' τά κορίτσια πού βοηθοῦσαν τή μαμά σου στό ράψιμο καί τίς πρόβες καί τά πήγαινε-ἔλα κι' ἐκείνη ἀμέτοχη, ἀκίνητη νά διαβάζει. Εἶχε ἔντονα μαῦρα μάτια καί λεπτές κινήσεις. Ἀριστοκρατική καί ἄς φοροῦσε ρόμπα.... Στό σπίτι ὅταν μέναμε μαζύ, τή θυμάμαι νάχει ἀτέλειωτες συζητήσεις γιά βιβλία καί... φιλοσοφία μέ τόν πατέρα μου. Καθόντουσαν καί συζητούσανε μέ τίς ὥρες.... Εἶχε τελειώσει νά διαβάζει μία συνέχεια μέ τίτλο “Ἰουδήθ” στό “Πανόραμα” τό Αἰγυπτιώτικο περιοδικό. Τί ὠραῖο περιοδικό πόσο μ' ἐπηρέασε! Ἀπό στάρς τοῦ Χόλλυγουντ, Joan Crawford, Diana Durbin, Gloria Swanson, Greta Garbo μέχρι Χίτλερ πού τότε ξεκινοῦσε καί... Μεταφυσική. Τόχε βρεῖ στή βιβλιοθήκη τοῦ πατέρα, τό θυμάμαι ἀνοιχτό στά γόνατά της, θυμάμαι τή λέξη “Ἰουδήθ”. Καί δέν εἶχε πάει λές ποτέ σχολείο!»

«Πέθανε διαβάζοντας τήν “Ψυχολογία” τοῦ Debéss.»

«Κι' ὁ πατέρας πέθανε διαβάζοντας τό “Πῶς νά Ζῆτε” τοῦ Lubbock. Φτάνει, θά τρελλαθοῦμε, πέσ' κάτι ἀνάλαφρο.»

«Πάλι γιά τή γιαγιά! Ήταν τότε ή τρέλλα μέ τόν James Dean. Εἶχα βάλει μία τεράστια φωτογραφία του στόν τοῖχο στό δωμάτιο πού κοιμόμαστον μέ τή γιαγιά. Πέρασε ἀρκετός καιρός καί μία μέρα, λέει διστακτικά ή γιαγιά:

— Μάρω μου δέν τό βγάξεις νά βάλομε καμμιά εικόνα!»

«Δίκηο εἶχε ή γυναῖκα τί τῆς ἦτανε ὁ James Dean; Ἐνῶ ὁ Αἰ-Φανούρης!»

Χρύσος Νοῦν

(ὁ Fred Astaire τῆς Μανσοῦρας)

☼ ☼ ☼

Χρύσος Νοῦν.

Χορεύομε στό Σύλλογό μας.

Ὁ Χρύσος κι' ἐγώ, σόλο.

Μιά παθιασμένη «Comparsita.»

Ἔχομε ξεχαστεῖ στήν ἔκσταση τῆς μουσικῆς καί στήν ἐντολή τοῦ ρυθμοῦ.

Ἴσως νά βρισκόμαστε στήν πίστα τοῦ «Σάμ ελ Νεσσίμ» στό Σχολεῖο. Ἐκεῖ πού μποροῦσες ν' ἀφεθεῖς στίς στροφές καί στίς φιγούρες τοῦ χοροῦ λόγῳ χώρου καί λόγῳ ὀρχήστρας.

Καί ξαφνικά! Ποῦ εἶναι ὁ Χρῦσος;
Μένω μετέωρη.
Χορεύει μόνος του.... Ἐντελῶς συνεπαρμένος ἀπ' τίς δικές
του φιγούρες.

— Μπίτσα, κάθησε. Σέ ξέχασε!

ἡ φωνή τοῦ Βασίλη τοῦ Ρίτσου ἀπ' τό τραπέζι τῆς παρέας μέ συ-
νεφέρνει.

«Μόνα τους βγγῆκαν αὐτά τά πράγματα ἀπό μέσα μου.»

Ἀκούω τόν Χρῦσο τόν Νοῦν νά μοῦ μιλάει γιά μιά ζωή πού ἄν
εἶχε πάρει τό δρόμο πού ἔπρεπε, πού τῆς ἔπρεπε, θά εἶχαμε τώρα
ένα ἀστέρι χοροῦ πρώτου μεγέθους. Καί σέ επίπεδο παγκόσμιο.
Τέσσερις γλῶσσες, ταλέντο ἠθοποιΐας καί... σκηνοθεσίας ὅπως θά
δοῦμε, καί χοῦμορ πολύ.

«Λέγε Χρῦσο, λέγε!»

«Πρώτη φορά... Στό Ράς ελ Μπάρ, θυμᾶσαι. Ἐκεῖ πού ἐνώ-
νεται ὁ Νεῖλος μέ τή θάλασσα. Πολλοί Μανσουριανοί περνούσα-
με ἐκεῖ τά καλοκαίρια μας.

Θυμᾶμαι... Ἡ μαμά κι' ἐγώ καθισμένοι σ' ἕνα τραπεζάκι σ'
ένα πολυτελέστατο ξενοδοχεῖο στήν ἀπέναντι ὄχθη τοῦ Νεῖλου.
Εἶχε μιά κρυστάλλινη μπάλλα μ' ἕνα κερὶ καί τό τραπεζομάντηλο
μεταξωτό ἔφτανε ὡς κάτω. Πάνω στήν πίστα. Σά νᾶναι τούτη ἡ
στιγμὴ.

Ἡ ὀρχήστρα ἄρχισε νά παίζει ἕνα ταγκό.

“Σήκω νά χορέψομε!”

ἀκούω ξαφνικά νά μοῦ λέει ἡ μαμά. “Ἡμουν δέν ἤμουν ἐπτά.
Σηκώθηκα σοβαρός-σοβαρός καί χόρεψα. Μπορῶ νά πῶ πῶς τήν
ἀκολούθησα σ' ὅλα της τά βήματα. Τέτοιο ρυθμὸ καλὸ εἶχα.

Ἡ μαμά λάτρευε τό χορὸ εἶχε πάει σέ Σχολὴ Χοροῦ. Ὁ πατέ-

ρας δέ χόρευε... Δέν άντεξε τό ταγκό, μέ σήκωσε και χορέψαμε.

Άπό τότε όποτε ακούω τανγκό ανατριχιάζω, αναστατώνομαι και χορεύω μόνος μου μέ τέτοιο πάθος και στύλ πού άν μ' έβλεπε κανένας Λατίνος θάλεγε πώς είμαι άπ' τήν Άργεντινή.

“Πρόσεξε σέ κυττάζει ή Κυρία!”

Τότε τήν είδα πρώτη φορά κι' άς ήταν εκεί άπ' τήν αρχή:

Σέ μία εξέδρα μ' ένα κόκκινο χαλί πού έφτανε ώς τήν πίστα σέ μία μεγάλη πολυθρόνα ρόζ και χρυσή, στραμμένη εκεί πού χόρευα, καθόταν ακίνητη και χαμογελαστή μία πολύ όμορφη κυρία.

“Ποιά είναι αυτή;”

“Η βασίλισσα Φαρίντα¹.”

Σίγουρα θά έβαλα τά δυνατά μου νά χορέψω ακόμα καλλίτερα αλλά γρήγορα θάρχισα νά χορεύω πάλι για μένα.»

Χόρευα μόνος μου στό σπίτι, στή Μανσούρα. Άνοιγα τό ραδιόφωνο και χόρευα. Τόκλεινα, έρχόταν ή Καίτη τό άνοιγε, κι' ή Καίτη χόρευε πολύ καλά, χόρευε τόκλεινε. Αυτό γινόταν.

Ό πρώτος μου επίσημος χορός, θάμουν δεκαοκτώ χρονών, ήταν στό “Χορό τής Λέσχης.” Είχα φορέσει σκούρα φορεσιά μέ άσημένια γραβάτα! Παρ' όλη όμως τή γραβάτα τήν άσημένια πού τήν είχα πληρώσει χρυσή, δέ μ' άφιναν νά μπω. Δεκαοκτώ ήσουν ακόμα μαθητής. Άσχετο άν είχα φύγει άπ' τό σχολείο στή Β' Δημοτικού.

Έγώ εκεί! Περίμενα. Άκουγα και τήν όρχήστρα νά παίζει βάλς, τανγκό... πού νά ξεκολλήσω!

Στίς μία και μισή είπαν νά περάσω.

1. Φαρίντα: πρώτη σύζυγος του τελευταίου βασιληά τής Αιγύπτου, του Βασιληά Φαρούκ. Έξαισία όμορφη.

Γελάω, γιατί για νά τούς πείσω νά μ' ἀφήσουν νά μπῶ τούς εἶχα πεῖ “Ξέρω νά χορευῶ πολύ καλά!” Σά νᾶταν ἐκεῖ τό πρόβλημα. Ἄνετος λοιπόν στάθηκα ὄρθιος στό μπάρ σά νά ἦταν ὁ χῶρος δικός μου. Μ' ἓνα ποτό, μέ τό ὕφος τοῦ χορευτῆ. Ἐνοιωθα στό ἴδιο ἐπίπεδο μ' αὐτούς πού φοροῦσαν σμόκιν. Σ' ἓνα χορό σημασία ἔχει ἄν χορεύεις ἢ ἄν δέν χορεύεις καλά. Κι' ἐγώ χόρευα καλά. Χόρεψα μ' ὄλες τίς κυρίες! Τί ὠραίες τουαλέττες πού φοροῦσαν. Τί ὄμορφες πού ἦταν.

Ὁ πρῶτος ὅμως ὄχι ἐπίσημος χορός ἦταν στήν “Ἐνωση”. Ἦμουν δεκαπέντε χρονῶν.

Τότε πού βγγῆκα champion (τό λέει στά Γαλλικά ὁ Χρῦσος...) στό πίνγκ-πόνγκ. Ναί, ναί στά δεκαπέντε. Μέσα σ' ἓνα μῆνα ἔμαθα νά παίζω πίνγκ-πόνγκ τόσο καλά πού πῆρα μέρος στό πρωτάθλημα τοῦ πίνγκ-πόνγκ στήν Ἐνωση. Εἶχε πολύ ἀξιόλογους παίχτες. Γύρω στοὺς 20!

Ἐφτασα μέχρι τόν τελικό.

Μέ τόν Ἴωνα τόν Παπαμιχαλάκη.

Θυμᾶμαι τό τραπέζι τοῦ πίνγκ-πόνγκ. Τῶχαν κατεβάσει καί τῶχαν βάλει κάτω στή μέση τῆς πίστες! Τό μάτς ἔγινε πρὶν τό χορό. Νίκησα τόν Ἴωνα κι' ἔμεινε τό μεγάλο τελικό μάτς μέ τόν Bruno τόν πρωταθλητῆ τοῦ πίνγκ-πόνγκ.

Νίκησα καί τόν Bruno!

Ἀκόμα θυμᾶμαι τό χειροκρότημα.

Ἡ Σούλα ἡ Χαριτοπούλου μοῦδωσε τό κύπελλο στήν ἐξέδρα καί μέ φίλησε. Μετά εἶχε χορό. Τί ὑπέροχος Χορός ἦταν αὐτός! Μέ τήν ὀρχήστρα τοῦ Μίμη καί τοῦ Ζώρζ τοῦ Κριμιζῆ.

Χόρευα πάντα μέ μεγαλύτερές μου. Στίς συνομιληκές ἀπαγορευόταν ἦταν ἀκόμα μαθήτριες. Οἱ ντάμες μου... Ἐλένη Παπαδάκη, Ἀγγέλα Βλαχάκη, Νίτσα Λάγου, Σούλα Χαριτοπούλου. Στήν “Ἐνωση”, θυμᾶσαι; εἶχε ἓνα πικάπ μέ 10 δίσκους. Χόρευα σά νᾶμουν παληός χορευτῆς.

Μόνα τους βγγῆκαν αὐτά τά πράγματα ἀπό μέσα μου. Καί στό μπάσκετ στά δεκαεπτὰ ἔπαιζα μέ τήν δάδα τῆς “Ὁμάδας Μπάσκετ Μανσοῦρας”, ἤμουν εὐλύγιστος, εὐκίνητος. Ἦταν πάλι χορός, λές καί βρισκόμουν σέ πίστα χοροῦ.

Μετά ἀπό κάθε προπόνηση εἶχε Χορό στήν “Ἐνωση” κι' ἐκεῖ ἦταν... μόνο χορός!

— Ὑπῆρξα ὁμῶς καί σκηνοθέτης.

— Πῶς εἶπατε;

— Βεβαίως! Σέ ταινίες.

— Ποῦ;

— Στή... Μανσούρα φυσικά. Εἶχα καί πολύ καλοῦς συνεργάτες βέβαια. Γιῶργος Ἄρετός (πολύ καλός κάμεραμαν), Μίκης Μίττλετον (ἀπ' ὅλα), Βαγγέλης Μπιμπλιός (κομπάρσος καί... script-boy). Κι' ἡ κάμερα; Ἕνα κουτί χάρτινο μέ δύο τρύπες. Καί μέσα... τίποτα.

Γυρίσαμε πολλές ταινίες. Ἀπό χορευτικές μέχρι καουμποϊκές. Στίς χορευτικές ἤμουν ὁ φυσικός πρωταγωνιστής. Χόρευα μόνος γιατί δέν ἔβρισκα τήν Ginger Rogers μου.

Στά καουμποϊκά... Εἶχαμε τό θράσος νά πᾶμε στήν Τάλχα¹ νά νοικιάσουμε γαϊδούρια καί νά γυρίσουμε σκηνές μέ Ἰνδιάνους καί καουμποϊδες. Εἶχα πολύ δυσκολευτεῖ γιατί τό γαϊδούρι μου δέν ἀκολουθοῦσε τίς ὁδηγίες μου. Τό διέταξα νά κυνηγήσει τούς Ἰνδιάνους κι' αὐτό πήγαινε πίσω στό φελλάχο του.

Κι' οἱ φελλάχοι:

«Μπί αμίλου ἐ ντόλ;»

«Τί κάνουν αὐτοί ἐδῶ;»

«Μπί αμίλου φίλμ.»

«Γυρνᾶνε ταινία.»

Τά γυρίζαμε καί δέ γελάγαμε.

Τό πιστεύαμε αὐτό πού κάναμε.

Γυρίσαμε καί τό “Σκάραμους.”

“Σκάραμους” ὁ Μίκης...!»

1. Τάλχα: τότε ἄδεια περιοχή, χωράφια καί κάποιες χουρμαδιές ἀπέναντι ἀπ' τό ποτάμι, στή Μανσούρα.

« Σκάραμους ».

Σκηνοθεσία: Χρύσος Νοῦν!

Σκάραμους: Μίχης Μίττλετον.

Συμπάσχουσες...: Φωτεινή Μαροπούλου(;), Καίτη Νοῦν,

Ντόλλη Σαίτα, Μπέττυ Ἀρετοῦ.

Ἔτσι ἐξηγοῦνται ὅλα:

Ἡ ἐπανάσταση τοῦ Χρύσου νά μή πάει σχολεῖο – σηκωτό τόν πῆγαν στό λεωφορεῖο δύο ὑπάλληλοι τοῦ πατέρα του τοῦ Joseph Νοῦν ἀπ' τό Φαρμακεῖο του «Droguerie Union» καί τόν σπρῶξαν μέ τό ζόρι στό σχολικό πού περίμενε τήν πρώτη μέρα τοῦ σχολείου, στήν ἀνηφόρα ὅταν πιά λαχάνιαζε τόν πιάναν οἱ μεγάλοι μαθητές ὅταν τῶσκαγε ἀπ' τό μάθημα στήν Α' Δημοτικοῦ κι' ἔτρεχε νά ξεφύγει ἀπ' τά «Προπύλαια», ὁ Χιωτίνης, ὁ φόβος καί ὁ τρόμος τῶν ἄλλων μαθητῶν ἔφαγε μιά στό χέρι κι' ἄκουσε ἕνα καθόλου κολακευτικό κομπλιμέντο ἀπ' τόν μαθητή τῆς Α' Δημοτικοῦ Χρῦσο Νοῦν ὅταν πῆγε νά τόν χαϊδέψει καί νά τόν καλοπιάσει, «Γιατί παιδί μου—» καί τέτοια.

Ὁ Χρῦσος ὁ χορευτής, ὁ καλλιτέχνης ἐπαναστατοῦσε, προ-
σπαθοῦσε νά ξεφύγει ἀπ' τήν πόρτα τῆς φυλακῆς πού θά κλειδω-
νόταν ἐκεῖνος καί τό ταλέντο του.

Ταλέντο! Δῶρο κι' ἐντολή θεϊκή.

Ἐπιταγή καί σκοπός θᾶπρεπε τῆς Παιδείας, ἐπιταγή καί
σκοπός τῆς ζωῆς.

Φυσικός χορευτής φυσικός ἠθοποιός ὁ Χρῦσος Νοῦν.

«Μόνα τους βγαίνουν αὐτά τά πράγματα ἀπό μέσα μου»,

ὅπως ἐπανελημμένα ὁμολογεῖ, ὅπως κι' ὁ ἴδιος διαπιστώνει.

Σπούδασε «Electrotechnico» στό «Don Bosco» στήν Ἀλεξάν-
δρεια. Κι' ἦταν καί καλός μαθητής.

Ὅμως μόνο ὅταν χορεύει –καί χορεύει, χορεύει ὡς τώρα, χο-
ρεύει πολύ– κι' οἱ ἄλλοι γύρω πού τόν βλέπουν, πού χορεύουν
μαζύ του, θαυμάζουν, εὐτυχοῦν, ἀκολουθοῦν, μόνο τότε ξέρει,
νοιώθει πώς ζεῖ.

Ἕνα ἔτοιμο, φυσικό χορευτικό ταλέντο ὁ Χρῦσος ὁ Νοῦν. Τί
κρίμα νά μήν ἀπλωθεῖ πιό πέρα, νά μήν ἀπλωθεῖ παντοῦ.

Μέ πονάει ὁ χορός πού δέν χορεύτηκε, τό τραγοῦδι πού δέν
τραγουδήθηκε, τό γράψιμο πού δέν γράφτηκε...

Χρῦσο ἔλα νά χορέψομε, παρηγόρησέ με μ' ἓνα ἀτέλειωτο
τανγκό.

« Σίκα Γκιντίντα »

Ἐλευθερία καί Ἀναστασία Δέτσικα

(κατακίτ καί περιστέρια)

☼ ☼ ☼

«Πρόσεξε θά πατήσεις τό κατκούτ!»

Γρήγορα σηκώνω τά πόδια μου νά περάσει σινάμενο-κουνάμενο ἕνα... κοτόπουλο. Κίτρινο-κίτρινο κι' ἀναιδέστατο μέ ὕφος ὑπεροπτικό καί μάτι παμπόνηρο μᾶς προσπερνάει δίχως νά μᾶς δίνει τήν παραμικρή σημασία.

«Ἄς ἀνοίξομε νά βγοῦν ὅλα! Εἶναι πολλή ὥρα κλειστά! Διάλειμμα.»

Ἀπόφοιτες, 1952.

Τσίπ-τσόπ, τσίπ-τσιπ, τσόπ-τσόπ. Γεμίζει τό πάτωμα κίτρινα σβουριχτά μπαλάκια. Τώρα έχομε τά πόδια μαζεμένα στίς καρέκλες καί στόν μικρό στενό καναπέ κι' οί τρεῖς :

Ἡ Ἐλευθερία, ἡ Ἀναστασία κι' ἡ Μπίτσα, ἐγώ.

Τελικές ἐξετάσεις. Αὔριο Μαθηματικά.

Μαθηματικά καταλάβαινα δύο φορές τό χρόνο. Στίς Ἐξετάσεις τοῦ 1ου Ἐξαμήνου καί στίς ἐξετάσεις τοῦ 2ου Ἐξαμήνου. Ἐρχόμουνα στό σπίτι τῆς Ἐλευθερίας καί τῆς Ἀναστασίας. Ἐνα μακρόστενο τρίπατο σπίτι, ὄροφος καί διαμέρισμα πού μέσα τους ζοῦσαν τρεῖς οἰκογένειες Ἑλληνικές. Ἡ μία πάνω ἀπ' τήν ἄλλη. Φῶς στή στενή σκάλα δέν ὑπῆρχε, ὅποιος ἔφτανε νύχτα φώναζε

«Φέξε!»

καί σ' ἓνα ἀπ' τά πατώματα κάποιος ἄναβε ἓνα φῶς. Ὅμως στό ἰσόγειο ζοῦσε ὁ Μαχμούντ Εφέντι πού ἔφτιαχνε ἀρώματα. Τί ἀρώματα; Ἐνα ἄρωμα, ροδόνερο. Ζαλάδα μ' ἔπιανε ὥσπου ν' ἀνεβῶ. Ἡ μυρωδιά μέ κυνηγοῦσε. Γιατί δέν τοῦφτανε τό σπίτι ὀλόκληρο ἔριχνε καί ... ροδόνερα στίς σκάλες ὡς ἔξω στήν εἴσοδο!

Ἐμπαινα λοιπόν δεξιά στό μικρό δωμάτιο μέ τό ξύλινο πίσω μπαλκόνι ὅπου ἐκεῖ κατοικοῦσαν, σ' ἓνα μεγάλο κουτί πού ἐξεῖχε ἀπ' τό μπαλκόνι μέχρι ἓνα τοῖχο-πεζούλι ἀπέναντι, καμμιά εἰκοσαριά κατακίτ. Ὅταν κάναμε διάλειμμα ἐμεῖς, κάνανε διάλειμμα κι' αὐτά.

Κι' ὄχι μόνο τά καταλάβαινα τά Μαθηματικά ἔτσι ὅπως μοῦ τά ἐξηγοῦσε... προσωπικά ἡ τέλεια καθηγήτρια-συμμαθήτριά μου Ἐλευθερία Δέτσεικα μέ τό μακρὸ (μακρύτερο!) νύχι¹ στό μικρό

1. Κάποτε πού τό ἀκούμπησε μπροστά μου στό θρανίο καί σάν ὑπνωτισμένη τῆς τῶκοψα μέ τό ψαλιδάκι τοῦ ἐργοχείρου καθῶς ἐκεῖνη ἔλυνε πρόβλημα μέ τόν κ. Καρατζᾶ, μοῦδωσε μιά γερὴ μπουνιὰ στήν πλάτη πού ἀκόμα τῆ θυμᾶμαι.

Όκος Καρατζάς.

δάκτυλο του δεξιού χεριού όπως ακριβώς είχε και όπως ακριβώς έδειχνε και τό είδωλό της ό κος Καρατζάς ό καθηγητής τών Μαθηματικών αλλά και μ' άρεσαν και έγγραφα καλά και περνούσα τήν τάξη μιά κι' ό βαθμός πού έπαιρνα ήταν πάνω άπ' τή βάση κι' όλοι οι προηγούμενοι κάτω άπ' τή βάση, πάνω άπ' τή βάση κάτω άπ' τή βάση, διά δύο: περνῶ!

Βοηθοῦσε βέβαια και ό “ψυχολογικός παράγων” όπως έμαθα πολύ άργότερα νά λένε και πολύ μου άρεσε αυτός ό “ψυχολογικός παράγων” άπ' τήν άρχή πού τόν γνώρισα! Στήν περίπτωση μας ό παράγων αυτός ήταν ή χαρούμενη άκαταστασία του σπιτιού, μέ τά κομμάτια άπό ύφασμα λογιῶν-λογιῶν παντού στό πάτωμα, και μέ τήν κα Βαρβάρα νά πηγαινοέρχεται άπ' τό μεγάλο μπροστινό δωμάτιο στό μεσαίο πού έκτελοῦσε χρέη κουζίνας και χῶλλ όπου έψηνε καφέδες άπανωτά, γιατί δέν ήταν μόνη! Είχε τίς άραπινούλες της -κού-κού και ψού-ψού συνέχεια γέλιο και παρλιαμέντο- πού τή βοηθοῦσαν στό ράψιμο. Ήταν κι' ό κος Άγγελος Μπαλτάς πού έμενε άπό πάνω στό δεύτερο, ή άδελφή της ή κα Δέσποινα μέ τό γλυκό χαμόγελο και τή γλυκιά καμπουρίτσα άπ' τό ράψιμο και πού είχε όμορφα έργόχειρα σέ ξύλινα σκαλιστά κάδρα στους τοίχους, «Καλή Ήμέρα» και «Καλῶς Ήλθες.» Ήταν και οι πελάτισσες, οι Έλληνίδες ήταν οι πιό πολλές· έρχόντουσαν νά ράψουν στά παιδιά τους τή σχολική ποδιά ή Φιρίκα κι' ή Νανά, ή Παυλίνα κι' ή Μανῶ εκεί ράβαν τίς ποδιές τους. Και τά κορίτσια του Οικοτροφείου εκεί τίς ράβανε. Ά, κι' ή όμορφη θεία μου, ή Έλένη ή Τζέττη τό '50 εκεί πήγαινε τά δικά της κορίτσια, τή Μαίρη και τή Σόφη.

Τή θεία τήν είχαν βγάλει “Σίττι Γιέρνα!”, “Κυρία Γύρνα” γιατί τότε μέ τή μόδα τή φούστα κλός, μιά μικρή τρύπα ή μέση κι' όλόκληρη όμπρέλλα άνοιγμα μετά, άλλοίμονο άν κρεμόταν ένα... “centimetre” ό ποδόγυρος! Άνέβαζε λοιπόν τήν κόρη της τή Σοφία ή θεία πάνω στό τραπέζι κι' έλεγε,

«Γύρνα!»

1950 – Πολυξένη, Κική, Μπίτσα, Έλευθερία, Αναστασία, Ντουντου...

καί ξανά,

«Γύρνα!»

καί

«Γύρνα ξανά!»

ώσπου τῆς ἔμεινε κι' ἡσύχασε.

«Ἡ Σίττι Γιέρνα γκαί!»

δηλαδή, ἔρχεται ἡ Κυρία Γύρνα! Γιατί τά πήρατε τ' Ἀραπινάκια μας; σπίθες στό γέλιο καί στό πείραγμα!

Ἡ κα Βαρβάρα ἦταν ὄμορφη, θυμᾶμαι τόμορφο ρόζ στά μάγουλά της καί τά χεῖλή της ὅταν χαμογελοῦσε. Δέ θυμᾶμαι νά τήν ἔχω ἀκούσει νά γελάει δυνατά. Μᾶς κερνοῦσε νεραντζάκι ἢ σταφύλι γλυκό ὅταν διαβάζαμε.

Ἄναρωτιέμαι πρώτη φορά, μ' αὐτό τό βιβλίο, πῶς ἦρθαν ὅλοι αὐτοί οἱ ἄνθρωποι στήν Αἴγυπτο, πῶς; τί τούς ἔφερε ἐδῶ; πῶς ξεκίνησαν, ποιά πόλη, ποιοῦ χωριό, ποιοῦ νησί ἀφήσαν πίσω.

Μιλῶ στό τηλέφωνο στήν Ἀναστασία πού χρόνια τώρα ἀπ' τό ξεριζώμα μένουνε στ' "Ἄσπρα Σπίτια". Στό ἀκουστικό μιά φωνή παιδική, μ' εὐγένεια,

«Ναί;»

«Μπορῶ νά μιλήσω στήν Ἀναστασία;»

«Γιαγιάα!» «Γιαγιάα!»

Ἡ Ἀναστασία ἔγινε γιαγιά.

«Ἀναστασία πέσ' μου γιά τούς δικούς σου, πῶς-;»

«Νά σοῦ πῶ Μπίτσα, Ἐλευθερία ἔλα καί σύ κοντά. Λοιπόν ἡ μαμά καί οἱ τέσσερις ἄλλες της ἀδελφές ἤρθαν ἀπό τή Λήμνο μικρά παιδιά. Ὁ παππούς εἶχε μεγάλο μπακάλικο σ' ἓνα χωριό πού τό λέγαν Ἀμπουσίρ. Ἐσύ γνώρισες τή μαμά, τή θεία Δέσποινα καί τή θεία Ἐλένη τή μαμά τῆς Βενετίας. Εἶχε ἄλλες δύο, τήν Ἀναστασία καί τή Γεωργία.»

«Κι' ὁ πατέρας;»

«Ἀπ' τό Πήλιο, ἀπ' τή Μακρυνίτσα. Στέφανος, Στέφανος Δέτσικας. Εἶχε ἓνα ἀδελφό πού εἶχε δύο ἀλευρόμυλους καί τόν ἔφερε, ἓνας στό Κάφρ-Σάρκι κι' ἓνας στό διπλανό χωριό, πού τόν ἀγόρασε ὁ Φαρούκ.»

«Ποιός;»

«Ὁ Βασιληάς ὁ Φαρούκ. Τοῦ ἄρεσε, ἦταν ἓνας μεγάλος ἀλευρόμυλος, καί τόν πῆρε. Τί ἀγόρασε! Κι' αὐτόν καί ὅλο τό χωριό μέ τά χωράφια. Ἔδωσε ἐκεῖ λίγα χρήματα καί τά πῆρε. Δικιά του ἦταν ἡ Αἴγυπτος. Ὁ πατέρας πέθανε νωρίς, πολύ χωρίς. Ὁ Ἀναστάσης ἦταν τριάμιση, ἐγώ θᾶμουν δέ θᾶμουν δύο, κι' ἡ Ἐλευθερία σαράντα ἡμερῶν. Τότε ἄρχισε ἡ μάνα τό ράφιμο.»

Ὅμως γύρω ζωή, γέλιο, πῆγαινε-ἔλα. Μόνο ὁ Ἀναστάσης, σέ

*Μόνη ξαφνικά
μέ τρία παιδιά.
Βαρβάρα Δέτσινα, 1942.*

μιά γωνιά, σπάνια τόν θυμάμαι νά μιλάει. Άκουγε μόνο σιωπηλός. Ήταν ωραϊό παλληκάρι.

«Μπίτσα, θυμάσαι τά περιστέρια ;»

«Θυμάμαι τά “χαμάμ!” πού τά είχατε για μεσημεριανό στό σχολείο πού μᾶς στέλναν τό φαγητό μέ τίς “καστανιές” κάθε μέρα, πήγαινε καί τῶφερνε ἡ καράκα, καί μύριζε ὁ τόπος! Ἐσύ πάντα μούδινες.»

«Κι' ἐσύ μούδινες πηχτή! Τήν ἔφτιαχνε ὁ μπαμπάς σου, μωραϊτικη. Για τά περιστέρια... Κάθε δεκαπέντε κατέβαινε μέ τό τραϊνο ἢ μαμά στό Κάφρ-Σάρκι κι' ἔφερνε περιστέρια καί τά πούλαγε. Μ' αὐτά ζήσαμε ὅταν χάσαμε τόν ἀλευρόμυλο. Δέ θέλω νά τή σκέφτομαι αὐτή τήν ἱστορία, ἄσε καλλίτερα.... Μᾶς ἔμεινε

ὁ περιστερεώνας. Μόλις τ'άφερνε, τήν ἴδια μέρα φεύγανε! Τ'ὄξερε ὁ κόσμος ἐρχόταν καί τ' ἀγόραζε. Εἶχαμε καί κότες. Πηγαινοερχόντουσαν στό σπίτι ὅταν πηδοῦσαν ἀπ' τό κλουβί στό μπαλκόνι. Τίς εἶδες μικρές, (γελάει). Τά κατακίτ, δέ γίνονται κότες ὅταν μεγαλώνουνε; Ἄλλ' αὐτές δέν τίς πουλούσαμε. Τίς τρώγαμε ἐμεῖς. Μᾶς ἔκαναν κι' αὐγά, ἀμέ. Οὔτε τ' αὐγά τά πουλούσαμε.»

«Στήν τραπεζαρία τό μεσημέρι, καθῶς τρώγαμε, ρίχναμε λοξές ματιές, (ὄχι πάντα λοξές συχνά ἦταν ὀλόϊσιες) νά δοῦμε τί τρώγανε οἱ ἄλλοι. Καί βλέπαμε κάτι φαγιά πού τρώγατε μερικές φορές ἢ Ἐλευθερία κι' ἐσύ πού καθόλου δέ μοιάζανε μέ τά δικά μας. Κι' ἀπ' αὐτά μούδινες.»

«Ἐσύ ἦσουν καταδεκτική!»

«Σαχλαμάρες, μ' ἀρέσανε.»

«Ἐφτιαχνε ἡ μαμά νά δεῖς, ποιὰ ἦτανε... Ἄ! ἡ “μπισσάρα”. Κουκιά πού τ'άφτιαχνε σά φάβα. Ἐνα ἄλλο, ἐκεῖνο ἦταν πολύ νόστιμο, τό “μγάμαρ”, ρύζι, γάλα καί κότες, τό στήθος νομίζω. Καί τό “κούσαρι” φακές μαγειρεμένες μέ ρύζι.»

«Ἐμεῖς κολλήσαμε στή μολοχία! Ὁ δρόμος σας, τί δρόμος ἦταν αὐτός, ἡ “Σάραρα Κιλάντα”. Τά Σάββατα τό μεσημέρι μέ ἄφινε ἡ καράκα στή δική σας στάση. Περνοῦσα, ἔπαιρνα τό μπαμπά ἀπ' τό μαγαζί, πηγαίναμε μετά μαζί στό σπίτι. Στό δρόμο ὅλο μούλεγε ἱστορίες καί χαιρετοῦσε δεξιά κι' ἀριστερά. Ἐβαζε τό δεξί του χέρι στό μέτωπο του, κι' ἔσκυβε λίγο τό κεφάλι. Πάντοτε ἔτσι χαιρετοῦσε, σάν Αἰγύπτιος. Περνώντας τό δρόμο σας ἀρχίζανε οἱ μυρωδιές ἀπ' τά ἀνοιχτά παράθυρα. Τί μυρωδιές ἦταν αὐτές ἀπ' τά φαγητά τ' Ἀράπικα. Καί μ' ἄδειο στομάχι!»

«Δέν πέρασες ὅμως νά δεῖς καί τί γινόταν τά Σάββατα μετά τό μεσημέρι! Ὁ δρόμος γινότανε δικός μας, Ἑλληνικός! Ἐσύ τό Σάββατο πήγαινες μέ τή Ντόλλη καί τόν Ἀρίστο καί τήν παρέα τοῦ Μίκυ. Στό δρόμο μας λοιπόν, στή “Σάραρα Κιλάντα”, μαζευόμαστον τρεῖς ἐμεῖς, ἡ Ἐλευθερία, ὁ Ἀναστάσης πρὶν κτυπήσει,

ἐγώ, οἱ δύο Ρισπέροι, ὁ Θέμης καί ὁ Παναγιώτης, οἱ Χρυσοστομί-
δηδες ἓνα ἀγόρι καί πέντε κορίτσια, ὁ Χρυσόστομος, ἡ Βάσω, ἡ
Ἑλενίτσα, τὸ Ἀγγελίκο, ἡ Ἀθανασία κι' ἡ Βαρβάρρα.»

«Ντουριάς!»

«Περίμενε, ἦταν κι' ἡ Βενετία καί πάνω κάτω περνοῦσε κι' ὁ
Χρῦσος ὁ Νούν, μέ τό ποδήλατο.»

«Λάθος! Ὁ Χρῦσος περνοῦσε ὅταν ἦταν πύχτρα ὁ δρόμος,
“ζάχμα” δηλαδή, γιά νά τούς τρομάζει ἀπό πίσω ξαφνικά. Τοῦ
πῆρα... συνέντευξη χθές καί τό ξέρω.»

«Πού λές, καί τί δέν παίζαμε! Σχοινάκι, κρυφτό, κυνηγητό,
κουτσό.... Ὁ δρόμος ἦτανε δικός μας. Μιά φορά, πῆγαν νά περά-
σουν δυό Ἀραπάκια μέ ποδήλατα, τούς βουτάει τό Ἀγγελικό
“ποῦ πᾶτε; τό ἀπόγευμα τό Σάββατο ὁ δρόμος εἶναι δικός μας.”
Φύγανε. Μπά, δέ θύμωσαν. Τά ξέραμε, ἦταν γείτονες. Τό λέγανε,

«Τό Σάββατο τό ἀπόγευμα, ὁ δρόμος εἶναι γιά τούς Χαουά-
γκηδες!»

Καί οἱ Χαουάγκηδες ἐμεῖς δηλαδή, οἱ Ἕλληνες κυρίως, ζού-
σαμε τήν Ἑλληνική ζωή μας, ἐλεύθεροι, ἀνενόχλητοι, καθρέφτι-
σμα τῆς Ἑλλάδας, κάθε στιγμῆ.

Στή Βενετία ὅμως, ἦταν τό μεγάλο γλέντι. Ὅχι τή Βενετία
τῆς Ἰταλίας, τή δικιά μας, τή Βενετία τήν Πυρομάγλου!

Ἐδῶ ἀλλάζει τό σκηνικό. Ὅλα ἀπλωμένα. Ψηλά ταβάνια,
μεγάλοι μπουφέδες, μεγάλες κάμαρες, κουζίνα μεγάλη καί φω-
τεινή.

Ἐνα πολύ μεγάλο χῶλλ καί γύρω πέντε δωμάτια. Τό ἓνα

1. Χαουάγκα, Χαουάγκηδες: Εὐρωπαῖος, Εὐρωπαῖοι πού ζοῦν στήν Αἴ-
γυπτο.

*Ἡ Ἀναστασία ἀκουμπάει λουλούδια στή μνήμη
τοῦ Βασιλεῖ Ἐδουάρδου Β΄.*

κάνει γιά δύο, ἄρα ἄς ὑπολογίσομε ἕξι. Μιά τέλεια «μαντάλα¹». Κέντρο καί γύρω-γύρω περιφέρεια, τό σχέδιο πού σέ ἠρεμεῖ καί πού οἱ μοντέρνοι καιροί τό κλέψαν ἀπ' τά σπίτια. Ἐδῶ ζοῦνε, χαρούμενα-χαρούμενα κι' ἐργατικά ἡ κυρία Ἐλένη Πυρομάγλου, ἡ ἀδερφή τῆς κας Βαρβάρας, ὁ ἄντρας τῆς ὁ κυρ-Βασίλης κι' ὁ γαμπρός του ὁ Θόδωρος ὁ Γκάχελ ὁ ἄντρας τῆς Ντίνας, πέθανε ἡ Ντίνα νέα κι' ἦταν τόσο ὄμορφη καί νέα κι' εἶχε ἕνα φουστάνι κίτρινο μ' ἕναν ἥλιο ἀπό χάντρες στό στήθος τό δεξί - ἦταν κι' ἡ Βενετία κι' ἡ Πάτρα. Τρεῖς ἀδερφές, ἡ Βενετία ἦτανε πού ἔπαιζε μαζί μας.»

«Τί χορός ἦταν αὐτός πού ρίχναμε στό σπίτι τῆς Βενετίας! Ἡ Ἐλευθερία κι' ἐγώ, οἱ ψηλές, ἡμαστον οἱ καβαλλιέροι. Πήγαμε νά χορέψομε μαζί κάποια φορά καί σκούνταγε ἡ μιά τήν ἄλλη! Γύρω-γύρω, γύρω-γύρω στό τετράγωνο τραπέζι στό χώλλ, μέ τό δί-

1. Μαντάλα: Ὅ,τι σχηματίζει κύκλο μέ κέντρο. Ὁ C.G. Jung πίστευε πώς εἶχε κατευναστική ἐπίδραση.

σκο στό φωνόγραφο νά γυρνάει κι' όταν ἄρχιζε νά πηγαίνει πιό
ἀργά τρέχαμε καί τόν ξανακουρδίζαμε καί τό χωνί καμαρωτό-
καμαρωτό- νομίζω ἦταν κόκκινο καί μπλέ- νά τραγουδάει βρα-
χνιασμένα,

«Γιά μιά γυναῖκα
δέν εἶναι ψέμματα,
ποιός δέν ἀρνήθηκε
παλάτια, στέμματα»

καί μεῖς νά τραγουδάμε, καθώς χορεύαμε, μαζί του.»

«Ποιό ἦταν ἐκεῖνο πού δέν τέλειωνε ποτέ;»

«Ποῦ τό θυμήθηκες Ἐλευθερία! Τό “Bolero”! Τάαα-Τατα-
τάτα-Τατατάτα-Τατάαα καί φτοῦ ξανά τό ἴδιο ἀπ' τήν ἀρχή.
Καλά δέ λέω ἀλλάζει λίγο λίγο μετά, ἀλλά ἐκεῖ, μονότερμα. Καί
θυμᾶμαι ποτέ δέν τό σταματήσαμε. Ξεκουρδιζόταν τό φωνό-

Ἐνα «εὐχαριστῶ» στή Βενετία
γιά τή χαρά!

γραφο τρέχαμε τό ξανακουρδίζαμε νά τελειώσει ό δίσκος! Κι' ύστερα ξέπνοες και πανευτυχείς μέ πρόσωπα κατακόκκινα νά τρέχει στά μέτωπα ό ιδρωτας τό ρίχναμε στίς γκαζόζες και στά παγωτά πού στέλναμε τό Άραπινάκι νά μās φέρει. Τοῦ δίναμε τίποτα ;»

«Ποῦ νά θυμᾶμαι, δέ νομίζω, ἀλλά γιά πέσμου θυμᾶσαι πού τραγουδοῦσες μέ τό χωνί ;»

«Τί ἔκανα ;»

«Ἐβγαλες μιά φορά τό χωνί ἀπ' τό φωνόγραφο στάθηκες ὀρθια μπρός στή μπαλκονόπορτα, πρὸς τά μέσα λίγο—»

«Θυμήθηκα, θυμήθηκα, κι' ἐνῶ ό καθένας ἔκανε τή δουλειά του μέσ' στό σπίτι και σεις χαζεύατε κάτι περιοδικά και τραγουδοῦσα γιά τόν οὐρανό πάνω ἀπ' τό σινεμά τό “Rex” ἀπέναντι και τήν καμήλα πού μασούλαγε ἀπλωμένη σ' ἓνα καμιόνι ἀνοιχτό μπροστά στήν εἴσοδο, μόλις σταμάτησα —τραγουδοῦσα τό “Μακρυά σάν θά φύγω μάννα στήν ξενητεία” — ἀκοῦμε ἓνα χειροκρότημα ἀπό κάτω, μέ φωνές και μέ “Μπράβο”¹ και κακό, σκύβομε: εἶχε μαζευτεῖ κόσμος κι' ἄκουγε. Κι' ό μπαμπάς εἶχε βγει ἀπ' τό μαγαζί κι' ἄκουγε κι' αὐτός!»

«Θυμᾶσαι τό σινεμά πού... δέν πηγαίναμε; Τά καλοκαίρια στό μπαλκόνι ;»

«Γιατί νά πᾶμε; Τῆς Βενετίας τό μπαλκόνι τί τῶχαμε! Μέ τή σειρά καθόταν ἓνας ἓνας στήν ἀριστερή γωνιά τοῦ μπαλκονιοῦ κι' ἔλεγε στούς ἄλλους τί ἔβλεπε και τί ἄκουγε, καθῶς ἐκεῖνοι τρώγανε τίρμις² και λίμπ.

Κι' ἐνῶ δέ βλέπαμε τήν ὥρα νά καθήσομε ἐμεῖς, νᾶρθει ἡ σει-

1. Μπράβο!: ἴδιο στ' Ἀραβικά.

2. Τίρμις; «θέρμοι» στά Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, ἀναφέρονται στόν Λουκιανό, ό Χάρος τά ζητάει ἀπ' τόν νεκρό γιά νά τόν περάσει στήν «ἄλλη ὄχθη».

ρά μας, όταν τό φίλμ ἦταν Ἀραβικό κι' εἶχε κανένα Ἀράπικο τραγοῦδι πού ἔλεγε κάπου μιά ὥρα “Ἄν δέν ἔρθεις, θά πεθάνω” βαρυόμαστον καί δίναμε τή θέση στόν ἐπόμενο! Ἦταν ἀνοιχτά τά πάνω παράθυρα τοῦ σινεμά.»

Χρόνια μετά στό ἴδιο σπίτι, τρεῖς ἄνθρωποι μόνοι, ὁ πατέρας, ἡ μάννα, κι' ἐγώ, περιμέναμε τήν ἄδεια νά φύγομε κι' ἐκείνη ἀργοῦσε καί μεῖς δέν ξέραμε ἂν θέλαμε ναρθεῖ.

Ὅποτε κτυποῦσε τό κουδοῦνι τρέχοντας ν' ἀνοίξω μήπως», τό μάτι μου ἔπεφτε στή φωτογραφία τοῦ γάμου πού εἶχε ἀφίσει φεύγοντας γιά τήν Αὐστραλία ἡ θεία Ἐλένη Τζέτη, ἡ γλυκιά «Σίττα Γιέρνα», κι' ἔλεγα μέσα μου.

Κάθε φορά:

«Τί σοβαρή κι' ὀμορφη νόφη ἦταν ἡ θεία!»

Ἄννα Καλατζιάν

(μιά πολύ Ἑλληνίδα Ἀρμενοπούλα)

☺ ☺ ☺

Ἀρμένιοι, Πόντιοι...

Ἄνθρωποι ζεστοί, χωρίς ἀγκάθια ἔτοιμα κάποια ἀναπάντεχη, ἀφύλακτη στιγμή νά σέ πληγώσουν.

Κι' ἄς ἔχουν τόσο πληγωθεῖ οἱ ἴδιοι.

Ἀκόμα κι' ὅταν πάλευε, κι' ἦταν δύσκολη ἡ πάλη, ἡ Ἄννα-Αναχίντ¹ δέν πλήγωσε, δέν ἔγινε σκληρή. Περήφρανη κι' ἀνθρώπινη μ' ἐκεῖνο τό «χαμόγελο – κατάφαση ζωῆς», βρῆκε τή θέση πού τῆς ἀνῆκε ἀνάμεσα στίς ζωές τῶν ἄλλων.

Ἡρώ Ποριάζη, Ντίνα Ἀγγελάκη, Ἐλένη Κωστάλλου, Ἄννα, Ἡβη Κατούνα.
Ἰώ Σπανουδάκη, Μαρία Πέπε.

1. Αναχίντ: ὄνομα τῆς χαμένης ἀδελφῆς τοῦ Ἀρμένιου πατέρα Ντομπάρ Καλατζιάν πού δέν βρῆκαν ποτέ.

Όλο τό καλοκαῖρι τοῦ '63 πλάι μου, στό καρυδένιο γραφεῖο τοῦ πατέρα ποῦμεινε πίσω, σέ ξένα χέρια, μόνο του, τήν εἶδα νά καταβροχθίζει μιὰ ὕλη Ἀγγλικῶν 5 ἢ 6 χρόνων σέ τρεῖς μῆνες.¹

Ἡ σοβαρότητα στό βλέμμα, «ἡ γνώση γιά τή γνώση» ἀλλά καί γιά «μιὰ θέση στόν ἥλιο» πού ἀπόλυτα τῆς ἄξιζε, ἔχουν μείνει στή μνήμη.

Ὑστερα, οἱ δύο δειλές φιγοῦρες πού περίμεναν ἔξω στό χῶλ μ' ἔκφραση χαμογελαστή πού λίγο σάν νά ζητοῦσαν συγγνώμη γιά κάτι πού ἐκεῖνες δέν εἶχαν φταιξει.

Ὅρθιες, κρατιόντουσαν ἔνοιωσα, σφιχτά ἀπ' τό χέρι.

Μάννα κι' ἀδελφή μικρή τῆς Ἄννας.

Ἡ κα Ἀγγελική μέ τά γυαλάκια τά στρογγυλά, κι' ἡ Λίζα.

Ἡ Ἄννα ἔχει γράψει ἓνα βιβλίο γιά τή ζωή της.

Σ' αὐτό μιλάει καί γιά τό ξεκίνημα στή Μανσοῦρα – Σχολεῖο, Ἐκκλησία, Γήπεδα, Προσκοπεῖο! Τά γνωστά.

Ὅμως μιλάει καί γιά τά ἄλλα τά ἄγνωστα σέ μᾶς, τά δικά της.

1. Ἡ Ἄννα ἔπρεπε νά περάσει ἐξετάσεις γιά τό «Ἀμερικάνικο Πανεπιστήμιο τοῦ Καΐρου».

Οί ρίζες

— Όχι, κύριε... Έλληνίδα είμαι. Ό πατέρας μου είναι Αρμένιος.

— Έ, τότε είσαι κι' εσύ Αρμένισσα.

Πόσο τή μισούσα αυτή τή λέξη. Αρμένισσα εγώ πού μέχρι τό κόκκαλο ένιωθα Έλληνίδα; Πού άκουγα για Έλλάδα κι' Έλληνικό ουρανό και πονούσε ή ψυχή μου γιατί τά πόδια μου δέν πατοῦσαν τό χῶμα της; Πῶς είναι δυνατόν; Η μητέρα μου είναι Έλληνίδα και τά παιδιά μέ τήν μάννα μεγαλώνουν.

Ό πατέρας, ένα καλοκάγαθο άνθρωπάκι γεμάτο καλωσύνη ἦταν μιά παρουσία άόρατη, λές και δέν υπήρχε, άφοῦ πάντα δουλευε μακριά μας, ένα αεράκι πού χαιίδευε τή ζωή μας έτσι σαν επισκέπτης. Έργαζόταν αρκετά χρόνια στην Άγγλική βάση κι έρχόταν νά μᾶς δεϊ κάθε δύο τρεις μήνες γεμάτος λαχτάρα, μ' ένα βαλιτσάκι γεμάτο «καλούδια», ὅπως θά έλεγε ή γιαγιά πού δέν γνώρισα ποτέ.

Αυτό τό βαλιτσάκι δέ θά τό ξεχάσω ποτέ. Όταν τό άνοιγε μέναμε μέ τό στόμα άνοιχτό εγώ και ή άδερφή μου ή Λίζα. Τί σοκολάτες, τί καραμέλες, τί τσίχλες άγγλικές γεμάτο μέχρι πάνω και ὅλα αυτά για μᾶς.

Άλλά μέχρι εκεί έφτανε ή παρουσία του. Τό τιμόνι τό κρατοῦσε ή μάννα. Αυτή έκανε κουμάντο. Σέ ὅλα. Για κείνη ο πατέρας δέν υπήρχε. Ήταν απλῶς κάποιος πού βρέθηκε στη ζωή της ίσα ίσα για νά κάνει δυό παιδιά και μετά τήν ένοχλούσε άκόμη και ή άνάσα του.

Κι' εμείς τά παιδιά τό νοιώθαμε αυτό. Πῶς νά ταυτιστοῦμε λοιπόν μέ έναν πατέρα πού ἦταν λίγος;

Μικρό παιδάκι, ό μόνος πού σώθηκε από τίς σφαγές τών Ἀρμενίων μαζί μέ τήν άδερφή του τράβηξε τό δρόμο τής όρφάνιας. Ποτέ του δέ μιλοῦσε γι' αυτό. Μόνο έστρεφε τό βλέμμα του άλλου κάθε φορά πού τόν ρωτοῦσα, γιά νά κρύψει τά δάκρυα πού γέμιζαν τά μάτια του.

Γράμματα δέν ήξερε άφοῦ δέν είχε πάει ποτέ του σχολείο. Οὔτε τά Ἀρμένικα τά ήξερε καλά-καλά πόσο μάλλον τά Ἑλληνικά. Θυμᾶμαι καθόμουν και τοῦ μάθαινα νά γράφει και προσπαθοῦσα νά τοῦ διορθώσω τά λάθη πού έκανε όταν μιλοῦσε. Είχαν άντιστραφεῖ οί ὄροι. Λές ήμουν ό γονιός κι' εκείνος τό παιδί.

Ἔτσι μέ έβλεπε πάντα. Ἦμουν τό καμάρι του. Τά μάτια του γέμιζαν δάκρυα όταν μιλοῦσε γιά μένα.

«Μόνο τό Ἄνουλα μέ αγαπάει» έλεγε και ἴσως νά είχε δί-κηρο. Οὔτε ή μάμμα οὔτε ή άδερφή μου τόν αγαποῦσαν. Ἡ Λίζα ντρεπόταν γι' αυτόν. Ντρεπόταν πού δέν ήταν ό πατέρας πού ήθελε, ό δυνατός, ό έξυπνος, ό πλούσιος, ὅπως ήταν οί πατεράδες τών άλλων παιδιών. Ὁ πατέρας πού θά ήταν περήφανη νά τόν έχει πλάι της.

Ἡ μάμμα άδιαφοροῦσε. Δέν ήταν ό άνδρας τών όνειρων της. Ἡ καλωσύνη πολλές φορές όταν είναι ύπερβολική παρεξηγεῖται. Δέ τόν εκτιμᾶς τόν άλλον κι' ἄς είναι ή καρδιά του σκέτο χρυσάφι. Κι' εγώ αυτό τό χρυσάφι τό είχα δεῖ και ήξερα ότι ήταν άνεκτίμητο.

Πρέπει νά ήμουν στίς πρώτες τάξεις τοῦ Γυμνασίου όταν έφυγαν οί Ἄγγλοι από τήν Αἴγυπτο. Οί βάσεις εκλεισαν, ό πατέρας ήρθε στή Μανσούρα. Μέ τά λεφτά πού είχε μαζέψει δουλεύοντας τόσα χρόνια άνοιξε ένα μπακάλικο και προσπαθοῦσε νά γίνει άφεντικό. Ἔδινε συνέχεια βερεσέ, δέν έπαιρνε ποτέ τά χρήματα πίσω...

Ἡ κατάσταση στό σπίτι δέν ήταν καθόλου ρόδινη. Ἐμεῖς είχαμε αρχίσει νά μεγαλώνομε και καταλαβαίναμε πολλά πράγματα.

Θυμᾶμαι... Ὅταν ἦμουν 8... 9 χρονῶν εἶχα κερδίσει ἓνα μικρό κουκλάκι ἀπό τόν Χριστουγεννιάτικο κλῆρο. Ἄντί νά μοῦ δώσουν ὁμως αὐτό μοῦ ἔδωσαν μιά μεγάλη κούκλα. Κι' ἐγώ ἀντί νά χαρῶ πῆγα σέ μιά γωνιά κι' ἔβαλα τά κλάμματα. Δέν εἶχα κερδίσει καμμιά μεγάλη κούκλα. Ἐγώ εἶχα κερδίσει τή μικρή. Δέν εἶχα ἀνάγκη τή κούκλα τους. Δέ θυμᾶμαι κάν ἄν τήν πῆγα σπίτι. Κάπου θά τήν «ξέχασα» ἐπίτηδες.

Ἡ Σαγιντούλα

Ὅσο περίεργο κι ἄν ἀκούγεται πάντα εἶχαμε μιά γυναῖκα στό σπίτι γιά τίς δουλειές τοῦ σπιτιοῦ. Ὅλοι στήν Αἴγυπτο ἀκόμα καί οἱ πιό φτωχοί, εἶχαν τήν πλύστρα πού ἐρχόταν μιά φορά τή βδομάδα νά κάνει τήν πλύση. Πλυντήρια δέν ὑπῆρχαν. Μέ 10 γρόδια – μέ τίποτε δηλαδή – ἐρχόταν ἡ καυμένη, ἔβραζε νερό καί ἔπλενε τά ροῦχα μέ πράσινο σαποῦνι σέ μιά στρογγυλή σκάφη, σ' ἓνα τεράστιο ταψί. Τή θυμᾶμαι νά κάθεται σ' ἓνα χαμηλό σκαμνί καί σκυμμένη μπροστά νά τά τρίβει, νά τά στύβει καί μετά νά γεμίζει τή ταράτσα μας μέ κάτασπρα σεντόνια. Πόσο μοῦ ἄρεσε νά παίζω κρυφτό μέ τή Λίτσα πίσω ἀπό αὐτά τά σεντόνια.

Ἐκτός ἀπό τήν πλύστρα, εἶχαμε καί τήν Σαγίντα – Σαγιντούλα, ὅπως τήν φωνάζαμε. Αὐτή ἐρχόταν κάθε μέρα. Δέ νομίζω νά τήν πληρώναμε. Ἦταν μόνη στόν κόσμο καί μᾶς ἀγαποῦσε. Ὅσο ἦταν νέα ἔκανε κάποια κουτσοδουλειά, ὅταν γέρασε ὁμως ἦταν ἐκεῖ γιά νά μᾶς λέει παραμύθια καί νά μᾶς ξεματιάξει ὅταν πίστευε ὅτι κάποιο κακό μάτι μᾶς μάτιαζε.

Ἐπαιρνε τότε μιά ἐφημερίδα, τήν ἔκοβε σέ σχῆμα ἀνθρώπου, μετά τῆς ἔβαζε φωτιά, τήν ἔριχνε στό νεροχύτη κι ἄνοιγε τή βρύση φωνάζοντας «Σβῦσε κακό μάτι. Κάψου κακό μάτι.» Σκέτο βουντοῦ δηλαδή!

Τήν ἀγαπούσαμε τή Σαγιντούλα μας. Ἦταν ἡ γιαγιά πού δέν εἶχαμε γνωρίσει, ἡ συντροφιά μας. Κάθε βράδυ πού γύριζε σπίτι τῆς ἔπαιρνε πάντα ἓνα κατσαρολάκι μέ φαί πού εἶχε περισσέψει

καί κανά δυό γρόσια στήν τσέπη. Γι' αὐτήν σπάραξα ὅταν φύγα-
με ἀπό τήν Αἴγυπτο ὅσο γιά κανέναν ἄλλον.

Σχολεῖο, Ἐκκλησία καί ... Καουμπούικα

Οἱ μέρες μας κυλοῦσαν ἡρεμες καί γεμᾶτες μέ τόσα πράγμα-
τα, ὅπως τό σχολεῖο, τό διάβασμα, τό πλεκτό, τό ἐργόχειρο, τά
καλοκαίρια. Ἀλήθεια ποιό παιδί στίς μέρες μας κεντάει; Ἐγώ ὄχι
μόνο κεντοῦσα ἀλλά στά δεκατέσσερα-δεκαπέντε μου ξενοκε-
ντοῦσα. Ἀναλάμβανα να κεντήσω γιά γνωστούς καί μέ τά χρήμα-
τα πού ἔπαιρνα βοηθοῦσα τό σπίτι μας.

Τά παιδικά μου χρόνια ἦταν δεμένα μέ τό Σχολεῖο μας. Τό
πρωινό τῆς Κυριακῆς πηγαίναμε ὅλα τά παιδιά τοῦ Σχολείου
στήν ἐκκλησία. Τά κορίτσια μέ τά μπλέ ναυτικά μας τό χειμῶνα
καί μέ τά ἄσπρα τό καλοκαίρι. Τ' ἀγόρια, ἀπό τά πρωτάκια τῶν
ἕξι χρόνων μέχρι τούς τελειόφοιτους μέ μπλέ φορεσιές κι' ἄσπρο
πουκάμισο. Ὅλοι στή σειρά, μέ τάξη παρακολουθοῦσαμε τήν
λειτουργία κάτω ἀπό τό ἄγρυπνο βλέμμα τῶν καθηγητῶν μας.
Μόλις ὅμως ἀκούγαμε τό «Εἶδωμεν τό φῶς τό ἀληθινόν» ἡ ἀντοχή
μας εἶχε φτάσει στό ἀπροχώρητο καί τό σύρσιμο πού ἀκουγότανε
ἔδειχνε ὅτι τό «μαρτύριο» γιά πολλούς ἔφτανε στό τέλος κι'
ἐρχόταν ἡ ὥρα τοῦ κινηματογράφου.

Γιατί ἀμέσως μετά τή λειτουργία μᾶς πήγαιναν στόν διπλανό
κινηματογράφο – στό "Eden", Ἑλληνικό, ἀνῆκε στήν Κοινότητα–
γιά νά δοῦμε τήν πατροπαράδοτη «καουμπούικη» ταινία. Ἄν
ὕπῃρχε καμμιά σκηνή φιλιού ἦταν σίγουρα κομμένη. Εἶδα τόσες
καουμπούικες ταινίες σάν παιδί πού τώρα, ὅταν ἔχει καουμπούικο
στήν τηλεόραση, ἀλλάζω ἀμέσως κανάλι.

Μόλις τελείωνε τό ἔργο ἔπρεπε νά φύγομε ἀμέσως. Ἐμεῖς οἱ
«ἐξωτερικοί», δηλαδή αὐτοί πού εἶχαμε τίς οἰκογένειές μας στή
Μανσοῦρα ἔπρεπε νά πᾶμε σπίτια μας καί οἱ «οἰκότροφοι» νά
ἐπιστρέφουν στό Σχολεῖο πού στέγαζε καί τό Οἰκοτροφεῖο. Τό
Σχολεῖο μας συγκέντρωνε παιδιά ἀπ' ὅλη τήν Ἀφρική καί φημιζό-
ταν κυρίως γιά τήν πειθαρχία του.

Ὁ κοσ Παπαϊωάννου.

Μερικοί ἀπό μᾶς τούς ἐξωτερικούς ἀντί νά πᾶμε σπίτια μας μετὰ τόν κινηματογράφο, καθόμαστον νά δοῦμε καί τό δεύτερο ἔργο πού ἦταν πάντα μιά Ἀραβική ταινία. Τίς λάτρευα αὐτές τίς ταινίες. Πρῶτα ἀπ' ὅλα γιατί καταλάβαινα τί ἄκουγα. Μιλοῦσα τ' Ἀραβικά σά μητρική μου γλῶσσα. Ὑστερα, ἦταν ταινίες βγαλμένες μέσα ἀπό τή ζωή, τή ζωή πού ἤξερα, ζοῦσα καί ὄνειρευόμουνα, χωρίς σκοτωμούς μέ Ἰνδιάνους καί οὐρλιαχτά.

Ἔλα ὅμως πού αὐτό ἀπαγορευόταν διά ροπάλου! Μέ τό πού ἔσβυναν τά φῶτα λοιπόν καί μέσα στήν ἀναμπουμπούλα τῆς ἀναχώρησης τῶν παιδιῶν ἐμεῖς, οἱ πιό τολμηροί, χωνόμαστον κάτω ἀπ' τά καθίσματα μέχρι νά φύγουν ὅλοι καί μαζί μ' αὐτούς ὁ Θεολόγος μας ὁ κύριος Παπαϊωάννου πού περνοῦσε μ' ἕνα φακό κι' ἔψαχνε σειρά σειρά ὅλη τήν αἶθουσα μήπως πιάσει κανέναν ἀπειθάρχητο. Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε τόσο δυνατά ὅταν ὁ φακός πλησίαζε στήν κρυφώνα μας πού νόμιζα ὅτι αὐτή καί μόνο θά μέ πρόδιδε.

Δέν ὑπῆρχαν οὔτε πάρτυ, οὔτε μπαράκια, οὔτε ποτά, οὔτε ξενύχτια στή Μανσούρα. Ἐμεῖς ὅμως ἤμαστον εὐτυχημένοι. Καί βγήκαμε ὅλοι ὑγιεῖς ἀπό ἐκεῖνο τό Σχολεῖο. Οἱ ἀτέλειωτες ὥρες πού περνούσαμε ἐκεῖ – ἔξι μέ ὀκτώ καθημερινά – μᾶς ἔδεσαν καί μᾶς ἔκαναν ἕνα. Ἀκόμα καί τίς Κυριακές στό Σχολεῖο πηγαίναμε γιά νά ξεσκάσομε. Τά γήπεδά του μεγάλα, ἀγκάλιαζαν τό παιχίδι μας καί γύμναζαν τό κορμί ἀλλά καί τήν ψυχή μας.

Πόσο τυχεροί πρέπει νᾶταν οἱ γονεῖς μας τότε. Καμμιά ἀνησυχία γιά τό ποῦ βρίσκονταν τά παιδιά τους, τί κάνουν, μέ ποιούς εἶναι.

Τά χρήματα

Ἡ κατάσταση στό σπίτι δέν ἦταν καθόλου ρόδινη.

Τά λεφτά πού ἔβγαζε ὁ πατέρας δέν ἔφταναν γιά νά ζήσομε

κι' έτσι ή μάμμα αναγκαζόταν νά κάνει ό,τι δουλειά περνούσε από τό χέρι της γιά νά τά βγάλει πέρα. Πάντα τή θυμάμαι νά πλέκει μέχρι άργά τό βράδυ. Έπλεκε πουλόβερ, ζακέττες, καί πολλές φορές τή βοηθοῦσα κι' έγώ μέ μοναδική μου συντροφιά τό ραδιόφωνο. Τό φαΐ δέ μάς έλειψε ποτέ, άλλα πράγματα όπως κάποιο καινούργιο ροῦχο, λίγο χαρτζιλίκι, αὐτά δέν ὑπῆρχαν. Ἡ ἔλλειψη τους όμως δέν ἦταν αισθητή. Όταν δέν ἔχεις γνωρίσει κάτι δέν καταλαβαίνεις ότι σοῦ λείπει. Έξάλλου ροῦχα δέν χρειάζομαστον πολλά άφοῦ ή σχολική ποδιά εἶχε γίνει ἀναπόσπαστο μέρος τοῦ κορμιοῦ μας. Δέν θυμάμαι νά φόρεσα πολλές φορές φουστάνι εκτός από τά καλοκαίρια όταν δέν εἶχαμε σχολεῖο. Όπου καί νά πηγαίναμε – όταν μάς ἔμενε χρόνος δηλαδή – ἔπρεπε νά φοράμε τήν ποδιά. Άλοιμόνο άν μάς ἔβλεπε κανένας Καθηγητής στό δρόμο χωρίς αὐτήν. Πῶς νά μοῦ λείπει λοιπόν τό λουσο άφοῦ δέ τό χρειάζομουν;

Δουλειές στό σπίτι ποτέ δέ μέ ἄφηνε ή μάμμα μου νά κάνω. Μόλις μ' ἔβλεπε στό νεροχύτη νά προσπαθῶ νά πλύνω κανένα πιάτο ἔβαζε τίς φωνές.

— Άσε τά πιάτα ἐσύ. Πήγαινε νά διαβάσεις. Μή χάνεις τό χρόνο σου.

Όλη της ή ἔννοια ἦταν νά εἶμαι καλή μαθήτρια, νά σπουδάσω, νά γίνω ό,τι δέ μπόρεσε νά γίνει αὐτή.

Δώδεκα χρονῶν, θυμάμαι εἶχα ἀναλάβει νά προγυμνάζω ἕνα κοριτσάκι Β' Δημοτικοῦ. Πόσο περήφανη ἔνοιωσα όταν πῆρα στά χέρια μου τό πρῶτα μου χρήματα! Ένα καλοκαίρι εἶχα ἀναλάβει νά προγυμνάζω ὅλους τούς μετεξεταστέους τοῦ σχολεῖου. Περίπου δεκαπέντε παιδιά, μοῦ τά εἶχε ἐμπιστευθεῖ ή Έλληνική Κοινότης νά τά βοηθήσω. Μόλις εἶχα τελειώσει τήν Ε' Γυμνασίου.

Πήγαινα λοιπόν κάθε μέρα 9.00 μέ 1.00 στήν Κοινότητα τά ἔβαζα ὅλα γύρω από ἕνα στρογγυλό τραπέζι καί τούς ἔκανα μάθημα. Τώρα πῶς ἔκανα όταν ό καθένας εἶχε διαφορετική ὕλη ακόμα καί τώρα δέν μπορῶ νά τό καλατάβω. Πάντως, τά κατάφερνα μιά χαρά.

Στό Κάιρο

— Μαμά γιατί άργεῖ ὁ πατέρας; Ἔχει τόσο καιρό νά ἔρθει. Μήπως ἔπαθε τίποτε; Δέν ἀνησυχεῖς;

— Τί νά πάθει. Ἀπλῶς μᾶς ξέχασε. Ἦταν ἡ ἀπάντηση.

Νά μᾶς ξεχάσει; Ἦμουν σίγουρη ὅτι αὐτό δέν ἦταν ἀλήθεια. Δέν μου εἶπε ὅτι ἐκείνη τόν εἶχε διώξει.

— Θά πάω νά τόν βρῶ. Ξέρεις τουλάχιστον ποῦ μένει;

— Δέν εἶσαι καλά. Μικρό κορίτσι θά πᾶς μόνη σου στό Κάιρο; Θά σέ φᾶνε ζωντανή.

— Θά πάω μέ τή Λίζα.

Ὅταν βάλω κάτι στό μυαλό μου τό καταφέρνω ὅσο δύσκολο καί νᾶναι. Ἄν εἶχε πεθάνει; Ἄν τόν εἶχαν σκοτώσει; Ἀπό τήν ἄλλη μοῦ ἔκανε ἐντύπωση ἡ ἀπάθειά της. Ποῦ βρῆκα τή διεύθυνση οὔτε θυμᾶμαι. Τήν ἤξερε ἐκείνη μᾶλλον καί τελικά μοῦ τήν ἔδωσε.

Τό Κάιρο μοῦ εἶχε φανεῖ μεγάλο, πολύβουο, ἀχανές. Καταφέραμε ὁμῶς καί βρῆκαμε τήν πολυκατοικία πού ἔμενε.

— Σάν πολύ πολυτέλεια, σκέφτηκα. Πῶς εἶναι δυνατόν νά μένει ἐδῶ.

Ρώτησα τό θυρωρό.

— Ἄνεβείτε στήν ταράτσα, μᾶς εἶπε. Ἐκεῖ θά τόν βρεῖτε. Ἔχει πολλά δωμάτια.

Ἄνέβηκα μέ τό ἄσανσέρ καί βρέθηκα σέ μιά μεγάλη ταράτσα μέ μικρά δωμάτια ἕνα-γύρω.

— Χριστέ μου ἐδῶ μένει;

Κάτι μαύροι μέ κύταζαν περίεργα.

— Τόν Χαουάγκα Γιάννη, τούς ρώτησα.
— Έκει, μου εἶπαν καί μοῦ ἔδειξαν μιά πόρτα.

Διστακτικά χτύπησα τήν πόρτα. Πρέπει νά ἦταν Κυριακή γιατί ὁ πατέρας ἦταν ἐκεῖ καί μᾶς κύταζε ἔκπληκτος σάν νά τόν εἶχε κτυπήσει κεραυνός.

— Ἄνουλα, ἐσύ;

Ἐπεσα στήν ἀγκαλιά του καί μπήκαμε μέσα. Ὁ μαύρος ἀπό δίπλα πέταξε κάτι πονηρό καί ὁ πατέρας ὄλο περηφάνεια βγήκε στό κατώφλι.

— Εἶναι οἱ κόρες μου, εἶπε κι ἔκλεισε τήν πόρτα.

Μιά καμαρούλα τόση δά, καθαρή δέν μπορῶ νά πῶ ἀλλά ἡ καρδιά μου σφίχτηκε. Πόση δυστυχία πρέπει νά κουβαλοῦσε μέσα του, πόση μοναξιά.

— Γιατί πατέρα; Γιατί χάθηκες;

Μέ κύταξε στά μάτια καί ἀμέσως κατέβασε τό βλέμμα.

— Ἐπρεπε νά βρῶ δουλειά καί στή Μανσοῦρα δέν εἶχε τίποτα. Ἐδῶ δουλεύω.

Λέξη γιά τή μάνα. Δέν τόν ἄκουσα νά τήν κατηγορεῖ ποτέ. Τήν ἀγαποῦσε ὁ δύστυχος ἀκόμα, κι' ἄς τόν ἔδιωχνε αὐτή.

Μιά πόρτα κλείνει, μιά ἄλλη ἀνοίγει...

— Τί κριμα γιά κείνη τήν κοπέλλα, τήν Ἀρμένισσα. Ἐγραφε γιά ἄριστα. Ἡ πρώτη. Ὅμως ἀποφασίσαμε νά δώσουμε τήν ὑποτροφία¹ σέ μιά δική μας. Ἑλληνίδα. Γιατί νά τήν πάρει μιά ξένη;

1. Ὑποτροφία τοῦ Ι.Κ.Υ. Κρατική. Ἐρχόταν εἰδική ἐπιτροπή Καθηγητῶν ἀπό τήν Ἑλλάδα κι' ἐξέταζε τούς ὑποψήφιους.

25η Μαρτίου 1962

« Έλευθερία ἢ Θάνατος »
Καράϊσκάκης, Β. Σταυρινούδης.

Ἡ Άννα.

— Ἐγὼ πάντως τό θεωρῶ ἀδικία, ἀπάντησε κάποιος ἄλλος.
Ἡ ἀπόφαση ὅμως εἶχε παρθεῖ καί μένα τό ὄνειρο ἔγινε κομμάτια. Τό ὄνομά μου εἶχε σταθεῖ ἐμπόδιο. Ἦθελα νά δώσω τέρμα στή ζωή μου. Καταλαβαίνω τήν ἀπελπισία τῶν παιδιῶν πού δέν περνοῦν στίς Πανελλήνιες. Λές κι' ὁ κόσμος τελειώνει ἐδῶ καί δέν ἔχει παραπέρα.

— Γιατί κάνεις ἔτσι, μοῦ εἶπε ὁ Γυμνασιάρχης μου ὁ Χιωτίνης. Θά πᾶς στό Ἀμερικάνικο Πανεπιστήμιο τοῦ Καΐρου. Ἐκεῖ μπορεῖς νά σπουδάσεις ὅ,τι θέλεις. Γιατί μόνο Φιλολογία;

— Πῶς εἶναι δυνατόν κύριε Χιωτίνη; Τό Ἀμερικάνικο εἶναι πανάκριβο. Μέ τί λεφτά; Ἐκεῖ σπουδάζει ὅλη ἡ ἀριστοκρατία τῆς Αἰγύπτου.

— Ἐχεις τήν Χιωτίνιο ὑποτροφία. Τό ξέχασες; Οὕτως ἢ ἄλλως βγῆκες ἡ πρώτη στήν τάξη σου. Τήν δικαιουσαι. Ἐχεις ἕνα ὀλόκληρο καλοκαῖρι νά προετοιμαστεῖς. Ρώτησε καί τήν Ὀλυμπία. Εἶναι ἐδῶ στήν Αἴγυπτο. Ἦλθε νά δεῖ τούς γονεῖς της.

Μ' αὐτή τή βουβή του ἀγάπη...

Ποτέ δέ μοῦ εἶχε μιλήσει ἔτσι ὁ «Μπάρμπας», ὅπως τόν ἀποκαλούσαμε, ἀνθρώπινα, πατρικά. Ἦξερα ὅτι μᾶς ἀγαποῦσε ἀλλά μέ τόν δικό του τρόπο. Ὅλοι μας τόν τρέμαμε. Ἀκούγαμε «παιδιά ὁ Μπάρμπας» κι' ἀλλάζαμε δρόμο. Ἦταν ψηλός, εὐθυτενής, ἀγέρωχος, ἀρκεῖ νά σοῦ ἔριχνε μιά ἄγρια ματιά γιά νά σέ περιλούσει κρύος ἰδρώτας. Στ' ἀγόρια τά σκαμπίλια πέφτανε βροχή ἂν τύχαινε νά βρεθεῖ ἐκεῖ τήν ὥρα τῆς ἀταξίας. Τά κορίτσια φυσικά δέν τά χτυποῦσε ἀλλά ἡ εἰρωνεία καί ἡ ἐπίπληξη ἦταν χειρότερη ἀπό τό ν' ἀνοίξει ἡ γῆ νά σέ καταπιεῖ. Ὅμως ὅσο ἀπρόσιτος κι' ἂν μᾶς φαινόταν ξέραμε κατά βάθος ὅτι ἦταν πάντα ἐκεῖ νά μᾶς προσέχει, ἀφοῦ ἤμαστον τά μόνα παιδιά πού ἀπέκτησε.

Γεροντοπαλίκαρο, ἔμεινε ἀνύπαντρος, ἀφοσιωμένος στό καθήκον. Σαράντα χρόνια Γυμνασιάρχης, ἀνάστησε γενειές μ' αὐτή τήν βουβή του ἀγάπη. Τή χρονιά πού τελείωσα ἐγώ, τό 1963, πῆρε κι' αὐτός τή σύνταξή του, μέγανος πάνω ἀπό 75 χρονῶν. Ποτέ δέν τόν θυμᾶμαι νά πιάνει κουβέντα μέ κάποιον μαθητή, ἔτσι φιλική, γιά νά τόν ρωτήσῃ πῶς πάει. Μόνο γιά ἐπίπληξη σέ σταματοῦσε.

Γι' αὐτό μοῦ ἔκανε ἐντύπωση ὁ τρόπος πού μοῦ μιλοῦσε τώρα. Τόσο ἀνθρώπινα! Δέν ἦταν ὁ μπαμπούλας πού ὅλοι τρέμαμε. Ἦταν ὁ πατέρας, ὁ «Γέρος μας», τό ἄλλο παρατσούκλι πού τοῦ εἶχαμε δώσει.

Καί τώρα σέ μένα ἐρχόταν νά δώσει τή λύση. Ἦτσι ἀπλᾶ. Θά μέ σπούδαζε τό ἴδιο μου τό Σχολεῖο.

Ξενοικιάσαμε λοιπόν τό σπίτι μας, πήραμε τά λιγοστά ἐπιπλα πού εἶχαμε, ἀποχαιρετίσαμε τούς φίλους, τή γειτονιά πού μεγαλώσαμε, ἀγκαλιάσαμε καί κλάψαμε μέ τή Σαγινοῦλα μας πού ἦταν γρηοῦλα πιά, καί φύγαμε γιά τό Κάιρο.

«Είναι ή Μόνα, ή κόρη του Νάσσερ»

— Θα δείς πώς θα σου άρέσει εκεί, μου είχε πει ή Όλυμπία.

Καί δέν είχε άδικο. Ένας άλλος κόσμος μέ περίμενε στό Πανεπιστήμιο τό Άμερικάνικο του Καΐρου. Έκει δέ μ' ένοχλοῦσε πού ήμουν ή Καλατζιάν. Υπήρχαν τόσοι άλλοι Άρμένιοι, Γάλλοι, Άγγλοι, Ιταλοί, Αιγύπτιοι. Οί Έλληνες ήταν μειονότητα. Γρήγορα έπιασα φιλία μέ μία Άρμενοπούλα κι' έγινε ή καλλίτερή μου φίλη όλα εκείνα τά φοιτητικά μου χρόνια. Φυσικά δέν μπόρεσε νά καταλάβει πώς δέν ήξερα λέξη άρμένικη αλλά δέ μου ζήτησε ποτέ έξηγήσεις. Τής έφτανε πού αγαπούσα τούς Άρμένιους κι' άς μή μέ φώναζαν Anahid αλλά Άννα.

« A. U. C. »

American University Cairo.

Μιά μέρα είδα μιά μελαχροινή, ψηλή κοπέλλα νά κυκλοφορεῖ στήν αὐλή τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐκεῖνο πού μοῦ ἔκανε ἐντύπωση σ' αὐτή δέν ἦταν ἡ ἴδια ἀλλά οἱ δύο μπράβοι πού τήν ἀκολουθοῦσαν ὅπου κι' ἄν πήγαινε.

— Ποιά εἶναι αὐτή; Ρώτησα τούς συμμαθητές μου.

— Εἶναι ἡ Μόνα, ἡ κόρη τοῦ Νάσσερ.

— Τοῦ πρωθυπουργοῦ;

— Ξέρεις κανέναν ἄλλο Νάσσερ; μοῦ ἀπάντησαν γελῶντας.

Ἡ τύχη τῶφερε νά πάρομε κάποιο μάθημα μαζί κι' ἔτσι γνωριστήκαμε. Ἀπό τότε γίναμε ἀχώριστες κι' ὅ,τι μαθήματα μπορούσαμε νά πάρομε μαζί, τά παίρναμε. Ἦταν ἀπλό καί καλοπροαίρετο κορίτσι ἡ Μόνα κι' ὅταν χωρίσαμε τέσσερα χρόνια ἀργότερα κλαίγαμε κι' οἱ δύο πολύ γιά μιά φιλία πού κράτησε τόσο λίγο.

— Θά σέ θυμᾶμαι πάντα Ἄννα, μοῦ ἔλεγε. Κριμα πού πρέπει νά φύγεις νά πᾶς στήν πατρίδα σου.

— Κι' ἐγώ δέ θά σέ ξεχάσω ποτέ Μόνα.

Καί δέν τήν ξέχασα!

Στό φῶς τοῦ μισοφέγγαρου

Ὅχι, δέ νομίζω νά ἔχω ζητήσει κάτι ἀπό τό Θεό καί νά μή μοῦ τό ἔχει δώσει ὡς τώρα. Ἡ ζωή μου, παρόλες τίς δυσκολίες της ἦταν μιά ζωή ωραία, μιά ζωή γεμάτη. Τί κι ἄν ἦταν γεμάτη μέ μισά φεγγάρια. Τί κι ἄν ἡ πανσέληνος δέν ἔφεγγε στό δικό μου οὐρανό. Τό φῶς τοῦ μισοφέγγαρου ἦταν ἀρκετά δυνατό γιά νά φωτίζει τό διάβα μου.

Κατίνα Παναγιωτοπούλου έκ Ναυπάκτου

(ή άνείπωτη κοινωνική ζωή)

☺ ☺ ☺

1.

Άπρόσμενες ιστορίες ανθρώπων αναπηδοῦν καθώς ή μία μαρτυρία ακολουθεί τήν ἄλλη.

Ένα δέος και μία ἀγάπη γι' αὐτές τίς κρυμμένες ζωές πού σά νά περίμεναν χρόνια μέ τήν ἴδια ὑπομονή πού ἄντεξαν τή ζωή τους ὅσο ζοῦσαν νᾶρθει ή μέρα πού κάποιος, κάπου νά γράφει και γι' αὐτές.

Πῆγα στή Μιλίτσα¹ νά τῆς ζητήσω τή φωτογραφία ἐκείνη τῆς μητέρας της πού πάντα μοῦ γεννοῦσε ἕνα χαμόγελο καθώς τήν προσπερνοῦσα στήν κονσόλα γιά τό βιβλίο.

«Σάν κάρτ-ποστάλ!»

«Μά τήν φωνάζανε και “κάρτ-ποστάλ”.»

«Ήταν ὁμορφη ή μαμά σου Μιλίτσα. Και τήν πρόσεχε τήν ὁμορφιά της. Μοῦλεγε κάποτε γιά σαράντα τόσα “μπιγκουντί” στά ὠραία της μαῦρα μαλλιά τή νύχτα στό κρεββάτι – πῶς κοιμόταν ἀλήθεια – και... ἀκινήσια ὀλίγων λεπτῶν σ' ἕνα δωμάτιο μέ κλειστό τό φῶς ἐκείνη κι' ή ἀδελφή της ή Μαρία πρίν πᾶνε στό Χορό... νᾶναι τό βλέμμα πιό ὁμορφο! Οὔτε ή Κλεοπάτρα, δέ νομίζω. Όλοι γύριζαν νά τή δοῦν ὅταν ἔμπαινε στή “Λέσχη” μέ τόν

1. Μιλίτσα: Αἰμιλία Προβιά. Πρόσφερε ἕνα θαυμάσιο «ντοκουμανταίρ» γιά τή Μανσοῦρα και, κυρίως, τά «Ἑλληνικά Ἐκπαιδευτήρια Μανσοῦρας» στό «Παρασκήνιο» τῆς Ν.Ε.Τ., τό 1938.

πάντα έρωτευμένο σύζυγο Πάνο Προβιά, τόν πιό ώραϊο γλεντζέ. Σά ζωγραφιά. Μά ήταν και καλή, καταδεκτική. Κι' άς έλαμπε σάν—»

«Διαμαντόπετρα;»

«Δέν καταλαβαίνω, ναί γιατί όχι. Γιατί γελάς; Μιλίτσα λέγε. Είσαι γεμάτη ιστορίες πού δέν τίς λές. Σ' έμαθα πιά. Λέγε.»

«Ναί μιά ιστορία είναι κι' έδω κι' άληθινή. Άπ' τή Μανσούρα έφυγα όταν πήγαμε στήν Άλεξάνδρεια πριν καλά γίνω πέντε χρονών. Κι' όμως τή θυμάμαι καλά.»

«Μά κι' έμεις σέ θυμόμαστε. Σά νάμεινες συνέχεια μαζί μας. Είδες ή άγάπη; Σέ θυμάμαι ένα ολόχρυσο τόσο δά πλασματάκι πού σ' έφερε ή μαμά σου μαζί της νά εύχηθει του Άγίου Άθανασίου. Ή μαμά πέρασε τή σικάτη Έλεωνόρα στή σάλα – θυμάμαι φοροῦσε και καπελάκι – και σένα σ' έφερε σέ μένα νά... παίξομε. Άνοιξα τό κάτω συρτάρι στό μεγάλο ντουλάπι μέ τά παιχνίδια στήν καθημερινή κάμαρα κι' έβγαλα τούς ξύλινους κύβους. Για φαντάσου! Ήσουνα πέντε κι' ήμουν δεκαπέντε και παίζαμε μαζί!»

«Τούς θυμάμαι.»

«Τί;»

«Ναί, θυμάμαι τά χρώματα, μπλέ σκοῦρο, σκοῦρο κόκκινο, κίτρινο χρυσό.»

«Και μένα μέ μάγευαν εκείνα τά χρώματα. Είχαν κάτι σά θαμπό χρυσό γύρω τους.»

«Πού λές, νά σοῦ πῶ για τή “Διαμαντόπετρα”. Στό σπίτι μου είχαν φέρει μιά γυναίκα νά μέ κυττάει. Τήν κυρα-Κατίνα. Καθόμαστε κοντά-κοντά και μούλεγε πάντα τό ίδιο παραμῦθι. Τή “Γενοβέφα”. Ή κυρα-Κατίνα τόκανε δικό της, τόλεγε όπως ήθελε. Και μούχε δύο ονόματα, κουκλί, και Διαμαντόπετρα.»

«Τί όμορφο! Διαμαντόπετρα....»

«Καί τό βράδυ πρίν κοιμηθοῦμε τῆς κτένιζα τά ἄσπρα της μαλλιά.»

«Ἀπό τότε ἤξερες νά σταματᾶς τίς στιγμές.»

«Κατίνα Παναγιωτοπούλου ἀπ' τή Ναύπακτο. Μοῦλεγε ὅμως καί ἓνα ἄλλο παραμῦθι πού τελικά δέν ἦταν καθόλου παραμῦθι. Ὅτι λέει τῆς δῶσαν κάποτε ἓνα παιδάκι πού δέν εἶχε κανέναν, καί κείνη τό μεγάλωσε κι' ἔγινε σωστό παλληκαράκι καί τώρα ζεῖ σ' ἓναν παράδεισο, γεμᾶτο ἀγγέλους, γεμᾶτο λουλούδια! Καί μιά μέρα θά μέ πῆγαινε. Καί μέ πῆγε.»

«Μιλίτσα —»

«Μέ πῆγε στό νεκροταφεῖο! Στό Ἑλληνικό Νεκροταφεῖο.

Μιλίτσα:
ἢ « Διαμαντόπετρα »
τῆς κυρίας Κατίνας.

Καί εἶδα τό παλληκαράκι, καί τούς ἀγγέλους, καί τά λουλούδια.»

«Ἄδύνατο! Μέ μεγάλα πρασινογάλαζα μάτια ὄλο ἀπορία τό παλληκαράκι;»

«Ναί!»

«Ὁ Σπῦρος! Ὁ Σπῦρος ὁ νεκροθάφτης θά τρελλαθῶ. Κι' ὁ παράδεισος τό νεκροταφεῖο! Τί ἱστορία κι' αὐτή.»

2.

Χρόνια μετά στήν Ἀλεξάνδρεια ἡ Μιλίτσα συναντάει τήν Καίτη τή Νοῦν πού ἔχει χρόνια τώρα παντρευτεῖ τόν Τάκη Γερασίμου κι' ἔχει κι' ἓνα κοριτσάκι δέκα χρονῶν, τή Φώφη.

«Ἐέρεις ποιά εἶναι ἡ κοπέλλα; Ἡ Μιλίτσα!»

Ἄφωνη ἡ Φώφη καί μέ προσπάθεια λίγο μετά,

«Ἡ Μιλίτσα;;;»

Σά νά τοῦλεγε δηλαδή τοῦ παιδιοῦ, “Ἀπό δῶ ἡ Κοκκινοσκουφίτσα”! Κι' ὅμως αὐτό ἀκριβῶς συνέβαινε γιατί ἡ κυρα-Κατίνα εἶχε σταματήσει νά λέει τό ἓνα καί μοναδικό παραμῦθι τῆς Γενοβέφας κι' εἶχε φτιάξει ἄλλο μέ πρωταγωνίστρια κάποιο ὄμορφο κοριτσάκι πού τό λέγαν Μιλίτσα!»

3.

Τή θυμᾶται κι' ὁ Γιάννης ὁ Καλφόπουλος καί πιάνω ἓνα μείγμα στοργῆς καί σεβασμοῦ στή φωνή του καθώς περνάει τό σύρμα καί μέ φθάνει στό τηλέφωνο:

«Βέβαια τή θυμᾶμαι. Μιά ἤσυχη κυρία. Νοίκιαζε δωμάτια στή “Σάραρα Αμπάς.” Μιά βραδυκίνητη, πεντακάθαρη γυναῖκα.

Θά πρέπει νάχε κότσο τά μαλλιιά, φούσκωνε πίσω τό μαντήλι στό κεφάλι, κάτι πού ἔμοιαζε σά τουρμπάν. Θυμᾶμαι πού ἔλεγε,

“Κάθε πρωΐ πίνω ἕνα φλυτζανάκι λάδι, ἐλαιόλαδο, μοῦ τό στέλνουν ἀπ’ τή Μυτιλήνη. Κάνει τό αἷμα μου λαμπίκο, μοῦ δίνει ὑγεία καί δύναμη.” Ἐχω ἀνθρώπους νά ὑπηρετῶ.”

Εἶχε κάτι, κάτι ναί γιατί ὄχι, κάτι σάν φιλανθρωπία θά μπορούσε νά πεῖ κανέννας.»

«Αλλάχ ου Ἀκμπαααρ!»

Ἡ φωνή τοῦ μουεζίνη ἀπλώνεται στούς δρόμους καί στά σπίτια. Ἐημερώνει στή Μανσοῦρα.

Ἡ κυρα-Κατίνα σηκώνεται ἀργά ἀπ’ τό κρεββάτι, στό μικρό μά πεντακάθαρο δωμάτιο τῆς ταράτσας, φοράει μ’ ἀργές κινήσεις τίς παντόφλες, ρίχνει λίγο νερό στό πρόσωπο κι’ ὕστερα σέρνει τήν παληά ψάθινη καρέκλα καί πάει καί ἀθήεται στή θέση της πλάι στό πεζούλι πού βλέπει ἴσια στό μπαλκονάκι πού βγαίνει καί ψέλνει ὁ χότζας στό πλαϊνό τζαμί.

Ἀκουμπάει τά βαρειά μπράτσα στό πεζούλι, ἀκουμπάει καί τό ἄσπρο της κεφάλι καί λέει, λέει... Λέει ὁ Χότζας, λέει ἡ κυρά-Κατίνα! Λέει ὁ χότζας στόν Αλλάχ τό θεό του, λέει κι’ ἡ κυρα-Κατίνα στόν Παντοδύναμο τό Θεό τό δικό της. Μά ἴσως νά λέει καί στόν Αλλάχ τόσα χρόνια τώρα ζοῦν μαζύ.

Λέει καί προσεύχεται γιά τούς καλούς ἀνθρώπους τόν κο Τάκη καί τήν κα Καίτη πού τή βόλεψαν στό δωματιάκι στήν ταράτσα καί τήν ἀφίνουν καί φροντίζει τή μικρή τή Φώφη τό παιδί τους σάν βγαίνουν τό βράδυ νά μή μένει μόνο, λέει κι’ εὐχαριστεῖ πού ξύπνησε πάλι ζωντανή, τί κάνει ἄραγε τό κουκλί της ἡ Μιλίτσα θᾶναι κοπέλλα πιά, τό πόδι της πού ἄρχισε πάλι νά πονᾶ ἄν γίνεται ὁ Θεός νά τό γιατρέψει, ἐκεῖνες οἱ δυό γυναῖκες ποῦρθαν καί κτύπησαν τήν πόρτα μέσ’ στή νύχτα μάννα καί κόρη κι’ ἡ μάννα εἶχε τύφο καί δέν τίς ἔπαιρνε κανεῖς τί νά γίναν φῦγαν κι’ οὔτε πού τίς ξανάειδε, ἄς εἶν’ καλά, ὦρα πιά νά πηγαίνει μέσα κάνει καί λίγη ψύχρα σήμερα ἔφυγε κι’ ὁ χότζας αὔριο πιά....»

4.

Εἶπα νά μπῶ γιά λίγο στή θέση τῆς κυρα-Κατίνας νά γίνω λίγο αὐτό πού ἦταν κάθε μέρα τό πρωῖ σάν τήν ξυπνοῦσε δίπλα ὁ Χότζας, ἔτσι ὅπως μοῦ τά εἶπε ἡ Καίτη στό τηλέφωνο, καί ἔζησα: μιά θλίψη, κάτι ἀπό μοῖρα καί μιά μεγάλη σάν τό φεγγάρι πού πάει νά δύσει πάνω ἀπ' τό ποτάμι, καθαρή ψυχή.

«... κι' ἔγινε σωστό παλληκαράκι. καί τώρα ζεῖ σ' ἕναν παράδεισο γεμάτο ἀγγέλους, γεμάτο λουλούδια ».

Στράτος Καρτσούνης

(ἐπιτέλους κι' ἕνας οἰκότροφος)

⊗ ⊗ ⊗

[Καθισμένοι στή γωνιά μέ τό ἤσυχο φῶς στό μεγάλο τραπέζι ἀπό τραπεζαρία προπολεμική στίς «Πόρτες» στό Νέο Ψυχικό, μιλάμε ἢ σωπαίνομε, γελάμε ἢ θλιβόμαστε, ἀνάμεσα σέ μιά θάλασσα ἀπό χαρτιά, κιτρινισμένα ἀποκόμματα, μαυρόασπρες φωτογραφίες, ἀπό τίς 7 τό ἀπόγευμα ὡς τίς 12 τά μεσάνυχτα καί βάλε.

Ὁ Στράτος ὁ Καρτσούνης κι' ἐγώ.

Τό παρόν ἔχει σβύσει.

Τό θυμόμαστε μόνο γιά κανένα ποτῆρι νερό ἢ γιά κανένα... παγωτό.

Τό παρελθόν τοῦχει πάρει γιά καλά τή θέση καί τό γλεντάει.]

Ὁ πῖο μικρός
οἰκότροφος τοῦ Σχολείου.

Στό ἄδειο σχολεῖο μέ τό λίγο φῶς ἔξω στήν ἄδεια αὐλή στό παγκάκι στή γωνιά πρίν ἀπ' τόν κῆπο, κάθετα ἕνας ἐπιβλητικός ἄντρας μέ γυαλιά κι' ἕνα παιδί.

Εἶναι οἱ δύο τους, μόνοι.

Ὁ ἄντρας ἔχει ἀκουμπήσει τό δεξί του χέρι στόν ὦμο τοῦ παιδιοῦ.

Εἶναι ὁ κος Χιωτίνης ὁ διευθυντής κι' ὁ καινούργιος οἰκότροφος, ὁ Στράτος Καρτσούνης γύρω στά ὀκτώ-ὀκτώμισο, ἐκεῖ.

«Μᾶς εἶχε φέρει ἡ μητέρα μου.»

«Ἡ ὀμορφη Βικτωρία! Τί ὠραία γυναῖκα.»

«Ναί, ἦταν. Εἶχε χωρίσει μέ τόν πατέρα στό Σουδάν κι' ἐπειδή μᾶς ἤθελαν τόν Κῶστα τόν μεγαλύτερό μου ἀδελφό κι' ἐμένα καί οἱ δύο, ὁ πατέρας εἶπε νά μποῦμε σέ οἰκοτροφεῖο.»

«Κι' ἔτσι βρέθηκες ὀκτώ χρονῶ, σέ μιά ἄγνωστη πόλη, σ' ἕνα ἄγνωστο σχολεῖο, μ' ἕνα ἄγνωστο μεγαλόσωμο κύριο μέ γυαλιά πού τόν λέγαν Χιωτίνη νά κάθεσαι σ' ἕνα ἄδειο παγκάκι μέ λίγο φῶς ἀπ' τίς λάμπες τοῦ κήπου καί τό δειλινό.»

«Θυμᾶμαι, ἔπαιζα μέ τίς τρίχες ποῦχε ἐκεῖ στόν καρπό, πρίν ἀπ' τό πουκάμισο. Εἶχε καί κουνούπια κι' ἐκείνη ἡ μυρωδιά ἀπ' τή μπογιά ποῦχαν βάψει τό σχολεῖο – κάθε χρόνο τή μύριζα, μέ κυνηγοῦσε. Οἱ οἰκότροφοι ἐρχόμαστον πιό νωρίς.»

«Ἐβαφαν κάθε χρόνο τό σχολεῖο ;»

«Ναί.»

«Μέσα κι' ἔξω, ὅλο τό σχολεῖο ;»

«Ναί.»

«Ἡ Βικτωρία! Τή θυμᾶμαι, στό τεράστιο σπίτι στήν Ἀλεξάνδρεια στό

“Camp César”, έτσι λέγαμε, δέ λέγαμε “Campo di Cesare”, “Κάμπος του Καίσαρα” δηλαδή, ή “Τό στρατόπεδο του Καίσαρα” ίσως, ποιός ξέρει...»

«Έξι δωμάτια και ένα ατέλειωτο χώλ, εκεί τής άρεσε νά ζει. Δέν τήν πείραζε πώς έμεινε μόνη σ' ένα άδειο, μεγάλο σπίτι. Ήταν κοντά κι' ή θάλασσα....»

«Πώς βρέθηκε λοιπόν στήν Άλεξάνδρεια;»

«Βρέθηκε πρώτα στό Χαρτούμ, στό Σουδάν. Και πρίν βρέθηκε στή Μυτιλήνη, γιατί άπλούστατα γεννήθηκε εκεί!»

«Έλα Στράτο, σοβαρέψου κι' έχομε δουλειά. Λέγε!»

«Η Βικτωρία Φώτα γεννήθηκε στή Μυτιλήνη τό 1905. – Έτσι νά λέω; Έν τάξει, πᾶμε. – Ο πατέρας της Στρατῆς Φώτας ό παππούς, τό όνομά μου, ήταν μηχανικός σέ άλευρόμυλους. Φεύγει τό 1908 στό Σουδάν όπου συνεχίζει νά άσχολείται μέ άλευρόμυλους.

Άκου τώρα πώς παντρεύτηκε ή Βικτωρία:

Ο πλούσιος έμπορος του Χαρτούμ Δαμβόπουλος, μεθάει τόν πατέρα της, τόν έξ' ίσου πλούσιο έμπορο κυρ. Στρατῆ Φώτα, και άποσπᾶ τήν συγκατάθεσή του νά του δώσει γυναίκα τήν κόρη του. Ήταν πολύ όμορφη ή Βικτωρία, και... δεκάξι χρονῶ – Η Βικτωρία άνύποπτη κοιμᾶται όταν ό πατέρας της τήν ξυπνάει για νά τῆς πει:

“Σ' άρραβώνιασα!”

“Κι' έπρεπε νά μέ ξυπνήσεις γι' αυτό;”

ήρθε ή απάντηση. Ο γαμπρός ήταν τριάντα χρονῶν κι' ή νύφη 15! Όμως τήν αγάπησε πολύ, τῆς χάρισε μιά όμορφη ζωή, τήν έλεγε “Βασίλισσά μου”! Κι' ήταν όμορφος και κείνος.... Ζήσαν μαζί όκτώ χρόνια. Χάσαν κι' ένα άγόρι τριῶν χρονῶ από κίτρινο ή μαῦρο πυρετό, τό Θωμᾶ. Πέθανε νέος εκείνος τριάντα-όκτώ

χρονῶν. Παντρεύτηκε ὕστερα τὸν πατέρα μου, τὸν Ἀλέξανδρο Καρτσούνη, Μυτιλινιὸς κι' αὐτός, εἶχε μεγάλο ἐμπορικό στό Χαρούμυ μέ τὸν ἀδελφὸ του – Καί γεννηθήκαμε ἐμεῖς!»

«Καλὰ κάνατε!»

Γελᾶμε, γελᾶμε ν' ἀντισταθοῦμε στό παρελθόν μή μᾶς ρουφήξει. Ἄλλ' αὐτὸ παραμονεύει...

«Ἄκου τί εἶχε ζήσει τό μικρὸ οἰκοτροφάκι πού ἤσυχο-ἤσυχο καθόταν πλάι στό Χωτίνη. Τά καλοκαίρια στή Μυτιλήνη ὅταν ἔφευγε πίσω στό Σουδάν ὁ πατέρας, ἐμεῖς μέναμε ἢ μαμὰ μέ τά δύο παιδιά – Ἔτσι ὅταν ξέσπασε ὁ πόλεμος τοῦ '40 βρεθήκαμε στήν Μυτιλήνη.

Ἔζησα δύο χρόνια τῆ Γερμανικῆ Κατοχῆ. Ὡς τό '42. Εἶδα τό φόβο καί τὴν πείνα. Θυμᾶμαι, ἤμουν πέντε ἢ ἕξι χρονῶν, ὅταν περπατοῦσα μέ καμμιά μου ξαδέλφη, κι' ἄς μέ κρατοῦσε ἐκείνη ἀπ' τό χεράκι, ἄν πέραγα κανέναν Γερμανὸς ὕψωνα τό ἓνα μάτι καί τὸν κύτταζα φοβεριστικά. Ὁ Γερμανὸς γελοῦσε.

Ἄλλά δέν γελοῦσε, ὁ ὅποιος Γερμανός, ὅταν ἢ μαμὰ ζήτησε ἄδεια στήν Commandatur νά πάει στήν Τουρκία νά πάρει τά χρήματα πού τῆς ἔστειλε ὁ ἄντρας τῆς στήν "Ottoman Bank"! Τῆς δείνουν ἄδεια, ἀλλά μόνο γι' αὐτήν. Χωρὶς τά παιδιά.

“Αὐτὰ θά μεγαλώσουν καί θά πολεμήσουν μετὰ ἐναντίον μας!”¹

Ἔπρεπε νά δραπετεύσομε. Νοίκιασε μιά βενζινάκατο ἀπὸ ἓνα κουλοχέρι ψαρά. Τὸν πλήρωσε μέ χρυσές λίρες Ἀγγλίας, καί ξεκινᾶμε. Τοῦ ζητᾶμε νά μᾶς περάσει ἀπέναντι στήν Τουρκία. Στό δρόμο πρὶν ἀφήσομε τὴν Μυτιλήνη, παίρνει χωρὶς νά ρωτήσει

1. Τί ἀφέλεια (ἀδικαιολόγητη) ἢ προσπάθεια τοῦ «Ἐρυθροῦ Σταυροῦ» στήν Ἑλβετία (ἴσως γιὰ ἐκείνη δέν ἤξερε ἀπὸ Γερμανικῆ Κατοχῆ) νά σώσει παιδιά ἀπ' τὴν Ἑλλάδα στέλνοντάς τα στήν Αἴγυπτο, στίς Ἑλληνικές παροικίες! Καί μέ συγκατάθεση τῶν Γερμανῶν... Αὐτά, τά παιδιά, θέλαν νά ἐξαφανίσουν οἱ Γερμανοί.

τή μητέρα μου, από δύο διαφορετικά σημεία του νησιού τρεις αξιωματικούς και τρεις στρατιώτες, Έλληνες φυσικά, πού πήγαιναν να ένωθούν με τό στρατό τής Μέσης Ανατολής. Στά παράλια τής Τουρκίας μᾶς πυροβολούν. Ἀλλάξαμε πορεία, βγαίνομε σέ μιά ἄλλη περιοχή – ἐδῶ μᾶς ἀφίνουν οἱ τρεῖς αξιωματικοί. Γύρω ἀγκάθια, φράκτες, ἔπρεπε νά τούς πηδάμε γιά νά συνεχίσουμε, θυμᾶμαι οὐρλιαχτά ἀπό λύκους, ὅλη νύχτα περπατούσαμε καί τήν ἐπόμενη μέρα καί τήν ἐπόμενη νύχτα. Μέ κουβαλοῦσε στήν πλάτη ἡ μαμά! Τώρα πού τό σκέφτομαι! Βρισκόντουσαν ἀκόμα μαζί μας οἱ τρεῖς στρατιώτες οἱ Ἕλληνες....

Ἦμουν ἕξι χρονῶν κι' ὁ Κώστας ὀκτώ. Ὁ Κώστας ἀπτόητος, παιχνίδι ἦταν γι' αὐτόν.

Ξέχασα νά πῶ. Πόσες φορές βρεθήκαμε κοντά στό θάνατο! Ὁ κίνδυνος βρισκόταν παντοῦ. Καθώς ἄρχισε ν' ἀπομακρύνεται ἡ βενζινάκατος ἀπ' τή Μυτιλήνη μέ τούς τρεῖς αξιωματικούς καί τούς τρεῖς στρατιώτες ἡ μαμά ἀνέβηκε ἀπ' τό ἀμπάρι πού ἦταν ὅλο ἄντρες ν' ἀνασάνει. Μόνη. Θυμᾶμαι ἐκεῖνο τό βράδυ, ἦταν σκοτεινά, ἔβρεχε. Φαίνεται πώς παρ' ὅλο τό σκοτάδι διακρίνανε τή σιλουέττα τῆς. Φτάνει ἡ Γερμανική περίπολος.

“Ποῦ πηγαίνετε ;”

Ἦταν ἐκεῖνη κι' ὁ ψαράς.

“Στό πίσω μέρος τοῦ νησιού”,

κι' εἶπε ἕνα ὄνομα.

Οἱ Γερμανοί φύγανε. Ἄν φάχνανε! Τόν πιάσανε τόν ψαρά ἀργότερα καί τόν ἐκτελέσανε. Συνεχίσαμε λοιπόν τήν πεζοπορία στήν ἄγρια περιοχή μέ τή μαμά νά μέ κουβαλάει στήν πλάτη καί φτάνομε σ' ἕνα μεγάλο χωριό τό Τσάταρλα. Πήγαμε στίς ἀρχές. Μᾶς φιλοξένησαν στίς... φυλακές. Οἱ πόρτες ἀνοιχτές. Μιά Ἑλληνίδα παντρεμένη μέ Τοῦρκο μᾶς ἔφερε φωμί, μεγάλες κουραμάνες κι' οἱ φύλακες μᾶς φέραν κάτι τεράστια ψάρια στή σχάρα.

Ἀνεβήκαμε σ' ἕνα ἀραμπά τά δύο παιδιά, σ' ἕνα τόπο κακοτράχαλο, ἡ μαμά κι' οἱ ἀστυνόμοι μέ τά πόδια. Εἶχαν ἔρθει μαζί

μας νά μᾶς πᾶν ὡς τῆ Σμύρνη. Θυμᾶμαι τῆ μαμά συνέχεια νά πληρώνει.... Φτάσαμε στό Ντικιλί, ἓνας Ἕλληνας πού φρόντιζε κάτι στάβλους μέ ἄλογα ἔβαλε καί κοιμηθήκαμε σέ μιά μεριά τοῦ στάβλου, ἓνα χαμηλό κρεβάτι ἢ μαμά καί μεῖς. Τῆ νύχτα ἔνοιωθα τ' ἄλογα... Τό πρωῖ τυχαῖα ἢ μαμά συναντάει τούς τρεῖς ἀξιωματικούς μέ χειροπέδες, τούς πήγαιναν στό καρακόλι! Ὁ ἓνας προλαβαίνει νά τῆς ψιθυρίσει νά εἰδοποιήσει τόν Ἕλληνα Πρόξενο στή Σμύρνη, Γονατᾶ τόν ἔλεγαν, νά τούς ἐλευθερώσει. Ἦρθε ὁ Γονατᾶς, ἔγινε δίκη, τούς ἐλευθέρωσαν. Ἦταν κι' ἢ μαμά στή δίκη.

Πάλι τά κατάφερε ἢ Βικτωρία.

Μέ τό τραῖνο τώρα στή Σμύρνη!

Μείναμε στό ἀριστοκρατικότερο ξενοδοχεῖο. Μετά τούς στάβλους καί τίς φυλακές... Τί καραμέλλα, τί γιαούρτι, τί ριζόγαλο, τί μπακλαβά κατέβασα!

Μέ τό τραῖνο μετά στήν Πέργαμο. Μέ ἄλλο τραῖνο στό Αξιόν-Καραχισάρ. Εἶχαμε σωθεῖ. Ἐκεῖ ἄρχιζε ἢ Ἀγγλική ζώνη. Κόσμος κακό στό σιδηροδρομικό σταθμό. Στρατιῶτες καί πολίτες. Δυνατά φῶτα παντοῦ. Ἦταν νύχτα. Τό τραῖνο γιά τά Ἱεροσόλυμα ὅπου νᾶναι ἔφευγε. Καί χάνομε τόν Κώστα! Ἀρχίζομε καί τόν ψάχνομε, θυμᾶμαι νά πετάω, ἢ μαμά νά λέει “Baby, No Baby” γύρω στόν κόσμο ἢ σάν ἐρώτηση “Baby? Baby?” ὥσπου ξαφνικά ἐμφανίζεται ἓνας Τοῦρκος μέ σαρίκι καί βράκες κρατῶντας τόν Κωστάκη μας ἀπ' τό πουκάμισο, τόν πετάει στή μαμά, ὀρμᾶμε στό τραῖνο πού ξεκινοῦσε καί —»

«Τί ἔζησες, Στράτο!»

«Ὅταν τά ζοῦσα δέν τᾶνοιωθα. Τώρα πού τά σκέφτομαι —»

«Φυσικά εἶμαι ἐντελῶς ἐκτός θέματος “Κοινωνική Ζωή τῆς Μανσούρας” εἶναι τό θέμα μου ἄν... θυμᾶμαι καλά ἀλλά αὐτά εἶναι ἱστορία καί δέν πρέπει νά χαθοῦν. Κι' ἐξ' ἄλλου τιμῆ μας νά ἔχομε ἓναν τόσο... “περπατημένο” οἰκότροφο στά χρονικά τοῦ οἰκοτροφείου μας. Λοιπόν, συνεχίστε κε Καρτσούνη.»

«Κάποτε φτάσαμε στό Ἱεροσόλυμα. Μείναμε σ' ἓνα γυναικεῖο μοναστήρι. Ὅπως βλέπεis ὑπῆρξε μιά ποικιλία καταλυμάτων!

Έκει περιμέναμε δύο μῆνες γιά τήν “entry visa”, τήν ἄδεια νά μποῦμε στό Σουδάν. Κανείς δέ βιαζότανε. Πόλεμο εἶχαν οἱ Ἄγγλοι, τί σήμαινε γι’ αὐτούς μία μαμά καί δυό παιδιὰ πού περιμέναν....

Κάναμε λοιπόν τουρισμό! Καί ποῦ δέν πήγαμε. Πήγαμε καί εἶδαμε τόν Γολγοθᾶ, τήν Βηθλεέμ, τή Γεσθημανῆ, βαπτιστήκαμε κιόλας στόν Ἰορδάνη.»

«Χατζῆδες;»

«Ἀμέ! Τί θαρρεῖς; Ἄ! μπήκαμε λίγο καί στή Νεκρά Θάλασσα. Ὡς τό γόνατο. Περιμέναμε – Ὅταν ἦρθε τελικά ἡ visa μᾶς ἀνέβασαν σ’ ἓνα Ἑγγλέζικο Στρατιωτικό Φορτηγό καί ξεκινήσαμε γιά Κάιρο via... Σινᾶ. Πρέπει νά εἶχαν κάποια ἀποστολή, δέν δίναμε ἐμεῖς τό πρόσταγμα. Δέν ὑπῆρχε ἄλλος τρόπος.»

«Καί κάποτε φτάσατε στό Χαρτούμ ὅπου σᾶς περίμενε —»

«Μιά αἴτηση διαζυγίου! Ὁ πατέρας ζοῦσε πιά μέ μία ἄλλη γυναίκα. Εἶχαμε λείψει πολύ.»

Τί νά σήμαιναν ἀλήθεια τά μαθήματα κι’ ἡ τάξη γιά ἓνα παιδί πού εἶχε ἤδη ζήσει τόσα πολλά; Τόσο κίνδυνο καί τόση πριπέτεια;

«Στό Χαρτούμ ἔκανα ἓνα χρόνο σχολεῖο καί μετά πῆγα Β’ Δημοτικοῦ στήν Ἀλεξάνδρεια. Μᾶς πῆρε ἐκεῖ ἡ μαμά, ἔπρεπε νά πάει στήν Ἀλεξάνδρεια γιά τή δίκη γιά τό διαζύγιο.

Ὡς τότε ἦμουν μέτριος μαθητής, ξαφνικά στή Μανσούρα βρέθηκα νά εἶμαι Ἄριστος! Καί χωρίς νά πολυδιαβάζω.»

«Τό κλίμα.»

«Ποιό κλίμα;»

«Γενικῶς. Τό γενικό!»

«Στήν τάξη μπῆκα στό δρόμο τοῦ καθηκοντος πολύ νωρίς. Ἐπρεπε νά “διαβάζω”, ὅπως λέγαμε, τούς κακούς μαθητές, τούς

Αυτή η φωτογραφία ήθελε πάντα
νά μπει ὁ Στράτος στό Ἀπολυτήριό του!

οικότροφους φυσικά. Τό βράδυ στή μελέτη, θυμᾶσαι; γινόταν μελέτη τῶν οἰκοτρόφων στίς τέσσερις τάξεις Γ', Δ', Ε' καί ΣΤ' Γυμνασίου. Νά τοὺς κάνω ἀριθμητική, ὀρθογραφία, ἀνάγνωση.... Ἐκεῖνο πού μ' ἔσκαγε ἦταν ἡ ὀρθογραφία. Πέντε λάθη τήν πρώτη φορά, ἕξι τή δεύτερη!»

«Ναί, ἀλλά ἦταν ἄλλα.»

Γελῶ. Τό γλεντάω – Αυτό, ἴσως αὐτό νά χαρακτήριζε πιο πολύ ἀπ' ὀτιδήποτε ἄλλο τή ζωή μας στή Μανσοῦρα. Ἀνάμεσα σ' ὄλα, ξαφνικά, ἓνα παιχνίδισμα. Γελούσαμε εὐκολα.

«Στράτο, πῶς νοιώθατε οἱ οἰκότροφοι;»

*«Επιδείξεις Γυμναστικής, ό Όρκος »:
Σίγουρα μιά όμορφη μνήμη.*

«Δυσανασχετούσαμε, όλοι οί οικότροφοι. Άκου αυτά και θά καταλάβεις. Τήν ώρα τής μελέτης, στόν πίνακα, σέ κάθε τάξη, καθώς έμπαινες έβλεπες : 97 μέρες.

Τήν άλλη μέρα : 96 μέρες.

Τήν άλλη : 95 μέρες.

Μετρούσαμε τίς μέρες νά τελειώσει τό σχολείο-οικότροφείο νά πάμε σπίτια μας, όπου κι' ό,τι νάταν αυτά. Οί αριθμοί, οί μέρες πού μένουν, γραφόντουσαν μέ κάθε δυνατό τρόπο : μέ κιμωλία άσπρη, μέ κιμωλία χρωματιστή, μέ σκόνη πού φυσούσες μέσα άπ' τόν κομμένο σέ χαρτί αριθμό πάνω στόν πίνακα, ανάγλυφος μέ πηλό, στολισμένος μέ λουλούδια....

Έπί έννέα μήνες κάναμε τά ίδια πράγματα κάθε μέρα :

6 παρά 15': ξύπνημα
6:30': μελέτη
7:30': τέλος μελέτης
7:30'-8:00: πρωινό στην Τραπεζαρία
8:00: ἄφιξις εὐτυχῶν ἐξωτερικῶν!
Πέντε ὥρες μάθημα
Μεγάλο διάλειμμα: δύο ὥρες
Ἀπογευματινά μαθήματα: ἕως 4:30'
Σπόρ καί... χάζεμα: ἕως τίς 6:30'

«Τά κορίτσια, ἐμεῖς, κάναμε Γυμναστική.»

«Αὐτό ἐννοῶ χάζεμα!»

«Θυμᾶμαι πού κυττούσατε ἀπό μακριά.»

«Ἄμέ! Συνεχίζομε:

6 μ.μ. ὁ “κώδων”: τρεῖς ὥρες μελέτης
9 μ.μ.: βραδυνό κι' ἐτοιμασία γιά ὕπνο
10:30': ὄλοι στούς κοιτῶνες, σβύνουν τά φῶτα

Ἐννιά μῆνες κάθε μέρα αὐτό!»

«Ναί, ἀλλά χαιρόσαστον πιό πολύ τίς διακοπές, τήν ἀλλαγή, ἐνῶ ἐμεῖς οἱ “εὐτυχεῖς ἐξωτερικοί” ὅπως μᾶς ἀποκαλεῖς, τά παίρναμε ὅλα φυσικά, δεδομένα, ὅπως λέω κι' ἄλλοῦ. Κι' ἦταν καί τό ἄφθονο γέλιο ἐπί καθημερινῆς βάσεως, κι' οἱ ἀταξίες πού ἀγρίως γλεντούσαμε καί τά... φλέρτ!»

«Ἄπ' αὐτό τό τελευταῖο, οὐου!!! Τί νά σοῦ πῶ! Θυμᾶσαι; ὅταν ἕνας ἔλεγε στόν ἄλλο “σ' ἔχω – μ' ἔχεις” συνήθως βέβαια τό ἀγόρι, ὡς τότε, ὅταν συναντιόντουσαν μιλάγανε, γελοῦσανε – μετά τό «σ' ἔχω – μ' ἔχεις”, τέλος, πάει τέλειωσε! Ὁ ἕνας ἀπό δῶ, ὁ ἄλλος ἀπό κεῖ!»

«Κάποτε ἕνας συμμαθητής μου πού ὑποτίθεται μέ εἶχε ἐρωτευθεῖ, ἐπειδῆ ἦταν μᾶλλον... σκράπας στήν ἔκθεση καί στήν

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΜΑΝΙΣΟΥΡΑΣ

ΟΙΚΟΤΡΟΦΕΙΟΝ
1952

ὀρθογραφία, ἔβαλε ἓναν πιό μεγάλο, πολύ καλό μαθητή συχωριανό του, ἦταν οἰκότροφοι κι' αὐτοί, νά τοῦ γράφει ἐρωτικά γράμματα κι' ὕστερα τᾶπαιρνε καί μοῦ τᾶβαζε κρυφά σέ κανένα βιβλίο μου. Ἄνοιγα νά ποῦμε ἐγώ στό Χημεῖο τό βιβλίο τῆς Χημείας ἀμάν! Πάλι γράμμα. Κοκκίνιζα, παπαρούνα. Καί νευρίαζα γιατί ἤξερα πώς αὐτός ἀπό τή θέση του μέ παρακολουθεῖ!

Παρ' ὀλίγο – ὅπως βέβαια εὐκόλα μάντεψα κι' ἀργότερα βεβαιώθηκα ποιός ἔγραφε τά ὑπέροχα ἐκεῖνα γράμματα – ἐκείνος πού τᾶγραφε μέ τή σειρά του νά μέ ἐρωτευτεῖ!»

«Κάποτε ὁ Γιώργος Καλοδοῦκας, ὠραῖο παιδί —»

«Κοῦκλος, μελαχροινός μέ πράσινα μάτια ἀπ' τήν Ἰσμαηλία, συμμαθητής μου.»

«...ἔλαβε ἓνα γράμμα πού ἔλεγε:

“Κύριε Καλοδοῦκα,
“Ὅταν σᾶς πρωτοεῖδα ἡ καρδιά μου ἔκανε τάκ”

καί ἡ ὑπογραφή. Τό “Κύριε”; Ἦταν τρία χρόνια πιό μεγάλος.»

«Καί τά πάρτυ τῆς Τούλας; Μετά τήν ἐκκλησία; Ὅταν δέν μᾶς πηγαῖναν σινεμά;»

«Ἄ ναι, ἐκεῖ περνούσαμε ὠραῖα. Ἐκεῖ μάθαμε καί χορεύαμε. Ἡ Τούλα μέ ἔμαθε νά χορεύω.»

«Καί πηγαίνατε καί σινεμά. Τίς Κυριακές μετά τήν ἐκκλησία. Ἄσχημο ἦταν;»

«Ἄν δέν εἶχε φιλί! Κι' ἦταν ἡ ἐποχή τοῦ χρυσοῦ αἰῶνα τοῦ Χόλλυγουντ! Χάσαμε τόσες ταινίες. Γιατί νά μὴν ἐπιτρέπεται μέ τούς γονεῖς; Ὅπως σ' ἄλλες παρειακές τοῦ ἐσωτερικοῦ!»

«Ἐσεῖς πάλι δέν θά πηγαίνατε, μέ ποιούς γονεῖς; Οἰκότροφοι ἦσατον. Sorry δηλαδή!»

«Ναι, ἀλλά →»

«Τί ναι ἀλλά; κι' ἔπειτα πόσο περισσότερο χαρήκατε, χαρήκαμε, ὅλοι χαρήκαμε κι' ἐσωτερικοί καί ἐξωτερικοί καί... ἐπί τά αὐτά μέρη ὅταν μετά →»

«Μπίτσα τρελλάθηκες.»

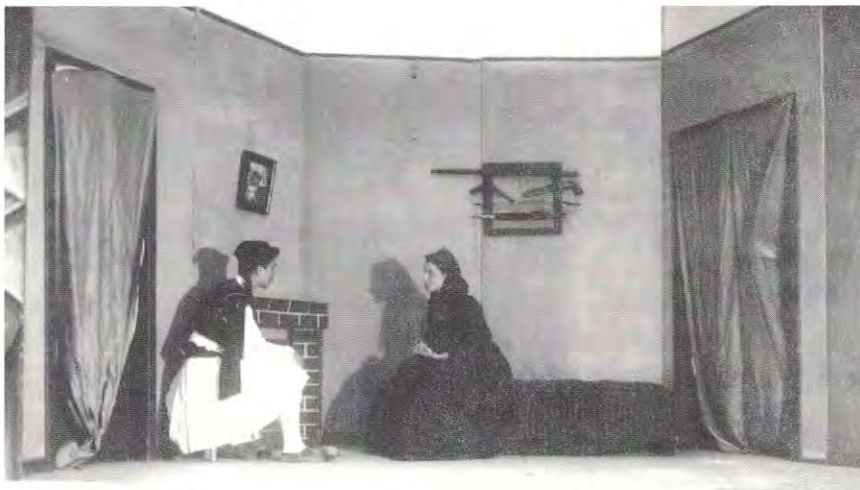
«Τουλάχιστον τό ξέρω. Ἐτσι νομίζεις μπορεῖς νά μπαινοβγαίνεις ἀπ' τό παρελθόν καί σέ τέτοιο σημείο ὅπως ἐγώ αὐτά τά δύο χρόνια μέ τίς συνεντεύξεις βλέποντας ξανά τά ἴδια τά πρόσωπα πού τό ζήσανε... λίγο πιό γερασμένα; Νά ζωντανεῦει τό παρελθόν νά τό ἀγγίζεις σχεδόν, καί νά σηκώνεις τά μάτια ἀπ' τό χαρτί καί νά λές “πού εἶμαι”; – Οὐφ! Ἄντε συνεχίζομε. Ἀλλά θέλω παγωτό.»

«Νά σοῦ φέρομε, garçon!»

«Ὁραῖα τά Γαλλικά σας, πού τά μάθατε;»

«Στά “Ἐλληνικά Ἐκπαιδευτήρια Μανσούρας”.»

«Ἄ!»

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1952
"ΘΕΡΜΟΠΥΛΑΙ-ΑΛΑΜΑΝΑ"

«Καί τά θέατρα, Στράτο; Παίζαμε καί στό ἴδιο ἔργο! Τόν "Ἀθανάσιο Διάκο", ἤμουν ἡ μάνα τοῦ Διάκου κι' ἤρθες ἐσύ ἕνα ἀπ' τά παλληκάρια του νά μοῦ ἀνακοινώσεις τό θάνατό του. Ἴδού καί ἡ ἀπόδειξις!»

«Καί κάποιο ἄλλο νομίζω.»

«Ναί, τί ἦταν αὐτό! Ἐκτη Γυμνασίου, ἤμουν ὑπεύθυνη γιά τό "Θεατρικό" κι' ὁ Χιωτίνης εἶπε ν' ἀνεβάσομε ἔργο γιά τά Χριστούγεννα. Ἐφαξα, δέ βρῆκα, τό μόνο πού εἶχα ἦταν Χριστουγεννιάτικο μέν ἀλλά γιά παιδιὰ ἡλικίας 8-10! Σβύνω τήν ἡλικία τό δίνω νά τό διαβάσει ὁ Χιωτίνης, τό διαβάζει, ἐν τάξει ἀνεβάστε το μοῦ λέει, τό ἀνεβάζομε ἀλλά μέ... παιδιὰ ἡλικίας 16-18! Τί ἔγινε! Καί δέν ἦταν οἱ διάλογοι τοῦ στυλ,

— "Ἐσένα τί θά σοῦ φέρει ὁ Ἄι-Βασίλης"

— "Ἐμένα ὁ Ἅγιος Βασίλης θά μοῦ φέρει ἕνα ρόζ λαγουδάκι μέ ἄσπρη μυτούλα",

ὅσο ἡ φαινή μου ἰδέα νά κάνομε τά κοστούμια ἀπό χαρτί γκο-

φρέ, ἦταν ἓνα πάρτυ Χριστουγέννων πού ὄλα τά... παιδάκια εἶναι ντυμένα κολομπίνες κι' ἀρλεκίνοι κι' ἀποφασίζουν νά δώσουν τά δῶρα τους στό φτωχό παιδί πού ἦρθε (ἀπό πού ἀλήθεια;) νά τούς γυαλίσει στά καλά καθούμενα, τά παπούτσια. Ὁ Τάκης ὁ Ποριάζης ἦταν αὐτός...»

«Μπίτσα σύνελθε!»

«Καί τώρα πού τό σκέφτομαι, τέτοια βιβλία βρίσκουν ἐκδότη. Τυπωμένο ἦταν δέν ἦταν χειρόγραφο, ἐγώ ἀκόμα δέ βρίσκω ἐκδότη καί κτυπῶ πόρτες →»

«Μπίτσα, σύνελθε.»

«Καλά, καλά. Εἶναι πού μέ πιάνει τό παράπονο καί →»

«Τό παγωτό σου.»

«Παγωτό εἶναι αὐτό; Μόνο τοῦ “Ραντόπουλου” ἦταν παγωτό καί... τῆς μαμαῆς μου! Τί γεύσεις ἦταν αὐτές. Ἦταν τά ἀγνά τά ὑλικά, τό γάλα τό ἀληθινό, τ' αὐγά τ' ἀληθινά ὄχι ἀπό κόττες κάτω ἀπό φῶτα ἠλεκτρικά τά δόλια! Καί θυμᾶσαι τό μπόλ; Σέ σχῆμα ποτηριοῦ τῆς σαμπάνιας ἀλλά ἀσημένιο καί τό χερούλι μιά γυναίκα σά νεράιδα ἀσημένια κι' αὐτή! Ὅλο ἀσῆμι. Καί τό κουταλάκι, σά φτυαράκι μικρό. Πρὶν λίγα μόνο χρόνια ἔμαθα πῶς τό μπόλ τοῦ “Ραντόπουλου” κι' ἄλλα πολλά πού δέ δίναμε σημασία, σπίτια κι' ἀντικείμενα, ἦταν “Art Deco”. Καί τό παγωτό τῆς μαμαῆς;»

«Μπίτσα!»

«Τί Μπίτσα! Στόν ξύλινο κάδο μέ κομμάτια πάγο γύρω ἀπό κεῖ πού βάζουν γιά τό παγωτό, καί γύριζες, γύριζες ὅλη μέρα τό χερούλι ὥσπου νά γίνει, κι' ὅταν γινόταν τί ἦταν αὐτό! Βάζανε καί ψημένα φουντούκια καί κονιάκ! Ὅποιος ἐρχόταν, τόν ἔβαζε ἡ μαμά καί γύριζε.... Καί μένα φυσικά. Ἐν τάξει, ἐν τάξει. Πού λές, κάνομε τά κοστούμια ἀπό γκοφρέ καί... σελοτέιπ, τά κρεμᾶμε σέ

μιά αποθήκη πλάι στο θέατρο νά μή σχιστοῦν, καμμία “πρόβα τζενεράλε”, κι’ ἔρχεται ἡ στιγμή ὅπου ἀνοίγει ἡ αὐλαία κι’ ἀρχίζουν κι’ ἐμφανίζονται κάτι τεράστια... παιδάκια ρόζ, κίτρινα, γαλάζια, μέ ψηλά καπέλλα μυτερά μ’ ἀσημένιες βούλες πού δέν εἶχαν δεῖ... τό ἓνα τό ἄλλο ἔτσι ντυμένα ἀπό πρίν, μ’ ἀποτελεσμα κανένα “παιδάκι” νά μή μπορεῖ ν’ ἀρθρώσει λέξη ἀπό τό γέλιο, τό δικό τους καί τοῦ... “ἄλλο πού δέν ἤθελε” κοινοῦ κάτω στήν πλατεία. Ὅποτε ἀναλαμβάνεις ἐσύ, μάλιστα ἐσύ, ἤσουν ἓνα ἀπ’ τά “παιδάκια”, καί ἡ Ντουντοῦ, οἱ δύο σπασίκλης κι’ ἄς λές ἐσύ, νά πείτε ὅλο τό ἔργο, ὅλους τούς διαλόγους, μοναχοί σας! Τό εἶχατε μάθει ἀπ’ ἔξω.

Εὐτυχῶς δηλαδή ἀλλά σέ λίγο ἔφτασε ἓνα “δυστυχῶς” γιατί τό χαρτί ἀπ’ τόν ἰδρωτα καί τή ζέστη, ἄρχισε νά λυώνει στά μπατζάκια καί στίς μασχάλες καί τό θέαμα ἄρχιζε νά γίνεται ἀκόμα πιό σουρρεαλιστικό.

Κι’ ἐνῶ ἐμεῖς κλαίγαμε σχεδόν ἀπό τό γέλιο ἀλλά καί τήν τρεμούλα πού πίσω στά παρασκήνια στεκόταν ὁ Χιωτίνης καί τό... ἀγγελικό κοινό ἀπό κάτω ὠρυόταν, ἐσεῖς οἱ δύο ἀπτόητοι συνεχίζατε νά λέτε σά νά μή συνέβαινε τίποτα!

Ἵποφιάζομε πῶς χρωματίζατε καί τή φωνή σας...

Μέ φωνάζει ὁ Χιωτίνης στό γραφεῖο.

“Ποιανοῦ ἦταν ἡ ιδέα Καράγιωργα;”

“Δική μου κ. Χιωτίνη.”

“Ἄντε, ἄντε φύγε ἀπ’ ἐδῶ! Ὅλοκληρη γυναῖκα, τελειόφοιτος!”

Εἶμαι σίγουρη πῶς τό γλέντησε κι’ αὐτός γιατί ἀλλοιῶς γιατί δέν ἔκλεισε τήν αὐλαία, ἔ;

Εἶχατε καί τήν “Ψυχαγωγία” τά Σαββατόβραδα κε. Καρτσούνη οἱ οἰκότροφοι, ἄν δέν κάνω λάθος.»

«Ἄ ναί ἐκεῖ διασκεδάσαμε! Ἡ μόνη μας διασκέδαση.»

« Μεσημέρι,
Μεγάλο Διάλειμμα... »

...κι' ο Στρατός αριστερά,
λίαν άνετος!

« Διαβάζομε... »

Τρανᾶκος – Παντελίδης.
« Φύλακες ἄγγελιοι... »

« Διαβάζομε... »

« Ἐργόχειρο καί περισυλλογή... »

«Καί αὐτή!»

«Ἐλα, ἔλα τώρα. Πού λές, ναί. Τά Σάββατα ὅταν ἔφευγε ὁ Χιωτίνης καί πήγαινε στή “Λέσχη” μᾶς ἄφινε τό θέατρο ἀνοιχτό – Κι’ αὐτοσχεδιάζαμε.

Δέ θά ξεχάσω μιά φορά ὁ Γιάννης ὁ Διαμαντάρης εἶχε ντυθεῖ γυναῖκα σήκωσε τά μπαντζάκια, νά κάτι τρίχες, ἔβαλε ἐκεῖ ἕνα ὕφασμα γιά φούστα ἀπό πάνω, ἕνα τσεμπέρι, κι’ ἄρχισε ἕνα μονόλογο. Τί μονόλογο δηλαδή; Τσίριζε, ποῦ λόγια; Μόνο τσίριζε.

Ξαφνικά πρωταγωνιστές... δευτεραγωνιστές, σκηνοθέτης, ἄφαντοι.

Τίποτα.

Σιωπή.

Κανείς.

ἽΟχι ἀκριβῶς κανεῖς βέβαια, γιατί πίσω στεκόταν ὁ Χιωτίνης ἀκίνητος, ἀνέκφραστος, στή μέση τῆς τζαμένιας πόρτας.»

«Καί μετά γκρινιάζεις.»

«Ἦταν ἡ μοναδική μας ψυχαγωγία. Ἦ ναί καί μιά φορά στό... ἀνέβασμα τῆς “Χιονάτης” γιά τά Χριστούγεννα—»

«Μέ Χιονάτη τή Μάρω Χατούπη.»

«Ναί, μέ τή Μάρω. Ἦμουν σκηνοθέτης ἀλλά καί... “διακοσμητής αἰθούσης”! Εἶχα στολίσει ὅλη τήν αἴθουσα. Πέρα ἀπό τά σκηινικά. Στό φωτιστικό, τό μεγάλο στή μέση στό ταβάνι θυμᾶσαι, ὑπῆρχε μιά τρύπα. Ἦδωσα ὁδηγίες, εἶχα ἐπιτελεῖο, ὅλοι οἱ οἰκότροφοι! καί πέρασαν ἀτέλειωτες μακρυές λουρίδες ἀπό κόκκινο κι’ ἄσπρο γκοφρέ – μάντεψε πῶς τό σκέφτηκα! – γυριστές πού ἔφταναν στούς τοίχους ὀλόγυρα. Ὁ Κώστας ὁ Παπαγεωργίου πού εἶχε ἔρθει μέ τούς γονεῖς του νά δοῦν τό οἰκοτροφεῖο νά βάλουν τό γιό τους, ἦταν ἀπ’ τό Ζαγαζίκ, ἔτυχε νά μπεῖ κι’ ἀκόμα ἔχει νά τό λέει. Ἦταν πέντε χρονῶν.»

«Ὁ Χιωτίνης πῶς τήν εἶδε αὐτή τήν καινοτομία; Στόλισμα κάτω στήν αἴθουσα δέν εἶχε ξαναγίνει. Ἦλλο Στράτο ;»

Ἡ Κική μας ἔφυγε.

Μιλῶ μέ τό χέρι στό μέτωπο πού ὅπου νᾶναι ἀκουμπάει στό τραπέζι, οὔτε ξέρομε πιά πού εἴμαστε.

«Πού πηγαίναμε, ὅταν σάν τελειόφοιτοι ἦταν ἡ σειρά μας νά ποῦμε τά “Κάλαντα” στά “Μικτά Δικαστήρια”, στήν ὀκέλλα τῆς Κικῆς τῆς Πισμάνης, ἦταν ὅλο Ἑλληνες, ἡ οἰκογένεια Γιαλλούση, ἡ οἰκογένεια Ποριάζη, ἡ οἰκογένεια Σμυρνιούδη, ἡ Ρένα ἡ Νανοπούλου, καί →»

«Χωρίς νά τό καταλάβεις ἄρχισες μέ τήν Κική τήν Πισμάνη. Ἡ δεύτερη συμμαθήτρια! Εἶχατε μόνο δύο. Ἡ ἄλλη ἡ Τούλα, ἡ Τούλα ἡ Μιχαλίδου. Τό πιστεύεις ὅτι δέν θά τήν ξαναδεῖς τήν Κική; Καί τόν Γιάννη τόν Καρατζᾶ. Φεύγομε Στράτο. Τό συμβόλαιο λήγει.»

«Ἄστα αὐτά τώρα – Πού λές, μέ τό θέατρο ξανά. Ὅταν πῆγα

στή Γερμανία νά σπουδάσω, ἀνοίχτηκα στήν κλασική μουσική – δίσκοι, κονσέρτα – κι' ἀνακάλυπτα κατάπληκτος πώς τά τραγούδια πού τραγουδοῦσε ἡ Μάρω καί ἡ Χορωδία τοῦ σχολείου στή “Χιονάτη” ἦταν οὔτε λίγο οὔτε πολύ τό ἕνα τοῦ Bijet ἢ “Arlesienne” καί τό ἄλλο ἀπ' τόν “Faust” τοῦ Gounod.»

«Γιαλλούση! Βασιλεία Γιαλλούση ἦταν αὐτή.»

«Κάτι ἤρεμο νά κλείσομε, Στράτο. Νυστάζω.»

«Θά σοῦ πῶ. Τίς Κυριακές καμμιά φορά τά πρωινά νοικιάζαμε μοτοσυκλέττες. Εἶχε κάποιον πού νοικίαζε, στό Τορριέλ. Καταλήγαμε στό παρακλάδι τοῦ Νείλου πίσω ἀπ' τό Σχολεῖο. Ἄκουμπούσαμε τίς μοτοσυκλέττες πάνω στά δέντρα καί καπνίζαμε. Ἐκεῖ καθιστοί πλάι στό ποτάμι.

Ἐκεῖ ἔκανα τό πρῶτο μου τσιγάρο.»

Ἦταν κι' ἐκεῖνοι ἐκεῖ!

*Μπενᾶς, Κυπραῖος, Καραναστάσης, Κοκκίνης.
Ὁ καθένας κάτι ἄλλο εἶχε νά πεῖ!*

Ἄγγελος Παπαναστασίου

(«Ξέρεις; Εἶναι ἀπ' τὴν Ἑλλάδα!»)

☺ ☺ ☺

Ε' Γυμνασίου 1949.

Σκεφτήκατε ποτέ τί βιβλίο θά γραφόταν ἂν μαζεύαμε τίς ζωές
τῶν οἰκοτρόφων μας στή Μανσούρα;

Ἔτοιμα σενάρια.

Αὐτῶν τῶν παιδιῶν πού μέ καρδιοκτύπι ἐμεῖς τά κορίτσια
περιμέναμε νά δοῦμε κάθε πρώτη μέρα τοῦ σχολείου; Τῆς σχο-
λικῆς χρονιᾶς;

«Εἶδες τόν καινούργιο οἰκότροφο;»

περνοῦσε σάν κρυφή ἀστραπή στόν κοριτσόκοσμο.

«Εἶναι ἀπ' τό Κάιρο.»

«Εἶναι ἀπ' τό Λοῦξορ.»

«Εἶναι ἀπ' τό Σουδάν.»

«Εἶναι ἀπ' τὴν Ἀβυσσηνία.»

«Εἶναι ἀπ' τὴν Ἀλεξάνδρεια.»

«Εἶναι ἀπ' τό Κονγκό.»

Καί μιὰ μέρα ἀκούστηκε:

«Ξέρεις; Εἶναι ἀπ' τὴν Ἑλλάδα!»

«Άγγελε πῶς ἦρθες στή Μανσούρα; Τί σ' ἔφερε;»

Σπάνια μιά ἐρώτηση νά ἔχει σάν ἀπάντηση σενάριο μιᾶς
ολόκληρης ζωῆς.

Καί τί ζωῆς!

«Ἐδῶ πού βρισκόμαστε, τό σπίτι αὐτό “Καλιφρονᾶ 23”,
ἦταν κάποτε, ἤμουν 12 καί ἔγινα 72, ἦ

“Βίλλα Κλαίρη”

Κλαίρη ἦταν τό ὄνομα τῆς μητέρας μου, Claire Koblet, Γερ-
μανοελβετίδα, ἀπ' τήν Αἴγυπτο.»

«Κι' ἐκείνη;! Koblet, Λουΐζα Koblet, ἦταν ἡ μητέρα τοῦ Ρού-
ντη. Τοῦ Ρούντη Παπαδόπουλου. Κι' ἐκείνη ἀπό τήν Αἴγυπτο,
Ἀλεξανδρινή.»

«Πῆρες συνέντευξη κι' ἀπό τό Ρούντη; Πῶς δένουν τά πράγ-
ματα! Ἦταν θεία τῆς Λουΐζας, ἀδελφή τῆς γυναίκας τοῦ John
Koblet, τῆς Henriette Koblet. Naί, εἶχαν τό ἴδιο ἐπίθετο, οἱ Προτε-
στάντες μποροῦν νά παντρεύονται πρῶτα ξαδέρφια. Ἦταν τρία
ἀδέλφια

ἡ Claire, ὁ John, ὁ Henry

Ἄ John πολύ πλούσιος, Βαμβακέμπορος στοῦ Reinhart, ὁ
Henry ἰδρυτής – ἰδιοκτῆτης τῆς “Société Suisse de Commerce d'
Alexandrie”. Γιό τοῦ Oscar Gustav Koblet, Ἑλβετός πού μέ τόν
Reinhart φτιάχνουν μιά ἀπό τίς μεγαλύτερες Ἐταιρεῖες Βάμβα-
κος τῆς Αἰγύπτου. Καί τοῦ κόσμου, γιατί ὄχι.

Ἄκου πῶς ἔγινε καί ἦρθε ἀπ' τήν Αἴγυπτο, ἀπό τήν Ἀλεξάν-
δρεια, ἡ Claire Koblet καί ἔγινε... Κλαίρη Παπαναστασίου.

Ἦ Λουκία Πάνου-Koblet, σύζυγος τοῦ πάμπλουτου Oscar
Gustav Koblet στήν Ἀλεξάνδρεια, γνωρίζεται σ' ἓνα ταξεῖδι στήν
Ἀθήνα μέ τήν Πηγῆ Παναγιωταρᾶ-Παπαναστασίου, ἡ ὁποία τήν
πληροφορεῖ πῶς ἔχει δύο γιούς ἀνύπαντρους κι' ἡ Λουκία Πάνου-

Koblet τῆς... ἀνταποδίδει τὴν πληροφορία λέγοντας πὼς ἔχει μίαν ἀνύπαντρη κόρη!

Ἡ Λουκία Πάνου-Koblet ταξιδεύει πίσω στὴν Ἀλεξάνδρεια μέ δύο φωτογραφίες νέων ἀνδρῶν τίς ὁποῖες δείχνει στὴν κόρη τῆς Claire:

“Lequel ma chère?”

“Ποιόν ἀπ’ τοὺς δύο, ἀγαπητὴ μου;”

κι’ ἡ Claire φυσικά διαλέγει τὸν πιό ὀμορφο, τὸν Σπυρίδωνα Παπαναστασίου. Ὁ γάμος γίνεται στὴν Ἀθήνα καί στά 4-5 στρέμματα ἐπὶ τῆς Καλιφρονᾶ, προικιό τῆς Πηγῆς Παναγιωταρᾶ-Παπαναστασίου, κτίζεται ἡ

“Βίλλα Κλαίρη”

ἀπὸ πέτρα μέ τοίχους 70-80 ἑκατοστά πού βογγοῦσαν, χρόνια μετὰ, στό γκρέμισμα. Ναί, ἔγινε αὐτὴ ἐδῶ ἡ πολυκατοικία. Ἔπρεπε.... Τό οἰκόπεδο ἦταν ἀνάμεσα στὴν Ἀγίας Ζώνης, ἓνα μέρος τῆς Καλιφρονᾶ, καί Νάξου. Ἐπὶ τῆς Καλιφρονᾶ, ἦταν δύο ἐπαύλεις, ἡ “Βίλλα Κλαίρη” καί τό “Ἀρχοντικό Οἰκογένειας Καλιφρονᾶ”.

“Ποιός τῶκτισε τό σπίτι, Ἄγγελε; Ὁ ἀρχιτέκτων;

“Ὁ πατέρας μου ὁ ἴδιος μόλις παντρεύτηκε.

Στὴν ἔκταση αὐτὴ, κάπου στό χῶμα, τό 1868 βρέθηκε μιά εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὁ προπάππους μου Παναγιωταρᾶς Ἄγγελος, πατέρας τῆς γιαγιᾶς ἀπ’ τὸν πατέρα, κτίζει οἰκογενειακὴ ἐκκλησίαν στ’ ὄνομα τοῦ Ἁγίου πού δωρίζεται τό 1936 στό “Ἄσυλο Ἀνιάτων” ὅπου ὑπάρχει καί ἐπιγραφή.»

Δωρεὰ Ἀγγέλου Παναγιωταρᾶ
αὐξή

«Ἄγγελε ὁ πατέρας σου; Μίλησέ μου γι’ αὐτόν.»

«Ὁ πατέρας τελείωσε τὴ “Σχολὴ Εὐελπίδων” καί στό κίνημα

του Πάγκαλου για να μή συλληφθῆι ὡς βασιλόφρων πού ἦταν, τό σκάει στή Γερμανία ὅπου στό “Πανεπιστήμιο τοῦ Βερολίνου” σπουδάζει Μηχανικός-Ἀρχιτέκνων. Ποιός τόν σπούδαζε; Μέ τί χρήματα; Μά ἡ μητέρα του, ἡ Πηγῆ Παπαναστασίου τό γένος Πα-ναγιωταρᾶ πού εἶχαν μεγάλη περιουσία, κυρίως στήν περιοχή Πλάκα-Ψυρρῆ. Τοῦ ἔστειλε χρήματα νά σπουδάξει.»

«Τόσο ἀπλό, ἔ; Συγχώρα με Ἄγγελε, ἀλλά πάντοτε – ἔτσι πού βλέπω τίς ζωές τῶν ἀνθρώπων νά κρέμονται ἀπό μιά κλωστή πού λέγεται τύχη, σύμπτωση, πέστο ὅπως θές – ἀπ’ τά βάθη τῆς ψυχῆς βγαίνει αὐτή ἡ ἐρώτηση: “Ποῦ βρῆκε τά χρήματα; Πῶς τά βρῆκε;” – Ἀλλά πᾶμε. Τό ... τραίνο τῆς συνέντευξης ξεκίνησε καί δέ σταματάει πιά.»

Ἀλέξανδρος Παπαναστασίου

«Ἄγγελε ἡ οἰκογένειά σου ἔχει σχέση μέ τόν Ἀλέξανδρο Πα-παναστασίου;»

Περιμένοντας τήν ἀπάντηση, λίγα λόγια γιά τόν Ἀλέξανδρο Παπαναστασίου—. Ὁ Ἀλέξανδρος Παπαναστασίου καλό εἶναι νά ξέρομε, ὑπῆρξε ὁ πρῶτος καί ὁ μόνος πιστεύω μέχρι σήμερα ἀλη-θινά Σοσιαλιστής ἡγέτης πού νοιάστηκε πραγματικά γιά τήν εὐτυχία καί τήν πρόοδο τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Γιατί Σοσιαλιστής εἶναι καί πρέπει νά σημαίνει Ἀνθρωπιστής. Ἐνδιαφέρθηκε ἔμ-πρακτα γιά τήν Παιδεία, φρόντισε νά κάνει τή μόρφωση τῶν κο-ριτσιῶν ὑποχρεωτική τουλάχιστον ὡς τό Δημοτικό, γέμισε τήν ἐπαρχία μέ νοικοκυρεμένα νεοκλασικά σχολικά κτίρια πού μέ-νουν ὡς σήμερα, προσπάθησε νά μειώσει τή μεγάλη ἰδιοκτησία κυρίως γῆς καί νά δώσει περισσότερη γῆ στούς ἀγρότες, γενικά ἐνδιαφέρθηκε ἔμπρακτα γιά τή λησμονημένη Ἑλληνική ἐπαρχία ὅπου ἀγρότης καί χωριό ταυτιζόταν μέχρι πρόσφατα (;) μέ τή φτώχεια. Χρησιμοποίησε τοὺς νέους, κυρίως τοὺς φοιτητές, γιά τήν ὑλοποίηση μιᾶς Βαλκανικῆς Ἑνώσης. Περιέργως ἢ μή πε-ριέργως παραμένει ἄγνωστος στό μεγάλο Ἑλληνικό κοινό.¹

1. Στό βιβλίο τῆς Ὀλυμπίας «Γιῶργος Σαραντάρης ὁ Μελλούμενος» ὑπάρ-χει ζωντανή ἀναφορά στόν Ἀλέξανδρο Παπαναστασίου. Σελ. 249.

«Λοιπόν, Ἄγγελε. Γιατί δέν ἀπαντᾶς; Σέ βλέπω σκεφτικό.»

«Νά σοῦ πῶ. Γιατί δέν μπορῶ! Ἄκουσέ με! Μιά μέρα ὁ πατέρας γυρίζει ἀπ' τό Ὑπουργεῖο πού ἐργαζόταν, τό “Ὑπουργεῖο Συγκοινωνιῶν”, μᾶς μάζεφε ὄλους στό γραφεῖο του, τή μαμά, τόν Ἀναστάση, τόν Ὅσκαρ κι' ἐμένα παιδί, κι' ἀνακοινώνει:

“Ἀπό σήμερα κανεῖς στό σπίτι δέ μιλάει Γερμανικά.”

Βόμβα! Εἶχαμε νταντά Γερμανίδα, ἡ μαμά ἢ πρώτη της γλῶσσα ἦταν Γερμανικά, ἦταν Γερμανοελβετίδα... Τί εἶχε γίνει; Ἀπ' τό παράθυρο τοῦ γραφείου του στό Ὑπουργεῖο εἶχε δεῖ ἓνα Γερμανό νά σπάξει πάνω στή μπόττα του τό χέρι ἑνός πεινασμένου παιδιοῦ πού πήδηξε σ' ἓνα Γερμανικό καμιόνι νά “κλέψει” μιὰ φρατζόλα φωμί.

Ἀπό τότε καί νά θέλω δέ μπορῶ νά μιλήσω Γερμανικά! Στά πλοῖα πού ἐργάστηκα καπετάνιος μοῦ μιλοῦσαν ἐπιβάτες Γερμανικά καί δέ μπορούσα ν' ἀπαντήσω, πιανόταν ἡ γλῶσσα μου.

Τό ἴδιο μέ τόν Ἀλέξανδρο Παπαναστασίου. Ἦταν ταμπού στήν οἰκογένεια! Φτάνει νά σοῦ πῶς πῶς ὅταν ἔγιναν τά ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντα τοῦ ἄντρα τῆς γιαγιάς-Πηγῆς, τοῦ παπποῦ μου δηλαδή Ἀναστάσιου Παπαναστασίου, στή Χαλκίδα δέν πῆγε γιατί τό ἐπίθετό ἦταν Παπαναστασίου!»

«Τήν καταλαβαίνω τή γυναῖκα. Τήν καταλαβαίνω ἀπολύτως! Ὅταν μοῦ λές πῶς ἦταν καί “Κυρία ἐπί τῶν Τιμῶν” στό παλάτι κι' ὅτι εἶχε μεγάλη περιουσία σέ σπίτια καί γῆ, τί περιμένεις;

Πρέπει νά καταλαβαίνομε τούς ἄλλους, πῶς νοιώθουν, νά μπαίνομε στή θέση τους. Ἀλλά πρέπει κι' αὐτοί οἱ ... “ἄλλοι” νά καταλαβαίνουν πῶς νοιώθουν αὐτοί πού ζοῦν σέ μιὰ τρώγλη καί βλέπουν, καθώς περνοῦν δειλά-δειλά, μιὰ “Βίλλα Κλαίρη”!

Τό σημαντικό εἶναι αὐτές οἱ διαφορές νά λύνονται χωρίς βία, χωρίς δυστυχία καί θάνατο. Ἐκεῖ σέ θέλω κε Πολιτικέ. Ἀλλά ἔλα Ἄγγελε, συνεχίζομε, συγχώρα με ἀλλά ἔπρεπε νά μιλήσω.»

«Οὐφ! Ἐν τάξει, πᾶμε. Ὁ Ἀλέξανδρος Παπαναστασίου, πρέπει νά ἦταν δεύτερος ξάδελφος μέ τόν Ἀναστάση Παπαναστασίου, τόν παπποῦ μου. Ὁ Ἀναστάσης Παπαναστασίου ὑπῆρξε ὁ

τελευταῖος ἥρωας τοῦ '21 στή μάχη τοῦ Γρίμπολο στήν Ἠπειρο μέ ἄλλους 20 ἥρωες. Τό 1897, τελευταία μάχη ἐνάντια στούς Τούρκους στόν κύκλο τοῦ '21. Αὐτουνοῦ τοῦ Ἀναστάση Παπαναστασίου γιοί, ἦταν ὁ Ἄγγελος καί ὁ Σπῦρος Παπαναστασίου, ὁ πατέρας μου.

Ἡ ζωή στή “Βίλλα Κλαίρη”

«Ἄγγελε, μιλησέ γιά τή ζωή στή “Βίλλα Κλαίρη”, στήν ὁδό Καλιφρονᾶ. Θυμήσου...»

Μισοκλείνει τά μάτια, ἀκουμπάει τήν παλάμη στό σαγόνι...
Στό κομπολόι οἱ χάντρες συνεχίζουν.

«Ἦταν μιά μεγάλη σκάλα στό κέντρο. Εὐλίνη, ἀπό ξύλο βαρύ, καρυδιά ἴσως, δέ θυμᾶμαι. Ἐκεῖνο πού θυμᾶμαι μέ κάθε λεπτομέρεια εἶναι οἱ σκαλιστές παραστάσεις στήν κουπαστή, τά λουλούδια, τ' ἀγγελούδια...

Ἐκεῖ στή μέση τῆς σκάλας σταμάτησε ἐκεῖνη τή μέρα ὁ πατέρας καί εἶπε:

“Ποῦ μέ πᾶνε;”

Γύρω ἦταν τά δωμάτια τοῦ προσωπικοῦ μεγάλα μ' ὅλες τίς ἀνέσεις, ἡ νταντά-Κατερίνα, ἡ ὕπηρεσία ἡ Ἐλισσώ, καθημερινή βοηθός ὅμως ὄχι στίς μεγάλες δεξιώσεις, ἐκεῖ εἶχε ἄλλο προσωπικό.

Οἱ δεξιώσεις! Θυμᾶμαι τίς μπανιέρες γεμᾶτες μέ μπουκάλια σαμπάνια, κρασί, μπύρες “Φίξ”, ἐρχόταν κι' ὁ ἴδιος ὁ Φίξ, ὁ Κάρολος Φίξ, πολύ φίλος τοῦ πατέρα.

Ἡ μεγάλη σκάλα εἶχε 33 σκαλιά!

Τό θυμᾶμαι γιατί ὅταν παιδί ἀνέβαζα τή γιαγιά-Πηγγή πού εἶχε γεράσει –παρ' ὄλο πού ὅταν θύμωνε κτύπαγε κάτω τό μπιστοῦνι της μέ τό ἀσημένιο χερούλι καί γινόταν σεισμός, τή φώναζαν “Δαμασκηνό”¹ τῆς ἔλεγα:

1. Δαμασκηνός: «Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος» (1941) ὡς καί Ἀντιβασιλεὺς (1944-1946).

“Έλα γιαγιά κουράγιο, φτάνομε μένουν 7 ἢ 5 ἢ 3 σκαλιά.”

Ήταν ἡ Ἐλισσώ! Ήταν κουφό. Τὴν πῆρε ἡ μαμά ἀπ’ τὸ Ὀρφανοτροφεῖο νομίζω. Ήταν σάν ψυχοπαῖδι νά ποῦμε ὄχι μόνο γιὰ δουλειές, τὴν προίκισε ἡ μαμά, τὴν πάντρεψε. Μέλος τῆς οἰκογένειας. Εἶχε ὅμως δυσκολία νά συννενοηθεῖ – δέν ἄκουγε. Τὴν πῆρε μαζί τῆς ἡ μητέρα σέ γιατρούς, τίποτα. Καί στὴν Ἑλβετία τὴν εἶχε πάει νά τῆ δοῦν, τίποτα. Στενοχωριόταν ἡ μητέρα, σάν παιδί τῆς.

Ήταν πολὺ θρήσκα ἡ μητέρα. Ἄν καί Προτεστάντισσα πήγαινε πρῶτα στὴ δική μας ἐκκλησία κι’ ἔπειτα στὴ δική τῆς. Μιά μέρα μιά φίλη τῆς λέει:

“Κλαίρη δέν τὴν πᾶς στὴν Τῆνο!”

Ἡ φίλη ἦταν ἡ μητέρα τοῦ σπουδαίου ἀρχιτέκτονα Γιάννη Βικέλα. Πέρνει ἡ Κλαίρη τὴν Ἐλισσώ καί πᾶνε στὴν Τῆνο. Ἡ Ἑλλισώ γίνεται καλά – ναί, ναί, γύρισε ἀπ’ τὴν Τῆνο κι’ ἄκουγε, τῶζησα – ὅμως ζήσανε καί τὸν τρόπο τοῦ τορπιλλισμοῦ τῆς “Ἑλλης”! Ναί, τὴν ἴδια μέρα, ἦταν ἐκεῖ, 15 Αὐγούστου τοῦ ’40. Θυμᾶμαι ἡμαστον μέ τὸν πατέρα στό καλοκαιρινό σπίτι στὴ Γλυφάδα, ἀπέναντι ἦταν τὸ σπίτι τῆς Μαίρης Ἀρώνη καί δίπλα μιᾶς Ἑβραιοπούλας. Ὁ πατέρας σχεδίαζε κάτω στό χῶμα τοῦ κήπου, ἔκανε σχέδια γιὰ ἓνα σκάφος πού ἤθελε νά φτιάξει, μαζί μ’ ἓνα μαραγκό. Ξαφνικά ἀκοῦμε ἀπ’ τὸ ἀνοιχτό ραδιόφωνο, σταματᾶει ἓνα τραγοῦδι ποῦπαιζε –

“Ἰπὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου ἀνακοινώνεται ὅ,τι ὑποβρύχιον ἀγνώστου ἐθνικότητος ἐτορπίλλισεν τὸ ἀντιτορπιλικόν μας “Ἑλλη” ἐν ὥρᾳ 8 καί 30’ πρωινῆν, εἰς τὸν λιμένα τῆς Τῆνου.”

κάπως ἔτσι. Κι’ ἡ μαμά κι’ ἡ Ἐλισσώ ἦταν ἐκεῖ! Φαντάσου τὸν πανικό. Ὡστόσο τίς δοῦμε νᾶρχονται!

Ἐγὼ ἔπαιζα μέ τὴν Ἑβραιοπούλα τῆ στιγμῆ ἐκείνη κοντά στοὺς δύο ἄντρες πού σχεδίαζαν στό χῶμα.»

“Τί νάγινε ἡ Ἑβραιοπούλα;”

«Δέν ξέρω. Ἴσως ὁ πατέρας, ὁ πατέρας ὄλους τούς προστά-
τευε, εἶχαμε κρύψει κι' Ἰταλούς κάτω στόν κῆπο στό πλυσταριό,
κτύπησαν τήν πόρτα καί ζητοῦσαν ἄσυλο, τό θυμᾶμαι. Πήγαινε
κάτω ἡ νταντά-Κατερίνα καί τούς ἔδινε τροφή, πῆγα κι' ἐγώ μιά
φορά.

Κι' ἡ μητέρα μου βοηθοῦσε στή “Φιλόπτωχο Ἁγίας Ζώνης”
στήν Κυψέλη. Οἱ παληές οἰκογένειες τῆς Κυψέλης τή θυμοῦνται
ἀκόμα.

Τό “Ἄσυλο Ἀνιάτων”... Ἀπέναντι ἀπ' τό σπίτι μας. Τί δόξες
εἶχε γνωρίσει αὐτό τό ἀρχοντικό. Ἔχω ἓνα βιβλίο πού λέει ποιοί
ἔχουν μείνει ἐκεῖ! Κτίστηκε τό 1831, ἦταν ἔπαυλις! Ἀρχιτέκτονες
ὁ Κλεάνθης κι' ὁ Saoumpert γράφει. Ἄκου ποιοί ζήσανε ἐκεῖ:

Ὁ Ἄγγλος Ναύαρχος Dotney Malkolm
ὁ Ρῶσσοσ Πρέσβυς Alexander Ozeroff
ὁ Ἰταλός Πρέσβυς Piscattori
ἡ Δούκισσα τῆς Πλακεντίας
ὁ Σπυρίδων Τρικούπης
ὁ Δημήτριος Ροδοκανάκης

“Μέγας φιλότεχνος” λέει γιά τόν Ροδοκανάκη. Καί κάποια
μέρα τοῦ 1893 ὕστερα ἀπό τόσες δόξες γίνεται “Ἄσυλο Ἀνιά-
των” – “Ὅπως βλέπεις ἔχουν καί τά σπίτια τῆ μοῖρα τους!»

«Ναί, σίγουρα. Κάπου μᾶς περιμένει ὄλους κι' ὄλα ἴσως μιά
μοῖρα. Πῶς ἦτανε νά ζεῖς ἀπέναντι ἀπό ἓνα “Ἄσυλο Ἀνιάτων”.»

«Δέν εἶχαμε κανένα, μά κανένα πρόβλημα. Τοῦναντίον ἦταν
μέρος τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς. Ἦταν ὁ Ἄντρέας, περπατοῦσε
κάπως παράξενα, σπαστικό θά λέγαμε ἴσως σήμερα. Κάθε πρωί
περίμενε νά βγεῖ ἡ μαμά στό μπαλκόνι νά τῆς κάνει χαρές, νά τόν
χαιρετήσῃ κι' ἐκείνη κι' ἀμέσως μετά νά τοῦ πάει ἡ Ἐλισσώ τό
φαγητό του.... Ἦταν ὑπό τήν προστασία της. Τοῦ εἶχε μιά γυ-
ναῖκα μόνο γιά κεῖνον.

Μιά μέρα, θυμᾶμαι, ἀκούω φωνές.

“Κυρία, κυρία έλατε γρήγορα. ‘Ο Άντρέας—”

Βγαίνομε έξω μέ τή μητέρα μου, τρέχομε, τί νά δοῦμε; Κόσμος μαζεμένος νά φωνάζει καί νά διαμαρτύρεται κι’ έναν έργάτη από τό “Άσυλο” νά σπρώχνει τόν Άνδρέα στή μέση τοῦ δρόμου πού περνοῦσαν λεωφορεΐα κι’ αὐτοκίνητα. Γιατί; Για νά τόν ξεκάνουν, τί άλλο; ‘Οποια κι’ αν ἦταν ἡ αἰτία ἢ ὁ αἴτιος ὁ πατέρας μου εἶπε κι’ ἔδιωξαν τόν Διευθυντή. Ξέρεις ποιός ἦταν; ‘Ο Άλευρᾶς, ναί, ναί, τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ.! Εἶχαμε ἔξι κλίνες στό “Άσυλο”, κληροδότημα.»

«Ἡ δική σου σχέση μέ τή ζωή στό “Άσυλο”;»

«Ναυτοπρόσκοπος τάιζα δυό γρηουλες, κι’ ὅταν ἤμουν στό Κατηχητικό τό ἴδιο, μέ περίμεναν. Μέρος τῆς ζωῆς μου. Ἦταν ἀληθινή Χριστιανή ἢ Κλαίρη Koblet Παπαναστασίου. Εἶχε τήν ὀμορφη ζωή της, τό θαυμάσιο σπίτι, τή ζωντανή σχέση μέ τόν πατέρα, τούς θυμάμαι νά κλείνονται ὥρες στό “μπλέ σαλόني” καί νά μιλοῦν οἱ δυό τους ἢ νά παίζουν πιάνο á quatre mains... Ἐγώ ὁ βενιαμίν σά νά μὴν ὑπῆρχα! Ταξειδεύαν Ἐλβετία, Αἴγυπτο... ‘Ομως δέν ξεχνοῦσαν τόν ἀνθρώπινο πόνο, βοηθοῦσαν, βοηθοῦσαν συνέχεια.»

«Κι’ ὁ πατέρας;»

«Κι’ ἐκεῖνος. Εἶχε κι’ ἐκεῖνος τόν προστατευόμενό του. Οἰκονόμου ἢ Οἰκονομόπουλος δέ θυμάμαι. Ἦταν παράλυτος, εἶχε πέσει ἀπό μία μαρκίτζα σέ κάποια ἐκδήλωση. Τόν φέραν στό “Άσυλο”. Ἦταν καθαρός, πολύ καθαρός. ‘Ο πατέρας τόν ἔβαλε σέ εἰδικό δωμάτιο. Τόν χρηματοδοτοῦσε σ’ ὄλο τό διάστημα πού χρειάστηκε γιά νά μετατρέψει, νά μεταφράσει, ὅπως θές πέσ’ το, τό σύστημα “Braille”, ξέρεις γιά νά διαβάξουν οἱ τυφλοί, στά Ἑλληνικά.»

Σκέψη:

Αὐτό πού ὁ Σπυρίδων Παπαναστασίου κι’ ἡ οἰκογένειά του σκόρπισε γύρω του, τή φροντίδα γιά τό καλό τοῦ ἄλλου, ὁ Άλέξανδρος Παπαναστασίου θέλησε νά σκορπίσει, νά ἀπλώσει σ’ ένα

όλόκληρο ἔθνος – Ὁ σκοπός, ἡ ἀγάπη τοῦ “πλησίον”, ἦταν ἴδιος. Διέφεραν μόνο οἱ ἀριθμοί.

«Τί ἔκανε ὁ Σπυρίδων Παπαναστασίου... πού ἦταν πατέρας σου ὅταν γύρισε μέ τό Δίπλωμα τοῦ Μηχανικοῦ-Ἀρχιτέκτονα ἀπό τό Βερολίνο μέχρι τή φοβερή στιγμή τοῦ

“Ποῦ μέ πᾶνε;”»

Ὁ Ἄγγελος σά νά θυμώνει, ἕνα σύννεφο γύρω του.

«Ἦμουν ἐκεῖ, τόν εἶδα νά τόν παίρνουν... Ναί, πού λές γυρίζοντας ἀπ’ τή Γερμανία, ἄρχισε νά ἐξασκεῖ τό ἐπάγγελμα πού εἶχε σπουδάσει. Ἐκτιζε σπίτια, θ’ ἀναλάμβανε δημόσια ἔργα.... Ὁ Δήμαρχος Κοτζιάς τόν εἶχε σάν τόν κύριο ὑπεύθυνο μηχανικό γιά τήν Ἀθήνα: δρόμους, πάρκα....

Ἐκεῖνος ἔκανε τό κινηματοθέατρο “Γρανάδα”, τό σημερινό “Λαμπέτη”. Ἦταν χειμερινό καί θερινό. Τό πρῶτο τοῦ εἶδους στήν Ἑλλάδα. Ὁ πατέρας στή Γερμανία εἶχε εἰδικευθεῖ στό μπετόν, τότε ξεκινοῦσε ἤθελε εἰδικές γνώσεις ἕνα τέτοιο κτίριο, ἦταν πρωτοπορία.

Στήν Κατοχή, ὑπάλληλος πιά στό “Ἵπουργεῖο Συγκοινωνιῶν” ἀπό τό 1936, εἶχε κτίσει κι ἕνα χειμαδιό στό Μενίδι, καταφύγιο γιά τά ζῶα στούς βομβαρδισμούς, πάλι μπετόν φυσικά! Θυμαῖμαι μᾶς φέρναν στό σπίτι τενεκέδες μέ λάδι, πατάτες, ὅ,τι εἶχαν σ’ ἔνδειξη εὐγνωμοσύνης. Κι’ ἦταν Κατοχή, λάδι, πατάτες δέν ἦταν παιῖξε-γέλασε! Προπαντός λάδι.

Ἐκεῖνος εἶναι πού κατασκεύασε τό “Ὀχυρό Μεταξᾶ” στό Ρούπελι, σύνορα Ἑλλάδας-Ἀλβανίας, ὡς “Νομομηχανικός Μακεδονίας-Θράκης” σταλμένος ἀπό τό Ἵπουργεῖο του, τό “Ἵπουργεῖο Συγκοινωνιῶν”, μέ ἔδρα τήν Ἀλεξανδρούπολη. Ἦταν ὁμορφα ἐκεῖ. Μείναμε δυό χρόνια ’36-’38, σ’ ἕνα ὁμορφο σπίτι παραδοσιακό μέ κήπο καί περιβόλια. Εἶχε καμάρες, κολόνες, ἐσωτερικές αὐλές... Κοντά στήν παραλία. Ὁ πατέρας πηγαينوερχόταν. Εἶχε ἐντολή ἀπό τόν Μεταξᾶ νά κτίσει ἕνα ὄχυρό στό Ρούπελι. Τό περιβόητο ὄχυρό τοῦ Ρούπελι! Ἄντεξε τή λυσσαλέα ἐπίθεση τῶν Γερμανῶν ἐπί 10 σχεδόν ὁλόκληρες μέρες. Ὅταν τελικά μπῆκαν

οί Γερμανοί δήλωσαν βλέποντας από κοντά τό όχυρό :

“Αυτό τό όχυρό είναι φτιαγμένο μέ Γερμανικές προδιαγραφές!”

“Όπως και ίσχυε, ήταν οί σπουδές τοῦ πατέρα στή Γερμανία.

«Μπήκαμε γερά στήν Ίστορία, Άγγελε Παπαναστασίου! Μανσουριανέ Οικότροφε άπ' τήν Έλλάδα!»

«Μέ σημάδεψε κι' έμένα, δέ γλύτωση.»

«Ποῦ μέ πᾶνε;»

Όταν τελείωσε τό Όχυρό, δύο χρόνια μετά, τό 1939, γυρίζομε στήν Άθήνα όπου ο πατέρας παίρνει τό βαθμό τοῦ Γραμματέα Α' στό “Ύπουργείο Συγκοινωνιῶν”. Σέ λίγο ξεσπάει ο πόλεμος κι' ο πατέρας πολεμάει στήν Άλβανία ως Άντισυνταγματάρχης Πυροβολικοῦ. Τό μέτωπο σπάει και όπως οί περισσότεροι καταφέρνει νά επιστρέψει κάτω άπό δραματικές συνθήκες.

Γερμανική Κατοχή.

Άπελευθέρωση.

Ύστερα —

Ήμουν στό χώλλ, 12 χρονῶν....

Ή πόρτα κτυπάει, ή Έλισσώ τρέχει κι' άνοίγει.

“Κυρία, είναι δύο μέ στολές.”

Ήταν 5 Δεκεμβρίου τοῦ 1944.

Στίς 3 Δεκεμβρίου, δύο μέρες πρίν, φίλοι τοῦ πατέρα τόν πίεζαν,

— Φύγε, πάρε τή γυναίκα και τά παιδιά σου και φύγε. Άκούγονται φήμες....

— Νά φύγουν αὐτοί πού φταῖνε!

ἀπαντοῦσε ἡ μητέρα μου. Τήν ὥρα πού ἦρθαν, ὁ πατέρας μου ἐτοιμαζόταν νά φύγει νά πάει στή δουλειά του. Ὁ Χαρίλαος, ὁ σωφέρ τοῦ αὐτοκινήτου πού εἶχαμε, μία Ρακαρ, εἶχε ἔρθει καί περιμένε μπροστά στό σπίτι.

Τήν ὥρα πού ἦρθαν—»

Στό βλέμμα τοῦ Ἄγγελου βλέπω πώς ζεῖ ξανά τή στιγμή ἐκείνη. Εἶναι ἐκεῖ.

«Τήν ὥρα πού ἦρθαν, μόνο ἐγώ εἶδα, ἡ μητέρα μου πρόλαβε κι' ἔδιωξε τ' ἄλλα δύο μου ἀδέλφια ποῦνταν μεγαλύτερα τόν Ἀναστάση καί τόν Ὄσκαρ ἀπ' τήν πόρτα τῆς ὑπηρεσίας νά τό σκάσουν πίσω, ἀπ' τόν κῆπο.»

Τόν κυττῶ καθώς σκέφτεται χωμένος στήν πολυθρόνα μέ τό κομπολόι νά κτυπάει στή σιωπή. Τά περήφανα ξανθά μαλλιά πεσμένα στ' ὄμορφο πρόσωπο πού θυμᾶμαι ἐκεῖ στό Σχολεῖο κάποια χρόνια πρὶν ἔχουν ἀσπρίσει, τό πρόσωπο ὅμως πάντα ἀγαπητό.

«Ὁ πατέρας δέν ἀνῆκε πολιτικά πουθενά. Ἀνῆκε στό ἔργο του, στήν οἰκογένειά του, στή βοήθεια πού σκόρπιζε γύρω του. Ἴσως γι' αὐτό....»

Σιωπή.

«Στεκόταν στή μέση τῆς μεγάλης σκάλας μπρός στήν τεράστια κρυστάλλινη πόρτα πλάι στό πόρτ-μαντώ κρατῶντας τό παλτό καί τό καπέλλο του.

“Εἶναι γιά μιά ἀνάκριση.”

εἶπαν οἱ δύο ἄγνωστοι μέ τίς στολές.

«Νά πᾶτε μέ τ' αὐτοκίνητο, ὁ Χαρίλαος εἶν' ἔξω μπορεῖ νά σᾶς πάει» λέει ἡ μητέρα.

«Ὅχι, θά τόν πᾶμε ἐμεῖς.»

Καθῶς κατέβαινε τή σκάλα νά τοὺς ἀκολουθήσει, σταματᾷ, γυρνᾷ στή μητέρα μου στό κεφαλόσκαλο καί λέει:

«Ποῦ μέ πᾶνε;»

Δέν τόν ξανᾶδα ποτέ.

Ἦμουν 12 χρονῶν.

Ἐψάξαν καιρό, παντοῦ, 70 ἐργάτες ἀπ' τό ἐργοστάσιο¹ τοῦ ἀδελφοῦ του τοῦ Ἄγγελου Παπαναστασίου. Ψάξαν παντοῦ ὅπου μάθαιναν πῶς εἶχαν γίνει ἐκτελέσεις. Μέ “μεγεθυντικό φακό” ὅπως θυμᾶμαι νά λένε. Ἐβαλε νά φάξουν κι' ὁ ἴδιος ὁ Δαμασκη- νός.

Τίποτα. Χάθηκε.

Ὅταν χρειάστηκα κάποτε δύο ληξιαρχικές πράξεις θανάτου γιά τήν μητέρα καί τόν πατέρα, γιά τήν μητέρα ἦταν εὐκολο, πῆγα στήν Αἰγυπτιακή Πρεσβεία, τό βρῆκα. Γιά τόν πατέρα ἦταν ἀδύνατο! Πῆγα στό Ληξιαρχεῖο Ἀθηνῶν, ἐκεῖ ἔπρεπε νά πάω. Ἐψάξαν, τά κατέβασαν ὅλα. Τίποτα. Ὅπου κάποια στιγμή ἡ ὑπάλληλος βρίσκει ἓνα κιτρινισμένο πιστοποιητικό μέ τὸνομα τοῦ πατέρα μου πού ἔγραφε:

“Ἐξηφανίσθη παρά τῶν ἀναρχικῶν”

κι' ἀμέσως γυρνᾷ στόν Διευθυντή καί ρωτᾷ:

“Θά τό ξαναβάλουμε στό Ἀρχεῖο;”

«Μέ τό τραῖνο πηγαίνομε σέ μιά πόλη πού δέν ξέρω καί πού ποτέ δέν ἄκουσα πρίν. Μανσούρα μοῦ εἶπαν τή λένε.... Ἡ ζωή μου, ἡ ἡλικία μου ἄφρακτη, χωρίς πρωτοβουλίες, προστατευμένη, πέρα ἀπό μένα.... Ὁ θεῖος Ἄγγελος ἀπέναντι, κουνιέται στόν ἴδιο ρυθμό.... Κυττάζει ἔξω, τό βλέμμα του γλιστράει σάν πέσει πάνω μου, κυττάζει ἔξω.... Τό μόνο πού θυμᾶμαι σ' αὐτή τή διαδρομή, τό θόρυβο τῶν βαγониῶν πάνω στίς ἀσύμμετρες ράγες καί τό κούνημά μας μέ τόν κραδασμό τοῦ τραίνου.... Περνάμε τίς πεδιάδες.... ἴδιο τοπίο ἀτέλειωτο.

Μετά δέ θυμᾶμαι τίποτα.

Οὔτε σταθμό οὔτε τίποτα.

Δέ θυμᾶμαι νά φτάνω.

Μόνο μεσημέρι... κάποιοι ἄγνωστοι ὠραῖα ντυμένοι, εὐγενικοί, ἔρχονται νά μᾶς χαιρετήσουν. Γύρω τέντες ἀπό χρωματιστά κομμάτια πανί ψηλά ὀλόγυρα καί δύο κολόνες δεξιά κι' ἀριστερά ἀπό μιά πανύψηλη ξύλινη πόρτα μέ τεράστια μπρούτζινα πόμολα, ὄχι ἀκριβῶς, σά πόμολα, δύο-δύο ἀπό πάνω ὡς κάτω, κι' ἐγώ νά ρωτῶ

“Εἶναι Ἴωνικοῦ ἢ Κορινθιακοῦ ρυθμοῦ;”

μοῦ θύμισαν Ἑλλάδα.

Βρίσκομαι στή Μανσοῦρα, οὔτε ἤξερα ὅτι ὑπάρχει, στό Ἑλληνικό Σχολεῖο. Κάτω ἀπ’ τό κοντάρι τῆς Ἑλληνικῆς Σημαίας, φηλά στό μεγάλο τρίγωνο διαβάζω:

“Ἑλληνικά Ἐκπαιδευτήρια Μανσοῦρας”

Μέ παίρνουν στό δεύτερο πάτωμα, ἐκεῖ πού θά μείνω τέσσερα χρόνια – φθινόπωρο, χειμῶνα, ἄνοιξη, καλοκαίρι! Θᾶναι τό σπίτι μου ἀπό δῶ καί μπρός. Τά καλοκαίρια ἔμενα στοῦ Κονδύλη ἢ στοῦ Κυπραίου.

Κι’ ὁ φηλός, σοβαρός Διευθυντής, κο Χιωτίνη τόν λένε, θᾶναι ὁ προστάτης μου. Ὁ θεῖος Ἄγγελος σέ 2-3 μέρες θά φύγει, θά πάει πίσω στήν Ἀθήνα. Χρόνια μετά ἀνάβω κερὶ γιά κεῖνο τόν αὐστηρό Διευθυντή πού ἄν ὁ Θεός δέν τόν ἔστελνε ἐκεῖνη τή στιγμή στή ζωή μου δέν ξέρω ποιὰ θᾶταν ἢ μοῖρα μου, ποῦ θά κατέληγα.

Στό θάλαμο τό βράδυ μέτρησα γύρω μου ἄλλα ἐννέα κρεββάτια. Τά πιό πολλά ἄδεια. Περίμενα νά κλείσει τό φῶς γιά νά βγάλω ἓνα εἰκονισματάκι νά κάνω τήν προσευχή μου. Ἀκόμα τό ἔχω.

“Ὅχι δέν ἔκλαψα.

Σέ λίγο θά γύριζαν καί τά παιδιὰ ἀπ’ τίς διακοπές τοῦ Πάσχα, θᾶνοιγε τό σχολεῖο, θᾶχα συντροφιὰ.

“Ἐκλαιγα μέσα μου...

Ἐκλαψα μόνο ὅταν στήν Ἀλεξάνδρεια ἐκεῖνη ἡ ὠραία κυρία, ἡ φίλη τῆς μαμᾶς πού τή λέγανε Μαργίτσα – θυμᾶμαι καί τό ἐπίθετο, Κωνσταντίνου, Μαργίτσα Κωνσταντίνου καί τραγουδοῦσε στήν Ὅπερα – μέ πῆρε ἀπ’ τό χέρι καί μοῦ εἶπε,

“Ἐλα νά δεῖς τί ὠραία πού εἶναι ἡ μαμά σου.”

Τό πρωῖ εἶχα δεῖ μιὰ ἄμαξα στολισμένη μ’ ἄσπρα λουλουδία πού τήν ἔσερναν ὀκτώ ἄλογα νά φεύγει ἀπ’ τό σπίτι μας στοῦ θεοῦ John στήν Ἀλεξάνδρεια πού μέναμε, ἀλλά δέν εἶχα καταλάβει.

“Δέν θά πᾶς σχολεῖο σήμερα”,

μουῖπαν μόνο.

Μεγάλο λάθος νά δείχνουν σ' ἓνα μικρό παιδί, πόσο ἤμουν 12-13; - τή μητέρα του νεκρή.

Φεβρουάριος 1945, Ἀλεξάνδρεια

Ἀρχές τοῦ '45 ἡ μαμά μᾶς παίρνει ξαφνικά, τόν Ὁσκαρ καί μένα ὁ μέγας ὁ Ἀναστάσιος εἶχε φύγει, καί πηγαίνομε στ' ἀδέλφια της στήν Ἀλεξάνδρεια. Στήν Ἑλλάδα ὁ ἐμφύλιος ἀγριεύει, εἶναι γυναῖκα μόνη, ἔχει ἀνάγκη ἀπό προστασία. Ὁ ἀδελφός της ὁ John, ὁ John Koblet ἦταν πολύ πλούσιος, Βαμβάκια, “Ἐταιρεία Reinhart”, θά μπορούσαμε νά μείνομε ἐκεῖ. Ὅμως ἐκεῖνος ἔλειπε, σέ περιοδεῖα ὅπως τῆς εἶπαν. Ἔτσι μείναμε στόν ἄλλο ἀδελφό τόν θεῖο Henry. Ἡ μαμά, ὁ Ὁσκαρ κι' ἐγώ.

Μιά μέρα παίζαμε μέ τά ξαδέρφια μου στήν πλάζ στήν Μανζάλα - ἀκόμα τή θυμᾶμαι, τί παραλία ἦταν αὐτή, τί θάλασσα, εἶχαν μιά βίλλα ἐκεῖ, τή “Villa Koblet” πλάι στ' ἀνάκτορα τοῦ Φαρούκ, τοῦ Βασιληᾶ Φαρούκ - παίζαμε ὅταν ἀκούστηκε ἓνα βογγητό. Ἡ θεία Henriette εἶχε πει στή μαμά πώς ὁ ἀδελφός της ὁ John εἶχε πεθάνει ἓνα μῆνα πρίν, λίγες μέρες δηλαδή πρίν ἔρθει ἐκεῖνη μέ τά δύο παιδιὰ καί τῆς τῶχαν κρούσει.

Πέθανε στίς 7 Μαρτίου, τό 1946.

Στό “Κοτσίκειο”.

Δέν ἄντεξε. Σά δέντρο πού τό τσεκουρεύουν...»

Σωπαίνομε. Τό σπίτι τοῦ Ἄγγελου γύρω μου γεμᾶτο. Γεμᾶτο μέ πίνακες, μπιμπελό, ἐργόχειρα, λάμπες μ' ὁμορφο φῶς, πολυθρόνες.... Στό πιάνο ὁ γιός του ὁ Σπύρος, τῶνομα τοῦ πατέρα πού δέν γύρισε, πού ὅμως ἐκεῖνο συνεχίζει.

« Έλληνικά Έκπαιδευτήρια Μανσούρας »
(1946-1950)

Πρός παραλαβή Σημαίας!

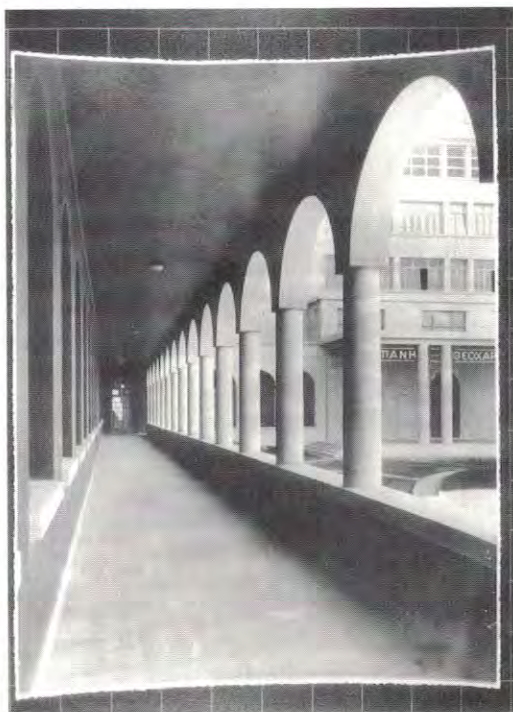
Άπόστολος Βουρλιώτης και
Γιώργος Βαφειαδάκης αριστερά,
Άγγελος δεξιά, ο Αύγουστος Βλάσσης
δεξιά γονατιστός.

« Τά παιδιά μούδειξαν αγάπη... »

Θέμις Κατσάκος, φιλαράκι!

« Κοτσάκειον Νοσοκομείον »
Αλεξάνδρεια 1946.

Ὁ Χιωτίνης

«Μπίτσα, πρὶν κλείσωμε θέλω νά μιλήσω γιά τό Χιωτίνη.

Πού λές σάν πέθανε ἡ μητέρα μου καί μείναμε τά δύο παιδιά, τόν Ὅσκαρ τόν κράτησε ἡ οἰκογένεια τοῦ θείου John. Πλούσια ζωή, τέννις, ἵππασία, ὄλ' αὐτά.

Ἐγώ; Ὁ μικρός Ἄγγελος, ποιά θᾶταν ἡ μοῖρα του;

Τότε ἦρθε ἀπ' τήν Ἀθήνα ὁ θεῖος Ἄγγελος ὁ ἀδελφός τοῦ πατέρα Ἄγγελος Παπαναστασίου, ζήτησε καί βρῆκε τόν (τότε) Πρίγκηπα Παῦλο καί τήν Πριγκίπισσα Φρειδερίκη πού ἦταν ἀκόμα στήν Ἀλεξάνδρεια. Στήν Ἑλλάδα ὁ ἐμφύλιος —»

«Ἐκαιγε ζωές.»

«Μᾶλλον. Ὁ Παῦλος ἦταν συμμαθητής τοῦ θείου Ἄγγελου. Συναντήθηκαν λοιπόν οἱ τρεῖς νά δοῦν τί θά τό κάνουν αὐτό τό παιδί πού μέσα σ' ἕνα χρόνο ἔχει χάσει τόν πατέρα, τή μητέρα, τό

σπίτι του και τώρα και τόν πλούσιο θείο πού θά μπορούσε νά γίνει προστάτης του. Ἡ ἀπόφαση ἔλεγε: Οἰκοτροφεῖο Μανσούρας!

Ἔτσι βρέθηκα ἐκεῖ, “κοντά σας” ὅπως λέτε ἐσεῖς οἱ Αἰγυπτιώτες.

Μέ μόνο προστάτη τόν Χιωτίνη.

Ὁ θεῖος Ἄγγελος ἔφυγε σύντομα ἀφίνοντας με στά χέρια του καί μ' ἐντολή καμμιά ἐπαφή μέ τούς συγγενεῖς μου στήν Ἀλεξάνδρεια.

Ἀνῆκα πιά στόν Χιωτίνη καί στόν θείο Ἄγγελο.

Ἦμουν μέτριος μαθητής. Ἦταν τ' Ἀραβικά πού δέν ἤξερα, ἦταν – μά ὄχι πιό πολύ ἦτανε νά καταλάβω τί μου εἶχε συμβεῖ, νά τά βρω ξανά μέ τόν ἑαυτό μου, νά βρω ξανά τόν ἑαυτό μου. Στήν Ἀθήνα στό πολύ καλό ἰδιωτικό τοῦ “Τυχόπουλου” ἦμουν πολύ καλός μαθητής.

Στή Μανσοῦρα ἦμουν καλός στ' Ἀθλητικά. Εἰδίνα. Τά παιδιά στήν τάξη μου ἔδειχναν ἀγάπη. Πρῶτος μέ πλησίασε ὁ Νούσης, ὁ ἀδελφός τῆς Ντόλλης. Μέ καλοῦσε σπίτι του, κάναμε ποδήλατο. Στό δρόμο τοῦ Νείλου.... Ἦταν ἤρεμα.

Ὁ Χιωτίνης κατάλαβα ἀργότερα μ' ἔβαζε κοντά μέ παιδιὰ τοῦ Οἰκοτροφείου πού πίστευε μιά φίλια μαζί τους θά μέ βοηθοῦσε στό μέλλον. Ὅπως μέ τόν Λαλουδάκη τό Δημήτρη ποῦχαν τό μεγάλο Βιβλιοπωλεῖο στήν Ἀλεξάνδρεια,¹ ὕστερα μέ τ' ἀδέρφια Μιχαηλίδη, παιδιά πλούσια ἀπ' τό Σουδάν.

Ὅμως ἦταν καί μαθητές πού ἐγώ ξεχώριζα καί πού σίγουρα δέν θά ἐπιθυμοῦσε νά κάνω φίλους! Σάν τόν Σκουληκίδη νά ποῦμε, τόν Ἀντώνη Σκουληκίδη!

Εἶχε περίεργη φτιαξιά. Ψηλός, λεπτά ποδαράκια, γυαλιά. Ἄριστος μαθητής, ἰδιοφυΐα. Ἐφερνε συχνά τούς καθηγητές του σέ δύσκολη θέση. Τήν ὥρα πού στό “Θέατρο” – τήν “Αἴθουσα Τελετῶν” – στό Σχολεῖο γινόταν μέ κάθε ἐπισημότητα τό μνημόσυνο τοῦ “Γεωργίου Β'” ὁ Σκουληκίδης ἔκοβε βόλτες ἔξω στόν κῆ-

1. Στόν «μοιραῖο» κατάλογο τῶν Κρατικοποιήσεων Ἑλληνικῶν ἐπιχειρήσεων (Τρίτη 13, 1963 Ἐφημ. Ταχυδρόμος») διαβάζω ἀνάμεσα σ' ἄλλα ὀνόματα: ΛΑΓΟΥΔΑΚΗΣ καί ΣΙΑ (Χαρτοποιία).

Δέν ἦταν... βιβλιοπωλεῖο Ἄγγελε, ἦταν κάτι παραπάνω!

πο! Στήν ἀλέα μέ τά δέντρα δεξιά κι' ἀριστερά καθώς μπαίνεις ἀπ' τήν εἴσοδο, ἀπ' τά Προπύλαια.

Ἐκεῖνος, ὁ Ἀντώνης Σκουληκίδης, δέν συμφωνοῦσε! Γι' ἀντίποινα ἔγινε μιὰ προσπάθεια στό Δίπλωμα νά τοῦ κατεβάσουν τό βαθμό. Ἕνας καθηγητής ὅμως διαφώνησε κι' ἀκολούθησαν κι' οἱ ἄλλοι. Νομίζω ἦταν ὁ Dayan ὁ Καθηγητής τῶν Γαλλικῶν.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

ΤΗ. 1η ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1948

Θάνατος Βασιλέως Γεωργίου Β'.

Ἐγινε δεκτός στό “Φαρούκειο” τότε τό πιό μεγάλο Πανεπιστήμιο καί χρόνια μετά μαθαίνομε πώς γίνεται βοηθός τοῦ Brown, τοῦ ἐφευρέτη τῶν Δορυφόρων!

Ὁ Χιωτίνης, λοιπόν, μέ σύστηνε σέ οἰκογένειες ποῦχαν κάποια ἰσχὺ ὅπως στήν οἰκογένεια Ἀνδριτσάκη. Θυμᾶμαι ἦταν Χριστούγεννα, τό Σχολεῖο ἄδειο, λίγοι οἰκότροφοι χάζευαν γύρω κι' ἐγώ καθισμένος σέ κείνο τό παγκάκι ἀπέναντι ἀπ' τό παράθυρο τῆς Ε' Γυμνασίου, θυμᾶσαι, ἔνοιωθα ἄγρια μοναξιά. Εἶχα δεῖ νᾶρχονται οἱ γονεῖς νά πάρουν τά παιδιὰ τους μέ τ' αὐτοκίνητα γιά διακοπές...

Φοβερή μοναξιά.

Εἶχε ὑπάρξει ποτέ ἡ ζωὴ στή “Βίλλα Κλαίρη”;

Κι' ἐκεῖ – σάν σ' ὀπτασία – βλέπω τήν κα Ἀνδριτσάκη, τήν κα Μπέμπα Ἀνδριτσάκη, νά προχωράει ἀργά χαμογελαστή κι' ἐπιβλητική ὅπως θυμᾶσαι, πρὸς τό μέρος μου νά μέ καλέσει σπίτι της γιά τά Χριστούγεννα.

Ποτέ δέν θά τό ξεχάσω!

Ἄκου τώρα μέ τόν Χιωτίνη.

Μιά φορά κάποιοι ἀπ' τήν τάξη ἔβαλαν στήν καρέκλα τῆς “Δασκαλίτσας”, τῆς “Δεσποινίδος Ἀντωνοπούλου”, κόλλα κι' ὅταν πῆγε νά σηκωθεῖ σηκώθηκε μαζί της κι' ἡ καρέκλα!

Ἐγινε χαμός! Ἀνακρίσεις ἐπί ἀνακρίσεων. Μέ φωνάζει στό γραφεῖο του ὁ Χιωτίνης.

“Ποιός τῶκανε; Ἦσουν ἐκεῖ, ξέρεις”.

“Ἐχετε τούς δικούς σας κε Χιωτίνη νά σᾶς πληροφορήσουν. Γιατί ρωτᾶτε ἐμένα;”

Ἦμουν Δ' Γυμνασίου. Ὡς τό τέλος, ὡς τήν ΣΤ' Γυμνασίου, μοῦ κρατοῦσε μοῦτρα. Ὅμως στήν ἀπονομή τῶν Διπλωμάτων, στήν Τελετή, ὅταν ἔφτασε στ' ὄνομά μου, σταμάτησε – τά Διπλώματα, θυμᾶσαι, τά ἔδιναν οἱ διάφοροι ἐπίσημοι – σταμάτησε καί εἶπε:

“Δέν συνηθίζω ν' ἀπονέμω ἐγώ τό δίπλωμα. Ὅμως θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά κάνω μιᾶ ἐξαιρεση. Παρακαλῶ τόν τελειόφοιτο Ἄγγελο Παπαναστασίου νά ἔρθει μετά τό τέλος τῆς γιορτῆς στό γραφεῖο μου, νά τοῦ τό δώσω ἐκεῖ ὁ ἴδιος.”

Πῆγα καί μοῦ εἶπε νά περάσω στήν “Αἴθουσα Συνεδριάσεων” δίπλα, θυμᾶσαι μέ τά μεγάλα πορτραῖτα τῶν εὐεργετῶν καί τό μεγάλο οβάλ τραπέζι. Ἐδειξε μέ τό χέρι νά καθήσω καί μοῦ λέει:

“Συγχαρητήρια πού δέν πρόδωσες.

Ἔτσι νᾶσαι πάντα στή ζωὴ σου.”

Δέν πίστευα στ' αὐτιά μου, δέν πίστευα στά μάτια μου. Τόν εἶδα ἀνθρώπινο, συγκινημένο.

Τελικά, ὁ Χιωτίνης ἦταν φτιαγμένος γιά νά καλλιεργεῖ βλαστούς.»

Χρόνια μετά, μιά ἐπιστροφή

«Χρόνια μετά, ὄχι πολλά τέσσερα, ἀλλά ἦταν χρόνια πυκνά, μεστά, εἶχα τελειώσει τίς σπουδές μου γιά Ναυπηγός στό Λονδίνο, εἶχα κάνει ἐκπαίδευση στά Ναυπηγεῖα τοῦ “West Hartfool”, εἶχα γίνει ... Ὑποπλοίαρχος.»

«Σέ τέσσερα χρόνια; Στά 22 σου;»

«Σέ τέσσερα χρόνια! 1950-1954. Σκόπευα νά γίνω ναυπηγός ἀλλά τότε σκοτώθηκε σέ δυστύχημα ὁ θεῖος Ἄγγελος, ἡ ζωή μου πῆρε καί τήν τελευταία ὑποστήριξη. Ἦταν Μάιος τοῦ '53.

Ἀπόφοιτος, 1949-1950.

Καί εἶπα:

“Μοναδικό πιά ὄραμα τῆς ζωῆς μου θά ἔχω τή θάλασσα, τόν ὀρίζοντα καί τό Θεό.”

Θά γινόμεουν Ναυτικός. Ἔτσι, ὅταν τό 1957 τό “Κῦμα” τό ἐμπορικό πλοῖο τοῦ Λιβανοῦ ὅπου ἤμουν Ὑποπλοίαρχος θά ἔπιανε Ἀλεξάνδρεια γιά κάποια ἐκφόρτωση, εἰδοποιῶ τόν Χιωτίνη καί πάω Μανσούρα.

Τί ὑποδοχή ἦταν αὐτή!

Μέ περίμενε στό γραφεῖο του.

Πρώτη φορά... δέν περίμενα ὅτι θαρχόταν στιγμή πού ὁ Χιωτίνης θά μου χαμογελοῦσε μ' ἕνα τέτοιο χαμόγελο! Ὅπως παληά, μέ πέρασε πλάι στήν “Αἴθουσα Συ-

νεδριάσεων” και μούδειξε τά δώρα πού τοῦ εἶχε στείλει κατά καιρούς ὁ θεῖος Ἄγγελος ἀπ’ τήν Ἀθήνα. Ὅλη τή σειρά τῆς Ἀθηνᾶς Ταρσοῦλη, μιά σπάνια ἔκδοση τοῦ Καβάφη, ἕνα πίνακα πού θύμιζε Ἰακωβίδη ἢ Λύτρα – ἕνα παιδί πού παίζει βιολί δέν εἶμαι σίγουρος, δέ θυμᾶμαι – κι’ ἄλλα. Ὑστερα, κάνοντάς μου νά περάσω πρῶτος, κατεβήκαμε στήν τραπεζαρία τῶν Καθηγητῶν, νομίζω, ἀκόμα δέν τό πιστεύω, δέν εἶμαι σίγουρος, μπορεῖ νάταν σύμπτωση, νάχε κάποια γιορτή πρῖν, ὅπου περίμενε ἕνα γεῦμα πρὸς, νομίζω τό ξαναλέω, πρὸς τιμὴν μου!

Εἶδα ἕνα μεγάλο Π και γύρω Ἱερεῖς, Ἐπίσημοι, Πρόσκοποι, Ὀδηγοί, Καθηγητές.... Σηκώθηκαν ὄρθιοι κι’ ἐγώ τάχασα! Εἶχα ἔρθει γιά μιά ἀπλή ἐπίσκεψη δέν περίμενα →

«Ἄγγελε δέν ἦταν λίγο!

Μέσα σέ τέσσερα μόλις χρόνια ὅπως δείχνουν κι’ οἱ ἡμερομηνίες στίς φωτογραφίες, παιδί σχεδόν 22 χρονῶν, ἀπό ἀπόφοιτος ἔγινε Ὑποπλοίαρχος κι’ ἐρχόταν σίγουρα τό “Πλοίαρχος”. Ὑπεύθυνος δηλαδή γι’ ἀνθρώπινες ζωές πού βρισκόντουσαν κάθε στιγμή σέ κίνδυνο ναῦτες ἀπλοί ἢ ἄνθρωποι πλούσιοι σπουδαῖοι.

Μόνος πάνω στή γέφυρα τοῦ πλοίου ὑποταγμένος “στή θάλασσα, στόν ὀρίζοντα και στό Θεό” τά κατάφερες—

Λίγο τόχεις,
Καπετάνιο ;»

Μανώ Γιανναρίδου

(ή αγαπητή)

∞ ∞ ∞

«Μ' ἄρесе ν' ἀνεβαίνω στή μεγάλη ταράτσα μέ τά λουλούδια, στή δύση τοῦ ἡλίου, τήν Αἰγυπτιακή δύση, τά Αἰγυπτιακά χρώματα –ἐκεῖνο τό πορτοκαλί, τό πεπονί χρωμα–καί μαζί ν' ἀκούω τόν Σέχα νά ψέλνει τό “Αλλάχ ου Ἄκμπαρ”. Πάρα πέρα, δυό-τρεῖς ὀκέλλες πιό πέρα, ἕνας νέος Αἰγύπτιος μέ μιά κόκκινη σημαία ἄφινε ἐλεύθερα τά περιστέρια του ἀπό τόν περιστερεώνα καί τά γύμναζε νά σκορπίζονται στόν οὐρανό καί νά μαζεύονται σά βεντάλια.»

Μιλáει ή Μανώ, ή ἀδελφή τῆς Παυλίνας, ἀπό τά πιό ἀγαπητά κορίτσια τῆς μικρῆς μας Ἑλληνικῆς παροικίας κι' ἀπό τῆς πιό ἀγαπητές οἰκογένειες. Ἡ οἰκογένεια Γιανναρίδου: ὁ κος Θόδω-

ρος, ή κα. Μαντοῦ, ή Μανώ, ή Παυλίνα, ή γιαγιά Γεσθημανή –ταυτόσημη μέ τή χαρά, τό γέλιο, τή ζεστή άπλή φιλοξενία, τή ζεστή άπλή ύποδοχή. Φωλιά για τούς μοναχικούς, φωλιά για κείνους πού κάπου θέλαν ν' άκουμπήσουν τόν πόνο τους και νά μήν τόν άκούσουν άλλοι νά γίνεται μυθιστόρημα μά και για όσους πλημμύριζαν από ζωή και κάπου θέλανε νά τή σκορπίσουν.

«Εκείνη ή ταράτσα και τί δέν έχει δεϊ και τί δέν έχει άκούσει από Πάρτυ μέ τόν ήλιο νά μεσουρανει και οι δίσκοι στό γραμμόφωνο μέ τό χωνί νά λυγίζουν άπ' τή ζέστη και ν' άκούγεται τό “Verde Luna” και νάναι 12 μεσημέρι ντάν! Και νά χορεύουν ρομαντικά-ρομαντικά οι φίλοι τής Παυλίνας κι' ό ιδρωτας νά ρέει ποτάμι στ' άξέχαστα εκείνα μεσημεριάτικα πάρτυ.»

«Και άπαγορευμένα! Κρυφά μετά τήν εκκλησία όταν δέν μας πήγαιναν σινεμά. Πού έκαναν βέβαια και τή μαμά σου, τήν κατά τά άλλα άπολύτως νομοταγή κα. Μαντοῦ –πού άνεβοκατέβαζε μέ τίς ύπηρετριούλες μεζέδες, μπεζέδες, πορτοκαλάδες, λεμονάδες, ανατολίτικα γλυκά –παράνομη!»

«Μοιάζαν οι μαμάδες μας. Άκούραστες νά δίνουν χαρά στά παιδιά. Όχι μόνο στά δικά τους, σέ όλα. Θυμάσαι τίς Άπόκριες; Μιά Κυριακή ή σειρά τής μαμάς σου, μία Κυριακή ή σειρά τής δικής μου μαμάς. Ν' άνοιξουν τούς μπόγους μέ τά φίρδην-μίγδην ρουχα και ν' αρχίζουν νά ντύνουν τά παιδιά. Στήν αρχή όταν ήταν μικρά –κυρίως συμμαθήτριες τής Παυλίνας έρχόντουσαν και πάντα έσύ, μέρος του σπιτιου, ή κα. Σοφία, ό κος Θανάσης, ή Μπίτσα – και τίς έντυνε ή μαμά όπως τής κατέβαινε εκείνης όμως όταν μεγάλωσαν άποφάσιζαν μόνες τους. Κάρμεν Μιράντα¹, Χοντρή του Θησαυρου, Ρίτα Χαίηουορθ, ό,τι φανταστείς. Θυμάμαι τή Γιαννούλα τή Σταυρίδου νά επιστρέφει άπ' τή βόλτα (γυρίζαν σ' όλα τά Έλληνικά σπίτια) κλαίγοντας γιατί ειχε χάσει τό μαξιλάρι πουχε πάρει για νά κάνει... τήν έγκυο!»

1. Κάρμεν Μιράντα: Νοτιοαμερικάνα χορεύτρια και ήθοποιός πού έμεινε στην ιστορία για κείνα τά τεράστια turbans όλο φρουτα (ψεύτικα βέβαια) έξωτικά και για τίς άξέχαστες σάμπες και ρούμπες της!

*Καί οί τρεῖς καβαλιέροι οἰκότροφοι:
Αὐγερινός, Μελινιώτης, Βοσνίδης!*

Ἡ ζωή στήν ταραύτα...

Ἡ κυρία Μαντοῦ!

*Ἄθηνά καί Παυλίνα
σὴν ταραύτα, Κυριακή.*

«Κι' ἐγὼ θυμᾶμαι στό σπίτι μας στή “Χουσενίγια”, ἀπέναντι ἀπ' τό σπίτι τῆς κας Λάβαρη (τί παράξενο σπίτι, μέ διάφορα ἐπίπεδα, ὄλο ἐκπλήξεις, ἐκείνη ἢ σάλα μέ τίς γκρενά σοβαρές καρτέκλες!) νά μᾶς ἔχει βάλει στή σειρά ἢ μαμά νά περιμένομε στό χῶλ καί νά μπαίνει ἕνα-ἕνα παιδί, νά βγάξει σχεδόν ὀτιδήποτε ἀπό δύο πελώριους σάκους καί κάτι καπελλιέρες καί νά τό ντύνει... “σχεδόν ὀτιδήποτε” φυσικά. Ἐκεῖνα τά ξαναμμένα της μάγουλα ἀπ' τή χαρά νά βλέπει τά παιδιά νά χαίρονται, χοντρούλα-χοντρούλα ὅπως ἦταν!»

«Εἶχε κι' ἄλλη χρήση ἢ ταράτσα. Ἐκεῖ φέρνανε τό ἄρνι τοῦ Πάσχα. Ζοῦσε λίγες μέρες ζωὴ χαρισάμενη κι' ὕστερα ἀνέβαινε ὁ χασάπης πού τόν ἔστελνε ὁ μπαμπάς καί – Εἶχαμε ἕνα φουῖρνο στήν κουζίνα τῆς ταράτσας μέ μιά γκαζιέρα ποῦχε τρία μάτια. Ἐκεῖ ἔφηνε τό ἄρνι ἢ μαμά, ἔκανε τά σουβλάκια της, τίς σηκωταριές της... Πῶς τά κατάφερνε μέ κεῖνα τά πρωτόγονα μέσα; Εἶχε βέβαια βοήθεια. Ὁ Μανσοῦρ καί ὁ μικρός, ἀπ' τό Φαρμακεῖο τοῦ μπαμπά. Ποῦ εἶπες ἦταν; στή γωνιά ἀπέναντι ἀπ' τοῦ Βλάσση; Ὅχι καλέ, ἐκεῖνο ἦταν τό Φαρμακεῖο τοῦ πατέρα τῆς Καίτης καί τοῦ Χρύσου τοῦ Νοῦν! Τό “Droguerie Union.” Τό Φαρμακεῖο τοῦ μπαμπά ἦταν πιό κάτω, πρὸς τό Σταθμό τό “Pharmacie de la Paix”. Ἦταν λοιπόν κι' ἡ μικρὴ τοῦ σπιτιοῦ ἢ... ἄς ποῦμε Ζέναμπ. Βοηθοῦσαν ἀλλά ἔτρωγαν κιόλας. Θυμᾶμαι τόν Μανσοῦρ: “Μπαστίτσιο, Μπαστίτσιο”!»

«Τί τραπέζια ἦταν αὐτά Μανώ! Κι' ὄχι μόνο στίς γιορτές. Καθημερινά. Τί πιᾶτα καί τί πιατέλλες καί τί ποσότητες καί τί ποιότητες! Βουνά. Φεύγοντας ἢ μαμά σου μᾶς χάρισε μιά μεγάλη σουπιέρα. Τήν ἔφερα μαζύ μας. Μεῖναν πολλά πίσω. Αὐτή τήν ἔφερα. Πού λές γιά τά φαγητά. Πῶς ἀλλοιῶς; Μικρασία καί Αἴγυπτος ἦταν αὐτές! Μανώ, ἐκεῖνα τά μάτια! Τῆς κας Μαντοῦ, Ματρῶνα ἔ; καί τῆς γιαγιᾶς σου τῆς Γεσθημανῆς... Μόνο ἢ Μικρά Ἀσία ἢ Ἑλληνική ἔφτιαχνε τέτοια μάτια. Πρασινογάλαζα, ζαλιστικά! Σάν τή θάλασσα πού τήν ταξειίδεφε ἀπ' τή Σπάρτη τῆς Πισιδίας ἀπέναντι στή Μύκονο, ὕστερα στόν Πειραιά, στήν Ἀλεξάνδρεια μετά, γιά νά φτάσουν στήν ἄγνωστη Μανσοῦρα. Τότε μέ τήν καταστροφή τοῦ '22. Μόνες μάννα καί κόρη.»

*Μανσούρα, 1924.
« Μέ τά μάτια στραμμένα στή Μικρασία ».*

«Τό Πάσχα, μαζευόταν κόσμος καί ντουινιάς στό Πασχαλιά-
τικο τραπέζι. Φίλοι, συγγενεῖς ἀπ' τήν Ἀλεξάνδρεια, οἱ γονεῖς σου
ὅταν ἔλειπες στήν Ἀμερική.»

«Ναί, γιατί ὅταν δέν ἔλειπα γινόταν σπίτι μας τό ἀνάλογο
νταβατούρι! Ἐνοιγαν οἱ μπουφέδες κι' ἔβγαιναν οἱ στίβες τά διά-
φανα προσελάνινα σερβίτσια, ἡ γκρενά κασσέλα μέ τή μπλέ με-
ταξωτή φόδρα καί τίς σειρές τά ἀσημένια βαρυά μαχαιροπήρου-
να. Τά λεπτά-λεπτά κρυστάλλινα ποτήρια τοῦ νεροῦ καί τοῦ
κρασιοῦ σάν ὑλοποιημένος ἀέρας. Ἐνοιγαν καί τά συρτάρια νά

βγοῦν τά βαρυά λινά τραπεζομάντηλα κι' οἱ πετσέτες καί τό τραπέζι γινόταν τριπλό νά χωρέσει ὅλο τόν κόσμο. Θυμᾶμαι τόν θεῖο Σάββα μέ τά ρόζ μάγουλα πού δούλευε κι' ἔστελνε στούς δικούς του κι' ὅταν πῆγε στήν Ἀθήνα δέν τόν θέλανε.»

«Κι' οἱ δικοί μου τό ἴδιο. Ἀγωνία μή ξεχάσουν κανέναν μόνο. Σάν κάποιον Γιῶργο, Γιῶργο, δέ θυμᾶμαι....»

Τρελλή ἀστραπή!

«Γαλανάκη; Τόν κο. Γαλανάκη; Ναί; Πῶς τό μάντεψα; Περιέργα πράγματα. Τόσα χρόνια, καί τόσοι Γιῶργηδες στή Μανσούρα! Ὁ συγκινητικός αὐτός ἄνθρωπος, κάθε μέρα στό μαγαζί τοῦ πατέρα. Λεπτός, εὐγενικός, μ' ἓνα “μειδίαμα”, τοῦ πάει αὐτή ἢ λέξη, μάτια ἀνοικτά γαλάζια, τό πουκάμισο χωρίς γραβάτα κουμπωμένο σεμνά στό γιακά. Πόσο τόν ἀγαποῦσα.»

«Τώρα πού ἔμεινα μόνη κατάλαβα τί σημαίνει νά σέ θυμῶνται.»

Τραβάει πίσω μέ τά δύο χέρια τά ἀραιά μαλλιά. Τά μελιά μάτια σοβαρά! Εἶναι χλωμή.

«Μή, μή Μανώ. Ἔεε, θυμᾶσαι... τί νά θυμηθοῦμε, ἄ, νά! Τόν μαξιλαροπόλεμο! Θυμᾶσαι τόν μαξιλαροπόλεμο; Ὅταν ἐρχόμουνα καί περνοῦσα ὅλη τή μέρα μαζί, μετά πού τρώγαμε καί φορούσαμε πυτζάμες, μοῦδινε ἡ Παυλίνα ἀπ' τίς δικές της, ὄρθιες πάνω στά δύο σας κρεββάτια. Τί μαξιλαριές ἦταν αὐτές; Μπάφμπουφ! Γερές! Καί δέν ἤμαστον παιδιά. Ἐσύ καλά, ἀλλά ἡ Παυλίνα κι' ἐγώ; Γυναῖκες! 16 ἐγώ, ἡ Παυλίνα 18!»

«Στό παληό σπίτι, τό πρῶτο, ὄχι σ' αὐτό πού λέμε τώρα.»

«Ἦχι, ὄχι στό καινούργιο, τό δεύτερο, πού εἶχατε ἀγοράσει. Ὅλο βέβαια, ὅπως κάναν στήν Αἴγυπτο. Ὅλη τήν ὀκέλλα! Τώρα μοῦ φαίνεται ἀσύλληπτο.»

«Άφοῦ τό λές. Τό θυμᾶσαι τό ἄλλο στό στενό; Κοντά στό μαγαζί τοῦ πατέρα σου; Τί στενό ἦταν αὐτό! Στή γωνιά τό μαγικό μαγαζί τοῦ μπαμπά σου μέ τούς μύλους τοῦ καφέ καί τίς γυάλες μέ τίς γυαλιστερές καραμέλλες – κόκκινες, πράσινες, κίτρινες, ρόζ καί τίς “ρεγκλίζ” τίς μαῦρες, πού δέν ἔβλεπα τήν ὥρα ν’ ἀνοίξει τό καπάκι νά βάλει μέσα τό χέρι καί νά μοῦ δώσει δύο ὅσο περίμενα γιά τόν καφέ, καί τά ρητά κρεμασμένα γύρω-γύρω στους τοίχους καί τοπία Ἑλληνικά!

Ἄσπρος πάγκος μέ τά ἄχυρα καί τόν πάγο τῆς Οὐμ Ζέναμπ καί στή στροφή, ὁ δρόμος ἔκανε ἕνα γάμα, ὁ πάγκος μέ τόν πάγο τῆς ἄλλης, τῆς Οὐμ Μούρσι. Ψηλή καί λικνιστή ἡ Οὐμ Ζέναμπ μᾶς ἔφερενε πάγο –εἴχαμε παγονιέρες δέν εἶχαν βγεῖ ἀκόμα τά φυγεῖα– μέ τό καρότσι καί στό ἄλλο σπίτι ὅταν φύγαμε.»

«Πῶς λεγόταν ὁ δρόμος τοῦ καινούργιου; Ἦταν στήν “Χου-σενίγια”, μέσα, στό βάθος, ἀλλά τ’ ὄνομα τοῦ δρόμου;»

«Γωνία “Αμπντελ Μπάι” καί ... “Μιχαλόπουλο”.»

«Μιχαλόπουλου;»

«Ἦχι, “Μιχαλόπουλο”, “ο”, στ’ Ἀραβικά!»

«Ἑλληνικό ὄνομα δρόμου στή Μανσούρα! Κύττα ποῦ πᾶμε καί τρυπώνομε!»

«Στή γωνία τοῦ στενοῦ λοιπόν—»

«Πᾶμε πίσω; Τό ἀγάπησες κεῖνο τό στενό!»

«Ναί, εἶχε ζωή. Στή γωνία λοιπόν εἶχε ἕνα Ἑλληνικό γραφεῖο-τυπογραφεῖο.»

«Ναί, τοῦ Βενιέρη. Ἦταν φίλος τοῦ μπαμπᾶ. Μοῦ χάρισε τό πρῶτο γραφεῖο μου. Μικρό, πέντε συρτάρια, καί τό ἀνοιγμα γιά τά πόδια. Τό κράτησα ὅλο τό σχολεῖο, ἐκεῖ διάβαζα, ἐκεῖ ἔγραφα τά μαθήματα, ἐκεῖ... σκάλιζα μέ μανία τό ξύλο! Ὅμως ὅταν ἄρχισα νά “γράφω”, πήγαῖνα στό καρουδένιο τοῦ μπαμπᾶ.»

«Έκει, στή γωνιά ἦταν καί τό σπίτι τῆς Οὐμ Άντρι, τῆς χωρι-
σμένης μέ τά δύο παιδιά πού ἀγαποῦσε ὁ Χιλάλ, ὁ ξανθός συνε-
ταῖρος, ἄς τό ποῦμε ἔτσι, τοῦ μπαμπά σου ποῦμοιαζε τοῦ Φαρούκ.
Τί καλή καί καθαρή γυναῖκα ἦταν αὐτή! Ἔλαμπε τό σπίτι της.»

«Ναί, εἶχα ἀνέβει. Ἦταν ὄμορφα. Μιά σκάλα ξύλινη ἐσωτε-
ρική γεμάτη φῶς, κι' ὅλα μύριζαν πάστρα! Καί μία χαρά κι' ἕνα
καλωσόρισμα παντοῦ. Ἐκεῖνος ὁ δίσκος μέ τόν καφέ καί τό γλυ-
κό λαμπύριζε. Μανώ γιατί δέν πήγαινα πιό συχνά; Πῆγα μόνο
ἐκείνη τή μία φορά νά τῆς χαρίσω κάτι κρυστάλλινα μπολάκια
ὄταν φεύγαμε πού μ' ἔστειλε ἡ μαμά. Κι' ἡ μαμά γιατί δέν εἶχε
πάει οὔτε μία φορά; Τί χάσαμε Μανώ....»

«Πρίν πάρει τό διαζύγιο, ὁ ἄντρας της βρῆκε τή μαμά στό
δρόμο καί τῆς ζήτησε νά γίνει μάρτυρας στή δίκη πώς ἡ γυναῖκα
του ἡ Οὐμ Άντρι, δέν ἦταν ἠθική. Ἡ μαμά τοῦ εἶπε,

“Ἀμπανταν! Ποτέ!”

Τῶμαθε ἡ Οὐμ Άντρι κι' ἀπό τότε στό Ραμαζάνι ἀνέβαζε στό
σπίτι μας μέ τήν ὑπηρετριούλα ἕνα πελώριο δίσκο μέ “κάχχ”
θυμᾶσαι κάτι σάν ἀφράτους κουραμπιέδες πού μοσχομύριζαν μέ
γέμιση ἀπό —»

«Ἀπό λουκούμι Μανώ, ἀπό λουκούμι! Μανώ! Ποῦ ἔζησα ;;;»

«Καλά, καλά. Σκεπασμένο λοιπόν μέ μία κάτασπρη σιδερω-
μένη λινή πετσέτα πού ἄστραφτε. Καί τίς γιορτές μας στέλναμε
ἐμεῖς τά δικά μας τά φοινίκια καί τούς κουραμπιέδες τά Χρι-
στούγεννα, τά τσουρέκια καί τά λαμπροκούλουρα τό Πάσχα.

Μέ τίς δεκάδες γινόντουσαν αὐτά.

Τί μοῦρθε στό μυαλό! Ξέρεις ἡ Σοφία, ἡ σοφή Σοφία ἡ μαμά
σου τί ἔστειλε τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου στόν κο Χιωτίνη γιά τή γιορτή
του; Δίπλες! Ναί, δίπλες, σέ μία μεγάλη πιατέλλα καί σελλοφάν μ'
ἕνα μεταξωτό φιόγκο! Ἄντί λουλούδια καί τέτοια, ἔστειλε κάτι
δικό της, καμωμένο μέ τά χέρια της. Τᾶθελε ὅλα στήν ἐντέλεια,
σωστά. Τήν ἀγαποῦσε ὁ Χιωτίνης. Ὅλο τοῦλεγε ὅπου τόν εὔρι-

σκε, στίς γιορτές, στή “Λέσχη”, στήν ἐκκλησία γιατί δέν παντρεύεται, νά παντρευτεί. “Όλοι τόν τρέμαμε κι’ ή μαμά σου ἐκεῖ, νά παντρευτεί, γιατί δέν παντρεύεται!»

«Κι’ ἐγώ δίπλα νά θέλω νά ἐξαφανιστῶ. Ἀλλά ὁ Χιωτίνης γελοῦσε. Εἶχε ὄμορφο χαμόγελο. Ἐνα παιχνιδισμα, μιά γλύκα παραδοχῆς. Νομίζω Μανώ, πῶς ὁ Χιωτίνης ἀγαποῦσε τήν ἀγαθότητα, τόν ἀληθινό ἄνθρωπο. Ἦ, αὐτόν ἔψαχνε χωρίς νά τό ξέρει. Πέρασαν τόσα χρόνια, 50 τόσα, καί συνεχίζει νά μᾶς ἀπασχολεῖ ὁ Χιωτίνης, ἔ;»

«Ποῦ λές, ἀπέναντι ἀπ’ τό σπίτι μας στό στενό ἔμενε ὁ Αὐγουστής. Ἡ κυρία Βασιλική ή Βλάσση καί ὁ κοσ Βασίλης Βλάσσης. Τό μπαλκόνι ἦταν ἀπέναντι, πολύ κοντά. Ὁ Αὐγουστής ἔστειλε τίς λύσεις τῶν προβλημάτων στήν Παυλίνα, ἦταν συμμαθητές, μέ βελάκια. Τσάφ! καρφωνόντουσαν στά παντζούρια. Μεγάλωσε στό σπίτι μας. Μιά μέρα τοῦ ἔδωσε χρήματα ή μαμά νά μέ πάρει νά πᾶμε σινεμά. Ποῦ ἀλλοῦ στό “Rex”, ἦταν πλάι ἀπέναντι ἀπ’ τό μαγαζί τοῦ μπαμπά σου, γειτονιά. Ἠλικίες; ἄστα! 5 ἐγώ γύρω στά 10 ὁ Αὐγουστής. Στό σινεμά κάποια στιγμή, ἐγώ γύρισα τό κεφάλι. Ἐξαλλος ὁ Αὐγουστής:

“Ἐμένα θά βλέπεις, ἐμένα θ’ ἀκοῦς!”

Ἡ μαμά τοῦ εἶχε πεῖ θά εἶναι ὁ προστάτης μου.»

«Κάποια ἄλλη ὁμως πήγαινε σινεμά μόνη στό “Rex” χωρίς προστάτη.»

«Ποιά;»

«Ἡ γιαγιά σου! Ναί, ναί ή Γεσθημανή, ή Μικρασιάτισσα. Μέ τά μεγάλα μαῦρα ροῦχα καί τίς μεγάλες τσέπες! Κι’ ὅταν γύριζε τή ρωτοῦσαν:

Στάνταρ ή ἐρώτηση,

“Πῶς ἦταν τό φίλμ γιαγιά;”

Στάνταρ κι’ ή ἀπάντηση,

“Έ κόρη μου. Ἀγάπησε τό πῆρε!”

Οἱ ταινίες τότε, μή ξεχνᾶς, εἶχαν ὅλες “Happy End”. “Ἀγάπησε τό πῆρε”. Αὐτή εἶναι κριτική παρουσίαση ταινίας ὄχι ὅλα αὐτά τά λόγια καί τό μπερδεμα πού λές, γιά τήν ἴδια ταινία λέμε;»

«Θυμᾶμαι τό σφύριγμα τοῦ κου Βασίλη, τοῦ Βασίλη τοῦ Βλάσση! Κάθε πρωῖ, τί πρωῖ μαῦρα χαράματα στίς 5, ξεκινούσε ν’ ἀνοίξει τό καφενεῖο του σφυρίζοντας! Ἦταν συγγενής τοῦ πατέρα σου, σωστά; Ἄπ’ τό Ροεινό, στήν Ἀρκαδία. Ὁμορφάνθρωπος κι’ αὐτός.

Εἶχε μεγάλο καφενεῖο. Γωνία “Rue Nokrashi” καί “Σίκα Γκιντίντα”, ὁ κεντρικός δρόμος. Καλά-καλά, ξέρεis, ξέρεis! Εἶχε καί μπιλλιάρδα. Πήγαινα κάθε Κυριακή κι’ ἔτρωγα ἕνα τρίγωνο, ζεστό-ζεστό. Ναί μόνη μου. Θᾶμουν 6-8 χρονῶ. Τί νά φοβηθῶ. Ἦταν κι’ ἕνα γκαρσόνι, Ἑλληνας. Τά μαλλιά του ἦταν μαῦρα, ἴσια μέ χωρίστρα σάν τό Χίτλερ καί κάθε φορά πού μ’ ἔβλεπε μέ ρωτοῦσε,

“Σήμερα πῶς σέ λένε;”»

«Καί σύ τί τοῦλεγεis;»

«Μανῶ!»

Πρίν φύγομε ἀπ’ τό... στενό. Ποῦ νᾶξερε τί τιμή τοῦ κάνομε σήμερα, δύο ξενητεμένες Μανσουριανές!

Χρόνια μετά ὅταν ξαφνικά, ἀπ’ τό πουθενά – τί πουθενά, ὅλα ζοῦνε στήν ὀθόνη τῆς μνήμης – ἐρχόταν μιά γεύση, μιά σκηνή, μιά μυρωδιά ἀπ’ τή ζωή μου στή Μανσούρα, ζωντάνευε ἡ σκηνή στό σπίτι τῆς Μανῶς (στό στενό!) πού χορεύαμε, μόλις εἶχε τελειώσει τό σχολεῖο, καλοκαίρι κι’ ἐγώ φοροῦσα τό καινούργιο μου λινομέταξο φουστάνι φυσικί ἀνοικτό, μέ μπάσκες (par ... Ἑλένη Κανταροπούλου) καί τά ἄσπρα κλειστά παπούτσια μέ τή χοντρή σόλα καί τά λουράκια γύρω στόν ἀστράγαλο καί τό τραγοῦδι ἦταν ἐκεῖνο τό ἀργό ρόκ,

“Drinking Coca-Cola!”

μέ τις “Andrew Sisters” πού ντέ καί ντέ τις θέλαμε Ἑλληνίδες, “Ἀδελφές Ἀνδρέου”! καί δέν καταλαβαίναμε ὅτι χορεύοντάς το, ἀλλά κυρίως τραγουδώντας το, κάναμε φοβερή διαφήμιση τῆς Coca-Cola! Σά χαϊβάνια! Μ’ ὅλα τά παράθυρα καί τά μπαλκόνια ἀνοιχτά καί τό γραμμόφωνο –πῆγα νά πῶ στή διαπασῶν, ἀλλά ξέχασα φωνόγραφος ἦταν μέ χωνί– νά παιανίζει.

Ἀλλά τί ὠραία πού περνούσαμε! Ἀπαγορευμένο βέβαια τό πάρτυ ἀλλά ὅλα φαίνεται νά ἐπιτρέπονται στήν χαρούμενη κι’ ἀσφαλή αὔρα τῆς κυρίας Μαντοῦ.

« Αραμπία! »

Ὅρμᾶν οἱ ἀναμνήσεις. Τό γέλιο κοπάζει...

Σωπαίνομε στό μικρό σπίτι, τή μικρή τραπεζαρία, μέ τό μικρό χῶλ πλάϊ καί τή μικρή κρεβατοκάμαρα πιό μέσα μέ τό καντήλι καί τή μεγάλη εἰκόνα τοῦ Ἀἰ-Θόδωρου, μέ πίσω γραμμένες ἡμερομηνίες τοῦ γάμου, τῆς γέννησης τῆς Παυλίνας, τῆς γέννησης τῆς Μανῶς,

«Έγώ πρόσθεσα κι' άλλες.

Τό θάνατο τῆς Παυλίνας, τό θάνατο τῆς μαμαῶς....»

Σιωπή. Ὅμως τό πρόσωπο τῆς Παυλίνας προχωράει θαμπό ἀλλά ὄλο καί πιό ζωντανό πρὸς τό μέρος μας. Πετιέμαι:

«Μανώ! Τί δῶρο ἔκανε στό γάμο τοῦ Θόδωρου καί τῆς... Μαντοῦς ὁ πατέρας, θυμᾶσαι; Ξέρεις;»

Φεύγει κι' ἐπιστρέφει.

«Νᾶτο τό δῶρο! Αὐτές οἱ δύο ἀσημένιες φρουτιέρες. Τίς εἶχαμε ἀπό μία πάνω ἀπό τίς δύο μικρές βιτρίνες στήν καλή τραπέζα. Τίς εἶχα κρύψει. Ὅμως θά τίς ξαναβάλω. Μοῦ εἶπαν πὼς κάνουν πολλά χρήματα ἀλλά ἐγώ θά τίς ξαναβάλω.»

«Ἄστες νά τίς βλέπομε, ἄστες ἐδῶ.»

«Ὁ πατέρας σου ἔκανε τό συνοικέσιο, ἐκεῖνος τοὺς πάντρεψε. Ἔφερε τό φίλο του τόν φαρμακοποιό, τόν Θόδωρο Γιανναρίδη ποῦρθε παιδί 14 χρονῶν ἀπ' τήν Ἰμβρο τότε μέ τήν ἀνταλλαγή ὅταν ἡ Ἰμβρος ἔγινε Τουρκία, νά τόν συστήσει γιά γαμπρό στήν Μαντού καί τήν κα. Γεσθημανή. Καί ἡ νύφη καί ὁ γαμπρός ἦταν πρόσφυγες.»

«Κοινός τόπος.»

«Εἶχε φέρει καί κουφέττα μαζί του ὁ Θανάσης ὁ Καράγιωργας. Ἦξερε ἐκεῖνος, τό “Ναί” θᾶταν σίγουρο. Μόλις ἔγινε ἡ συμφωνία ὁ πατέρας σου ἄνοιξε τό μπαλκόνι κι' ἄρχισε νά φωνάζει

“Γίνεται ἀραβῶνας!”

καί νά ρίχνει κουφέττα στά γύρω μπαλκόνια.»

Ὅταν πέθανε ὁ κυρ-Θόδωρος, τό φοβερό ἐκεῖνο καλοκαίρι τοῦ '66 πού φεύγαμε ἀσταμάτητα, ὁ καλός φίλος, -μαζύ καθημε-

ρινά στό καθημερινό καθιστικό νά μιλοῦν γιά ζωή, γιά Θεό καί γιά θάνατο—ό πατέρας, ἕνας ἀριστοκρατικός σκελετός στό κρεββάτι, ἔκλαψε πολύ.

«Τή μέρα πού φύγαμε ἀπ' τό σπίτι, ἡ μέρα πού φύγαμε ἀπ' τό σπίτι ἦταν ὀδυνηρή.

Φεύγαμε μόνες δύο γυναῖκες
Ἡ Παυλίνα εἶχε ἤδη φύγει.»

«Μάννα καί κόρη ὅπως καί τότε τό '22 στή Σπάρτα τῆς Πισιδίας. Μόνο πού τώρα ἡ κόρη εἶχε γίνει μάννα κι' εἶχε κόρη δική της.»

«Ναί. Μᾶς στηρίξε ὁ Ἐξαντ Ἀμπντελ Χάντι πού παντρεύτηκε τήν Ἀγγελική τήν Πατσατζή. Θυμᾶσαι; Μέ τ' ὄμορφο ἐμπορικό στή “Σίκα Γκιντίντα” μέ τίς ὀβάλ βιτρίνες.

Ἄρχισε τό ξύλωμα. Τά πράγματα, ἄλλα δώσαμε, ἄλλα πουλήσαμε, τό σαλόνι, τό χῶλ μέ τίς ψάθινες καρέκλες τῆς Σούλας τῆς Στεργίου πού μᾶς τάφησε φεύγοντας καί τίς πλαφονιέρες, τό σιδερένιο κρεββάτι, τή βαρειά ντουλάπα.

Ἦρθε πράκτορας καί τά μάζεψε.

Ὁ Ἀνδρεάδης.

Ἡ “χάλλα”, τό μεγάλο καζάνι ἀπό μπακίρι, ἐρχόταν ἡ γαλατοῦ καί φτιαχναμε τό βουτυρο ὅλης τῆς χρονιάς, τή “σάμνα μπάλαντι”, τό “τίστ” τή μπακιρένια λεκάνη πού πλέναμε, ἐρχόταν ὁ γανοματής καί τή γάνωνε μαζύ μέ τά ταψιά ἀπό μπακίρι, κι' αὐτά πουλήθηκαν.

Φεῦγαν τά πράγματα.

Ἄδειαζε τό σπίτι.»

Δέν τολμῶ νά κυττάξω κατά τή Μανῶ.

Γράφω, γράφω σκυμμένη.

Σκύβω περισσότερο.

«Κι' ὁ κυρ-Κώστας! Ἦταν κι' ὁ κυρ-Κώστας. Ἐπρεπε κι' αὐτός νά φύγει. Δέν εἶχε κανέναν, πατριώτης τοῦ μπαμπᾶ ἀπ' τήν

Ίμβρο. Στήν ἀρχή τοῦ πλήρωνε ἡ Φιλόπτωχος τό ἐνοίκιο σ' ἓνα μικρό σπίτι ἦταν ὁμως μόνος καί τόν ἔφερε ὁ μπαμπάς κι' ἔμενε σ' ἓνα ἀπ' τά τρία δωμάτια στήν ταράτσα. Ἀρκετά χρόνια. Τό βράδυ τά λέγανε οἱ δύο τους.

Εἶχαμε πουλήσει τήν ὀκέλλα. Τό θέλαν τό σπιτάκι στήν ταράτσα. Ἐκεῖνοι θά τό νοίκιαζαν. Ἔπρεπε νά φύγει.

Μίλησα στόν κο Χατζηνικόλα στό Προξενεῖο. Φρόντισε νά τόν πάρουν στό Ἑλληνικό Γηροκομεῖο στό Κάϊρο. Δέν ἤθελε νά πάει ἐπ' οὐδενί λόγῳ.

Ἦρθαν καί τόν πῆραν, ἓνας ὑπάλληλος τοῦ Σχολείου.

Τή θυμᾶμαι αὐτή τή στιγμή.

Εἶχε ξεχάσει ἓνα γιλέκο κι' ἔτρεξα καί τοῦ τῶδωσα. Τῶθελε – δέν τῶθελε.

Τώρα ποῦμαινα μόνη τόν καταλαβαίνω.

Πάντως ἐγώ τόν μνημονεύω.»

Κοινωνική Ζωή τῆς Μανσοῦρας

∞

(τό πτό μέσα κύτταγμα)

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1946
"Ο ΒΥΡΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ"

Ω Ω Ω

Εὐτυχῶς σήμερα εἶναι μία μέρα βροχερή.
Χτές πού εἶχε ἥλιο ἦταν δύσκολα.
Δέν πάει ὁ ἥλιος μέ τίς ἀναμνήσεις.
Τό σῶμα ἀρχίζει καί κουράζεται ὅσο τό διαφεντεύει ἡ ψυχή.
Ἡ κούραση χτές καί σήμερα ξημέρωμα ἔφτασε τόν κίνδυνο.
Ἀνοίγω τήν «Καινή Διαθήκη», πάντα κοντά μου γιά ὅποια
στιγμή:

«Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδέν ἐάν μή ἦ δεδομένον
αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.»

Ὁ οὐρανός λοιπόν! Μόνο αὐτός μπορεῖ νά μέ βοηθήσει στόν
δύσκολο κόμπο πού ἔφτασα. Προσεύχομαι.
Περιμένω.

«Ἐέχασε τό σῶμα, τό καμπανάκι τοῦ κινδύνου, ἀκολούθησε
τήν ψυχή! Θά σέ ὀδηγήσει.»

ἤρθε ἡ ἀπάντηση.

Χτές, παιδεμός! Πῶς νά παρουσιάσω τήν πιό βαθειά ζωή τῆς
Μανσούρας, τό θέατρο, τίς διαλέξεις, τί περιοδικά ὑπῆρχαν, πότε
θά μιλήσω γιά τίς δικές μου ἀναμνήσεις, ποῦ; πῶς; Κι' ἡ ἀπάντη-
ση, ὁ «οὐρανός», ἔρχεται:

«Ὅπως τή θυμᾶσαι κι' ὅπως σοῦ προσφέρθηκεᾶπ' τή μνή-
μη.»

Πᾶμε λοιπόν:

Θέατρο

Μιά μέρα περνώντας με τον πατέρα μπρός από την πολλή περιέργη εκείνη «Πυροσβεστική» με τους πυροσβέστες να πηγαινοέρχονται μ' αργά βήματα γύρω-τριγύρω στην άμεμπτη, περιποιημένη πυροσβεστική μηχανή σαν ήμιθεοι, με τίς ψηλές λουστραρισμένες μαῦρες μπότες και τίς κάσκες σαν περικεφαλαῖες ν' αστράφτουν ἀπ' τό γυάλισμα, και τά χρυσά θεωρεῖα γύρω κι' ἡ σκηνή – σταμάτησα.

«Πατέρα!»

«Τί εἶναι Μπίτσα ;»

«Αὐτό πού βλέπω εἶναι θέατρο, δέν εἶναι ;»

«Εἶναι..»

«Ἀλλά ἔχει στή μέση μιά πυροσβεστική μηχανή!»

«Ναί, ἔχει.»

«Κάποτε ἦταν ζωντανό ; Γιατί ἔχω μιά εἰκόνα στό μυαλό μου, θαμπή.»

«Δέν εἶναι δυνατόν!»

«Κάτι τεράστιες κούκλες μέ κοντά φουστάνια – πάλ ρόζ, φουστικί, ἄσπρο... – και ἴδιους μεγάλους φιόγκους νά γελοῦν και νά χορεύουν και σά νά χαιρετοῦν μέ τόνα χέρι. Τά πρόσωπά τους πολύ βαμμένα στά φῶτα ἀπό χαμηλά... Σάν σ' ὄνειρο.»

«Δέν εἶναι δυνατόν! Θά ἦσουν 4 χρονῶν!»

Ἦταν μιά γιορτή Χριστουγεννιάτικη γιά τά παιδιά τῆς παροικίας. Ναί, σ' αὐτό τό θέατρο. Τό νοικιάζαμε, τό “Δημοτικό Θέατρο Μανσούρας”, εἴχαμε θίασο, τόν “Ἑλληνικό Θίασο Μανσούρας.” Ὅμως ἐρχόντουσαν και ξένοι θίασοι, ξένοι ἠθοποιοί. Ἐδῶ παίξαμε τόν “Σεῖχη”.

«Καί Σεῖχης—»

«Ναί, ἦμουν ἐγώ! Και ἀργότερα Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.»

Μιά ἄλλη θύμηση ἀπό θέατρο και τό μαγνήτη τῆς σκηνῆς – Στό «Royal» τό κινηματοθέατρο πάνω στό Νεῖλο, στό δρόμο πρὸς τό Nadi Malaki, χρόνια μετά, '48-'49, ἔρχεται μπροστά μου ἡ

« Ό Σεΐχης »
« Έλληνικό Θέατρο Μανσούρας » 1922.

φωτισμένη σκηνή κάτω δεξιά καθώς διπλωμένη στή βελουδένια άκρη του θεωρείου, ρουφώ ό,τι βλέπω, μέ τόν Βεάκη ανθρώπινο θεό καί τήν Κατερίνα όπως πάντα όνειρευόμουν τήν.... Έλληνική Έλληνίδα, όρθια άπέναντί του, στητή, μεστή, νά μάς μαγεύουν, νά μάς κάνουν περήφανους πού είμαστε Έλληνες, νά ζωντανεύουν τά όσα ακούγαμε ή διαβάσαμε για τήν Ελλάδα.

Καί τήν άλλη μέρα ό πατέρας νά λέει καθώς «αλαμπρατσέ-τα» περνούσαμε τό ξενοδοχείο του Κοκκορέλη, στό τέλος της «Σίκα Γκιντίντα», τό “Casino Palace Hôtel”, δεξιά λίγο πριν τό τζαμί, «Έλα δώ, έλα μαζί μου» καί νά μπαίνομε στό χώλλ καί νά ζητάει «Τόν κύριο Βεάκη». «Τί είπες, μπαμπά!», «Περίμενε.» Σέ λίγο στό ύψος της σκάλας έμφανιζόταν ήρεμος κι' άργός ό Βεάκης, ό Αιμίλιος Βεάκης! Κρατούσα τήν άναπνοή μου. Κύτταξε τόν πατέρα μου. Σταμάτησε νά κατεβαίνει, τό βλέμμα έλαμψε, μία άστραπή,

«Λοχία Καράγιωργα, έσύ ;»

Δέ θυμάμαι ποιός ανέβηκε, ποιός κατέβηκε, θυμάμαι μόνο δύο άνδρες ν' αγκαλιάζονται και νά κλαΐνε σάν παιδιά. «Λοχία Καράγιωργα τόσα χρόνια! Άπ' τό '12! Είχα γράφει ένα βιβλίο για κείνες τίς μέρες και ήρωας ήσουν έσύ. Τόστειλα νά τυπωθεί στήν Κεφαλλονιά και κάηκε στό σεισμό.»

Ήταν στό ίδιο στράτευμα, λοχίες κι' οί δύο.

Μνήμες, μνήμες.... Ή «Αΐθουσα Θεάτρου» στό Σχολείο μας -1950; '51;- Ό Στέφανος πετιέται γεμάτος αίματα στό κελλί τών μελλοθάνατων στό «Block C» του Βενέζη, άριστουργηματικά άνεβασμένο άπό τούς συμμαθητές μου Στέφανο Καζαμία και Γκροϋ, τόν ιδιαίτερο αυτό Έλληνα τής Άβυσσηνίας που ήρθε, μεγάλος πιά, πιο μεγάλος μας, οικότροφος, κουβαλώντας τόση γνώση Τέχνης και Λογοτεχνίας μαζί του- Άξέχαστες οί συζητήσεις στό παγκάκι του κήπου στό τέλος τής άλέας άριστερά άπέναντι άπ' τή γαζία. Τί περίεργο! Ποτέ δέν ήρθε νά μās χωρίσει ό Παντελίδης ή ό Παπαϊωάννου οί άγρυπνοι αυτοί... φύλακες τής άρετής μας, ή νά μās στείλει τό Άραπάκι του γραφείου του ό κοσ Χιωτίνης νά μās πει «Ίλ Ράις αυζίκουμ», «Ό Διευθυντής σās θέλει.» Μπορεί νά μυρίστηκαν επίπεδο. Ποιός ξέρει.

Ἡ Γιωργία Πατσατζῆ, ἡ «Ντουντοῦ» μας, νά βλέπει τό σημάδι πού μόνο ἐκείνη ἤξερε στό πόδι τῆς μικρούλας πού φρόνιμα στεκόταν νά τῆς κάνει πρόβα καί πού ἔδειχνε πώς ἦταν τό χαμένο της παιδί ἀπ' τή Ρουμανία καί νά λιποθυμάει κι' ἐγώ, μέ ρόμπα μαύρη μουαρέ μέ χρωματιστές τουλίπες, ἡ θετή μαμά, νά σκύβω πάνω της, κάπως ὑποψιασμένη, καί νά μιλῶ καί νά νοιώθω τό ἀκροατήριο, ὅλο μαθητές, νά κρατάει τήν ἀναπνοή του κι' ὁ κος Κοκκίνης ὁ νέος καί καλός καθηγητής μας τῶν Ἀγγλικῶν νά κλαίει κρυφά στά παρασκήνια.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΜΑΝΙΣΟΥΡΑΣ

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1952

Ὁ Στέφανος Καζαμίας, ὡς Ἀθανάσιος Διάκος μέ τά παλληκάρια του νά σκύβουν νά φιλοῦν τό σταυρό στό στήθος του, στό πατριωτικό «Θερμοπῦλαι-Ἀλαμάννα». Ἦταν ἡ χρονιά πού τέλειωνε ἡ τάξη τοῦ Στέφανου, ἡ τάξη μας... Μαζύ της θά τελείωνε καί κάτι ἄλλο: ἡ Ἑλληνική Μανσοῦρα. Τρεῖς μῆνες ἀργότερα, Ἰούνιο τοῦ '52, καθισμένοι παρέα στόν κῆπο τῆς «Ἐνώσης» τρώγοντας τό παγωτό μας ἢ πίνοντας τή «γκαζόζα» μας, τήν «Ariston», ἀκούγαμε νά κτυπάει τό κανόνι! Ἔτσι μαθαίναμε τότε τά σημαντικά νέα. Οἱ πιό κοντινοί στό κανόνι, κοντά στό καφενεῖο τοῦ Μαρίνου στό ποτάμι, ρωτοῦσαν τί συμβαίνει, τοὺς ἔλεγαν, ἐκείνοι τ' ὄλεξαν στοὺς ἄλλους καί σέ λίγο ὅλη ἡ Μανσοῦρα ἤξερε.

N. Γκροῦ, 1952.

«Ἐπεσε ὁ Φαρούκ!
Ὁ στρατός ἐπαναστάτησε.»

Τό κουταλάκι μέ τό παγωτό ἔμεινε
στόν αέρα, ἡ «γκαζόζα» ἔμεινε γιά λίγο
ἄθικτη καθώς ἡ σκέψη αὐτόματα γεννή-
θηκε:

«Τί θά σήμαινε γιά μᾶς αὐτό;»

Γρήγορα ἄς γυρίσομε στό θέατρο.
Ἐδῶ εἶναι καλά. Ἐδῶ δέν φοβόμαστε.
Γιατί εἶναι ἀκόμα Μάρτιος τοῦ '52, τό
κανόνι ἐκεῖνο δέν ἔχει ἀκόμη κτυπήσει.

Κι' ὁ Στέφανος καί τά παλληκάρια του εἶναι ὑπέροχα καθώς τούς
τυλίγει ἡ φωνή τοῦ Ντίνου Γκροῦ πού παίζει τό μαντολινάκι του
καί τραγουδάει μέ πάθος.

«Καλλίτερα μιᾶς ὥρας
Ἐλεύθερη ζωή...»

Κι' ἦταν καί κείνες οἱ ἀναπαραστάσεις!

« Ἡ Σκλαβωμένη Πατρίδα ζητᾷ τή Χαμένη της Λευτεριά ».
Σκλαβωμένη Πατρίδα: Φρόσω Πιζάνη. Λευτεριά: Αθηνά Παντελίδου.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1952
"ΑΟΥΛΟΥΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ"

Τό Σχολείο μας!

*Ἡ παροιμία μας
στό Σχολείο, 1938.*

Τέλειο βήμα!

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1949

Έλληνική

Μανσούρα

Άλίκη Βίγκα!

*Μανσούρα,
25η Μαρτίου 1940.*

Πάντα μέ θέματα πατριωτικά, τέλεια έτοιμασμένες, τέλεια δοσμένες από καθηγητές, μαθητές και, κυρίως, μαθήτριες νά περνοῦν μέσα μας ανεξίτηλα κι' ἡ Ἑλλάδα νά γίνεται ἕνα ιδανικό, ἕνα ἀπόλυτο, και νά μή μπορούμε ν' ἀρθρώσομε λέξη, νά μή βγαίνουν οἱ λέξεις όταν μέ τό ξερρίζωμα και τόν ἐρχομό μας ἐδῶ στήν Ἑλλάδα ἀκούγαμε πώς δέν εἴμαστε Ἑλληνες, «Μά ποῦ τά μάθατε τά Ἑλληνικά;» «Γιατί δέν πήγατε πιά μέσα στήν Ἀφρική;» και νά μή πιστεύομε τ' αὐτιά μας. Ἄναυδοι ν' ἀκοῦμε.

Ἐκεῖνοι οἱ νεκροί στό Αλαμείν, Θεέ μου, νά μή τό μάθουνε ποτέ!

Γι' αὐτό νά βγεῖ αὐτό τό βιβλίο, γι' αὐτό νά μποῦν οἱ φωτογραφίες, γι' αὐτό νά μείνουν οἱ ἀποδείξεις σέ λόγο και φωτογραφία και μνήμη ὄσων ἀκόμη εἶναι ζωντανοί.

Μά πᾶμε, πᾶμε πίσω στό θέατρό μας. Ἐδῶ εἶναι καλά. Ἐδῶ ἔχει, ἐδῶ εἶχε, και γέλιο, πολύ γέλιο!

Θυμᾶμαι τόν πανύψηλο (ἤμαστον και μικρά, ὅλοι ἦταν πιά ψηλοί) και... κυματιστό Λαμπρίδη ν' ἀπαγγέλει:

*«Γκλάν, γκλάν τά σήμαντρα τῆς ἐκκλησιᾶς
Γκλάν, γκλάν ὁ ἀπόηχος τῆς ἐρημιᾶς....»*

και σέ λίγο, δέν πῆρε πολύ, ὄλο τό νοήμον κοινό ἀπό κάτω, μαθητές, μαθητάκια και μαθήτριες, σύσσωμο νά... συμμετέχει:

*«Γκλάν, γκλάν τά σήμαντρα τῆς ἐκκλησιᾶς
Γκλάν, γκλάν....»*

κι' ὁ Παπαϊωάννου κι' ὁ Παντελίδης εἰς μάτην νά προσπαθοῦν νά μᾶς κάνουν νά σωπάσομε και μεῖς ἐκεῖ «Γκλάν, γκλάν....» Δέ θυμᾶμαι ὁ Λαμπρίδης, ἐκεῖ δεξιά στή σκηνή, μέ τά χέρια νά κυματίζουν μέ κάθε «γκλάν, γκλάν», τί ἔκανε ὄλη αὐτή τήν ὥρα τοῦ χαμοῦ! Θά συνέχισε ἀπτόητος φαντάζομαι. Τί ἄλλο νά κάνει;

Ἐντεκα χρονῶν, μέ τά ναυτικά, νά βγαίνω νά πῶ ποίημα πατριωτικό στή «Γιορτή τῆς Σημαῖας» ἔξω στό ὑπαιθρο, μέ τούς ἐπίσημους και ὄλους τούς δασκάλους και τούς καθηγητές και τόν κό-

« Γιορτή τῆς Σημαίας », 1948.

σμο καί τόν παππᾶ καί τό τραπεζάκι μέ τόν ἀγιασμό καί τό βασι-
λικό καί τή σημαία στά γαντοφορεμένα χέρια τοῦ μεσαίου ἀπ'
τούς τρεῖς τελειόφοιτους, νά σηκώνω τό χέρι τό δεξί, νά λέω καμα-
ρωτᾶ «Στή Σημαία» καί ποῦ λόγια! Κενό στό μυαλό. Τίποτα! Καί
ξανά «Στή Σημαία» καί πάλι «Στή Σημαία» καί ξανά τίποτα
ὥσπου ἔστειλε ὁ Χιωτίνης τή Γιαλλούση καί μέ περιμάζεψε καί
φυσικά ἤθελα ν' ἀνοίξει ἡ γῆ νά μέ καταπιεῖ κι' ἐκεῖνη δέν ἄνοιγε.

Ἡ Πολυξένη μας! 1950.

Ε' Δημοτικού κι' ὁ καινούργιος δάσκαλος μέ τίς καινούργιες ιδέες, ὁ κος Σαρρῆς, φυγάδας ἀπό στρατόπεδο συγκεντρώσεως στή Γερμανία, πού μᾶς ἔφτιαξε ὄμιλο «Μ.Ο.Μ.», «Μαθητικός Ὅμιλος Μανσούρας», προτείνει ν' ἀνεβάσομε ἔργο γραμμένο ἀπό μᾶς. Γιατί ὄχι; Τό ἔργο γράφεται στό πί και φί ἀπό μία συμμαθήτριά μας (ἀργότερα ἐντελῶς τυχαῖα τῶβλεπα ἴδιο κι' ἀπαράλλακτο σ' ἓνα παληό παιδικό περιοδικό, ἔ και τί ἔγινε; δέν μπῆκε ἐκείνη στόν κόπο νά τό ἀντιγράψει και νά μᾶς τό φέρει; και χειρόγραφο; και τί ἔγινε;) οἱ ρόλοι μοιράζονται και ἡ Πολυξένη παραπονιέται – «Ὅλο ἡ Μπίτσα γίνεται “Ἑλλάς” θέλω κι' ἐγώ, γίνεται “Ἑλλάς” και καθῶς μπαίνει κρατῶντας τή σημαία, τό πανί μόνο, νά σκεπάσει τά σφαγμένα ἀπ' τούς Τούρκους γυναικόπαιδα... κλείνει και πίσω της τήν πόρτα πρός μεγάλη ἀπόλαυση τοῦ πάντα νοήμονος κοινοῦ πού εὐκαιρία δέ χάνει ἔτσι πού δέ φοβᾶται γιατί εἶναι ὄλοι μαζί ν' ἀντιδράσει ἀνάλογα. Και θυμᾶμαι στίς πρόβες στάθηκε ἀδύνατο νά τήν πείσομε νά μὴν κλείνει τήν ἔρημη τήν πόρτα, ἡ Ἑλλάς δέν κλείνει πίσω της τήν πόρτα πῶς θά τό κάνομε, κι' ἐκείνη νά ὑπόσχεται πῶς στήν παράσταση δέν θά τήν κλείσει τήν πόρτα, ἀμ' δέ!

Κι' εἶχε κι' ἄλλο γέλιο ἡ τραγωδία. Καθῶς ἡ Ἑλλάς-Πολυξένη ἀπλώνει τή σημαία νά σκεπάσει τά γυναικόπαιδα ἓνα... γυναικόπαιδο, ἐγώ, βλέποντας ἡ μᾶλλον νοιώθοντας, γιατί σίγουρα εἶχα τά μάτια μου κλειστά, αὐτό τουλάχιστον τ' ὀρκίζομαι, νοιώθοντας λοιπόν πῶς ἐμένα δέν μέ ἔχει σκεπάσει, σηκώνω τό χέρι τό δεξί και τήν τραβάω πάνω μου κι' ἄντε νά σκεπάσεις τούς ὀρυγμούς ἀπό κάτω, «Ἡ Μπίτσα ἀναστήθηκε», «Ἡ Μπίτσα ζωντάνεψε» κι' ἄς ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε ἡ χορωδία μας πού ἐκείνη τή στιγμή ἔφελνε «Σκέπασε μάννα σκέπασε...» νά σκεπάσει τό κακό.

Αμ ἡ Ἀράπικη κωμωδία μέ τήν τάξη τῆς Παυλίνας τῆς Γιανναρίδου, τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Παπαδάκη, τῆς Ἀριστέας τῆς Πατσαρίσου, τοῦ Πέτρου τοῦ Βοσνίδη ὄλοι ντυμένοι φελλάχικα, κι' ὄλη στ' Ἀραβικά και πού ὄλα πῆγαιναν καλά και τό γέλιο χυνόταν παντοῦ ὄταν κάποια στιγμή καθῶς ἡ Ουμ-Παυλίνα πάει νά καθῆσει στίς γύρω-γύρω καρέκλες ὄ... Ὅμντα-Πέτρος ἀπό εὐγένεια τραβάει τήν καρέκλα για νά καθῆσει ἀλλά ἀπ' τήν ... πολλή εὐγένεια τήν τραβάει τόσο πίσω πού ἡ Παυλίνα μας μέ τά φελλάχικα και

τά κεκριμπάρια και τίς μαντηῆλες βρίσκεται ανάσκελα στό πάτωμα μέ τά πόδια ψηλά πρός μεγάλη χαρά τοῦ μαθητικοῦ ἀκροατηρίου πού δέν ἔπαψε νά γελάει πιά ὡς τό τέλος ὅ,τι κι' ἄν γινόταν στή σκηνή.

Κι' ἕνα γέλιο στό θέατρό μας πού ποτέ δέν ἔζησα και πού πάντα ζήλευα αὐτούς πού τό ζοῦσαν: τίς αὐτοσχέδιες ἐπιθεωρήσεις, τήν “Ψυχαγωγία”, τά Σαββατόβραδα ὅταν ἔλειπε στή “Λέσχη” ὁ κοσ Χιωτίνης κι' ἀλώνιζαν ἐξωτερικοί και οἰκότροφοι! Στό πί και φί ὀρίζουν ἕναν σκηνοθέτη, «ἐσύ θᾶσαι ὁ σκηνοθέτης», μοιράζει ἐκεῖνος ρόλους, ἕνα πολύ γενικό σενάριο κι' ἀρχίζει ἕνας ἀτέλειωτος αὐτοσχεδιασμός μ' ἀτέλειωτα γέλια ὥσπου ν' ἀνοίξει ἡ τζαμένια πόρτα τοῦ θεάτρου κι' ἐμφανισθεῖ ὁ πανταχοῦ παρών και τά πάντα πληρών διευθυντής ὁπότε ὅλοι κι' ὅλα διαλύονται! Σκέφτομαι τό ὕφος τῶν πρώην διαβόλων, γιά πότε γινόταν ἀγγελικό καθῶς περνοῦσαν σεβάσματα και τρέμοντας ὑπό τά ὄμματα τοῦ κου Χιωτίνη! Παναγίτσες!

Κάποτε εἶχε ὀριστεῖ... σκηνοθέτης ὁ Ἄριστος ὁ Βοντζαλίδη, ὁ γείτονας μου, ὁ ἀνηψιός τῆς Δίδος Τζιώτου. Κάποιο δωμάτιο ἔπρεπε νά ὑπάρχει κατά τό ...σενάριο κι' ἔβαλε ἀπό ἕνα μαθητή νά κρατάει ἀπό ἕνα «τοιχο», ἀπό πανί και ξύλο φυσικά. Καθῶς ἕνας ἀπό τούς «τοιχοῦς» ἔπεφτε γιάτι ὁ ὑποβαστάζων ἀφαιρέθηκε, ἀνοίγει ἡ τζαμόπορτα κι' ἐμφανίζεται ὁ Χιωτίνης. Ἔμαθε «ποῖος» ὁ σκηνοθέτης και τήν ἐπομένη τόν καλεῖ στό γραφεῖο:

«Βοντζαλίδη! Μία ἀκόμη τέτοια σκηνοθεσία και δέ θά μείνει τίποτα ὀρθιο ἐκεῖ πάνω.»

Ἐκεῖ ἔληξε και ἡ σκηνοθετική καριέρα τοῦ γείτονά μου τοῦ Ἄριστου!

Χρόνια πρίν, διαβάζομε στήν «Τέχνη», στήν ἴδια ἐκεῖνη αἴθουσα μία ἄλλη τάξη ἀνέβαζε, μέ «ἐπιτυχίαν ἄνευ προηγουμένου», «ἔργα μαθητῶν τῆς αὐτῆς τάξεως.» Ἡ «τάξις» ἦταν ἡ «Τετάρτη Γυμνασίου».

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ ΤΕΛΕΤΑΙ

Αυτό τό έτος ησχολήθημεν πολλάκις καί με' άλλα ζητήματα, εκτός των μαθημάτων, τά όποια πολλήν ωφελείαν μας παρείχον:

ώμιλήσαμε διά ζωγράφους, συγγραφείς δικούς μας καί ξένους, ποιητάς, γλύπτας, μουσικοσυνθέτας, κ. τ. λ.

Τόν τελευταίον καιρό έζησαν δύο Φιλολογικάι τελεταί τας όποιας καί θα σάς αναφέρω:

1. ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ.

Τήν 6^η Ιουνίου ο μαθητής της Τετάρτης Γυμνασίου Δημ. Βλαβιανός μίλησε γιά τόν Κρυστάλλη.

Αυτό έζηνε γιά νά γνωρίσωμε καλύτερα τόν ποιητή του βουού.

Παρευρέθησαν κατά τήν ειλιξιν του προαναφερθέντος μαθητεύ, εις τήν αίθουσαν της Τετάρτης Γυμνασίου, γιατί εκεί συνέβησαν όλα, ο έφορος των σχολείων μας κ. Λάμπρος καθώς καί ο καθηγητής των Φυσικών, κ. Παπαποτηρίου.

Ο Δημ. Βλαβιανός, ανέφερε εν εκκασί τήν ζωήν καί τά έργα του ποιητού ίδιοντάς μας νά καταλάβωμε τήν αξία του.

Κατόπιν η Όλυμπιάς Μωραΐτου απήγγειλε τον «Σταυραίο», ένα από τά καλύτερα ποιήματα του Κρυστάλλη.

Μετά από τήν απαγγελίαν του ποιήματος, ο κ. Λάμπρος μας συγχάρει διά τήν έργασίαν μας καί τό ενδιαφέρον μας προς τήν λογοτεχνία καί μας είπε καί άλλους μικράς ήθη.

για τον ποιητή, την ζωήν του οποίου γνωρίζει καλλίτερα από
 μᾶς, ὡς συμπατριώτης του.

Τέλος καὶ ὁ κ. Παρισσωπειρίου μᾶς συγχάρει καὶ οὕτω ἔλα-
 ξε ἡ πρώτη φιλολογικὴ τελετὴ.

2. ΤΑ ΠΕΝΗΝΤΑ ΕΤΗ ΤΟΥ

ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ.

Μετά πέντε ἡμέρας ἀπὸ τὴν προαναφερθεῖσαν τελετὴν, τὴν
 11^{ην} δεκάδην Ἰουνίου, ἐορτάσαμε τῆ ὑποδείξει τοῦ καθηγητοῦ
 μας κ. Κούρτη, μετὰ ἀπὸ ἀρκετὴν ἔργασίαν, τὰ πενήντα ἔ-
 τος τῆς ἔργασίας τοῦ Γρηγορίου Ξενοπούλου.

Κι' αὕτῃ ἡ ἑορτὴ πολλὰ μᾶς ὠφέλησε διότι ἐμάθαμε τὴν
 ζωήν καὶ τὰ ἔργα τοῦ μεγαλυτέρου καὶ πολυγραφοτέρου Ἑλ-
 ληνος μυθιστοριογράφου.

Κατὰ τὴν τελετὴν αὐτὴν ὠμίλησαν οἱ μαθηταὶ τῆς Τετάρ-
 της Γυμνασίου: Φ. Ἀλωνεύτης, Εὐάγγ. Βουρλιώτης καὶ Σπ. Κυδω-
 ναίης.

Καὶ οἱ τρεῖς αὐτοὶ μαθηταὶ ἐτόνισαν ὅτι ὁ Ξενοπούλος εἶ-
 νε ὁ καλλίτερος καὶ πολυγραφοτέρος Ἑλλήνων μυθισ-
 τοριογράφος.

Αὐταὶ αἱ δύο τελεταὶ ἔχιναν τὸν τελευταῖον καιρό.
 Τοῦ χρόνου ἐλπίζομεν νὰ διοργανώσωμεν περισσότερας. Ἀλ-
 λά καὶ αἱ ἑρτευναὶ δὲν ἦσαν ὀλίγαι.

Σπ. Παπακρυτίσης.

Διαλέξεις

Στήν «Τέχνη» αναφέρεται πώς τό 1937 ανάμεσα στό τέλος Νοεμβρίου καί τίς ἀρχές Δεκεμβρίου «παρατηρήθηκε μεγάλη φιλολογική κίνηση στήν Μανσούρα.» Μέσα σ' ἕνα μῆνα γίνανε ἐφτά διαλέξεις:

1. Ὁ Εὐάγγελος Βουρλιώτης μίλησε ἐπιτυχῶς γιά τόν Λάμπρο Πορφύρα στίς 21 Νοεμβρίου.

2. Τήν Κυριακή 28 Νοεμβρίου ὁ καθηγητής κ. Χ. Πετρώνδας ἔδωσε διάλεξη στήν αἴθουσα θεάτρου τῶν Ε.Ε.Μ. μέ θέμα: «Λορέντζος Μαβίλης.»

3. Γιά τόν Παῦλο Νιρβάνα μέ ἀρκετή ἐπιτυχία μίλησε ὁ μαθητής Γιώργος Στυλιανός στίς 5 Δεκεμβρίου.

4. Στίς 10 Δεκεμβρίου ὁ μαθητής Στ. Σταυρίδης μίλησε «γιά τίς ἐντυπώσεις ἀπό τό ταξεῖδι του στήν Ἑλλάδα.» Ἡ ὁμιλία ἔγινε στή Γαλλική γλῶσσα.

5. Ὁ κος Γ. Παλαιολόγου στήν προφορική του ὁμιλία(!) μέ θέμα: «Ἐντυπώσεις ἀπό τό ταξεῖδι στίς Σκανδιναυικές Χῶρες» κατενθουσίασε τούς ἀκροατές.

6. Ὁ μαθητής Ν. Σάββας μίλησε μέ θέμα, «Οἱ Νεοέλληνες Ποιητές.»

7. Ὁ μαθητής Γ. Λαζαρίδης μίλησε μέ θέμα «Ὁ Ἀθλητισμός.»

Σ' ἕνα μῆνα αὐτά, στήν «ἐπαρχιακή» Μανσούρα, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ἡ «Τέχνη.» Κι' ἀργότερα, τόν Ἰούνιο, γίνονται δύο ἀκόμα «Φιλολογικά Τελεταί.»¹

Μέ πόση ἐπισημότητα γινόντουσαν αὐτές οἱ διαλέξεις! Στό Σχολεῖο ἤ στή «Λέσχη». Πνευματικό ἀλλά καί κοσμικό γεγονός. Ὅλοι μέ τά καλά τους, μέ τό ἐπίσημο ὕφος τους. Ἀπορροφοῦσαν τά λόγια τοῦ ὁμιλητῆ σεμνά, ταπεινά κι' ἐπίσημα. Κι' ἄς μὴ καταλάβαιναν ὅλοι, κι' ἄς μὴ καταλάβαιναν ὅλα. Ἀπορροφοῦσαν τήν ἀτμόσφαιρα.

Θυμᾶμαι στή «Λέσχη» – «Ἑλληνική Λέσχη Μανσούρας» – τήν ἐξαιρετική Ἀλίκη Νικολαΐδου νά μιλάει γιά τήν Ἀκρόπολη χωρίς σημειώσεις, χωρίς χειρόγραφο! Ὅλα ἀπό μνήμης. Καί τί

1. Σελίδα 420.

Επιδείξεις Γυμναστικής, 1949. Έλληνικοί Χοροί!

μνήμης! Όχι μνήμης computer! Μνήμης συνθετικής, ζεστής, ανθρώπινης. Καθώς μιλούσε, μάς είχαν φέρει νά παρακολουθήσουμε ως σχολείο μέ τά ναυτικά, έβλεπα εικόνες, εικόνες. Εικόνες ζωντανές. Τίποτα νεκρό! Τά άλογα κι' οί καβαλάρηδες στό άέτωμα είχαν ζωντανέψει κι' έτρεχαν καλπάζοντας μέ τίς χαΐτες και τίς γλαμύδες ν' ανεμίζουν.... Όμορφη, φωτεινή, ή Άλίχη Νικολαΐδου, μέ πάθος γιά τό θέμα της. Φορούσε (πάντα, όπως έμαθα μετά) ένα μεγάλο λουλούδι στόν άριστερό ώμο, συνήθως όρχιδέα. Οί άρσενικοί άκροατές άπολάμβαναν θέαμα κι' άκρόαμα, κι' οί γυναΐκες άπολαμβάναμε μία όμορφη γυναΐκα πού προχωρούσε πέρα άπό τήν όμορφιά και τήν κομψότητα στό πνεύμα, στή χώρα τή λυτρωτική του πνεύματος.

Σέ κάποια 25η Μαρτίου, μετά τό θέατρο στό Σχολείο, είχε γιορτή στή «Λέσχη» τό βράδυ.

Ήταν ή πρώτη φορά πού χόρευα Έλληνικούς χορούς σέ κλειστό χώρο, ως τότε ήταν έξω στίς «Έπιδείξεις Γυμναστικής» και σέ άπόσταση άπό τόν κόσμο. Ήμουν κάβος, έσυρα τό χορό όλο τό βράδυ, θάμουν 16-17 χρονών, θά χόρεφα καλά, κι' όλοι λέγαν, «Ή Μπίτσα μεγάλωσε».

Πάντως ἐγὼ θυμᾶμαι καθὼς χόρευα κείνη τὴ μέρα ξεχάστηκα, ξεχάσα τὸν κόσμο, μὲ πῆρε ὁ χορός. Τό θυμᾶμαι ἔντονα. Θᾶταν αὐτό πού λέμε ἔκσταση. Πῆγα ἀλλοῦ.... Χρόνια μετὰ συνειδητοποιοῦσα τό νόημα καί τήν ἐτυμολογία τῆς λέξης «ἐκσταση»: «ἐκτός στάσεως», δηλαδή «ἐκτός καταστάσεως», ἔξω ἀπ' τό τί γίνεται γύρω σου, ἀπό τήν «κατάσταση» γύρω σου. Ἀκριβῶς αὐτό πού ἔνοιωσα χορεύοντας, κάβος, Ἑλληνικούς χορούς στή «Λέσχη» μας τήν Ἑλληνική στή Μανσοῦρα.

Μετά τούς χορούς –θυμᾶμαι γύρω τά πρόσωπα πού χειροκροτοῦσαν τή χαρά, τή ζεστασιά, τήν ἀγάπη στά μάτια, τόν ἐνθουσιασμό, τόν πατριωτισμό– τραγούδησε σόλο ὁ Πέτρος Βοσνίδης: «Χελμέ μου σ' ἀποχαιρετῶ.» Τί τραγούδι! Καί πῶς τό τραγούδησε ὁ Πέτρος, σείστηκε ὁ κόσμος.

Συχνά, στή γιορτή τῆς 25ης Μαρτίου ὅταν ἀκολουθοῦσε Χορός στή «Λέσχη» (δέν ἔφτανε τό θέατρο στό σχολεῖο ἔπρεπε νά γραφεῖ καλά μέσα μας τό μήνυμα, νά μὴ ξεχαστεῖ στήν ξένη γῆ πού εἶχαμε βρεθεῖ) ὁ πατέρας σηκωνόταν κι' ἀπήγγειλε τόν «Ματρῶζο.» Σελίδες ἀτέλειωτες ἀπ' ἔξω.... Δέν ἀπήγγειλε, ζοῦσε. Ἦταν κι' ἐκεῖνος ἓνας ξεχασμένος ἥρωας. Σάν τόν «Ματρῶζο», τότε τό '12. Ἕνας ἰδιαίτερος λοχίας. Πού ἀνάμεσα σ' ἄλλα, μία σίγουρη ἦττα τή γύρισε σέ νίκη πηγαίνοντας ἐνάντια στούς ἀνώτερους ἀξιωματικούς πού εἶχαν διατάξει ὑποχώρηση. Καί νίκησαν. Τό ἀναφέρει κάπου ἡ ἱστορία. Μέ ὀνομασίες τόπου καί χρόνου. Σάν περιστατικό. Χωρίς τ' ὄνομά του. Φυσικά. Συχνά τόν ξεχνοῦσαν τόν πατέρα. Γιά νά τόν ξεχάσουν ἐντελῶς ὅταν ἦρθε στήν Ἑλλάδα. Γέρος κι' ἀνήμπορος πιά.

«Ἄν οἱ ζητιάνοι σάν ἐμέ
Δέ δίνανε τό αἶμα
Οἱ καπετάνιοι σάν ἐσέ
Δέν θά φοροῦσαν στέμμα»

φωνάζει μπροστά στό γραφεῖο τό ὑπουργικό τοῦ Κανάρη ὁ Ματρῶζος στόν φύλακα πού τοῦ λέει πῶς δέ δέχονται «ζητιάνους».

Ἦξερα πῶς ἐδῶ θά σταματοῦσε ἀπ' τή συγκίνηση ὁ πατέρας. Κι' ἔτρεμα, ἔτρεμα μὴ τά χάσει... Ἀλλά ἐκεῖνος ὑψωνόταν, συνέχιζε, γιά νά φτάσει τή στιγμή πού ὁ Κανάρης βγαίνει στό πα-

ράθυρο κι' αναγνωρίζει τον άσπρομάλλη συναγωνιστή,

«Κωσταντή, έσύ;»

και νά δῶ ξανά τά μάτια γύρω μου νά βουρκώνουν, ὅπως κάθε φορά, και τά μαντηλάκια τῶν κυριῶν νά βγαίνουν διακριτικά ἀπ' τίς τσάντες.

Ἄς μοῦ συγχωρεθεῖ ἡ συχνή ἀναφορά στόν πατέρα. Περιμένε χρόνια. Μία παρηγοριά, μία δικαίωση ἔστω «μετά θάνατον.» Λίγες γραμμές γιά μία προσφορά ζωῆς. Κάτι σά μνημόσυνο. Ἐξ' ἄλλου, αὐτό τό βιβλίο ἕνα μνημόσυνο δέν εἶναι;

Ξανά στή «Λέσχη.» Ὁ Ζώρζ Κριμίζης ἀνεβασμένος σέ μία καρέκλα τραγουδάει σέ μία διαπασῶν ἐνθουσιασμοῦ,

«Ραντεβού στήν Ἀθήνα
Ἦρθ' ἡ ὥρα νά δώσομε πιά!»

τή μέρα πού ἐλευθερώθηκε ἡ Ἀθήνα κι' ἡ «Λέσχη» φίσκα ἀπό κόσμο Ἑλληνικό νά γιορτάζει. Καί στό Σχολεῖο τό πρωῖ στή μέση τῆς «Πλαστικῆς» ν' ἀκοῦμε νά κτυπάει ὁ «κώδων» και νά τρέχομε ἔξω και νά περιμένουν οἱ δάσκαλοι και οἱ καθηγητές ψηλά στό μεγάλο μπαλκόνι τῆς πρωϊνῆς προσευχῆς κι' ὁ κος Χιωτίνης ν' ἀνακοινώνει

«Ἐλευθερώθηκε ἡ Ἀθήνα!
Ἐφυγαν οἱ Γερμανοί!»

Θυμᾶμαι μόνο μία θύελλα. Τό ἕνα παιδί ν' ἀγκαλιάζει τό ἄλλο. Κι' ἡμαστον παιδιά τοῦ Δημοτικοῦ. Καί δέν εἶχαμε πεινάσει. Καί δέν εἶχαμε νοιώσει τρόμο. Κι' ὅμως.

Μουσική

Ἡ καράκα, τό σχολικό μας μέ τό πολύτιμο φορτίο του, τίς μαθήτριες τοῦ Γυμνασίου πού ἐπιστρέφουν στά σπίτια τους μετά τή Γυμναστική (κάθε μέρα δύο ὥρες μετά τά μαθήματα, κάθε

ἀπόγευμα), περνάει μπροστά ἀπ' τή γαζία, ἐκεῖ πλάι στήν ἄμμο. Τ' ἀγόρια βρίσκονται... στή θέση τους καί περιμένουν. Τό τελευταῖο κύτταγμα, τό δειλό χαμόγελο. Αὐτό ὁ κοῦς Χιωτίνης δέν μπορεῖ νά τό ἀπαγορεύσει!

Καθώς γράφω, μία σκέψη:

«Μήπως εἴμαστε οἱ τελευταῖοι ρομαντικοί;»

Στό λεωφορεῖο, ἀκουμπισμένα στά παράθυρα, τά κορίτσια τραγουδοῦσαν:

«Θά σέ πάρω νά φύγομε....»

ἤ

«Ἦρθες σάν τήν ἄνοιξη»

Τραγούδια ἐρωτικά.... Τό ζητάει τό τέλος μιᾶς τόσο γεμάτης μέρας. Ὅμως ὥσπου νά φτάσομε στά σπίτια μας περνώντας μέσα ἀπ' τούς ὀλοζώντανους δρόμους τῆς Μανσοῦρας ἤ πλάι στό ἥσυχο ποτάμι μπορεῖ ν' ἀκουστεῖ καί τό ἐξαίσιο «Τό δειλινό ἀπλώνεται» κι' ἤ «Ἀνθισμένη Ἀμυγδαλιά».

Τραγουδοῦσαμε, τραγουδοῦσαμε πολύ στή Μανσοῦρα! Στήν τάξη, στήν «Ὡδική» μέ τήν κα Γιαλλούση καί τή Δεσποινίδα Τσοῦμπου, γιά τίς γιορτές τῆς Θρησκευτικές, τίς Ἐθνικές μά καί τήν καθημερινή ζωή, τή χαρά τῆς ζωῆς. Ἐξω στίς ἐκδρομές, μετά τά γλέντια στό γυρισμό. Ἦταν κι' ἤ «Ψαλτική» κάθε Κυριακή στήν ἐκκλησία, μέ τίς πρόβες τά Σάββατα τό ἀπόγευμα στήν ἄδεια ἐκκλησία. Τί ὁμορφα πού ἦταν στήν ἄδεια ἐκκλησία οἱ πρόβες, μέ τόν κο Καραναστάση, μέ τόν κο Δρίτσα. Πά, βού, γά, δί....

Ἀκούω τή φωνή τῆς Παυλίνας στήν Ψαλτική στό «Σέ Ἵμνοῦμε.» Στίς πολύ ψηλές νότες «.... Σοί εὐχαριστοῦμε» σταματοῦσαμε ν' ἀκουστεῖ. Ἡ δική της φωνή.

Εἶχε καί Φιλαρμονική, «Ἑλληνική Φιλαρμονική Μανσοῦρας», ἀπό τό 1902 ὡς τό 1914 μέ.... σαράντα (40!) πρόσωπα ἀπ' τήν ἀρχή. Καί χορωδία, «κόρο», μέ τούς Πᾶνο Κωσταλία καί Ἀλέκο Στεφανίδη τενόρο, Γιώργη Καβάσιλα βαρύτονο, Μ. Πα-

Ἡ Παυλίνα μέ τή μικρή ἀδελφή της, 1952.

σπάλη σεκόντο, Δ. Καραμαλῆ μπάσο, Γ. Χριστοδούλου καί Γ. Μεταλλίδη βιολιά καί Γ. Ἀθανασιάδη μαντολῖνο, μέ «στέκι» τό κέντρο τοῦ «Μανούσου.» Ὁ Γ. Χριστοδούλου «πλήρωνε ἀγόγγυστα ὅλα τά ἔξοδα τῶν μετακινήσεων τοῦ “Κόρου” σέ γειτονικές πόλεις –Τάντα, Ζαγαζίκ, Μιχάλα– καί διοργάνωνε μ’ ἐνθουσιασμό τίς ἐμφανίσεις του στά κέντρα, στήν ἐκκλησία, σέ κοινοτικές ἐκδηλώσεις» ὅπως διαβάζω σ’ ἕνα ἄρθρο «Ἡ Μονμάρτη στή Μανσούρα» σ’ ἕνα τεῦχος στά «Παναιγύπτια» παληά πού ἕνας Θεός ξέρει πῶς σῶθηκε.

Μά ἄς γυρίσω σ’ αὐτά πού ἡ ἴδια ἔζησα.

Κάθε Τετάρτη νομίζω εἶχε πρόγραμμα στό «ράδιο» (ἔτσι τό λέγαμε, δέ λέγαμε «ραδιόφωνο» ἴσως ἀπ’ τό Γαλλικό «radio» ἢ μᾶλλον... ἀκόμα πιό σίγουρα, ἀπ’ τό Ἀραβικό «ράντιο») μέ τραγούδια Ἑλληνικά, ἀναμετάδοση ἀπ’ τόν «Ἑλληνικό Ραδιοφωνικό Σταθμό Καΐρου». Τ’ ἀκούγανε στήν τραπεζαρία τῶν καθηγητῶν στό ἰσόγειο. Γρήγορα-γρήγορα τέλειωνα τό φαγητό μου στήν ἄλλη, στή δική μας τραπεζαρία τῶν μαθητῶν κι’ ἔτρεχα καί κρυβόμουνα δίπλα ἀπ’ τό ἀνοιχτό παράθυρο, χαμηλώνοντας μή μέ

δοῦνε, στό δεύτερο σκαλί τῆς σκάλας πού ὀδηγοῦσε στήν Ε΄ καί ΣΤ΄ Γυμνασίου. Κι' ἄκουγα, ἄκουγα....

«Ἐσύ πού ἔφυγες»
«Θαρθεῖς, κάποια μέρα θαρθεῖς»
«Γύρισε, σέ περιμένω γύρισε»
«Τά δυό σου χέρια»
«Ἐνας φίλος ἦρθ' ἀπόψε ἀπ' τά παληά»

Κι' ἡ καρδιά μου κτυποῦσε καί βρισκόμουν ἀλλοῦ. Ὅπως κτυπάει καί τώρα, αὐτή τή στιγμή πού γράφω. Σκέφτομαι πῶς ἡ Μανσοῦρα μοῦδωσε μία καρδιά πού νά μπορεῖ νά κτυπάει ἀναστατωμένη καί μόνο στή θύμηση αὐτῶν τῶν τραγουδιῶν ἀκόμα καί τώρα, καί τήν εὐχαριστῶ.

Τζίμης Λουράντος, 1952.
Τί φωνή ὁ Τζίμης.

Μίλησα πρὶν γιά τό «Κόρο» τῆς παληᾶς Μανσοῦρας καί σκέφτομαι ἕνα ἄλλο κόρο πού ἀκούγαμε τά μεσημέρια σ' ἐκεῖνο τό ὑπέροχο Μεγάλο Διάλειμμα τό μεσημέρι, στό μεγάλο στρογγυλό παρτέρι μέ τό γκαζόν (πῶς ἐπιζοῦσε;) μέ στή μέση λουλούδια μπρός ἀπ' τό ἀνθοκήπιο, μέ ὅλα τά ἀγόρια τῆς τάξης μου –Μαλέας, Γκροῦ, Γιάννης Διαμαντάρας, Ἐπαμεινώνδας Διαμαντάρας, Τζίμης Λουράντος (τί φωνή! πέθανε ὁ Τζίμης....) Γιῶργος Χατζηχρήστος (τί φωνή καί κιθάρα!) καί μερικοί, λίγοι, ἀπό ἄλλες τάξεις–ξαπλωμένοι ὅλοι ἀκτινωτά νά τραγουδοῦν τό «Ἐνα καράβι ἀπ' τόν Περαιά» καί ν' ἀνεβαίνουν σταυρωτές οἱ φωνές τους,

πρώτη και δεύτερα μπορεί και... τρίτη χωρίς να τό ξέρουν, και να πλημμυρίζει ο κήπος, και να πλημμυρίζει τό Σχολείο,

«Καθένας ἔχει και τόν καιμό του
Ἔτσι εἶμαστ' ὅλοι
Ἐμεῖς οἱ ναυτικοί»

και – ἀλήθεια πῶς γινόταν μάθημα μετά;

Εἶχαμε και κονσέρτα και μουσικές βραδυές. Οἱ ἀδελφές Πέππε, ἡ Φλώρα και ἡ Τασία, μέ τά ὠραῖα τους φουστάνια πού σάν ὀμπρέλλες σκέπαζαν τό σακαμπό τοῦ πιάνου, σέ ἔργα Chopin, Beethoven, κι' ἡ κα Γκάτ! Ἐρχόντουσαν κι' ἀπό ἄλλοῦ. Ἡ κα Φίρμπα! Ἔμεινε και στό σπίτι μας σταλτή ἀπ' τήν οἰκογένεια Κακογιάννη ἀπ' τό Κάιρο! Ἔτσι, ξαφνικά, κτύπησε τό κουδούνι και εἶπε, «Ἦρθα. Θά δώσω κονσέρτο στή Λέσχη». Κι' ἔμεινε. Κι' ὅλο ζητοῦσε τσαί μέ λεμόνι γιά τή φωνή της ὥσπου να φτάσει ἡ στιγμή γιά τό κονσέρτο. Ἐγώ ἀπό κοντά. Πῶς ζεῖ μία τραγουδίστρια; Μία καλλιτέχνης; Πῶς εἶναι; Νευρική, γεμάτη ἄγχος και ξαφνικά ἀπλώνει, ἀπλώνει, ἡρεμεῖ σου χαμογελάει, σου μιλάει και σύ μαζύ της πετᾶς. Κι' ὕστερα πάλι ἀπ' τήν ἀρχή. Νεῦρα, ἄγχος, ἔκσταση κ.ο.κ. Τό βράδυ ὁμως πού τήν ἄκουσα να τραγουδάει στή Λέσχη

«Catari, Catari,
Cuore o Cuore Ingrato....!»

κατάλαβα. Ἄνηκε πέρα ἀπό μᾶς, πέρα ἀπ' τόν ἑαυτό της.

Τραγουδοῦσαμε και στά πάρτυ (ἀποκλείεται να πῶ στά «πάρτις», party-parties δηλαδή, «πάρτυ» λέγαμε γιά ἐνικό και πληθυντικό και τέλειωσε) πού κάναμε μόνο κορίτσια – τ' ἀγόρια ἀπαγορευότανε – μετά τό ξεθέωμα τοῦ χοροῦ, τανγκό, ρούμπα, σουῖνγκ, βάλς, μέ καβαλλιέρους τίς πιό ψηλές, Φωτεινούλα, Μπίτσα, Ἐλευθερία, φαβορί λόγω ὕψους... Καταλαγιαίσαμε και τραγουδοῦσαμε.

Μία εἰκόνα κτυπάει τό τζάμι τῆς μνήμης. Ζητάει να τή θυμηθῶ: Στό σπίτι τῆς Ὀλγας τῆς Τσόντζου. Γενέθλια. Στό σαλόνι,

ὄλες οἱ συμμαθήτριες γύρω-γύρω στίς πολυθρόνες καί στό πιάνο ὁ πατέρας τῆς Ὑλγας, ὁ κος Τσόντζος, στυλ Louis Armstrong, μέ παπιγιόν μπλέ σκουρο μέ ἄσπρα πουά καί γκρι, ἐλαφρῶς ριγέ τέλεια ραμμένο κοστοῦμι, νά παίζει καί νά τραγουδάει ἐκεῖνα τ' ἀγαπημένα τραγούδια.

Μά πέστε μου ξεχνιοῦνται αὐτά;

Ἄντε νά ξεφύγεις μετά.

Καί γιατί νά ξεφύγεις. Καλλίτερα νά πονᾷς τόν πόνο τῆς εὐαισθησίας καί τῆς ὁμορφιάς παρά νά χάνεις ζωή.

Τό Πιό Μέσα Κύτταγμα

Χοροί, τραγοῦδι, πάρτυ, δεξιώσεις, ἐθνικές γιορτές, κίνηση «Φιλοπτώχου»... Καί τό «μέσα κύτταγμα»;

Τό πιό μέσα κύτταγμα;

Ἰπῆρχε κι' αὐτό.

Τά βιβλία ὑπῆρχαν. Κι' οἱ ἀναγνώστες τῶν βιβλίων ὑπῆρχαν!

Εἶχαμε βιβλιοθήκες στά Σχολεῖα μας, στήν «Ἑλληνική Λέσχη», στήν «Ἐνωση.» Ἦταν κι' οἱ ἀτομικές. Κανένα βιβλιοπωλεῖο. Παληά ὑπῆρχε τοῦ Γιώργου Παπαστεφάνου, ἐγώ, δέν τό πρόλαβα. Ἐκτός ἂν θέλομε νά ποῦμε τοῦ Ὅμηρου τό μαγαζί βιβλιοπωλεῖο! ἂν δέν μᾶς πειράζει πού διόρθωνε παπούτσια καί πουλοῦσε καί περιοδικά, «Μπουκέττο», «Ρομάντζο», «Ἥλιος», βιβλιαράκια μέ λόγια τραγουδιῶν (γιατί τά πέταξα;) ἀκόμα καί βιβλία παιδικά. Εἶχα κερδίσει ἓνα μέ λοτταρία μέ τό «13.» Κι' αὐτό ἦταν! Δέν ξανακέρδισα ποτέ τίποτα. Ἐκεῖνο ἦταν.

Γιά ν' ἀγοράσεις βιβλία ἔπρεπε νά πᾶς Ἀλεξάνδρεια ἢ Κάιρο, σέ Ἑλληνικά ἢ ξένα βιβλιοπωλεῖα. Ἐμεῖς δέν εἶχαμε. Γι' αὐτό τά βιβλία πού ὑπῆρχαν κυκλοφοροῦσαν σά δυσκοπότητα, ἀπό χέρι σέ χέρι. Ἰπῆρχε μία ἀγιοσύνη γύρω ἀπ' τό βιβλίο. Καί δέν ἦταν ὅ,τι-ὅ,τι τά βιβλία πού πέφταν στά χέρια μας. Θυμᾶμαι νᾶχω πάει -δεκαπέντε χρονῶν θᾶμουνα- νά περάσω τή μέρα στήν Παυλίνα, τήν χρυστάλλινη Παυλίνα Γιανναρίδου ποῦφυγε μέ τό κελλαρικό γέλιο της τόσο γρήγορα, καί νά μέ περιμένει νά μοῦ ἀναγγεῖλει μόλις μπῆκα πῶς βρῆκε ἓνα πολύ καλό βιβλίο νά μοῦ τό

δώσει νά τό διαβάσω κι' ἐγώ! Ποιό; Τόν «Αἰμίλιο» τοῦ Jean-Jacques Rousseau!

Ἐγώ ἤμουν τυχερή. Εἶχα τή βιβλιοθήκη τοῦ πατέρα. Βιβλία Ἑλληνικά, Γαλλικά, Ἰταλικά, Μυθολογία, Ψυχολογία, Ἱστορία, Φιλοσοφία, ὀλόκληρη ἡ «Librairie Nelson» μ' ὅλους τούς κλασικούς, Dostoiefsky, Tourgenief, Victor Hugo, Alfonse Daudet, Balzak, Theophile Gautier, δῶρο τοῦ δολοφονημένου Κώστα Πράππα, ἀδελφό τῆς Τσεβῆς Ἀνδριτσάκη, τοῦ πιό στενοῦ φίλου του. Σκοτώθηκε στή Σινέττα. Συζητοῦσαν, φιλοσοφοῦσαν ὅταν ἐκεῖνος ἐρχόταν στήν Μανσοῦρα πλάι στό Νεῖλο κι' ὅταν ὁ πατέρας πήγαινε καί τόν εὔρισκε στή Σινέττα, πλάι στά χαντάκια. Ἡ στά χωράφια. Ἐκεῖ πού τόν σκότωσαν. Δικό του δῶρο ἡ βιβλιοθήκη πού μέ ξεκίνησε.

Ξαφνικά ἦρθε ἡ εἰκόνα τῆς μεγάλης βιβλιοθήκης δίπλα στό γραφεῖο τοῦ κου Χιωτίνη μέ τά μεγάλα κάντρα. Ποῦ πῆγαν; Τά βιβλία; Τά κάντρα; Σώθηκαν; μακάρι Θεέ μου! Ὀλόκληρες βιβλιοθήκες στά καροτσάκια στό Κάϊρο.... Τό '60 ὅταν γύρισα. Ἐξαισίες, σπάνιες ἐκδόσεις νά κόβονται τά φύλλα νά τυλίξουν τίρμις καί λίμπ¹. Κι' ὀργίζομαι γιά τό πόσο ἀνυπεράσπιστα εἶναι τά πολύτιμα πράγματα. Κάθε στιγμή. Παντοῦ.

Θυμᾶμαι τίς βιβλιοθήκες τῆς οἰκογένειας Πικραμένου, Σαῖτα, Γαρζώνη, Παπαμιχαλάκη, Πιζάνη, Τζιώτου, Καπρουλά, Δανιᾶ, Βίγκα, Κολλέκα, Βλαβιανοῦ, Μιχαηλίδου, ναί, ναί τοῦ Βασίλη τοῦ Μιχαηλίδη τοῦ πατέρα τῆς Πολυξένης. Πολύ πλούσια βιβλιοθήκη, Tolstoy, Taguor, Krishna Mourtī.... Ὁ Βασίλης Μιχαηλίδης μέ τήν Καινή Διαθήκη στή μιά τσέπη κι' ἕνα ὄπλο στήν ἄλλη!

Ἀνάμεσα στά βιβλία τοῦ πατέρα κι' ἕνα χονδρό, ὠραῖα δεμένο βιβλίο γιά τόν Τεκτονισμό. Ἔτσι ἔμαθα πώς ὁ πατέρας ἦταν Τέκτων. Ὁ ἴδιος μοῦ εἶπε πολύ λίγα πράγματα. Τυχαῖα, σκαλίζοντας, ἀπό ἕνα μετάλλιο ἔμαθα πώς ἦταν καί «Ἰδρυτής Στοᾶς». Τό μετάλλιο σώθηκε, γράφει ἐπάνω:

1. Λίμπ: κίτρινα πλατεῖα φασόλια βρασμένα, καί πασσατέμπο.

« Ίδρυτής - Στο(ά) Θήβαι
Άριθ. 219 Μανσούρα »:
Άθανάσιος Καράγιωργας.

Πολλοί οί Έλληνες τέκτονες τότε στή Μανσούρα κι' άλλο τότε πράγμα ό Τεκτονισμός: μεταφυσική, πολύς Θεός και βοήθεια τοῦ ανθρώπου.

Στήν Αίγυπτο, πρίν άπ' τόν πόλεμο, υπήρχε, λέγεται, μία ανώτερη πνευματικότητα, ένας έντονος ψυχισμός.

Ὁ Κώστας Πράπας
ἄρθιος, μέ τόν πατέρα,
1920.

Ἐκεῖνος, ὁ Κώστας Πράπας πού μεγάλωσε κάτω ἀπό τήν Ἀκρόπολη καί βρέθηκε στήν Αἴγυπτο στό χῶμα τίς ἐζμπας, δέν ἤθελε παρά νά διαβάζει, νά μοιράζεται τή σκέψη του.

Ὅμως τά βιβλία του, ἐκεῖνα πού ἄφησε στόν πατέρα μου, ξεκίνησαν τό διάβασμά μου.

ΜΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΕΝΑ ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Από τη Μανσούρα της Αίγυπτου μας στέλνουν
 τα δύο φύλλα, του Ιουνίου και του Αυγούστου 1937,
 της «ΤΕΧΝΗΣ», ενός συμπαιδικού μαθητικού περιο-
 δικού, που το ίδρύει μία ομάδα των μαθητών της
 Ε' τάξης του κοινωτικού Γυμνασίου της πόλης. Το
 περιοδικό αυτό ευνοημένο με πολύγραφο, επί χρ-
 ματηριστικό για τη ζωγράφιση, επί επιμελημένη
 και καλλιτεχνική του εμφάνιση και τα διαλεγμένα
 περιχομικά του. Διευθυνόμενο από τους μαθητές
 Σπ. Παπακωνσταντίνου και Εγγλέριον Βουρλιώσην,
 δόν όφειτε καρμιάς από επί πνευματικές και καλ-
 λεχημικές ιδιοδηλώσεις χωρίς ν' ασχοληθεί μ' αὐτήν.
 Μία επί φιλολογικῆς μελέτης του ἀντιπροσωπευ-
 τικῆς οἱ φιλολογικῆς μελέτης, ἡ ποίηση, τὸ διήγημα,
 οἱ ἑρῶες εἰκόνες, ἡ κριτική, ἡ παρακολούθησις τῆς
 πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς καὶ καθὼς τῆ
 πού ἀπασχολεῖ τὸν μαθητικὸν κόσμον τῆς ἀπομακ-
 ρωμένης Ἑλληνικῆς κοινότητος τῆς Μανσούρας.
 Γραμμῶς πῆρα ὡς πῆρα ἐπὶ ζωγραφικῆς δημοτικῆς
 χλιῶσα. ἔστι ἕνα μήνημα ὀφειῶς καὶ νουτικῆς,
 πού δίδει τίς καλλίτερες ἐλπίδες γὰρ τὸ μέλλον
 τῶν νεαρῶν ιδιοδηξῶν πού τὸ ἐκιδόνουν καὶ τὸ
 γράφουν.

«ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

Με τὰ παραπάνω λόγια, σὸ 429^ο τεύχος, τὰ «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜ-
 ΜΑΤΑ» μᾶς κρῖνουν ἡ μᾶλλον μᾶς ἐνθαρρύνουν, καλύτερα, γὰρ πρῶ-
 γως ἐνοικῶσαν κ' αὐτὰ τῆ δύσκολῆς ἔργασια πού ἀναλάβομε.

Ἐπαινος στήν « Τέχνη »

Σ Σ Σ

Όταν ἡ ζωή θέλει νά συμβεῖ κάτι, γράφει τά πιό ἀπίθανα σενάρια.

Καιρό ἔψαχνα νά μάθω ἄν ὑπῆρχαν κι' ἄλλα περιοδικά ἐκτός ἀπό τή «Γλαύκα». Στάθηκε ἀδύνατο. Κάτι «ἴσως», «Μπά ἀποκλείεται.» Ὅμως τίποτα σίγουρο. Κι' ἤρθε ἡ στιγμή πού ἡ ἀπάντηση στάθηκε μπροστά μου μέ τόν πιό ὁμορφο τρόπο.

Στίς 2 Φεβρουαρίου, στήν τόσο πολιτισμένη αἴθουσα «Χῶρος» τῆς Κατερίνας Λουκίσα, ἡ σπουδαία Ἀλεξανδρινή Σοφία Γιαλλουράκη, σύζυγος καί σύντροφος πνευματική τοῦ Μανώλη Γιαλλουράκη, τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ λογοτέχνη πού πρέπει, χρειαζόμαστε, νά γνωρίσομε περισσότερο, παρουσίαζε τό βιβλίο μου «Αἴγυπτος Πατρίδα τῆς Καρδιάς μου». Δέκα λεπτά πρὶν ξεκινήσομε, μὴν γιά μία τελευταία περισυλλογή σέ μία σκοτεινὴ γωνιά, ἄκουσα ἓνα δειλό «Κα Καράγιωργα;» Γύρισα. Μία σεμνή, γλυκιά, μελαχροινὴ κοπέλλα, μέ μάτια σοβαρά καί χαμογελαστά μαζύ. Κρατοῦσε ἓνα τόμο μέ παληό δέσιμο,

«ΤΕΧΝΗ»

1937-1938

ἔγραφε στήν τριμμένη ράχη.

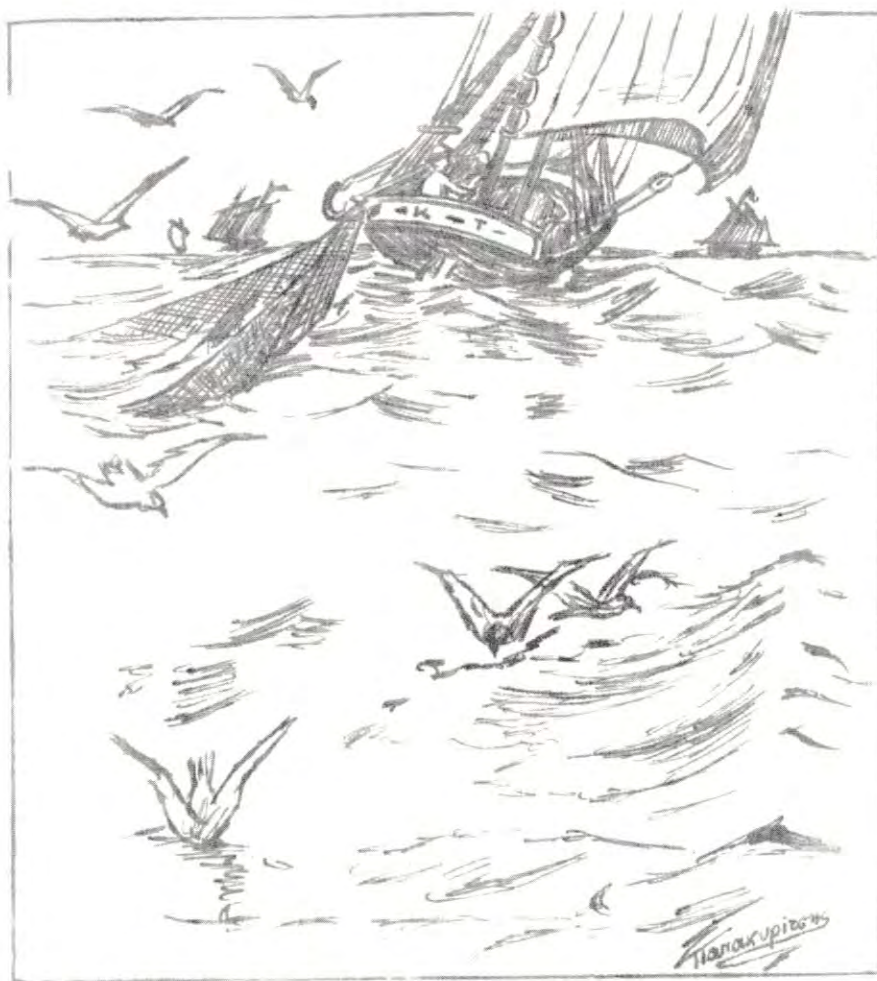
«Νομίζω θά σᾶς ἐνδιαφέρει. Ἔμαθα πὼς εἶστε ἀπ' τή Μανσοῦρα.»

«Ποιά εἶσαι;»

«Εἶμαι ἐγγονή τοῦ Σπύρου Παπακυρίτση. Τίνα Παπακυρίτση. Ξεκίνησαν τήν “Τέχνη” μαζύ μέ τόν Εὐάγγελο Βουρλιώτη. Αὐτό σᾶς φέρνω. Ναί, ὁ παππούς μου ἦταν Μανσοουριανός.»

Μέ δέος γυρνῶ τίς σελίδες τῆς «Τέχνης».

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

ΙΩΑΝΝ (..5)

ΨΑΡΕΜΑ

Όλο γραμμένο στό χέρι μέ τήν ώραία καλλιγραφία κι' ὀρθογραφία (τί ὁμορφες πού ἦταν οἱ περισπωμένες, οἱ φιλές, οἱ δασεῖς...) πού μαθαίναμε στό Σχολεῖα μας. Θυμᾶμαι πόσες ὥρες περνούσαμε στό «Μάθημα Καλλιγραφίας» μέ τήν «Δίδα Τσουμπου» νά μᾶς μαθαίνει πῶς νά γράφομε, πῶς νά «ζωγραφίζομε» θάλεγα, τά γράμματα, πῶς νά τά ἐνώνομε! Ἦταν μάθημα σάν τά ἄλλα, ἔμπαινε καί βαθμός στόν ἔλεγχο.

Γυρνῶ τίς σελίδες. Διάχυτο τό γράψιμο τοῦ Εὐάγγελου Βουρλιώτη κυρίως, ποίηση, δοκίμια, διήγημα, κι' ἀμέσως μετά, τοῦ Σπύρου Παπακυρίτση. Μά κι' ἔντονη παρουσία, ὄχι μόνο ποίηση καί πεζογράφημα ἀλλά καί κριτική καί μετάφραση, τῶν: Γ. Στυλιανοῦ, Βαδῆ, Δ. Βλαβιανοῦ (χάθηκε στόν πόλεμο), Ἀ. Ἀστρινουῦ, Ν. Σάββα, Ἄλ. Γιαλλούση, Ἰωνα Ἐλπίδα, Ἐ. Καθαροπούλου, Σπύρου Κυδωνάκη, Ντίνου Κουτσούμη κι' ἄλλων ἀκόμα.

Γυρνῶ τίς σελίδες. Τί ἐπίπεδο! Δέν τό πιστεύω.

Στή μικρή μας Μανσούρα!

Ἄπό παιδιὰ σχεδόν, δεκάξι-δεκαεπτὰ χρονῶν.

Ε' Γυμνασίου, ὅπως κι' ἀναφέρεται.

Ἐκεῖνο πού καθηλώνει εἶναι ἡ ἀναφορά στήν ξένη λογοτεχνία, μουσική καί ζωγραφική. (Gounot, Roger Vartin du Guare (Νόμπελ 1937, τί πληροφορόρηση!) Pierre Lotti, D' Annunzio, Taguor, Theophile Gautier, Corot, Giovanni Pappini, Yiokousai, ἕνας ζωγράφος Γιαπωνέζος....

Κι' ἀπ' τούς δικούς μας τούς Νεοέλληνες τά πιό σπουδαῖα ὀνόματα: Νιρβάνας, Σικουτρῆς, Φιλύρας, Σκίπης, Ρίτσος, Παλαμᾶς, Ξενόπουλος.

Ἀκόμα, ἀναφορά καί παρουσίαση Τούρκου σύγχρονου πεζογράφου, τοῦ Γιασσάρ Νάμπη!

Ἕνα περιοδικό φωτεινό μέ βλέμμα πεντακάθαρο πού φυσάει νά φύγει ἡ σκόνη τοῦ βαρετοῦ, βαριεστημένου κατεστημένου. Κι' ὄχι μόνο στήν Τέχνη. Καί στήν παιδεία, παντοῦ:

«Τό παιδί πρέπει ν' ἀγαπήσει μόνο του νά γράφει. Σ' αὐτό θά βοηθήσουν τά "Νεοελληνικά" γιατί θά τοῦ δώσουν τά στοιχεῖα καί τήν καλαισθησία (...). Ἡ ἐκλογή στό θέμα εἶναι ζήτημα τῶν παιδιῶν. Κι' εἶναι καιρός πιά νά δοθεῖ ἐλευθερία στό παιδί νά ἐκφραστεῖ στή γλῶσσα τῆ δημοτική καί πού εἶναι ἡ λογοτεχνική μας γλῶσσα.»

Κι' ἄλλοῦ:

«Ἡ κακή συνήθεια νά ἐπιβάλλονται τά θέματα εἶναι πολύ βλαβερή στά παιδιά. Ἡ ἐπιβολή γεννᾶ στά παιδιά τόν φόβο καί τήν ἀντίδραση. Συνάντησα παιδιά πού γιά ν' ἀρχίσουν μία ἔκθεση σπάζουν πέντε-ἕξι πέννες πρῶτα ἀπ' τή στενοχώρια.»

γράφει ὁ Νικόλας Σάββας στό τεῦχος τοῦ Φεβρουαρίου 1937 σάν πρῶτο, κύριο ἄρθρο, μέ τίτλο:

«Τά Νεοελληνικά κι' ἡ Ἐκθεση»

Καί πόσο δίκιο εἶχε. Μακάρι καί σήμερα, στό 2002, νά ἀκολουθοῦσαν στά σχολεῖα αὐτά πού προτείνει ὁ Νικόλας Σάββας τῶν «Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων Μανσούρας» τοῦ 1937. Σάν ἐκπαιδευτικός τριάντα-τεσσάρων χρόνων συνεχῶς, ξέρω πῶς ἀκόμα τά παιδιά παιδεύονται μέ τήν ἔκθεση γιά τούς ἴδιους λόγους τῶν ἐξήντα-πέντε χρόνων πρῖν.

Θυμᾶμαι πάντα μέ πόση δυσκολία τά παιδιά μου στήν τάξη πίστευαν πῶς μποροῦν νά γράψουν ὅ,τι θέλουν!

«Δηλαδή, ὅ,τι θέλομε κυρία;»

«Ναί.»

«Ἀλήθεια κυρία;»

«Ναί.»

«Δηλαδή πῶς, κυρία;»

Δηλαδή τά εἶχαμε κατατρομάξει καί δέν ἤξεραν πιά νά ἐκφραστοῦν ἐλεύθερα. Ἐνα ἔγκλημα μέ διάρκεια ζωῆς!

Καί δέν εἶναι μόνο τό φωτεινό μυαλό στήν «Τέχνη». Εἶναι καί τό μυαλό πού ἐπειδή εἶναι φωτεινό, ὀδηγεῖ στή Δράση, στό Ἔργο, ὄχι μόνο στά ὁμορφα εἰπωμένα λόγια.

Κι' ἀπόδειξη:

Ρώμος Φιλύρας.

(Ένας ποιητής κλημένος στο Δρομοκαϊτέιο)

Έφ' ὅσον ζεῖ, ἀρρωστιμένος, καὶ μπορούμε νὰ τὸν σω-
σωμε, γιὰ νὰ ἔξακολουθήσῃ ὁ μεγάλος καὶ πολυγραφέστατος ποι-
ητὴς Φιλύρας, καὶ δώσῃ σὴν ποίησιν ὅ,τι κρύβει ἡ Ἑλληνικὴ του φη-
χὴ, δὲν ἐνδιαφερομαστε γι' αὐτὸν καὶ μόνο σὰν πεδάνει θὰ κατα-
λάβωμε τὴν ἀξία του καὶ θὰ ἀρχίσουν νὰ γίνωνται ἔρανοι, σὰς
ὁποίους πρῶθιμα καθένας θὰ εἶνε τὸ χρῶσάκι του — γιὰ τὴν κη-
δεῖα τοῦ ποιητῆ καὶ γιὰ νὰ στηθῇ ἡ προτομὴ του σὺν Ζαῖππεο
ἢ κάποιου ἄλλου τέλος πάντων.

Ποιά ὅμως θὰ ἔνε ἡ ὠφέλεια ποὺ θὰ πάρῃ ἡ ποίησις ἀπὸ
τὸ ἀγάλμα κα' ἀπὸ τὴν κηδεῖα ποὺ θὰ γίνῃ "δημοσιὰ δαπάνῃ;"

Ὁ Ρώμος Φιλύρας ποὺ εἶνε τόσο πλούσιος ἀπὸ ποιήματα
— ἔγραφε πάνω ἀπὸ 150.000 — τριχυρὰ εὖρω φτωχότατος μὲ
ἓνα κρεμμύνο σακκάκι καὶ ἓνα τρυπημένο παντελόνι μέσα σὺν
Δρομοκαϊτέιο, χωρὶς νὰ ἔχη δικαίρα σὴν τσίπη γιὰ νὰ ἀγορά-
σῃ τοιχάρα.

Γιατί λοιπὸν νὰ μὴ βοηθήσωμε ἓνα ποιητῆ ποὺ ὄταν
κάποιος τὸν βῶτιξαι ἄν "ἡ ἕως σήμερα ἐργασία του τὸν ἰκα-
νοποιῇ", ἀπάντησε :

— Ὄχι. Δὲν με ἱκανοποιεῖ πλήρως. Διότι εἰάν ἤμουν ἡ-
μιώτερος, θὰ εἶχα καλλιτέρας ἀπόδοσιν καὶ δὲν θὰ ἔχατα οὔτε
μιά σταγμὴ τῆς ζωῆς μου ἀνευ δημιουργικότητος.

καὶ εὖρω ἔρχομαι νὰ σὰς πῶ ὅτι ἡ "Τέχνη" ἀποφάσι-
σε νὰ κἀνῃ ἔρανο γι' αὐτὸν τὸν ποιητῆ.

Τὰ χρήματα ποὺ θὰ μαζεύωμε θὰ τὰ στείλωμε σὺν "Νε-

ΤΕΧΝΗ

οι ελληνικά Γράμματα „ τῶν ὁποίων ὁ διευθυντής, ἀξιότιμος κ. Δ. Φωτιάδης, μὲ προθυμίαν πιστεύομε ν' ἀναλάβῃ νὰ τοῦ εἰσπύσῃ.

Περιμένομε λοιπὸν ἀπὸ καθένα τῆ συνδρομῆ τοῦ γιὰ τὸν μεγάλου ποιητῆ ὁ ὁποῖός μᾶς ὑπέσχεται τόσα πολλὰ ὅταν γίνῃ καλά.

Σὲ ἐπόμενο τεύχος, διαβάζομε:

«Κλείνοντας σήμερα τὸν ἔρανο γιὰ τὸν Ρῶμο Φιλύρα δημοσιεύομε τὸν τελευταῖο κατάλογο εἰσφορῶν:

Προηγούμενες Εἰσφορές	Γ.Δ. 90
Χρ. Πετρόπουλος	» 10
Μιχ. Βλαβιανός	» 10
Γ. Ξενιός	» 10
Ἀθ. Ἀθανασίου	» 15
Γ. Γαλάνη	» 15
Κ. Δρίτσας	» 15
Γ. Διανέλλος	» 15
Δ. Ἀλμπάνης	» 15
Μάξ (Ὁλλανδός!)	» 15
Σύνολο	Γ.Δ. 150

Καί συνεχίζει:

«Τὰ χρήματα τοῦ ἔρανου τὰ στείλαμε στὸν διευθυντὴ τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων» κο Δ. Φωτιάδῃ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 177764 ἐπιταγῆς τῆς National Bank στὶς 3 Ἰανουαρίου 1938 ὁ ὁποῖος θὰ τὰ δώσει στὸν ποιητῆ.»

Σίγουρα ό Δ. Φωτιάδης θάμεινε κατάπληκτος για τόν έρανο αυτό για έναν φτωχό ποιητή στους διαδρόμους του Δρομοκαΐ-
 τειου, από την μακρυνή Μανσούρα κάπου στην Αίγυπτο, από
 τούς νεαρούς έκδότες κάποιου λογοτεχνικού περιοδικού. "Η
 άνθρωπιά δέν συνδυάζεται πάντα μέ την Τέχνη." Ίσως ένα ακόμα
 δείγμα, μία ακόμα απόδειξη, μιάς ειδικής, ίσως πολύ ειδικής,
 Έλληνικότητας.

ΤΕΧΝΗ

ΡΕΒΕΡΤΟΣ ΚΑΙ ΚΑΡΑΣ

"Αγροτικά Εθνομικηλίοι

<p>Λίγες φωτοκίεσ κι' ένα μικρο, έερο, γαρόφλασ κι' εικονες ; θαμνοι που προμένουν επί σκρό κάκτοι, κυπαρίσσια, καλαμιώνες.</p>	<p>κι' ή περιλάδα, γλαζωπή, στην αμυγδαλιά αναρρηχημένη, πάν ν' άνιθε τρούληνη σκεπή, ταχα επί τον κειρό χορταμάσ</p>
--	--

"Ρίμος Βιχύρας" Εμνή

ΓΙΑΠΟΝΕΖΙΚΙΑ ΤΕΧΝΗ

ΤΕΧΝΗ (Τ. 10)

Έργο του Ηοκυσάι
"Μια όψη του Φουτζι-Γιαμα"

Μικρός Έπίλογος στήν «Τέχνη»

Ὁ Στέφανος Καζαμίας μου τηλεφώνησε ἀπ' τό Κάιρο. Μιλᾶμε γιά τήν «Τέχνη.»

«Μπίτσα, ἐγώ ἤξερα τήν ὑπαρξη τῆς “Τέχνης”. Ἦταν αὐτή ἡ ομάδα πού πραγματικά τήν ἔκαιγε ἡ Λογοτεχνία. Νά! Κάποτε τούς κάλεσε ὁ Γιώργος Στυλιανός γιά γενέθλια. Ὅταν μπῆκαν ἦταν ὅλα σκοτεινά. Μόνο λίγα κεριά.... Σέ λίγο ἀκουγόταν ἡ φωνή τοῦ Στυλιανοῦ ν' ἀπαγγέλει τά “Κεριά” τοῦ Καβάφη.

Ἡ “Τέχνη” βγήκε γιά νά ἀνεξαρτητοποιηθεῖ ἀπό τήν “Γλαύκα”. Νά δημοσιεύουν ὅ,τι ἤθελαν ἐκεῖνοι, χωρίς ἔλεγχο ἀπό τό Σχολεῖο.»

Καί τά κατάφεραν.

Κι' αὐτό πού κατάφεραν, ἦταν σημαντικό!

Σάν κάθε τί πού γεννιέται ἀπό ἐλευθερία ἔκφρασης καί ποιότητας.

‘Ο Χιωτίνης καί ἡ Τέχνη

Ω Ω Ω

Τό ἀνέβασμα τῆς «Ίφιγένειας ἐν Ταύροις» στό Σχολεῖο μας τό '43 ἄφησε ἐποχή. Ἔχοντας μεταφράσει ἀρχαία Τραγωδία ξέρω πολύ καλά τό ρόλο πού παίζει ἡ μετάφραση στό ἀνέβασμα ἑνός θεατρικοῦ ἔργου καί μάλιστα ὅταν τό ἔργο αὐτό εἶναι μία Ἀρχαία Ἑλληνική Τραγωδία. Τό ὑψώνει ἢ τό γκρεμίζει. Κι' ἡ μετάφραση πού ὑψωσε τό ἔργο ἐκεῖ πού ἔπρεπε, ἐκεῖ πού τοῦ ἔπρεπε, ἦταν τοῦ... Ἰωάννη Χιωτίνη. Τοῦ αὐστηροῦ ἀπόμακρου διευθυντῆ!

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΜΑΝΙΣΣΟΥΡΑΣ

1943

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΝ ΤΗΣ
"ΊΦΙΓΕΝΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΝ ΤΑΥΡΟΙΣ."

Ἀκούω τόν Στέφανο τόν Καζαμία νά μοῦ μιλάει ἀπ' τό Κáιρο γιά τό «Block C.» Τό ἀνέβασμά του στό θέατρο τοῦ Σχολείου μας. Τό «Block C» τοῦ Βενέζη.

«Τό '49-'52 ἤμουν γραμματέας τοῦ "Φοῖνικα" τῆς Μαθητικῆς μας Κοινότητος. Εἶχε δημιουργηθεῖ μία δυσάρεστη κατάσταση

στό παρελθόν κι' ό Χιωτίνης άπεφάσισε νά θεωρείται εκείνος πρόεδρος στό έξής. Κάποια στιγμή τό ταμείο του "Φοίνικα" βρέθηκε χωρίς λεφτά. Σκεφτήκαμε τότε νά άνεβάσομε ένα θεατρικό έργο μέ εισιτήρια. Ό Ντίνος ό Γκροϋ πρότεινε τό "Block C" του Βενέζη. Ό Ντίνος ό Γκροϋ! Τί έκπληκτική μορφή. Μέ τεράστια μόρφωση. Ήταν τρία χρόνια πιο μέγάλος άπό μās αλλά τόν βάλανε στην τάξη μας. Ποιός ξέρει. Οικότροφος. Ήξερε και Άστρονομία. Άπό την Ντιριντάουα της Άβυσσινίας. Τότε ειχε Έλληνική παροιμία. Τό ειχε άνεβάσει εκεί τό «Block C», τό ήξερε καλά.

Έκείνες οί συζητήσεις μέ τόν Γκροϋ στον κήπο, θυμάσαι; Τό προτεινάμε λοιπόν στον Χιωτίνη κι' εκείνος ειπε "Ναι" άμέσως. Ό Ντίνος μοίρασε τους ρόλους. Έγώ ήμουν πρωταγωνιστής, ό άντισμήναρχος Παϋλος Δεσσίλας. Έμένα θυμάσαι νά πετάει αίμόφυρτο στό κελλί των μελλοθάνατων ό Γερμανός. Ύπηρχε αυτό τό κελλί στίς φυλακές Άβέρωφ.

Ό φωτισμός, τά φωτιστικά έφφέ, ήταν φαίνεται έντυπωσιακά. Τό θυμάσαι ε; Ό Χιωτίνης τόσο έντυπωσιάστηκε κι' αυτός, πού ήρθε νά δει πώς τά κάναμε, στά παρασκήνια!

Ή παράσταση ειχε μεγάλη άπήχηση! Πουλήσαμε πολλά εισιτήρια. Ήρθε όλη ή παροιμία! Ξέχασα νά σοϋ πω πώς ό Γκροϋ πού ήξερε και.... Βυζαντινή μουσική, μελοποίησε ένα ποίημα του Πολέμη,

*«Τώρα πού φουσούν βοριάδες
Και τό κύμα είναι ψηλό...»*

και τό χρησιμοποίησε σαν μουσική υπόκρουση στό έργο. Ή σκηνοθεσία ήταν του Γκροϋ και δική μου. Τό έργο έντυπώσισε τόσο πολύ, πού οί δάσκαλοι δέν έκαναν μαθήματα και συζητούσαν μέ τά παιδιά για τό έργο!»

Ό Άλέκος Πέππες στό γράμμα μέ τά ποιήματα πού μου έστειλε, σαν αντίδραση στό ντοκυμανταίρ για τά Σχολεία μας της Αιμιλίας Προβιά-Γιαννακάκη, της «Μιλίτσας» μας, ανάμεσα σ' άλλα λέει, μιλώντας για τόν κο Χιωτίνη:

«Θά σᾶς πῶ μία λεπτομέρεια πού ἀνάμεσα στίς τόσες ἄλλες, δείχνει τό μεγαλεῖο ἐκείνης τῆς μεγάλης ψυχῆς. Εἶχαμε κάποια γιορτή. Εἶχα συνθέσει ἕνα τραγοῦδι πού τό τραγουδήσαμε μέ τόση ἀγάπη. Μετά οἱ ἐπίσημοί μας ἀνέβηκαν στό Οἰκοτροφεῖο. Στό τραπέζι ὁ Χιωτίνης πρότεινε στόν “Πρόεδρο τῆς Κοινότητος” καί τούς ἄλλους νά μ’ ἔστελναν στήν Ἀθήνα νά σπουδάσω στό Ὀδεῖο. (Αὐτά μου τά εἶπε μετά κάποιος κύριος Φωτιάδης, διευθυντής τῆς National Bank). Ὁ “Πρόεδρος τῆς Κοινότητος” δέν συμφώνησε γιατί, λέει, εἶχα θεῖο πλούσιο, (θυμᾶστε τόν Γιώργο Πέππε; Τό σπίτι του στά Δικαστήρια δίπλα;) Νά μ’ ἔστελνε ἐκεῖνος, εἶπε, καί ἡ “Κοινότης” νά ἔστελνε ἄλλο, φτωχό παιδί. Ὡ πικρές, πικρές στιγμές, ἀπό τίς πιό τραγικές τῆς ζωῆς μου. Ἐγώ δέν σταμάτησα ἐκεῖ. Ἀγόρασα μεθόδους, μελέτησα μόνος, στήν κυριολεξία ἔζησα ἀγκαλιά μέ τό βιολί μου καί μετά ἀπό χρόνια, ἀπό τό Μπένι Σουέφ συνεννοήθηκα μέ τόν κο Χιωτίνη κι’ ἔδωσα ἕνα ρεσιτάλ στό Σχολεῖο, βιολί-πιάνο, μέ τήν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ μου....

«Ἐκτη Γυμνασίου, 1952. Σέ λίγους μῆνες τελειώνω τό σχολεῖο. Ὁ κύκλος κλείνει... Ἕνας ἄλλος κύκλος ὅμως μέσα μου ἀνοίγει. Νά μιλήσω, νά βγεῖ πρὸς τά ἔξω μία φωνή πού συνέχεια μιλάει μέσα μου μόνη της.

Μόλις τέλειωσε τό μάθημα τῶν Ἀρχαίων. Ὁ «κώδων» κτύπησε.... Ὁ κο Χιωτίνης εἶναι ἔτοιμος νά σηκωθεῖ ἀπ’ τήν ἔδρα του. Σηκώνομαι καί τόν πλησιάζω. Ἀποφασιστικά πρίν κάνω πίσω.

«Κύριε Χιωτίνη, νά κάνω μιὰ διάλεξη γιά τόν Chopin; Διάβασα ἕνα ἄρθρο στή “Νέα Ἐστία” καί»

Καί κεῖνος κλείνοντας τόν κατάλογο:

«Αὐτά θέλομε»,

λέει, μ’ ἀφίνει ἀναυδη καί φεύγει.

Συμπέρασμα καί ξαφνική (δική μου) συνειδητοποίηση:

«Ο Ίωάννης Χιωτίνης ό αυστηρός, ό πολύ αυστηρός διευθυντής μας, αγαπούσε τήν Τέχνη κι' άνοιγε δρόμο σ' όσους έβλεπε πώς τούς έκαιγε ή φωτιά της.

Μήπως αυτό πού κατάφερε στά “Έλληνικά Έκπαιδευτήρια Μανσούρας” δέν ήτανε Τέχνη; Πού άπαιτούσε τήν πιό σκληρή πειθαρχία όπως κάθε άλλη μορφή της; Δική του καί τών άλλων;»

Άλέκος Πέππες, 1941.

Λογοτέχνες τῆς Μανσοῦρας

Σ

(μνήμη προσωπική καί κάποια σχόλια)

Μωάχρ Σιχίρ

Αλέκου Πέσσε

17/12/87

Αθήνα

Μαθηματικά.

Ὡς αὐτὰ γινώσκω
Ὡς αὐτὰ μὲν
Ὡς αὐτὰ.

Ὡς αὐτὰ καὶ ἄλλα
Ὡς αὐτὰ
Ὡς αὐτὰ καὶ ἄλλα.
Ὡς αὐτὰ καὶ ἄλλα
Ὡς αὐτὰ καὶ ἄλλα.

Ὡς αὐτὰ καὶ ἄλλα
Ὡς αὐτὰ καὶ ἄλλα
Ὡς αὐτὰ.
Ὡς αὐτὰ καὶ ἄλλα.

Ὡς αὐτὰ καὶ ἄλλα
Ὡς αὐτὰ καὶ ἄλλα
Ὡς αὐτὰ καὶ ἄλλα.
Ὡς αὐτὰ καὶ ἄλλα
Ὡς αὐτὰ καὶ ἄλλα.

Όλυμπία Πικραμένου

(1896 - 1984)

1926

Ὀλυμπία Πικραμένου

ΣΣΣ

«Ὀλυμπίτσα, σκεφθήκατε ποτέ τί σημαίνει τό ὄνομα τῆς μητέρας σας; Τό πατρικό της, Σοφία Ἀγγέλου;»

Σιωπῶ. Ἡ σεπτή μορφή μέ κείνο τό ἐξαισιο κεφάλι πού παρ' ὄλο τό ἀέναο τρέμουλο μιᾶς ἀδίκης ἀρρώστειας πού σά νά ἀντιμαχόταν τό περιεχόμενο ἐκείνου τοῦ ὑπέροχου μυαλοῦ σέ καθήλωνε ἔτσι ὅπως σ' ἔλουζε σ' ἓνα φῶς καί μία ἀγάπη πνευματική, ἡ μορφή τῆς Ὀλυμπίας Πικραμένου περιμένει ν' ἀπαντήσω. Ἦρθε νά συλλυπηθεῖ πού ἔχασα τή μαμά. Κι' ἐνῶ ἦρθε στήν Ἀθήνα, ἡ μνήμη μου θέλει, ἐπιμένει, ἡ σκηνή νά γίνεται στό γκρενά σαλόνι τοῦ σπιτιοῦ μας στή «Χουσενίγια», στή Μανσούρα.

Σιωπῶ. Χαμογελάει σά δασκάλα σέ παιδί πού χρειάζεται ἐξήγηση:

«Σοφία Ἀγγέλου! Ἡ μητέρα σας, Ὀλυμπίτσα, εἶχε τή σοφία τοῦ ἀγγέλου. Εἶχε ψυχὴ ἀγαθὴ γι' αὐτό σοφὴ.»

Σοφία Ἀγγέλου, 1952.

Εικοσιτέσσερα χρόνια αργότερα καθώς βυθίζομαι στο βιβλίο της «*Εκλεκτά Διηγήματα*», βλέπω πώς αυτό της τό πιστεύω διαπερνούσε όχι μόνο τή ζωή της, αλλά και τό γράψιμό της.

Ίδια και στή ζωή της. Μέ έξαισία μόρφωση – σπούδασε νηπιαγωγός στήν «*Ακαδημία Λασκαρίδου*» και τελείωσε τήν «*Γαλλική Ακαδημία Αθηνών*» κι' έκτοτε δέ σταμάτησε νά μελετάει και νά γράφει – από μακρυά γενιά δασκάλων και διανοούμενων, ἤρθε ἕξι χρονῶν στήν Κάλυμνο μέ τόν καθηγητή πατέρα της Δανιήλ Πικραμένο από τήν Πέργαμο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὅπου γεννήθηκε τό 1896. Ἐργάζεται ἕξι χρόνια νηπιαγωγός – ἀπ' ὅπου και τό βιβλίο της «*Προσχολική Ἀγωγή*» 1955 – και τό 1926 παντρεύεται τόν πρῶτο της ξάδελφο Ζαχαρία Πικραμένο, ἔξαιρετική μορφή δικηγόρου, και διανοούμενου.

«Εἶχαμε πάει στήν Τῆνο νά προσκυνήσομε τόν Δεκαπενταῦγουστο. Ἦταν τό 1926. Ἦταν ὅλη μας ἡ οἰκογένεια, οἱ συγγενεῖς... Καθώς μπροστά μου περνούσε ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας προσευχήθηκα. “ Παναγία μου, βοήθησέ με νά βρῶ τόν σύντροφό μου”. Ἐκείνη τή στιγμή γυρνᾶμε μαζί τό κεφάλι μέ τόν Ζαχαρία και κυτταχτήκαμε. Ἦταν ἡ ἀπάντηση.»

Ὅταν θυμᾶμαι αὐτά τά λόγια τῆς Ὀλυμπίας Πικραμένου, σκέφτομαι πόσο ἅγια μπορεῖ νά εἶναι ἡ ἔνωση ἑνός ἄντρα και μιᾶς γυναίκας – Ἦρθαν στήν Αἴγυπτο, στή Μανσούρα, ὅπου ὁ Ζαχαρίας Πικραμένος ἦταν ἤδη δικηγόρος στά «*Μικτά Δικαστήρια*», «*Avocat à la Cour*», ὅπως ἔγραφε ἡ κάρτα του. Μία εἰκόνα πού μ' ἀρέσει νά ἀναπολῶ, εἶναι μετά τό τέλος τῆς ἐκκλησίας τήν Κυριακή, ἡ κα Πικραμένου στό στασίδι της, καθώς ἔμπαινες στήν ἐκκλησία δεξιᾶ τό πέμπτο ἢ ἕκτο στασίδι, περικυκλωμένη ἀπό κόσμος πού ζητοῦσαν νά τῆς σφίξουν τό χέρι, νά τή χαιρετήσουν. Κι' ἐκείνη, μέ τό κεφάλι νά τρέμει, νά ἀνταποδίδει μέ ταπεινότητα και ζεστασιά. Καθώς γράφω, χαίρομαι πού σώζω ἀπ' τή λήθη τήν εἰκόνα αὐτή.

Θυμᾶμαι τή μαμά, τή Σοφία μου, νά λέει στίς καλεσμένες στό σαλόνι τοῦ σπιτιοῦ μας τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου στή γιορτή τοῦ μπαμπᾶ:

«Παιδιά, ὅ,τι εἶπατε, εἶπατε. Κτύπησε τό κουδοῦνι κι' ἀνεβαίνει ἢ κα Πικραμένου.»

Πού σήμαινε: Σταματοῦν τά κουτσομπολιά, οἱ διαφωνίες, οἱ πιό... ὑψηλές νότες κι' ἐπέρχεται γαλήνη κι' ἀρμονία. Τά πρόσωπα ἄλλαζαν, οἱ στάσεις ἄλλαζαν κι' ὅλα σά νά τά ἔλουζε ἓνα φῶς, ἐκεῖνο πού μίλησα στήν ἀρχή. Καθόταν πάντα στή δεξιά πολυθρόνα κι' ἄν ἦταν πιασμένη, ἢ ὅποια κυρία σηκωνόταν νά τή βρεῖ ἄδεια νά καθήσει. Ἀκριβῶς μετά ἤξερα πῶς θ' ἀκούσω τή μαμά ν' ἀρχεται φουριόζα στό δωμάτιό μου ἐκεῖ πού διάβαζα,

«Μπίτσα, ἔλα! Ἦρθε ἢ κα Πικραμένου.»

Τώρα πού τό σκέφτομαι, «Μπράβο ἢ μαμά! Τελικά, ναί, εἶχε τή σοφία τοῦ ἀγγέλου.»

Ὅμως ἢ κυρία Πικραμένου, ὅ,τι κατάσταση κι' ἄν ἔβρισκε, εἶμαι σίγουρη πῶς θά τήν ἀντιμετώπιζε ἤρεμη καί χαμογελαστή. Ἦταν τόσο ἀληθινά ἀπλή κι' ἀνθρώπινη! Θυμᾶμαι νά ἐπισκέπτεται τή γυναῖκα τοῦ καλοῦ μας τοῦ κύριου Ἀντώνη τοῦ σωφέρ τῆς καράκας, τοῦ σχολικοῦ μας, καί νά μένει μέ τίς ὥρες κι' οἱ κυρίες νά τή ρωτοῦν:

«Μά κα Πικραμένου τί λέτε; Τί ἔχετε νά πεῖτε μέ τήν γυναῖκα τοῦ κύριου Ἀντώνη;»

Κι' ἐκείνη μ' ἀπλότητα κι' ἀλήθεια:

«Πῶς! Ἔχομε τόσα πολλά νά ποῦμε! Πῶς φτιάχνει ἐκείνη τά φαγητά, πῶς τά φτιάχνω ἐγώ! Πῶς φροντίζει τά παιδιά της, τί γνώμη ἔχω ἐγώ, ὅταν εἶναι ἄρρωστα τί κάνει!...»

Ὁ κοσ' Ἀντώνης!

Ἀπό τούς ἀνθρώπους (οἱ ἄλλοι ἦταν ὁ κοσ Χιωτίνης, ὁ κοσ Λάμπρου, ἢ μητέρα μου...) πού ἔπεισαν τόν αὐστηρό πατέρα

μου, τόν Θανάση Καράγιωργα, ν' αφήσει τή μοναχοκόρη του νά πάει νά σπουδάσει μόνη στό Κάιρο. Τήν εὐχαριστῶ.

Ὅμως γιά κεῖνο τό ζωντανό της παράδειγμα πώς ἡ ἀληθινή πνευματικότητα εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ ἀγαθοῦ καί τοῦ ταπεινοῦ, τήν εὐχαριστῶ περισσότερο.

Τό τέλος τῆς εἰσαγωγῆς στή μετάφρασή μου τῶν «Τρωάδων» τοῦ Εὐριπίδη ἀνεβασμένη ἀπό τό «7ο Θέατρο» τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Κοραῆ Δαμάτη στό «Θέατρο Παπάγου» τό καλοκαίρι τοῦ '70, κλείνει μ' αὐτά τά λόγια:

«Θέλω νά ἀφιερῶσω τή μετάφρασή μου αὐτή, στή μορφή τῆς Ὀλυμπίας Πικραμένου πού πρώτη μέ ἐμύησε, κεῖ κάτω στήν Αἴγυπτο, παιδί ἀκόμα, στόν ἐκστασιακό κόσμο τῶν Ἀρχαίων.»

Ἦξερε ἢ... Σοφία Ἀγγέλου ὅταν μέ φώναζε:

«Μπίτσα ἔλα! Ἦρθε ἢ κα Πικραμένου!»

ΟΛΥΜΠΙΑΣ ΖΑΧ. ΠΙΚΡΑΜΕΝΟΥ

Ἐκλεκτά διηγήματα

ΑΘΗΝΑΙ 1980

Μακρυνές θύμησες

*Άφιρωμένο στή μνήμη
τῆς Παληᾶς μου Θεμελίνας*

Προσκύνημα στήν παλιά γενιά

Οί καμπάνες από τίς άλειτούργητες έκκλησιές πού κóι-
τονται στή πλαγιά τοῦ παλιοῦ Κάστρου μᾶς διαλαλοῦν τήν
'Ανάσταση τοῦ Λαζάρου, καί μᾶς καλοῦν ν' ἀναστήσωμε τίς
θύμησές μας γύρω ἀπό τή γενιά τῶν πάππων μας.

Τή γενιά πού ἀπό τή γέννα ἕως τή θανή τήν ὠδηγοῦσε τό
ἄστρο τῆς Βηθλεέμ. Τόν ἦχο τῆς καμπάνας δέν τόν ἀκοῦν τά
χωματένια αὐτιά, τόν ἀφουγκράζονται οἱ παλμοί τῆς καρδιάς,
καί οἱ παλμοί τῆς καρδιάς ξεδιαλύνουν τό κάλεσμά τους. Σφι-
κτοδεμένα τά τωρινά καί τά μελλούμενα μέ τά περασμένα.
'Ακόμα στ' αὐτιά μου ἤχοῦνε τά λόγια τοῦ σοφοῦ πατέρα μου,
«Ὀλυμπία, γιά νά ζήσης τά τωρινά καί νά δραματισθῆς τά
μελλούμενα, πρέπει νά μελετᾷς τά περασμένα».

Καστροκαταλυτή Χρόνε, στή δύναμή σου μοναδικό μας
ὄπλο ἢ μνήμη. Ἐπί τήν Ἁγία Τράπεζα τῆς καρδιάς ἄς σύρω-
με τίς θύμησές μας. Ὅσοι πατοῦν τό χῶμα τοῦ ἀγαπημένου
Νησιοῦ μας ἄς πάρουν τό δρόμο τῆς ἀνηφοριᾶς, καί ἐμεῖς πού
ζοῦμε μακριά ἀπό τήν Πατρίδα, νοερά ἄς ταξιδέψωμε γιά τό
προσκύνημά μας. Ἐκεῖ ψηλά στά ῥημιασμένα χαμόσπιτα θά
μᾶς διηγηθοῦνε τά ἴδια περισσότερα ἀπό ὅσα οἱ φυλλάδες.

Θά μᾶς ποῦν, πῶς ἐκεῖ μέσα κατοικοῦσαν ψυχές ἀθῶες,
ψυχές ἄδολες.

Ἄς προχωρήσωμε σέ κάποια έκκλησοῦλα. Ἴσως κανένα
ἀπομεινάρι ἀπό κανένα τέμπλο θά μᾶς μιλήσῃ γιά τή τέχνη

τοῦ τεχνίτη. Ἄσπεγάδιαστοι οἱ τεχνίτες τῶν παληῶν τέμπλων. Μῆνες, χρόνια, πολεμοῦσαν τό ξηρό ξύλο, γιά νά στολίσουν τήν ἐκκλησιά τοῦ Ἄφέντη Χριστοῦ καί τῆς Χαριτωμένης. Κατάκοπος γύριζε τό δειλινό ὁ τεχνίτης στό φτωχικό του, μά ἡ πίστη γονιμοποιοῦσε τήν ἔμπνευση καί ἔδιωχνε τόν κόπο. Καί ἄρχιζε πάλι τήν αὐγή τό ἔργο του, σάν νά ἦταν ἡ πρώτη μέρα πού ἔπιανε τό ἐργαλεῖο στό χέρι του. Ἄς προχωρήσωμε λίγα βήματα καί ἄς σταθοῦμε μπροστά σέ μιά ξεθωριασμένη μαυρισμένη ἀπό τό χρόνο Παναγιά. Οἱ παληές εἰκόνες κρατοῦν ἐπάνω τους χαρές καί λύπες, λαχτάρεις καί ἐλπίδες, κλωστές πού φαίνουν τό φάδι τῆς ζωῆς μας, καί μᾶς καλοῦν νά νοιώσωμε τῆς παληᾶς γενιᾶς τή ζωή.

Μέ ποιὰ μέτρα νά μετρήσωμε, ἀγαπημένες ψυχές τή ζωή σας; Σέ μᾶς ἡ νόηση παγίδεψε τήν καρδιά, σέ σᾶς ἡ καρδιά φωτοβολοῦσε τή νόηση. Ἄγνωστα σέ σᾶς τά διαβρωτικά, μήπως οἱ ἀμφιβολίες; οἱ δολερές παγίδες πού στήνει ἡ οἴησι τῆς γνώσης στήν καρδιά;

Ἡ χαρά ἡ δική σας εἶχε ἄλλο χρῶμα. ἄλλη ὁμορφιά. Δέν ἦταν περισσότερη, ἢ λιγώτερη. Ἡ διαφορά ἦταν ποιοτική. Χαρές ἀθῶες, παιδιάτικες. Μέσα στή κασέλα ἦταν φυλαγμένο τό λουρωτό καβάδι, τό χρυσοκέντητο πουκάμισο, τό πλουμισμένο τσεμπέρι. Τό φόρεσε ἡ παληά, ἡ κόρη, θά τό φοροῦσε καί ἡ ἔγγονή γιά νά στολισθῆ στή γέννα τοῦ Χριστοῦ, στήν Ἀνάσταση, καί στό χορό τῆς Ἀποκριᾶς.

Ἐκεῖ στό προαύλιο τῆς Χαριτωμένης θά ἔσυραν τό χορό καί θᾶσμιγαν ὄλες οἱ ἡλικίες, ἡ παληά καί ἡ καινούργια γενιά. Καθισμένοι οἱ πάπποι χαίρονταν τά νειάτα βλαστάργια καί ἀναπολοῦσαν καί τή δική τους νειότη, πού τόσο ἄσπλαχνα τήν θέρισε τό κοφτερό δραπάνι τοῦ Χρόνου. Οἱ γονιοί μέ περηφάνεια καμάρωναν τίς κοπελλιές τους, καί τοὺς λεβέντες γιουούς τους. Καί ὁ νειός κάποιας χαμηλοβλεπούσας, μελαχροινῆς ἢ καστανῆς τή θωργιά θά τήν τύπωνε στήν καρδιά φυλαχτό, ὅταν πάλευε μέ τ' ἄγριο στοιχειό τή θάλασσα. Καί ἡ κοπελλιὰ μέ τή σειρά της γύρω ἀπό τή ματιὰ πού θᾶδραχνε

κάποιου νειοῦ, θάπλεκε δνειρα γιά τά μελλούμενα. Γιά τούς νειούς ἡ μοῖρα μέ ἀσημόχρυσες κλωστές φαίνει τή ζωή. Καί καθισμένος στή γωνιά κάποιος ζωγράφος παραμόνευε κάποιο παρθενικό χαμόγελο, νά τό δανείση σέ μιά Ἁγία Αἰκατερίνη, Ἁγία Βαρβάρα... καί τή λεβεντιά κάποιου λεβέντη σ' ἓνα στρατιώτη τοῦ Χριστοῦ. Διαφορετική καί ἡ θλίψη σας λύπη πού ἀναγεννᾷ. Ἡ λύπη ἡ δικιά σας μέστωνε τό νοῦ καί τό συναίσθημα, βάθαινε τήν ὕπαρξη. Εἰς τά δάκρυα βαπτίζατε τό συναίσθημά σας. Πλατειά ἡ καρδιά σας. Ὁ γονηός πού ἔχασε τήν κοπελλιὰ του, ἡ τό λεβέντη του, ἡ ἀδελφή πού ἔχασε τό προστάτη ἀδελφό της, ἡ κοπελλιὰ τό ταῖρι της, μαζί μέ τόν πόνο τό δικό της ἐνοιωθε καί τό πόνο τοῦ γονηοῦ, τῆς ἀδελφῆς, τῆς κοπελλιᾶς πού ρούφηξαν τό φαρμάκι τοῦ Χάρου ἀπό τό ἴδιο ποτήρι. Καί μέσα στόν ἀβάσταχτο πόνο, ἡ καρδιά προαισθάνονταν τόν παρηγορητή, τόν μοναδικό γιατρό. Ἐκεῖ στά πόδια τοῦ Σταυροῦ ζητοῦσε ἡ καρδιά παρηγοριά κι' ἔσμιγε ὁ Γολγοθᾶς μέ τό Θαβώρειο φῶς τῆς ἐλπίδας. Εὐγενικές ψυχές, ὠραῖοι ἄνθρωποι! Ἡ θωργιά σας κρατοῦσε ἐπάνω της τήν ὁμορφιά τῆς ἀνθρωπιᾶς. Ἀκόμα καί τά χωματένια μάτια σας κολυμποῦσαν μέσα στήν ὁμορφιά! Ἡ φύσις ἔπαιρνε τόσο μέρος στή ζωή σας, ὁ διάφανος ἐλεύθερος οὐρανός, ἡ γυαλιστερή γαλάζια θάλασσα πού τή θωρούσατε ἀπό ψηλά, τά γύρω βουνά μέ τή λιτή ὁμορφιά τους, ὁ χιλιοπλουμισμένος ἀπριλιάτικος κάμπος μέ τά μυριστικά βότανα, τά ταπεινά χαμομήλια, τίς λαμπρόφορες παπαροῦνες, ἦσαν ὁ δάσκαλος τῆς ὁμορφιᾶς. Ἡ ψυχή σας δέχονταν ἀπό τό φυσικό κόσμο ἐπιδράσεις ψυχοπλαστικές. Ἀπό τή φύση παίρνατε τά ἀπλά στοιχεῖα τοῦ ὠραίου. Καί ἂν ἀδυνατούσατε τή συγκίνηση τῆς ὁμορφιᾶς νά τήν τυπώσετε στό χαρτί, τήν ἔχετε τυπώσει στους πλουμιστούς μαστραπάδες, στό λυχνάρι, στίς μεσάλες, τά προσόψια, στά πλουμιστά πουκάμισα. Κάθε κεντιά καί ἓνας πόθος καί ἓνα δνειρο. Μέ ποιά ἐπίθετα νά σᾶς χαρακτηρίσωμε; Ψυχές ὄρθιες, ψυχές ἀθῶες, ψυχές παιδιάτικες! Γιά σᾶς ὁ Χριστός εἶπε τά λόγια ἐκεῖνα: «Ἀμήν λέγω Ὑμῖν, ὅς μή δέ-

ξηται τήν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μή εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν».

Εἶχατε τήν ἀλήθεια τῆς καρδιᾶς, καί αὐτή σᾶς φώτιζε γιά τή ζωή καί τό θάνατο. Αἰωνία ἡ μνήμη σας.

Καί παίρνοντας τό δρόμο τοῦ γυρισμοῦ ἡ καρδιά κρυφακούει τόν ἀπόηχο τῆς παληᾶς γενιᾶς.

Γεώργιος Καπρουλάς
(ο Μανσουριανός Σουρής)
(1896 - 1962)

1927

Γιώργος Καπρουλάς

Ω Ω Ω

Ὁ Μανσουριανός Σουρῆς!

Στό «τέλος» τόν θυμάμαι, μόλις ἔμπαινες στή Λέσχη δεξιά, στό δωμάτιο τῶν συσκέψεων ὅπου ἦταν κι' ἡ βιβλιοθήκη, καθισμένο κομφά, πίσω ἀπ' τό γραφεῖο, τῶνα πόδι πάνω στ' ἄλλο, μ' ἓνα μεγάλο μπουκάλι μπύρα «ΣΤΕΛΛΑ» καί πλάϊ τό ποτῆρι, νά καπνίζει. Κάπνιζε, κάπνιζε συνέχεια....

Ὁ θεῖος Γιώργος, ξάδελφος τοῦ πατέρα ἀπ' τήν Τρίπολη. Παιδιά μαζί στό Σχολαρχεῖο. Ἀπό τότε, μούλεγε ὁ πατέρας, τούς ἔκανε νά γελοῦν στήν τάξη. Μιά μέρα κόντεψε νά τρελλάνει τόν καθηγητή φορῶντας, γιά τόν σκοπό αὐτό, τά λουστρινένια παπούτσια του καί τρίζοντάς τα τό ἓνα μέ τ' ἄλλο, κάνοντας ἓνα ἀνατριχιαστικό θόρυβο! Στά πίσω θρανία....

Ὅταν τέλειωναν οἱ λόγοι καί ὅλα τά ἐπίσημα, ἐμφανίζόταν ὁ θεῖος Γιώργος μέ τό μελαχροινό του πρόσωπο καί τό μισοπόνηρο χαμόγελο κι' ἄρχιζε τά δίστιχα ἢ τετράστιχα ἢ ἐξάστιχα (ἔβαζε καί πιό πολύ ἄν τόν βόλευε...) σατυρίζοντας ὅλους κι' ὅλα χωρίς ἶχνος κακίας, τοῦ ἑαυτοῦ του μή ἐξαιρετέου ὅπως ἄλλωστε δείχνει καί τό ...7στιχο πού ἔσωσε ὁ ἀνηψιός του, γιός τῆς ἀδελφῆς του Κικῆς Καπρουλά, Παῦλος Μαλουκάτος σύζυγος τῆς ἀδελφῆς τοῦ Τσίρκα.

Τοῦ μοιάζει ὁ Παῦλος τοῦ θεῖου Γιώργου. Μέ χαρά ἔμαθε πώς κάπου θά ἔμενε ἡ μνήμη τοῦ τόσο ἀγαπητοῦ, χαριτωμένου θεῖου! Μοῦ εἶπε πώς τό σατυρικό του ταλέντο ἦταν πραγματικά αὐθεντικό καί πηγαῖο κι' ὅτι κάποτε πού ἐργαζόταν στό Κάφρ ελ Ζαγιάτ στά Βαμβάκια ἔγραψε ὀλόκληρη ἐπιθεώρηση πού ἀνεβράστηκε ἀπό τήν ἐκεῖ παροικία μέ μουσική καί μέ ἐξαιρετική ἐπιτυχία.

Σέ ...ἀνταπόδοση μοῦ χάρισε καί τό 7στιχο πού ἀκολουθεῖ, πού κι' αὐτό ποιός ξέρει πῶς σώθηκε:

«Στοῦ Λάγου τό Ἐμπορικό
Μέ τή συμβία σάν περνῶ
Τό βῆμα κάνω πιό γοργό
Γιατί τό ξέρω στή στιγμή
Θαρχίσει ἐκείνη τό βιολί
“Θέλω ἐκεῖνο, θέλω αὐτό”
Λαγούς, πού λέν, μέ πετραχείλια!»

Αὐτά ὁ θεῖος Γιώργος ὁ Καπρουλάς.

Αὐτά ἡ Μανσούρα μας.

Ἐνα τέλειο δειγματολόγιο ἀνθρώπων.

Ἄπ' τή μία ὁ Καράγιωργας μέ τό «Ματρῶζο» ἔκανε ὅλους νά κλαῖνε καί ἀπ' τήν ἄλλη ὁ ξάδελφός του ὁ Καπρουλάς ἔκανε ὅλους νά γελοῦν.

Καλλιόπη Τσούμπου-Νακοπούλου

(1811 - 1989)

1936

Καλλιόπη Τσούμπου-Νακοπούλου

Σ Σ Σ

Καλλιοπίτσα, Τσουμπίτσα....

Άνάλαφρη ανάμεσα στους συχωριανούς της τούς Μανσουριανούς, μέ τή ζεστή, λίγο βραχνή φωνή της πού τόσο τῆς πήγαινε, τό γέλιο, τήν διαφορετική παρουσία της, δέ μπορούσε παρά νάχει χαϊδεμένα όνόματα: Καλλιοπίτσα, Τσουμπίτσα!

Έγώ τήν εἶχα δασκάλα μου.

Εἶχα τήν τύχη νά τήν ἔχω δασκάλα μου. Μαγική παρουσία στήν ἔδρα. Σάν ὄριμα φρούτα, λαχταριστά, οἱ εἰκόνες, τά λόγια, οἱ περιγραφές, πλούσια ἀπλωμένα μπρός στά ἄπληστα παιδικά μας μάτια –γιατί ἤξερε σάν καλή δασκάλα πού ἦταν, πώς τά παιδιά θέλουν, λαχταροῦν τή γνώση καί ὅτι πρέπει ἔτσι νά τήν προσφέρεις πού νά τήν ἀγαπήσουν- νά τ' ἀπολαύσομε, νά τά γευτοῦμε. Γι' αὐτό ἦταν κι' ἡ συναρπαστική διαλέκτρια πού ὑπῆρξε.

Πάνω ἀπ' τή γνώση ὅμως ἔνοιωθα, ἔβαζε τή ζωή τήν ἴδια, τήν ἀνθρώπινη ὑπαρξή μας. Ξεχωριστό τό κάθε παιδί για τή Δίδα Τσούμπου. Καί ἤξερε τί ἦταν τό καθένα. Θυμᾶμαι στή Β' Δημοτικού –«Δημαία Σχολή», δεξιά στό διάδρομο, πρώτη τάξη ἀριστερά, σωστά;– μέ κείνο τό σκίουρο ἀπέναντι πλάι στόν πίνακα, ν' ἀκούει κι' αὐτός, τόν θυμᾶστε; –νά μᾶς λέει, λοιπόν, πώς δέν πρέπει νά κρατᾶμε τά λουλούδια μέσα τό βράδυ, καί για νά μᾶς πείσει ν' ἀρχίζει νά λέει πώς ἕνα παιδάκι εἶχε τή γιορτή του καί τούφεραν πολλά λουλούδια καί δέν τά ἔβγαλε ἔξω καί–

«Πέθανε;»

ν' ἀκούγεται ἔντρομη ἡ φωνή μου κι' ἐκείνη ν' ἀλλάζει γρήγορα για νά πεί πώς ὄχι, γιατί ἦρθε ἡ μαμά του καί τᾶβγαλε, κι' ἐγώ ν' ἀναπνέω μ' ἀνακούφιση καί νά καταπίνω τά ἔτοιμα δάκρυα.

Τή θαύμαζα για τήν ιδιαίτερη κομψότητά της. Ἐκεῖνα τά καπελλάκια στό ἴδιο χρῶμα μέ τό ταγιέρ θά μείνουν πάντα στή μνήμη μου. Ἕνα τεράστιο μάθημα: πώς ἡ κομψότητα, τό γέλιο, ἡ

ευχάριστη παρουσία μπορεί να συμβαδίζουν με τον βαθύ έσωτερικό κόσμο, τή μόρφωση, τήν έγνοια για τήν ανθρώπινη μοίρα, όπως διαπιστώνεις διαβάζοντας τά βιβλία της :

Τό Λουλουδένιο Χαμόγελο	(Κάιρο 1953)
Σάγκαρετ Άλυ	(Άλεξάνδρεια 1957)
Ή Κιβωτός μου	(Άθήνα 1982)
Κοντά στό Νείλο	(Άθήνα 1979)
Μέ τά Παιδιά του Κόσμου	(Άθήνα 1986)

Τεράστια ή αγάπη της και ή εκτίμησή της για τήν έλληνική ζωή μας στή Μανσούρα στήν «Κιβωτό» της, θάλεγα μάλιστα πώς μέσα από τό βιβλίο της αυτό εκτιμήσαμε, συνειδητοποιήσαμε έμεις οι ίδιοι οι Μανσουριανοί, τήν κοινή ζωή μας. Όμως βαθειά κι' ή αγάπη της και τό ενδιαφέρον για τούς φελλάχους. Τούς ανθρώπους πού δούλευαν τή γη του τόπου πού ζήσαμε, πού τόσο αγαπήσαμε και τόσο λίγο γνωρίσαμε, τόσο λίγο πραγματικά νοιαστήκαμε για τή ζωή και τή μοίρα του.

Στό «Σάγκαρετ Άλυ», τό βιβλίο πού γεννήθηκε όταν ζούσε μέ τον σύντροφό της Γιάννη Νακόπουλο, *ναζίρη* σέ μία *έζμπα* κοντά στό καμινοχώρι Χαμούλ ελ Μπαράρι, εκεί πού ήταν τό χωριό τής Τούλας, τής Τούλας τής Μιχαηλίδου (τούς θυμάμαι νεόνυμφους σέ μία άμαξα στό δρόμο του Νείλου, Κυριακή πρωϊ, νά χαιρετούν, τό πρόσωπο τής δασκάλας μου νά λάμπει κι' έγώ μέ τά ναυτικά νά όρμω πάνω στήν άμαξα νά τή φιλήσω) και πού δείχνει πόσο κοντά ήρθε μέ τούς ανθρώπους και τή ζωή τους.

Ή Καλλιόπη Τσούμπου-Νακοπούλου ύψώθηκε από τό δικό της «έγώ», «βγήκε» από τό δικό της έγώ για νά ταυτιστεί μέ τή μοίρα και τον αγώνα του λαου πού αγάπησε. Κι' αυτό είναι δύσκολο. Δύσκολο πολύ.

ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ ΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΑΠΚΑΡΕΤ Άλι

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

ΤΟ ΜΠΑΜΠΑΚΙ ΕΙΧΕ ΠΙΑ ΜΕΣ' ΤΑ ΤΣΟΥΒΑΛΙΑ μπει. Λιγιστό και μουδιασμένο, πρόσμενε τόν άγοραστή. Τά ρύζια με τή σειρά τους πέφταν άπ' τὸ δρεπάνι τῶν θεριστάδων. Δεμάτια — δεμάτια, δῶ κι' ἐκεῖ περιμέναν τῖς καμῆλες πού θά τὰ μεταφέρνανε στ' άλῶνι. Καλή σοδείά!. Καί σώθηκε ἐτούτη τῆ χρονιά κι' άπ' τὰ πουλιά, τὸ ρῦζι. Ξεγελασμένα, ἀπό τῆ χινοπωριάτικη καλοκαιριά, άργησαν τὰ πουλάκια νά φανοῦν. "Άλλες χρονιές σύννεφο μαῦρο πλακῶναν στά ρύζια. Τά ρημάζαν. Μάχονταν οἱ φελλάχοι με τὴν οὐράνια φτερωτῆ ἐπιδρομῆ. Ἀμολοῦσαν λοιπόν παιδιά, χτυπώντας τενεκέδες, ὄλημερίς. Τουφεκιές τρυποῦσαν τὸν άγέρα, γιά νά σκιαχοῦν, νά φύγουν τὰ πουλιά. Σκοτείνιαζε ὁ τόπος σάν ἐπετοῦσαν κοπαδιαστά πάνω άπ' τὰ σπαρτά. Μονοστιγμῖς πάλι χανόταν: Λές κι' άνοιγε ὁ γαλαζένιος πέπλος τ' οὐρανοῦ καί μέσα του τὰ τύλιγε. Μά ἂν ξεγελοῦνταν κανεῖς τῖς ἀπαλάμες νά χτυπήσει, δυό—τρεις φορές με δύναμη, ἕνα μακρόσυρτο φρί ι ι τς ξέφευγε άπ' τὸ ξανθὸ χωράφι. Εὐθύς ἕνα μαῦρο σύννεφο ἀνάποδα, ἀπὸ τῆ γῆς ἀνέβαινε στὸν οὐρανὸ. Βραχνᾶς γιά τοὺς φελλάχους ἐτοῦτα τὰ πουλάκια. "Όταν στὸ χέρι ἀδράξεις ἕνα τοσοῦλι, καρδιοχτυπᾶ, σιγοτρέμει. "Ετσι, πού ἡ ψυχὴ τ' ἀνθρώπου θιάζεται νά τὸ λευτερώσει. Κι' άπὲ λέει, νά γίνεται στοιχειὸ ἀνελέητο, τρομαχτικό, σὰ σμιζει σύννεφο με τὰ ταίρια του: χύνεται ἀλύπητα στὸ μόχτο τοῦ ἀνθρώπου.

Νέα σπορά: Καινούριοι πόνοι κι' άγωνίες. Νέα σπορά: Νέες ἐλπίδες κι' ὄνειρα. Τ' ἀλέτρι χώνονταν, ὅσο δυνόταν πὸ θαθειά, ἀναμοχλεύοντας τῖς σάρκες τῆς γῆς. Ὁ σπόρος πρόσμενε νά μπει μέσα στά σπλάχνα τῆς, τὸ φύτρο νά πετάξει. "Όλοι θιαζόταν νά σπείρουν: στάρι, κριθάρι, κουκιὰ τριφύλλι, λινάρι μιὰ ὥρα άρχίτερα. Φοβόταν μὴ λάχει καί πλακῶσει χειμωνιά, τοὺς εὔρει ἀνετοιμάστους. Βαρὺς καί θροχερὸς εἶναι ὁ χειμῶνας σ' αὐτὴ τὴν περιφέρεια. Παγωνιά ὅπου θυμίζει, με τῖς θιτσιές, τοῦ θορεινοῦ άγέρα, τόπους ψυχροῦς, ἀπόμακρους. Οἱ γέροι ἀπὸ καιρό, εἶχανε δώσει τὸ μαλλί πού γνέσαν κι' ἐτοιμάσαν ὄλο τὸ καλοκαίρι, στὸν ἀνθρώπο γιά νά τοὺς φτιάξει τῖς κάπες τῖς θαρειές καί τῖς ἀσῆκωτες τῖς σάρπες. "Επλεξαν μόνοι τους καί τὰ σκουφάκια ἀπὸ μαλλί: νά τοὺς ζεσταίνει τὸ καύκαλο. "Ας εἶχαν τὸ κεφάλι τους καλά προφυλαγμένο ἀπὸ τὸ κρῦο καί τὸ λαιμὸ διπλο-

τυλιγμένο σὲ μάλλινα κι' ἄς θάδιζαν ξυπόλυτοι, ἀκόμα καὶ μέσα στοῦ χειμῶνα τὴν καρδιά.

Ὁ Σάκερ εἶχε κι' αὐτὸς γνοιαστεῖ γιὰ τοῦτο. "Ενοιωθε τὰ τελευταῖα χρόνια, πῶς κρύωνε πιότερο:

— Γέρασα! γέρασα γυναίκα καὶ τουρτουρίζω!

Οἱ ἔγνοιες εἶχαν λυγίσει προώρας, τὸν ψηλόκορμο ἄντρα. Ὁ καῦμός μὴ χάσει τὴ γῆς του, λὲς κι' ἔπαιρνε χρόνια ἀπὸ τὴ ζήση του καὶ τὰ ἴδινε στὸ θάνατο.

Εἶχε πλακώσει κρίση μεγάλη στὸ ντουιᾶ. Καὶ στὰ μικρὰ τὰ φτωχοχώρια, φτάσανε τὰ πλοκάμια της.

Τὰ γεννήματα σὰν ἐπουλιόταν στὴν ἀγορά, δὲ σκέπαζαν τὰ ξξοδα. Ὅσοι εἶχαν πλουσιοχώραφα μπόρεσαν καὶ θαστάχτηκαν στὰ πόδια τους, προσμένοντας καλύτερες χρονιές. Οἱ ἄλλοι, ὄλοι λύγισαν.

Ἀπὸ καιρὸ ὁ Γιοῦσεφ συμβούλευε τὸν πατέρα του νὰ πουλήσει τὰ λίγα ψωροχωραφάκια τους: «Ποτές... Ποτές...» τινάζονταν ὀλάκερος ὁ Σάκερ καὶ φώναζε: «Δὲ θὰ πουλήσω γῆς!».

— Τότε νοίκιασέ την στὸ γείτονα ὁπού 'χει κι' ἄλλα δικά του καὶ θὰ τὰ θγάλει πέρα. Τὸν ἐμαλάκωνε ὁ Γιοῦσεφ.

— "Αν εἶναι γιὰ νοίκιο, καλά. Ὅμως νὰ πουλήσω... Ποτές!

"Ἐτσι κι' ἔγινε. Μὰ στὴν ψυχὴ τοῦ Σάκερ ἐθάραινε ἡ θλίψη. Τὸ ἔξερε πῶς ὁ ἐνοικιαστής, δὲ θὰ γνοιαζόταν νὰ ρίξει λίπασμα γερό, γιὰ νὰ πλουτίσει ἡ γῆς, ἡ ξένη. Θὰ τὴν ξεζούμιζε ὅσο καιρὸ ἄντεχε τὸ ταλαιπωρημένο χῶμα της κι' ἀπὲ θὰ τὰ ἴφηνε ρημάδια, στὸν ἰδιοχτήτη.

(.....)

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ ΓΙΝΗΚΑΝΕ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΠΡΑΜΑΤΑ ἀναπάντεχα. Τὸ σάπιο καθεστῶς, μέσα σὲ μιὰ ἀναίμακτη ἐπανάσταση, καταποντίστηκε. Τὸ δέντρο τὸ βασιλικό, μὲ τὸν κορμὸ τὸν κούφιο, ἔπεσε ἀπ' τὸ πελέκυ τῶν λυρωτῶν. Ἄνάσανε ὁ κόσμος. Τίναξε ὁ λαὸς ἀπὸ τὸ σῶμά του, ἔλα ἐκεῖνα τὰ παράσιτα ποὺ τοῦ ρουφίξανε τὸ αἷμα, αἰῶνες κι' αἰῶνες, ἀνελέητα. Ἡ Αἴγυπτος ξαναγεννήθηκε. Παλληκάρια μὲ ἀγνή καρδιά ἀνάλαθσαν στοὺς τίμιους ὤμους τους, νὰ κρατήσουν τὴ χώρα τους ψηλά, νὰ κυβερνήσουν δίκαια.

Ὁ Ἄλυ παρακολουθοῦσε αὐτὴν τὴ μεταμόρφωση μὲ ἐνδιαφέρον, μὲ ἀγάπη. Μήπως οἱ ὄραματισμοὶ τοῦ γιοῦ του, τώρα δὲ γίνονταν πραγματικότητα;...

Φορὲς—φορὲς ἔκλεινε τὰ μάτια καὶ νά... ὁ Σάουκι μπροστὰ του φανερώονταν, ὄλο ζωὴ, νὰ τοῦ μιλά: «Πατέρα τ' ἀκοῦς;... Πατέρα τὰ θλέπεις;... Πατέρα τώρα ἡ καρδιά σου καταλαθαίνει; Συθέμελα σείστη ἡ χώρα μας!.. Βούλιαξε, χάθη ἡ τυραννία!..» Ὁ Ἄλυ θυθισμένος μονολογοῦσε: «Ναί! γιέ! Ναί! Ναί!.. Τώρα μονάχα νοιώθω τὰ λόγια σου!.. Τώρα ἀνοίξανε τὰ μάτια μου! Ξεβούλωσαν τ' αὐτιά.» Ξυπνοῦσε ὁ πατέρας, τινάζονταν κι' ἔλεγε περήφανα καὶ μὲ καμάρι: «Χαλάλι πού ἔχασα τὸ σπλάγχο μου!.. Χαλάλι... Χρειάζοταν ὁ Σάουκι ὁ δικός μου, οἱ Σάουκι τῶν ἄλλων πατεράδων, πολλοί... πολλοί... πολλοὶ Σάουκι, νὰ δώκουνε τὸ αἷμα τους. Νὰ τὸ ρουφήξει ἡ χώρα μας τοῦτο τὸ τίμιο αἷμα, τὸ αἷμα τὸ ἀμόλευτο, νὰ ξαναγεννηθεῖ!»

Τὸ καμινοχώρι ὄλο καὶ θέριευε. Παντοῦ ὑψώνονταν οἰκοδομὲς κι' ἡ κίνηση τῶν τούθλων πλήθαινε. Οἱ ἔμποροι δὲν ἀναγνώριζαν παρὰ τὸν Ἄλυ. Μ' αὐτὸν εἶχαν νὰ κάνουν. Οἱ σωφεραῖοι καὶ οἱ μαουνιέρηδες παίρναν διαταγὲς στὸ «Σάγκαρετ Ἄλυ» νὰ παραλαθαίνουν τὸ ἐμπόρευμα. Ἐκεῖ καὶ ὁ γραμματοφόρος παράδινε τὸ ταχυδρομεῖο. Ἐπρεπε κάποια ὄνομασία νὰ δοθεῖ... καὶ δόθηκε χωρὶς νὰ τὸ σκεφτοῦν.

Κι' ὁ Ἄλυ ὅσο τ' ἄκουε τόσο καὶ προσκολλῶταν πιότερο στὸ δέντρο τοῦτο. Ἄνθρωπος καὶ φυτὸ γενῆκαν ἓνα. Δὲν τὸ ξεχώριζε ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Εἶχε πάρει τὸ δέντρο τὸ ὄνομά του. Κεῖνη ἡ πελώρια γκιμέζα, ἦταν αὐτὸς ὁ ἴδιος. Κι' εὐχαριστιόταν ν' ἀκούει νὰ τὸ λένε: «Σάγκαρετ Ἄλυ». Πρῶτη φορά ἀπ' τὸ χαμὸ τοῦ Σάουκι πῆρε νὰ γελάει ἀνοιχτὰ ὁ Ἄλυ νὰ θλέπει μὲ πίστη πάλι στὴ ζωὴ καὶ στὸ καλὸ του ἀστέρι: «Δὲν εἶχε τὸ λοιπὸν χαθεῖ τ' ἀστέρι μου; μονολογοῦσε, γιὰ λίγο εἶχε δύσει γιὰ νὰ φανεῖ λαμπρότερο;»

Είχε μία άπλα ή σκέψη της.

Κι' αυτό βοήθοῦσε νά δεις κι' ἐσύ ἀλλοιῶς τά πράγματα. Κάποτε, χρόνια πρίν, ἔτρεξα κοντά της ἀπελπισμένη. Μετά τό ξεριζώμα. Ἐδῶ, στήν Ἀθήνα.

«Δασκάλα μου δέν ἀντέχω ἄλλο. Δέν ἀντέχω νά μέ σκουντᾶν στό δρόμο, νά μοῦ μιλᾶνε ἀπότομα.... Θέλω νά φύγω, νά φύγω ἀπ' τήν Ἑλλάδα.»

Κατέβασε τά γυαλιά της. Ἦταν σέ κείνο τό ὑπόγειο στήν «Ἀνδρέου Μεταξᾶ 12» στά Ἐξάρχεια πού ἀπό ὑπόγειο, τό ἔκανε μία κομψή, φιλόξενη φωλιά, ἕνα λογοτεχνικό σαλόνι μέ κέντρο τόν μεγάλο της φίλο Νικηφόρο Βρεττᾶχο.

«Νά πᾶς πού; Αὐτή εἶναι ἡ πατρίδα μας. Ἄκου, Μπιτσούκα, (ἔτσι μέ ἔλεγε). Ἐμεῖς δέ γνωρίσαμε πόλεμο, Κατοχή Γερμανική, καί πιό κακό ἀπ' ὅλα, δέ γνωρίσαμε ἐμφύλιο. Δέ φοβηθήκαμε, δέν πεινάσαμε, δέ σκοτώσαμε καί δέν σκοτωθήκαμε ἀπ' τ' ἀδέλφια μας. Εἴμαστε γι' αὐτό ὑποχρεωμένοι, μέ τήν ὑπομονή καί τούς καλούς μας τρόπους, νά θυμήσομε στόν καλό αὐτό λαό τήν καλωσύνη καί τήν εὐγένεια πού μέσα του ὑπάρχει, πού μέσα του περιμένει.»

Καί πόσο ἄλλαξε ἡ ζωή μου ἀπό τότε.

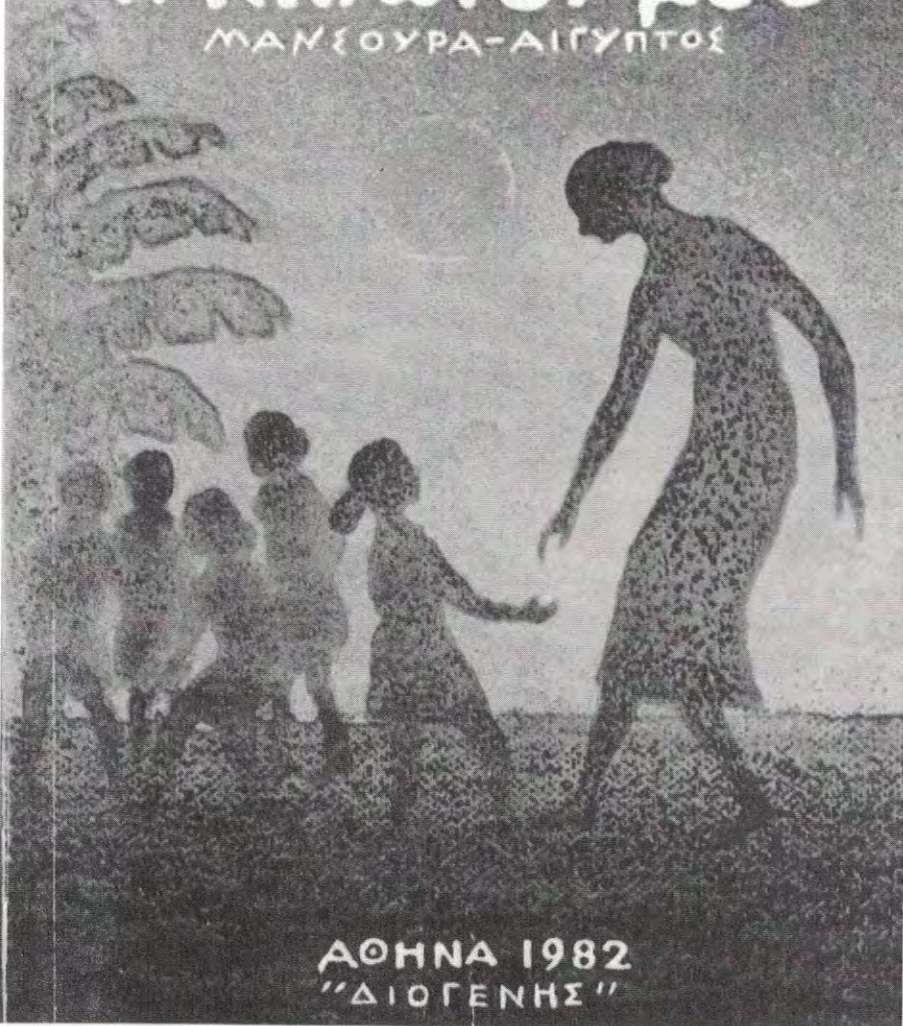

Ξεχώριζε εὐκολα!

Καλλιόπη Ι. Νακοπούλου

η κιβωτός μου

ΜΑΜΣΟΥΡΑ-ΑΙΓΥΠΤΟΣ

ΑΘΗΝΑ 1982
"ΔΙΟΓΕΝΗΣ"

Ο ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ έμπαινε πάντα κεφάτος. Ανανεωμένοι από τίς διακοπές μαθητές και δάσκαλοι Ξανασυναντιόνταν γεμάτοι όρεξη και σχέδια.

Πού θά μάς βγάλει η μπόρα;

— Ο Άξονας όλο και προχωρεί. Θά τεβαστούν άραγε τήν Ελλαδίτσα μας; Εξ άλλου ο Χίτλερ τή θραυμάζει. . .

Όμως εκείνη τή χρονιά δέν ήταν σαν τίς άλλες. Οι άνθρωποι είχαν βαρειά ψυχή κι έβλεπες τήν ανησυχία στα μάτια και τά λόγια τους.

Ό,τι δέ θέλει η καρδιά τό διώχνει μέ τή λογική.

Ο πόλεμος χτύπησε τίς Ξένες παροικίες. Πλήθαιναν τά στρατόπεδα συγκεντρώσεως, για νά χωρέσουν τούς πολίτες τού Άξονα. Έξω, μακριά από τήν Αλεξάντρεια, στή Μάρσα - Ματρούχ και πιό πέρα. Κανείς δέ γνώριζε πού τούς πηγαΐναν. Από τή μιά μέρα στήν άλλη εξαφανίζονταν αγαπητά πρόσωπα. Οι γελαστές μορφές τους χάνονταν από τίς εργασίες, τούς δρόμους, τίς συγκεντρώσεις.

Στό μεγάλο χορό τής Φιλοπτώχου, γνώρισε η Χαρούλα έναν Ιταλό. Αντιπρόσωπος μιάς Εταιρίας. Νεοφερμένος στή Μανσούρα. Όλη τήν νύχτα χόρεψαν μαζί, αντάλλαξαν ιδέες, δώρισε ο ένας στον άλλον, τά όνειρα, τίς φιλοδοξίες του. Τά νειάτα είναι γενναιόδωρα.

Χωρίστηκαν, αφού σφίξανε τά χέρια μ' ένα αισιόδοξο:
Au revoir.

Λίγο καιρό, αργότερα, καθώς τραβούσε η δασκάλα αμέριμνη για τό σχολειό, σταμάτησε κεραυνοβολημένη.

Δύο στρατιώτες είχαν στή μέση τόν Έννιο, τόν σνειροπαρμένο καθαλλιέρο εκείνης τής βραδιάς. Τού είχαν περάσει τίς χειροπέδες καί τόν σφιχτοκρατούσαν παραμάσχαλα σάν τό χειρότερο φονιά. Σταμάτησε μπροστά της. Όρθωσε τό κορμί του. Τήν κοίταξε στά μάτια. Είχαν γεμίσει θλίψη εκείνα τά όμορφα μελιά του μάτια:

— Σ' ευχαριστώ, τής ψιδύρισε στή γλώσσα του σβησμένα. Θά σέ θυμάμαι. Αντίο.

Τόν τράβηξαν οι άνθρωποι τού νόμου.

Έμεινε ακίνητη: «Κατάρα κι ανάθεμα στους πρωταίτιους!» Καί τήν πήραν τά κλάματα.

Οι λιγοστοί διαβάτες γύρισαν καί τήν κοίταξαν μ' απορία.

Άγγελος Βλάχος

(ο Μανσουριανός Άκαδημαϊκός)

(1915 - 2003)

1960

Ἄγγελος Βλάχος

ΣΣΣ

«Νά σᾶς συστήσω τήν ποιήτρια Ὀλυμπία Καράγιωργα, κε Βλάχο.Εἶναι κι' αὐτή Αἰγυπτιώτισσα.»

Στό γραφεῖο τῆς Μάνιας Καραϊτίδη, ἰδιοκτῆτριας τοῦ παλαιοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου τῆς «Ἐστίας», πρωινό.

«Αἰγυπτιώτισσα; Ἀπό ποῦ;»

«Ἀπ' τή Μανσοῦρα.»

Ἄστραπή στά μάτια τοῦ ἐπιβλητικοῦ γέροντα.

«Μανσουριανή; Κι' ἐγώ! Εἶμαι κι' ἐγώ Μανσουριανός. Ναί, ναί, κι' ἔχω γεννηθεῖ καί στή Μανσοῦρα.»

Ἔτσι, τόσο ἀργά, ἔμαθα πώς ἡ μικρή μας Ἑλληνική Μανσοῦρα εἶχε βγάλει καί Ἀκαδημαϊκό!

Ἀπ' τήν Μανσοῦρα ὁ Ἄγγελος Βλάχος ἔφυγε μέ τούς δικούς του μόλις τελείωσε τό Γυμνάσιο στά... «Ἑλληνικά Ἐκπαιδευτήρια Μανσοῦρας» δηλ. στά 18. Ὁ πατέρας του Σταῦρος Βλάχος ἦταν δικηγόρος στά «Μικτά Δικαστήρια». Στήν Ἀθήνα σπούδασε Νομικά καί ἐργάστηκε ὡς διπλωμάτης ἀπ' τό 1939 μέχρι τό 1974. Παιραιτήθηκε μέ τό βαθμό τοῦ πρεσβευτῆ.

Τό ἔργο του εἶναι πλούσιο, κυρίως ἱστορικό. Τά πιό σημαντικά βιβλία:

«Ὁ Κύριός μου ὁ Ἀλκιβιάδης»

«Οἱ Τελευταῖοι Γαληνότατοι»

«Ἐνας Φιλλέλην γιά τό '21»

«Ὀδοιπορικό γιά τά Σοῦσα»

Καλοκαίρι στην Αλεξάνδρεια, 1920.

«Ξέρξης : χαρτιά προσωπικά»
«Πυθία παραληροῦσα»
«Μεροληψίες τοῦ Θουκυδίδη»
«Ἡ Πράσινη Μόσχα»
«Δέκα Χρόνια Κυπριακό»
«Μιά Φορά κι ἕναν Καιρό ἕνας Διπλωμάτης»
«Ἡ Σκιά τοῦ Βασιλέως»
«Παρατηρήσεις στὸν Θουκυδίδη»
«Πεισίστρατος ὁ Φιλόπρωτος»

καί οἱ μεταφράσεις του :

Ἀριστοτέλη «Ἀθηναίων Πολιτεία»
Αἰσχύλου «Προμηθεὺς Δεσμώτης»
Θουκυδίδη «Πελοποννησιακὸς Πόλεμος»

Μιά ὄαση ἢ ἐπίσκεψη στήν κόρη τοῦ Ἄγγελου Βλάχου, Ἑλένη Βλάχου, στήν Χατζηκωστῆ!

Βρεμμένη καί γεμάτη ἄγχος γιατί ἔχω ἀργήσει βουλιάζω στήν βαθειά παληά πολυθρόνα καί στήν θαλπωρή πού ἐκπέμπουν τά παληά, βιωμένα ἀντικείμενα – βιβλία, ταπέττα, πίνακες, ἐργόχειρα πάνω στό σκοῦρο ρόζ τοῦ τοίχου.

«Κυρία Βλάχου, θυμᾶστε στιγμές ὅπου ὁ πατέρας σας ἔπαυε νά εἶναι καθημερινός καί γινόταν ὁ Λογοτέχνης;»

«Συνέχεια. Μιλοῦσε ὅπως ἔγραφε, μιλοῦσε σά νά ἔγραφε. Βρισκόταν συνέχεια στό χῶρο τῆς Λογοτεχνίας. Ἀγαποῦσε πολύ, ἔνοιωθε ἄμεσα ὅ,τι σχετιζόταν μέ τήν Ἀρχαία Ἑλλάδα. Μιά συγγένεια ψυχῆς. Τή ζοῦσε σά νᾶταν τώρα, ἐδῶ. Κουβέντιαζε μέ τόν Σωκράτη, μέ τόν Αἰσχύλο.»

«Γιά τή Μανσούρα, τό Σχολεῖο;»

Τό πρόσωπό της ἀνοίγει.

«Τήν ἀγαποῦσε πολύ. Εἶχε μιά λαχτάρα. Ἦλεγε πώς τό Σχολεῖο τῆς Μανσούρας τόν ὑψωσε τό σημεῖο ὅπου μπόρεσε νά γράψει τό ἔργο πού ἔγραψε. Τό ἐπίπεδο τῶν δασκάλων πού εἶχε, ἡ πνευματικότητά τους... Κυρίως τῆς Φιλολογίας!»

Ἦξω στό δρόμο ξαναβρέχει.

Ἦνα χαμόγελο ὑψώνεται στό πρόσωπό μου. Δέν τό ἐμποδίζω. Οἱ ἄνθρωποι στό πεζοδρόμιο τῆς Βασιλίσσης Σοφίας μέ κυτᾶνε περίεργα. Δέν ξέρουν γιατί χαμογελῶ. Τό χαμόγελο ὅμως, ἐκεῖνο, ξέρει:

«Μανσουρίτσα! Σχίζεις!»

Ἀνεβαίνω στό τρόλλεϋ πετῶντας!!!

Ευάγγελος Βουρλιώτης

(1921 - 1998)

1937

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Όνειρα...

Άφραστο αήμι ... Δρόμους φωτεινός
Στη θάλασσα ... Κι' ὦ, ἡ δειά χαλίμη
Κι' ὁ Ζαΐτερος καθάρως οὐρανός
Ποῦ τὴν ψυχή μου ἀπαλύνει ...

Νάμουνά ἕνας βαρκάρης μαγικός
Στὴ βάρκα του φτερά νά δίνῃ,
Νάτερεχά 'πάγω σε' ἀσημένιο φῶς,
Καί νάφρατα ὡς τὴν σελήνη "....

Τί πάθος σ' ἕνα ζέστοιο βράδυ,
Κι' ὅπως μένιο ἀναρωτιέμαι... "Κι' ὅμως
Σάν ποῦ νά φταίῃ αὐτός ὁ δρόμος!.

Κλειῶνε τὰ μάτια σάν σέ χὰδι
Καί βλέπω σε' ὄνειρό μου - ὦ, χάρι -
Πῶς ἀγκαλιάζω τό φεγγάρι!...

Ἰούλιος, 1947.

ΕΥΧΑΙΤ. ΒΟΥΡΛΙΩΤΗΣ.

Ευάγγελος Βουρλιώτης

ΣΣ ΣΣ ΣΣ

Ποτέ δέν ξέρεις πότε βλέπεις έναν άνθρωπο τελευταία φορά. Καμμιά φορά όμως ξέρεις.

Όπως εκείνο τό βράδυ πού ό Βαγγέλης έκλεισε τήν πόρτα του αυτοκίνητου του φίλου, νομίζω ήταν ό Πέτρος Βοσνίδης, εἶπε «Καληνύχτα, εὐχαριστῶ, σᾶς εὐχαριστῶ» καί χάθηκε σ' ένα στενό τῆς Ἀχαρνῶν. Ἦταν μετά ἀπ' τή βραδυά πού εἶχε ὀργανώσει ό Σύλλογός μας τῶν Μανσουριανῶν «Ἑλληνική Μανσούρα» καί ἡ νοσταλγία εἶχε φουντώσει. Μαζύ καί ἡ εὐαισθησία πού τήν συνόδευε.

Καθώς τόν ἔβλεπα ν' ἀπομακρύνεται, πρίν στρίψει, ἔνοιωσα μιὰ θλίψη κι' ένα θυμό γιατί αὐτός ό ἄξιος ἄνθρωπος πού τόσα περισσότερα θά μπορούσε νά μᾶς δώσει, δέν τά ἔδωσε. «Μακτούμπ;», «Τό γραφτό» ἢ ἀνθρώπινη ἀδιαφορία;

Όποτε τόν ἔβλεπα, ἡ ἴδια κουβέντα ἔβγαινε ἀπ' τά χεῖλη μου.

«Βαγγέλη, τί γίνονται τά γραφτά σου; Γιατί δέν τά βγάζεις σέ βιβλίο; Γράφεις ὁμορφα.»

Δέν ἔλεγα ἐκεῖνο τό «Ό καιρός περνάει».

Ἡ ἔκφραση κάποιου πανικοῦ, κάποιου παράπονου, στά ἀεικίνητα καί μαζύ τρυφερά μάτια του μέ σταματοῦσε.

Τόν κύτταζα πού ἀπομακρυνόταν μέ τή σκέψη μου αὐτή νά τόν τυλίγει, ὅταν ξαφνικά γύρισε καί μέ κύτταξε στά μάτια στό βάθος στ' αυτοκίνητο ὅπου εἶχα κουλουριαστεί.

Κι' ἤξερα πώς θά εἶναι ἡ τελευταία φορά.

Δέν ξέρομε πού εἶναι τά γραφτά του καί πρέπει νά βρεθοῦν.

Δέν ξέρομε τήν προσφορά του καί πρέπει νά τήν μάθομε.

Ό Ευάγγελος Βουρλιώτης, γιά νά τόν ποῦμε μέ τό ἐπίσημό του ὄνομα, σέ ἡλικία δεκαεπτὰ χρονῶν ξεκινάει ένα περιοδικό. Κοντά του πολύτιμος συνεργάτης ό Σπύρος Παπακυρίτσης. Τό περιοδικό λέγεται,

Νοέμβριος

ΤΕΧΝΗ

Μηνιαίο φιλολογικό και καλλιτεχνικό περιοδικό.

Ένα κάθε φορά

ΙΩΝΑ ΕΛΠΙΔΑ

Β' περιοδοτικός τύπος της Μανσούρας

Νά σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, σὺν πρωτοβηχίῃ τῆ "Τέχνη", κρυφογέλασα, γιατί ἤξερα πὺς ὑστερα ἀπ' ὀλίγο, θὰ ἔπλενε τὸ δρόμο ποὺ πήραν καὶ τῶσα ἄλλα περιοδικά. Βηχίκα ὅμως κακὸς προφήτης. Καὶ σχηματίσα τὴν ἀντίληψί μου θὰ πᾶζῃ ἀκόμα μπρός με λίγη καλὴ δέλτος.

Ἐχοντες λοιπὸν αὐτὸ ἵπ' ὄψιν, καὶ κατ' ἀκόμη καλύτερο, πὺς ἡ "Τέχνη", ἐσημειώσε ἓνα σταθμὸν ἐπὶ τὴν ὅλη δημοσιογραφικὴ κίνησι τῆς Μανσούρας, θεωρήσα ἀπαραίτητο νὰ ριζώμε μαζί, μιὰ ματιὰ ἐπὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ περιοδικοῦ τύπου τῆς Μανσούρας.

Μιὰ τέτοια μικρὴ ἀνασκόπησι δημοσιεύθηκε καὶ ἐπὶ μαθητικὸν περιοδικὸν "Γλαῦξ", πρὸ χρόνου, ἀλλὰ ὄχι μόνον ἤτανε σύντομη, ἀλλὰ καὶ ἐλλειπής. Ἐμάτιστα πληροφορίαι ἀπ' ὅλους τοὺς ἀρμόδιους, κ' ἔτσι ἡ μικρὴ μας αὐτὴ ἱστορία, θὰ εἶνε καίπως ἐνδιαφέρουσα.

Ἄς πρέξουμε λοιπὸν ἐπὶ παρελθόν, μερικὰ χρόνια πίσω, πέντε, δεκά, βρισκόμαστε ἐπὶ 1927. Ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζου νὰ παρουσιάζωνται τὰ διάφορα περιοδικά.

Τότε γιὰ πρώτη φορά ἐπὶ γῆμάς ἀρχισε νὰ ἐκδίδεται ἓνα γι-

λογοζικό και λογοτεχνικό περιοδικό, με τ' όνομα "Όμηρος". Ήσαν
όργανο του όμωνύμου σλλόχου, που για ένα και περισσότερο χρόνο εί-
χε μαζεύει γύρω του πολλά παιδιά. Το συμβούλιο τότε του Σλλόχου
κόμισε, πως ένα περιοδικό θα ήτανε σε θέση να σφίξει εις σχέσεις των
παιδιών άκόμα περισσότερο, και να δώση μια καλή φιλολογική κα-
τεύθυνσι σε μερικούς νέους, που φάνηκαν τότε.

Η Διεύθυνσι της συνταξίως απέτελετο από τον κ. Αντώνη
Μηρούσαλη, που άρχότερα συνεργάζετο σ' "Αθηναίικες εφημερίδες
και τώρα σ'α "Παναγιύπεια", από τον κ. Παύλο Κυριακίδη, τώ-
ρα άναποκριτού της "Ήλιους", κι από τον κ. Γεώργιο Χατούπη, τώ-
ρα όδοντοφιατρού σ'ας "Αθήνας. Κι' οι τρεις δουλεύανε καλά, ευ-
συνήδοιτα, κι' έκαναν ό,τι μπόρεσαν. Δυστυχώς όμως, ύστερα από
έξοτερα φύλλα, έπαυσε "Έλλειψε άρκετής κυκλοφορίας

Ταυτόχρονα, εξέδόθησαν τότε και μερικά φύλλα, από ένα
άλλο περιοδικό, "ο Ήλιος", Συντάκται του ήσαν ο κ. Νικόλαος
Βογιατζής, που έχινε τώρα ένας καλός ποιητής σ'ην "Αλεξιάνδρεια,
κι' από τον κ. Σωτήρη Μπαλτά, φοιτητή τώρα της Φυσικής, σ'ο
Πανεπιστήμιο "Αθηνών.

Τόν Νοέμβρη του 1929, φάνηκε "ο Συντροφός σας", με σκο-
πό όπως κινήση την άμλλα των νέων, κι' άπασχολήση αυτούς με
ζητήματα ώραία, διασκεδαστικά και πνευματικά. Σ' αυτό τό
περιοδικό συνεργάστηκαν, ο κ. Ν. Βογιατζής, ο κ. Σ. Μπατζής,
ο κ. Κώστας Βουρλιώτης, αδελφός του ενός των διευθυντών της
"Τέχνης", που τώρα δουλεύει σ'ο έμπορικό κατάστημα "Rein-
hart", ο κ. Νείνος Κουτσούμης, συντάκτης του "Ταχυδρόμου",
ο κ. Π. Κυριακίδης, κι' ο κ. Βασίλης Βλαχάκης, άπόφοιτος
της Νομικής Σχολής των "Αθηνών" τώρα. Κυκλοφόρησαν μόνο δύο
φύλλα.

Κατά τον Άπριλι του 1930 κυκλοφόρησε η "Νεανική Ήχώ",
με σκοπό να συνεχίση τό πρόγραμμα του "Συντροφου", χι' αυτή
άποτελέστηκε από την ίδια συντακτική έπιτροπή. Άλλά δυστυχώς
κι' αυτή έπαυσε χρήσορα. Οι παροι δημοσιογράφοι υπ'ελπίστη-

καν. Κανένας δέν τους επρόσειζε, δέν τους ενεδάρρυνε, κριτικές, καυστικές, λόγια αποδοφρυνετικά.

Στις αρχές Ιανουαρίου 1931, ο καθηγητής των Γαλλικών στο Γρηγορίου Γυμνάσιο Μανσούρας, κ. Καuffman, έφριξε την ιδέα ενός γαλλοφώνου περιοδικού. Τί σύνταξη ανάλαβαν οι κ.κ. Βουρλιώτης, Ντ. Κουτσούμης και Σ. Μπαλτάς. Νέοι και νέοι, χωρίς απ' τους παλιούς, βάλθηκαν να γράψουν και πέτυχαν. Ξεχώρισαν πολλοί, κι έχομε τώρα την Μύρα Δελινοπού που γράφει στα "Παναγιώτια". Το "Journal écoleier", γιατί έτσι εκλελοφορείτο, είχε μεγάλη επιτυχία, και καλή κυκλοφορία. Άλλα με την παύση των σχολικών μαθημάτων έπαψε και το περιοδικό. Θα μείνη όμως βαθειά χαραγμένο στη μνήμη μας, για τίς ωφέλειές του και ιδιαιτέρια για τα ενδαφρυνετικά λόγια του καλού μας εκκένου καθηγητή, που δύσκολα συναντάμε όμοιό του.

Τό καλοκαίρι εκείνο, φάνηκαν μερικά φύλλα της "Παιδικής Κοσμίας", του Βασιλή Ίαφρού.

Σέ λίγους μήνες, οι κ.κ. Νεϊτός Κουτσούμης και Κ. Βουρλιώτης, έβγαζαν τη "Σκέψη". Σκοπός ήτανε τό πνεύμα στενότερης συνεργασίας και ποδός δυνατοτέρας συνοχής. Κι όμως παρ' όλο τό θάρρος των, παρ' όλη τή θέλησί των και τήν ύπομονή, απέτυχαν. Κι απέτυχαν γιατί έτσι ήθελαν μερικοί.

Κι απ' τη "Σκέψη", βγήκε ή "Γλαυξ", "Ένα καλό μαθητικό περιοδικό, όργανο της μαθητικής κοινότητας.

Συμπέρασμα; Σας λέγω μόνο: Όλοι όσοι ανακατεύθηκαν με τά περιοδικά αυτά τί κάνουν τώρα; Ποιός τους έδωσε τίς βάσεις;

"Έτσι και σεις μικροί λογοτέχνες, δουλεύετε και ποτέ μήν αφήνετε να σας εξακαλείπη τό θάρρος και ή ύπομονή.

ΙΩΝΑΣ ΕΛΠΙΔΑΣ

«ΤΕΧΝΗ

Μηνιαίο φιλολογικό και καλλιτεχνικό περιοδικό »

όπως γράφει στην πρώτη σελίδα.

Ούτε τόπος ούτε χρόνος. Σά νά ήθελε νά εἶναι ὑπεράνω καί τῶν δύο. Ὅπως ἐπιβεβαιώνει ὁ Σπῦρος Κυδωνάκης, ὁ τόσο ἀγαπητός αὐτός Μανσουριανός, (καί ποιός Κυδωνάκης δέν ἦταν ἀγαπητός ἐδῶ πού τά λέμε!), ἔχει ὑπάρξει «προηγούμενο στήν οἰκογένεια», ὅταν, τό 1924, ὁ ἀδελφός του ὁ Κώστας βγάξει περιοδικό μέ τίτλο «Ὁ Σύντροφός σας». Ἀπό τούς κύριους συνεργάτες, ὁ Ντίνος Κουτσούμης.

«Ὁ Βαγγέλης ἔμεινε στήν ἴδια τάξη λόγω... “ΤΕΧΝΗΣ”, δήλωσε ἀπόλυτα σοβαρός ὁ Σπῦρος Κυδωνάκης. «Ἡμαστων συμμαθητές μέχρι τήν Ε΄ Γυμνασίου. Μέ τήν “ΤΕΧΝΗ” ἔμεινε στήν ἴδια τάξη. Ποῦ καιρός γιά διάβασμα!»

Τό περιοδικό γραφόταν στό χέρι, ὅλο στό χέρι¹!, ἀπό τόν Σπύρο Παπακυρίτση μ' ὄμορφα στρογγυλά γράμματα. Ὁ ἴδιος ἦταν ὑπεύθυνος καί γιά τό μεγαλύτερο μέρος τῆς εἰκονογράφησης ἔτσι ὅπως δείχνουν τά σχέδια καθῶς ξεφυλλίζεις τήν «ΤΕΧΝΗ» ἀποκαλύπτοντας ἕναν καθόλου εὐκαταφρόνητο καλλιτέχνη.

Καί συνεχίζει ὁ Σπῦρος.

«Ὅταν τόφερε, τό πρῶτο τεῦχος, στήν τάξη (1936), γεμίσαμε θαυμασμό! Γραμμένο ὅλο στό χέρι καί τυπωμένο μετά σέ τεύχη, εἶχε πολύ ὑψηλό ἐπίπεδο. Τό ἀγοράσαμε ὅλοι. Δυσ-τρία γρόσια... Ἀπλώθηκε πέρα ἀπ' τό Σχολεῖο στήν Ἑλληνική παροικία μας. Κι' ἀργότερα στούς “Ἕλληνες τῆς Μιχάλας, τῆς Ζίφτας, τοῦ Σιμπελαουέν...»

Ὁ Σπῦρος Παπακυρίτσης καί ὁ Βαγγέλης, (ὁ Βαγγέλης ἦταν ὑπεύθυνος γιά τήν ὕλη, τήν κριτική καί τήν ἀλληλογραφία, ἦταν καί πολύ αὐστηρός στήν κριτική του ὅπως δείχνει ἡ στήλη τῆς ἀλληλογραφίας), οἱ δύο τους, λοιπόν, ἔπαιρναν τό τραῖνο τό πρῶτῆ τήν Κυριακή, τότε εἶχε καί τό Σάββατο σχολεῖο, μισή μέρα, καί γύριζαν τό βράδυ. Ποῦ μαθήματα! Ὁ Σπῦρος τά κατάφερε, δέν ἔμεινε στήν ἴδια τάξη.

1. Ὑστερα τυπωνόταν σ' ἕνα αὐτοσχέδιο πιεστήριο τήν... «Μπαλούζα»!

Τό περιοδικό είχε ἀπήχηση. Έφτασε στό Κάιρο, Ἀλεξάνδρεια, ἔφτασε καί στήν Ἀθήνα ὅπως δείχνει καί τό ἐπαινετικό γράμμα ἀπό τά «Νεοελληνικά Γράμματα» τοῦ Δημήτρη Φωτιάδη.»

Κράτησε μέχρι τό '41. Δέν ἦταν λίγο.

Ἄρχισε ὁ πόλεμος. Ποιός σκεφτόταν τότε περιοδικό! Ὅμως πρόφτασε νά ξεκινήσει, νά ἀναδείξει, ἕναν ἀληθινό ποιητή, τόν Γιώργο Στυλιανό κι' ἕναν γερό, γνωστό δημοσιογράφο σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα ἀργότερα, τόν Ντίνο Κουτσούμη. Στήν Ἀθήνα ἐπίσης συνέχισε νά γράφει καί νά ἐκδίδει καί ὁ Σπῦρος Παπακυρίτσης ἀλλά.... χωρίς τό «παπά», σκέτος Κυρίτσης.

Δέν ἦταν αὐτό μία θυσία; Νά δοθεῖ τόσο ὁ Βαγγέλης σ' αὐτό του τό περιοδικό μ' ἀποτέλεσμα νά χάσει μία χρονιά, νά μείνει στήν ἴδια τάξη; Ἀπ' αὐτές τίς θυσίες πού ἀπαιτεῖ ἡ τέχνη ἀπ' ὄσους ἀφέθηκαν κι' ὑπέκυψαν στόν κίνδυνο μά καί στήν εὐτυχία τῆς γοητείας της;

Ἡ πρώτη γνωριμία μέ τό γράψιμο τοῦ Εὐάγγελου Βουρλιώτη ἔγινε ἕνα καλοκαίρι στό σπίτι μας στή Μανσούρα. Ἦταν ἕνα διήγημα, μία διήγηση πού σέ συνέπαιρνε. Μία συνάντηση μέ μία ξένη, μία Εὐρωπαϊά στό τραῖνο στό wagon-lit, ἀπό τό Κάιρο στήν Ἀλεξάνδρεια, ἄν θυμᾶμαι καλά. Μία ἀτμόσφαιρα ἐρωτική, δοσμένη συγκρατημένα. Μία φινέτσα κι' ἕνα πάθος. Νομίζω ἦταν στόν «Ταχυδρόμο.» Σίγουρα πάντως ἦταν καλοκαίρι. Ἡ ζέστη τοῦ διηγήματος εἶχε προστεθεῖ στή ζέστη τοῦ καλοκαιριάτικου μεσημεριοῦ τῆς Μανσούρας.

Ἀργότερα κάποια σκόρπια γραπτά –ὄλα μέ πάθος, βάθος καί... Τέχνη– καί στό τέλος «Ὁ Χίτλερ», γιά τήν ἀκρίβεια «Ἡ Μητέρα, ὁ Πατέρας κι' ὁ ... Χίτλερ». Στό «Ἐνημερωτικό Δελτίο» ἀρ. 17 τοῦ «Συλλόγου Ἀποφοίτων Μανσούρας». Μιλᾷει γιά μία ἐπιστροφή μέ ἄδεια ἀπ' τόν πόλεμο στό σπίτι του. Ὁ Βαγγέλης ἦταν ἄρρωστος, πολύ ἄρρωστος.

«Στό τέρμα τῆς ὁδοῦ Σάλεχ Ἀγιοῦμπ στρίψαμε μέ τήν ἄμαξα ἀριστερά ἀπ' τήν Καθολική Ἐκκλησία, ὥσπου κάποτε σταματήσαμε ἐκεῖ πού τέλειωνε ἡ Σάρα Ντέμπα....»

Ἐμεῖς, ἐγὼ τουλάχιστον, οὔτε τὴν «Σάλεχ Αἰγιούμπ», οὔτε τὴ «Σάρα Ντέμπα» ξέραμε οἱ περισσότεροι. Γιὰ μᾶς ἦταν ἡ «Γειτονιά τοῦ Ραντόπουλου», τοῦ ζαχαροπλαστείου μας τοῦ Ἑλληνικοῦ. Τί γειτονιά ἦταν αὐτή! Πόσο ἀνθρώπινη, γλυκιά, πόσο Ἑλληνική.

Παίρνω τηλέφωνο τὴν Ἑλένη, τὴν ἀδελφή. Τὴν ἀδελφή τοῦ Βαγγέλη.

Τῆς ζητῶ νὰ μοῦ πεῖ ἕνα-ἕνα τὰ μαγαζιά καὶ τὰ σπίτια στὴ σειρά.

«Ἑλένη, λέγε. Ἐνα-ἕνα μετὰ τὸ τέλος τῆς “Σίκα Γκιντίντα” πρὸς τοῦ “Ραντόπουλου”, ἀπ’ τ’ ἀριστερά.»

Τρελλό; Ἴσως. Ἡ ἔνταση αὐτῶν τῶν ἡμερῶν, ἔχω ἀργήσει νὰ δώσω τὸ κείμενο μέχρι τὴν Κυριακὴ πρέπει νᾶναι ἔτοιμο κι’ εἶναι Τρίτη καὶ γράφω, γράφω, ψάχνω, ρωτῶ, ζωντανεύω τὸ κοιμισμένο παρελθόν καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ δύσκολο! Δέν τὸ περίμενα. Νόμιζα πὼς εἶχε πεθάνει καὶ αὐτὸ κοιμόταν. Καὶ τώρα νοσταλγία νὰ πάω πίσω, νὰ ζήσω ξανά, τί;

«Ἑλένη, λέγε!»

«Λοιπόν! Ἐνα περίπτερο πλάι στό τζαμί.»

«Ξέρω. Ἐκεῖ πού μέ τὴ Ντόλλη δοκιμάσαμε τὴν πρώτη μας Coca-Cola καὶ τὴν ἄλλη μέρα μάθαμε πὼς ἡ πρόχειρη στέγη πού εἶχαν φτιάξει ἐπίτηδες γιὰ τὸ κιόσκι τῆς Coca-Cola γκρεμίστηκε μόλις φύγαμε!»

«Τί πρᾶμα; Τέλος πάντων. Λοιπόν: Μετὰ τὸ Ἐμπορικό τοῦ Λάγου, στὴ γωνιά ἕνα μαγαζάκι Ἑλληνικό, πουλοῦσε τσιγάρα, πλάι, τὸ μπακάλιο τοῦ Χατζηχρήστου, μετὰ, τὸ μαγειρεῖο τοῦ πατέρα μου, “Le Nil”, “Ὁ Νεῖλος” στὰ Γαλλικά καὶ στὰ Ἑλληνικά, γιὰ Ἀραβικά δέ θυμᾶμαι. Ἀκριβῶς δίπλα ἢ ταβέρνα τοῦ Ξυλόπορτα, πιὸ κάτω τὸ “Οὐζερί” τοῦ κυρ-Θανάση, ὕστερα ὁ φοῦρνος τοῦ Κοννετᾶ, ἕνα ἀράπικο μικρὸ μαγαζάκι μετὰ, ἀκριβῶς πλάι, ὁ “Μαχαλαῶς”, ἔτσι τὸν λέγαμε: ἕνας μεγάλος χώρος μέ σπίτια ὀλόγυρα μ’ ἕνα μπαλκόνι συνεχόμενο μέ ξύλινα κάγκελα γύρω-γύ-

MANSOURAH — MOSQUÉE DE SALEH-AYOUB

ρω, σάν αἶθριο ἄς ποῦμε, καί θυμᾶμαι, ἔσκυβες κι' ἔβλεπες σχοι-
νιά, ἄν θυμᾶμαι καλά ναί, ναί, σχοινιά, ἔβλεπες σχοινιά, κι' ἀπέ-
ναντι μαγαζάκια κοντά-κοντά, μέ οἰκογένειες Ἑλληνικές, τοῦ Ζυ-
μαρᾶ, τοῦ Σίκαλη, ἦταν καί μία γρηούλα, ἔ ναί, Ἑλληνίδα, Ἑλληνί-
δα.... Ὑστερα ἐρχόταν τό ξενοδοχεῖο τοῦ Στυλιανοῦ τό "Hôtel de la
Poste", ἐκεῖ δίπλα ἦταν καί τό σπίτι τῆς Ἑλένης τῆς Κανταροπού-
λου, τό ἐργαστήρι τοῦ "Ραντόπουλου" ποῦφτιαχναν τά γλυκά,
μύριζε ὁ τόπος! θυμᾶσαι; μέ τόν Σκαρλάτο; καί στό τέλος στή γω-
νιά, τό Καφεκοπτεῖο τοῦ Καλφόπουλου, "Pandelis Calforoulos et
Fils". Στρίβοντας ἀριστερά, στήν Καθολική Ἐκκλησία, τό σπίτι
τῆς Τσούμπου, τῆς οἰκογένειας Πατσατζῆ, τῆς Στέλλας τῆς Κω-
στάλλου καί τοῦ Κωστάλλου πού εἶχε τό "Petit Trianon", θυμᾶσαι;
τό ἄλλο Ἑλληνικό ζαχαροπλαστεῖο πλάι στόν "Sednaoui".»

«Ἦταν κι' ἓνα ἄλλο στήν "Σίκα Γκιντίντα" τοῦ Κωνσταντά-
ρα. Ἀλλά, πές μου, ἐκεῖ ἀνάμεσα ἦταν καί μία κληματαριά...»

«Ναί, ἀριστερά ἀπ' τήν εἴσοδο τοῦ ξενοδοχείου τοῦ Στυλια-
νοῦ, ἔφτιαχναν κεμπάμπ καί φελλάφελ¹, πήγαιναν οἱ τελειόφοιτοι
μετά τά Κάλαντα.»

Ἐκεῖ καί τό σπίτι τοῦ Βαγγέλη, μαζί καί τά σπίτια τά Ἀρά-
πικα. Μέ τήν καλή κουβέντα, τό γέλιο τό εὔκολο, τό ἔτοιμο χαμό-
γελο καί τήν εὐχή, τό ράδιο στή διαπασῶν γιά προσευχή ἢ γιά
τραγούδια ἐρωτικά:

1. Φελλάφελ: κερτέδες ἀπό χόρτα κι' ὕσπρια.

Είχαμε φτάσει πιά στο δικό μου τόν κόσμο, πού εκείνο τ' άπομεσή-μερο μου φάνηκε τόσο μακρινός κι' άπιαστος, μαγικός.

Άνασηκώθηκα άσθμαίνοντας και κατέβηκα άπ' τήν άμαξα βιαστικά όταν άκουσα γυναικεία ζαγρατίσματα¹. Σκέφτηκα άμέσως, πώς μάλλον θάταν οι προεόρτιες γαμήλιες έκδηλώσεις για καμμιά άπ' τις κόρες τής ιδιοκτήτριάς μας. Όμως είχα γελαστεί και ξαφνιαστήκα καθώς πότε ή Σουκρήγια κι' άλλοτε ή Σάνια μέ καλωσόριζαν μ' αυτόν τόν τρόπο.

Ή μητέρα τους, ή Σίτι Μασρία, γνωστή στή γειτονιά μας σάν «Ούμου-Μοχάμαντ» όταν έμαθε πώς είχα άρρωστήσει, κοντοστάθηκε πλάι μου, μ' έπιασε άπ' τόν άγκώνα κι' είπε, θυμάμαι καλά τούτα τά λόγια, «Γιά ίμπνι² πές τής μητέρας σου πώς θ' άνέβω σέ λίγο νά σέ ξεματιάσω....»

Τό δειλινό φώς έξακολουθοϋσε ακόμα νά μπαίνει άπ' τό άνοιγμα πούχε ψηλά ό άσβεστωμένος τοίχος, φώτιζε τά ξύλινα σκαλοπάτια πού όδηγοϋσαν στόν όροφο πού μέναμε, ή Σουκρήγια κρατοϋσε πάντα τό ναυτικό σάκκο, προχώρησε προς τή φεγγερή γωνιά του διαδρόμου κι' άρχισε γρήγορα ν' άνεβαίνει τις σκάλες. Πότε φώναζε «Γιασίτ Άγγέλα, κυρ Άγγέλα, άνοιξε, ήρθε ό χαουάγκα Βαγγέλης...» μά τις περισσότερες φορές ζαγρατίζε χαρμόσινα.

Άσθμαίνοντας τήν άκολούθησα, όταν ξαφνικά, σά βολίδα ένα σκυλί, κατρακύλισε τις σκάλες άπό πάνω και μπλέχτηκε στα πόδια μου γαυγίζοντας μανιασμένα. Ταυτόχρονα άκουσα τή Σουκρήγια νά φωνάζει... «μπάς-μπά για Χίτλερ... σώπα πιά Χίτλερ...» και στριγγλίζοντας ή μητέρα μου νά λέει, «Χίτλερ ... έλα πάνω γρήγορα...» όταν αναπάντεχα ένας γδοϋπος, μαζί και τά ξεφωνητά τής Σουκρήγιας μέ κάνανε ν' άνέβω τά υπόλοιπα σκαλοπάτια γρηγορότερα...Βρήκα τή μητέρα καθιστή στο κεφαλόσκαλο νά κλαίει. Στάθηκα λίγο και τήν κοίταξα σά χαμένος. Μόλις μ' άντίκρουσε, άνοιξε τό στόμα της νά πει κάτι, δέν μπόρεσε, για μερικές στιγμές έμεινε βουβή.

Τή βοήθησα νά σηκωθεί. Τά κλαμμένα της μάτια στηλώθηκαν πάνω μου, τήν άγκάλιασα, τό μάγουλό της όπως άκουμποϋσε στο δικό μου τό νιωσα υγρό, κάθε τόσο μέ φιλοϋσε, άλλοτε μονολογοϋσε. Περάσαμε

1. Ζαγρατίσματα: χαρούμενο κροτάλισμα τής γλώσσας.

2. Για ίμπνι: γιέ μου.

στήν τραπεζαρία, καθήσαμε πλάι-πλάι στον καναπέ, όληνώρα έσφιγγε τά χέρια μου....

Ή Σουκρήγια πρίν φύγει έσκυψε και τή φίλησε. Τό γέριχο σκυλί μας, ή Σύλβια, καθηλώθηκε πλάι της, όσο για τ' άλλο, τό μεγάλο, π' άκουε στ' όνομα «Χίτλερ», ήρθε και στάθηκε άπέναντί μας ακίνητο, μέ τό βλέμμα καρφωμένο πάνω μου.

Όρθωνε τ' αυτιά του, γαύγιζε χαρούμενα! Όπως μου 'κανε τέτοιες χαρές, δέν άντεξα άλλο, «Έλα Χίτλερ» κάνω, «έλα μπράβο, έλα!!!», κούνησε τήν ουρά του πάνω-κάτω, άριστερά-δεξιά, αλλά δέν ήρθε. Μόνο έστρεψε τό κεφάλι, κοίταξε τή μητέρα, ρουθούνησε ύποταχτικά και όταν συμβιβαστικά εκείνη έσκυψε και τό χάιδεψε, ό «Χίτλερ» κοντοστάθηκε, ζύγωσε χωρίς δισταγμό στον καναπέ, τινάχτηκε σαν τρελλός κι' ήρθε πλάι μου στηρίζοντας τά μπροστινά του πόδια στους ώμους μου.

Έμεινα έτσι νά τον κοιτάζω μέσ στά φωτερά του μάτια όλο άπορία, τήν ώρα π' άκουα τή μητέρα νά λέει, «Σέ γνώρισε, γι' αυτό σου κάνει αυτές τίς χαρές!!!», «Δέν σε καταλαβαίνω» είπα, «Καλέ, είναι αυτό πού μάζεψες άπ' τό δρόμο, δέν θυμάσαι;» είπε ή μητέρα και συνέχισε, «Ήτανε λίγος καιρός πρίν φύγεις για τον πόλεμο», «Καλά, ποιός του 'δωσε αυτό τ' όνομα;»

Όπως ήμουν άφοσιωμένος μέ τό «Χίτλερ» δέν πρόσεξα τή μητέρα, είχε σταθεϊ πλάι μου και μέ όργή έπαναλάμβανε, «Όχι, έγώ τον όνόμασα έτσι... έγώ τον είπα Χίτλερ....» Σηκώθηκα. Τά μάτια της πετουσαν σπίθες, είχε μία πίκρα στίς άκρες των χειλιών της. Έπιασα τά χέρια της ήταν ζεστά.

Ή Σύλβια κι' ό Χίτλερ μās παρακολουθούσαν μέ σκυμμένα κεφάλια. Αδίκως προσπάθησα νά βοηθήσω τήν κατάσταση. Μιλούσε άπελπισμένα. Έκλαιγε. Στάθηκε μπρός στά εικονίσματα, τήν άκουσα νά λέει, «Θεέ μου, άς άνοιγε ή γής νά καταπιει εκείνον τον άλλονα τον “Χίτλερ”... πόσο ήσυχα θα' τανε τώρα όλα Θεέ μου χωρίς αυτόν!!»

Τό πρόσωπό της είχε θαμπώσει. Έδειχνε σά ν' άπόμεινε μόνη κι' έρημη στον κόσμο, μέ τήν εικόνα του φόβου για μās, «για τά τέσσερα παιδιά της» πού τής τά είχανε πάρει για νά πολεμήσουν, χωρίς τή συγκατάθεσή της.

Έκείνο τό βράδυ ό πατέρας μας, ήρθε στό σπίτι νωρίτερα άπ' ό,τι συνήθιζε. Είχε κυρτώσει άρκετά, αλλά έδειχνε σαν γίγαντας μέ κάτασπρα μαλλιά.

Κάθησε στην άλλη άκρη του καναπέ και κύτταζε ό ένας τον άλλο

χωρίς νά μιλάμε. Δέν προσπάθησα νά ξεδιακρίνω αὐτό πού τόν βασάνιζε, ὄχι μόνο τό ἴδιο βράδυ, ἀλλά καί σέ ὅλες τίς ὑπόλοιπες μέρες πού ἔζησα μαζί του, γιατί ἤξερα, ἤμουν βέβαιος, πώς ἐκεῖνο τό πικρό χαμόγελο πού ἔχε ζωγραφιστεῖ στό πρόσωπό του, ἔκρυβε μιάν ἀπερίγραπτη μελαγχολία γιά μᾶς πού τοῦ λέπαμε ἀπ' τή σίγουρη γωνιά πού μᾶς εἶχε κλείσει μαζί μέ τ' ἄλλα μας τ' ἀδέλφια στήν καρδιά του!!!.

Ὅταν εἶδα πώς ἡ μητέρα ἀργοῦσε νά φανεῖ πῆγα ἴσαμε τήν κρεβατοκάμαρα.

Μόλις μέ εἶδε ἀνασηκώθηκε. «Εἶμαι καλύτερα τώρα», εἶπε. Σέ λίγο βάλθηκε νά συγυρίζει τό στρογγυλό τραπέζι τῆς τραπεζαρίας γιά τό βραδυνό φαγητό. Ἡ ματιά μου πότε χασομεροῦσε πάνω στά παραμορφωμένα ἀπ' τήν ἀρθρίτιδα δάχτυλά της, τά λάτρευα αὐτά τά κουρασμένα χέρια, κι' ἄλλοτε στό ἀτέλειωτο μοίρασμα πού ἔκανε ὁ πατέρας μαζί μέ τόν Φαρούκ –τόν βοηθό του στό μαγειρεῖο– σέ ξεχωριστές μερίδες τό φαῖ, γιά «τή Σύλβια καί τό Χίτλερ.»

Καθώς ἤμουν ξαπλωμένος πάντα στόν καναπέ τῆς τραπεζαρίας, σιγά-σιγά ἔνοιωθα τά ματόφυλλά μου νά συγκλίνουν.

Ἀπ' τή γωνία, δίπλα στό μπουφέ ἀκουγότανε τό ραδιόφωνο, ἦτανε τό δελτίο τοῦ BBC, ὅμως ἡ σκέψη μου μέ τραβοῦσε ἄλλου, καθώς οἱ σιγανές κουβέντες ἀνακατώνονταν στό μυαλό μου.

Ἡ μητέρα ἔσκυψε πάνω μου, τόσο κοντά πού ἡ ἀνάσα της χάιδεψε τό πρόσωπό μου, μέ σκέπασε μέ μία κουβέρτα, τά δάχτυλα τοῦ πατέρα φαχούλεψαν τά μαλλιά μου ἔνοιωσα τό «Χίτλερ» στίς ἄκρες τῶν ποδιῶν μου, «ἄστονα», ἄκουσα νά λέει ἡ μητέρα, ὕστερα τίποτες, μόνο ὁ νοῦς μου πού ὅλο ξεμάκρυνε τόσο, πού ξαφνικά νόμισα πώς βρέθηκα στό πολεμικό καράβι.

Ἀναπηδοῦσε πάνω στ' ἄγρια πελάγη, ὅπως πρὶν λίγο καιρό, ὅταν ὀλόκληιστος στίς ἀτέλειωτες θαλασσινές ὥρες τῆς μοναξιάς μου, τίς νύχτες, πρὶν μέ πάρει ὁ ὕπνος, ψιθύριζα τήν προσευχή μου. Ἔτσι καί κεῖνο τό πρῶτο βράδυ τῆς ἐπιστροφῆς, εἶπα αὐτά τά λόγια ἡσυχασμένου σά νά ἔταν ἡ προσευχή μου:

«Τώρα πού θά κοιμᾶμαι ἄς μέ φυλάει ὁ Θεός...

Ἄν πεθάνω πρὶν ξυπνήσω θᾶναι καλλίτερα.»

Εὐάγγελος Βουρλιώτης

Ἡ Ἑλένη μοῦ λέει πῶς ὅταν γύρισε ὁ πατέρας τους ἀπ' τὸ σταθμὸ πού ξεπροβόδισε τὰ τέσσερά του παιδιὰ στὸν πόλεμο, τὰ μαλλιά του ἀπὸ καστανά, εἶχαν γίνει γκριζα, ἄσπρα.

Ἔχω ζαλιστεῖ.

Σωπαίνομε.

«Καληνύχτα, Ἑλένη.»

«Καληνύχτα, Μπίτσα.»

Σπύρος Κυδωνάκης

(1922 -)

1942

Σπῦρος Κυδωνάκης

⊗ ⊗ ⊗

Όλα μιλοῦν, ὄλα μᾶς μιλοῦν.
Τά δέντρα, τά ζῶα, ὁ οὐρανός, τ' ἀντικείμενα...
Φτάνει νᾶμαστε ταπεινοί νά μποῦμε στόν κόπο νά καταλάβομε τή γλῶσσα τους.
Δέν μιλάμε κι' ἐμεῖς φορές χωρίς λέξεις;
Ἔτσι καί μέ τήν «Παναγία τῆς Ἐρήμου» τοῦ Σπύρου.
Δέν ταίριαζε στό Κεφάλαιο γιά τόν Πόλεμο.
Κι' ἄς μιλάει γιά μάχη.
Μάχη φοβερή, τή μάχη τοῦ Αλαμείν στίς 23 Ὀκτωβρίου τοῦ '42, μέ τούς Γερμανούς ἔξω ἀπ' τήν Ἀλεξάνδρεια.
Ἐκείνη ἤθελε νά μπεῖ ἀλλοῦ.

Κάποια στιγμή κατάλαβα.
Ἄνηκε στό Κεφάλαιο μέ τούς Λογοτέχνες.
Ἦταν κι' ἐκείνη Λογοτεχνία!

Ἡ Παναγία τῆς Ἐρήμου

«Στό Αλαμείν, μιά μέρα πρὶν τῆ μεγάλη μάχη πού ἔκρινε τὴν τύχη τοῦ πολέμου πήραμε ἐντολή νά καθαρίσομε τό χῶρο γύρω ἀπ' τὶς σκηνές μας. Μάζεψα ὅ,τι βρῆκα καί προχώρησα στὴν ἔρημο νά τὰ θάψω.

Ξεχάστηκα κι' ἄρχισα νά προχωρῶ, νά προχωρῶ... Ξαφνικά κύτταξα γύρω καί δέν ἦταν κανεῖς. Παντοῦ ἄμμος, ἐρημιά. Γονάτισα κι' ἄρχισα νά σκάβω γιὰ νά – καί κεῖ! τί ἦταν αὐτό πού ἄγγιζαν τὰ δάκτυλά μου; Κάτι σκληρό ἀλλὰ ὄχι βαρύ. Διώχνω τὴν ἄμμο, στά χέρια μου κρατοῦσα δυό μικρά κομμάτια ξύλο δεμένα μ' ἓνα σχοινάκι:

Ἔνα μικρό εἰκόνισμα τῆς Παναγίας!

Πίσω ἔγραφε, 28 Ὀκτωβρίου 1940.

Τῶβαλα στὴν τσέπη στό χιτώνιο καί γύρισα στὴ βάση μου.

Ἡ μάχη ἦταν τρομερή. Καί γιὰ μᾶς καί γιὰ τοὺς Γερμανούς. Ὁ Χάρος εἶχε στήσει παγανιά... 23 Ὀκτωβρίου 1942.

Τουλάχιστον σέ τρεῖς στιγμές ἔνοιωσα πῶς ἡ δύναμη πού κρυβόταν στό εἰκονισματάκι στὴν τσέπη μου μ' ἔσωσε.

“Σῶσε με Παναγία μου”

ἔλεγα σά νᾶταν ζωντανή, ἐκεῖ, πλάι μου. Ὅταν ἐτοιμάζαμε τό φουργκόν, θυμᾶσαι, ἐκεῖνο τό μεγάλο ξύλινο κιβώτιο νά φύγομε ἀπ' τὴν Αἴγυπτο, ἔβαλα τό εἰκονισματάκι μαζί μέ τ' ἄλλα εἰκονίσματα στό εἰκονοστάσι. Θυμᾶμαι, σ' ἓνα μικρό κουτί καί κλείδωσα. Στὴν Ἀθήνα ὅταν ἀνοίξαμε τό εἰκονοστάσι, πουθενά ἡ Παναγία, ὅλα τὰ ἄλλα στὴ θέση τους.

Πῆγα σέ μιά ἐκκλησία, βρῆκα ἓνα παππᾶ καί ρώτησα τί πρέπει νά εἶχε συμβεῖ.

“Ἐκανε τὴν ἀποστολή της κοντά σου. Σ' ἔσωσε. Τώρα πηγαίνει σ' ἄλλον πού τὴ χρειάζεται.”»

Γεώργιος Στυλιανός

(1922 - 2000)

1940

Γιῶργος Στυλιανός

Σ Σ Σ

« Η ΛΗΞΙΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ
ΕΙΣ ΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ »

Τρίτη, 8 Ἰουλίου 1952

«Τό ἀπόγευμα τῆς παρελθούσης Κυριακῆς 29 τρέχ. ἔλαβε χώρα εἰς τήν αἴθουσα τῶν Τελετῶν τῶν Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων Μανσοῦρας ἡ καθιερωμένη Τελετή ἐπί τῇ λήξει τῶν μαθημάτων. Παρέστησαν....»

Ἀκολουθεῖ ἡ ὁμιλία τοῦ κου Χιωτίνη καί κάπου πρὸς τό τέλος,

«Εἰς τοὺς τελειοφοίτους Στέφανον Καζαμία, Ὀλυμπίαν Καραγιωργα καί Κωνσταντῖνον Γκροῦ ὡς πρωτεύσαντες εἰς τὰ Νεοελληνικά ἀπονέμεται ἡ νεωστί ἐκδοθεῖσα συλλογή ποιημάτων τοῦ ἀποφοίτου τῶν Σχολείων μας (1940) κ. Γεωργίου Στυλιανοῦ.»

Πενήντα χρόνια μετὰ κρατῶ στά χέρια μου τό ἴδιο αὐτό βιβλίο «Φωνές κι' Ἀντίλαλοι» μέ ἀφιέρωση στόν Στέφανο Καζαμία, αὐτόν πού τῶσσε ἀπ' τό χρόνο. Τό δικό μου χάθηκε. Αὐτά ἔχει ὁ ξερριζωμός.... Πάλι καλά ὅ,τι σώθηκε.

Λιόν φίλο καί φιλότεκνο
Στ. Καζαμία μ' ὄλη μου
εὐή ἀγάπη.

Μανσοῦρα 14. 8. 52.

Τόν θυμάμαι τόν Γιώργο Στυλιανό μ' ένα αδιάβροχο, τότσι-γάρο στό στόμα, χαμογελαστό, εὐγενέστατο, μέ μία σπίθα γέλιο κι' ἐξυπνάδα στά σκούρα ζωντανά μάτια του – Κι' ἀκόμα, δειλινό, στό γραφεῖο τῆς Coca-Cola κάπου στό Μπάχρ Σιγίρ. Ἦταν κι' ὁ Στέφανος ὁ Καζαμίας. Συζήτηση γιά Λογοτεχνία. Θυμάμαι ἀχνᾶ, ἡ κουβέντα γιά τόν Καζαντζάκη.... Ἦταν ἀπαγορευμένος τότε, τουλάχιστον κοινωνικά! Μιλοῦσαν μέ πάθος. Καί μέ γνώση. Γύρω-τριγύρω τά κουτιά μέ τίς κόκα-κόλες ἀδιάφορα κι' ἀφ' ὑψηλοῦ. Πολύ πού μᾶς ἐνοιαζε! Μᾶς ἄκουγε ἡ Ποίηση, ἡ Τέχνη τοῦ Λόγου, ἡ Λογοτεχνία, ἡ μαγεία τῆς μεγάλης Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας μας. Εἶχαμε πάει νά μᾶς ἀφιερῶσει τά δύο μας βραβεῖα, τό βιβλίο του.

Τηλεφωνῶ στόν Γιάννη Καλφόπουλο, συμμαθητή, γείτονα καί φίλο παιδικό τοῦ Γιώργου Στυλιανοῦ. Ἦ ὠραία, μπάσα φωνή τοῦ Γιάννη ἀπαντᾶ:

Γιάννης Καλφόπουλος, 1940.

«Ὁ Γιώργος Στυλιανός ἦταν ἓνα παιδί πού ἔπαιζε ἐνῶ συγχρόνως σκεπτόταν. Ἐπαιζε μέ τό φίλο του, τό γείτονά του τό Γιάννη, ἐμένα δηλαδή. Εἶχαμε ἓνα εἶδος χημείου, εἶχαμε μαζέψει κάτι λάμπες, κάτι σύρματα, κάτι καλώδια.... Εἶχε πολύ χιοῦμορ, γελοῦσε πολύ. Ἦταν ἀπλός. Δέν ἔπαιρνε ὕφος νά! νά βάλει τό χέρι στό μέτωπο καί τέτοια.... Ἦ σοφία του ἦταν μέσα στή χαρά καί στή λύπη τῆς ζωῆς.

Δέν ἔδειχνε ποτέ μόνος. Ἐγώ ὁμως τόν ἤξερα. Τό σπίτι του

ἦταν στό «Hôtel de la Poste» τό ξενοδοχεῖο, πού ἦταν τοῦ πατέρα του. Ἐκεῖ θά εἶχε τίς μοναχικές στιγμές του. Καί τή θλίψη του. Εἶχε ἕναν πόνο πού δέν μοῦ ἐπιτρέπεται νά πῶ. Ἐπαιζε βιολί. Ὁ δάσκαλός του, νά δεῖς τ' ὄνομά του... Πολυμέρης! Ναι, Πολυμέρης!

Θυμᾶμαι τά Χριστούγεννα ἔβγαιναν μέ τόν Βαγγέλη τόν Βουρλιώτη, κι' αὐτός γείτονας, κι' ἔλεγαν τά Κάλαντα. Τό βράδυ, ἀφοῦ εἶχαν κάνει τό γῦρο στά Ἑλληνικά σπίτια οἱ τελειόφοιτοι, φοροῦσαν τήν ἐπίσημη στολή τοῦ σχολείου, θυμᾶσαι; Φορεσιά μπλέ σκουρα κι' ἄσπρο πουκάμισο χωρίς γραβάτα. Μέ τό γιαννά ἀνοιχτό, πάνω ἀπ' τό ρεβέρ τῆς ζακέττας. Πού λές, ὁ Βαγγέλης τραγουδοῦσε κι' ὁ Γιώργος ἀκομπανιαμέντο....»

Καί γύρω οἱ ἄνθρωποι τοῦ τόπου πού μᾶς δεχόντουσαν, δεχόντουσαν τήν ξένη ἀπ' αὐτούς ζωή μας, μ' ἀγάπη κι' ἀπλότητα.

Στό τηλέφωνο, στό Κάιρο, ὁ Στέφανος μοῦ λέει πώς ὁ Γιώργος Στυλιανός συνεργάσθηκε μέ τήν «Νέα Ἐστία» στέλνοντας ποιήματα τή δεκαετία '50-'60 κι' ἀκόμα, ἔστειλε ποιήματα στόν «Πάροικο» τοῦ Καίρου πού ἰδρυτής καί ὑπεύθυνος γιά τή λογοτεχνική σελίδα τή δεκαετία τοῦ '50 ἦταν, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, ὁ Τσίρκας!

Μοῦ λέει ἀκόμα πώς τά ποιήματα τοῦ Γιώργου Στυλιανοῦ πού γράφτηκαν καί δημοσιεύτηκαν στά περιοδικά αὐτά ἦταν πολύ πιό «γερά» ἀπ' τά πρῶτα, στό «Φωνές κι' Ἀντίλαλοι». Εὐκόλο νά τό πιστέψεις. Ἀπ' τό ξεκίνημα κι' ἀπ' τό ὅτι ὁ Τσίρκας ἦταν αὐτός πού θάλεγε τό «Τυπωθήτω». Πῶς νά μήν εἶναι «γερά»;

Ἦταν ἀδύνατο νά βρεθεῖ φωτογραφία τοῦ Γιώργου Στυλιανοῦ! Γιάννης Καλφόπουλος, Σπύρος Κυδωνάκης, Κύπρος, τίποτα. Κανείς δέν εἶχε. Κανείς δέν ἤξερε καί χτές τό βράδυ ξαφνικά σηκώνομαι σά μαγνητισμένη προχωρῶ στίς παλιές μεγάλες φωτογραφίες πού σώσαμε ἀπ' τήν Αἴγυπτο σηκώνω μία, μία τάξη τελειοφοίτων πού εἶμαι κι' ἐγώ παιδί μέ τό μπαμπά, καί νᾶτος, ἀνάμεσα στούς ἄλλους ὁ πιό παρῶν, ὁ πιό ἔντονος.

Αὐτός πρέπει νᾶναι. Καί ἦταν.

Ἀπό τότε τό πρόσωπό του μέ τυρανᾶ.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

ΦΩΝΕΣ
ΚΙ' ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΜΑΝΣΟΥΡΑ – ΑΙΓΥΠΤΟΣ

ΒΡΑΔΥ ΣΤΗΝ ΕΖΜΠΑ

Νοτισμένη σιγαλιά πάνω άπ' τὸ τριφύλλι.
Τριζοβολᾶ ὁ χειμῶνας στὸ σθυσμένο τζάκι
τῶν μικρῶν σπιτιῶν ποὺ ἔχουν νυστάξει!
Χνῶτα θαριὰ καὶ χνῶτα ἀνθρώπινα
παίζουν μὲ τὴν ἀναπνοὴ τοῦ καντηλιοῦ
κι' ἄδεια μάτια προσκυνοῦν τοὺς ἄδειους τοίχους.
Κουρασμένο τὸ τσαπί κουλούριασε στὴν ἄκρη
καὶ στεγνὰ χέρια μητρικὰ ἀχνοβατοῦν
πάνω ἀπὸ δυὸ νυσταγμένες ἐλπίδες . . .
Κάποιος ψίθυρος : Προσευχὴ ἢ θλαστήμια ;
Τίποτε . . . τίποτε. Μόνο μιὰ ἀντίθεση !
Μόνο ἡ σκάφη μὲ τὸ σάπιο ἀραποσίτι
καὶ τ' αὐτοκίνητα ποὺ φόρτωναν ὀλημερίς
— γειὰ στ' ἄξια μας τὰ χέρια —
θουνὰ κεχριμπαρένιο στάρι ! . . .
Στὸ φωτισμένο μέγαρο τοῦ ἀφέντη . . . γέλοια
ἀπορροφοῦν νωχελικὰ τὸ γλέντι
κι' ἔξω ἢ νύχτα γεμάτη ὑγρὲς ἀσκήμιες
ξεμαδᾶ μιὰ μικρὴ χούφτα ἀπ' ὄνειρα
ζυμωμένα ἀπὸ χόρτο καὶ πηλό !

ΦΕΛΛΑΧΑ

Μέσ' στὰ πυρὰ κυκλάμινα τοῦ δρίζοντα
ἐπέστρεφε ἰδρωμένο τὸ σταμνί σου
κι' ὀρθόβουζη περνοῦσες ἀπ' τὸ δρόμο
ποῦ στήνουνε καρτέρι ὄλα τ' ἀηδόνια :
— Κυρὰ καλή, Κυρὰ μας λυγερή,
στάλαξε λίγο κἀντιο ἀπ' τὸ σταμνί σου
γιατὶ μᾶς στράγγισεν ἡ μέρα τὸν ἰδρὸ
κι' ἡ γῆς ἤπιε τὸ μόχτο τοῦ τσαπιοῦ μας ! . . .
— Κυρὰ καλή, Κυρὰ μας τρυφερή,
ἕνας καημὸς μᾶς λειώνει σὰ κερὶ,
μὴ τύχει καὶ στερέψει τὸ ποτάμι
γιατὶ θεὸς νὰ στερέψουν καὶ τὰ μάτια ! . . .
— Κυρὰ καλή, Κυρὰ μας ντροπαλή,
γιατὶ πυρώσανε τὰ ρόδα τῶν χειλιῶν σου ;
Μὴν εἶναι ἀπ' τὴ φωτιά τοῦ δειλινοῦ
ἢ κάποια κρύφια κι' ἄγουρη λαχτάρα ! . . .
Προσπέρασες . . . κι' ἀμίλητη ἡ ποδιά σου
τρεμόπαιζε πιὸ πάνω ἀπ' ὅσο βλέπουν
τὰ φλογισμένα μάτια τοῦ καλοκαιριοῦ.
Κι' ἐμᾶς τριπλοκλειδώθηκε ἡ καρδιά μας
μὲ τὸ βαρὺ χαλκὰ ποῦ ἔχεις στολίδι
πάνω ἀπ' τὰ χωματένια πέδιλά σου ! . . .

Στέφανος Καζαμίας

(1934 -)

1951

Στέφανος Καζαμίας

Ὁ Στέφανος Καζαμίας εἶχε πάντα τὴν «Τέχνη τοῦ Λόγου!»
Δυνατός δέκτης ἀλλὰ καὶ δυνατός κριτὴς τῆς Λογοτεχνίας,
ζοῦσε στό χωρο της σάν μέσα στό σπίτι του.

Σ' ὄλη μου τὴ θητεία στήν Ἑλληνική καὶ στήν Ξένη Λογοτεχνία, σπάνια συζήτησα πιό σοβαρά, πιό ἐκστατικά, πιό παθιασμένα γιά ὅ,τι τὴν ἀφοροῦσε –βιβλία, μεταφράσεις, χαρακτηῆρες σέ μυθιστορήματα– ἀπ' ὅ,τι συζήτησα μέ τόν Στέφανο. Τόν Στέφανο τόν συμμαθητή, τόν γείτονα παιδιὰ στή «Χουσενίγια», τόν φίλο στίς καλές καὶ στίς δύσκολες μέρες. Κυρίως σ' αὐτές!

Ἐδῶ θά μιλήσω γιά ἓνα του διήγημα: «Φοιτητὴς ἐξ Αἰγύπτου». Ἐνα δυνατό διήγημα. Μιλáει γιά τὴν ἐρωτικὴ ἔλξη μιᾶς Ἀραπινούλας στήν Αἴγυπτο, τῆς Μάγκντα, καὶ μιᾶς Ἑλληνίδας στήν Ἀθήνα, τῆς Ἀθηνᾶς.

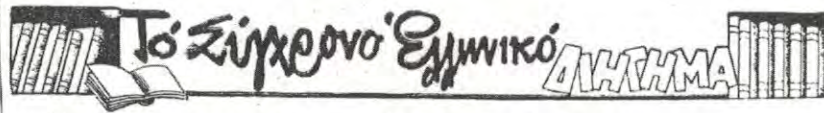
Οἱ Ἀραπινούλες! Τί ἐρωτικά πλάσματα ἦταν αὐτά! Ἐμεῖς οἱ «Εὐρωπαῖες» πόσο φροντίζαμε τόν ἑαυτό μας, φουστάνια στή μόδα, τέλειο παπουῖτσι, ἐπιμελημένο μακιγιάζ! Οἱ Ἀραπινούλες μας σβέλετες, μέ φιδίσιο πέρασμα, τό ἴδιο φουστάνι σχεδόν καθημερινά, ἐλεύθερο στή μέση ἢ σφιγμένο στή μελάγια, φουστάνι καὶ κορμί, στά πόδια ὅ,τι βρῖσκανε πιό πρόχειρο, καμμιά παντόφλα ἴσως, καμμιά «σίμπ-σίμπ», φορὲς καὶ τίποτα, ξυπόλητες, λίγο (ἢ πολὺ...) κόχλ γύρω στά μάτια κι' ἀναβαν πόθους καὶ γλυκά χαμόγελα ἑνὸς εἴδους πού σπάνια γεννάει μία «Εὐρωπαία». Γιά μιὰ τέτοια Ἀραπινούλα μιλάει ὁ Στέφανος «ὄλο θηλυκότητα πρωτόγονη» πού δέν ἄγγιξε καὶ γιά μιὰ Ἑλληνίδα, στήν Ἑλλάδα πιά, πού ἀφίνεται νά τόν συνεπάρεῖ στό ἐρωτικὸ βύθισμα.

Δημοσιεύθηκε τό '57 στή λογοτεχνικὴ σελίδα τοῦ «Ταχυδρόμου» ὁ «Φιλολογικὸς Ταχυδρόμος», πού ὑπεύθυνος ἦταν ὁ Μανώλης Γιαλλουράκης, ὁ σπουδαῖος, σεμνός, Μανώλης Γιαλλουράκης, τὴν «Κυριακὴ 15 Δεκεμβρίου 1957» – Τί βαθύ, τί ἀνθρώπινο γράψιμο ὁ Μανώλης!

Τό διήγημα, θυμᾶμαι, θαυμάστηκε ἀλλά καί σοκάρισε. Χαμογελῶ καθῶς τό σκέφτομαι. Ἡ Λογοτεχνία, ἡ Τέχνη, εἶναι ἐλεύθερη. Ὅλα τῆς ἐπιτρέπονται ἐκτός ἀπό ἓνα: νά μὴν εἶναι Τέχνη. Καί τό διήγημα τοῦ Στέφανου Καζαμία εἶναι Τέχνη. Κι' ἐκεῖνο τό κλείσιμο!

Ἕνα καλό, καλά γραμμένο διήγημα «Ὁ Φοιτητής ἐξ Αἰγύπτου.» Ὑπάρχει κι' ἄλλο «Ἡ Ἄδεια Πολιτεία.» Μιλáει γιά τόν ἐφιάλτη τῆς ἀτομικῆς καταστροφῆς. Πάλι στόν «Ταχυδρόμο» τό '59. Πάλι γερά γραμμένο.

Ἄς συνέχιζε, ἄς συνέχιζε καί τώρα!

→ «ΦΟΙΤΗΤΗΣ ΕΞ ΑΙΓΥΠΤΟΥ»

Τοῦ κ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΚΑΖΑΜΙΑ

... Αποξεχάστηκε ξαπλωμένος και το μπλοκ των γραμμάτων, ανοιχτό, έμενε ολόασπρο ακόμα. Το μόνο πούχε καταφέρει να γράψει ήταν η διεύθυνση πάνω στο φάκελλο.

Κύριον Αλόστολον Καλένην, Οδός Στρατού... Μανσούρα... Οδός Στρατού... Πήρε φωτιά ο αεροπορικός φάκελλος και φούντωσε. Φούντωνε κι απότομα πάλι έσβυσε. Έσβυσε, αφήνοντας στη θέση του τη μορφή μιας αγαπημένης δεκαεξάχρονης, μελαχροινής παιδούλας.

- Μάγκντα, μπόρεσε ν' αρθρώσει, αναριγώντας, Μάγκντα, πώς βρέθηκες εδώ;

Εκείνη όλο θηλυκότητα πρωτόγονη, ξέσπασε στα γέλια:

- Τι γίνεσαι χασουάγκα;¹ Κι αντιάλησε απόκοσμα - απόκοσμα το γέλιο της κι η φωνή της. Χασουάγκα... άγκα... άγκα...

- Μάγκτα, πάλι με κοροϊδεύεις; Γιατί με κοροϊδεύεις; Εγώ σ' αγαπώ και συ γελάς; Πάψε, σε παρακαλώ, να με λες "χασουάγκα" πάψε. είμαι αιγύπτιος σαν και σένα. Σαν πρωτάνοιξα τα μάτια βαμβακοφυτείες είδα και σαν πρωτοδίψασα, απ' το νεράκι του Νείλου ήπια. Τι σημασία έχει η θρησκεία; Η αγάπη μου για σένα, είναι... είναι πιο δυνατή από θρησκείες. Σε παρακαλώ μη με ξαναπής χασουάγκα. Μάγκτα, σε παρακαλώ! της φώναξε απελτισμένα και πετάχτηκε απότομα. Έτριψε τα μάτια του. Στ' αυτιά του βούιζε ακόμα το γέλιο της κι ο αντίλαλος της φωνής της.

-Χασουάγκα... άγκα... άγκα...

Μα γύρω ήταν ησυχία. το άσπρο χαρτί έμενε πάντα άσπρο, ολόαδειο. Άναψε ένα τσιγάρο. Καταλάγιασε μια στιγμή, μα ώσπου να πάρη τη δεύτερη ρουφιξιά χτύπησε ελαφρά η πόρτα. Μπροστά του κορνιζαρισμένη απ' το κατόφλι, έστεκε μακρόλιγνη, η όμορφη κόρη της νοικοκυράς. Του χαμογέλασε πονηρά, φιλάρεσκα, νωχελικά.

- Με στέλνει η μητέρα, είπε' το φως άναβε χθες μέχρι τη μία το βράδυ. Η ηλεκτρική εταιρεία θα μας στείλη μεγάλο λογαριασμό...

- Και τι θέλει να κάνω η μητέρα σου, Αθηνά, αντίκοψε, να πάψω να διαβάζω για να μη πληρώνει ρεύμα;

Η Αθηνά είχε καθίσει στο κρεβάτι κι η μαύρη, σχολική, ποδιά της ανέβαινε γιομάτη υποσχέσεις πάνω απ' το γόνατο. Κοίταζε αδιάφορα, τάχα, έξω απ' το παράθυρο. Τα μάτια της είχαν μισοκλείσει. Το νεανικό αίμα του ανέβηκε στο κεφάλι του και για να πει κάτι τη ρώτησε:

¹ Κύριος Ευρωπαίος, ξένος

- Ήταν σωστά λυμένες οι ασκήσεις σου;
- Ναι, του απάντησε αδιάφορα. Και ξαφνικά:
- Μίλησέ μου για τις φυτείες του βαμβακιού.
- Να σου μιλήσω, Αθηνά, μα πώς σούρθε τώρα να μάθεις φυτολογία; απόρησε.
- Έτσι, τον έκοψε, κουνώντας τον ώμο της.
- Να σου μιλήσω, συνέχισε, κοιτάζοντας εκείνο το μικρό κομμάτι πάνω απ' τα γόνατα.

Θα σου πω σε γενικές γραμμές. Λεπτομέρειες δεν έχω υπ' όψη μου...

- Γιατί; τον ξανάκοψε, γιατί;

Ο πατέρας σου δεν έχει βαμβάκια; Και το προσωπάκι της γέμισε ανησυχία.

- Μα θαρρώ στο έχω ξαναπεί. Ο πατέρας μου δεν είναι γαιοκτήμονας. Είναι διευθυντής σε μια εταιρία αυτοκινήτων, της εξήγησε.

- Α, διευθυντής! Δηλαδή πλούσιος!

- Όχι, Αθηνά, δεν είναι πλούσιος. Κερδίζει ίσα - ίσα...

- Καταλαβαίνω... μετριοφροσύνη Αιγυπτίων.

- Αιγύπτιοι λίρες... δηλαδή σκέφτηκε ο φοιτητής, μπρος στο πλάσμα τούτο, που δεν ανεχόταν την πραγματικότητα διαφορετική από τη φαντασία της. Ίσως δεν ήθελε και να παραδεχτεί την αλήθεια διαφορετική απ' τα ίδια τα όνειρά της. Κάτι τέτοιο θα συνέβαινε μεσ' την ομορφονυμένη, με καλλίγραμμα σώμα, ψυχή της Αθηνάς. Κάτι τέτοιο θα συνέβαινε... Γύρισε και την είδε. Ροδοκόκκινη, φλογερή! κι η ποδιά πάνω απ' τα γόνατα. Η ματιά του μετακονήθηκε απ' το ζεστό κορμί στην κρύα πόρτα. Το κλειδί χωμένο στην κλειδωνιά. Μα δεν είχε κλειδώσει... Κι η μητέρα της. Απόλυτα σύμφωνη με τα όνειρά της. Δεν είναι εκείνη που την έφερε για τα μαθηματικά; Κι η πρόφαση του ηλεκτρικού... Πάνω στο τραπέζι το μπλοκ ήταν ανοιχτό... Όμως οι γονείς του δεν θάθελαν ποτέ να τον έβλεπαν στην αγκαλιά της... "Μην σε τυλίξει καμιά..." ο πατέρας πάντα με χωρατά τον συμβούλευε.

Την ξανακοίταξε. Τον έλεγε Αιγύπτιο και επιμένοντας να τον βλέπει πλούσιο, τον προσκαλούσε να πέσει πάνω της. Όχι τον προσκαλούσε, τον τραβούσε... Η άλλη πέρα απ' τη θάλασσα τον φώναζε "για χαουάγκα" και τον έδιωχνε.

Το αίμα του χτυπούσε να σπάσει τα μιλίγια του. Ωρμησε και κλείδωσε την πόρτα. Έπειτα προχώρησε στο κρεβάτι. Τη φίλησε συγκρατημένα, ανιχνευτικά, τρελλά, τρικυμισμένα και μεσ' στην αγκαλιά της Αθηνάς, μπόρεσε για πρώτη φορά να σκεφτεί:

- Την αγαπώ πολύ την Αίγυπτο κι ας με λείει χαουάγκα. Την αγαπώ πολύ την Ελλάδα κι ας με λείει Αιγύπτιο. Όλο τον κόσμο αγαπώ πολύ...

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΖΑΜΙΑΣ

Μανσούρα, Νοέμβρης 1957.

Όλυμπία Καραγιώργα

(1934 -)

1953

Ὀλυμπία Καράγιωργα

Σ Σ Σ

Γεννήθηκε στήν Ἀλεξάνδρεια ὅμως ἀμέσως μετά ἔζησε καί μεγάλωσε στή Μανσούρα ὡς τά δεκαοκτώ ὅταν ἀπεφοίτησε ἀπό τά «Ἑλληνικά Ἐκπαιδευτήρια Μανσούρας». Ἦταν τό 1952.

Μανσουριανοί συμμαθητές της ἦταν ὁ Στέφανος Καζαμίας, ὁ Ἄριστος Βοντζαλίδης, ὁ Παῦλος Καρατζᾶς, ὁ Γιώργος Χατζηχρηστός, ὁ Γιώργος Ζαμπέρ, ἡ Ἀναστασία καί ἡ Ἐλευθερία Δέτσινα, ἡ Ντόλλη Σαΐτα, ἡ Γεωργία Πατσατζῆ, ἡ Ἀγγελική Βαρέττα καί ἡ Πολυξένη Μιχαηλίδου.

Ἄναπολῶντας τά χρόνια τῆς Μανσούρας λέει:

«Πιστεύω πῶς ὁ Νεῖλος μας, αὐτός πού ζήσαμε τά πρῶτα δε-

Συμμαθήτριες:
Μέ τήν Ἐλευθερία Δέτσινα
στό «πατινάζ», 1950.

καοκτώ χρόνια τῆς ζωῆς μας στή Μανσούρα, δέν ἔπαψε ποτέ νά κυλάει μέσα μου. Μαζύ του καί ἡ ζωή μου πού κυλοῦσε κι' αὐτή μαζύ μέ τίς ζωές τῶν ἄλλων γύρω μου, κοντά μου. Πρόσωπα ἀγαπητά, δάσκαλοι, συμμαθητές, ἡ μορφή τοῦ κου Χιωτίνη, οἱ φίλοι καί οἱ φίλες τῶν γονιῶν μου, ὅλοι οἱ Ἕλληνες πού χρόνια, σχεδόν καθημερινά συναντοῦσα στούς δρόμους καί τά σοκκάκια τῆς Μανσούρας, μ' ἐκείνη τήν ἔξοχη εὐγένεια καί γλυκύτητα τοῦ χαιρετισμοῦ τους, σχηματίζοντας ἕνα ψυχικό φρούριο ἀσφάλειας καί ζεστασιάς.

Κάποτε, τό ποτάμι αὐτό, τό ποτάμι τοῦ νεροῦ καί τό ποτάμι τῶν ἀνθρώπων, χρόνια ἀργότερα, ὅταν μετά τήν Κοινωνιολογία στό Κάιρο στό «Ἀμερικάνικο Πανεπιστήμιο», τόλμησα στό «Stanford» στήν Ἀμερική καί μπῆκα στό χῶρο τῆς Λογοτεχνίας (στό δίπλωμα τοῦ Σχολείου μας, καθραρισμένο σέ πλαίσιο χρυσό, βλέπω ἕνα «Ἄριστα» στά «Νέα Ἑλληνικά»), τά δύο ποτάμια ξεχύθηκαν σέ Ποίηση, στό γράψιμο τῆς Ποίησης.

Ναί! Ἡ ποίησή μου, τό γράψιμό μου, δέ θά ἦταν αὐτό πού ἐγινε ἄν μέσα μου δέν εἶχε περάσει ἡ Μανσούρα – χαρούμενη, νοσταλγική, τρυφερή, μέ μία ἀνάλαφρη γοητεία καί μία ἀδιόρατη θλίψη ἔτσι ὅπως οἱ δύο πολιτισμοί, οἱ δύο τρόποι ζωῆς, ὁ Ἑλληνικός καί ὁ Αἰγυπτιακός, σμίγαν καί χῶριζαν, σμίγαν καί χῶριζαν κάθε στιγμή.»

Μιλῶντας γιά τό ἔργο της λέει:

«Τίς μελέτες ἀλλά κυρίως τίς μεταφράσεις πού ἔκανα καί τήν ποιότητα τῆς γλῶσσας πού χρησιμοποίησα, τίς ὀφείλω ἀπολύτως στό θησαυρό πού μᾶς πρόσφεραν τά Σχολεῖα μας στή Μανσούρα. Γαλλικά δέκα χρόνια, Ἀγγλικά ἕξι χρόνια, Ἀρχαῖα Ἑλληνικά ἕξι χρόνια. Καθημερινά, συστηματικά μέ ξένους καθηγητές τίς περισσότερες φορές στίς ξένες γλώσσες – Dayan, Grossi, Vajek, Martin ἢ Ἕλληνες μέ πολύ ὑψηλό ἐπίπεδο, Κολλέκα, Κοκκίνη.... Οἱ μεταφράσεις μου τοῦ Εὐριπίδη πού ιδιαίτερα ἐκτιμοῦν οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεάτρου γιά τήν ἀμεσότητα, τό ρυθμό καί τήν ποίηση πού ἔχουν, βασίστηκαν στά Ἀρχαῖα τά ἐντατικά τοῦ Σχολείου μας.

Ὅταν τό συνειδητοποίησα αὐτό, ἔνοιωσα δέος! Τέτοια μεγάλη προσφορά, τέτοιος θησαυρός ἀπό τά “Ἑλληνικά Ἐκπαιδευτήρια Μανσούρας” κάπου κοντά στό Νεῖλο, τέτοια μεγάλη εὐγνω-

Ἰωάννης Χιωτίνης – Μιά τέτοια μεγάλη προσφορά!

μοσύνη στὸν ἄνθρωπο πού τὰ ἔφερε καί τὰ κράτησε σ' αὐτό τό ὕψος, τὸν Ἰωάννη Χιωτίνη!

Γιὰ ν᾿άρθει ἡ στιγμή νά μοῦ δοθεῖ τό “Βραβεῖο τῆς Ἐταιρείας Ἑλλήνων Μεταφραστῶν” γιὰ τὴν μετάφρασή μου τοῦ “Καλιγούλα” τοῦ Albert Camus.»

Κι' ἓνα μικρὸ δείγμα μετάφρασης ἀπ' τό κείμενο τῶν «Βακχῶν» τοῦ Εὐριπίδη. Μεταφράστηκε «κατὰ παράκληση» τοῦ ἐπίσης Αἰγυπτιώτη Κοραῆ Δαμάτη καί ἀνεβάστηκε ἀπὸ τὸν θίασό του «7ο Θέατρο» στό «Θέατρο Παπάγου» τό καλοκαίρι τοῦ 1982.

Ἡ σελίδα εἶναι ἀπὸ τό «Πρόγραμμα»:

- Ό,τι είν' καλό θα το αγαπώ,
 θα το αγαπώ,
 ό,τι είν' καλό, ό,τι είν' καλό,
 θα είμαι δική του! 1245
 Αργά βαδίζει μα πάντα φτάνει η δύναμη των θεών!!!
 Τιμωρεί τους ανθρώπους,
 τιμωρεί τους θνητούς,
 που μες στην ανοησία,
 μες στην υπεροψία, 1250
 ξεχνούν να υμνήσουν,
 ξεχνούν να τιμήσουν τους θεούς.
 Ξέρουν να κρύβονται οι θεοί,
 αργούν, μα πάντα πιάνουν τον αμαρτωλό.
 Πάνω απ' το θείο νόμο, 1255
 κανείς, τίποτα, ποτέ δεν πρέπει να στοχάζεται,
 τίποτα να μαθαίνει.
 Κούφιος ο κόπος να νομίζεις πως μπορείς να μάθεις
 τι είναι θεϊκό.
 Ό,τι από χρόνια μακρινά πιστεύει ο άνθρωπος, 1260
 για πάντα μένει.
 Ευτυχισμένος όποιος από την άγρια τρικυμιά ξέφυγε,
 κι έφτασε σε λιμάνι ειρηνικό!
 Ευτυχισμένος όποιος μεγάλο πόνο πέρασε.
 Χιλιάδες οι άνθρωποι, χιλιάδες κι οι ελπίδες τους, 1265
 άλλες τελειώνουν σ' ευτυχία,
 κι άλλες πεθαίνουν, σβήνουνε.
 Ευτυχισμένος όποιος ευτυχισμένος είναι σήμερα.

Κι' απ' τό ποιητικό της έργο, δύο ποιήματα πού «μυρίζουν» Αίγυπτο:

ΖΑΦΡΙΝΑ

Μουΰστειλες τ'όνομά σου
Πρίν γεννηθείς έσύ

Τακούμπησες στά χείλη μου
Κι' έκείνα τό πρόφεραν σάν έκσταση
σάν προσευχή

Ή άμμος ρίγησε
Δέν ήταν άνεμος αυτό πού πέρασε.
Κάποια ψυχή ψάχνει ανάλαφρα τό σῶμα της.

Θά είναι έξαίσιο

Μπορεϊ έλάφι
Μπορεϊ κορίτσι
"Ίσως πουλί

τῆς Ἄμμου

ΗΛΙΟΣ

Προχωρῶ στὸν Ἥλιο

Γυναῖκα

Ἐγώ

Περπατῶ πρὸς τὸν Ἥλιο

Οἱ γυμνές πατουῦσες

Δέν καίγονται ἀπὸ τὴν ἄμμο πού καίει

Κι' ὁ ἄσπρος κάτασπρος μανδύας μου

Ἵγρὸς ἀκόμα ἀπ' τὸ ποτάμι

Δέν σβύνει ἀπὸ τίς φοβερές ἀκτῖνες

Ἡ ἀόρατη σκάλα ἐμπρὸς μου!

Ἄνεβαίνω στὸν Ἥλιο -

Τὸ πρόσωπό μου πύρινος καυρέφτης τῆς φωτιᾶς του

Καί τὰ μαλλιά μου φλόγες ὄρδιο χρυσάφι, κερὶ καί μέλι.

Ἐδῶ ὅλα καίγονται χωρὶς νά σβύνουν.

Εἶμαι στὸν Ἥλιο.

ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑ:

ΠΟΙΗΣΗ

“Χιλιάδες Πρόσωπα της Τύχης” – 1961

“Τά Μεγάφωνα” – 1966

“Τό Μεγάλο Κῦμα” – 1974

“Ποιός” – 1985

“Προχωρώντας στό Χρόνο” – 1997

“Μάτια τοῦ Ἔρωτα” – 1997

ΠΟΙΗΣΗ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

“Τά τραγούδια τοῦ Ἥλιου καί τῆς Ὁμίχλης” στόν ὁμόνυμο δίσκο, 1988

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

“Ντουέντε” τοῦ F. G. Lorca – 1970 καί 1986

“D. H. Lawrence – Εἴκοσι Ποιήματα” – 1972

“Καλιγούλας” τοῦ Albert Camus – 1977

“Ἡ Ψυχή τοῦ Ἀνθρώπου στό Σοσιαλισμό” τοῦ Oscar Wilde – 1984

“Τρωάδες” τοῦ Εὐριπίδη – 1979

“Βάκχες” τοῦ Εὐριπίδη – 1996

“Ὁ Πέμπτος Ἥλιος” τῆς Alba Ambert – 1989

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΕΣ

“Virginia Woolf – Μιά Μεγάλη Ἄγνωστη” – 1981

“Nijinsky” – 1982

“Γιῶργος Σαραντάρης ὁ Μελλούμενος” – 1995

ΔΟΚΙΜΙΑ

“Αἴγυπτος Πατρίδα τῆς Καρδιάς μου” – 2001

“Ἡ Λέρος τῆς Ὀλυμπίας – ὅταν ἡ ἀγάπη γίνεται ἐντολή” – 2004

Γιώργος Σφακιανάκης

(1948 -)

1986

Γιώργος Σφακιανάκης

Δέν ἤξερα πώς ὁ Γιώργος, ὁ Γιώργος ὁ Σφακιανάκης ἦταν ποιητής ὅταν ἔγραφα τὰ λόγια ἐκεῖνα στή συνέντευξη: «Κάποιος μέ τή δωρεά τοῦ λόγου καί τῆς βαθειᾶς σκέψης».

Τώρα πού τό σκέφτομαι τί ἄλλο εἶναι ὁ ποιητής; Δέν ἤξερα πώς εἶχε ἐκδόσει δύο ποιητικές συλλογές καί πώς «διακρίθηκε» στό Α΄ Πανελλήνιο Φεστιβάλ Ποίησης τό 1970 κι' ὅτι πῆρε τό Β΄ Βραβεῖο τόν ἐπόμενο χρόνο!

Κι' ἀκόμα, πώς τήν ποίησή του τίμησαν τρεῖς ἀνθολογίες ἀνάμεσά τους, ξεχωρίζοντας, ἡ «Ἀνθολογία Νέων Λογοτεχνῶν» τοῦ Μάκη Ἀποστολάτου «Παρουσίες» ὅπου ποιήματά του ἤρεμα ἀναπνέουν πλάι σέ ποιήματα καί κείμενα τοῦ Ἰάκωβου Καμπανέλη, τοῦ Μένη Κουμανταρέα, τοῦ Γιώργου Χειμωνᾶ, τῆς Κικῆς Δημουλᾶ.

Ἀκόμα δέν ἤξερα πώς εἶχε γράψει καί ποιήματα γιά τραγούδια, πώς ἦταν δηλαδή καί στιχουργός, συμμετέχοντας σέ δίσκους, μέ μουσική τοῦ Θεόδωρου Παπαδόπουλου ὅπως «Οἱ Σταθμοί» καί «Τῆς Νύχτας τὰ Φεγγάρια».

Μά πέρα καί πάνω ἀπ' ὅλα –ἐκδόσεις, βραβεῖα, διακρίσεις– δέν ἤξερα πώς ἡ ποίησή του ἦταν τόσο ὁμορφη:

ΑΠΗΓΟΡΕΥΜΕΝΟΣ ΚΑΡΠΟΣ

Ἐάν ποτέ τὰ χέρια σου
σκεφθοῦν νὰ πιάσουν
τὴν «αὐγή» ἀπ' τὴν μέση
καὶ τὰ γαλανὰ τῆς μάτια
κυττοῦν τὰ δικά σου,
ὅταν δῆς τὰ χεῖλη τῆς
μισάνοιχτα νὰ στάζουν τὸ πάθος
καὶ τὰ χρυσὰ μαλλιά τῆς
νὰ χύνωνται στὸν χρόνο.
Ὅταν ὅλη αὐτὴ τὴν ἱερὴ συναρμιολόγηση
τὴν ἔχεις μπροστά σου
καὶ δὲν μπορεῖς νὰ χαιδέψης
παρὰ μόνον τὴν σκιά τῆς
καὶ σὰν λαχανιασμένο θηρίο
ζητᾶς μία διέξοδο
ἀπ' τὴν φυλακὴ τῶν αἰσθημάτων
γίνου κοιμᾶτια ἓνα θράδυ
καὶ χάσου στὸ σύμπαν
τὸ πάθος σου γιὰ τὴν αὐγή
θὰ φέγγη πιὸ πολὺ ἀπ' τὸν ἥλιο.

ΠΙΣΩ ΑΠ' ΤΑ ΧΡΥΣΑΝΘΕΜΑ

Τὴν ἀνατολή
ὅταν ὁ ἥλιος
δὲν ἔχει δοθῆ ὀλόκληρος
στὴν καμπύλη τῆς γῆς
καὶ οἱ ἀχτιῶδες του
ἀπαλές σὰν χὰδι
χύνωνται στὸ κερασόχωμα
ὅλα εἶναι ἐλαφρά
σὰν πέταμα πουλιοῦ
σὰν ἀνάσα μικροῦ παιδιοῦ.
Αὐτὸ τ' ἀλμυρὸ ἀγκάλιασμα
ποὺ μὲ τὴν ἤρεμη φωτεινότητά του
γεμίζει τὰ χρυσάνθεμα μὲ ἠλιοφῶς
καὶ ἐκεῖνα χαρίζουν πίσω τους
ἓνα ὀλόκληρο κόσμο ἀπὸ σκιές
γεμάτο εὐωδιές καὶ χρώματα
πλεγμένα μὲς στὸν γυμνὸ ἔρωτα
καὶ τὴν ἄγρια φύση.
Μέσα σ' αὐτὴν τὴν εὐαισθησία τῆς ὑπάρξεως
καὶ στὴν λεπτὴ δημιουργία τῶν αἰσθήσεων
ἀναγνώρισα τὴν ὑφαντένια μορφή σου,
ἀκριδῶς πίσω ἀπ' τὰ χρυσάνθεμά σου.

Καί οί δύο ποιητικές συλλογές τοῦ Γιώργου Σφακιανᾶκη λέγονται «Διαμαρτυρίες» – Καί εἶναι. Διαμαρτύρεται γιά ὅ,τι διαμαρτύρεται, τό λέει ἤ δέν τό λέει, τό ξέρει ἤ δέν τό ξέρει, τό τολμάει ἤ δέν τό τολμάει, κάθε ἄνθρωπος. Γιατί ἡ ἀνθρώπινη συμπόνια εἶναι ἔμφυτη. Ὅσο κι' ἄν προσπαθοῦμε, γιά ὅποιο ἀπάνθρωπο σκοπό νά τήν ἐξαφανίσομε. Ὅμως μέσ' στή διαμαρτυρία του παραμένει ποιητής, δέν ξεχνάει τό λόγο τόν ποιητικό: καθήκον καί τεκμήριο κάθε ἀληθινοῦ ποιητῆ:

Ἀκούμπησα τό πρόσωπο
στούς ἄγριους βράχους
καί ἡ σταγόνα πού κύλησε
πλημμυρισμένη ἰδρῶτα
καί διαμαρτυρία
γέμισε τά ποτάμια
καί ἔπλυνε τούς θρύλους
πού φύτρωσαν
στή παγωνιά τῆς κορυφῆς
καί ἀνέτειλαν
μέ τό παραμῦθι τῆς γιαγιάς.

Ἔτσι ξεκινάει τό «Λιονταροχώρι» μιλιώντας γιά μία ζωή ὅπου

Κάποτε ὅλοι μαζί κινούσαν
γιά τόν τρυγο
μαζί κοιμόντουσαν
μαζί πεθαίναν.
Μέ τό χαμόγελό τους
ξεκίναγε ὁ ἥλιος
καί στή σκιά τους
ἄπλωναν τ' ἀσπρόρουχα
στή ματιά τους
κρέμαγαν τό εἰκόνισμα
τῆς Παναγιάς
καί ὅλα πήγαιναν
κατ' εὐχή.
Μαζεύανε τό φῶς τοῦ ἡλίου
καί τό κάνανε ἀγάπη
κι' ἔφεγγε τόσο πολύ τά βράδια.

πού όμως, ή ζωή αυτή, προδόθηκε.

Διαμαρτύρεται και για τόν ίδιο τόν έαυτό του όταν μιλάει για τήν «άνυπαρξία ευθύνης στόν κάμπο τών λέξεων».

Μανσούρα, καλοκαίρι 1966.

Περπατούσε λέει δίπλα μου στό δρόμο του Νείλου, νέος, πολύ νέος δεκαεπτά-δεκαοκτώ χρονών και έγώ έλεγα, έλεγα για πράγματα πού εκείνος δέν έβλεπε γύρω πουθενά και πού ποτέ δέν είχε πριν ακούσει. Κι' ύψωνόταν λέει στίς μύτες νά δει πάνω από τά κάγκελα του ποταμού, πάνω άπ' τό νερό και πέρα στα χωράφια μά τίποτα, τίποτα άπ' ό,τι έλεγα δέν ήταν μπρός του!

Τίποτα δέν θυμάμαι.... Ήταν δύσκολες μέρες. Είχα γυρίσει νά «βγάλω» όπως λέγαμε τότε, τούς γονείς μου. Νά τούς πάρω άπ' τό νοικοκυριό τών πενήντα χρόνων, τή γνώριμη νοικοκυρεμένη ζωή για τήν «άγνωστή» τους Αθήνα. Είχαμε μείνει λίγοι.... Μεγάλο Σάββατο. Ή εκκλησία μας μισοάδεια. Πήγα μόνη. Ή μάνα κι' ό πατέρας είχαν χωθεί στην πρόσκαιρη προστασία του ύπνου νά σωθούν άπ' αυτό πού ήξεραν, τούς περίμενε, Πήγα μόνη.... Στο γυρισμό ήταν κι' ό Γιώργος. Ευτυχώς, Περπατούσαμε βουβοί άπ' τήν εκκλησία ως τή «Χουσενίγια» προσπαθώντας νά διώξομε τά φαντάσματα όλων εκείνων πού έλειπαν. Περάσαμε τό άδειο παζάρι, ήταν άργά, ένα καφενείο ήταν ακόμα άνοιχτό. Θυμάμαι τή λάμπα θυέλλης κι' ένα μοναχικό πελάτη πουΐπινε τσάι.

Τώρα δέ μιλούσα. Κι' ό Γιώργος δέν άπορούσε για ό,τι δέν έλεγα. Γιατ' ήξερε. Ξέραμε κι' οί δύο. Πώς τό τέλος δέ μιλιέται. Τό ζεις βουβά.

Άπό παντού έβγαινε σιωπή.

Δέν θά τό άντεχα μόνη.

Ευτυχώς ήταν κι' ό Γιώργος.

«Τά κεριά σβύσανε.»

είπα φτάνοντας μπρός στό μαγαζί του πατέρα.

«Δέν πειράζει.» είπε «Καληνύχτα.»

Ναί αυτό τό θυμᾶμαι.

Καί τά μάτια θυμᾶμαι. Μέσ' στή νύχτα. Σοβαρά, μ' ἕνα ἀδιάκοπο στοχασμό πολύ λίγο ἐκφρασμένο. Σ' ἕνα πρόσωπο τόσο νέο.

Χρόνια ἀργότερα θά τά ξανάβλεπα στήν Ἀθήνα, στό Σύνδεσμο μας. Ὁ καπνός τοῦ τσιγάρου δέν κατάφερε νά κρύψει πόσο λίγο εἶχαν ἀλλάξει. Τό ἴδιο συγκράτημα ἐνός στοχασμοῦ πού εἶχε σίγουρα βαθύνει. Μία λέξη πρὸς τά ἔξω, δέκα μέσα κρατημένες. Γιά νά ξεσπάσουν πού;

Καί μία μέρα εἶδα.

Ἄνοιξα τή «Γλαύκα», τό περιοδικό μας καί κεῖ μέ περίμεναν κάποια ἄλλα μάτια. Τά μάτια τοῦ «Φαγιούμ», τῶν «Πορτραίτων τοῦ Φαγιούμ». Κάποιος ἔγραφε γι' αὐτά τά μάτια, γι' αὐτά τά πρόσωπα.

ARTEMIDORE XAIPE

Ὅταν μπῆκα στήν αἴθουσα τοῦ Μουσείου Μπενάκη μοῦ ἤρθε νά πῶ Ἀρτεμίδωρε χαῖρε. Τόν εἶδα νά μέ περιμένει.

Τό βλέμα ὄλων ἦταν γνωστό περιμένουν ὑπομονετικά τό [Κα] τους νά βρεῖ τό σῶμα τους καί νά ξαναρχίσουν μιά καινούργια ζωή.

Ὅλο τό κλίμα εἶναι ἱερό καί πένθιμο, εἶναι σάν μιά Μεγάλη Παρασκευή πού ὄλοι περιμένουν τήν Ἀνάσταση. Ἀπό αὐτά τά πρόσωπα ἀναδύεται μιά εὐγένεια ψυχῆς καί αὐτή ἡ συγκρατημένη θλίψη σέ κάνει ν' ἀναρωτιέσαι πῶς πόζαραν αὐτοί οἱ ἄνθρωποι νιώθεις τήν αἴσθηση τῆς ἀθανασίας, βλέπεις τήν ὑπέρβαση τῆς φθορᾶς. Τούς βλέπεις στολισμένους ἀπέναντι ἀπό τόν θάνατο γιά τήν αἰωνιότητα.

Αὐτά τά ἔργα εἶναι ἔργα τοῦ Ἑλληνισμοῦ γι' αὐτό τά νιώθω οἰκεία γι' αὐτό νομίζω ὅτι ὄλους αὐτούς τούς ξέρω σάν νά εἶναι μακρινοί συγγενεῖς μου.

Γιῶργος Σφακιανάκης

Τί ἐξαίσιον γράψιμο!

Πόσα δέν ξέρομε γιά τόν διπλανό μας.

Σπάνια ἔνοιωσα τέτοια ταύτιση μέ κείμενο! Ναί ἔτσι τούς ἔνοιωθα κι' ἐγώ τούς ἀνθρώπους τῶν χρόνων τῶν Ἑλληνιστικῶν ἐκεῖ στήν Αἴγυπτο τῶν Πτολεμαίων: «οἰκείους», «συγγενεῖς» μου.

Μά πρέπει νᾶρθεῖ ὁ ποιητής νά μᾶς πεῖ τί νοιώθομε, τί ζοῦμε. Αὐτός εἶναι ὁ σκοπός του, τό τάξιμό του: Τό δικό του, νά τό κάνει τοῦ κόσμου ὅλου. Κι' ὁ ποιητής ἐδῶ ἦταν ὁ Γιώργος ὁ Σφακιανᾶκης, ὁ φίλος, ὁ κοντινός, ὁ γνωστός. Ὁ Γιώργος ὁ Σφακιανᾶκης ὁ ἀπόμακρος, ὁ ἄγνωστος.

Φεύγοντας, κλείνοντας, μαζί του, ἄς ποῦμε κι' ἐμεῖς:

«Ἀρτεμίδωρε, Χαῖρε!»

Ἐνα «Χαῖρε» χαιρετισμοῦ!

Ἐνα «Χαῖρε» ἀποχαιρετισμοῦ.

Μά κι' ἕνα «Χαῖρε» συνέχειας

Ὀλυμπία Καράγιωργα
26 Νοεμβρίου 2002

Νέο Ψυχικό. ὅπου νᾶν' ξημερώνει

Είμαστε οί τελευταίοι καί λιγοστεύομε.
Ἐμεῖς οί Ἕλληνες πού ζήσαμε τή ζωή τῆς Μανσού-
ρας στήν Αἴγυπτο, κάπου ανάμεσα Κάιρο καί Ἄλε-
ξάνδρεια, στό Δέλτα τοῦ Νείλου.
Κάτι φέραμε μέ τό ξερρίζωμά μας σάν αἴσθησι ζωῆς
καί ἔννοια πατριωτισμοῦ πού πιστεύομε δέν πρέπει
νά ξεχαστεῖ.